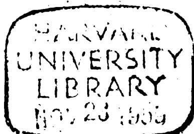

VE RI
TAS

ROČNÍK II. SVAZEK 1.

SBORNÍK HISTORICKÝ.



Vydává a rediguje

Dr. Antonín Rezek,
c. k. universitní professor v Praze.

1884.

„Sborníku historického" vychází 6 svazků za rok a předplácí se na celý rok zl. 3·60, poštou zl. 4·—, na půl roku zl. 1·80, poštou zl. 2·—.



V PRAZE.
Tiskem a nákladem J. Otty, českého universitního knihkupce.
1884.

OBSAH:

Stránka

Příspěvky ku jednání o kompaktata r. 1525. Sepsal Ant. Rezek . . 1

Regesta listin šlechtických na Plzeňsku ze XIV.—XVI. století chovaných v museu Plzeňském. Sdělil prof. J. Strnad 9

Některá hradiště v severních Čechách. Sepsal Bedřich Bernau . . . 18

Příspěvky k dějinám církevním v Čechách II. Podává Frant. Dvorský 23

Dopisy Viléma hraběte Slavaty Jaroslavu Bořitovi hraběti z Martinic z r. 1632. Sdělil Frant. Tischer 32

O správě panství Poděbradského v XVI. a XVII. století. Napsal Fr. J. Zoubek 38

Drobnosti historické: K životopisu kardinala Harracha. Sdělil Ferd. Tadra; Dva příspěvky k dějinám Stradů z Rosbergu. Sdělili Ant. Rybička a Felix Em. Zub; O Danielovi Vepřkovi, kronikáři Slanském, a jeho rodině. Sepsal prof. Jos. Lacina; Sbor jednoty bratrské a tvrz v Německé Olešné. Sepsal Jan Orth; Současná zpráva o stavovském sjezdu v Plzni r. 1505. Sdělil Karel Köppl . . . 45

Nejnovější literatura historická se zvláštním zřetelem ku zemím českým. Sestavili Ferd. Tadra, Josef Truhlář a Ant. Rezek 58

Všechny dopisy, rukopisy a knihy pro „Sborník historický“ buďtež laskavě zasýlány buď do knihtiskárny páně **Ottovy (Karlovo náměstí č. 34)** aneb dru. **Ant. Rezkovi** do **Salmovy ulice čís. 9.** — Rukopisy neupotřebené se vracejí.

Příznivcům dějepisectví českého!

Utěšený rozvoj, jenž se v české literatuře dějepisné za našich dob jeví, dal podnět k tomu, že se v kruzích pracovníků na této roli vědecké od více let pomýšlelo na založení zvláštního časopisu pro pěstování dějepravy.

Časopis takový měl býti jednak středištěm prací dějepisců našich již osvědčených, jednak kolbištěm a cvičištěm dorostu nového; v něm mělo se na potřeby dějepisectví našeho upozorňovati, o nich tu pojednávati, k nutnějším pracem vybízeti a přátele dějepisectví vůbec s nejnovějšími plody literatury historické, jak domácí tak i cizí, seznamovati.

K radosti a potěšení všech příznivců dějepisectví českého odhodlal se před rokem **prof. Dr. Ant. Rezek** k vydávání časopisu se směrem výše vytknutým a nazval jej »**Sborník historický**«.

Nyní leží před námi ukončen první ročník tohoto chvalného podniku a **vyznamenává se již v počátcích svých vzácnou bohatostí a rozmanitostí obsahu; všecky práce tu umístěné zakládají se na studiu pramenů původních, na mnoze dosud neuveřejněných, tak že nemožno jim skutečnou a stálou cenu upříti.**

Pro **důkladný obsah a jiné výborné stránky** »Sborníku historického« mohlo se očekávati, že najde nejen v odborných kruzích, nýbrž i mezi vzdělanci našimi, dějepisného čtení ode dávna nejvíce milovnými, rozšíření co nejhojnějšího. Ale v tom se **ani nejskrovnější naděje nevyplnily**, i jest nebezpečí, že podnik tak **užitečný** a

našemu dějepisectví mnohoslibný přes všecky své všeho uznání hodné začátky z **nedostatku účastenství** se strany obecenstva zastaviti se musí.

I dovoluje si proto podepsaný výbor Spolku Historického v Praze, jenž na ten čas především jest povolán starati se o rozkvět historiografie a jenž o užitečnosti a potřebě zvláštního organu pro ni jest přesvědčen, obrátiti pozornost jak odborníků tak i všech jiných vzdělanců a příznivců literatury dějepravné ke »Sborníku historickému« a žádati je snažně za podporování ho měrou co nejhojnější, aby tak vydávání jeho i na dále stalo se možným.

Z výboru „Spolku Historického“ v Praze,
dne 20. prosince 1883.

Prof. **W. W. Tomek,**
starosta.

K. Tieftrunk,
ředitel gymnasia,
náměstek starostův.

Členové výboru: Ant. **Baum,** architekt. Th. Dr. Kl. **Borový,** kanovník kapitoly sv.-Vítské. JUDr. Jaromír **Čelakovský,** universitní docent a adjunkt městského archivu. Dr. Vilém **Gabler,** ředitel vyšší dívčí školy. Dr. Jaroslav **Goll,** universitní professor. Josef **Jireček,** ministr m. sl. Dr. Josef **Kalousek,** universitní professor. Ant. J. **Vrťátko,** bibliotekář Musea král. Českého. Dr. Josef **Emler,** archivář města Prahy, jednatel.

SBORNÍK HISTORICKÝ.

Redaktor: Prof. Dr. **Ant. Rezek.** Nakladatel: **J. Otto.**

Obsah I. ročníku (1883):

František Dvorský, adjunkt při zemském archivu v Praze: Příspěvky k dějinám církevním v Čechách I.: P. Kordule ze Sloupna podává komoře české zprávu o farách, kostelích, desátcích a důchodích, jakož i o chování se kněží na panství Pardubském léta 1640. — Zpráva o deskách zemských z r. 1671.

Helfert Jos. Alex. svobodný pán, JUDr., skutečný tajný rada ve Vídni: Čechy a války turecké.

Herben Jan, kandidát professury v Praze: Klenovský — Paleček. Studie literarně-historická. — Brněnský sněm v květnu r. 1619.

Jireček Josef, ministr vyučování m. sl. v Praze: Poznamenání a paměti žalostivých příhod krajiny moravské, od lidí hodnověrných z Moravy podané. — Dějepisné zprávy ve spisech náboženského obsahu z XVI. a XVII. věku.

Kameníček František, PhDr., professor na české realce v Brně: Protireformační snahy Matiášovy na Moravě (1608—1618). — Kterak Moravané přistoupili ku povstání českému r. 1618—1620?

Kalousek Josef, PhDr., c. kr. universitní professor v Praze: O rozsahu říše české za Boleslava II. — Ruská úvaha o zakládací listině biskupství Pražského.

Kolář Martin, c. kr. professor v Táboře: Jak pan Zdeněk Malovec z Chýnova r. 1520 Táborské potřel nad Blanicí.

Lacina Josef, professor ve Slaném: Šultysové z Felsdorfu.

Mareš František, adjunkt ústředního archivu knížete ze Schwarzenberku ve Vídni: Veliký mor v letech 1679 a 1680.

Masaryk Tomáš Garrigue, PhDr., c. kr. universitní professor v Praze: Ernest Renan o národnosti. — Ernest Renan o židovství jako plemenu a náboženství. — Nový spis Sumner Mainův. — Ernest Renan o vědě v islamismu.

Matzner Jan, professor na realce v Písku: Příspěvky místopisné: I. K dějinám panství Dobříšského; II. Města Pelhřimova škody, náklady a útraty vojenské od l. 1618—1650 sečtené. — K dějinám města Písku a Královského Hvozdu po smrti Huertově. — Příspěvky k dějinám města Příbrami.

Menčík Ferdinand, amanuensis při c. kr. dvorské knihovně ve Vídni: Kdy zemřel kronikář Neplach. — Kdy zemřel Smil Flaška z Pardubic.

Orth Jan, ředitel měšťanské školy v Jindřichově Hradci: Popis panství Lomnického v Jičínsku r. 1667.

Rezek Antonín, PhDr., c. kr. universitní professor v Praze: Francouzská politika v Čechách (1519—1534) I. — Corpus juris municipalis regni Bohemiae. — O povýšení ministra Metternicha za knížete po bitvě u Lipska r. 1813.

Rybička Antonín, c. kr. vrchní rada u nejv. soudního dvora ve Vídni: K dějinám židů v Čechách.

Svátek Josef, redaktor úředních Novin v Praze: Udělení řádu zlatého rouna císaři Rudolfovi II. — Stradové z Rosbergu. Studie z dějin umění.

Tadra Ferdinand, skriptor c. kr. universitní knihovny v Praze: Archiv zámecký v Mostě nad Litavou. — Jakého zaopatření dostávalo se nižším úředníkům a služebníkům dvorským sestárlým neb ke službě neschopným?

Tischer František, archivář hrabat Černínů v Jindř. Hradci: Dopisy Viléma hraběte Slavaty Jaroslavu Bořitovi hraběti z Martinic.

Truhlář Antonín, professor akademického gymnasia v Praze: Ke genealogii Stradů z Rosberga.

Vávra Josef, c. kr. professor na české vyšší realce v Praze: Bývalé panství Mníšecké. — Bývalé panství Svojšické. — Město Kolín v letech 1628—1635.

Zoubek Fr. J., ředitel škol na Smíchově: O správě panství Poděbradského v XVI. a XVII. století.

Nejnovější literatura historická se zvláštním zřetelem ku zemím českým. Sestavili: Kand. prof. Jindř. Klecanda v Praze, Ferdinand Menčík, amanuensis c. kr. dvorní knihovny ve Vídni, Ferdinand Tadra, skriptor c. kr. universitní knihovny v Praze, a Redakce.

SBORNÍK HISTORICKÝ.

Ročník II. — 1884 — Svazek I.

Příspěvky ku jednání o kompaktata roku 1525.

Napsal *Antonín Rezek.*

Z jakého popudu vzniklo jednání strany podobojí s papežským legatem v Budíně roku 1525 o uznání kompaktat a narovnání s církví Římskou: to obecně jest známo, a nebylo ani tajno současníkům jak v Čechách, tak i na dvoře Budínském. Vždyť sám legat Campeggio, který pana Lva nazýval „è prudenta persona" a mistra Paška „homo molto da bene", přes to nucen byl vyznati, že v jednání českých podobojích není upřímnosti; co oni činí, děje se z vášnivého nepřátelství proti náboženským a politickým odpůrcům,[1]) a dodati ještě mohl, proto, aby Pašek a Lev prosadíce narovnání s Římem, měli „pod pláštěm víry" oporu u papežské stolice proti stranám v Čechách sobě odporným.

K tomu přimísila se také mnohá přání soukromá. Docílením shody se stolicí Římskou byla by nastala potřeba ustanoviti arcibiskupa v Praze, a v té příčině již Bartoš Písař (str. 34.) dí: „Někdo za to (to jest za stvrzení kompaktat) čekal záplaty znamenité a k tomu aby syn jeho byl v Čechách arcibiskupem." A něco později (str. 203.) jmenuje se kníže Karel Minsterberský, jakožto muž, který obojetně se v tehdejších bězích Pražských choval a i přes výslovný rozkaz králův staral se, aby Paškovců v ničemž neuhnětl pro jakous naději k dopomožení žádostivé vůle jeho. Další doklad[2]) k tomuto poněkud nejasnému místu nachází se ve Strahovském rukopise Bartošovy kroniky, kdež se zcela jasně dodává: „Toho čekal, že syn jeho jeden měl býti arcibiskupem v Čechách." — Pokládám zprávu tuto za docela hodnověrnou; neboť kníže Karel, maje velmi četnou rodinu (15 dětí) a nepatrné jmění, potřeboval zaopatřiti syny své beneficiemi církevními, jakož tehdáž bylo v obyčeji. Ovšem ku stvrzení kompaktat nedošlo, a tudy sny o arcibiskupství také rozprchly se v niveč; ale jeden ze synů Karlov[ů]i, kníže Joachim, přece hledal i našel v církvi zaopatření, ovšem n[e v] Čechách, nýbrž ve Slezsku.

[1]) Theiner Mon. Hung. II. 703., Palacký V. 2. 490.

[2]) Dodatky a opravy k Bartošově kronice o bouři Pražské (v zasedacích z[prá]vách král. Spol. Nauk 1882).

Bartoš Písař (na téže stránce 34.) dále ještě vyvozuje příčiny, pro které jednotlivci tak se zdáli horliti pro narovnání s papežskou stolicí: „neboť někdo chtěl býti ubezpečen úřadem podkomořským, někdo hofrychtéřstvím, někdo biskupstvím, někdo suffraganstvím a někdo jinými, rozličnými, marnými poctivostmi světa tohoto, až do posledního“. I tato slova nejsou mluvena na plano a dají dobře doložiti se současnými okolnostmi. Podkomořím stal se záhy po nastoupení krále Ferdinanda I. týž Wolfart Planknar z Kinšperku, který počátkem dubna roku 1525 jmenuje se v listu legata Campeggia „gentilhommo Boemo detto Planchner“ [3]) a praví se o něm, že došed do Budína snažně prosil legata, aby dočkal deputace české, kteráž zajisté záhy na cestu se vypraví, aby dojednala smíření se stolicí papežskou. Rytíř Wolfart Planknar byl horlivec katolický, i lze tudíž za to míti, že doufal podkomořství uloviti pro sebe již r. 1525; kdežto nezdařeným jednáním byl v touze své pozdržen do roku 1529.[4])

O hofrychtéřství víme z četných zmínek u Bartoše Písaře a nověji také z kroniky o bouři Pražské dle Brněnského rukopisu vydané,[5]) že tento úřad a dosažení jeho bylo přední příčinou k osobnímu nepřátelství mezi Hlavsou a Paškem, a jest tudíž mimo pochybnost, že Pašek hodlal se „ubezpečiti“ úřadem tímto i pro příští časy, a proto hledal oporu u papežského legata.

Co pak se týče biskupství a suffraganství, tu Bartoš Písař sám[6]) dokládá, že o ně stál a „troštován“ jím byl mistr Havel Cahera. A tomu může se věřiti dokona. Muž, který z pohnutek nekalých stal se přívržencem Luterovým, a když utraquismus více vynášel, opět fanatickým odpůrcem mistra svého, zajisté také pro „mamon světský“ byl by po třetí změnil přesvědčení své a přijal biskupství, neboť byl stejně peněz chtivý a lakotný jako ctižádostivý.

Tito tedy mužové: Zdeněk Lev z Rožmitála pro zachování politické moci a nabytí zboží Rožmberského, kníže Karel Minsterberský, Jan Pašek, Wolfart Planknar, a mezi kněžími Havel Cahera a Matěj Korambus, pro nabytí všelijakých výhod osobních, byli hlavními pořadateli lednového sněmu roku 1525, kdež stalo se usnešení o „jednotu a srovnání víry“. Artikule tohoto snešení jsou tištěny částečně u Bartoše Písaře; obecnými slovy mluví se v nich o lásce a svornosti mezi katolíky a podobojími: oni nemají sobě v ničemž překážeti, nýbrž pomáhati proti těm, kdož by jim v řádech kostelních a přijímání těla a krve Kristovy překáželi; kom-

---

[3]) Theiner II. 694.

[4]) Prvním od krále Ferdinanda I. jmenovaným podkomořím byl Vilém z Vřesovic na Doubravské Hoře, kterýž ponejprv v této hodnosti se nám objevuje roku 1527 f. VI. p. Georgii (26. dubna). Vřesovec roku 1529 nahrazen byl Planknarem.

[5]) V pojednáních král. č. Spol. Nauk VI. řady díl 11. roku 1881.

[6]) Na str. 126., 159., 172. Zde praví se v listu bratra Matěje: „I ty, mi[illegible]e Havle! bojím se, že jsi něčím troštován, ať by se dostal řemen z té kůže, a Kor[illegible]bovi ocas: tobě snad biskupství a Korambovi opatství. Kuby (Jakuba far[illegible]e u sv. Jiljí) také, pomocníka svého, nezapomínejte.“ Korambus, jak povědomo, opat[illegible]ví na Slovanech došel roku 1526, kdež za stálých nepokojův a svárů živ byl do r[illegible]u 1536, kdy dne 11. července zemřel. — V knihách soudu komorního houfně [illegible]cházejí se processy, při nichž o Korambovi se mluví.

paktata mají zůstati v platnosti a na jich základě mají pod jednou i podobojí sebe vzájemně považovati za „pravé syny církve svaté“ a „zachovati dobrou jednotu, svornost, milost a lásku křesťanskou celou a dokonalou, tak jakž o tom i smlouvy prvnější, dskami zemskými zapsané ukazují“.[7]) Dále jest potřebí, aby obě strany staraly se o to u krále, aby on zjednal při stolici apoštolské, aby Čechové podobojí byli vyhlášeni za dobré křesťany a pravé syny církve.[8])

Co se týče kostelův a far, má zůstati při rozdělení ustanoveném staršími usneseními a zápisy do desk; slovo boží kázati sluší toliko kněžím a jahnům řádně svěceným, a co se svěcení dotýče, mají pod jednou i podobojí společně prositi krále, aby on při stolici apoštolské bez prodlévání jednal i zjednal, aby žákovstvo pod jednou i podobojí od arcibiskupa i biskupů svěceno bylo. Tato jednota mezi katolíky a utraquisty má od krále býti potvrzena a pak také od stolice papežské uznána „pro zachování svatého pokoje a pro vzrůst obecného dobrého.“

Když se jednotníci takto utvrdili a ohradili proti luteranům v příčině překážek při přijímání svátosti oltářní a v příčině kázání od laikův aneb lidí ne zcela pořádně vysvěcených, obrátili se v posledním artikuli proti „pikartství“, proti „bratřím“, žádajíce, aby okamžitě zavřeni byli jich sborové, a teprv po stvrzení této jednoty že má býti s králem o dalším osudu „těch lidí“ jednáno; na výpověď ze země se patrně nemyslilo, poněvadž hned doloženo, že konečné jednání o ně býti má „bez záhuby gruntův toho, kdož by je pod sebou měl.“

Legat papežský dozvěděl se o tomto jednání dosti záhy, a sice listem Caherovým ze dne 25. ledna;[9]) ba z něho dokonce by se dalo souditi, že o celé věci věděl ještě dříve, neboť Caherův list jest již odpovědí k listu kardinalovu, blíže neznámému, v němž Campeggio projevuje radost, „že Čechové sami mezi sebou ten znamenitý skutek zřídili, aby jedno tělo církve svaté v jednotě a poslušenství stolice apoštolské učiněni byli“. — Z toho ovšem jest pak zcela pochopitelno, že legat o jednotě české mohl již 11. února zprávu do Říma podati, a nemusil čekati na skončení sněmu, ani na veřejné slavné oznámení dokonaného a projednaného skutku, které se stalo na den sv. Apolonie dne 9. února ve velké síni kolleje Karlovy.[10])

Ovšem kronika o bouři Pražské (dle rukopisu Brněnského str. 23.) vypravuje, že onen list Caherův psán byl „biskupovi“ Ostřihomskému, což pro spojení tohoto muže s panem Lvem a pro politický vliv při dvoře Ludvíkově jest též dosti pravdě podobno, ač sloh by na legata ukazoval; ale i v tom případě Campeggio jistě velmi záhy zpraven byl.

Jmenovaná kronika o bouři Pražské vypravuje při této příležitosti ještě o jiné zvláštní události. Havel Cahera, administrator podobojí, s nejpřednějšími kněžími a faráři utraquistickými, kteří se zejména uvá-

[7]) K tomu dokládá rukopis Strahovský: „Toto se vztahuje na smlouvu vatojakubskou před léty XVIti zapsanou.“

[8]) Míní se tu patrně podobné prohlášení, jako se stalo roku 1436.

[9]) Toto datum (Convers. Pauli) má list Caherův v kronice o bouři Pražské r. 23., kdežto u Bartoše (str. 141.) jest bez datum.

[10]) Dle listu tištěného v Pal. V. 2. 479. pozn. 402.

*

dějí, smířil se prý s kněžími hradskými a on i všichni následovníci jeho do jich rukou učinili přísahu poslušnosti papeži, „že nechtí více držeti toho bludu kacířského, wiklefského, kterýž drželi a následovali až do té chvíle a že nechtí více pod obojí způsobou přijímati, ani toho obraňovati řečí ani skutkem, ani kterého jiného bludu“.

Než v přísaze, jak v kronice doslovně uvedena jest, slibuje se poslušnost — papeži Hadrianovi! Ten papežoval od 9. ledna 1522 do 14. září 1523, tedy v době, kdy mistr Havel byl ještě úplným přívržencem Luterovým, nebyl dosud administratorem [11]) a o narovnání s Římskou stolicí se ani nemluvilo. A když roku 1525 mluvilo se o jednotě, bylo výslovně řečeno, že má se tak státi na základě kompaktat, dle nichž přece přijímání podobojí nebylo bludem kacířským a wiklefským! Jak tato fakta srovnati s přísežnou formulí v kronice Pražské? Po zdání mém dosti jednoduše. Že se r. 1525 nějaké osobní smíření a dohodnutí mezi konsistoří utraquistickou a hradskou stalo, o tom nebude pochybnosti; spisovatel kroniky o bouři Pražské maje o tom vědomost a jsa smýšlení rozhodně luteranského, přijal za minci bernou nepochybně nějakou pověst podezřívavou, jako by byl utraquismus úplně kapituloval. Než stalo se, že při vyprávění o tom zapletl se do chyb chronologických, čímž nejapnost této historie se stala zřejmou. Pověst taková mohla povstati velmi lehko: nebo o Caherovi dokonce se mohlo věřiti, že by byl přísahu jakoukoliv učinil, aby panství a důchodů nabyl; než že by nejméně dvacet jiných kněží strany podobojí, jak se v kronice jmenují, mlčky bylo přísahalo odříci se kompaktat, jest důkazem o chatrnosti celé zprávy. Kanovník Pražský Jiří, citovaný u Palackého, kterýž zajisté dosti dobře zpraven byl, píše doslovně: kterak podobojí jednotu, mír a poslušnost k církvi Římské přijali — jenom přijímání podobojí si zůstavili, poněvadž v kompaktatech jest a dokládá k tomu: „et nos (to jest: konsistoř hradská) admisimus!“ [12])

O potvrzení jednoty mělo se skrze poselství smlouvati v Budíně a v té příčině ustanovil se sněm lednový následovně: [13]) „Nejprve mocí sněmu tohoto odkládá se k Suchým dnuom postním (8.—11. březen 1525) poselství k králi J. Mti, co se jednoty a srovnání víry dotýče, aby při témž času ti, kteříž k soudu sjedou, mohli osoby voliti ze všech stavuov též z duchovních osob a také i to aby jimi bylo obmýšleno, odkud by jim mělo na stravu dáno býti.“ — Tudy rozuměti lze poněkud lépe zprávě legata Campeggia (dto. 13. dubna) o novém sněmování 23. března; [14]) pochybovati ovšem nelze, že v Suchých dnech postních a ve dnech následujících ničehož nevyřízeno, a že teprv zase o sv. Jiří (23. dubna) bylo v Praze jednáno o zvolení posels va a pak o přiznání k jednotě ode

---

[11]) Tím zvolen byl 24. srpna 1523, tedy krátce před smrtí Hadrianovou.

[12]) V kronice se pak ještě vypravuje: „Potom se dlúho meškajíc, jiní mnozí po nich tejně přísahali na zapřenú. A dali sobě kaftanů a kabátů nadělati z bílého sukna, aby tudy jeden druhého moh' poznati!“ — Že při bouřích Pražských (r. 14[?] i 1524) přátelé a přívrženci jednoho smýšlení oděvem se poznávali, toho dokla jest několik (ku př. v dodatcích a opravách k Benešově kronice); než že by i kn podobojí byli tak učinili, tomu věřiti nemožno: ti se ve smýšlení svém znali výbor i bez odznaků. O luteranském kronikáři zde dodati sluší, že strach měl velké o

[13]) Rukopis universitní knihovny XVII. A 16. fol. 127. p. v.

[14]) Theiner II. 695., Palacký V. 2. 481.

všech tří stavův, tak aby smlouva s církví Římskou mohla uzavřena býti jménem celého království.

Co dále v listě svém legat Campeggio vypravuje o „pikartství“ jakožto mohutném spolku mocných osob, kteří všemožně se starali, aby přiznání k jednotě se neprovedlo, tuť musí slova jeho uvažovati se s náležitou opatrností. Legat patrně za bernou minci vzal, co mu pověděl pan Wolfart Planknar, a ten měl zajisté dobrých příčin „odpor“ proti jednotě za vinu položiti „kacířům pikartským“, čili, jak Zdeněk Lev i Bartoš Písař souhlasně praví, „vmísiti v to víru“.

Ve skutečnosti věc se měla poněkud jinak. — Za doby bouře Pražské a nadvlády Caherovy i Paškovy přezděno pikartů nejenom bratřím českým, ale všem, kteří s Caherou se nesrovnávali ve staroutraquistickém pojímání transsubstanciace, a to byli v Praze velkou většinou luterani a ne bratří čeští. Cahera a Pašek možno že nově se objevujícím přívržencům učení Luterova přezdívku „pikartskou“ učinili ze zlomyslnosti, lid obecný opakoval ji většinou z nevědomosti o pravém rozdílu mezi bratřími a luterany. Tak se stala přezdívka ta běžnou. I Bartoš Písař, který o organisaci bratrské jednoty ani jasného pojmu neměl, opakuje ji mnohokráte a sebe proti takovému nařknutí hájí. — Z této přezdívky, obyčejně jen o bratřích užívané, vzešlo potom tvrzení, jako by za doby bouře Paškovské Praha byla bývala plna bratří, čemuž ve skutečnosti tak nebylo.

Brzo však i všickni protivníci političtí nazýváni pikarty aneb aspoň fedrovníky pikartův, aby při dvoře Ludvíkově byli zoškliveni; i zašlo se tak daleko ve praxi s mícháním víry do věcí politických i soukromých, že ani páni Rožmberští, ačkoliv byli i se svými nejbližšími přátely upřímnými katolíky, nezůstali toho ušetřeni,[15]) poněvadž panu Lvovi a jeho společníkům se takovéto pomluvy dobře hodily.

V tom smyslu dokonce i podezřívána manželka Ludvíkova, královna Marie; sám legat Campeggio věděl o tom a psal do Říma,[16]) že „Pikarti v Čechách roznášeli pověst, jako by královna Marie sama nerada viděla zamýšlenou jednotu na základě kompaktat, a tím že by mnozí zpěčovali se proti ní tím více“.

A na pověsti této bylo dosti mnoho pravdy. Cokoliv o Marii, manželce Ludvíkově, víme, ač zprávy ty tekou na větším díle z pramenů kalných,[17]) přece vždy svědčí o tom, že ona byla ženou ráznou, chytrou, kteráž v Uhrách jala se podporovati politiku rozhodnější a mínila Ludvíka, chotě svého, učiniti skutečným, silným panovníkem. Rozumí se samo sebou, že vydala se tímto počínáním v šanc nenávisti té šlechty, napřed uherské a potom také české,[18]) kteráž v úplném zničení moci královské spatřovala spásu vlastní. — Marie se však na to neohlížela; nalezla si v Uhrách několik mužů, aby s pomocí jich provedla restauraci moci královské, a hledala muže takové také v Čechách. Poněvadž zde strana

[15]) Viz Bartoše str. 179., kronika o bouři Pražské str. 25.
[16]) Theiner II. 697., Palacký V. 2. 481.
[17]) Cf. Mag. Tör. Tár. XXV. p. 286, 299. sqq. Dubravius lib. 33.
[18]) Ještě roku 1526 strana páně Lvova mluvila s velkým nepřátelstvím o královně Marii, nemohouc zapomenouti, že za života manžela svého pletla se do záležitostí státních. Gesch. Ferdinands str. 23.

staroutraquistická a spojená s ní část katolíků pod vůdcovstvím Zdeňka Lva z Rožmitála právě nejvíce pracovala ku pádu moci královské, Marie prohlédnuvši to, neostýchala se z důvodů politických ani na okamžik podati ruku — luteranům[19]) a pak těm šlechticům, kteří byli přirozenými protivníky snah páně Lvových. Ona měla nemalého účastenství ve provedení restaurace roku 1523, když sesazeni staří nejvyšší úředníci zemští a dosazeni noví, třebas byli smýšlení luteranského, jen když mohla se od nich nadíti, že vládnouti budou ne po svém, nýbrž podle vůle královské.[20]) Královna Marie také roku 1524 (v sobotu den Navštívení P. Marie) poslala Adamovi z Hradce instrukcí, v níž žádala, aby on se všemi pány, rytíři i městy, kteří dobru královskému nakloněni jsou, smluvil se o prostředcích a cestách, jak by kleslá moc královská se dala napraviti. List ten (jejž v Příloze podáváme) jest znamenitým dokladem toho, že královna Marie docela dobře pochopovala situaci a uhodila také na nejlepší cestu ku nápravě. Hned p. Adam z Hradce, páni Rožmberští a s nimi všickni pro víru od Lva, Cahery a Paška pronásledovaní přidali se ku královně,[21]) ona podle možnosti byla jim podporou, a proto také dosti nepochybně, že jednotě mezi staroutraquisty a katolíky nepřála. Aspoň jisto jest ze zpráv Bartošových, že byla přímluvkyní a ochranitelkou Hlavsy a jeho soudruhů z Prahy vypuzených a že když skutečně poselství z Čech odebralo se do Budína, dojednat schválení jednoty s legatem papežským, právě přívrženci strany Mariiny, v popředí pány z Rožmberka se svými přátely, proti tomu protestovali, slavně prohlašujíce, „že ta jízda těch poslův se panem Lvem není z vůle vší země ani z poručení jiných obyvatelův a poddaných krále Ludvíka a že tudy, cožkoli u krále zjednáno bude, není v tom vůle těch, kteří k tomu nepracovali ani nejednali“. — Páni z Rožmberka a přívrženci jich nejbližší byli buď katolíci nebo utraquisté, toliko v protestu kraje Hradeckého nacházelo se nepochybně něco podpisů od bratří. Z toho tedy viděti, že celé jednání o kompaktata a narovnání se stolicí Římskou r. 1525 vyšlo z pohnutek politického strannictví a bylo podporováno jen na kolik se u některých osob shodovalo s přesvědčením politickým a mělo sloužiti zájmům strany proti moci královské zaujaté. Ostatní obyvatelstvo se proti tomu ohrazovalo, ne z příčin náboženských (neboť mezi protestujícími byli katolíci a utraquisté), než politických. V jednotě utraquismu se stolicí Římskou viděli politické sesílení strany páně Lvovy a proto bránili se tomu vší silou. Královna Marie nepochybně byla jim v tom nápomocna, neboť jí již tehdáž dobře asi bylo vědomo, že „arcibiskup Ostřihomský, kníže Karel a pan Lev spolu jsou v přátelství vstoupili, a

---

[19]) Marie byla také v podezření, že sama, působením Jiříka markrabí brandenburského kloní se k luteranismu. V relacích Campeggiových, ve zprávách Benátských vyslanců a v jiných současných zprávách (zejména i korrespondenci cís. Karla V.) mnoho o tom se mluví, ale věc potřebuje náležitého vyšetření.

[20]) Důkazy toho podány budou na místě jiném. Zde toliko budiž podotknuto, že Palacký byl na omylu, přičítav převrat v Praze r. 1523 panu Prockovi Maléi z Cetně, jak již dokázal Hirschberg (Przymierze z Francya r. 1524) str. 53. pozn.

[21]) Doklady k tomu z roku 1525 v archivu Třeboňském: 3529., 352 3544. a zvláště 3541. dto. 10. srpna 1525, kdež jest obsažena vůle tří krajů: Bechyského, Vltavského a Prachenského státi proti panu Lvovi a jeho straně, i dává vědomost o tom královně Marii, a prosí se o povolení sjezdu. Podepsán dopis t od 30 pánův a rytířů.

tudy aby provodili po své vuoli, což by se jim líbilo. A král i královna aby to činiti moc měli, což by oni chtěli a což by se jim nelíbilo, aby král s královnou v tom moci neměli".[22])

Viděti z toho, že nehledě k obtížím se strany legatovy bylo dosti příčin, pro které staráno se, aby narovnání o kompaktata k místu se nepřivedlo. A to se také podařilo. Brzy potom (Bartoš str. 201.) způsoben byl též obrat při dvoře královském, jímž připravoval se pád strany Lvovy a Paškovy, kteráž pod pláštěm pravověrnosti dopouštěla se hanebného porušování práv osobních, a pracujíc o zničení autority královské pracovala na záhubu země.

Příloha.[23])

Instrukcí od nejjasnější kněžny a paní, paní Marie, Uherské, České oc. králové a markrabiny Moravské oc., urozenému Adamovi z Hradce oc., nejv. kancléři král. českého, v. n. m., k některým osobám z stavu panského a rytieřského i městského téhož královstvie českého, kteréž k králi JMti a k nám upřímností a láskou náchylné, a milovníky dobrého našeho i obecního všech zemí našich zná.

Nejprve jim od nás milost naši královskou a všecko dobré pověz. Přitom jim pověz, že v dobré paměti míti mohou, kterak slavné paměti král Vladislav, otec krále JMti pána a manžela našeho nejmilejšieho, z veliké dobroty a lásky a duověrnosti, kterúž jest k poddaným svým ve všech zemích svých měl, mocnost svou královskou měl panování a zpravování poddaných svých na větším díle z rukú svých pustiti (sic); k tomu zámky, města, kláštery i platy na nich některým osobám dědičně, do životu, a některým v znamenitých summách zapisovati jest ráčil, a zvláště v markrabství moravském. Pak že již král JMt ode všech poddaných svých za krále a pána přijat jest, a jim přísahu a povinnost, kteráž jim od jiných předkův JKMti činěna byla, učiniti JMt ráčil; ale že my ještě znáti nemuožeme, aby JKMt mocnost, panování a zpravování v moci a v rukú svých jmieti ráčil, tak aby k osobě JKMti samé poddaní JMti zření a útočiště ve všech potřebách svých měli, i také aby jací statkové a duochody JMti Kr. náležité k rukám a užitku JMti i nám přicházeli; než to známe, že někteří z poddaných JKMti a naši pod jménem JMti toho obojieho více nežli JKMt i my užívají, ježto nám to příliš litostivé a snášeti déle nemožné jest, znajíce na tom zlé JMti Kr., naše i dědicuov našich, ač nám pán bůh z milosti své kdy které by dáti ráčil, i také záhubu a zkázu mnohých poddaných našich ve všech zemích JKMti; ale že král JMt ani my tomu bez rady ani pomoci některých věrných našich milých nikoli odolati nemuožem; pak že sme JKMt častým upomínáním k tomu přivedli, že JKMt o to k nim na radu i o pomoc utiekati se ráčí, jakož pak tomu všemu instrukcí tobě od JKMti dané šíře vyrozumívají: a protož ty takové osoby všecky i každou zvláště, kteréž v témž království k králi JMti i k nám upřímností a láskú náchylné a milovníky našeho dobrého i obecnieho znáš, od nás upomeň a žádaj, ať pro lásku, ač kterú k nám oběma mají, i také pro dobré všech zemí našich a zvláště téhož královstvie, lítostí nad námi pány svými i sami nad sebou hnuti jsúce, ty cesty obmyslé, králi JMti i nám okáží, a radni a pomocni jsou, kudyby JKMt v mocné panování a zpravování poddaných svých, v kterémž sú předkové JKMti byli, vjíti a k statkóm a platóm i všelijakým užitkóm JKMti spravedlivým a spravedlivě náležitým přijíti mohl; a my že o to při JKMti s pilností pracovati ráčíme, cožby koli JKMti nebo nám dobrého našeho a těch zemí ukázáno bylo, aby se v tom radú vaší zpravovati mohl, i také abyšte od JKMti při tom při všem, nač jest vám JKMt přísahu učiniti ráčil, zachováni byli.

Také jim to oznam zvláště, že vyrozumějíc, jaké se nepořády při klášteřích i markrabství Moravském do komory JMti přislušejících puosobí, a že se i tu n ɔnosti JMK. nemálo ujímá, a to cožby mohlo pro obecné JKMti i té zemi k do- b nu a užitečnému přijíti, jinam na stranu uchází, vrchnost, panství i opravu,

[22]) Archiv Třeboňský 3541. List pánů z Rosenberka a jich přátel královně Marii.
[23]) Dle současné kopie archivu Jindřichohradeckého.

i všecko právo JKMti na těch klášteřích náležité až do živnosti naší na JKMti vyprositi sme sobě ráčili. A protož jich za to žádaj, jestližeby nám které osoby duchovní nebo světské v tom jaké překážky a zmatky činili, a v tom anebo v jiném JKMti nebo nám se protiviti chtěli, ať nás v tom neopúštějí, a nám také v tom ať radni a pomocni jsou, abychom my při takovém dání JKMti do živnosti naší zuostati mohli. A což v tom ve všem králi JMti nebo nám povolnosti a lásky všickni společně nebo každý zvláště okáží, toho my jim milostí naší zvláštní a vším dobrým nyní i na potomní časy odplacovati a nahrazovati ráčíme. A jestližeby které osoby koli všem nebo kterým z vás pro takovú povolnost a lásku buď při králi JMti nebo jinak zlé činiti chtěli, sám napřed na to se ubezpeč, a i jiným za nás přiřeci muožeš, že jich všech i každého zvláště v tom neopustíme, ale přímluvami našimi k králi JMti i jinak nad nimi ruku naši držeti ráčíme. Dán na Budíně, v sobotu den navštívení panny Marie (2. července), leta páně 1524.

Maria Regina ɔc.



Regesta listin šlechtických na Plzeňsku ze XIV.—XVI. století chovaných v museu Plzeňském.

Sdělil prof. *J. Strnad.*

Archiv královského města Plzně přes ty všechny nehody, jež v letech před rokem 1850 jej stihly, chová ještě hojně listin, a to všech 444 kusů. Z těch jest 112 listin královských, 63 různých odkazů farnímu kostelu sv. Bartoloměje, 47 různých dlužních úpisů z XVI. a XVII. století, 28 kláštera dominikánského se týkajících, 31 papežských, kardinalův a biskupův a p. Ze všech listin těch jest cizích, které nijak města se netýkají, asi 60 kusů. Největší část těchto jsou listy šlechty z Plzeňska ze století XIV. a XV. a jednají o různých změnách zboží nemovitého na Plzeňsku. Nesnadno jest určiti, kterak listiny ty do archivu městského se dostaly, snad v těch dobách, kdy okolní šlechta útočiště v časech bouřlivých zde hledala a sem se uchylovala, byly do města přineseny a zde pak též zůstaly. Listiny ty vesměs jsou dobře zachovalé, až na to, že bez mála u všech jsou pečeti odstřiženy.

Ježto ani jediná z listin těch uveřejněna nebyla a též není naděje, že by v brzké době tiskem vydány byly, aby tak přístupnější se staly, seřadil jsem je v stručných regestech a přidal k nim ještě z doby současné i ony šlechtické listiny, které sice města se týkají, jež však též dosud nikde otištěny nebyly. Čítá se tudíž všech 82 kusů. Listiny jsou všechny pergamenové a co jazyka se týče, jsou ony ze XIV. století mimo dvě vesměs latinské, ty pak z XV. století od roku 1410 zase vesměs české. U kterých listin zachovaly se až posud pečeti, to označil jsem ku konci regestu přídavkem „Pečeti“, jinde připojil jsem „Svědkové jsou ti a ti“, což značí, že pečeti scházejí.

1. 1327 d. 7. května v Novém Plzni. — Jaroslav ze Štěnovic vysazuje ves svou Losinu lidem robotným tamtéž právem zákupným.

2. 1327 d. 28. července v Plzni. — Vratislava, pozůstalá po Epovi, odkazuje klášteru dominikánskému v Plzni les svůj Hat. Svědkové Racek z Nebilov a Racek z Buksic, Oldřich z Budějovic a Fridrich Schaf z Plzně. (Listina zachovala se v konfirmaci z r. 1580 ode dne 3. ledna.)

1353 d. 23. listopadu. — Herka, pozůstalá po Bohuslavovi z Vilhartic, odkazuje klášteru dominikánskému v Klatovech 20 kop gr. na stavbu kostela a jednu kopu ročního platu na modlitby za duše Bohuslava, pak

Alberta otce a Ofky matky své. Kostelům v Budeticích a Hradešicích činí též odkaz na penězích.

4. 1354 d. 28. října. — Prkoš z Čemín svědčí, že knězi Stanislavovi, z řádu dominikánského v Plzni, synu Prostěje z Čemín, jest povinen 20 kopami gr. jakožto jeho dědictví, z kterýchž jemu ročně 2 kopy platu platiti má. Svědkové Mikuláš bratrovec jeho z Čemín, Racek z Nebilov, vnuk jeho.

5. 1359 d. 6. prosince v Novém Plzni. — Vlašek z Přestavlk se syny svými Janem a Rackem odkazuje Dominikánům v Plzni 60 gr. platu ročn. na člověku svém Vavřincovi v Háji.

6. 1362 d. 9. dubna v Novém Plzni. — Rinard z Volduch odkazuje Dominikánům v Novém Plzni $2^1/_2$ kopy platu ročn. na třech dvorech ve Volduchách, a to za duši otce svého Dluhovoje 32 gr., se zbývající pak částí do života svého má dle vůle své nakládati Jan z Volduch, provincial řádu kazatelského, po jehož smrti má spadnouti na klášter dominikánský v Plzni. Pečeti Racka z Vížky, města Nové Plzně, Petra z Vildsteina a Otíka z Chrástu.

7. 1363 d. 1. září. — Bozděch ze Svinné, Bušek z Mostišť, Jan z Hřešihlav, Oneš (Onšo?) též odtud, bratří a synové druhdy Jana Hřešihlavce a Budky, darují klášteru dominikánskému v Novém Plzni k nově zřízenému oltáři nejsv. Trojice a sv. Vavřince, a to Bozděch 15 kop v Mostištích a Svinné, Bušek 30 kop na Mostištích, Jan pak s Marketou manželkou 10 kop. Svědkové Konrad ze Lhoty řeč. Pracek, Rupert ze Všenic a Jan z Olešné.

8. 1363 d. 4. září v Novém Plzni. — Konrad ze Lhoty, syn Prackův, daruje klášteru dominikánskému v Novém Plzni dvůr v Zíkově s jednou zemí, z čehož se má platiti ročně klášteru platu 80 gr., 4 kuřata, 32 vajec. Svědkové Bozděch ze Svinné řeč. Hřešihlavec, Rupert ze Všenic, Bušek z Mostišt řeč. Hřešihlavec.

9. 1364 d. 27. října. — Zbyněk farář z Polině, Racek, Bohuslav, Hynek a Bušek, bratří z Fussperka, darují klášteru dominikánskému v Novém Plzni tři kopy ročn. platu v Slavikovicích.

10. 1364 d. 28. října. — Sezema z Podmokel koupil pět kop ročn. pl. na svobodných dědinách v Nebilovech od Racka. Svědkové Racek z Nekměře a Sezema ze Štěpanovic.

11. 1366 d. 23. července. — Dobrohost z Ramsperka daruje v Myrošovech jeden dvůr klášteru bratří Menších v Novém Plzni, z kteréhož dvoru mají bratři 60 gr. ročně dostávati. Správcem odkazu po smrti své ustanovuje Zbyňka z Bukové, po něm pak Nachvala z Osvračína, pak Sezemu z Přívozce.

12. 1366 d. 23. července v Novém Plzni. — Dobrohost z Ramsperka daruje dva dvory v Myrošovech klášteru dominikánskému v Novém Plzni za duši svou a otce svého Nachvala z Osvračína. Svědkové: Zbyněk z Bukova, Nachval z Osvračína, Sezema z Přívozce a synové Dobrohostovi Nachval, Jan a Zbyněk.

13. 1366 d. 24. srpna. — Hynek ze Šťahlav, Vyšimír, Hynek a Nostup c tudž prodávají Sihardovi z Rakové půl lánu ve Lhotě za 3 kopy 40 g

14. 1367 d. 23. dubna. — Racek z Vížky se syny svými Hynkem, Buške a Ješkem daruje farnímu kostelu pod hradem Vížkou, ku poctě sv. Ma

Majdaleny založenému ve vsi Drustově, jeden lán s dvorem a dvě rokle lesní. Za to konány býti mají modlitby za jeho otce Ratmíra, matku Zišku a dvě manželky Maruši a Ofku. Svědkové, Svacho farář Druzdovský, Otík farář z Dýšiny, Jaroslav farář ze Stupna a Mikuláš farář z Kostelce.

(Listina zachovala se v konfirmaci od r. 1546. d. 6. ledna.)

15. 1368 d. 28. června. — Hynek a Beneda, bratří ze Šťahlav, prodávají Jakubovi z Kamýka a Sihardovi z Rakové jeden lán v Kamýce za 11 kop gr. pr. a slibují jej vyvaditi zejména od Markety, manželky Půty ze Šťahlav. Rukojmě Jan a Jindřich ze Šťahlav.

16. 1369 d. 2. února. — Rus z Litic a Heřman syn jeho, jistci, s rukojměmi Rusem z Litic, Jaroslavem z Čičovic a Rackem z Tlučné, dluhují 38 kop gr. Benedovi ze Šťahlav, Petrovi ze Ptice, Rackovi z Nebilov, Vyšimírovi ze Šťahlav.

17. 1370 d. 8. května. — Oldřich z Hlohovic prodává lán v Hlinci Bozděchovi ze Svinné za 12½ kopy gr. pr. Rukojmě Konrad Rus z Pševlk a jiný Konrad řeč. Lichý též z Pševlk a Ivan z Němčovic.

18. 1370 d. 1. září. — Zdeněk z Borku, jinak z Prostiboře, prodává 84 gr. platu na Nebilovech Jindřichu Freklovi. Rukojmě Racek z Nebilov a Nostup ze Šťahlav.

19. 1370 d. 29. listopadu. — Přech ze Zlovědic sed. ve Svinné prodává dvůr kmetcí s půl lánem ve Svinné Bozděchovi ze Svinné za 6 kop a 44 gr. Svědkové Kuneš řeč. Pracek ze Lhoty sed. v Chockově a Proslav ze Svinné.

20. 1370 d. 13. prosince. — Svojše ze Svinné prodal dvůr ve Svinné Bozděchovi ze Svinné za 7 kop gr. Rukojmě Zdeněk a Jan řečený Lacen z Podmokel.

21. 1371 d. 11. ledna. — Jan z Vilhartic odkazuje za duši Jana ze Vzdun dvě kopy gr. a jiné dvě kopy za duši svou na třech lidech ve vsi Lhotě klášteru dominikánskému v Klatovech. Modlitby konati mají bratří ještě za otce Janova Buška, matku Ketruši a dva bratry Buška a Václava.

22. 1373 d. 1. listopadu. — Konrad a Ješek bratří ze Šťahlav s rukojměmi Bozděchem ze Šťahlav a Konradem ze Snopušova prodali Sihardovi z Rakové tři a půl lánu země za 30 kop a 23 gr. ve Lhotě u Dobré vody. Slibují vyvaditi je od Lidy manželky Konradovy a Kačky manželky Ješkovy jak Sihardovi tak i Lipoldovi z Oseka, Přibyslavovi z Háje, Chvalovi z Kdešic a Časlavovi z Javora.

23. 1375 d. 9. června. — Mikuláš z Kamýka a Přibík z Konratic prodávají půl lánu v Kamýce Václavovi z Kamýka za 5½ kopy gr. Vyvaditi slibují Jiranek z Nestiv a mladý Zintram z Konratic a sice k rukám Siharda z Rakové, Lipolda z Oseka a Amchy z Veselé.

2' 1375 d. 14. září. — Štěpán z Ejpovic prodává louku v Ejpovicích mezi dvěma mlýny ležící za 2 kopy bratru svému Sifridovi křižovníku. Rukojmě jsou Zdebor z Vřeskovic a Črnín ze Skočec.

(Tři zachovalé pečeti.)

2 1377 d. 18. prosince v Novém Plzni. — Jan z Rakové, syn druhdy Siharda odtudž, daruje kopu platu ročn. klášteru dominikánskému v Novém

Plzni ve vsi Rakové. Svědkové Chval z Kdešic, Vilém z Fusperka na Pokonicích, Čáslav z Javora, Václav z Kamýka.

26. 1378 d. 2. února. — Slavata z Újezda a Přibík řeč. Randák odtudž darují kopu gr. Dominikánům v Novém Plzni ve vsi Kokotě za duše své, svých rodičů, bratří a sester: Bohuslavovu, Vojslavinu, Chotěborovu, Lemariovu, Markvardovu, Přibinu a Dluhomilinu. Rukojmě: Lipold z Oseka, Častovoj ze Smečic a svědkové Otík z Vížky a Petr z Chrástu.

27. 1379 d. 13. května. — Bohuslav z Krchleb podle vůle otce svého Vojslava z Krchleb odkazuje $4^1/_2$ kopy platu ve vsi Poděhusích na třech lidech klášteru dominikánskému v Klatovech. Převor Ondřej, Martin podpřevor, Jan ze Smečic, Nachval a všechen konvent slibují konati služby za duši Bohuslavovu, děda jeho, Mabky báby, otce Vojslava, matky Markety a Buška strýce. Svědkové Zbyněk z Klušova, Čeněk z Lužan a Bohuslav z Merklína.

28. 1380 d. 24. března. — Václav z Kamýka prodal šest kop platu ročn. ve vsi Levci Bozděchovi ze Šťahlav a jeho rukojmím Janovi ze Šťahlav a Lipoldovi z Oseka. Rukojmě za Václava z Kamýka jsou Václav z Újezda a Habart z Dubnice.

29. 1384 d. 12. března. — Sezema z Podmokel s Žofkou manželkou a synem svým Bavorem darují kopu ročn. pl. klášteru dominikánskému v Plzni. Svědkové Fridrich z Vinařec a Beneda ze Slavic.

30. 1385. d. 6. května. — Bušek z Fusperka sed. v Svrčovsi s rukojměmi Hynkem z Fusperka sed. v Bolkově, Půtou z Dolan a Sezemou z Fusperka, synem Rackovým odtudž, dává podle závěti Bohuslava ze Slatiny tři kopy ročn. pl. na dvou dvorech v Dechtíně klášteru dominikánskému v Novém Plzni.

31. 1386 d. 26. listopadu. — Lipold z Oseka vysadil půldruhého lánu země v Dýšině dvěma lidem tamtéž právem zákupným. Svědkové Oto z Chrástu a Jan z Vařín.

32. (Bez datum.) — Lipold z Oseka sed. v Hořomyslicích svědčí, že Jan Bušovec z Dýšiny koupil zboží v Dýšině za 16 kop gr.
(První to listina česká, dle všeho nejstarší v archivu Plz.)

33. 1397 d. 11. června. — Půta ze Skály prodává dům svůj v Radkovicích dětem Vojtěchovým Bohuslavovi a sestrám jeho za kopu gr., začež mu ročně platiti mají 16 grošů. Pečeti Amchy z Lužan a Vojslava z Knij.

34. 1397 d. 13. srpna. — Toman, syn Václava z Dýšiny, vyznává, že přijal dědictví své od strýce svého Jana Bušovce z Dýšiny. Svědkové Lipolt starší z Oseka, Lipolt ml. z Oseka a Václav, farář v Dýšině.

35. 1398 d. 13. ledna v Novém Plzni. — Racek ze Švamberka sed. v Bušovicích prodává právem zákupným lidem v Bušovicích 10 lánů. Svědkové Otík st. z Chrástu, Lipolt st. z Oseka a Jan řeč. Žid z Vetlé sed. na Březině.

36. 1400 d. 4. září. — Vilém ze Žďáru daruje kopu platu ročn. Dominikánům v Novém Plzni ve vsi Mirošovech za duše Heřmana z Vlčic a syna jeho Heřmana. Svědkové Zdeněk z Drštky, Jan z Rakové a Sezema z Božkova.

37. 1402 d. 29. září. — Jícha pozůstalá po Jiříkovi Hlubovi z Újezda se svolením bratra svého Sezemy z Fusperka sed. na Bělé dává kopu [illegible]

platu v Dobronicích za duši svou na 30 mší. Svědkové Břeněk z Frumšteina, Sezema řeč. Bolokovec a Sezema ml. z Vrtby.

38. 1406 d. 29. listopadu v Plzni. — Racek ze Zhoře dluhuje 8 kop gr. Jaroslavovi a Bavorovi, bratřím ze Zhoře, a postupuje jim v těch 8 kopách dvě kopy platu na lidech svých v Eprnicích. Pečeti Viléma z Nečtin sed. v Žluticích, Zachaře z Tlučné a Přecha z Holedce sed. v Rochlově.

39. 1407 d. 14. května. — Purkart z Roupova prodává 12 kop $11^1/_2$ gr. platu na vsi Dechtíně Buškovi z Dlouhé vsi sed. v Sedlé (?), Rachacovi z Dlouhé vsi sed. ve Lhotce a Dominikánům v Klatovech. Rukojměmi ustanovuje Ruperta z Tlučné, Jana řeč. Kusa ze Stropčic a Buška z Otěšic.

40. 1408 d. 11. listopadu. — Purkart z Roupova prodal 2 kopy ročn. platu v Dechtíně Dominikánům na předměstí v Klatovech za 18 kop gr. a slibuje spolu s Janem Kusem z Stropčic sed. v Jiníně, Rupertem z Tlučné sed. v Měčíně a Buškem z Otěšic plat ten osvoboditi klášteru.

41. 1409 d. 4. července. — Bohuše z Skočec dává 21 gr. platu Dominikánům v Novém Plzni. Svědkové Václav z Otěšic sed. v Osvračímě bratr a Markvart z Buksic.

42. 1411 d. 18. listopadu. — Petr z Nekměře dluhuje 23 kopy gr. klášteru dominikánskému v Novém Plzni. Rukojmě zaň jsou Markvart z Buksic, Václav z Bělé a Zdeněk z Dvorce.

43. 1423 d. 17. ledna. — Jan Bohuchval z Hrádku dluhuje 50 kop gr. panošům Janovi z Črnčic řeč. Suchomele a synu jeho Jindřichovi z Črnčic. Rukojmě jsou Zdeněk z Drštky, purkrabí na Týně, Bohuchval z Janovic sed. na Rizemberce a Záviše z Vilhartic sed. na Heršteině.

44. 1423 d. 20. října. — Zachař z Tlučné a Jan z Hořejší Lukavice řeč. Lukava prodávají dvůr poplužní v Tlučné i s lesem, ležícím u Myslinky a zvaným kamenným, za 20 kop gr. Havlovi řeč. Pachen z Kozolup. Pečeti Oldřicha z Tlučné řeč. Zbadel a Otíka z Hůrky.

45. 1424 d. 13. listopadu. — Bohuslav a Hynek Krušina, bratří z Švamberka, prodávají $36^1/_2$ kopy ročn. platu na městě Tachově, kterýžto plat držel někdy děd jejich Bohuslav od cís. Karla a Václava, panoši Amchovi z Veselé za 365 kop. Svědkové Jan Hanovec z Švamberka odjinud z Tříble, Purkart z Kolovrat odjinud z Bezdružic, Protiva z Svojšína a Zbyněk z Kocova.

46. 1441 d. 17. května. — Jan z Malevic a Habart odtudž, syn jeho, prodali dědinu v Popovicích robotnému člověku svému Velkovi. Svědek Jaroslav z Lipna sed. v Chrancovicích.

47. 1442 d. 19. ledna. — Tůma Pabianek z Štěnovic prodal všecko své právo na tvrzi Letkově, kteréž měl po Mikuláši Korandovi, měšťěnínu Plzeňském, za 60 kop panoši Vilémovi z Račína. Svědkové Děpolt z Rizmberka sed. na Švihově, panoši Zdeněk z Číčova a Jan Muchek z Bukova.

48. 1442 d. 22. února. — Albrecht z Týnce činí narovnání s Ondráškem Hodušic o rychtářství Plzeňské skrze ubrmany Dobeše z Modřejovic sed. a Radyni, Jana Nýřanského, a měšťany Plzeňské Prokopa Fegala a Marna Neužila.

49. 1442 d. 19. března. — Albrecht s Týnce srovnav se s Ondráškem rychtřem o svou polovici rychtářství Plzeňského odevzdává jemu všechny

listy svědčící na rychtářství a vydává též vše; co v Plzenci k rychtářství tomu přísluší. Pečeti Hynka Krušiny z Švamberka, hejtmana kraje Plzeň., Hanuše z Kolovrat sed. na Žebráce, Viléma z Rizmberka sed. na Švihově, Buriana z Gutšteina sed. na Rabšteině, Kolvína z Ramsperka sed. na Týně Horšovském, Jindřicha z Metelska, purkrabí na Tachově, Zbyňka z Kocova sed. na Vilšteině, Dobeše Vrše z Modřejovic sed. na Radyni a města Nového Plzně.

50. 1442 d. 8. června. — Amcha z Veselé odkazuje po smrti své kopu a čtyři gr. ročn. platu a šest kur Tomáši, faráři u sv. Bartoloměje.

51. 1444 d. 16. října. — Anna, vdova z Malenic, sed. v Hořejší Lukavici dává klášteru dominikánskému v Plzni dvě kopy ročn. platu, jednu kopu v Hořejší Lukavici a druhou na lukách pod Vochovem. Svědkové Lvík z Řenec sed. v Dolní Lukavici, Bohušek z Skočec a Zdeněk z Hořejší Lukavice.

52. 1446 d. 23. dubna. — Jan Hvozdíř z Prostiboře sed. v Pakoslavi prodává lesy své řeč. Kuklice v Popovicích lidem odtudž, a sice dva ochozy za 4 kopy 45 gr. Svědkové Jan z Prostiboře sed. na Podmoklech, Jan z Něšova sed. na Skupči, Václav z Brodóv sed. na Pakoslavi, Habart z Strochovic sed. v Klenovicích, Hrdibor z Slavic a Lvík z Nakla.

53. 1447 d. 14. února. — Racek st. z Švamberka a Racek ml. odtudž prodávají kus louky v Střapoli za 44 gr. poctivému Vanišovi v Střapoli. Svědek Mareš z Ejpovic.

54. 1449 d. 31. ledna. — Lipolt z Švamberka sed. v Střapoli a Václav Točník z Nového Plzně vysazují dědiny své v Střapoli právem purkrechtním svým kmetům tudíž. Pečeti Haranta z Vařín sed. na Březině, Jana Hvozdíře z Prostiboře, Lipolta z Chrástu sed. v Hohlovích, Přecha z Kunratic, Viléma z Netonic a města Rokycan.

55. 1450 d. 14. listopadu. — Harant z Vařín sed. na Březině, Lipolt z Švamberka, Jan Muchek z Bukova, Jan z Zaječic a Bernart z Hradiště urovnali spor vzniklý mezi lidmi Bušovickými a Oujezdskými o louku jednu.

56. 1453 d. 8. července. — Jindřich Rus z Čemín prodává luh svůj nad Boškovem mezi řekou a Bukovou ležící lidem z Buksic. Pečeti Přecha z Kunratic a Václava Lukavy z Račína.

57. 1459 d. 31. ledna. — Kateřina z Kamýka, manželka někdy Bernarta z Švamberka, dává synům svým Janovi a Jindřichovi všechny listy, po smrti její pak mají vydati dcerám jejím Anně a Majdaleně po 100 kop gr. Dceři Anně přidává nad to ještě 100 kop, kterýchžto 200 kop sstupuje jí na vsi Milikově. Pečeti Jana z Kolovrat sed. na Bezdružicích, Jana z Gutšteina sed. v Trpistech, Jana Hvozdíře z Prostiboře, Mikuláše z Dlouhé vsi a z Pokonic a Václava Ebrzvína z Hradiště.

58. 1460 d. 8. května. — Burian z Gutšteina na Nečtinách koupil od Bohuslava z Chlumu 34 kop roč. platu na Tachově, zapsaného králem Karlem Bohuslavovi z Švamberka, a jiný plat též na Tachově, Novém Plzni a ve vsi Nových Chodech. Vyzývá pak ty, kdož by jakou spravedlnost r[illegible]ěli k jinému platu v tom majestatu, kterýž jemu prodán není, jako Jan z [illegible]ocova, Oldřich Balile z Caltova, Pertold Filibéř z Tachova, syn nebo[illegible]ce Fegalov z Plzně, Dluhomil z Dražovic a jiní, že jim chce majestat [illegible]en k jich potřebě na hodné rukojmě dáti. Pečeti Jana z Gutšteina, Příbr[illegible]na

z Račína, Jindřicha z Udrce, Jana z Kokořova, Habarta z Strochovic a Buriana z Martic.

59. 1461 d. 4. května. — Jan z Něšova sed. v Skupči prodal právem purkrechtním dvůr svůj v Malkovicích robotným lidem tudíž. Svědkové Jan z Prostiboře na Podmoklích, Štěpán z Hrádku sed. v Lešťanech, Habart a Evánek, bratří z Strochovic sed. v Klenovicích, Jindřich z Lípna sed. v Třebobuzi, Mikuláš z Něšova, bratr svrchupsaného Jana.

60. 1462 d. 15. února. — Bušek z Hřešihlav a Lucie z Hodušic postupují rychtářství v Novém Plzni Ondráškovi řeč. Oremus z Prahy a Regině, manželce jeho. Pečeti Jana z Kukšteina sed. v Trpístech, města Plzně, Jana Puškaře z Zaječic, Václava Točníka z Křimic, Albrechta z Týnce a Sigmunda z Hodušic.

61. 1466 d. 13. ledna. — Jošt z Tupadl prodává dědiny k dvoru Střapolskému příslušné svým lidem z Střapole a Janovým Hvozdířovým z Prostiboře právem zákupným. Pečeti Jana Hvozdíře z Prostiboře, Jiříka Ebrzvína z Hradiště, Viléma z Račína, Jakuba faráře z Stupna a města Rokycan.

62. 1466 d. 6. března. — Petr Gutta z Dubňan prodává mlýn pode vsí Rovnem za $6^1/_2$ kopy Hanušovi z Kolovrat a Zbiroha. Svědkové Jan Vlk z Milotic sed. v Újezdě, Jan z Čejova, purkrabí na Zbiroze.

63. 1471 d. 27. prosince v Praze. — Matouš z Všechovic dává zápis krále Jiřího svědčící jemu na 400 kop zapsaných na vsi Koterově panoši Petrovi Kořenskému z Terešova. Svědkové Čeněk z Klinšteina, prokurator královský, Jan z Dúpova, místokomorník, Mikuláš Nos z Dražovic, místosudí, Matiáš z Rúdnice, písař desk zemských.

64. 1472 d. 21. září. — Václav z Vosvračíma prodává právem zákupným dva dvory v Boškově Blahovi Rybovi v Boškově za 10 kop gr. Svědkové Jindřich Rus z Čemín a z Buksic, Heřman z Žernovníka a Mikuláš z Myslína.

65. 1474 d. 9. srpna. — Bohuslav z Švamberka, nejv. hofmistr král. česk. a hejtman kraje Plz., Purkart z Kolovrat a z Bezdružic, Dobrohost z Ronšperka a na Tejně, nejv. prokurator král. česk., Pavel opat Kladrubský, Jiřík probošt Chotěšovský, Lvík z Ulic, Vilém z Nebilov a z Netonic, Suda z Řenec sed. tudíž, Jan z Řenec sed. v Dolní Lukavici přivěšují k českému překladu zlaté bully cís. Sigmunda své pečeti.

66. 1476 d. 19. srpna. — Jan z Klenového prodává lidem svým v Chrástu dvůr s dvěma poplužími za 60 kop gr. právem zákupným. Svědkové Jiřík z Říčan, Bedřich z Malonic, Lipolt z Blažčic a Jan z Malevic.

67. 1480 d. 4. března. — Kateřina z Pecky a na Domažlicích dává list dlužní na 250 kop svědčící, kterýchž jest jistec Jan purkrabí z Donína a na Vilšteině s rukojměmi Jetřichem z Kolovrat a na Bezdružicích, Litvínem z Klinšteina, Bořivojem purkrabím z Donína a z Okoře, Janem ml. z Čachrova a z Konic a Benešem Častolarem z Hořovic a na Hradišti, panošovi Petrovi Ebrzvínovi z Hradiště. Pečeti Pavla z Jenšteina a z Skal, Levého z Maštova místosudího král. česk. a Ondráška z Tišnova místopísaře desk zemských.

[illegible]. 1480 d. 24. dubna. — Ondřej Oremus z Prahy s Reginou z Kolína n. L. manželkou prodávají rychtářství v Novém Plzni městu Novému Plzni za

1200 zl. uh. Pečeti Jana z Říčan a z Hrádku, Jindřicha Amchy z Borovnice a Arnošta z Věžník.

69. 1480 d. 8. května. — Oldřich z Janovic a Jitka z Nečtin umluvili s Havlem z Hůrek robotu tak, aby dával ročně kopu gr.

70. 1482 d. 29. listopadu. — Racek Rakús z Tachova dává dva listy na nápravu v Kozolupech Mikulášovi Urleichovi v Novém Plzni, aby práva z nich plynoucího užíval. Svědkové Jan Cehince z Říčan, Jošt z Tupadl, Milota Beneda z Šťahlav, Jan Rakús z Kozolup.

71. 1484 d. 17. listopadu. — Jošt z Tupadl sed. v Smedčicích dostal od strýce svého Mikuláše z Tupadl list na plat v Damnově svědčící. Svědkové Jan Cehince z Říčan a Petr Ebrzvín z Hradiště.

72. 1485 d. 28. dubna. — Albrecht z Týnce dluhuje Hedvice z Domašiček, manželce své, 100 kop míš. věna jejího a zapisuje jí dvůr svůj a louku v Týnci. Svědkové Jan z Bratronic, Václav Ebrzvín z Hradiště, Ruprecht Hošťálek z Hognestu a Hejtman z Žernovníka.

73. 1486 d. 26. ledna. — Jan Knoblach z Warnsdorfu a Skolastika z Votova a z Přechovic manželka dostali od panoše Jana Rohovce z Přechovic Ohništovice, Hradiště a Strýčkovice, které mu zapsal vesnice dskami zemskými nebožtík Jošt z Tupadl. Svědkové Jan z Lobkovic a na Hassensteině, Kašpar Pratner z Prantu a Jiřík Kfeléř z Zakšova, purkrabí na Hassensteině.

74. 1498 d. 13. listopadu. — Argella z Valdova, vdova po Volštainovi, odkazuje svůj věnní list na 1800 zl. rýn., jehož jistec jest p. Jindřich z Kolovrat a na Krakovci a rukojmě jeho p. Zbyněk z Kolovrat a na Kornhause, Jan z Kolovrat a na Mašťově, Jan z Kolovrat a na Novém hradě, Jiřík z Kolovrat a na Bezdružicích, Jaroslav z Kolovrat a na Libšteině, Jiřík z Násilé, purkrabí na Hrádku, Jan Harant z Vařín a na Březině, Šlejbor Pracek z Svinné, Bohuslav z Blatné a ve Zvíkovci, purkmistru a konšelům Nového Plzně, aby dříve vykonali vše, co komu v kšaftu odkáže. Svědkové Jan Bavor z Švamberka, Petr Ebrzvín z Hradiště, Racek z Nakla, Sigmund z Truclar a v Týnci a Jan Bernášek z Zebnice.

75. 1499 d. 23. dubna. — Jan z Štěnovic prodává mlýn svůj pod Štěnovici. Svědkové Oldřich z Hrádku a v Hořejší Lukavici a Markvart z Přestavlk.

76. 1499 d. 14. srpna. — Heinrich z Švamberka a na Zvíkově svoluje Vítovi Cahlavskému, aby mohl svobodně užívati městiště v Domažlicích, na němž stojí domek, z kteréhož domku nemá platiti žádného platu. Pečeti Děpolta z Lobkovic a na Dobříši a Jošta z Praku, hejtmana Zvíkovského.

77. 1501 d. 5. dubna. — Argella z Valdova, vdova po p. Ctiborovi Volštainovi, odkazuje z listu svého věnního na 1800 zl. rýn. a na 90 zl. úroku, čehož jest jistec p. Jindřich z Kolovrat a na Krakovci, 30 zl. ročn. platu na kaplanství u oltáře sv. Vavřince ve faře v Plzni, 150 zl. na roucha a potřeby; 150 zl. konšelům Plzeňským na 20 mší; bosáků v Plzni 50 zl.; černému klášteru 50 zl.; do špitálu sv. Máří Majdale[illegible] 20 zl.; mezi kněžstvo v Plzni 30 zl.; do Hostouně 50 zl.; za 100 aby koupen byl plat stálý faráři do Hostouně; za 100 zl. do klášte[illegible] Furnberka za lesem, kdež páni Waldeři, její předkové, pohřeb mají; b[illegible] tranu svému Jiljímu Waldeřovi 200 zl. Svědkové Jan Bavor z Švamberk[illegible]

Petr Ebrzvín z Hradiště, Bohuslav z Doupova a v Šťahlavech, Kryštof z Záduba a v Božkově a Sigmund z Truclar a v Týnci.

78. 1503 d. 11. dubna. — Jan a Oldřich, synové Jana Cehince z Říčan, přijavše od poručníků Linharta z Hrádku a na Verpeřicích a Petra Ebrzvína z Hradiště řádný počet, slibují jim z ničeho je nenaříkati. Pečeti Šlejbora Pracka z Svinné a Krištofora z Záduba a v Božkově.

79. 1505 d. 20. listopadu. — Mikuláš z Tupadl a v Letkově listy králů Jana, Karla a Václava na ves Letkov svědčící i se vsí pustou od starodávna k tomu příslušející, s dobrými vůlemi Oldřicha z Letkova, Tůmy Pabianka z Štěnovic, Keruše z Nového Plzně, dcery Mikuláše Korandy, Viléma st. z Račína a z Letkova, dává k faře a kostelu sv. Bartoloměje v Plzni. Pečeti Hynka z Roupova sed. tudíž, Petra Ebrzvína z Hradiště, Mikuláše z Slatinné, Václava Kanického z Čachrova a Zdeňka z Hrádku.

80. 1507 d. 15. října. — Jiřík a Václav Kořenští, bratří z Terešova a na Úhlavech dávají zápis na Koterov Fridrichovi purkrabí z Donína a na Valečově. Svědkové Laclav z Šternberka a na Bechyni nejv. komorník, Bohuš Korimský z Utěšic, Mikuláš z Kola a Jan Zerzavý na Dobronicích.

81. 1509 d. 22. června. — Petr Ebrzvín z Hradiště odkazuje ves Koterov na kaplanství k farnímu kostelu sv. Bartoloměje v Novém Plzni. Pečeti Jiříka Dobrohosta z Ronšperka a na Týně, Jana z Kocova, Sigmunda z Truclar a v Týnci a Jana z Merklína.

82. 1527 d. 1. března. — Petr Kokořovec z Kokořova prodává louky pod vsí Kokořovem Bláhovi Chomlíkovi, člověku v Nevřeni, za 150 kop gr. míš. Svědkové Václav Bechyně z Lažan, Václav Chotek z Chockova a a v Leškách a Jan Kanický z Čachrova.



Některá hradiště v severních Čechách.

Sepsal *Bedřich Bernau.*

I. Pustý zámek a Radenstein.

Na Heberově mapě hradů kraje Litoměřického jest tvrziště Radenstein jižně od Rychnova poznamenáno, a p. prof. Sedláček míní ve Slovníku Naučném, díl VII. str. 165, že by mohl hledati se tu dávno zaniklý hrad Ratný. Poněvadž v listině ze dne 8. května r. 1363, v kodexu kláštera Marienthalského nám zachované, výslovně připomínají se dva hrady „Rachny" zároveň s městem Úštěkem 14 kilometrův od našeho hradiště vzdáleným, a já od lidí krajiny znalých se byl dověděl, že se tu u vesnice Mühlörzeu vlastně dvě hradiště zcela blízko u sebe nacházejí, tedy jsem náhledu tomu sám také víry přikládal, až mne letošní návštěva míst oněch poučila o jiném.

Dne 14. srpna ráno vyšli jsme si s p. prof. Pandlerem, Tichlovickým přednostou dráhy panem Zinkem a jiným občanem tamějším p. Gaubem z Tichlovic, při Labi krásně položených, směrem jihovýchodním k „pustému zámku" pěkným zalesněným údolím. V levo na výsoké stráni v jakémsi postranním zákoutí ukazován mi útvar skalní, dívku při sbírání jahod v neděli zkamenělou představující. Lid nazývá ji „Erdbeerenmädchen" neb i „Gauthemädchen" (Gauthe = kout). Ves Milířov nechavše na levo, vystupovali jsme statným bukovým lesem (revír ten slove vůbec Buchwald) zvolna vzhůru, až po tříčtvrtihodinné chůzi dostali jsme se na severní úpatí hřebenu, se strany této lesa prostého, na jehož výši vypínaly se šedé skály „pustého zámku". Hřeben tento, několik set kroků dlouhý, táhne se směrem od východu k západu jako výběžek pohoří, a západní jeho zakončení slove obecně právě „pustý zámek" (wüstes Schloss). S té strany stoupali jsme beze vší stezky krušně do znamenité výše, kde na vrcholu vypíná se mohutný balvan čedičový, na který vedou teprv letošního roku od lesního úřadu zábradlím opatřené jakési primitivní stupně. S vrcholu otvírá se oku krásná vyhlídka do malebného Polabí; dohlédneš odtud lehce až do Ústí, a veliký věnec hor od Milešovky až k Chlumci dobře se odtud přehlédne.

Známek někdejšího lidského obydlí nenajdeš na „pustém zámku" žádných, jeť to jen holá skála, a i na dalším pokračování hřebenu, jenž ještě několik skalních vrcholů tvoří, žádných známek bývalého opevnění neuvidíš. Po přelezení dvou takových skalních kupek dostaneme se na témže hřebenu na mohutnou skálu, od lidu nazývanou „Radenstein",

která jest vyšší o 1500 metrů než „pustý zámek", ale polohou svou takové vyhlídky neposkytuje. Zbytků zdí, valů a p. ani na Radensteině žádných nenajdeš.

Skála Radensteinská sklání se příkře k nehlubokému sedlu, kterým hřeben s protějším vrchem souvisí. Odtud možno se na ni po novějších stupních lehce dostati, ostatně vede odtud i k „pustému zámku" po severní stráni vrchu dosti pohodlná, nedávno založená stezka.

Poloha celého toho místa neukazuje nikterak na to, že by tu kdy byl stával hrad středověký, z něhož by při opuštěnosti těchto skal aspoň sebe menší stopy byly se zachovaly, což však při významnosti jmen v ústech lidu posud zachovaných a zajisté sotva že nahodilých, jemu pro nejstarší snad dobu kulturní této krajiny důležitosti neubírá.

Pověstí žádných o skalách těchto posud doptati jsem se nemohl.

II. Hradiště u Varty.

Ku konci XIV. a v prvních desítiletích XV. století připomíná se v listinách několikrát hrad Varta, původně jak se zdá založený od Hronoviců. Roku 1397 odevzdal Beneš z Dubé a z Liběšic svému synu Benešovi jakožto otcovský podíl hrad Vartu s dvorem poplužním pod hradem, a s vesnicemi Březnem, Březencem, Vitinici, Ostrovem, Velechovem, Subetici, Břízou, Malešovem, Zbudovem, Valtířovem, Vítovem a Přerovem se vším příslušenstvím, z čehož vysvítá, že zboží ku hradu náležité velmi značné bývalo. Na hradu Vartě dán jest dne 18. června r. 1401 list mírný Václava z Vartenberka seděním na Blankštejně a Bohunka z Blahotic seděním v Hotovicích jakožto soudců smírčích mezi Janem z Vartenberka na Děčíně a Ješkem ze Vchynic na Syřevicích ve sporu o hrad a zboží Střekovské, jehož original zachoval se v archivu Drážďanském. R. 1405 byl Otto z Lugkova pánem na Vartě; dne 31. prosince t. r. zavázal se zároveň s Dobešem z Branné na Střekově, že do masopustu nejblíže příštího záští s Janem z Vartenberka ve sporu onom se zemřelým již Janem ze Vchynic vzniklé obnovovati nebude. Bezpochyby zakoupili potom Vartenberkové hrad v jejich nejbližším sousedství položený, neboť r. 1408 prodali Jan z Vartenberka a Sigmund, syn jeho, jako držitelé hradu Varty pět kop úroku ročního z Vesnic Valtířova, Vitinic a Zbudova, k hradu tomu příslušných, faráři Ústeckému Václavovi z Blahotic a kostelu jeho za 50 kop gr. Roku 1413 patronovali sice bratři Petr, farář Nemičovský, a Jan Hunger z Varty ve Valtířově, ale již dne 2. září r. 1415 jmenuje se Sigmund z Vartenberka jako patron tamže a v listině dané v den sv. Františka téhož roku, kterou ztvrzuje darování domu v Děčíně otcem svým Janem tamnímu duchovnímu, nazývá se Sigmund z Vartenberka výslovně „pánem na Děčíně a Vartě", jsa, jak se zdá, posledním pánem hradu, který brzy na to v bězích válečných z kořene vyvrácen byl, tak že v pozdějších listinách panství Děčínského se týkajících ani jako pustý více se nepřipomíná.

Zbytky hradu Varty nebyly pokud mi známo nikým popsány. Leží v krajině hornaté a lesnaté, v pravo od cesty vozové, která z vesnice [illegible]inévsi (Walschnitz), blíž Svádova na pravém břehu Labském se pro[illegible]:ající, do vrchu k malé osadě Vartě vede, asi v stejné vzdálenosti od [illegible]u míst. Hrad stával na pahrbku, který se tří stran do hlubokého

*

údolí spadá, kde bystrý potok patu jeho omývá. Mezi pahrbkem a cestou vozovou výše řečenou — tedy severně — stával prý dříve dvůr poplužní, čemuž zde poloha dobře nasvědčuje. Severovýchodně nasypán nad roklí uměle poněkud prohloubenou ještě mocný val, na hřebenu téměř pět metrů široký, který dále k jihu, kde stráň je sráznější, přestává a k pahrbku hradnímu přiléhá. Val, posud zcela zachovaný, porostlý jest travou, pahorek sám hustým roštím a stromy lesními.

Kdo před 500 lety dvorcem oním neb předhradím prošel, musil dáti se pak na pravo — západně — po cestě, kterou dobře znáti jest, ježto se po ní dříví a kamení vozilo. Cesta tato dovede nás úbočím pahorku až na urovnané místo na jihozápadní straně pahrbku, poněkud prostrannější, travou porostlé, kde snad bývalo malé nádvoří. Nad ním vypíná se do výše vrchol hradní, jehož svahu část zde skopána a rozvezena jest. Nahoru možno jen severně od cesty vylézti, což však pro křoví a roští, které stráně i vrchol hustě pokrývá, velmi obtížno jest. Bezpochyby vedly tam z onoho malého náhradí někdy pouze dřevěné schody. Prostor, vrcholkem téměř okrouhlý, má v objemu asi 100 obyčejných kroků a jest pokryt prohlubeninami a hromadami rumu a kamení, vše hustě mechem a roštím zarostlé. Zdí neviděti — mimo nepatrný kousek rožního základu v prohlubenině na straně západní — žádných více, avšak kopáním a odklízením rumu daly by se zajisté základní zdi někdejších hradních budov zjistiti.

Vyhlídka s hradiště tohoto jest na všech stranách lesnatými kopci obmezena. Na jihovýchodní straně vidíš do hlubokého lesního údolí, jímž divoký potok ubíhá, na kterém něco výše leží mlýn na mapě „Černouška“, od lidu pak „Schwarzthaler Mühle“ nazvaný, o němžto různé pověsti se vypravují.

O hradu samém nedoptal jsem se leč to, že před 400 lety obýván byl a že měl tajnou chodbu v jeskyni na protějším vrchu „Hahnenkoppe“ na den vycházející, což ovšem do říše bájek náleží. Jméno hradu žije podnes v paměti lidské, jenž rumiště to „das Wartner Schloss“ nazývá.

III. Hradiště Čápské.

Uprostřed romantických úpadů skalních útvaru pískovcového vypínal se hodinu cesty západně od města Dubé nad údolím od Pavličky k Vobroku se táhnoucím ve XIV. věku pevný hrad Čáp, majetek to Hronoviců. Hradiště jeho naznačeno jest na mapě gener. štábu jmény „Schlossberg“ a „Tschappkeule“; Heber podal částečný popis jeho pod jménem posledně uvedeným v prvním díle svých „Böhmens Burgen“, str. 255., nemaje o opevnění „Schlossbergu“ ani zdání, čemuž není se co diviti, neb ani nejbližší obyvatelé nechtí o zámku nějakém na místě tom čeho věděti, ba ani jméno „Schlossberg“ samo není jim povědomo.

Od vesnice Zátyní vede tak zvaným Finstergrundem cesta do lesnatého vrchu a brzy octneme se na 407 m. vysokém „vrchu zámeckém“, jehož vrcholek větším dílem pouze travou jest porostlý. Objímá jej kruhovitě nízký a úzký val as 200 obyčejných kroků v okolu mající, nad který pahorek ještě do značné vystupuje výše. Příkop mezi valem a pahorkem jest málo již znatelný a na severní straně, kde přístup byl

nejsnadnější, tratí se vůbec veškeré stopy valu. Na temeni pahorku není žádných zbytků zdí neb jiných pozůstatků nějakého stavení.

„Schlossberg“ tento jest nejvyšším bodem pískovcového hřebenu, kterýž odtud ještě asi 800 metrů k jihu se táhne; jižní jeho zakončení, skála se tří stran kolmá a nedostupná, nazývá se právě obecným jménem „Tschappkeule“. Příkop ve skále vytesaný, nyní roštím a stromy zarostlý, dělí hradiště to od plochy hřebenu, ve směru od východu k západu cele jej přerývaje. Prostor na skále samé takto isolovaný jest malý sice, však rovnou plochu tvořící a k umístění pevného hrádku mnohem příhodnější než onen na „Schlossbergu“. Zdí tu ovšem také žádných více nespatříš, ale u prostřed hradiště nalezneš ve skále vytesaný sklípek s vchodem zaokrouhleným, blíže pak západního srázu cisternu pravidelně vykrouženou a posud asi tři metry hlubokou. Na nejzazším (jižním) výběžku skály hradní strmí jako rohový pilíř mohutný balvan pískovcový, který z údolí ovšem obrovskému kyji dosti se podobá a ku pojmenování „Tschappkeule“ podnětem byl. S hradiště otvírá se krásná vyhlídka do dalekého okolí.

Pod skalou Čápskou v hlubokém dole leží o samotě hajnovna, jejíž obyvatelé a i jiní okolní vesměs tvrdí, že někdejší hrad na „Tschappkeule“ se vypínal. Porovnav obě polohy přišel jsem k témuž náhledu, a mám za to, že hrad Čáp stával na skále nad údolím, podnes „Tschappkeule“ zvané, na „Schlossbergu“ pak že bylo snad pouze ku hradu tomu náležité zevnější opevnění, nepochází-li vůbec val onen z některé válečné doby pozdější.

Celý hřeben s vrcholkem „Schlossberg“ i Čápským hradištěm daleko z krajiny lze viděti, nejlépe ovšem z výšin na straně jižní a východní, neboť na druhých stranách obzor vyššími horami jest zahrazen.

IV. Hradiště Dubské.

Při městě Dubé nalézal se za starodávna hrad, od něhož psali se pánové „z Dubé“ a z Lipého, znaku ostrve. Pro polohu svou, nedosti chráněnou, byl hrad ten asi záhy opuštěn a ku konci XIV. století nečiní se o něm žádné zmínky více.

Místo, kde hrad ten stával, podnes v paměti lidské se zachovalo. Na mapě gener. štábu nalezneš je lehce severně od rybníka blíže silnice k Lipému vedoucí. Jest to výběžek vyšší planiny jižně směrem k rybníku, východně pak k Lipské silnici dosti příkře spadající. Poloha ta slove nyní „Kühnelsbergl“.

Vozová cesta, jejíž dolní konec nyní jest odkopán, vedla od města v jižním svahu hradiště na planinu. Stop zdí tu neviděti, ba ani valů, které v předešlém století ještě byly znatelny. Valy ty tvořily prý dle svědectví pamětníků pravidelný čtverhran. Hradiště a planina severozápadně nad ně ještě se vyvyšující jsou pokryty travou, poli a chmelnic ıi, které dávno stopy hradu zahladily.

Přes Lipskou silnici severovýchodně od hradu stával na místě nyn ,šího hřbitova zámecký kostel sv. Petra a Pavla, jehož základní zdi r dávno při kopání studny se objevily. Zajímavo jest, že kostely stejn ho založení byly též v Lipém a v Žitavě, kde všude páni z Dubé ve X 'I. věku panovali.

V. Pustý zámek Zakšínský.

Nad silnicí z Dubé do Liběchova a dále na Mělník vedoucí zdvihá se naproti vesnici Zakšínu pořadí lesnatých hor, balvany pískovcovými vroubených, které přes Bukovec (Pokolice) dále k Medonosům se táhnou. Mezi rozličnými útvary pískovce, skalám v údolí Kokořínském se podobajícími, vyniká zvláště partie skalní nad Bukoveckým mlýnem, kde zaokrouhlené skupení skalních pilířů zdaleka již do oka padá. Na skalách těch nalézá se hradiště, od lidu nazvané „pustým zámkem", kteréž jméno i na mapě gener. štábu patrno jest. Od řečeného mlýna vede dosti strmá pěšina až na úpatí malebného toho úskalí, kteréž vlastně ze dvou skupin obrovských pískovcových balvanů nebo pilířů záleží, několik metrů širokou trhlinou oddělených. Jiné úzké štěrbiny skalní prostupují obě skupiny, a pouze těmito trhlinami možná obratnému lezci na vrchol skály se vydrápati. Na skále severozápadní (směrem ku mlýnu) viděti tři v pískovci rukou lidskou vytesané prohlubiny, nad nimiž někdy dřevěné budovy stávaly; na druhé skalní skupině nacházejí se mimo podobné prohlubiny také okrouhlá cisterna, a na obou množství zářezů pro trámoví. Z této druhé (jihovýchodní) skupiny vedl most či spíše lávka pro pěší přes rokli stesáním skal rozšířenou na další, k východu se nížící skály, což posud dobře poznati lze, ana tu skála zvláštním působem otesána jest. Jezdci mohli se sotva ku hradu dostati, poněvadž prostor mezi tímto a planinou východně se rozprostírající skalními balvany posázen jest.

Z výše hradu tohoto nedostupného, ač nevelkého, byl znamenitý výhled jak do údolí k staré silnici, tak i do dalšího okolí, a mám za to, že byl od pánů z Dubé k ochraně cesty bezpochyby již v dávných dobách z údolí Labského k Dubé vedoucí asi ve XIII. věku založen, z kteréžto doby — ne-li z dřívější — veškeré skalní hrady v severních Čechách pocházejí. Záležel na každý způsob pouze ze staveb dřevěných, neb o zdích aneb i jen o rumu není nikde ani památky.

Planina hustým lesem pokrytá, která se dále k východu výše než „pustý zámek" prostírá, slove u lidu i na mapě gener. štábu „Ratsch" (snad: Hradec neb Hradiště). Vystoupíme-li na ni po úzké stezce, přijdeme brzy k hromadám rumu, mechem zarostlým, a rozličným zvýšeninám v houští lesním. Na místě tom byly ještě na začátku tohoto století dvě chatrče, jichž obyvatelé však lesním krádežím a jiným neplechám hověli, pročež domky ty od vrchnosti koupeny a se zemí srovnány byly. Za starodávna stával tu snad dvůr k hradu náležitý. Východně odtud nad srází zbyla pěkná studánka kamenem zděná a vroubená, kterou lid „Ratschbrunnen", ony domy pak „Ratschhäuser" nazývá. Severně při cestě, lesem dolů k Zakšínu vedoucí, vypíná se konečně mocný dub, jehož stáří na 900 let udávají. Dub tento, nad zemí téměř šest metrů v objemu mající, požívá u lidu okolního zvláštní úcty a jest dvěma obrazy svatých ozdoben. Říkají mu „Ratscheiche". Daleko je ho viděti na výšině, jejíž výška zde 411 m. obnáší.

Příspěvky k dějinám církevním v Čechách.

Podává *František Dvorský.*

II.*)

Nařízení Albrechta Václava Smiřického ze Smiřic, jak by se kněží, správcové školní při službách církevních na panstvích jeho chovati měli. Léta 1613.

(Opis současný v archivu českého místodržitelství.)

J. M. urozený pán, pan Albrecht Václav Smiřický ze Smiřic na Náchodě, Škvorci a Kostelci nad Černými lesy všem kněžím, kazatelům slova božího, též správcům školním i jiným při služebnostech církevních pracujícím na gruntech J. M. pána zůstávajícím, jak by se při službách církevních na panstvích a gruntech J. M. pána, též pana sirotka strýce J. M. interim (dokudž by od J. M. pánů defensorů a konsistoře pražské pod obojí tělo a krev pána Ježíše Krista přijímajících o tom jiné instrukcí a agendy vydáno a nařízeno nebylo) chovati a říditi měli, takto vyměřovati a nařizovati ráčí:

Předně, na řády církevní od J. M. pánů stavův pod obojí přijímajících nařízené a léta 1610 vydané a vytisknuté mají bedlivý pozor míti, vedle nich ve všem se říditi a chovati a v ničemž z nich vystupovati nemají.

Kázání slova božího a učení své podle pravidla starého a nového zákona konfessí českou obsaženého a majestátem J. M. C. potvrzeného v čistotě vésti a lid vyučovati mají.

Služebnosti božské v kostelích ve dni nedělní i všední mají se začínati od písní ranních z písem svatých složených starodávních lidu obecnému známých, a ve dni nedělní po sezpívání ranní písně, pokudž čas postačuje, jiná některá pobožná píseň známá se sezpívati, pakli by čas k tomu nepostačoval, tehdy hned po ranní písni lidi katechismu s konfessí českou se srovnávajícímu učiti, aneb při oltáři modlitbu a epištolu zříkati a po zříkání toho zase buď píseň známou modlitebnou nebo žalm a po žalmu evangelium sezpívati, po témž pak sezpívaném evangelium buď žalm neb víru obecnou sezpívati, tak potom kázání slova b[illegible]ího ranní se má ko[illegible]ati. Item, při témž ranním kázání jako i ve dni v[illegible]ní ne vždycky na samá evangelia, ale nejvíc a začasté buďto na epištoly a[illegible]o na řeči z zákona starého aby se lidu výklady činily.

---

*) Viz Sborník Historický 1883. Str. 274.

Po ranním kázání opěty se mají písně a nejvíc pak žalmy zpívati a jako před ranním kázáním, taktéž tím způsobem i před velkým modlitbu, epištolu i evangelium při oltáři buďto k lidu neb oltáři tváří obrácenou kněz má zříkati a po vyříkání a po sezpívání víry obecné, kteráž se ode všech společně má zpívati, kázání na evangelium k té neděli příležité činiti.

Katechismu lidé mladí i staří mají se s pilností v kostelích vyučovati a k pravému pána Boha a spasení svého poznání vésti, k čemuž mají kněží sobě buďto při ranním nebo při nešporním kázání, jak kde příležitost zná, čas obrati a lidem uložiti.

Všecka kázání slova božího, jak nedělní tak i všední, mají se konati na kazatedlnici, jakožto místě k tomu nařízeném a nikdež jinde; kněz pak na kazatelnici vystoupiv nejprv pánu Bohu za dary Ducha svatého, užitek a prospěch slova božího spolu s lidem se pomodliti má.

Svátků jiných mimo ty, kteréž od J. M. pánů stavův nařízené jsou, nemá se nařizovati a vyhlašovati.

Požehnání v neděli po vykonání všech služebností buď zpíváním neb prostým mluvením stoje při oltáři, ve dni všední pak z kazatelnice při závírce kázání aby se lidem činilo.

Kázání na Velikou noc patero: totiž jitřní, ranní, velké, půbědní a nešporní; na boží narození čtvero: jitřní, ranní, velké a nešporní; item, na sv. Ducha čtvero: ranní, velké, půbědní a nešporní vykonáváno býti má.

Jitřné noční aneb přede dnem na boží narození a na Velkou noc (a ňikdy víc) mají se držeti a ty se mají v času mírném nepříliš ráno, jakž předešle bývalo, ani také pozdě začínati, ale tak čas k tomu obrati a rozměřiti, jakby lidé na ty dvě slavnosti ráno k jitřním se sejdouc tu při službách božích všech pořád z kostela a shromáždění neodcházejíc do skonání vytrvati mohli.

Jitřné večerní toliko před památkou božího vstoupení, seslání Ducha svatého a svaté Trojice mají se držeti (a nikdy víc), při kterýchžto jitřních vše česky žalmy a písně a jedno evangelium při oltáři o té památce zpívati a sejde-li se lid, tehdy slovo boží kázati a pakli by se lid nesešel, tehdy s žákovstvem modlitby a tak k té památce příprava a nastrojování se činiti má. Ve vsech pak takové večerní, jitřné i kázání půbědní se odpouštějí.

Počna od Velkonoci až do šesté neděle po sv. Trojici kázání půbědní každou neděli v městech aby se vykonávala.

V každou středu a v pátek kázání slova božího a jiné služebnosti božské, též i v svátky, který by se kterého dne z těch od J. M. pánů stavů nařízených trefil, v kostelích aby se konaly, v středu a v pátek, jakž svrchu dotčeno, na řeči prorocké, žalmy neb jiné z starého zákona, ale v svátky na evangelia k týmž svátkům přináležité výklady a kázání činěno býti má.

Každého čtvrt léta (poněvadž se rok na čtyry čtvrti dělí) jakž se suché dni jmenují, v ty dni, totiž v středu, v pátek aby se obzvláštní služebnosti božské vykonávaly a jak za dobrodiní a ochranu božskou pominulého čtvrt léta nám činěné poděkování, tak za touž ochranu nastávající o čtvrt léta modlení a prosby se činiti, letanie zpívati, lidé postům, střízlivo ti a jiným svatým ctnostem, aby to netoliko v ty dni ale i jindy jak v kost le tak i doma s čeládkou vykonávali, bezbožného života, zlodějství, opilstvı a jiných rozpustilostí a hříchů se vystříhali, hněv boží krotili, v tom se na ›-

mínati mají a v jakém zlém pověrečném způsobu se prvé těch dnův užívalo, to předkládati a z toho je vyvozovati mají.

Kázání slova božího v jistou chvíli a hodinu jak v sváteční tak všední dni mají se začínati, jedno kázání v neděli mnoho víc přes hodinu se držeti, dlouhým pak kázáním, latinským promlouváním, kapitol vyčítáním slova božího lid v tesklivost uvozovati a s ním nad čas příležitý prodlužovati, ani také žádnými příčinami ani zpíváním kázání slova božího se ukracovati a zkrátka odbývati nemá, ale ke všemu času příhodného šetřiti a kdyby kdy z hodných příčin časů se nedostávalo tehdy ne kázání slova božího, ale zpívání ukrátiti a umenšiti se má.

Lidé aby v kostele a shromáždění od začátku až do vyřízení všech služebností božích zuostávali a z kostela neb shromáždění dřív se nerozcházeli, v tom je kazatel napomínati má.

Řeči a písma svatá, které se koliv od kněze buď z starého neb nového zákona při oltáři neb na kazatedlnici zpívají neb čtou, ty poněvadž všechny duchem svatým mluveny a psány jsou, lidé aby k těm všem jednu čest činili a k nim povstávali, k tomu je kněží napomínati mají.

Které řeči kterého dne se mají lidu buď při oltáři neb na kazatedlnici předkládati neb čísti, ty aby jedny proti druhým nečelily, ale se srovnávaly, toho kněz prvé má považiti a zvláště dnův nedělních, které evangelium k které neděli přináleží, to a ne jiné aby se tu neděli jak nejprv při oltáři tak potom i na kazatedlnici čtlo neb zpívalo, ale evangelium k pominulé neděli přináležité, to při začátku kázání místo předmluvy může se připomenouti.

Kněz maje k služebnostem božím přistupovati a je konati, nemá žádného roucha jiného na sebe bráti a obláčeti, toliko komži, a když se zpívání děje, není knězi potřebí při oltáři státi, ale posadíce se, může sobě čísti neb pomáhati zpívati a uzná-li za potřebu, kterou píseň zpívati, může ji lidu začíti; když pak při oltáři epištolu, evangelium zpívá, to má činiti s pokorou vážně, prostě bez mnohých kolatur a hlasem točení, sobě neb lidem v něm zalibování.

Kázání slova božího, když se koná, v tu chvíli aby zvoník, kostelník ani jiní lidé po kostele se netoulali, v šepty, rozprávky se nedávali a jak jiným tak i sobě v poslouchání překážky nečinili, ale všichni aby pokojně tiše seděli a bedlivě s užitkem slova božího poslouchali; v čemž kdyby se kdo tak nechoval, má od kněze v tom nejprv v samotě napomenut býti, kdyby pak víc toho se dopouštěl, tehdy z kazatedlnice u prostřed lidí má od kněze v tom napomenut a tak zahanben býti.

Všeliké služebnosti boží mají se v času příhodném začínati, do času mírného konati, tak aby jak přílišným nad čas prodloužením k tesklivosti neb ospalosti příčina se nedávala, tak taky ani nepobožným, nedbalým k jich zalíbení, pobožným pak k pohoršení ty služebnosti běžné a spěšné neb krátkým kázáním se neodbývaly a tak zlehčeny nebyly; obzvláště pak všední dni a prácem lidským odevzdané na všelijaká lidská povolání a jich obchody pozor dáti sluší, aby se služebnostmi božími nad míru neprodlužovalo, ale raději tím zážeji aby se začínaly a mnoho déleji přes hodinu kázání se vším zpíváním se nedrželo.

Řády a ceremonie starodávní zbytečné a škodlivé proč z jakých příčin podle svobody od pána Boha a J. M. C. dané se skládají a užitečnější služby boží se nařizují, to kněz lidu pěkně povolně předkládati,

je z toho vyvozovati a na písma svatá. čisté slovo boží a řády apoštolské a prvotní církve se jím ukazovati, však na to pilný pozor dáti má, aby proti straně pod jednou a snešení, kteréž se mezi obojí stranou stalo, nic mluveno a činéno nebylo.

Knéz na posluchače a ovce své aby je všecky znal a jakého kdo obcování a života jest, jak svůj dům totiž manželku děti a čeládku řídí, věděl, na to pilný pozor a péči pastýřskou má míti, a kdyžby o kterém zvěděl, že jest bezbožný, zjevné hřeší, neb v domě svém zlého co dopouští a povoluje, má jej před sebe povolati, jej slovem božím povolně potrestati, napomenouti, aby v poslušnosti církevní jemu všickni zuostávali, všelijak o to usilovati; nechtěl-li by který k němu na jeho vzkázání přijíti nebo potrestání a napomenutí napraviti a od zlého přestati, to má na vrchnost světskou vznésti, kteráž k přetržení toho zlého nápomocna býti má.

O nemocném posluchači svém kdyby kněz zvěděl, by od něho žádán nebyl, má k němu jíti, jej navštíviti a slovem božím potěšiti i také v shromáždění církevním bez ouplatku modlitby zaň činiti.

Nad řády ustanovenými, aby se od všech zachovávaly, kněz pozor míti, ruku držeti a jestli by kdo co proti nim před sebe bral a na jeho napomenutí přestati nechtěl, to časně na vrchnost má vznésti.

O posluhování svátosti večeře Páně.

Poněvadž některou neděli a časem velmi malý počet lidí přistupuje, protož každou neděli aby se neposluhovalo, ale jakou příležitost a potřebu při které osadě kněz poznává, buďto ve dvou neb ve čtyrech nedělích tak posluhovati a před tím lidu o tom, kdy se posluhovati bude, časně oznámiti má.

Obzvláštně pak a často má kněz své posluchače horlivě na kázáních napomínati, aby se k hodnému požívání té svátosti pobožně a svatě připravovali, a pokudž možné všickni a každý z nich sám s manželkou, dítkami i čeládkou na faru k správci svému den nebo dva dni před přijímáním aby přicházeli, kteří by pak pro dalekost cest neb z jiných bezelstných příčin k tomu postačovati nemohli, ti všickni toho dne, když má posluhováno býti v jistou chvíli, jakž od kněze návěští dáno bude, do kaply neb před oltář přicházeti a tu naučení spasitedlné a rozhřešení přijímati mají a kdo by k naučení a rozhřešení nepřišel, žádnému posluhováno býti nemá.

V neděli když posluhování býti má, po velkém kázání když se verš nebo dva některé pobožné a známé písně tak co by kněz z kazatedlnice k oltáři volně dojíti mohl, sezpívá, lid, kteří požívati mají, hned za knězem má jíti a kněz přistoupě k oltáři s nimi pokleknouti, modlitbu Páně a jiné modlitby za hodné přijímání činiti a říkati má.

Po témž modlení má se verš nebo dva písně známé o večeři Páně sezpívati, po sezpívání kněz s první částkou k lidu se obrátíc slova večeře Páně o té částce bez zvonění i svíc vyhlásiti, po vyhlášení opět dva verše sezpívati. Po sezpívání kněz s druhou částkou se obrátíc tolikéž jako s první vykonati a tak vážně s velikou uctivostí a pokorou lidu posluhovati má. Lid pak aby taky vážně, pobožně k takovému požívání šli, jedni na druhé se netiskli a každé pohlaví obzvláštně a v svém řádu aby klekali, v tom je často kněz napomínati a kostelníci na to pozor dáti a je v dobrý řád vpravovati mají.

Dokad lidu se posluhuje, dotad žádné jiné písně nežli o večeři Páně se nemá zpívati.

Lidé od oltáře neb posluhování vyvstávati a odcházeti nemají až prvé s knězem modlitebné děkování se vykoná.

Dítkám malým, dokudžby začátku poznání křesťanského náboženství, totiž katechismu neměli, nemá se posluhovati.

Lidem zjevně hřešícím, nekajícím, rozumu nemajícím také nemá býti posluhováno.

Z jiné osady a jinému správci náležitému žádnému nemá posluhováno býti, lečby se toho jistá hodná příčina věděla aneb od správce toho k tomu povoleno by bylo.

Nemocným lidem v domích s bedlivým rozvážením příčin a podle příležitosti má býti posluhováno.

Správce církevní zvěda, že by mezi posluchači jeho nějaký hněv, záští vznikl, prvé nežli by jim posluhoval a byť i posluhovati neměl, má obě strany před sebe povolati, jim to ztížiti a všelijak se přičiniti, aby je zas v lásku a svornost křesťanskou mohl uvésti.

Pro lid bezbožný, zvláště čeládku nešlechetnou, kteříž s tou svátostí rozličná kouzla a čáry provozují, kněz má začasto to při kázání připomínati, pomsty hrozné proto jim předkládati a z toho zlého vyvozovati.

O posluhování svátostí křtu svatého.

Při křtu svatém žádných jiných ceremonií se nemá požívati nežli slova božího a vody.

V jaký smysl a slovy ta svátost se konati má i také jaká napomenutí rodičům i kmotrům o jich povinnostech by se měla činiti, o to se kněží snésti a v tom se srovnati mají.

V kostele při křtitedlnici neb při oltáři (a ne před kostelem ani na prahu) má se křtem svatým posluhovati a toho šetřiti buď v nedělní neb všední dni, když se služby boží konají uprostřed a při přítomnosti všeho lidu křtem svatým posluhováno býti má, tak aby lid všecken, co se tu mluví, poslouchati, svůj křest sobě připomínati i tak v povinnosti své kmotrovské, kdo v ní k tomu zavázán jest, se upamatovati a v tu chvíli když se křest svatý koná, zpívání aby se odložilo.

V křtitedlnicích pro rozličné čáry a kouzla, která se od zlých lidí s tím dějí, žádné vody aby se nenechávalo, ale k každému křtu vody čistotné a čerstvé aby se přinášelo a tou třikrát děťátko se polívalo.

Zjevných hříšníkův, slova božího a svátostí potupníkův a jiných bezbožných lidí, též ani nezletilých mladých aneb rozumu nemajících lidí za kmotry se přijímati a k tomu připouštěti nemá.

Dětem rodičův bezbožných ne hned, ale s uvážením, s jistým napomenutím a výminkami aby křtem svatým bylo posluhováno.

Jmen pohanských a neznámých, neobyčejných aby se dítkám při křtu svatém nedávalo, v tom rodičové od kněží mají býti napomínáni.

Všech dítek, jimž se křtem svatým posluhuje, též rodičův i kmotrův jména a kterého dne a léta se to stalo každý kněz má poznamenávati, načež

při každé osadě obzvláštní kniha má býti založena, do kteréž knihy také i ti, kdo v manželství kdy potvrzen jest, i také kdo kdy přitom kostele pohřben bude, má od kněze býti zapsáno a ta kniha tu při té osadě vždycky zůstávati má.

O zpívání a chvalách božích.

Všeliká a všecka zpívání buď ve dni nedělní, sváteční neb všední při všech služebnostech božích v kostelích jazykem rozumným českým mají konána a zpívána býti.

Že pak se to časů pominulých při mnohých z žákovstva, literatů a jiných zpěvákův v kostelích spatřovalo, kterak beze vší bázně boží, bez rozvážení a pozorování, co se kdy zpívá neb zpívati má, nežli z samého zvyku a obyčeje, aneb k zalibování sobě melodie víc nežli textu, též pro vynášení a vykřikování jedni nad druhé svých hlasů písně se začínaly, jiní přes náležitý čas prodlužovaly a víc na běžném a dlouhém zpívání, nežli na kázání slova božího sobě zakládali, z čehož přicházelo, že mnohý pobožný a pilný kazatel, což sobě uložil a k čemu duchem svatým veden byl, toho všeho svým posluchačům pro pomíjející a zpíváním zmařený čas přednésti nemoha nad tím horlil; jiný pak nepilný a nebedlivý kazatel, že se málo učil a posluchačům co přednášeti nevěděl, tím dlouhým zpíváním že musí s kázáním ukrátiti se vymlouval. Protož toho, aby se víc nedálo, ale kněz s žáky aby se prvé časně vždycky snášel a toho považil, které a jaké písně kdy s užitkem by se měly zpívati a dlouhým zpíváním kázání slova božího se nemá překážeti.

K takovému zpívání a chválám božím aby se graduałů starodávních, poněvadž lid obecní jich povědom není a jich zpívati pomáhati neumí, kromě písní známých, které by se v nich nacházely, víc aby se neužívalo, ale ze všech všelijakých písem a kancionálů, nic se na autora a kdo jich kde užívali neb posavád užívají a kdo je skládal, neohlídajíc, ale kterékoli z písem svatých a podle čistého slova božího skládané jsou a s nimi se srovnávají, obzvláštně pak žalmy, jakožto nejstarší a od všech církví vždycky užívané zpěvy, mají se zpívati, lidé jim zvykati, jim se učiti a tak netoliko sami žáci a literáti, ale i obecní lid společně jedním srdcem, jedněmi ústy pána Boha v shromáždění chváliti a příkladem apoštolů a církve staré oběti duchovní konati mají.

Zpívání aby se s řečmi božími a toho dne předkládanými srovnávaly, na to kněz i zpěváci bedlivý pozor jmíti mají.

Po evangelium při oltáři zpívaném prvé nežli by kněz na kazatedlnici šel, vždycky prvé píseň vyznání víry křesťanské má se zpívati, a poněvadž ta nejobyčejnější a známější stará píseň: „My všickni věříme,“ zkorigování a napravení potřebuje, to aby se napravilo.

Jakož se při ranním a někdy i při velkém kázání epištola i evangelium čítává a po každém zvláště zpívá, to zpívání dvoje aby se opustilo, ale toliko jednou po svatém evangelium aby se verš neb dva nejvíc zpívaly a to vše písně zvyklé a lidem známé.

Jestliže by v městech žákovstvo kdy figurative zpívati měli, aby vše textem českým a písně lidem známé zpívali a tak to skomponované měli, jak by mezi tím vždycky jeden hlas korálem a prostě šel, tak aby lid obecní tu píseň s nimi také mohli zpívati.

Mutety latinské chtělili by žáci kdy v kostele neb při varhaních zpívati, těm aby se v školách a ne v kostele učili a je potom v kostelích po všech jiných zpěvích českých a po vykonání služebností církevních zpívali.

V advent, kdež se rorate držívají, ty v mírném čase podle příležitosti místa aby se začínaly, dokonávaly a že některé adventní písně proti písmům svatým čelící se nacházejí, toho kněz s žákovstvem prvé vyšetřiti a kterých písní by se užívati mělo, o to se snésti mají.

Na štědrý den s kališem chození po koledách, kadění, na dveřích psaní i jiných škodlivých starých navyklostí žákovstvo má zanechati.

V postě služebnosti večerní, jimž Salve říkají, aby se pobožně, vážně s mládeží vykonávalo, jí katechismům učilo i slovo boží kázávalo.

V pašiové dni jitřně, které se v městech před večerem vykonávají, tu při tom ne předešlým způsobem (že lamentací toliko jedna osoba sama zpívala), ale všickni společně písně známé k té památce náležité aby vážně, pobožně zpívali a sejdeli se lid, tehdy slovo boží také kázáno býti má.

V velký pátek, kdež se žaloba Krista pána toliko po verši a po jedné osobě zvlášť každý zpívalo, toho se víc díti nemá, ale všickni společně jako i jiné písně to zpívati mají, tak jako i při jiných všech památkách písně k nim náležité a vše známé, lidu povědomé, aby se ode všech spolu zpívaly.

Písně adventní do božího narození, vánoční do devítníku, postní do velkonoci, item, velkonoční do božího vstoupení, item, o božím vstoupení do svatého Ducha, item, svatodušní do svaté Trojice, od svaté Trojice až zas do adventu, tu jak o Trojici svaté, o Duchu Svatém, tak o jiných skutcích božích, jak se kdy příčina z řečí těch ukáže a kněz uzná, mají se zpívati, a jakož někde písně velkonoční třikrát do roka se užívaly, ano i kněží řeči o vzkříšení Páně čítávali, to poněvadž časům nepřináleží, má se opustiti a víc nezachovávati.

Letanie ne takovým obyčejem, jakž se někde zachovává, že kněz sám verše zpívá a žákovstvo toliko odpovídá a nasvědčuje, ale všickni společně jednostejně vše aby zpívali.

Nešporové, které se v městech v neděli i v sobotu též i před některými slavnostmi zachovávají, tu vše, aby se písně české a nejvíc pak žalmy pokorně, pokojně, pobožně zpívaly (a ne tak běžně a oukolem, jakž se to předešle dálo a toho odbývali) a jestli se lid sejde, tehdy se má slovo boží kázati aneb modlení s nimi vykonati.

Těch officií, které se před ranním i velkým kázáním, jak v svátky, tak ve dni všední, totiž Introit, Kyrie, et in terra responsor, prósy, ofertoř a po kázání praefací, sanctus, te Deum laudamus i jiné ke mšem nařízené požívaly a jako za právo a povinnost držívaly, čímž mnohokrát i kázání slova božího překážky se činily, to se tak obyčejně a jako za právo nemá užívati, lečby co toho k řečem svatým přináleželo a od kněze uznáno bylo, tehdáž se toho má požívati.

V čas navštívení a metel božích, války, moru, hladu, drahoty, sucha a jiných protivenství a nebezpečenství, jakých tu písní a písem svatých se požívati má, kněz toho považiti a lid horlivě k pobožnému životu k pokání modlení a jako i jindy vždycky napomínati.

Písní nepovědomých, v nově skládaných, lidem neznámých bez bedlivého uvážení a jak se s písmy svatými srovnávají, od kněze vyšetření, nemá se užívati, ale poněvadž k každé památce a služebnosti církevní písní pobožných starých s písmy svatými se srovnávajících a zvláště pak žalmů

dostatek se nachází a vůbec vytisknuto jest, těch se má užívati, aby lidé je sobě kupovali a jim zvykali, v tom od kněze mají býti napomínáni.

Na to také obzvláštní a pilný pozor jak od kněze tak od všech správců kůru a zpívání má se dáti, lid k tomu zvláště mládež vésti, poněvadž to pobožné zpívání nejinak nežli jako modlení s pokorou a vroucností ducha má se konati, protož aby při zpívání všech nezpůsobů, rozpustilostí, rozprávek, ohlídání, smíchu, nohami šoustání, šturcování a jiných škodlivých obyčejů se zanechalo a neprovozovalo. Ale aby jeden každý stojíc neb sedíc na to, co se zpívá, myslil, s bázní boží, pokojnou myslí, duchem horlivým zpíval a tak ne ústy ale srdcem jednomyslně s jinými pána Boha ctil. Lid pak obecní aby na žákovstvo a literáty pozor dali, jak oni zpívají, jimi se spravovali, jich nepředstihali, ani také za nimi se nevlíkli, než společně zpívati hleděli. Též také na vyzpívání mnohého počtu písní, co se srdcem a užitečně díti nemůže, pocty boží nezakládali, v tom je ve všem kněz napomínati a vyučovati má.

O potvrzení manželstva.

Jakž snešení sněmovní, též řád církevní od J. M. pánů stavů vydaný ukazuje, v tom ve všem kněží tak se mají chovati.

Kněz, které osoby kdy k stavu svatého manželství potvrdí a kdy kterého dne, to do knihy osadní, tu kdež křest se poznamenává, také poznamenati má.

V domích šenkovních, krčmách neb jiných nepokojných místech nemá oddávati, ale šetřiti, jakž nejvíc se trefiti můž', aby v kostelích potvrzování se dálo.

V které osadě osoba ženského pohlaví zůstává, ten kněz má právo to manželstvo potvrzovati a jiný kněz v tu služebnost, leč s povolením téhož kněze aneb vrchnosti, v to sáhati nemá.

O pohřbích.

Při provázení těl mrtvých písně k tomu náležité pořádně bez zastavování mají se zpívati.

Tělo mrtvé když se do kostela nese, žádných pověr s ním se činiti nemá. Nad kterým tělem mrtvým kázání slova božího se má konati, tu zpíváním žádným má se neprodlužovati, ale jakž se tělo do kostela vnese a lid za ním vejde, hned se má kázati a tak lid při slovu božím zdržeti.

Bez vědomí kněze žádný pohřbován ani jemu zvoněno býti nemá. A kdy který kterého dne při kterém kostele jest pohřben, to se do osadní knihy má poznamenati.

Pomoc na kostel, netrefuje-li se kde, v každou neděli vybírati, tehdy toho má kněz s kostelníky neb osadními povážiti, aby buď třetí neb čtvrtou neděli se vybralo.

Opuštěny a odloženy býti mají tyto věci:

Mešná roucha (kromě komže) všeckna.

Svíc (v čas nebeského světla) nemá se víc užívati, nežli dvě, kteréž na oltáři státi a hořeti mají. Ale času zimního neb nočního, jakž potřeba ukáže, svíc se má užívati.

Zvonění v kostele, obrazů škodlivých přikázáním božím zapověděných, praporců, postavníků zbytečných pěkně pomalu z kostela vybývati, lid na kázání z toho vyvozovati a vrchnost k tomu nápomocna býti má.

Pulpitu na oltáři z jednoho rohu na druhý nepřenášeti.

A sumou všecky jiné od lidí ustanovené a proti slovu božímu a písmu svatému čelící věci vyčisťovati. A na lidi, jak by oni míti chtěli, neb jak se kde prvé co zachovávalo i posavad zachovává a co sobě lid oblibuje, na to se neohlídati, ale pokudž se toho nejvýš dočísti a vystihnouti může, na řád apoštolský a prvotní svaté církve pozor dáti, lidi z bludův povolně a pomalu slovem božím vyvozovati a k pravým poctám božím, vedle nichž by slovo boží s užitkem spasitedlným slyšeti a pánu Bohu líbezně sloužiti mohli, je přivozovati.



Dopisy Viléma hraběte Slavaty Jaroslavu Bořitovi hraběti z Martinic z léta 1632.

Sdělil *František Tischer.*

XXI. [1])

Datum 5. května 1632.

... Nepochybuji, že Jsi ráčil vyrozuměti, [2]) že J. Mt kurfiršt bavorský města Řezna zmocniti se ráčil a tudy tím lépeji před švédskou mocí jest dále svou zemi tak Pasov a jiná města doleji po Dunaji ubezpečil, tak že na ten čas, chvála Pánu Bohu, nebude se potřebí tak velkého nebezpečenství jak v Pasově tak V. Mtem tam v Budějovicích a všem pak nám zde v Vídni obávati. — Od pana z Pappenheimu též listy sem přišly, že se jemu tam až posavád proti nepříteli dobře vede a k dalším vítězstvím dobrou naději má.

Včera u večer (4. května) přijel sem pan Chiera, vejběrčí posudných; povídal mně, že jest předvčerejším (3. května) ráno z Tábora vyjel a že jest brzy tehdáž J. M. kníže z Fridlandu též odtud vyjeti se strojil, téhož dne až do Tejna, včera (4. května) do Písku a dnes (5. května) do Plzně, kdež že jest měl najíti se dáti nejvyšší Arnhaimb [3]) s jinýma třema raddami J. Mti kurfiršta saského, a že J. M. kníže z Fridlandu toliko šest hodin chce dáti času J. Mti kurfirštu saskému, aby se J. M. Cské accomodiroval a pokud toho neučiní, že chce ihned mocí do země jeho vtrhnouti a ovšem pak jeho z království českého vybýti, tak že se brzy přezví, k čemu se schylovati bude.

Jsou mně odeslány kopie dvou patentův, z nichž jeden pan hrabě z Vrtby v kraji Bechyňském a druhý pan Jiří z Vacinova v kraji Chrudimském vyhlásiti dali, jichž podobných nikdy jsem prve neviděl ani o nich neslyšel, totiž že se jménem J. Mti králujícího krále nic neporoučí, jakoby in rerum natura nebyl. Item nařizuje se kontribucí pojednou ihned tak velká, v tak krátkém čase a tak pojednou k složení, že se neví zvláště v tomto nynějším král. Českého způsobu, zdaliž komu

---

[1]) Viz Sborník Historický 1883. Str. 305.—322.

[2]) List tento psán jest Jindřichovi Libštejnskému z Kolovrat, ne[jvyšším] sudímu král. Českého, a položili jsme jej sem pro chronologický pořád[e]k, souvislost s obsahem listů ostatních a pro zprávy o Valdšteino[v]i. Cf. Jirečkovy Rozpravy str 83. a násl.

[3]) Velitel saské posádky v Praze.

z pánův obyvatelův bude možné za dosti tomu učiniti. — Item, taková pokuta pro neodvedení se nařizuje, o které předešle slejcháno nebylo; z nichž přípis, nepochybuji, že také čísti Jsi ráčil. Já zanechávám toho exagirovati, toliko toto navrhuji, že menší péči mám o panství Mělnické, kterého nepřítel v držení jest, neb jestliže odtud žádného durchcuku nemám, aspoň není mně se potřebí starati, abych k složení kontribucí odjinud starati se musel. K tomu mám naději, když ten statek z rukou nepřítele zase dostanu, že o rest kontribuční nebude mně se potřebí starati. Ale z jiných statkův mých, které nepřítel nedrží, jestliže vojáci pro neodvedení kontribucí v ně se uváží, nevím kde ty prostředky dostanu, abych ten rest shledati, vojáky zaplatiti a statky mé z rukou jich dostati mohl. Jestliže já mám příčinu proto k bolesti srdce, nevím, zdaliž jiní páni obyvatelé v témž království mají příčinu k radosti. O tempora! Et tamen patientia!

XXII.

Datum 12. května 1632.

Co jsem J. Mti nejvyššímu panu sudímu psal (č. XXI.) doufám, že jest Tvé Mti to k přečtení ukázati ráčil. Vzácně, pěkně a vysoce rozumně v psaní Tvém de dato 5. huius ráčíš discurirovati, jak by s armadou J. M. Cské v Čechách mělo se progressí činiti, ale ráčíš dobře věděti, že ad consilium accedere nisi vocatus non conveniat, a ten kterej plnou moc má podle vůle své procedirovati, že žádnému se učiti, ovšem pak rozkazovati nedá. Pročež musíme jak mi zde tak V. Mti tam Pánu Bohu vroucně se modliti a šťastného successu s žádostí očekávati. — Ten discurs, kterej si mně ráčil zase odeslati, nebylo by škodný, aby jej vrchnosti naše milostivé přečtly, ale mně se netrefí k přečtení jej dáti, nebo ten kterej mně jej k důvěrnému přečtení propůjčil, kdyby zvěděl, že jsem já jej přepsati dal a jiným k přečtení propůjčil, mohl by mně v tom hrubě za zlý míti, ovšem pak ti, kterýchž se v témž discursu dotýká, přezvědouce to, tím více by mne persequitirovali. Sice jsou insecutabilia judicia dei, tak také těžce jest to vlastně uhodnouti, proč Pán Bůh tu porážku před Lipskem[4]) na naši stranu dopustiti ráčil, skrze což až posavád taková záhuba a kdo ví jak mnoho a jak dlouho ještě činiti bude. Deus novit et nos homunculi causas veras horum factorum perscrutari minime possumus. Ergo nos humiliemus, peccata nostra cognoscamus, poenitentiam agemus ... Tu knížku bezbožnou, českou o smrti těch rebellův Čechův,[5]) nepominu při příležitosti přečísti, své zdání potomně T. Mti napsati. — Zapomenul jsem byl při předešlém ordinarii Tvé Mti napsati strany pana hraběte z Vacinova, že jest povinnost J. M. Cské tejné rady zde neučinil a strany titule J. M. Cské tejné rady srozuměl jsem, že od J. M. Cské jest

---

[4]) Míní se bitva u Breitenfeldu (17. září 1631), která měla za následek vp[...]d Sasů do Čech, a povolání Albrechta z Valdšteina podruhé ku velite[...]tví nad vojskem císařským.

[5]) Míní-li se tím známý spis Rosaciův (Rukověť II. 197.) o popravách staroměstských r. 1621, anebo nějaký snad spis o pohřbu hlav popravených vykonaném v [P]raze 30. listopadu 1631 (Beckovský II. 3. 148.), říci neumíme.

k tomu povoleno, však až posavád do expedicí kanceláře české nejní to insinuirováno.

Dnes ráno byl u mne u voběda náš pan hrabě ze Žďáru. Po stole o našich bídách důvěrně a bolestně jsme spolu porozpráveli; neb nejhorší jest, že tak všickni k zkáze přicházíme a jeden druhýmu pomáhati nemůž'. Vzejtra spolu s J. Mtpaní manželkou svou bude u nás obědvati.

XXIII.

Datum 15. května 1632.

Nevím co tím míniti ráčíš, že ráčíš lamentirovati, že na některé dotazky odpovědi Tvé Mti nedávám. Rač mně to zase skrze psaní své připomenouti a co jen věděti budu, rád skrze psaní mé Tvé Mti věděti dám. — Když ty dva tisíce florynův od J. M. Cské při panu hraběti z Vacinova nařízených dostati ráčíte, tehdy vždy bude dobrá pomoc pro spokojení poněkud těch, kteří při kanceláři české slouží; ráčíte potomně moci o víceji peněz a pomoc zase sem dopisovati.

Že Jste za pana Tilly, tak vzáctné paměti tak udatného a všemi ctnostmi ozdobeného generala, duši a pokojné odpočinutí služby boží sloužiti dáti ráčili, vidí mně se, že se to od V. Mtí velice dobře stalo. . . . Co v příčině nových nařízených kontribucí jeden Tvé Mti píše jsem porozuměl, než byl bych rád viděl a čet' odpověd, kterou jsi na to dáti ráčil. In summa, všecko se dá činiti, však ne věčně než do času a přichází potom buď na tomto neb na onom světě těžké odpovídání.

Že příjezd J. M. Kské (= Ferdinanda III.) do Čech za tak necessarium bejti uznávati ráčíš, rád bych od Tvé Mti v tom dalšímu vysvětlování vyrozuměl.[6]) Totiž přijedouce tam nyní, kde by ráčil míti zůstávati; item, odkud vyživení dvoru svého míti. Item, nač by se zpráva, moc a vladařství J. M. Kské vztahovalo; item, v potřebách lidských, sive in rebus justitiae sive in rebus camerae jak a odkud by ráčil moci lidem pomáhati et reliqua. Když tomu od Tvé Mti vysvětlení vyrozumím, také déle mé zdání napíši, totiž: co by lepšího pro J. M. Kskou bylo zdali rebus sic stantibus do Čech se vypraviti, aneb raději lepších a pokojnějších časův dočkati, aby netoliko tam jeti aneb bezpečně zůstávati a šťastně vládnouti a bůh dá i královati moci ráčil.

Ty tak pobožný 40 hodin modlitby, který se jak tam v Budějovicích tak zde (v pravdě s velikou pobožnou horlivostí) konají, bůhdá, užitek nám a všemu křesťanstvu k dobrému přinesou, tak abychom s potěšením říci mohli sat cito si sat bene.

Od novin nic tak zvláštního psáti nejní, než nyní u večer byvše u dvora srozuměl jsem, že někteří přijeli po vodě z Řezna a ti zprávu dávají, že až posavád tam od nepřítele žádného nebezpečenství nejní, ani se nepřítele tam bojí. Chvála Pánu Bohu že ty noviny, které z Plzně psaly de dato 6. huius avšak ovšem pak ty noviny, které se zde roztrušovaly, aby se jemu to město též podalo, vše bez gruntu jsou.

Navrátil se zase vyslaný, který byl poslán od J. M. Cské k J. Mti králi francouzskýmu, po rodu hrabě z Schwarzenburku. Ačkoli ještě jsem

[6]) Srovnej životopis Slavatův v Rukověti II. 229. a ve zprávách Král. Č. Spol. Nauk 1876. Též Sborník Historický 1883 str. 321.

s ním nemluvil, než srozuměl jsem, že povídá, jak král francouzský chtěl by se rád s J. M. Cskou spolčiti proti všem J. M. Cské nepřátelům, toliko aby mohl před J. Mtí králem hišpanským bezpečen býti a že on, jak nechce králi švédskýmu více pomáhati, tak také králi hišpanskému překážeti, aby jak nejlépe ví a může katolickým v říši pomáhal, že on nechce jemu překážeti, tak jakž také za tou příčinou lid svůj od pomezí z říše odtáhl.

XXIV.

Datum 22. května 1632.

Že jsem při minulé ordinarii Tvé Mti nic nepsal, skrze J. M. pana syna Tvé Mti[7]) dal jsem se omluvena učiniti. Ten discurs theologo-politicus jak beztoho mnohým se velice zle líbí, tak obávám se, kdybych jej vrchnosti nejmilostivější naší k přečtení ukázal, že by se to mne v zlou stranu vykládalo a za to ujalo, jako bych já to vše, co v tom discursu jest schvaloval; pročež lépeji jest, abych se do toho nedával. V psaní V. Mtí pánův místodržících J. M. Cské svědčící ratione diplomatis v příčině konfiscirování statkův od J. M. Cské J. M. knížeti z Fridlandu daného, chtěl jsem to dnes vedle některých jiných věcí J. M. Cské v tejné radě přednésti, ale pan místokancléř[8]) přijímavše dnes lékařství nemohl ven vyjeti, pročež zanechal jsem žádání audiencí až pozejtří neb v outerý příští. A jaká odpověd od J. M. Cské se dá při příští ordinarii V. Mstem se napíše.

Děkuji Tvé Mti z odeslaných tištěných obrazů a veršů. Neměl jsem tak mnoho času, abych to mohl přehlídnouti; když přehlídnu, jestli že jest co singulare, nepominu to J. M. Cské a J. M. Kské ukázati. — Co v říši a Bavořích se děje nic nového při dvoře jsem nepřezvěděl, co by Tvé Mti mohl napsati; posílám toliko kopii, co p. Pertold z Valdšteina p. otci svému píše. — Co se v Čechách děje a k čemu dobrému naději máme, lépeji Tvá Mt tam nežli my zde věděti moci ráčíš.

XXV.

Datum 26. května 1632.

... V příčině těch služebníkův Čabelického a sedlákův, kteří se spolu s nimi v loupeži potřebovati dali Tvé Mti in solita confidentia oznamuji: když to psaní od V. Mtí pánův místodržících při ordinarii poště 5. huius sem přišlo a já je otevrouc, jak jsem počátek počal čísti a viděl čeho se dotejče, zanechal jsem dočísti a řekl jsem sekretáři Matoušovi, aby udělal z něho a z přiležících akt německou relací, tak abych to uvážiti a J. M. Cské k milostivé resoluci přednésti mohl. Na druhý den při dvoře bylo mně praveno, že z Budějovic se píše, že páni místodržící nemají tam co činiti, než toliko sedlákům n o s y a u š i d á t i u ř e z o v a t i. Dal jsem za odpověd, že o tom žádné vědomosti nemám, neb ačkoliv od V. Mtí pánův místodržících psaní v té materii jsem dostal, však že jsem je ještě nečetl. Přijdouce domů, to psaní jsem sobě na-

---

[7]) Rozumí se: J i ř í A d a m syn Jaroslava Bořity z Martinic, kterýž brzo potom j ožto „kancléř“ (adlatus) přidán byl králi Ferdinandovi III., když odebral se do I by.

[8]) Sborník Historický 1883 str. 306. pozn. 2.

*

vrátiti dal a bedlivě jej přečtouc, z něho co v sobě obsahuje a zavírá jsem vyrozuměl. A vidouc že jest toliko relací o věci již stalé a ne aby mělo dobré zdání dáváno býti a na J. M. Cské resoluci se očekávalo; pročež přemejšlejíce u sebe, co bych v té věci činiti měl, vidělo mně se za nejlepší J. M. Cské ad partem to přednésti, což jsem i učinil, míníc tím způsobem toho již odbyti. Ale J. M. Cská ráčil mně praviti, že jest J. M. Cské od jinejch o té věci zpráva učiněna, pročež abych ji J. M. Cské v tejné radě přednesl.

I tak jsem včera ráno učinil; však dal jsem všecka ta vyznání těch zločincův na německo přeložiti a J. M. Cské v tejné radě slovo od slova přednésti. A ačkoliv dosti scabiose o té věci při dvoře mluveno bylo, však snažil jsem se dobrým zdáním kanceláře české tak to moderirovati i dále v conversacích to zastávati, že nesmejšlím, aby měli víceji mnoho co mluviti, nicméně co J. M. Cská ráčil poručiti V. Mti v té věci napsati příležitě ráčíte vyrozuměti.

V jedné věci rád bych ještě od V. Mtí informirován byl, abych J. M. Cskou mohl v tom spraviti, totiž, že ráčíte posílati J. M. Cské tří pánův rad nad apellací spis, v kterým se vymlouvají, že v tak malém počtu nemohou své zdání dáti, a V. Mt páni místodržící ráčíte v psaní svém dokládati, že jste spolu s pány radami nad apellací tu věc uvážiti ráčili! Pročež jak se tomu rozuměti má? Já jsem sice s dobrou dištinkcí podstatně to zastával, však budu očekávati od V. Mti zprávy, zdaliž svým zastáváním dobře jsem v to trefil.

Strany jízdy J. M. Kské do Čech zanechám jak skrze psaní tak oustně o tom discurirovati, aby řečeno nebylo, jako bych já nerad tomu byl, aby J. M. Kská ráčil se tam vypraviti; ačkoliv, jakým způsobem J. M. Cská správu král. Českého J. M. Kské ráčil by míti postoupiti, mé zdání v tom dáti jsem musel, však zdaliž a kdy J. M. Kská ráčil by se míti tam vypraviti, nesmejšlím aby v tom na mé zdání ptáti se mělo a já sám od sebe nemíním mé zdání v tom dávati: fiat voluntas domini. Na jaký způsob zprávu téhož království J. M. Cská ráčí J. M. Kské postupovati, J. Mt pan syn Tvé Mti kopii toho k přečtení ukáže; o čemž při jiné příležitosti něco obšírněji psáti moci budu.

Strany toho privilegium od J. M. Cské J. Mti knížeti z Fridlandu na konfiskací daného, přednesl jsem tu věc tolikéž J. M. Cské v tejné radě. Ráčil J. M. Cská poručiti, aby sekretář Schlegelius, který při expedici kanceláře rakouské to expediroval, přípis na kancelář českou dal, tak aby V. Mstem do Budějovic tolikéž přípis toho odeslán býti mohl. Mluvil jsem s týmž sekretářem; dal mně za odpověď, že jak jest to přepsal, hned zase od pana hraběte z Werdenberku od něho to vzato jest, pravíc že to musí v tejnosti zůstati, a tak že se musí vyčkati, až týž pan hrabě s tím se zase navrátí. Nepominu potomné o to připomenouti.

Viděl jsem dnes psaní od pana hraběte z Vrtby, nejvyššímu pánu purkrabímu[9]) psané de dato na Smečně 22. tohoto měsíce kdež ten večír předtím (21. května) s J. Mtí knížetem z Fridlandu přijel a téhož dne lid válečný saský z Slaného též vytáhl,[10]) k čemuž Tvé Mti od Pánu

[9]) Adamovi z Valdšteina na Hrádku nad Sázavou.
[10]) Vepřkův kalendář historický (vydal B. Miltner) str. 9.

Boha mnoho štěstí vinšuji, že ta dvoje vzácná panství z rukou nepřátelů vyňata a zase k držení Tvé Mti navrácena jsou. Naději se, že z panství Mělnického taky se to brzy stane, jako i také domy naše v městech Pražských že zase k držení našemu dostaneme.

XXVI.

Datum 29. května 1632.

Tvé Mti oznamuji, že včerejšího dne (28. května), když jsme do tejné rady šli ráno o 8. hodině, já jsem panu hraběti z Trautmansdorfu pravil, poněvadž J. Mt kníže z Fridlandu v jminulý pondělí (24. května) z Smečna ku Praze s armadou táhnouti ráčil, že smejšlím zajisté, že ten den nebo na druhý den[11]) mocně neb per accordo Praha vzata jest, že pak ještě noviny nepřicházejí, smejšlím příčinu toho býti, že J. Mt kníže nevyšle kurýra než někoho z kavalírů. Pravil mně na to, že smejšlí, že knížecí komorník pan Pregner (Breuner?), kterejž téhož pana hraběte sestry syn jest, ale až posavád ještě nekatolický, s tou novinou sem přijede. K 10. hodině prve nežli tejná rada skončena byla, týž pan Pregner přijel, tu dobrou novinu, že Praha zase v moc J. M. Cské uvedena jest přinesl, z čehož Pán Bůh rač pochválen býti. Jakým způsobem jest vzata a jak se od našich soldatův na Hradčanech a na Malé Straně hospodařilo, nepochybuji, že ráčíte tam v Budějovicích dobrý particularia toho míti. Pán Bůh rač dále žehnati, zvláště poněvadž ještě k tomu nemálo zapotřebí jest, aby vlast naše milá dokonale od nepřítele osvobozena a v dobré bezpečnosti byla. — Srozumívám, že J. M. kníže strojil se v minulou středu (26. května) z Prahy vyjeti a k Litoměřicům táhnouti, však na cestě Brandeis, Mělník a Roudnici — — — (sic).

Psaní Tvé Mti při dnešní ordinarii jsem přijal. Zouplna ve všem s Tvé Mti zdáním se snáším a zanechávám nyní dáleji to exemplificirovati, při jiné příležitosti obšírněji to vykonám. A když dostanu psaní z Mělníka tehdy s T. Mtí konferirovati budu, zdaliž Tvé Mti na panství Smečenském a Slanském čili mně na panství Mělnickém větší škoda a záhuba od lidu J. M. Cské se stala. Ale poněvadž to dvoje panství Tvé Mti nejméně čtyřikrát lepší nežli mé jest, musím cedirovati, že Tvé Mti větší škoda nežli mně se stala.

Na postscripta Tvé Mti nedávám dnes odpovědi, proto že nemám tak mnoho k tomu času, abych mohl ty cifry k přečtení přivésti. Do příští ordinarii to odkládám.

[11]) Praha dobyta v úterý 25. května 1632. (Beckovský III. 3. 187.)



O správě panství Poděbradského v XVI. a XVII. století.

Sepsal *Fr. J. Zoubek.*

9. Panství Poděbradské l. 1642.*)[18])

Na celém panství bylo tehdáž: město 1 (Poděbrady), městečko 1 (Sadská), rychet 11, vesnice 43; osedlých všech 842 (l. 1615: 852), totiž: v městě a v městečku 187, rolníkův 372, zahradníkův 283. Úroku svatojiř. bylo 918 kop 14 gr.; nájmu z Labe 87 kop 10 gr., raků 59 kop; úroků svatojakub. 9 kop 48 gr.; roboty ženné 320 dní, roboty viničné 86 dní; úroků svatohavel. 1103 kop 9 gr. 3 den.; slepic 1427 ½, kapounů 9, kuřat 99, vajec 15 kop; platu z luk (zpráva má všude „louk") 377 kop 50 gr. 1 ½ den., z rolí 207 kop 10 gr. 2 den., z kopanin 22 kop 20 gr.; úroku svatomartin. 92 kop 56 gr. 3 den., úroku vánočního 98 kop 24 gr. 6 den.; cla 1000 zl.; loje z krámů 41 kámen; vozů míti měli 154; ovsa s pastvin 201 kor.

Rychty a vsi byly: Rychta Pňovská: Pňov, Oseček, Předhradí, Sokolčí; rychta a ves Velim; rychta Milčická: Milčice, Pečky, Chotouň; rychta Lhotská: Lhota kostelní, vrbová, písková, přední; r. Hořatevská: Hořatev, Zvěřínek, Pisty, Hradištko, Chvalovice; r. Předměstská: Zboží, Křečkov, Polabce, Kluky; r. Chlebská: Chleby, Bobnice, Rašovice, Vesce; r. Umyslovská: Umyslovice, Netřebice, Kouty, Velenice, Činoves; r. Podmoklská: Podmokly, Vrbicę, Senice, Opočnice; rychta Libická: Libice, Odřepsy, Choťanky, Pátek, Chrčice; r. Radovesická: Radovesice, Domanovice, Lipec, Božce.

Z jiných panství platily k Poděbradům: z mlýna v Třebestovicích, z Ledec, (kterých?), z Kanína (237), z Hořan (234), z Opolan.

Krčem k zámku bylo 25, k městu 20.

Luk bylo 872 jitra, z nich sena 166 vozů, otavy 194 — nebylo jich tedy hleděno příliš pečlivě.[19])

Rybníků bylo 38; v nich ryb 7960 kop.

---

*) Viz Sborník Historický 1883. Str. 347. a násl.

[18]) Krátká zpráva všelijakých platův stálých i jiných běžných, též také jaké roboty poddaní vykonávati povinni jsou. Item o pivovařích, mleynech, dvořích, rybnících, forštu a jiných příležitostech na panství Poděbradském léta Páně tisícího, šestistého čtyřidcátého druhého. „Sepsána tato knížka dne 22. Martii Ao. 1642. J ik Refigius z Kleefeldu m p." Rukopis v knihovně Nostické v Praze AA. 476.

[19]) Některá jména luk: Komošina, Kyrianka a Německá v Libici; Havra. ko u Rašovic; Steyskalka u Peček; Podhorčí u Vrb. Lhoty; Popanská a Kosoř u Pňc a; Kopidlanka v Předhradí; Vodhradky u Osečku; Klínská v Sokolči; Badra (Be ra) u Opočnice; Mnichovská u Vrb. Lhoty; Kanůvka u Sadské; Kozí hřbet u Zvěři ku.

Sádky na svážení kaprů, štik a drůbeže byly na náhonu z řeky Cidliny, a volně i beze škody v nich ryby přes zimu přestávaly. Bylo jich 12: u Nového mlýna 8, v Pátku 4, kromě městských.

Náhony z Cidliny a Mrliny, jimiž rybníky se naháněly, měly délky: od stavidel Baderských ku vsi Senici na rybník Zelinku 365 provazců; náhon na též řece Cidlině ode vsi Odřepes až na rybník Budiměřský 183 prov.; náhon od Vesce z řeky Mrliny až do rybníka Křečkovského 274 prov.; náhon od Peček až na rybník Podhorní 184 prov.: celé délky 1006 prov.

„Labe jest délky na témž panství šest mil po vodě; nachází se v něm ryb hojnost, totiž ouhořů, sumců, bobrů, parem, vokounů, bolenů, ježůvat, štik, kaprů, ryzův a jiných všelijakých drobných ryb.“ Rybářův bylo 6: v Poděbradech 2, v Polabcích, Hradištku, Osečku, Předhradí po jednom. „Bobrovní ocasy a nožičky na zámek odvozovali, a platilo se jim po 2 groších míš. a konev piva bílého se dávala.“ Rybáři nebyli povinni „shonu po Labi dělati“.

„Rozepsání Labe, jak na kusy rozděleno jest:“ Od mlýna Zámeckého až pod topol, odtud až po vzteklou strouhu; od té strouhy až po Sadovskou louku, odtud až po mlýn Klavary; od mostu Poděbradského až po Kovanici; od Písecké strouhy až ke vsi Kostomlatkům.

Vinice bylo u Sadské 94 $^1/_4$ prov.; vína, když se obrodilo, bývalo 150 věder (1638: 100 věder); nákladu ročně do 200 zl. „Z městečka Sadské tuž vinici zdělávají.“

Na chmelnici při zámeckém dvoře bývalo chmele do 90 korců; nákladu na ni do 28 zl. Dělníků chodilo do chmelnice: z Poděbrad 10, ze Zboží 6, z Křečkova 4. Pšenici a ječmen na pivovár Poděbradský kupovali od poddaných a z okolí.

Jako v jiných potřebách byli lidé poddaní odkázáni, kde mají si je opatřiti, aby neucházel z panství žádný užitek: tak byli i obyvatelé panství Poděbradského rozděleni po třech mlýnech, v nichž obilí své mlíti měli, jinde nic. Mlýny ty byly: Poděbradský: kol moučných 12, stup při nich 20; jahelka 1, píla 1; nákladu naň 270 zl.; lidí mlelo v něm 506. Mlýn nový na náhoně: kola moučná 3, stup 16; nákladu naň ročně 36 zl.; mleli v něm 244. Mlýn Radovesický pod rybníkem Rozehnalem: kola 2, stup 8; nákladu 4 zl.; mleli v něm 42. Rozličného obilí dáváno bylo od mlynářů 572 korce, vepře 44. — Mlýn Poděbradský, vyhořev l. 1556, z dříví z hald u St. Kolína zase vystavěn byl, protože hejtman, když dříví nedostávalo se, Hory Kutny dřívím zakládal.

Dvorů užívalo panství Poděbradské v XVII. století šest, a změnil se při nich způsob hospodářství. Dvory byly: Poděbradský, Velimský, Kelský, Pňovský, Srbecký, Radovesický. Rolí při dvorech bylo 703 kopy 12 záhonů (na Poděbradsku posud záhony na kopy počítají). Výsevu bylo: pšenice na zimu 292 korce, pšenice na jaře 42 kor.; žita na zimu 827 kor., na jaře 44 kor.; ječmene 329 kor., hrachu 36 kor., ovsa 860 kor., prosa 13 kor., semence 17 kor. Dobytka bylo ošetřováno: koní 166, krav dojných 201, jalových 20[illegible], svinského 212, drůbeže 390. Z luk klidilo se sena 266 vozů. Štěpnic bylo 5, zahrady 2. V ovčíně Kelském mohlo na zimu býti zavíráno 1500 ovec. Mistr ovčák sloužil „na kmenu“, t. j. na 7 peněz (služby roční 23 zl. 20 kr., nad to na měsíc: krup 1 věrt., jahel 2 čtv., soli 1 čtvr.). Pacholci chovali na obrok panský 50 ovec. Čeledi ve dvořích bylo: šafářů 6, pluhařů 21 pohůnků 21, skotáků 6, sviňáků 6, šafářek 6, děvek (už ne dívek) 19.

Kromě služby dávalo se na stravu týdně na osobu: na chléb 2 čtvrce, krup ½ čtvrce, jahel nebo krupice ½ čtvrce, masa 1 libra, šafářům a šafářkám po 2 librách. K hodům božím přidávalo se každému, kolik míval na týden. V postě dostával každý na slanečky po 2 gr. míš. Soli do roka: na 8 osob 1 bečka; na omastek a mléko chovala se na 6 osob jedna kráva.

L. 1630 bylo služné úředníků, později „oficíry" zvaných, tak upraveno, že některé dávky na peníze byly převedeny. Tak dostával hejtman 700 zl. víd. č., purkrabí 175 zl. atd. Od l. 1648 bylo i nadlesnímu (Melich. Lodnerovi) dovoleno, aby jako jiní „oficíři" za obilí do sladovny odváděné dostával z každé várky 1 věrtel čili čtvrtně piva obyčejného a 2 věrt. piva řídkého.

12. Nesnáze o meze některé.

Pokutou za odpor stavů proti Ferdinandovi I. připadly l. 1547 Nymburské vesnice některé k panství Poděbradskému, jako Pisty, Rašovice, Hořatev, Budiměřice a j.[20]) V těch a v jiných končinách vzcházely časté nesnáze o meze; některých dotkneme se pro lepší poznání doby i věci.

Odpor byl mezi Nymburskými a poddanými Poděbradskými v Hořatvi, Pistech a Zvěřínku „strany některých obcí a oulehlí", jichž Nymburští pastvami užívali. Dle relací kommissařů od l. 1585 dokázali lidé starožitní, že dotčené vsi oulehlí těch od starodávna s Nymburskými užívali. Nařídil tedy Rudolf II., aby na těch oulehlích orání ani setí žádného nebylo, než pastvami aby jich jako dříve užívali. Kryštof Mettych z Čičova, panatýr[21]) a hejtman Poděbradský, byl toho mínění, aby pro uvarování dalších sporů mezníky byly vysázeny. Nařídil mu tedy Rudolf II., aby prve „k Nymburským sjel, s nimi o tom povolně promluvil a přezvěděl, na jak veliké šíři těch obcí a oulehlí přestati mohou. A na čem tak s nimi zůstaneš, o tom nám zprávu učiniti nemeškej". Nymburským potvrdil byl Ferdinand I. toliko jednoho listu krále Janova od r. 1335, kdež se jim dovoluje, „abyšte, počnouc od mostku, kterýž jde přes vodu, slove Karčiní(?), po levé straně až k Labi, jdouc okolo lesa Komárna, za tři lány lesa vyklučiti, dříví sobě vyvoziti a na louky a pastvy rozděliti mohli". O listu Janově od l. 1337 a Karlově ve ztvrzení Ferdinandově zmínky není. Rozkázal tedy Rudolf dne 21. srpna r. 1592, aby pokutou za osévání těch oulehlí bylo pobrání nebo spálení toho osení. Protože Nymburští mnohonácte lánů byli vyklučili, byla pokuta ta l. 1601 obnovena, ale l. 1603 bylo hejtmanovi Janu Habartickému poručeno, aby nechal toho odměřování a těch lad Nymburským postupování do dalšího rozkazu.[22])

Bolestněji, nežli kdy jindy, byli Nymburští l. 1650 na ztráty své od r. 1547 upamatovány. L. 1650 generalní visitatoři procházeli panství Poděbradské, aby spatřili, kde by které vsi pusté atd. mohly zase býti vyzdviženy. Sousedé Nymburští, přijedše do zámku Poděbradského, pány kommissaře pozdravili, a že se jim od rybníku Bobnického jinak Kožechovského, vodou dobře nahnaného, nasazeného, na osmi lukách škoda veliká činí a dělá, přednášeli a za přichránění v té věci žádali. Druhého dne ráno byla od kom-

---

[20]) Dle zprávy hejtmana Klusáka l. 1615. Srov. Tieftrunkova Odpora str. 58., Památky X., 455. a XII. 169.

[21]) Panatýr, panetarius (panis), správce pečiva, pak stolu královského vůbec.

[22]) Kn. hejtmanská.

missarů výjezd na hráz toho rybníku učiněna. K té vejchozi přibráni byli Bartol. Bava Hermstatský, purkrabí, správu hejtmanskou sobě svěřenou mající, Tomáš Smlsal, podfišmistr, Jan Lhota, starší holomek rybničný, Jan Žák, mladší holomek. Z Nymburka přišlo na hráz osm osob starožitných. I byli Nymburští otázáni, „zdali by od starodávna jaké kameny neb mezníky vedle svých rolí měli, aby je vykázali, že by je rádi chtěli spatřiti a jejich žádost aby mohla fedrována býti, o to při panu purkrabím chtěli nařiditi.“ Nymburští propověděli tato slova: „Milostiví páni! o kamenech a meznících jak živi jsme neslyšeli, ani jich neviděli, poněvadž ti rybníci i vesnice městu Nymburku prvé patřili a dle předkův našich provinění nad paměť lidskou k ruce JMC. panství Poděbradskému jsou obráceni a připsáni; naše obec chudá a sousedé toliko žádáme, aby se tak tuze vodou nedoháněli, na osení a lukách škody nedělali.“ Kommissaři dali za odpověď: „Proč jsou vaši předkové tak vysoko hráze dali dělati? Nemáte na žádného, nežli na vaše předky naříkati. A poněvadž žádných mezníkův nemáte, nemajíce co ukázati — hráze jsou jistí mezníci a dostateční svědkové, a co jest jednou pod jistou příčinou od kr. města Nymburka odňato a k ruce JMC. k panství Poděbradskému přivtěleno a připsáno, to se JMC. nemůž zase vzíti a vám, páni sousedé, nemajíce my moci, nemůžeme dáti.“ „A tu hned při přítomnosti panův sousedův kr. města Nymburka, obrátíce se k trubám a zbraním, hledíce do rybníka, panu Bartolomějovi Bavovi Hermštatskému tato slova mluvili a poroučeli: Pane purkrabí, hleďte dle předešlých let postupovati, a jak jsou předešlí pani hejtmané a fišmistrové činili, rybníky dobře vodou doháněli, kaprovou a štičí násadou nasazovali, i vy tak hleďte činiti, a jsouce důchod JMC. po vojnách stenčený, aby mohl k zveyšení přijíti, na to bedlivý pozor dávati.“ „Po kteréžto řeči vozy dali obrátiti, přes most Šlotavský do zámku JMC. Poděbradského jeli, Tomáše Smlsala do vozu, aby zprávu dával, vzali a té veychozi konec učinili. Páni sousedé města Nymburka, jsouce pěšky, domů se navrátili.“ [23])

Dne 13. pros. 1605 obnoveny byly mezníky mezi panstvím Poděbradským a Dymokurským, o čemž jest tato zpráva: „Učiněn veyjezd na ty meze, a tu zase mezníky a zákopy, počnouce a jdouce od dubu pod splavem rybníka Puklice dolejší cestou až do starých mezí a po studynku pod polmi Velenickými ležící, obnoveny jsou, tak že, což na pravé straně leží, to vše JMC., a což na levé straně, to k Městci (Králové) náleží.“ [24])

Jak lesy bývaly vymezovány, toho tento příklad: Dne 11. května 1672 za hejtmana Bohuslava Lysandra z Ehrenfeldu obnoveny byly mezníky okolo kusu zádušního lesa Končického na Chlumecku a mezi lesy panství Radovesického za vsí Domanovici ležícího. Meze byly tyto: Dub velký hraničník u louky Martina Novotného z Domanovic a odtud osm dubův mezníkův na východ slunce; dub velký hraničník a od něho přes les k straně polední 14

[23]) Kdo zprávu tu do Kn. hejtm. psal, připsal: „Domnívám se, že by měli relací té veychozí učiniti a do kněh pamětních, co jsou vyřídili, dáti zapsati.“

[24]) Kn. hejtm. Obnovení to stalo se v přítomnosti Bohuchvala Ruta z Dirného (Jan Rut z D. l. 1586 přijat byl do stavu rytířského) hejtm. Poděbradského, Jiříka Sokolského, purkrabí, Ondřeje Chotětovského, písaře purkrechtního a rybničného, Tomáše Sadovského forštmistra, Nikodema pojezdného na Poděbradech, rychtáře, konšelů i vší obce vsi Čiňovsi a Velenic; se strany druhé přítomni byli: Pavel Albrecht Dobranovský z Dobranova (Jan Dobr. z Dobr. l. 1600 povýšen do stavu šlechtického), úředník Dymokurský, služebníci paní Marie Valdšteinské z Martinic a konšelé města Městce Králové.

dubů mezníků; hraničník za lesem u louky Jiříka Bezděčného z Radovesic byl vyvrácen a proto místo něho jiný znamenán, od něho pak šla meze vedle louky Bezděčného k straně západní po příkopě až k lesu a tu skrze ten les až přímo 8 dubů znamenaných k hraničníku; čtvrtý hraničník byl v lese, a od něho v stranu půlnoční skrz les vedle cesty deset dubů mezníků, a zase k prvnímu hraničníku k louce Martina Novotného, kde se byl začátek stal.[25])

13. Panství válkou zpustlé a nové dluhy.

Městská obec Poděbradská, jsouc „velmi skrovna", že sotva v městě 36 osedlých řemeslem obchod vedoucích, na předměstí pak na větším díle lid nádenní pracovitý zůstával, „brázdy rolí, ani nejmenších důchodů k obci" nemající, tak že na potřeby obce sousedé sami ze sebe sbírky činívali: hned za vpádu Pasovského mnoho svízelí vojenských zakusila. Když jí l. 1611 od kommissařů Henrycha Homuta z Harasova, Jana z Proseče a na Jirnách, Veňka Bukovského z Hustiřan bylo nařízeno, aby vojsko krále uherského pod správou hraběte z Dampierru a pana z Puchaimu podporovala potravami, poslala dne 9. dubna ze sebe jisté osoby na Benátky, potom pak na Přerov, kteří toliko Věnka Bukovského zastihli a s ním jednali, „seč by nejvýše obec naše býti mohla, v třicet strychů ovsa, dví telat a sedmdesáte bochníků chleba po 1 gr. č., každého týhodne posílati se uvolila". Na tom kommissař nikoli nechtěje přestati, kopu korců ovsa a 70 bochníků chleba po 2 gr. č. každého týdne na Poděbradské uložil, nestane-li se tak, že ten lid vojenský posádkou položí do města. Nechtějíce příčinu dáti k nějakému nenadálému vpádu na sebe s největší obtížností podnikli a odeslali Poděbradští, co na ně bylo uloženo, načež dostali kvitanci čili jistotu bez pečeti. I utekli se prosebně ku komoře král., kterak přes půl druhého měsíce 25 osob lidu vojenského chovali, „když lid Pasovský do tohoto království vtrhl", nad to pak i král. lid vojenský, když jednou, druhé i třetí na Poděbradech zastavil se. Nemajíce zásoby ovsa při obci, přes tři míle musili proň posílati a draze jej platiti, tak že každého téhodne potřebí bylo sbírky činiti do 80 kop gr. miš. Kdyby tak déle státi mělo, jsouce již před tím nejvíc schuzeni, mnozí by o své živnůstky přijíti nebo od nich odcházeti musili. Žádali tedy za přímluvu, aby dle mírnosti a náležitosti s nimi bylo naloženo, aby bez záhuby a zadlužení obce lidu vojenskému přispívati a sbírky sněmem l. 1611 povolené vypravovati mohli. Nechtěli na roveň kladeni býti s jinými městy svobodnými, která měla důchody obecné a osedlých na sta. Dne 20. dubna 1611 přimluvil se hejtman Klusák za Poděbradské u švakra svého Mik. Gerštorfa z Gerštorfu, nejv. hejmana všech panství král. v Čechách, aby jim bylo ulehčeno, že s to býti nemohou, čeho na nich pro Dampierra, ležícího v Čelakovicích, jemuž i maso dávati měli, požadováno bylo.[26])

Líčíce v Časop. mus. kr. Č. (1878) věci církevní na Poděbradsku, dotkli jsme se zvláště zpuštění kostelů lidem nepřátelským. K tomu přidáváme, že l. 1634 mnoho dobytkův na některých statcích od nepřátel odňato a pobráno bylo. Dle patentu daného dne 14. června 1634 měl dobytek ten, pokud by poznán byl a usvědčen, k ruce král. býti navrácen. Dne 19. červr 1636 došlo hejtmana z komory kr. nařízení, aby k prosbě některých soused

[25]) Kn. hejtmanská.
[26]) Orig. v arch. místodrž. Českého, Militare 1611—1617.

Poděbradských věřitele s dlužníky před sebe povolal a je napomínal, aby s dlužníky útrpnost křesťanskou měli a pomalu od nich peníze za grunty brali, nerozpouštěje stran od sebe, dokud by jich neporovnal.[27])

Veliké neřády pocházely z toho, že obyvatelé panství Poděbradského statky, domy a pozemky své jiným, i vyššího stavu lidem sami o své újmě a bez dovolení komory kr. prodávali. Bylo tedy nařízeno dne 14. října 1637 hejtmanovi, aby předvolaje z měst a městeček asi po třech osobách radních, oznámil jim, že prodej a smlouvy mezi lidmi s městem netrpícími za nic budou pokládány.[28])

V čas potřeby a nedostatku na panství byli Poděbradští častěji nad povinnost ty neb ony služby vykonali, že nemá býti na ublížení jich privilejím. Tak l. 1545 dne 16. ledna a dne 18. října, když nepostačovaly panské potahy, aby dovezly v čas obilí do Prahy. L. 1547 dne 6. května, když potřebí bylo rybníky panství Poděbradského nasaditi plodem, který z panství Pardubského propuštěn byl, měli Poděbradští s potahy svými „proti slušné záplatě“ hejtmanu v tom býti nápomocni — privilejím svým bez újmy a beze škody. Ale Sadští, kteří podobnou službu vykonali, žádali 17. srpna 1647, aby jim za přivezení plodů bylo zaplaceno. Mělo se jim z důchodů Poděbradských zaplatiti „dle předešlé zachovalosti“.[29])

V měsíci červenci l. 1648 Švédové, vtrhše do Poděbrad, všecko pobrali, zvláště v zámku. Bylo tam špíže složeno: pšenice 52 kor., žita 676 kor., ječmene 31 kor. To vše brali na koně, po palácích a schodech zhusta tím trousili, koňmi nemálo potlapali. Když byli Švédové odešli, zůstal v Poděbradech jeden kapitán s jinými oficíry, s 200 mušketýry a rejthary o 60 koních. Sebrané obilí mleli, pekli chléb, a co zbylo, do Brandýsa a do Nymburka rozvezli. Správcové špíže v Poděbradech (Jan Kadovský a M. Hauk), ani jiní služebníci z toho obilí nic nedostali, a kdyby byli věděli, že by někdo jiný kromě lidu nepřátelského obilí toho užil, byli by to jistě oznámili. Tak přisáhali v Praze dne 2. listopadu 1650.[30])

Za války třicetileté ani po ní nescházely se důchody panské od poddaných, kteří od svých statků neutekli: nebylo z čeho platiti. Z domu Velského v Poděbradech musilo dne 9. července 1650 peněz gruntovních za 6 let po 15 kop míš. býti odpuštěno. Petr Plot z Konařin a Jan Jiří Cetenský z Cetně, sedící na dvoře Hochovském ve Zboží dluhovali také úroky a platy na zámek; že pak za mnoha let byli ve službách vojenských, mělo od nich l. 1651 vzato býti toliko 100 kop míš.[31])

Divné jest, že se divil Ferdinand III. (18. března 1650), že úředníci, činíce počty, „starkhe resta“ mívali. Scházelo se málo, a co se sešlo, nestačilo někdy ani na „obligace“ a „deputaty“ zapsané všelikým věřitelům. Tak měl dostávati dle listu Ferdinanda III. ode dne 3. listopadu 1645 z panství Poděbradského „na porážku“ dluhu Václav Břežský z Ploskovic každého roku 15 kor. žita, 4 kor. pšenice, 4 kor. ječmene, 2 kor. hrachu, 15 kor. ovsa a každého téhodne po 1 tolaru říšském. Ale z listů dne 24. března 1646 a dne 21. dubna 1651 jde na jevo, že Břežský „deputatu“ svého nedostával bez překážky. Ferdinand II. dluhoval Václavu Břežskému

27) Opisy obou listů v Manualníku.
28) Manualník.
29) Manualník.
30) Kopie v arch. arcib. Pr. Recepta 1641—1651.
31) Manualník Kn. hejtm.

l. 1629 8452 kopy gr. míš.; co Břežský od l. 1646—1651 dostal z Poděbrad, činilo peněz 737 zl. 55 kr. Albrecht Beneš Klusák z Kostelce měl také od l. 1646 5354 kopy míš. 5 gr. 5 den. pojištěných, léta pak 1648 dne 21. února dožádal se toho na Ferdinandovi III., aby mu „na porážku" vydáváno bylo z panství Poděbradského 300 zl. rýn. každého roku, buď v obilí nebo v rybách, kterýžto „deputat" přenesen byl dne 10. února 1652 na děti Klusákovy Kateřinu Maximilianu provdanou Bukovskou a na bratra její let nemajícího. Když dálo se vyplácení obligací cís. nepořádně, postupovali jich věřitelé úředníkům důchodu král., kteří si je pak sami o své újmě z důchodů vypláceli. Ale způsob ten byl úředníkům dne 22. února 1646 listem německým pod přísnými pokutami zakázán, a o zákazu tom učiněno bylo hejtmanu Poděbradskému dne 17. března 1646 české oznámení.[32])

Když nebylo v Čechách co měřiti, vším úsilím bylo na to naléháno, aby kromě míry Pražské žádné jiné míry v Čechách nebylo užíváno. Mělot dotud každé větší město svou míru, kterou okolí jeho se spravovalo. Nařídila tedy komora kr. dne 7. února 1650 purkrabí Bavovi, poněvadž netoliko na sněmích obecných, ale i patenty oznámeno bylo, že v tomto království Českém žádné jiné kromě Pražské míry nemá býti užíváno pod jistými pokutami, ale onde i onde měr od Pražských rozdílných užívali a veliké fortele a šizunky na ublížení a oklamání bližního i proti lásce křesťanské čelící procházely: aby to pro zlý příklad a zlehčování snešení sněmovních a nařízení císařských déle trpíno nebylo. Ale není divu, že lid poddaný proti dobrému tomu opatření zpouzel se, když i míry té Pražské od vrchností na ublížení poddaných bylo užíváno.[33])

Pusté grunty, jako jinde, i na panství Poděbradském a Kolinském, byly stále prodávány. Že pak byly odhadovány toliko rychtáři a konšely vesnickými, byli pro jich nepovědomost zhusta poddaní i důchod zámecký zkracováni. Rozkázala tedy komora královská dne 3. června 1652, aby budoucně při takovém odhadování přítomen byl hejtman, nebo na místě jeho úředník (oficír) některý zámecký, který by grunty osobně spatřil. Vrchnosti Poděbradské hodilo se dobře „zbořeniště tu při městě Poděbradech ležící, Sychrov řečené, pro blízkost jeho pod zámkem Poděbradským". Bylo tedy l. 1657 koupeno od Šťastného Kloce za 384 zl. 30 kr., aby tu sýpky byly udělány.[34])

(Dokončení.)

[32]) Kn. hejtmanská.

[33]) Příklad: V Kostelci nad Orlicí dávali nákladníci na várku 12 korců vrchovaté míry, což činilo dle přeměření na radnici 16 korců 2 věrtele Pražské míry. Po mnohých prosbách bylo jim povoleno toliko 15 kor. na várku; ale plat brala vrchnost jako z míry staré. Kostelec 1860, 30.

[34]) Kn. hejtm. „Sychrov" byl v městě vedle domu Kateřiny Lukmanové se strany levé.



Drobnosti historické.

I. K životopisu kardinala Harracha.

Sdělil *Ferdinand Tadra.*

Zámecký archiv hrabat Harrachů v Mostě nad Litavou, o němž jsem v prvním svazku tohoto časopisu zprávu podal, chová obzvláště mnoho listin a jiných spisů, jichž nezbytně jest potřebí k vypsání života a neobyčejné činnosti tohoto znamenitého arcibiskupa Pražského. Chci zde upozorniti na listiny obsahující zprávu, kteráž — tuším — posud jinde nalezena nebyla, že totiž kardinal Harrach měl úmysl, vzdáti se arcibiskupství Pražského a usaditi se stále v Římě. Příčinou tohoto úmyslu byly rozepře mezi arcibiskupem a řádem jesuitů, hlavně pak rozbroje, vzniklé za příčinou zřízení semináře arcibiskupského, při kterýchž císař (hlavně Ferdinand II.) na stranu arcibiskupovi protivnou se stavěl. Rozepře ty šly tak daleko, že roku 1641 stavení semináře arcibiskupského vojskem obklíčeno, jeho východy obsazeny, několik osob zatčeno a do vězení odvedeno bylo. Dne 8. ledna 1642 vydán byl pak patent, v němž místodržící čeští jménem císařovým: „všem obyvatelům a poddaným J. Mti Kr. ano i přespolním v tomto království se zdržujícím chození do těch škol, které sobě Jeho Eminencí pan kardinal z Harrachu s opatem kláštera Strahovského v král. Starém Městě Pražském zarazil, na konec zastavili a zapověděli, . . . aby oni do týchž škol jak dítek svých, sirotkův, přátel, preceptorův, služebníkův aneb poddaných neodevzdávali, nýbrž pokudž jeden neb druhý své dítky, sirotky ꝛc. zde v městech Pražských v literním umění cvičiti chtíti dáti bude, ty a takové toliko do škol a akademií jménem Jeho Cís. a Král. Mti vysazených aby odsýlali a tam je svobodnému liternímu umění cvičiti dali. A to vše pod uvarováním J. Cís. Mti nemilosti a neprominutelného trestání." — Dlouho trvající spor tento způsobil kardinalovi ovšem mnoho nepříjemností.

Jiná, ne-li hlavní příčina, proč kardinal Harrach v Římě zůstávati chtěl, byla však dle mého mínění ta, že uvažována byla možnost, že by na stolec papežský dosazen býti mohl, jakož již dříve (r. 1637) za nemoci papeže dotyčná zmínka v jednom listu hraběte Trautmannsdorfa kardinalovi se nalézá (viz 1. sv. t. časop. str. 27). Roku 1638 jednalo se také již o to, aby kardinal Harrach v Římě zůstával, by co jediný kardinal německý zájmy národa německého u stolice papežské lépe zastávati mohl. Otázka v příčině nákladu na vychování dvoru jeho v Římě byla však

hlavní závadou u provedení úmyslu toho, neb jest ovšem přirozeno, že si kardinal vyhrazoval důchody takové, by měl vychování přiměřené důstojenství svému, totiž příjmy arcibiskupských panství: Vltavo-Týna, Řečice a Rychnova, mimo to pak měsíční příspěvky jak od císaře, tak i od krále španělského.

První listina v té záležitosti jest následující psaní císařovo kardinalovi:

Hochwürdiger Fürst, lieber Freund!

Ich weiss mich gnedig zu erindern, dass Eu. L. in Ihrer über Ihre Reiss nach Rom eingereihten Relation unter andern gutmeinend an die Hand gegeben, dass sonderbar gut wäre, dass die Cardinales Nationales daselbst zu Rom residireten und der Teutschen Nation Anliegen und Bestes bei einer oder der andern Fürfallenheit dienlich befördern könnten. Nun habe Ich hierauf billig ein Reflexion gemacht, halte auch wol darfür, dass solches nicht ohne sondern Nutz und Frucht sein würde. Weiln aber Eu. L. anjetzo in Teutschland der einige Cardinal sein und zweifelsohne der Sachen weiter nachgedacht haben werden, so habe ich vor gut angesehen, Eu. L. Meinung nochmals hierüber zu vernehmen, welche Sie mir auch mit dem nechsten eröffnen, auch benebens hierüber ihre Gedanken veroffenbaren wollen, wie etwa Eu. L., da Ihre solche Residenz annemblich wäre, der Unterhaltung halber zu accommodirn, auch benebens das Erzbistumb zu Prag zu versorgen sein möchte. Will diesem nach Eu. L. Antwort und Erklärung mit dem nechsten gewertig sein. Verbleibe deroselben benebens mit Kaiser- und Königl. Affection wol beigethan.

Geben in Meiner Stadt Wien den 2. Juni 1638 oc. —

Eu. L.

gutwilliger Freundt

Ferdinand m/p.

Dále následující koncept vlastní rukou kardinalovou psaný, z r. 1640:

Wann es nie anderst werden sollte und nicht allein ich in meinem Ambt kein Assistenz spühren sondern noch darzue stets allerlei affronti und diffidenzen von Hof aus erfahren müsste, so wollte ich tausendmal das Bisthumb lieber ganz fahren lassen, finde mich auch schuldig in conscientia darzue, denn auf diese Weis ist nit müglich, dass ich was gutes darinnen stifte, dieweil alle meine dissegni für rebellisch u. den politischen Interessen zuwider oder doch den Jesuitern odios angezogen u. dahero mit höchstem Schaden der Religion u. der geistlichen Jurisdiction und Disciplin traversirt werden, welches vielleicht einem andern, der zu Hof mehr angenemb und gratiam Societatis hette, ganz anderst begegnen würde. Ausser dem endlich mein Persecution auch mein ganze Freundtschaft etwan per disgratiam betreffen möchte, welche ich nicht gern in ein so übles Spiel bringen wollte. Ich glaube wol, dass eben dieses meiner Emulorum Anschlag ist, dass sie mich gern darvon brächten, aber sie meinen mich per via di desperatione hinwegk zu bringen, dass ich nemblich abziehen solle ohne Vorsorg, warvon ich hernacher meinem Stand gemäss lebe, das versichere ich sie, dass sie gewiss nie erhalten werden, es seie dann dass ich abziehe wie S. Adalbertus, ein General Malediction und interdictum dem undankbaren Königreich hinterlassendt, daran sie lang genug zu nagen und jammern finden. Resignire ich, so geschieht es nicht ohne dass ich mir aufs wenigist die Herrschaft Thein, Retschitz u. Reichenau auf mein Lebelang zu geniessen vorbehalte. Aber da hanget die ganze Difficultet, bis dato hat sich der Kaiser nie darzue verstehen wollen, gar wie er ein Verlangen erzeigt, dass ich zu Rom residiren sollte, qua occasione ich ihme eben dieses Reservat vorgeschlagen. Hernach zweifel ich auch, ob bei so beschaffenen Sachen und unterdruckhter geistlicher Jurisdiction im Königreich der Pabst die Resignation annehmen würde.

Mein Concept die Sach zu facilitiren ist dieser. Was den Pabst anlanget, das wollte ich schon über mich nehmen und wann kein anderes Mittel sein würde, ihn zu persuadiren, müsste mit der Occasion, dann ich das nächste Jahr wieder gen Rom ad limina zu reisen oder zu schicken schuldig bin, der Kaiser mir wie dann einmal 8.000 fl und Commission geben ein 6 Monat darinnen zu bleiben und under dessen schreiben, er verlange, dass ich stets dorten residire und destwegen das Bistumb resigniren möge, mit Vorbehaltung auf mein Lebelang der obgedachten Herrschaften. Er wolle schon weiter mit 1000 fl. alle Monat zum dorten bleiben einen Vorschub

thuen, desgleichen auch die Spanier mit ihren versprochenen 500 Cronen den Monath, ich solle mir hierüber die pabstliche Verwilligung zur Resignation selbsten procuriren. Ich fürchte wol dieses werde Pabstes (sic) alles wenig bewegen und mehrers darvon divertiren. Wann ich aber auch zugleich nicht glaube, dass des Kaisers u. Spaniers ernst seie, dass sie mich mit ihrem so grossen Unkosten darinnen stets erhalten wollen, so will ich sie auch nicht darzue obligiren, als im fall sie es seriamente verlangen, dann ich selbsten wier gleich von Anfang protestiren, dass so lang dieses aguito gezahlet wird, ich gern bleiben will, aber so bald es manchiret mich wieder weg retiriren will. Und dahero bin ich zufrieden, dass den praetext des residirens darinnen nur ein finta seÿe, dann alsdann den Pabsten zu uberreden, dass er mich resigniren lasse, will ich ihne versprechen, so lang er lebet nicht dorten zu residiren, obwol man mir instanz thuet umb das contrarium, das wird das kräftigste medium sein, ihn darzue zu persuadiren. Das harteste wird sein, den Kaiser zur Reservation der gedachten Herrschaften zu disponiren. Basta, er muess sich entweder nun darzue resolviren oder mich ewig Bischof da leiden und Disgusti geben u. hinwieder empfangen: wenn ich mich einmal darzue gewöhne und collum obducire, so wier ich mich auch nicht zu todt darumb khümmern.

Die Manier zu facilitiren ist diese:

Er sollte mit der Occasion dieses neuen incontro mit dem Kaiser einmal mit dem F. (?) confidenter discurriren, wie ungern er siehet, dass stets dergleichen Missverstendt mit mir vorlaufen. Er habe verhofft, die Persecution der Jesuiter sollte mit dem vorigen Kaiser ein Endt genomben haben, er sehe aber wol, dass sie zu erfort (?) auf den alten formb continuiret, er fürchte sie hören nicht auf bis wier nicht etwan gar zu grob und irremediabiliter, vielleicht mit einem offentlichen scandalo an einander kommen, darüber etwan auch endlich die ganze Freundschaft einbüssen möchte. Nun wollte er lieber, dass das Bistumb weiss nit wo wäre, als dass er mich stets in solchen Molestien u. die Freundschaft in Gefahr sehen sollte u. rathete mir gern, ich sollte es resigniren u. mir also Ruhe schaffen. Er sehe aber auch zu diesem kein rechte apparenz, dieweil ich keine andere Beneficia habe, die mir in Mangel des Bistumbs mein geziemende Underhaltung subministriren khünten, ohne deren Versicherung er mir selbsten nit rathen dörfte mich bloss zu geben. Er wisse sich zwar zu erinnern, dass mir einmal von dem Kaiser vorgeschlagen worden, ob ich zu Rom residiren wollte u. dass ich mich damalen erkläret, wann ich das Bistumb mit der Condition resigniren dörffte, dass ich die Herrschaft Thein, Retschitz u. Reichenau auf mein Lebelang zu godiren reserviren khünte und mir hernach etliche mehrere subsidia sowol auf des Kaisers als auf der Spanier Seiten zur Residenz in Rom richtig assignirt würden, dass ich es kein sonderliches Bedenken trüge. Dieses mache ihn glauben, dass ich etwan noch mit dergleichen Reservat darzue zu bereden wäre, allein schreckhe ihn abermal, dass damalen der Kaiser auf kein Weis ni dieses Reservat eingehen wollen, es für ein ungewöhnliche Sach u. bösen Eingang ni Teutschland haltendt. Er hoffete aber, wann Jemand wäre, der das Bistumb ungeachtet der Dismembration obgedachter drei Herrschaften (die ich nur für 2 reite, den Retschitz u. Reichenau sein zusamb incorporirt) annehmen wollte, und durch gute Freund den Kaiser, welcher vielleicht auch seiner Meinung ist und mich gern weg sähe, darzue bereden liesse, dass er ihms also vergunnen wollte, im fall er mich zur Resignation auf gedachten formb disponiren khünte und etwan der Kaiser selbsten in einem Schreiben mich in favor des andern und mit dieser Offerta ersuchete, dass er mich darzu zu disponiren vermöchte. Nun wisse er sich weiter zu erinnern, dass ich bei eben gedachter Occasion, wie man mir die Römische Residenz angetragen, dem Kaiser dargethan habe, dass gleichwol dem neuen Bischof 7000 fl jährlich richtiges paar Geldt aus den Pragerischen Kais. Saltzgefellen, die Herrschaft Rosenthal, die de fruto aufs wenigist 3000 fl. u. das Kloster Schwetz, welches 2000 fl. austraget, für sein Person überbleiben thäten, ausser des Spittals, welches zwar jetzt ruinirt u. mit Schulden behaft, aber mit guter Wirtschaft leichtlich wieder zurecht gebracht werden khünte, und vor Jahren den Erzbischofen schier alle in die Kuchel auszuhalten erklekst hat, welches für einen Bischof, der nicht Cardinal ist noch ein erliche Underhaltung genug ist. Nun vergunnete ers lieber: . . . (několik slov, jméno totiž domnělého nástupce, jest chiffrováno zvláštními znaménky, mně neznámými) als keinem andern, wann er anderst meinet, dass ihme die 12.000 fl. Einkommens nicht zu wenig sein, wie er es seines theils nicht meinet, sonderlich weil er auch etliche andere Beneficia und Patrimonial einkommen hat, die ihme ein gutes aguito di costa sein würden.

Habe ihme derowegen diesen Gedankhen offenbaren wollen, von deme er mit mir sonsten noch das geringste nicht tractirt, damit er sich reflectire, ob es ein Gelegenheit für den vorgeschlagenen wäre, dann im übrigen vermeinet er, wann er sich darumben annehmen wollte, die Sach wäre bei dem Kaiser wol zu spuntiren und er bilde ihme ein, wann ich hernach in conformita ersucht werden sollte, er wollte mir schon so viel verhalten, dass ich, weil ichs schon einmal also dem Kaiser angetragen, es auch darbei würde bleiben lassen, sonsten kenne er mich wol so stättig, weil ich mirs für einen punto di honore anziehen würde, dass mich kein Mensch darzu zu beredeu vermögen würde.

II. Dva příspěvky k dějinám Stradů z Rosbergu.

Sdělili *Antonín Rybička* a *Felix Em. Zub.*

A) Ve čtvrtém svazku Sborníku historického 1883 obsaženy jsou biografie rodiny Stradů z Rosbergu, p. Svátkem zevrubně a zanímavě sepsané. Jakož jsme se v letech minulých tolikéž zanášeli sbíráním pomůcek k domácí historii kulturní, sdělujeme tuto některá data ze sbírky své k doplnění čtení a povšimnutí hodného vypsání toho.

Jakub Strada pocházel ze staročitné šlechtické rodiny vlaské. Šlechtictví toto potvrdil mu císař Maximilian II. latinským majestatem, daným ve Vídni dne 27. prosince 1574 pro služby, kteréž on jakožto dvorní antiquarius již po delší čas činil. (... in servitiis nostris versatus ... et nobis ... investigendis et ab interitu vindicandis omnis generis antiquitatum monumentis indefesso studio praestitis), rozhojniv při tom přirozený erb jeho a přijav jej i potomky jeho do řádu a stavu šlechtického sv. Římské říše (ad ordinem sacri romani imperii nobilium). Erb Jakubovi Stradovi rozhojněný vypisuje se takto: „Štít na příč na dva díly rozštípený, jehož dolní část jest zase rozdělena šesti štrychy od pravé k levé na pokos vyzdviženými a černou a červenou barvou střídavě natřenými; v horní žluté nebo zlaté části spatřuje se černá orlice o jedné hlavě na pravo obrácená, s otevřenými pysky, červeným vyplazylým jazykem, roztaženými křídly, pazoury a ocasem. Na štítu leží otevřený turnýřský helm se zlatou korunou, okolo něhož přikryvadla, po levé straně černou a žlutou, po pravé pak žlutou a červenou barvou patažená, dolů visí; z helmu vyniká orlice tím vším způsobem jako v štítu.“

Nadepsaný Jakub Strada měl za manželku Otilii Schenkovou z Rosbergu v krajině franké (Otilia Schenkin von Rosberg aus den Landen in Franken), kteráž byla poslední svého rodu, užívajícího tohoto erbu: „Štítu na příč na tři stejné části rozděleného, z nichž dolní černé, střední bílé a horní žluté jest barvy; nad štítem helmu otevřeného s červenými a bílými přikryvadly po obou stranách, a nad helmem knížecí čepice červené s bílým chranostajovým výložkem.“ — S touto svou manželkou Jakub Strada zplodil syna Oktaviana a spanilou dceru Kateřinu, pověstnou to napotom milostnici císaře Rudolfa II.

Oktavian Strada, jakož v biografii nadepsané šířeji připomenuto, byl služebníkem (Hofdiener) a tolikéž antikvářem při dvoře právě jmenovaného císaře Rudolfa II. na hradě Pražském. Tento, prohlížeje k platným službám, ježto mu týž Oktavian Strada již po 25 let konal, potvrdil německým majestatem, daným na hradě Pražském dne 18. května r. 1598 šlechtictví otci jeho — Jakubovi Stradovi — propůjčené a rozhojnil nad to erb jeho dosavadním erbem, jehož byla matka jeho — nadepsaná Otilie Schenková — užívala. Kte-

rýžto rozhojněný erb se vypisuje takto: „Ein Schildt über zwerch in zween und der untere Thail nach der Länge auch in zween gleiche Theil getailt; im hintern Thail erscheint der Schenkin Rosperg Wappenschildt (tři stejné štrychy na příč, barvy černé, bílé a červené), in dem vorder Theil von hintern unteren gegen den vorderen oberen Eck in sechs gleiche Strassen abgewechselt, deren die untere, dritte und fünffte roth, und die anderen schwarz sind; im oberen Thail des Schildes, so gelb ist, erscheint fürwerts ein gekrönter schwarzer Adler mit aufgetanen flügen, vor sich gestrekten Waffen. Auf dem Schildt zween adeliche Turnierhelme, beede mit weissen, roten und schwarzen Helmdecken, der vordere Helm mit königlicher Cron, der hintere mit Herzoghütel geziert und darauf erscheint ein schwarzer doppel Adler flügel und mitten über zwerch gehend eine weisse Strassen; auf dem vorderen Helm ein gekrönter Adler wie im Schilde.“

Žeby bylo někomu z rodiny Stradovské jich šlechtictví potvrzeno bývalo později listem z královské české kanceláře dvorské vyšlým, tolikéž jakožto šlechtictví v zemích koruny české platné a oni byli přijati bývali za obyvatele zemské a učinili přiznání k zemím koruny české, toho jsme nemohli vyhledati ani v dskách zemských, ani v archivu bývalé české kanceláře dvorské, jakož pak vůbec v druhé polovici století XVII. rodina ta v Čechách více se nepřipomíná.

* * *

B) Mezi přední příznivce Jakuba Strady v Čechách již za jeho pobytu u dvora císařského ve Vídni náležel Vilém z Rožmberka, vladař domu Rožmberského. Věd a umění milovný pán ten nejen se Stradou si dopisoval, nýbrž i osobně sbírky jeho ve Vídni si prohlížel. Když pak Jakub Strada hmotnými poměry přinucen r. 1573 bibliotheku svou prodati chtěl, však přes odporučující listy císařovy mezi německými knížaty ani mezi městy říšskými kupce nalézti nemohl: nabízel konečně v největší tísni nejen knihy, nýbrž veškeré sbírky své i s domem ve Vídni ke koupi jmenovanému panu Vilémovi z Rožmberka, jako starému svému zákazníku a příznivci. Původní dopis Stradův, ve Vídni dne 18. prosince r. 1573 v té příčině daný, nalézá se nyní v knížecím archivu Třeboňském. Doufajíce, že i podrobnostmi svými čtenářům těchto listů v nejednom vzhledu bude zajímavým, podáváme zde úplný a věrný jeho přepis.

Ich hab nicht underlassen kinden E. G. anzuzagen unndt damit ein glichseliges neyes jar E. G. zu winzen, darneben langes leben unndt glichseliger wolfartt. Eyer Gnaden thue ich zu wissen, wie das ich vor acht dagen ein brief E. G. zugesent hab mit samt des cörfirsten schreyben, ich halt, E. G. werens schon emphangen haben, unndt ich in dem selbigen schreyben E. G. gebetten, Die wollen mir leyhen die Columna Traiana, die ich E. G. vorlengst presentiertt hab, memlich des kästla mit den vieren rollen, sobalt ichs gebraucht wirde haben, wil ichs widrumb E. G. zusenden unndt iberantworden lassen an allen schaden, den es sent etliche sachen darinnen, die ich heraus zachen wolt vir meinenn dichtionari unndt thue E. G. noch einmal undertheniglich bitten, die wellen mir nit versagen noch abslagen, sundern aufs ehest bey einem potten schiken.

Weyder so wert sie E. G. wol haben zu erinern, wie ich bey E. G. zu Prach bin gebesen unndt ich Dero angezagt hab von den vir schreyben, die mir Ir. Röm. Kay. May. geben hat on die corfirsten mit samt den reysstetten von wegen meiner biecher, unndt ich nicht underlassen hab kinnen E. G. anzuzagen, wie das dieselbige schreyben wenigen nutz gebracht haben unndt nichs ausgericht hab und von allen leytten verlassen bin. So bin ich bezwungen, meine kunstkamer mit der liberey, wie E. G. gesehen haben, unndt mit samt dem haus zu verkaufen unndt mit dem

selbigen gelt meine piecher druken lassen. So hab ich nit underlassen kinnen E. G., als meinem gnedichen herrn, zum ersten die sach zu offerieren und zu wissen thuen, wo Sie ein lust hetten zu meiner kunstkamer mit samt dem haus, so wolt ichs E. G. vil lieber verginnen unndt auch wolfalar geben von wegen der alten kundschaft unndt deglige dienst, die mir E. G. thuen, den kainem firsten, er sey gleych wer er wel, unndt ichs wol E. G. verginnen mecht, dieweyl E. G. vormals mirs angebotten hatt, wo ichs verkhaufen wolt Eyer Genaden. So megen mirs Dieselbige glauben, das Die in meiner lieberay piecher finden wurdt, die villeycht in ganzen Deyzlant nicht mer zu bekumen sent, wens man schon zehen dopelt zallen wolt; den es ist mer den 30 jar, das ichs zusamen gebracht hab mitt groser mie unndt uncosten. Wen E. G. ein lust noch haben, so bitt ich Dieselbiche undertheniglich, Die wellen mir durch des gantz monatt Jenar antwortt wissen lasen ire manung. Unndt von dem haus so ist es mein letzte manung unndt begeren acht dausent daller, wie wol es mich mer den neyne gekost hatt. Es were E. G. vil nutzer Sie kaufetens, dens in andere hend khumen solt, dieweyl E. G. so oft hieher khumen unndt alzeytt andere losamenter suechen miesett lassen, wen das meinich verkauf wurt, so hettes E. G. als bey einander. E. G. weren ein inventari haben von meiner liberay unndt kunstkhamer, die ich Dero geben hab, wie Sie in meinem haus gebesen sent, damals E. G. on mich begertt hatt, unndt Sich darinnen wol wissen zu erinnern, in was gelt ichs E. G. ongeslagen hab. So bitt ich E. G. noch einmal, Die wellen mir auf ehest ein gnediche antwort wissen lasen, was E. G. manung sey; den ich willens bin auf den ersten Februari auf Venedich zu verasen unndt dasselbige gelt mit mir zu nemen. Wil hiemit E. G. dem almechtigen Gott treylich beuollen haben, welcher E. G. neben langer unndt frischer gesundtheyt glükselige regierung vorleyhen wolle, mich hiemit E. G. treylich beuehlend.

Datum von Wien den 18. Decembris des 73. jahrs.

E. G.
dienstwillicher
Jacobus Strada
S. C. M.
Antiquarius m/p.

Dem hochgepornen Herrn Herrn Wilhelmen Herren zu Rosenberg, regierundem Hern dess Haus Rosenberg, Rö. Khay. Mt. H. Rat unndt der Cron Behmen obristen Herrn Purggraf, meinem gnedigen Herrn.

Wittichenaw oder Cramau.

III. O Danieli Vepřkovi, kronikáři Slanském a jeho rodině.

Napsal prof. *Josef Lacina.*

Ve výroční zprávě c. kr. vyššího gymnasia v Hradci Králové na rok 1883 vydané uveřejnil pan prof. J. B. Miltner „Kalendář historický Daniele Vepřka, měštěnína Slanského". Pan vydavatel připojil k vydání svému i něco zpráv rodiny Vepřků se týkajících; že však rodina tato byla jednou z nejslovutnějších v městě Slaném, neváháme tuto něco šíře o ní se zmíniti.

Nejstarším nám známým členem rodiny této jest Jakub Vepřek, jenž dne 13. srpna 1511 koupil ve Slaném dům mezi Havlovým a Synákovým od Markety Sýkorové za 105 kop.[1])

Byl-li rodák Slanský či odjinud přistěhovalý, říci neumíme, že by snad z nedaleké osady Vepřku byl pocházel, proti tomu mluví forma jména toho. nebo jména od rodišť odvozená zachovávají z pravidla formu jmen přídavných.

[1]) Arch. Slan. Antiq. liber. Byl li to dům později Vepřkovský zvaný, nevím, těžko jest ve Slaném stanoviti polohu domů v dobách starších pro časté požáry a nedostatek štítů domovních; podařilo se mi z dob starších nalézti štítů těch jen tré, totiž: dům u Svíček, u Berana a u Zlatého Kříže, než ani těch polohu zjistiti se mi nepovedlo; v dobách pozdějších byl tu jediný dům „u Černého koně" nyní č. ſ

Po osmi letech, roku 1519, seděl Jakub Vepřek již mezi konšely městskými snad s příbuzným svým Petrem Vepřkem, jehož jméno se tu poprvé a naposled vyskytuje. Prvý z nich seděl však v radě městské skoro nepřetržitě až do roku 1529, kdy i jeho jméno z pamětí městských se ztrácí, blízká tu tedy domněnka, že roku toho zemřel.

Tři léta na to, roku 1532, vyskytuje se ve vzpomenutých pamětech Jan Vepřek, kantor, který toho roku dne 4. prosince vzdává práva svá manželce své Kateřině.

Byl-li to syn některého z předešlých, pro nedostatek matrik z doby té a pro lakonickou stručnost zápisů v knihách městských, říci nemohu, ba hledě k zaměstnání tohoto Jana, mám za to, že vůbec příbuzným nebyl, nýbrž že manželka jeho Kateřina byla asi vdovou po některém z předcházejících členů rodiny Vepřků, jakž toho vedle četných případů jiných máme příklad hned na následujícím údu rodiny jmenované.

O tomto Janu Vepřkovi osměluji se tvrditi, že byl jedním z předních mužů stavu městského v dobách těch.

V radě městské zasedl roku 1538 a seděl v ní až skoro do své smrti, totiž do roku 1567, tedy skoro po třicet let, v osudném pro stav městský roku 1547 seděl poprvé v radě jakožto primas, a on to tedy byl, jenž musil královské komoře vydati značné městské statky a vrátiv se z žalostné cesty Pražské, nalezl nad sebou ruku Duchka Skály J. M. C. rychtáře.[2]) Smutní mu asi nastali časové, ale osud připravil mu dvojí zadostučinění, v úřadě totiž primatorském dočkal se roku 1562, kdy značná část statkův a svobod městu Slanému vrácena a roku 1567 vznešena na něho hodnost císařského rychtáře, kterou však ani rok nezastával, zemřev roku 1568.

V roce 1555 byl se Zikmundem Kubinem a Šimonem Trnkou starším bratřiny literatské, v kteréžto hodnosti koupil pro jmenovanou společnost louku a pole „Přemohov" po Jakubu Bakaláři.

Ženat byl dvakráte, po smrti totiž vzpomenuté manželky pojal roku 1563 za manželku Annu, dceru Jana Vospálka, někdy souseda města Klatov a schovanici Matouše Čáska, mlynáře, kteréžto manželce rok na to veškerá práva vzdává. Potomstva nezanechal a již 17. ledna 1569 dána vdova po něm, Anna Vepřková, za manželku Petru, kantorovi, kterýž dne 28. února téhož roku od manželky za hospodáře přijat a od té doby Petrem Vepřkem nazýván.[3])

Již roku následujícího (1570) zasedl Petr Vepřek mezi konšely a zvolen z jich středu za úředníka nad farou.

---

[2]) Slaný přišel o tyto statky: a) „ves Dřínov, kterou léta 1549 od komory koupil za 500 kop gr. česk. Jan Kolský z Kolovsi; b) díly vsí Hořejšovic Velkých a Malých, Těchlovic, Vítova, Březí, Hřiškova a Kvíčku (Kvice), které léta 1549 od komory koupil za 535 kop gr. česk. Jan Bořita z Martinic a na Smečně; c) městečko Vrané s podacím kostelním, se clem a hájem, kteréž léta 1550 od komory koupil za 3251 kop gr. česk. Petr Chotek z Vojnína." (Bílek: Dějiny konfiskací v Čechách II. 1206.) R. 1562 vráceno pak sedm vsí celých, a to Votruby, Trpoměchy, Lotouš, Netětovice, Lunikov, Želenice a Drnov. Šest necelých, a to Ovčáry, Hobšovice, Vosluchov, Kutrovice, Kvílice a Humny. Dále platy ze vsí Knovíze, Ješína, Studňovsi, Lak, Vítova, Přelice a z města Velvar, dále podací v Lidicích Menších a tuna oleje od Bořity z Martinic, vedle některých nemovitostí při městě. Memorabilienbuch Nro II.

[3]) Antiq. lib. — Liber contract. Nro. VI. — Kniha Smluv Svatebních fol. 42. — Acta Curiae LI.

*

V radě městské seděl bez přetržení až do roku 1580, kteréhožto roku nejspíše se světem se rozžehnal, zanechav po sobě nedospělého syna Václava.

Teprv po patnácti potom letech objevuje se v pamětech zase jméno Vepřků, a to když dne 12. září roku 1595 vzpomenutý Václav Vepřek od kněze Simona Cerasina Litoměřického, toho času děkana Slanského, k stavu manželskému potvrzen s Ludmilou, dcerou Jiříka Antoše, sukna krajeće, někdy konšela Slanského, a pastorkyní Ondřeje Mráze, v čase tom rychtáře J. M. C.

Sňatkem tím stal se švagrem slovutného primatora Slanského Václava Hanžburského, jehož manželka Dorota byla starší sestrou vzpomenuté Lidmily.[4])

Václav Vepřek byl povedené kvítko své doby, a toulka byla asi zamilovaným jeho zaměstnáním, tak že roku 1597 dne 15. ledna byl od purkmistra pánův napomenut, aby v čas domů chodil, sic jinak že mu brány otvírány nebudou. Po dvou letech (1599) koupiv sobě dvůr za fortnou, přijat za měšťana, když byl k tomu povinnost učinil a 30 kop příjemného zaplatil.

Roku 1603 dne 9. dubna přijeli na Slaný pan Purkart Točník z Křimic na Křimicích a Prostěboři, J. M. C. rada a podkomoří, pan Mates Prekl z Preklsdorfu, hofrychtéř, a Gregor Ryker z Hošusfeldu, písař komorní, a sadili radu, posledním v řadě konšelů byl Václav Vepřek.

V radě seděl Vepřek do roku 1606 a myslím, že chorobou byl donucen, dále úřadům se vyhýbati, zemřel dne 18. srpna r. 1608, když jej byla manželka na věčnost nedlouho předtím předešla, zemřevši dne 30. ledna téhož roku.

Po manželích Vepřkových zůstaly tři nedospělé dítky, nejstarší Daniel, narozený r. 1600, Kateřina, narozená r. 1602, a Václav, narozený r. 1606.[5])

Sirotkům zanechali rodiče jmění velmi značné. Patřilť jim dům v městě zvaný Vepřkovský v nynější ulici Lounské, dvůr za fortnou a veliký mlýn zvaný podbranský čili Kobylovský před Pražskou branou, nyní číslo 348.

Pod moudrou rukou poručníka a strýce primatora Václava Hanžburského prospívali sirotkové věkem i moudrostí před Bohem i před lidmi a zajisté že stkvělá budoucnost otvírala se před zraky jich, an tu nepříznivý osud v léta jejich nejkrásnější mladosti položil děsnou katastrofu, která jako miliony jiných krásných nadějí i tuto uložila v hrob.

Přišel rok 1620 a s ním všechny ty svízele a strasti, při jichž líčení nás nyní po půltřetím století hrůza pojímá.

Katastrofa Bělohorská dolehla na královské město Slaný tíhou snad nejtěžší, město byvši připraveno o veškeré jmění a svobody, zastaveno na podzim roku 1623 panu Jaroslavu Bořitovi z Martinic.

Nastaly dragonady, obyvatelstvo houfně opouštělo město, které ze všech sil proti přechmatům Martinického hejtmana Mikuláše Hanžburského z Kopečka bránil srdnatě primator Václav Hanžburský, ale bylo vše marno. Přišly známé patenty a tu i srdnatý primator sebrav své příbuzné, mezi nimiž nalézali se i sirotci Vepřkovští, opustil město.[6])

---

[4]) Matrika č. I.

[5]) Tak udává Daniel ve svém Kalendáři, pravě, že byl při smrti otcově osmiletý, dle konskripce z r. 1651 byl tenkrát padesátiletý a dle Matriky byl r. 1657 padesátišestiletý, dle toho byl by se narodil roku 1601.

[6]) Jak rozervala emigrace poměry rodinné, smutným toho dokladem rodina Václava Hanžburského. Ten, odcházeje do ciziny, zanechal ve Slaném oba syny Jiříka a Jana, ano i manželku, vzpomenutou Dorotu, která přečkavši celou rodinu a zakusivši veškeré svízele dlouhé války, zemřela ve Slaném dne 21. července r. 1662 v stáří 87 let. Matr. č. III.

Daniel Vepřek ve svém Kalendáři takto o tom vypravuje: „Leta 1626. Odešel jsem z města Slaného pro náboženství, nechtíc svoliti a katolickým býti. A toho času odešlo sousedův Slanských městských i předměstských osmdesát sedm a všechněch všudy sousedův, nádenníkův, řemeslníkův, žen a dětí jejich přes tři sta deset osob, z nichž někteří v půldruhým letě, někteří v dvou letech, když své nábytky utratili, k svýmu se vrátili a katoličtí byli. Některým kapsářům pozůstalým v městě dobře bylo a se dařilo, nebo po těch sousedích odešlých domy starcovali a co v nich lepšího býti uznali, sobě brali a naháněli."

I Daniel a rodina jeho zanechali veškerý skoro majetek v městě, zejména nemovitý, nebo kupců nebylo a emigranté kojili se stále nadějí, že nastane obrat a že ku svému pokojně se navrátiti moci budou.

Když však naděje za nadějí mijela, vrátil se i Daniel do města Slaného „vlasti své milé" a přijav dne 17. července r. 1628 měšťanství, učinil k městu povinnost.

Statek po rodičích vydán mu byl bez překážky, než pro účastenství v předešlých bouřích musil zaplatiti 100 kop míš. „perdongeltu", s jehož zaplacením nespěchal, nebo ještě roku 1633 o jeho zaplacení upomínán.

Zatím zasvitla naděje českým vystěhovalcům když nastal tak zvaný návrat emigrantů pod ochranou vojska saského roku 1631. I Slanští emigranté se vrátili a zejména bratr Danielův Václav.

Poněvadž Sasové v krajině Slanské až skoro po samý mír Pražský se zdržovali, užil Václav Vepřek svého podílu po některý čas a tu také dne 13. května roku 1635 zemřel.

Po míru Pražském vrátil se na své statky i pan Jaroslav Bořita a počaly tresty za přečiny za vpádu saského učiněné. I Danieli Vepřkovi bylo se zodpovídati a v trestu propadl díl Václavův.

Nejstarší kniha šosovní z roku 1656 takto o tom vypravuje: Mlýn Vepřkovský s štěpnicí, polem, lochem, hájkem a rybníčkem, náležejíce právem dědickým Danielovi, Václavovi a Kateřině, sirotkům pozůstalým po dobré paměti panu Václavu Vepřkovi, měšťanu města Slaného a Ludmile, manželce jeho jakožto rodičích, kteří oba jeden po druhým v krátkém čase v letu 1608 zemřeli, když jsou se ti sirotci roku 1626 o dědictví rozdělili, dostal se na díl Václava nejmladšího, kterýžto jsouce v letech mladý, vedle jiných sousedův Slanských pro náboženství odcházejících také s Václavem Hanžburským, strýcem svým, u kteréhož jest vychován byl, aby při tom světa zkusiti a řeči německé i mravům dobrým se naučiti mohl, jest odešel.

Mezi tím Danieli Vepřkovi, bratru svému nejstaršímu, díl svůj k správě poručil.

I maje ten díl bratra svého Daniel Vepřek v svém opatrování, po nedlouhém čase 100 kop míš. v perdonu za téhož bratra svého vrchnosti tehdejší dáti a složiti musil a tak toho dílu všeho nemajíc od nikoho žádné překážky v pokojném držení až do roku 1635 zůstal. Potom v tom letu Václav Vepřek v městě Fraiberce manželku pojav, k svému se navrátil a pobyvši tu málo, zemřel.

J. M. pan Jaroslav Bořita z Martinic, majíce od tehdejšího hejtmana svého Eliáše Udvarheli nedobrou zprávu více z hněvu a na vymstěnou proti Matiáši Břečkovi, manželu Kateřiny, sestry Daniele Vepřka a vzavše sobě

příčinu, že jest se Václav od Daniele a Matiáše Břečky, švagra, nekatolicky při městě přechovával, toho mleyna jako v pokutě ujmouti se ráčil.[7])

Daniel ovšem suplikoval, a po ročním sem tam žádání vráceny dědiny a vinice, ale mlýn se zahradou zůstal v rukou hraběcích.

Daniel zastával v letech následujících rozličné úřady obecní. Roku 1635 stal se písařem rychtářským, roku 1637 účetním společnosti krejčovské, roku 1638 perkmistrem viničním, roku 1641 obecním starším a vedle předešle jmenovaných úřadů i úředníkem nad důchody městskými.

Roku 1643 dosazen za městského písaře radního, po deseti pak letech roku 1653 stal se primasem rodného města a hned na to hejtmanem panství Slanského.

V úřadě tomto nesetrval dlouho a zemřel dne 26. listopadu r. 1657.[8])

Divný to byl osud, který z emigranta učinil hejtmana hraběte Jaroslava Bořity z Martinic.

O dalších osudech rodiny Vepřkovské není mnoho vypravěti.

Manželka Daniele Vepřka přečkala manžela svého o plných osmnáct roků a zemřela dne 14. srpna roku 1675 v stáří 68 let, přečkavši nejspíše i všecky své dítky.

Z dítek připomíná Daniel ve svém Kalendáři čtyry: Lidmilu, narozenou dne 8. srpna roku 1624 a po dvaatřiceti nedělích zemřelou, Václava, narozeného dne 13. března roku 1626, Daniele, narozeného dne 24. května roku 1628 a Peregrina, narozeného dne 16. května 1629. Poslední dva narozeni byli mrtvi.

Páté dítě a sice syna Bohuslava nalezli jsme, nikoliv v matrice, máť tato četné a objemné mezery, ale v konskripční listině z roku 1651, kde udán osmnáctiletý, narodil se tedy roku 1633.

O osudech Bohuslava Vepřka není nám známo ničeho, dědicem Danielovým byl syn Václav Vepřek, který zemřel roku 1692 zanechav syna Františka aneb Františka Antonína, narozeného nejspíše roku 1648, nebo roku toho jeví se v matrice, ve které po dni jeho narození darmo jsme se pídili, značná mezera.

Dne 1. července roku 1684 pojal „poctivý mládenec“ František Vepřek Annu Marii, vdovu nejprv po Janu Hráčkovi a potom po Adamu Votickém za manželku. Po smrti otcově ujal se jmění rodinného a žil ještě roku 1702, byl pak posledním svého rodu, nebo roku 1712 přišel dům Vepřkovský prodejem v ruce cizí, a roku následujícího po smrti Anny Marie rozdělili se o ostatní statek Jan Hráček, vlastní syn paní Anny Marie, Václav Votický, její pastorek, a Karel Hubatka, strýc; patrno tedy, že František Vepřek přirozených dědiců nezanechal.[9])

Co Kalendáře Vepřkova se týče, o tom promluvil pan prof. Miltner při jmenované publikaci; tu třeba dodati jen tolik, že rukopisů Kalendáře toho jest více. U rodiny Nedvědovské zachoval se i original rukou samého Vepřka psaný. Jest to hrubý quartant malého formátu. Obsah rozdělen dle měsíců a dní, tak že hojně prázdného místa necháno při dnech, kde nic paměti-

---

[7]) Kateřina Vepřková vdána po prvé za měšťana Jiříka Škodu, po druhé za Matiáše Břečku alias Slanského, nejprv hraběcího „kuchlmistra“, potom regenta všeho statku Slanského.

[8]) Acta curiae LVII., LVIII. — Memorab. Nro. III. — Contract. lib. VIII. — Matrika Nro. III.

[9]) Memor. Nro. III. — Matr. č. IV. — Liber contract. VIII. — Kn. smluv č. X I.

hodného zaznamenáno býti nemohlo. Mimo zápisy historické obsahuje rukopis ten i hojnou „pranostiku“, předpisy lékařské a jiné. Z novější doby má doplňky týkající se rodiny nynějšího majitele. V celku jest rukopis ten v dosti bídném stavu a hojně strhán a pořezán.

Vedle tohoto originalu nachází se v rukou pisatele těchto řádků rukopis téhož Kalendáře, který byl majetkem známého právníka a rodáka Slanského Kašpara Brožovského z Pravoslav a jest nyní majetkem rodiny Kučerovské.

IV. Sbor Jednoty bratrské a tvrz v Německé Olešné.

Sepsal *Jan Orth.*

Známo jest, že Německá Olešná, při hranicích česko-moravských ležící, patřila někdy Krajířům z Krajku a že ji pan Vilém Krajíř z Krajku a na Nové Bystřici dne 21. července roku 1567 prodal Janu Věžníkovi z Věžník a na Kobeřicích a ten dne 16. října roku 1574 panu Adamovi z Hradce, který ji dne 14. října roku 1575 se vším příslušenstvím obci Jindřicho-Hradecké za 2625 kop gr. česk. postoupil;[1]) avšak neznámo zůstávalo, že byla v Německé Olešné tvrz a pak sbor bratrský, o němž jsem učinil zmínku v Nástinu hist.-kult. obrazu J. Hradci v části I. na str. 52.

V rádním manualu Jindřicho-Hradeckém, počínajícím roku 1624, zachovaly se následující zprávy:

Když se Německá Olešná dobrovolně podvolila, odvozovati ročně při sv. Havle z každého osedlého poddaného nebo gruntu 16 slepic, obec Jindřicho-Hradecká pustila jí dne 23. února roku 1629 právo volného odkazu, „aby tím raději se pod nás a budoucí naše držitele tvrze a vesnice Německé Volešné . . . stěhovali“, a to na takovýto způsob: Každý, buď on osedlý nebo neosedlý, může učiniti kšaft za zdravého života nebo na smrtelné posteli a statek svůj movitý i nemovitý odkázati, avšak osobám toliko na gruntech městských Hradeckých bydlícím a v taková místa, odkud by nápodobně zase nápadové očekávati se mohli, nebo jinak odkaz průchodu míti nemá, než jedna polovice připadne obci Hradecké, jakožto vrchnosti, a druhá nejbližším příbuzným; a jestliže by kdo nekatolické některé osobě co odkázal, tehdy odkaz spadnouti má na vrchnost. Přihodilo-li by se, že by někdo bez posledního pořízení zemřel, polovice dostati se má nejbližšímu příbuznému, zbytek pak rozdělen buď ostatním přátelům na gruntech vrchnostenských osedlým; kdyby však nebylo příbuzných, dostane se jedna polovice vrchnosti a druhé užije se k dobročinným skutkům. „Pročež chtějíce tomu konečně, aby při tomto obdarování a potvrzení našem častopsaní poddaní naši od každého člověka, též našich budoucích potomkův a držitelů tvrze a vesnice Německé Volešné . . . zachováni byli, my svrchu psaní regent, purkmistr atd. pečeť naši větší s podpisem regenta a primasa rozkázali jsme přivěsiti tomuto listu.“ Jakožto svědkové uvedeni jsou rytíř Adam Lipovský z Lipovic a na Dražici, t. č. hejtman panství Hradeckého, a Joachim V clav Albert Španovský z Lisova a na domě v Jindř. Hradci.

Téhož roku 1629 stěžovali sobě purkmistr, konšelé i celá obec městyse St ymilova panu Vilému Slavatovi do Volešenských, že proti vší zápovědi do-

[1]) Kn. priv. fol. 93.—96. a 98.

volují pohřbívati mrtvá těla „na krchově při zboru“ a zvoniti při pohřbu, a žádali, by pro takové hrubé provinění obci Volešenské zvony odňaty a do Strymilova darovány byly. Následkem takového obvinění obec Hradecká vzala své poddané v ochranu a psala dne 2. července t. r. hraběti Vilému Slavatovi, že jsou Strymilovští na omylu, nebo po vydané zápovědi nebyl nikdo více tam pohřben kromě jisté osoby ženské, kterou pan Konias z Vydří „mocně“ tam pohřbiti a zvoniti dal, z čehož jest patrno, že jich poddaní Volešenští zvony své, kterými proti povětřím a na modlení zvoní, nepropadli, obzvláště ne, poněvadž faráři Strymilovskému nejen všechny dávky odvádějí, leč i vedle své možnosti pomoc k záduší činí. Oznamujíc zároveň, že Volešenští v chvalitebném zajisté úmyslu kostelík sobě vystavěti a těch zvonů k němu užiti chtějí, avšak, neodtrhujíce se od záduší Strymilovského, faráři, čím jsou mu povinni, dávati se zakazují, obec Hradecká prosila hraběte Viléma Slavaty, aby Strymilovské k tomu přijměl, by od takového předsevzetí upustili, a slibovala, že se sama přičiní, by se nikomu již více na hřbitově Volešenském pohřbu nepopřálo.

Abych došel jistoty, zachovala-li se jaká památka po tvrzi, sboru a hřbitově, a jsou-li ve Volešné nebo ve Strymilově staré zvony, odebral jsem se do jmenovaných míst. V odlehlé Německé Olešné, kam zřídka jen cizinec zabloudí, nevěděl nikdo o tvrzi, ani o místě, kde by se nějaká stopa po ní byla zachovala. Za to však každý uměl vypravěti, že byli v Německé Olešné před dávnými časy „jinověrci“, kteří se v chalupě, nyní č. p. 23. (proti škole), kdež se dosud „u Zborníků“ říká, k pobožnostem scházívali, a že jest prý pod chalupou veliký, avšak zazděný sklep. Podobně bylo každému tam známo, že ladem ležící obdélník na jižním návrší proti mešní kapli hřbitovem se zove, kteréžto místo snadno poznati jest po malé kapličce Panny Marie, pod ním stojící. Na otázku, bylo-li kdy tam kopáno, odpověděno záporně, ale vypravováno mi, že před nějakou dobou jistý soused, chtěje sobě hřbitov, s nímž pole jeho mezovalo, přivlastniti, jej zoral, než do dne do roka, ač byl v nejlepších letech a velice silen a zdráv, zemřel. Na hřbitově sešlo se znenáhla několik sousedův a když jsem o tom učinil zmínku, abychom se kopáním přesvědčili, stojíme-li skutečně na opuštěném hřbitově, byli všichni ochotni tak učiniti. S přivolením představeného jali se kopati na místě, které se mi nejvhodnějším býti zdálo a kde dle pověsti kostnice bývala. Nekopali dlouho, a již se objevily zetlelé, neobyčejně silné hnáty a rozpadlé lebky.

To stačilo k dotvrzení, že tradice, v obyvatelstvu tamním rozšířená, zcela se srovnává s výše připomenutými zprávami písemními, čímž podán zároveň nový důkaz, jak je radno, všímati si historických pověstí z pokolení na pokolení přecházejících.

Ve příčině zvonů shledal jsem tolik: V kapli Volešenské jsou tři zvony, dva bez nápisu z nejnovější doby, třetí s nápisem „Johannes anno 1666“ u prostřed polovypuklých obrazů Marie s Ježíškem a Krista na kříži a pod tím pěkně provedené trojlistí dubové; ve Strymilově pak při chrámě farním jsou zvony nové, na hřbitově sv. Ondřeje však zvon s nápisem „Hanns Neubauer hat mich gegossen 1581“ — jest tedy letopočet 1508, jak se dosud za to mělo, nepravý.

V. Současná zpráva o stavovském sjezdu v Plzni r. 1505.

Sdělil *Karel Köppl.*

Zpráva tato dosud neuveřejněná a neznámá doplňuje vypravování Palackého (V. 2. str. 86.) a Archiv český (VI. str. 314. č. 52.) a v nejednom ohledu pro obsah svůj zasluhuje býti veřejnosti podána. Zachovala se v Budějovickém městském archivu ve knize: liber diversarum literarum missilium. Obsah jest následující:

In officio domini Wenceslai aurifabri [1])

A. d. 1505 dominica post Conversionem s. Pauli (26. ledna) Venceslaus Scherhakl et Martinus notarius missi sunt in legationem civitatis ad Plznam, in qua celebrabatur dieta per barones, nobilitares et civitates regni Bohemiae ɔc.

Item, od pana kancléře pana Albrechta z Kolovrat bylo jest oznámeno jménem všech panuov křesťanských, kteříž byli tu na tom sněmu, tyto zvláštně tři kusové:

Item, první kus, což se těch bludných lidí Pikartuov dotýče, kdež myslí ve dne i v noci zahladiti svatú vieru křesťanskú, kteříž jsú rúhači a převrácení a v vieře křesťanské zkažení lidé, jakož jest i o tom v předešlým sněmu, kterýž též v městě zdejším držán byl,[2]) mluveno a Vašim Milostem oznámeno, abychom při J. K. Mti, pánu našem milostivým, věrně a pevně stáli a na takové zlé a převrhlé lidi, kteříž by na nás, buď pod jednu neb pod obojí spůsobú, chtěli sáhnúti, při králi J. Mti sobě věrně pomoci a takovému zlému odepříti, s širší zprávú.

Item, druhý kus; skrze téhož pana kancléře jest oznámeno: v věrnosti a poddanosti, kterúž jsme králi J. Mti zavázáni, v té abychom věrně, stále a pevně stáli, jiného žádného za pána neměli, ani koho jiného sobě za pána brali než J. M. Kskú a dědice J. Mti, jakž jestli že by Pán Buoh ráčil dati; k tomu zřenie a útočiště abychom měli a k jinému žádnému.

Item, třetí kus; jestli že by se kdo svévolně vytrhnouti chtěl buď na pány, rytieřstvo neb města, abychom jeden druhého neopouštěli než na každého takového věrně sobě všickni pomohli.

Item, páni k tomu vedli, aby zápis učiněn byl a k kterémužto páni, rytieřstvo a města pečeti své aby přivěsili a ten aby trval mezi nimi do X let anebo, jestli že by Pán Buoh krále J. Mti prve nežli by těch X let minulo smrti neuchoval, jehož Pane Bože rač ostřieci, a jiný král byl korunován, ten zápis hned má zrušen býti a zkažen. Přitom jest pověděl pan kancléř, což se toho zápisu dotýče, v kterémž páni města s pány Pražany jsú se zapsali o práva a svobody jich, ten má v své pevnosti trvati a tomu ke škodě nic býti nemá.

Item, na tomto sněmu tyto kusy nejsú zavřeny, než poslové starším mají oznámiti a v Praze nyní v postě najprv příštím pánóm odpověď dáti, chtieli k tomu zápisu přistúpiti.

Actum feria II. post Conversionem Pauli (27. ledna) anno ut supra (1505).

---

[1]) To jest: za purkmistrství Václava zlatníka.
[2]) Roku 1503. Cf. Palacký V. 2. str. 64.



Nejnovější literatura historická se zvláštním zřetelem ku dějinám českým.*)

Život Josefa Dobrovského. Sepsal V. Brandl. (Zvláštní otisk ze Sborníku Matice Moravské.) V Brně 1883. 8⁰ str. 296 a VI.

Památným dějinám vzkříšení národa českého, které v předešlém století se počalo a v tomto dokonalo, dostává se objemným spisem tímto znamenitého příspěvku, za jehož slušné vydání poděkovati nám jest Moravské Matici. Spisovatel pan archivář V. Brandl, proslulý v oboru historiografie, spisem tímto (ačkoli nikoli poprvé) pošinul vzácnou činnost svou na pole historie literarní, i jest se čemu diviti, kterak i na tomto poli ihned zaujal místa nejčestnějšího. Od roku 1833, kdy první obšírnější životopis Dobrovského z péra Fr. Palackého vyšel, vědomosti naše o patriarchovi veškeré slavistiky znamenitě se rozšířily vydáním rozsáhlé korrespondence, kterou s vynikajícími vrstevníky velký učenec náš udržoval. Z bohatého zdroje tohoto, v němž veškeré snahy Dobrovského jasně se zračí, vyčerpal nám pan archivář Brandl o životě a působení velikého slavisty obraz nad míru zajímavý a poučný, zároveň pak památku Dobrovského tím znamenitě uctil, že rozličné domněnky spisovatelů současných i novějších, pokud vlastenectví Dobrovského se týkaly, uvedl v náležitou míru. Zůstává sic i nyní ještě pravdou, že Dobrovský k malému hloučku tehdejších horlitelů vlasteneckých nenáležel, ale o zásadním nepřátelství jeho proti snahám jejich nemůže býti řeči; tím pak, že vědeckými pracemi svými jazyku i písemnictví českému pevný položil základ, stal se snah těchto, které jinak byly by jalovy, nejmohutnějším podporovatelem a ve veškerém světě učeném slovutným obrancem. Než nejen v jazykozpytu a literarních dějinách českých jest Dobrovský kamenem základním, nýbrž i dějepisectví české pracemi jeho vědeckými pošinuto v ony realistické meze objektivného nazírání, kterých překročiti možná jen na újmu historické pravdy. Že mnohé jeho výsledky v tomto oboru, jakož ovšem i v jazykozpytném, nynější věda překonala, zásluhám jeho nic nevadí, poněvadž samo toto překonání událo se zbraněmi, jimiž on prve učil zacházeti, zbraněmi od jeho doby značně zlepšenými a objevením pramenů jemu neznámých nabroušenými. Všeho toho, co tuto jen několika črtami můžeme naznačiti, dočítá se čtenář ve spise páně Brandlově zevrubně, i jest líčení všech vědeckých snah Dobrovského tím dojemnější, že neschází v životě jeho ani oné smutné tragiky občasného zatemnění duševního, které pan Brandl na základě zpráv hodnověrných raději vypsal, než by byl bezmezné obraznosti hádankou ponechal. Zkrátka objemné monografii této náleží všec ma

---

*) Sestavili: Ferdinand Tadra, Josef Truhlář a Redakce.

čest, i jest si přáti, aby se stala knihou mnoho čtenou a hledanou. Konečně opravujeme tuto malinký omyl na str. 187. V latinském distichu tam uvedeném nutno čísti „lini“ (místo Lini), i odvoditi od „linere“.

Hrady a zámky české. Popisuje Aug. Sedláček, illustrují Karel a Adolf Liebschrové. Nákladem knihtiskárny Frant. Šimáčka v Praze.

Dílu III. (Budějovicka) vyšly sešity 1.—15. (běžné číslo 32.—46.). Zavírají v sobě: popis hradu a dějiny Krumlova, Menšteina, Vítkova Hrádku, Kugelveitu, Maškovce, Kremže, Chlumu a Chlumečka, menších tvrzí na panství Krumlovském; popis hradu a dějiny Rožmberka, tvrzí v okolí Rožmberském, popis zámku a dějiny Třeboně, Soběslavi, Lomnice, Veselí a Mezimostí, Fugelhauzu, Hamru, Ostrova, Zvíkovce, menších hradův a tvrzí na Třeboňsku, Nových Hradů, Velešína, Pošeřína, Svinů, Louzku, Sokolčí, Žumberka, Cuknšteina a menších tvrzí na panství Novohradském. — Viděti z toho, že co do látky nelze si ani větší bohatosti přáti; totéž platí i o spracování páně Sedláčkově, které na každé stránce ukazuje studie rozsáhlé a svědomité.

Dějiny středověké. Sepsal prof. Fr. Šembera. Nakladatel J. Otto.

Sešit 16. obsahuje: Dokončení dějin velkoříše arabské až do dobytí Bagdadu (945); dějiny říše byzantinské od počátku samovlády Basilia I. až do smrti Jana Cimischa (867—976); dějiny říše bulharské od r. 888 až do podmanění Bulhar východních Janem Cimischem (971); na konci prvotiny dějin chorvatských, srbských a ruských. Práce vesměs solidní.

Děje panství a města Nových Dvorů. Sepsal Josef Ledr. V Hoře Kutné 1884. Nakl. K. Šolce. 8⁰ str. 240.

Práce tato, rozdělena v osm odstavců dle držitelů, popisuje dějiny panství a osady, později města Nových Dvorů. — Chvály hodno jest, že nemluví se toliko o majetnících panství a genealogiích, než s velkou bedlivostí sestaveny jsou také všecky zprávy o rolnictví, hospodářství, řemeslech, správě církevní, a i také (ku př. ve válkách slezských) ty události všeobecné, které panství se týkají, jsou správně vyloženy. — Pramenů historických, archivův i desk užíváno měrou náležitou: celkem tedy monografii Ledrovu za práci dobrou a svědomitou lze pokládati. — Úvod (krajina kol Nových Dvorů před r. 1278) mohl býti zkrácen, a trochu bedlivěji dbáno býti korrektur. Zevní úprava jest velmi slušná.

Časopis Musea království Českého 1883. Redaktor Josef Emler, 1883. Svazek IV.:

Winter, Rakovník století šestnáctého; J. Jireček, Jiří Hanuš Landskronský z Kronenfeldu; Listy Jos. Jungmanna k Ant. Markovi č. 161—181 z let 1833—1835; Goll, Jednota bratrská v XV. století; Zoubek, Komenského křesťanská akademie světová, královská společnost v Londýně, masonové; Kalousek, Odpověď ve příčině nového předělávání nejstarších dějin českých (proti H. Krchovi); Jos. Jireček, Doplňky k životopisu Pražského arcibiskupa Antonína z Mohelnice (má se jmenovati Prus, ne Brus).

Slovanský Sborník statí z oboru národopisu, kulturní historie a dějin literárního i společenského života. Ročník III. Redaktor Edvard Jelínek, 1884. Nakladatel J. Otto. Číslo 1.—3.

Články historické: Menčík, Vzájemné styky rodu Habsburského s Polskem a Ruskem; Kościałkowská, Šlechta na Litvě. Její rozvoj histo-

rický, význam a život; Baudouin de Courtenay, Slované v Italii; Dopisy Pavla Josefa Šafaříka W. A. Maciejowskému z let 1830—1832; Hardy, Angličtí spisovatelé o slovanských otázkách; Tři Kateřiny Frankopanky, podporovatelky literatury; Polívka, Chorvát, Charvát či Chrvat (rozhodnuto, že má se říkati a psáti Chrvát); Zprávy o historickém sjezdu v Krakově a archaeologickém v Oděse. — Vůbec lze pečlivě redigovaný „Sborník Slovanský“ odporučiti.

Časopis musejního spolku Olomouckého. Redaktor J. Havelka. V Olomouci. Nákladem musejního spolku. Číslo I. vydáno v lednu 1884.

Časopis tento, svědčící o dobré snaze Olomouckého spolku musejního, vydává se jenom pro členy spolkové, a sice o 1—3 arších ve lhůtách čtvrtletních. Kdo by odebírati jej chtěl, může za roční příspěvek 1 zl. aneb za 25 zl. složených jednou pro vždy státi se členem musejního spolku Olomouckého. — Obsah (jen článků historických) 1. čísla jest tento: Wankl, První stopy lidské na Moravě; Krch, O stavitelském umění našich předků; Koželuh, O rodišti Jana Amosa Komenského; Mašek, Pravěké nálezy ve Štramberku; Sv. Kateřina u Blanska (výňatek z Wanklova spisu: Moravské Švýcarsko); Havelka, O starožitnostech, jež vykopány byly u sv. Václava v Olomouci; Drobnosti; Kronika Olomouckého spolku musejního.

Jindřichohradečtí měšťané v l. 1623—1727 do svazku městského přijatí. Sest. J. Orth. (Zvláštní otisk z „Ohlasu od Nežarky“). V Jindř. Hradci 1884.

Pojednání toto nevelké velmi zajímavé jest svými resultaty. — Viděti z něho, odkud po bitvě Bělohorské lidé do města se stěhovali, z jakých prvků povstala nynější populace. — V Jindřichově Hradci třetina míst, ze kterých přistěhovalci přicházeli, leží mimo země koruny české. A sice rostla populace příchodem z Němec, Flamska, Polska, Uher i Italie. — Kdyby ve všech městech českých daly se sestaviti takovéto seznamy měšťanů, dle míst, odkud se sem přistěhovali, jak ku pěkným vedly by resultatům o populaci městské v Čechách!

Przegląd powszechny. Rok pierwszy. — Zeszyt 1.—2. Kraków, 1884. Redaktor X. M. Morawski T. J.

Články historické: Festyny luterskie v Niemczech przes Jana Ostoję; Dokumenta. Listy kardinala de Côme do O. A. Possewina T. J. w sprawach Szwecyi i Rosyi (z archivu Vatikanského z let 1579—1582 sebral Pavel Pierling); Wolna wola i opatrzność w hystoryi a teorya Buckla przez X. M. Morawskiego; Korespondencya naukowa Pulaw p. Ludw. hr. Dębickiego (obsahuje zprávy o Dobrovském a Lindeovi, o založení ústavu Ossolińských); Horwaci w Dalmacyi p. X. W. Zaborskiego; Klemens książę Metternich od 1773—1859 p. H. Lisickiego. V literatuře zvláště obšírný a pěkný posudek o ruském spise Žukovičově, kardinal Hosius a církev polská za jeho věku.

Slovenské Pohľady 1884. Sešit 1. Bysterský, Pohľady na historiu vzkrieseného Slovenska (str. 74.—81.)

Herzog Friedrich II. der letzte Babenberger. Von Adolf Ficker. Innsbruck, 1884. 8⁰.

Poslední vévoda rakouský z rodu Babenbergův, Bedřich „Bojovný“, stál ve spojení a v blízkých stycích se sousedními zeměmi, hlavně s Čechy, zvláště

v době nebezpečí hrozícího zemím našim od Mongolův. Vévoda Bedřich II. padl v bitvě s Uhry dne 15. června 1246.

Die Habsburger und ihr Wirken in Krain 1282—1882. Von August Dimitz. Laibach, 1883. 4⁰.

V předešlém roce slavena v Krajině památka 600letého připojení země té k Rakousům pod žezlem rodu Habsburského. Z nařízení zemského výboru sepsán k příležitosti té spis tuto vytknutý, v němž stručnými rysy podán jest přehled vnitřních poměrů země za doby té a působení rodu panovnického ve prospěch její. Vydání jest pěkné.

Die Landfriedensverfassung unter Karl IV. Von Dr. E. Fischer. Göttingen, 1883. 8⁰.

K udržení pokoje v zemích německých již dávno dříve nestačila samotná moc císařská a zřizovány za tím účelem spolky mocnějších pánů buď za účastenství císaře samého neb i bez něho. O zřízení těchto spolků za císaře Karla IV., o jeho účastenství při nich a o činnosti jich jedná spisovatel knihy této.

Hus und Wiclif. Zur Genesis der husitischen Lehre. Von Dr. Johann Loserth. Prag & Leipzig, 1884. 8⁰.

Že Hus názory své a hlavní věty učení svého čerpal z knih Viklefových, to uznáváno bylo ode všech spisovatelů; do jaké míry však tak se stalo, k tomu ovšem jest potřebí srovnati veškeré spisy obou reformatorů. Pan Loserth učinil tak při některých latinských spisech Husových (De ecclesia, de ablatione temporalium, a clericis, de sex erroribus při traktatech proti některým protivníkům jeho a j.). Jako úvod k hlavní práci této podává spisovatel posavadní náhledy o věci té a přechází pak k vylíčení stavu církevních záležitostí před dobou Husovou od času Karla IV. počínaje, o předchůdcích Husových, jimž ale všeliký vliv na Husa upírá, o přinesení knih Viklefových do Čech a sporech v té příčině povstalých, o národním hnutí českém za vedení Husova, o soudu a konečném odsouzení nauky Viklefovy i Husovy na konciliu Kostnickém. Jakožto přílohy otisknuty jsou z rukopisů rozličných traktaty a spisy současné, hlavně následníků Husových.

Wien's Buchdrucker-Geschichte 1482—1882. Von Dr. Anton Mayer. Wien, 1883. 4⁰. Band I. (1482—1682).

Nákladné dílo v pěkné úpravě s mnohými ukázkami tisku a vyobrazeními, vydané od knihtiskařů Vídeňských k 400leté památce knihtiskařství Vídeňského. Oddělení I. svazku jedná o počátcích knihtiskařství ve Vídni a o prvních pěti knihách tištěných roku 1482, pak vypočítává všecky tiskárny Vídeňské v době od roku 1482—1582 a díla v nich tisknutá, jedná o jich zařízení, o společenském postavení knihtiskařův a o knihkupectví. Oddělení II. obsahuje dobu protireformace a jesuitismu od roku 1582—1682.

Die letzten Stunden des Königs Wladislaw II. von Böhmen u. Ungarn von L. Neustadt (Separatabdruck aus der ung. Revue). Budapest 1884.

Jest to (nedat.) psaní Jiříka markrabí braniborského, poslané bratru jeho knížeti Kazimírovi o posledních okamžicích a smrti krále Vladislava r. 1516, důležité proto, že se nám vůbec o této události málo zpráv authentických dochovalo. — Psaní toto nalezeno v krajském archivu Bamberském,

psáno jest německy, ale takovou nemčinou, že vydavatel právem za dobré uznal opatřiti je komentářem.

Rom und Wien im Jahre 1683. Ausgewählte Aktenstücke aus römischen Archiven zur II. Säcularfeier der Befreiung Wiens als Festgabe des Priestercollegiums von Campo Santo zu Rom. Herausg. von August Sauer. Wien, 1883. 8°.

Mezi spisy vydanými za příčinou památky osvobození města Vídně od Turků zaujímá spis tento místo vynikající, neb jsou zde sneseny dopisy osob nejpřednějších (papeže, císaře, krále polského, vyslanců papežských a j.) nacházející se v archivech Římských, kterých posud užito nebylo. Zastoupeny jsou hlavní archivy Římské, nejvíce ovšem archiv Vatikánský. Vydavatel praví, že to pouze část sbírky jeho a že má úmysl pokračování co nejdříve vydati.

Oesterreich und Brandenburg 1685—1686. Von Dr. Alfred Přibram. Innsbruck, 1884. 8°.

Na základě zpráv vyslaneckých a jiných listin archivu státního a archivu ministerstva vnitra ve Vídni sestavil spisovatel jednání mezi císařem Leopoldem I. a dvorem Berlínským na konci roku 1685 a počátku roku 1686.

Die confessionale Frage in Oesterreich 1848 Von Frhr. von Helfert III. Wien, 1884. Verlag v. L. Mayer.

Obsaženo zde zajímavé pojednání o ruchu kněžstva českého v r. 1848 a pokusech o reformy církevní společnosti. V čelo tohoto ruchu postavil se ředitel Lužického semináře P. Fr. S. Náhlovský, jehož životopis a potomní osudy se při této příležitosti vypisují jasně a přehledně; co do věcné stránky Helfertovi neušla ani jediná nejmenší zprávička, jíž byl by náležitě a kriticky neužil.

Fontes rerum Austriacarum. Dipl. et acta sv. 43. obsahuje veledůležitou publikaci: „Die Geschichtsbücher der Wiedertäufer in Oesterreich-Ungarn, gesammelt, erläutert und ergänzt durch Dr. Josef Beck". (1883.)

Jest to sbírka kronik a jiných zpráv rukopisných z rozličných archivů, hlavně uherských, týkajících se sekty anabaptistův (novokřtěnců) a osudu jich v Čechách, na Moravě, ve Švýcarsku, Solnohradsku, Dolním a Horním Rakousku, Tyrolsku, Uhersku, Sedmihradsku, v jižním Německu a v jižním Rusku.

Scriptores rerum Silesiacarum XII. Band. Geschichtsschreiber Schlesiens des XV. Jahrhunderts. Namens des Vereines für Gesch. u. Al. Schlesiens. Herausg. von Dr. Franz Wachter. Breslau 1883.

Svazek tento zavírá v sobě samé pro Čechy důležité kroniky a zprávy: nové vydání Martina Bolkenhaina; Coronatio Adalberti regis Romanorum, Ungariae et Boemiae (popis korunovace Pražské 1438); Sigmundi Rosiczii chronica ab a. 1151—1470 (zvláště důležitá pro dějiny Jiříka Poděbradského); Historia seu epistola de miserabili morte regis Ungariae et Bohemiae (zpráva o smrti Ladislava Pohrobka Jiříkovi sice nepřátelská, ale důkaz o vině jeho při smrti Ladislavově provésti se z ní naprosto nedá); Liegnitzer Chronik 1390—1506 (nedůležitá); die böhmische Chronik des Benedict Johnsdorf 1470—1490 (velmi důležitá pro dějiny české za Vladislava, od Palackého často použitá a oceněná). Dodatkem přitištěny jsou ještě zprávy dvě: Was sich nach König Mathie Tode zugetragen a Narratio

de interitu ducis Opoliensis Nicolai ab oculato teste descripta (1497). — Vydání jest velmi dobré, ač někde mnoho práce stálo, zvláště při rekonstrukci textu u kroniky Rosicovy. Pěkné úvody, dobré registříky a mnoho věcných a literarních poznámek knihu tuto činí velmi užitečnou.

Forschungen zur Deutschen Geschichte. Bd. 23. (1883) str. 1., „Zur Kritik der Historia Augusta des Albertino Mussato“, von Dr. W. Friedensburg. — Str. 63., „Zur Vorgeschichte des Consensrechtes der Kurfürsten“, von Dr. K. Lanprecht. — Str. 117., „Die ältesten Land- und Gottesfrieden in Deutschland“, von Dr. S. Herzberg- Fränkel. — Str. 165., „Das Stammesherzogthum im fränkischen Reiche“, von C. Bornhak. — Str. 221., „Strassburg während des Bauernkrieges 1525“, von Dr. K. Hartfelder. — Str. 287., „Der Rheinische Landfriedensbund von 1254 im deutschen Norden und in den Niederlanden“, von Dr. F. Zurbonsen. — Str. 302., „Die Legende von der Erwartung des Weltunterganges und der Wiederkehr Christi im J. 1000“, von Dr. H. v. Eicken. — Str. 336., „Zur Kaiserwahl 1519“, von Dr. A. Rezek. — Str. 365., „Die Grafen von Nüring“, von K. Draudt. — Str. 481., „Kaiser Alexius und Albert von Aachen“, von B. Kugler. — Str. 501., „Zur Beurtheilung der Akten des Constanzer Concils“, von Dr. H. Finke. — Str. 521., „Die Politik Leo's X. in dem Wahlkampf von 1518 u. 1519“, von H. Baumgarten. — Str. 571., „Zur Kritik der Nachrichten über die Attentate von 1819“, von Dr. J. Herrmann; mimo to menší články v rubrice „Kleinere Mittheilungen“.

Historisches Taschenbuch. Begründet von Friedr. v. Raumer. Herausg. von W. Maurenbrecher. Leipzig, Brockhaus. VI. Folge. 3. Jahrg. (1884), obsahuje články: Das macedonische Königthum. Von Dr. Arnold Schäfer. — Die Sage von den treuen Weibern zu Weinsberg. Von Dr. E. Bernheim. — Kanzler Konrad, gest. 1202. Von Dr. Fr. Wegele. — Der Schwäbische Bund. Von Dr. K. Klüpfel. — Johann von Oldenbarnevelt, der Advocat von Holland. Von Dr. K. Th. Wenzelburger. — Samuel Hartlieb. Ein deutsch-englisches Charakterbild. Von Fr. Althaus. — Die Neapolitanische Republik des J. 1799. Von Dr. H. Hüffer.

Historische Zeitschrift. Herausg. von H. v. Sybel. 1883. (Neue F. 14. sv.) „Beiträge zur deutschen Geschichte 1555—1556“, von Wilh. Maurenbrecher. — „Die neuere Literatur über Maria Stuart“, von A. Gädeke. — „Staat u. Kirche in Schlesien vor der preussischen Besitzergreifung“, von M. Lehmann. — „Janssen's Geschichte des deutschen Volkes“, von M. Lenz. — „Nachtrag zur Geschichte der Bartholomäusnacht“, von H. Baumgarten. — „Die Römische Kirchensynode vom J. 502“, von Fr. Vogel. — „Entstehung und Tendenz der Konstantinischen Schenkungsurkunde“, von Jos. Langen. — „Metternich's Teplitzer Denkschrift“, mitgetheilt von P. Bailleu.

Mittheilungen d. Instit. f. österr. Geschichte, sv. IV. str. 337. „Erörterungen zur Reichgeschichte des XIII. Jahrhunderts“, von Jul. Ficker, (a sice: VIII. Die päbstlichen Schreiben gegen Kaiser Otto IV. von 1210 und 1211; IX. Der Einfall Reinald's von Spoleto in den Kirchenstaat 1228; X. Die Ernennung Erzbischof Konrad's von Köln zum päbstl. Legaten 1249). — Str. 393. „Die ritterlichen Klassen im steirischen Landrecht“,

von Otto v. Zallinger. — Str. 433. „Die Auffindung der römischen Leiche vom J. 1485“, von Chr. Hülsen. — Str. 497. „Zum päpstlichen Urkundenwesen von Alexander IV. bis Johann XXII. (1254—1334)“, von W. Diekamp. — Str. 541. „Zur Vita Henrici imperatoris“, von Arnold Busson. — Str. 552. „Die Operationen Karls von Anjou vor der Schlacht von Tagliacozzo 1268“, von G. Köhler. — Str. 572. „Wiener Münzverhältnisse im ersten Viertel des XV. Jahrhunderts“, von K. Schalk.

Neues Archiv f. sächs. Geschichte. III. Bd. str. 201. a 257. „Patkul's Ausgang“, von K. v. Jarochowski (podrobné vypsání života známého livonského šlechtice, Jana Reinholda Patkula, později rady krále Augusta polského a cáře Petra ruského, jenž po uzavření míru Altranstädtského 1706 králi švédskému vydán a utracen byl). Str. 240. „Urkundliches über den Besuch des König's Ferdinand am Hofe des Herzogs Georg 1538 (18.—20. Mai)“, von Dr. C. Burkhardt. — Str. 290. „Herzogin Ursula von Münsterberg“. Ein Beitrag zur Geschichte der Reformation in Sachsen, von H. Ermisch. — Str. 334. „Über die Wandgemälde an der Kirche zu Klösterlein“, von Corn. Gurlitt.

Geschichtsblätter (Steiermärkische). Herausgegeben von Dr. J. Zahn. IV. Jahrgang (1883) má následující důležitější články: „Verzeichniss von Gegenden, Wässern und Gebirgen, Städten, Märkten, Klöstern und vornehmen Geschlechtern in Österreich unter u. ob der Enns u. in Steiermark“ (z první polovice XVI. století). — Aufzeichnungen des Grafen Erasmus Friedrich von Herberstein über sein Leben und seine Dienste am Hofe Kaiser Leopolds I. zu Regensburg (1664). — Actenstücke betr. die Durchführung der Gegenreformation namentlich in Obersteier, dann zu Radkersburg und die Zerstörung der lutherischen Kirche zu Scharfenau bei Cilli (1599—1600). — Zur Religionsbewegung des 18. Jahrhund. in Niederösterreich (1736). — Schützenordnungen (1460—1657). — Privilegien Steirischer Städte und Märkte (ze XIV. století), a j.



Tiskem a nákladem J. Otty v Praze.

Redakci „Sborníku historického“ zaslané spisy:

Život Josefa Dobrovského. Sepsal V. Brandl. (Zvláštní otisk ze Sborníku Matice Moravské.) V Brně 1883. Nákladem Matice Moravské.

Dějiny středověké od konce století pátého až do konce století patnáctého. Sepsal prof. Fr. Šembera. V Praze 1884, Nakladatel J. Otto. Sešit 16. str. 369—432.

Slovanský Sborník statí z oboru národopisu, kulturní historie a dějin literárního i společenského života. Ročník III. Redaktor Edv. Jelínek. Nakladatel J. Otto. V Praze 1884. Číslo 1.—3.

Děje panství a města Nových Dvorů. Sepsal Josef Ledr. V Hoře Kutné 1884. Nakladatel K. Šolc.

Jindřichohradečtí měšťané v l. 1623—1727 do svazku městského přijatí. Sestavil Jan Orth. (Zvláštní otisk z „Ohlasu od Nežárky“.) V Jindřichově Hradci 1884.

Časopis musejního spolku Olomúckého. Číslo 1. vydáno v lednu 1884. Nákl. mus. spolku v Olomouci. Redaktor J. Havelka.

Przegląd powszechny. Rok pierwszy. Zeszyt 1—2. Redaktor kněz T. J. X. M. Morawski. V Krakově. 1884.

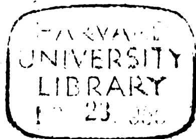
Slovenské Pohľady. Časopis pre literatúru, vedu, umienie a politiku. Redaktor Svetozár Hurban (Vajanský). Ročník IV. Sošit 1. V Turč. Sv. Martině 1884.

Die confessionelle Frage in Oesterreich 1848. Zugleich ein Beitrag zur Tages- und Flugschriften-Literatur jener Zeit von Frhr. v. Helfert. III. Wien 1882. Druck und Verlag von Ludwig Mayer.

Die letzten Stunden des Königs Wladislaw II. von Böhmen und Ungarn von L. Neustadt. (Separat-Abdruck aus der „Ungar. Revue“.) Buda-Pest 1884.

Knihtiskárna J. Otty v Praze.

ROČNÍK II. SVAZEK 2.



SBORNÍK HISTORICKÝ.

Vydává a rediguje

Dr. **Antonín Rezek**,

c. k. universitní professor v Praze.

1884.

„**Sborníku historického**" vychází 6 svazků za rok a předplácí se na celý rok zl. 3·60, poštou zl. 4·—, na půl roku zl. 1·80, poštou zl. 2·—.



V PRAZE.

Tiskem a nákladem J. Otty, českého universitního knihkupce.

1884.

OBSAH:

Stránka

Církevní politika krále Václava v prvních letech vlády jeho v Němcích (1378—1381). Sepsal Rudolf Dvořák 65
O zaniklých osadách v okolí Slanském. Sepsal prof. Jos. Lacina . 73
O bratrstvu bývalého „umění zahradnického" v Čechách. Sepsal Ant. Rybička 81
Pražské Špitálsko. Sepsal prof. Jan Nedoma 86
Dopisy Viléma hraběte Slavaty Jaroslavu Bořitovi hraběti z Martinic z r. 1632. Sdělil Frant. Tischer 92
O správě panství Poděbradského v XVI. a XVII. století. Napsal Fr. J. Zoubek 99
Drobnosti historické: Kdo z pánů českých provázeli r. 1355 Karla IV. na jeho prvé jízdě do Říma. Sdělil Josef Teige; Vypovídal-li Vilém Slavata bohaté kupce z Jindřichova Hradce? Sdělil Jan Orth; O populaci v Kolíně po r. 1648. Sdělil prof. Josef Vávra; Zprávy o selském povstání l. 1680 na panství Litomyšlském. Podal prof. Jos. Šimek; Zprávy o vojenství Stříbrských z XV. a XVI. století. Podal prof. Josef Strnad; Nábin a Bratkovice. Sepsal P. Frant. Vacek 105
Nejnovější literatura historická se zvláštním zřetelem ku zemím českým. Sestavili Ferd. Tadra a Ant. Rezek 121

Všechny dopisy, rukopisy a knihy pro „Sborník historický" buďtež laskavě zasýlány buď do knihtiskárny páně **Ottovy (Karlovo náměstí č. 34.)** aneb dru. **Ant. Rezkovi** do **Salmovy ulice čís. 9.** — Rukopisy neupotřebené se vracejí.

SBORNÍK HISTORICKÝ.

Ročník II. — 1884 — Svazek II.

Církevní politika krále Václava v prvních letech vlády jeho v Němcích (1378—1381).

Sepsal *Rudolf Dvořák.* *)

V poměrech císařův římských k papežům ve středověku lze pozorovati, jak hranice vzájemných práv jejich neustále se pošinují tu k jedné, tu k druhé straně. Smrtí císaře Fridricha II. ukončil se dlouholetý spor o Italii a také nebylo se již papežům obávati, že by se v míře tak velkolepé mohl obnoviti. Sotva však na tomto poli kurie papežská dosáhla vítězství, již také pokoušela se o sesílení moci své v Němcích samých, a snahy tyto nejlépe zračí se v zápase císaře Ludvíka Bavorského s papeži Janem XXII, Benediktem XII. a Klementem VI. Tito osobovali si nejenom právo k udílení titulu císařského zvolenému králi německému, ale proti dosavadnímu obyčeji a právu též k potvrzování volby této samé. Proti takovému stanovisku zřejmě ohradili se kurfirstové tvrdíce, že většinou jejich zvolený král německý má právo ujati se vlády v „říši", ač při tom neupírali papeži práva approbovati jej za císaře římského.

Přistoupiv za spojence papežova jakožto protikandidat Ludvíkův Karel Lucemburský mlčky dal na jevo souhlas s náhledy kurie papežské v této příčině. Tak aspoň mohlo se pokládati se strany papežovy. Přes to však Karel obratným jsa diplomatem hleděl vyhnouti se všelikému odporu s usneseními kurvereinu, tak že jen co se týče vlády císařské v Italii, nad kterou kurfirstové zvolenému králi německému právo připisovali, zahrnujíce pod slovem „říše" i tuto zemi, výslovně a cele se vzdal; o nějakém pak poměru manském krále německého k papeži v úmluvách s ním před volbou renžskou i po ní učiněných žádná zmínka se neděje. Obratným tímto jednáním Karel získal si kurfirsty a neodpudil od sebe papeže, jemuž po volbě v Renži neodporoval, když approbaci jeho vztahoval na titul nejen císařský, ale i královský.

Ve zlaté bulle Karel již jako císař pomíjí toto druhé právo od papežův osobované mlčením tak, že vymezují se při volbě krále německého určité

*) Práce tato pochází z historického semináře c. kr. české filosofické fakulty.

práva kurfirstův, o právu pak stvrzovacím dvora papežského žádná zmínka se neděje a tím se mu de facto již také upírá veškerá platnost. V tom směru zůstal císař Karel důsledným a od zásady svobodné volby kurfirstův neuchýlil se ani při volbě syna svého Václava, neboť všechny úmluvy mezi císařem a papežem Řehořem XI., týkající se schválení volby Václavovy od kurie, učiněny byly dodatečně, již po vykonání volby. Král Václav zvolen byl od kurfirstův bez předchozího souhlasu (beneplacitum) papežova, teprve po volbě svolil císař Karel, aby shotoveny byly listiny, jichž datum bylo posunuto před den volby a ve kterých žádal, aby papež k nastávající (vskutku však již vykonané) volbě Václavově udělil své schválení.

Volba krále Václava v Německu stala se po dosti obtížném vyjednávání s jednotlivými kurfirsty a Karel musil každý hlas za velikou cenu kupovati. Úsilí jeho v té příčině zůstalo však obmezeno na Německo samo: získav si souhlas stavů říšských a hlasy knížat volebních nepovažoval svolení papežské za věc nutnou. Kdežto léta 1373, 1374 a zač. 1375 vykazují hojnost listin a úmluv císaře s knížaty říšskými o zvolení Václavovo,[1]) s papežem v těch letech nevyjednávalo se o nic podobného. Teprve po zajištění všech hlasů kurfirstských (na zač. 1375) císař Karel jal se vyjednávati o dorozumění se stolicí papežskou a jednání toto jasně staví nám před oči nejenom poměr jeho samého ke kurii, ale i záměry jeho vzhledem k budoucímu postavení syna jeho v říši Německé. Chtěl zajisté jemu hned předem pojistiti větší moc a samostatnost, nežli jaké sám na počátku vlády své užíval, přijav titul královský z rukou papežských.

V Renži zahájeny (na poč. 1376) porady kurfirstův o volbě „nejzpůsobilejšího následovníka" Karlova a uznán jím jednohlasně Václav. Císař vypsal na to den k definitivní volbě ve Frankfurtě a také již určil den korunování (na 24. června), vše bez předchozího schválení papežova. Řehoř XI. mezitím již od počátku r. 1376 důtklivým vyjednáváním s císařem hleděl zachovati auktoritu svou v příčině nastávající volby. Zprvu žádal za osobní schůzi s císařem i se synem jeho, a když Karel v listu (ze dne 30. března 1376) oznámil, že kurfirstové již o volbě syna jeho se usnesli, že sám pro churavost nemůže k osobní schůzi se odhodlati a v náhradu za sebe že k němu odesýlá kaplana svého Odoleria Bonizona[2]): viděl Řehoř XI., že není mu již možno pomýšleti na provedení všech svých pretensí, zvláště když vždy více ohrožovalo jej povstání v Italii, v jehož čele stáli Florenčané. Následkem toho zříme v dalším vyjednávání již koncessi se strany papežovy: v listu ke Karlovi IV. (ze dne 4. května)[3]) a v instrukci, kterou nesl si do Němec nuncius papežský, probošt Audibert,[4]) všechny předešlé požadavky obmezují se na jediný, ovšem důraznými slovy pronešený,[5]) aby

[1]) Weizsäcker, Reichstagsakten, I., č. 1.—43., str. 6.—70.
[2]) Weizsäcker, Reichstagsakten, I., č. 60., str. 90.
[3]) Ibidem, č. 61., str. 93.
[4]) Ibidem, č. 62, str. 95.
[5]) R. A. str. 90.; ...... Verum fili carissime, nec in dictis tuis litte s, nec per eundem Odolerium de condicionibus et capitulis hujusmodi per te accepta is et ablatis facta aliqua mentione, sed ipsis suppressis et ut videtur spretis et ordinato per te, ut scripsisti, facere procedi ad electionem hujusmodi in oppido Fr n-

volba nového krále a dokonce korunování jeho nestalo se bez předcházejícího schválení (approbatio) papežova. Ještě jasněji jeví se pak snaha Karlova, aby pojistil Václavovi co možná největší neodvislost od papeže, ve vyjednávání jeho s proboštem Audibertem,[6]) kde se vší rozhodností odmítl žádost papežovu, aby svým vlivem (auctoritate et licentia) směl působiti na kurfirsty při budoucí volbě ve prospěch Václavův, když by Karel nenadále se světa sešel, a dokazoval, že by svolením k této žádosti zradil práva kurfirstův zlatou bullou zaručená; dále souhlasil sice Karel IV., aby Václav jako král římský složil v ruce papežovy tytéž přísahy, kterými on a děd jeho Jindřich VII. se byli zavázali, nikoli však, aby Václav před volbou do Avi̇ňona se odebral, tam za approbaci žádal a přísahy složil. Odmítaje tuto žádost, na kterou papež jistě příznivé vyřízení očekával, císař byl již napřed jist souhlasem kurfirstův a v tom se nesklamal; když totiž legat s posledním požadavkem svým se vytasil, aby nebyl Václav korunován a by „neužíval královské pečeti" před approbací papežskou,[7]) hluk a nevole strhly se mezi přítomnými kurfirsty: neníť prý král římský, tak ozývali se, ani opatem, ani biskupem, aby potřeboval stvrzení papežova. Jediné, čeho legat Audibert dosáhl na císaři, bylo odložení volby z 1. na 10. června.

Takového odporu papež se nenadál. Ale právě toho času byly mu okolnosti tak nepříznivy, že nemohl na nějaký spor s císařem ani pomysliti: v Němcích, jak zmíněno, s císařem souhlasili nejen kurfirstové, ale i ostatní knížata a stavové říšští, v Italii pak Řehoř XI. dosud byl ohrožován Florentskými, proti nimž musil hledati pomoci u císaře. Vypraviv tedy nového legata do Němec, Jana, biskupa Agenského, v instrukci jemu dané[8]) svolil k volbě bez vyžádání předběžné approbace, nikoli však ku korunování Václavově a k užívání od něho odznaků důstojenství královského. V tom byla již koncesse, a císař Karel nemínil papeže přílišnou neústupností k nejhoršímu dohnati a se svolením jeho vypravil Václav (ke konci května 1376) vyslance hraběte Valenceského a kaplana Odolena Bonizona, by složili ve jménu jeho přísahu, že,

kenford........ Ceterum licet de praedicta electione facienda non impletis condicionibus, sub quibus in ea obtulimus consentire, miremur, de coronatione tamen prefata subsecutura multo magis cogimur admirari, cum non approbata persona electi et confirmatione electionis non secuta electus ipse coronari non debeat......" Zvláštní důležitost přikládám slovům „in dictis tuis litteris", poněvadž jimi přivádí se některé světlo v kontroversi o pravost data v jedné listině. Slova tato svědčí proti Theod. Lindnerovi, který ve spisu svém o volbě Václavově (Forschungen zur deutsch. Gesch. XIV., 274., nota 3.) hájí pravost listu Karlova ze dne 4. dubna 1376 (R. A. č. 73., str. 110.), o kterémž Weizsäcker plným právem tvrdí, že jest nazpět datován, právě jako list ze dne 6. března (R. A. č. 87., str. 140.). List nahoře citovaný (č. 61.) jest pravý, psán pak jest 4. května: v něm papež zřejmě vytýká císaři, že koná přípravy k volbě Václavově, bez předběžného schválení jeho (Řehoře); to by však odporovalo obsahu listu ze dne 4. dubna (č. 73.), který by papež zajisté byl do 4. května v rukou již měl, kdyby skutečně toho dne byl býval psán: v něm totiž císař zřejmě žádá o souhlas a přízeň papežovu k nastávající volbě. Když tedy Řehoř XI. o této žádosti císařově po uplynutí celého měsíce ničeho neví, jest na bíledni, že i tato listina ve srozumění obou panovníků později, totiž po volbě, byla shotovena a nazpět datována.

[6]) R. A. č. 63., str. 97.

[7]) Weizsäcker, R. A., I., č. 64., str. 100.

[8]) Weizsäcker, R. A. č. 67., str. 104., §. 4.: „.... quod in nomine domini fiat de filio electio, prout est a domino imperatore petitum..."

bude-li zvolen za krále římského, tytéž přísahy, papeži složí, které otec jeho Karel IV. a císař Jindřich VII. složili.[9]) Mimo to uvolil se Karel IV. po volbě odeslati posly ku papeži se žádostí o approbaci, která měla vydána býti ještě před korunováním, k vůli čemuž toto odloženo ze 24. června na den 9. července. Vzniklou pak z toho nespokojenost u kurfirstů musil Karel novými vděky a koncessemi chlácholiti.

Když byl císař tímto obratným jednáním oběma stranám vyhověl, mohlo se přikročiti k volbě samé: dne 9. června složil Václav do rukou obou legatův papežských přísahy zcela podle předešlých úmluv a den na to zvolen Václav jednohlasně od kurfirstův za krále římského. Hned po volbě odeslány listy k papeži od krále Václava, od císaře Karla i od kurfirstův, ve kterých oznámen výsledek vykonané volby, žádáno o milost a přízeň (gratia et favor) pro zvoleného krále, o uznání a o eventualní korunování jeho na císařství.[10]) Dne 16. června složil Václav přísahy do rukou papežského posla, Tomáše de Amanatis, téhož znění, jako byl učinil již dne 9. června.[11]) Dne 6. července pak, nežli mohli poslové papežští s approbací se navrátit, vykonáno i korunování s příslušnými slavnostmi v Cáchách.

Tím způsobem stalo se i korunování krále Václava bez předchozí approbace papežovy a v únoru r. 1377 odevzdal císař Karel IV. synu svému správu říšského soudu dvorského i ostatních záležitostí říšských na čas vzdálení svého z Němec, tak že nároky papežovy, již jen těchto dvou věcí se týkající, celkem zůstaly nesplněny.[12]) Vždy více rozmrzen Řehoř XI. odpíral stvrzení volby i korunování krále Václava, ačkoliv na druhé straně nebyl ku smíru s císařem neochoten, zvláště když průběh celého jednání tohoto i volby samé zdál se nasvědčovati tomu, že ne tak císař sám vinen jest tím, že věci v Němcích braly se směrem kurii tak protivným, jako spíše kurfirstové a ostatní knížata a stavové němečtí a v tomto mínění utvrzovaly papeže také zprávy legatův, probošta Audiberta i Jana Agenského. Toto přesvědčení pohnulo papeže k dalšímu vyjednávání, jehož průběh však není zcela objasněn. Víme jen, že v srpnu r. 1377 Řehoř XI. psal svému legatu v Nizozemí dlícímu, Pileovi, arcibiskupu Ravenskému, aby hleděl přiměti krále Václava, kterého dosud jmenoval „in Romanorum regem electus“, k cestě do Italie k vůli dosažení approbace a konsekrace.[13]) K tomu však císař se svého stanoviska přivoliti nechtěl a pro odpor kurfirstův byl by ani nemohl. V dalším průběhu jednání jeví se plnomocníkem papežovým u dvoru císařova Galehard, biskup Spoletský, a s ním konečně umluven v Tangermundě (v září 1377) jistý způsob narovnání. Na žádost papežovu císař Karel vyhotovil listinu datovanou nazpět na den 6. března 1376,[14]) ve které žádá o papežovo k „nastávající“ volbě svolení, souhlas, milost a přízeň (beneplacitum, assensus, gratia et favor),[15]) za

[9]) Ibidem, č. 70., str. 106.
[10]) Weizsäcker, R. A. č. 77.—82., str. 116.—126.
[11]) Ibidem, č. 83., str. 127.
[12]) Ibidem, č. 101., str. 185.
[13]) Weizsäcker, R. A., I., str. 138., n. 1.
[14]) Stalo se tak úplně dle přání papežova, obsaženého v instrukci Galehardově (R. A. č. 86., str. 139.): „fiat igitur de data anteriori tribus mensibus.“
[15]) R. A. č. 87., str. 140.

to pak vydal nuncius císaři listinu papežskou, ono beneplacitum obsahující a na den 3. května 1376 zpět datovanou.[16]) Mimo to císař znova se zavázal spolu s králem Václavem, že za svého živobytí žádný z nich nevezme před se volbu nového římského krále, když by pak kurfirstové sami k volbě takové chtěli přistoupiti, že se jí neúčastní, nýbrž dříve o ní papeži zprávu dají. Tím byl spor urovnán a papež Řehoř XI. byl nyní hotov k udělení slavnostní approbace králi Václavovi, jakmile by došly k němu všechny listiny od nového krále římského, zaručující splnění výminek papežových nahoře zmíněných.[17]) To však zdrželo se nenadálými překážkami a mezitím před vyřízením věcí zemřel papež Řehoř XI. (27. března 1378).

Smrť jeho zavdala podnět k smutnému obratu v dějinách církevních k dlouholetému rozpoltění moci papežské a následkem toho k hlubokému poklesnutí jejímu. Vlastní původ a příčinu toho dlužno hledati v době dřívější, hlavní vinu pak nese přenesení sídla papežského do Aviňona. Zde byla moc kurie podporována sic, ale ještě více využitkována od králů francouzských, v ostatním křesťanstvu hlas jejich pozbýval vlivu a váhy.. Křesťané posud hleděli k posvátnému Římu. Důležitosť toho poznal dobře papež Řehoř XI. a přestěhoval se opět do Říma. Byla to velká oběť, pokud hledíme k osobním jeho výhodám. Lesk a pohodlí dvora Aviňonského mnohem více lákal papeže a kardinaly, nežli pobyt v městě s poměry neurovnanými a s obyvatelstvem hrozícím vždy novými a novými bouřemi. Není divu, že většina kardinalů po smrti Řehoře XI. velmi byla náchylna ke zvolení papeže takového, který by opět sídlo své přenesl do Aviňona. Ale svornosti mezi nimi nebylo: šest jich bylo zůstalo se svolením Řehoře XI. v Aviňoně, z ostatních 16 trvalo té doby v Římě, jeden pak, Jean de la Grange vyjednával o mír s Florentinskými. I ti, kteří v Římě byli, dělili se na rozličné strany. Římané přihlíželi k volbě s nepokojem a s obavou, aby budoucí papež nepřenesl opět sídlo své z jejich města za Alpy. Vladaři, v jichž čele stál senator Guido de Proinis, žádali sbor kardinalský, aby to volbou svou hleděli zameziti, k čemuž tito odpověděli vyhýbavě. Ale čím více blížil se den volby, tím ohroženějšími viděli se kardinalové: lid byl rozjitřen v míře nejvyšší a hrozil násilnými skutky v případě, že by zvolen byl Francouz. K tomu však nepodobalo se také pro nesjednocenost kardinalův. Za takového stavu věcí není divu, že volba padla mimo kollegium jejich na Bartoloměje z Priňana, arcibiskupa Barského (8. dubna 1378). Z pestré směsice četných, rozdílných a dílem i sobě odporujících zpráv dá se zjistiti, že sice volba dála se pod vlivem veřejného mínění, kterému lid římský v pravém smyslu slova obleh nuv konklave a volaje, že chce Římana za papeže, dostatečného důrazu dodal, a že kardinalové větším dílem zastrašeni bouřlivými těmito projevy zvolili Itala; ale rovněž jisto a později zprávami kardinalů samých stvrzeno jest, že volba se stala jednohlasně. Co potom se stalo, že lid

[16]) Ibidem, č. 88., str. 141. O volbě Václavově a o poměru papeže Řehoře XI. k í jedná více spisů; z novějších Höflerova (Sitzungsberichte der Wiener Akad. 18 8) neví ještě ničeho o nepravosti dat na listinách ze dne 6. března a 3. května, ro ìěž jako Palacký (Děj. nár. č. II., 2., 201.). Tu objevil teprv Weizsäcker a na zá .ladě jeho sbírky, často jmenované, psáno jest pojednání Lindnerovo (Forschungen zu d. Gesch. XIV.) a disertace Hanuše Jenknera (v Gotingách 1873).

[17]) R. A. č 91, str. 146. Datum listiny v únoru 1378.

římský vtrhl do konklave a kardinalové že ve zmatku se rozprchli, to na skutku samém již mnoho nemění.[18])

Arcibiskup Bartoloměj přijal volbu pod výminkou, aby pro utišení bouře v městě kardinalové ještě jednou odevzdali mu své hlasy. To se stalo od dvanácti kardinalů v Římě zbylých — tedy od většiny — a také město uznalo jej, ač nebyl Římanem. Všechny ceremonie staly se bez překážky. Tímto způsobem řádně zvolený a nastolený papež přijal jméno Urbana VI. V Římě trvající kardinalové ohlásili volbu jeho Aviňonským a také od těchto jest uznána. Snad doufali, že nový papež poddá se jejich přání, aby přestěhoval se opět do Aviňona, jakož celkem všechny strany ve sboru kardinalském mínily pro své záměry si jej nakloniti. Jen tento cíl byl jim společný, ten byl také jediným pojítkem jich dosavadní svornosti, s kterou uznávali Urbana VI. Ale v naději této nový papež sklamal všechny strany nemíně k žádné z nich připojiti se k dosažení jejich přání; jemu záleželo především na tom, aby provedl reformy v církvi, jichž potřeba již tehdá s mnoha stran byla cítěna. Než právě v této snaze své narazil na odpor celého kollegia, zvláště když jal se přísně a bezohledně na provedení svých záměrů nastupovati. Pod ochranou hraběte Honorata z Fundi sešla se většina jich již v červnu r. 1378 v Anagni, ježto v Římě lid stál věrně při Urbanovi, a sem povolali též bretonské a gaskonské čety a u vědomí osobní své bezpečnosti vydali dne 9. srpna prohlášení k celému křesťanstvu, aby neposlouchalo Urbana VI., ježto prý volba jeho stala se nekanonickým způsobem; dne 30. října konečně zvolili za protipapeže Roberta Ženevského, který přijal jméno Klementa VII. K němu stálo celé kollegium kardinalské, když brzy po volbě i tři italští kardinalové od Urbana odpadli.

Tím způsobem povstala roztržka v církvi důležitá nad jiné tím hlavně, že měla velký vliv i na politické dějiny států evropských a na vzájemný jich poměr k sobě. Klement VII. nalezl největší oporu svou v králi francouzském Karlu V., který s velikou okázalostí prohlásil ve svém království, že uznává jej za pravého papeže. Dle toho dalo se již napřed z Anglie očekávati rozhodnutí opačné. To se také stalo již v říjnu 1378 v Glocestru, kam byl král Richard II. povolal parlament. Ke Klementovi později přidalo se Skotsko, Kastilie, Aragonie i Johana, královna neapolská. Naproti tomu král Jan portugalský a vévoda bretonský přidrželi se Urbana VI.

Zpráva o vzniklém schismatě zhořčila ještě poslední chvilky života císaře Karla IV. Volba Urbana VI., z počátku od celého křesťanského světa uznávaná, byla i jemu úplně vhod, Karel byl povděčen kardinalům, že nezvolili si papeže, který by byl toužil přenésti opět sídlo své do Aviňona. S Urbanem VI. doufal také dohodnouti se o konečné formalní uznání Václava za krále římského, které prohlásiti již Řehoř XI. byl ochoten a jen nenadálá smrt jeho přetrhla veškeré vyřízení této záležitosti. Urban VI., ač jinak muž energické ano i neústupné povahy, v poměru svém k císaři brzo nastoupil v šlépěje svého předchůdce a již dne 26. července 1378 prohlásil slavně u přítomnosti několika kardinalův Václava za krále římského a nastávajícího císaře. Prohlášní

[18]) O volbě Urbana VI. článek Th. Lindnera v Sybelově „Histor. Zeitschrift“ (rok 1872, str. 101.—127.).

toto zvěstoval papež Urban králi Václavovi v listu ze dne 29. července omlouvaje se, že věc ta proti jeho vůli se protáhla, že on sám přál si hned předkem záležitost tu přede všemi jinými vyříditi, že však rozličné překážky v tom se mu vyskytly, čehož příčiny že lépe mu vyloží poselstvo papežské do Němec vyslané, jehož členové byli Pavo, biskup Polomanský, Karel Caruzulus, řečený Caraffa, a Karel Branchazius; při tom horlivě vyzýval jej k brzké cestě do Italie, aby mohl jej na císaře korunovati.[19]) Takovým urovnáním věci mohl býti císař uspokojen v příčině budoucího postavení Václavova ke kurii papežské. Ale zpráva o odtržení se kardinalův od Urbana VI. a o přípravách jejich k nové volbě překazila splnění této naděje. Karel předvídal, že novou volbou Německo i Italie stanou se dějištěm nekonečných zmatkův, a proto napomínal kardinaly, aby opět vrátili se k poslušenství Urbanově. Také mladý král Václav v té příčině horlivě zasazoval se o zamezení schismatu a v listu psaném ke kardinalům (mezi červnem a srpnem 1378) napomínal je, aby opět uznali Urbana VI. za papeže, připomínaje, že míní stále zůstávati ve šlépějích otce svého, sliboval odměnění všem, uposlechnou-li jeho vybídnutí, jinak hrozil vážným zakročením ve prospěch Urbanův.[20])

Šlechetné snahy císaře Karla nepotkaly se se žádoucím účinkem; ještě za živobytí jeho zvolen protipapež Klement VII. Karel ovšem přidal se k Urbanovi VI. a za jeho příkladem též zpřátelený s ním od nedávna král Ludvík uherský. Václav pak po brzké potom smrti otce svého, jak byl slíbil, věrně následoval jeho šlépějí a setrval při Urbanovi, ač Klement VII. hned po svém zvolení listem již v říjnu 1378 psaným ohlásil Václavovi, že „jmenuje, přijímá a prohlašuje jej za římského krále, jakožto od kurfirstů zvoleného“, odvolávaje se na to, že i předchůdce jeho Řehoř XI. k témuž byl ochoten a že jen nenadálá nemoc jemu v tom zabránila: dále uznal jej za hodna, aby od něho byl na císaře pomazán, posvěcen a korunován.[21]) Král Václav dobře poznával, že neběží tu již jen o jeho osobní zájmy, ale o věc pro celé křesťanstvo obecně důležitou. Veřejné mínění již tehdá schisma odsuzovalo a sice na obou stranách sobě protivných; v naší vlasti zvláště od prvního jeho vzniku káravé hlasy mocně se ozývaly. Zaznamenáme tuto stesk osobnosti blízké králi Václavovi, chronisty Ludolfa, opata Zahaňského:[22]) „... A tak stalo se scisma od věků neslýchané a tak ve-

[19]) Weizsäcker, R. A. č. 92., str. 147.

[20]) Otištěno v Loserthových „Beiträge zur Geschichte der husitischen Bewegung.“ I. der „Codex epistolaris“ des Erzbischofs von Prag Johann von Jenzenstein (Archiv für öst. Gesch. 1877, 332). Loserth klade datum listu toho mezi konec května, (kdy kardinalové odešli do Ananě) a mezi 9. srpen (kdy vydali prohlášení proti Urbanovi VI.). Místo dotyčné zní: „..... vos ..... exhortamur, omnino seriose requirentes, quatenus ad eundem dominum nostrum Urbanum papam sextum redire velitis sibique tamquam summo vero pontifici obedire, in hoc deo, ecclesiae sanctae suae obsequium et nobis verum (?) sinceritatem et amicitiam ostendentes; nos vero p[illegible]ernis vestigiis inherendo studebimus etc.“ — Ze znění tohoto dá se dovoditi sice, ž[illegible] datovati sluší list tento mezi dnem odchodu kardinalů do Ananě a dnem volby K[illegible]ementa VII., ale pro užší určování terminu důvody Loserthovy nedostačují.

[21]) Weizsäcker, R. A. č. 93., str. 149.

[22]) Loserth, Beiträge zur Gesch. der husit. Bewegung, III., Ludolfi de Sagan „[illegible]ractatus de longaevo schismate“ (Öst. G. Arch. 1860, 405).

liké a pestré, že nejznamenitější mužové rozličných učení o něm psali přemnoho různého a sobě odporného. Neboť ačkoliv od nanebevstoupení Páně církev rozličné pohromy utrpěla, přec nikdy ještě v takové podobě a barvě, s takovou zjevností a s tak dlouhým trváním... Kdož jen slyšel kdy, že týž mužové, kteří zvolili si jediného představeného na trůně apoštolském, od něho by byli jednomyslně odstoupili, vlastní své podpisy upřeli a jiného nad to ještě sobě zvolili? Z toho pak povstala říše proti říši, kraj proti kraji, kněžstvo proti kněžstvu, učenci proti učencům, rodiče proti synům a synové proti rodičům...“ Takové panovalo smýšlení na dvoře Václavově; na první pohled jeví se nám tu roztrpčení proti Klementovi VII. a jeho přívržencům a podobná rozhořčenost stran jevila se po celé Evropě. Za podobných okolností bylo by velmi nesnadno dosíci žádoucího narovnání mezi stranami panovníku sebe skvělejšími dary ducha a rázností povahy obdařenému, tím méně králi Václavovi, který, ač nebyl bez dobrých schopností vladařských, přece nikterak nevyrovnával se státnickou rozvahou a diplomatickou obratností otci svému Karlu IV.

(Dokončení.)



O zaniklých osadách v okolí Slanském.

Napsal prof. *Josef Lacina.*

Velmi často přicházíme ve starých písemných památkách na jména osad, které nyní darmo bychom hledali. Zanikly, odpovíme si stručně, a pozorujeme-li ty hrozné bouře, které přes zemi českou v prvé polovici XV. a v prvé polovici XVII. století se přehnaly, nebudeme se diviti, ano ochotně přiložíme tomu víru, praví-li se, že v Čechách před válkou třicítiletou bylo na 30.000 vesnic, kdežto nyní málo přes 12.000 jich se vyskytuje.

Po mnohých tak zaniklých osadách zanikla i všeliká stopa, po mnohých zbyl osamělý, skrovný kostelík, na nějž ruka vandalská sáhnouti se neopovážila, a který jen zvolňoučka, zubem času jsa podrýván, záhubě své sklání se v klín, po mnohých, a to myslím nejčetnějších, zachovala se památka ve jménech niv, na kterých ta která osada kdysi stála.

Jména niv vzdorují zapomenutí nejvíce, a myslím, kdyby pečlivě byla sebrána, že stará naše topografie by ve mnohém tím osvětlena byla, a k tomu čas již svrchovaný, nebo doba naše zrovna vandalsky s podobnými pamětmi zachází a nechává je zapadati v bezednou propast zapomenutí, odkudž není návratu.

I v okolí Slanském zaniklo několik osad a zbyla po nich památka jen praskrovňounká, a tuto zapomenutí vyrvati, jest úkolem těchto řádků.

Krajina Slanská byla již v nejstarších dobách historie české hustě obydlena. Nechci poukazovati na kamennou ohradu, jejíž skrovné zbytky posud na Slanské hoře spatřiti možno, ale na jiné osady okolní, jichž jména na původ prastarý upomínají, na př. Tuřany na obřady pohanské předků našich poukazují, Blahotice, Nedětovice (nyní Netovice), Trpoměchy, Malikovice (nyní Málkovice), Dědomilice (nyní Jedomělice) jsou původu prastarého, rovněž Pchery (dříve Pcher) a Řisuty (dříve Řisuť) jménem svým všelikému výkladu vzdorujíce, do dob dávno minulých založením svým zasahují.

V nejbližším sousedství města Slaného stály však tři osady, které ve starých písemných památkách poměrně dosti hojně se připomínají, po kterých však darmo bychom stop hledali, jsou to osady Dražkovice, Nosatice a Všehluchy čili Všehlušice.

Jak tvar jména dosvědčuje, jsou to osady prastaré a mám za to, že již dávno a dávno stály, než založen byl hrad Slaný, nebo z důvodův, o nichž na jiném místě se zmíním, se domnívám, že hrad ten založen byl současně s hlavním a v hradě jediným chrámem sv. Gottharda, což tedy před rokem svatořečení tohoto světce, totiž před rokem 1131, státi se nemohlo. V Dražko-

vicích bylo hned v prvních časích XIII. století venkovské sídlo kanovníka Pražského z kapituly Svatovítské, neb byly aspoň příslušenstvím jedné z kanovnických prebend.

Tomek ve svých dějinách města Prahy praví, že ves tato jest položení nejistého.[1])

V nejstarší knize archivu Slanského nalezl jsem zápis, polohu vzpomenuté vsi určitě označující.

Tu ke dni 21. dubna 1535 praví se, že „pan Jakub ze Slatiňan koupil čtvrt dědiny v Dražkovicích mezi cestami „Tuřanskou a Bíseňskou“ za 60 kop, ležela pak ves tato, od Slaného jdouc, za návrším, které tenkrát a ještě v předešlém století nazývalo se Kodeřín neb Kodeřínek; nivám v těch místech říkalo se také „v křičku“.[2])

Když roku 1305 král Václav II. hrad Slaný na město královské povýšil, daroval mu vedle Želenic a Knovíze i ves Dražkovice, nahradiv kapitule či vlastně kanovnické prebendě, které se to týkalo, podíl její na vsi té podobným na vsi Vrbicích u Poděbrad. Poněvadž pak na vsi měl i oltář Panny Marie v kostele Svatovítském stálý plat, dostal týž oltář od krále Václava II. na smrtelné jeho posteli plat dvě a čtvrt kopy v týchž Vrbicích u Poděbrad.[3])

Část vsi zůstala však i dále ve svobodném držení zemanů, z nichž roku 1316 jako svědek uvádí se Tomáš.[4])

Ku konci XIV. století (roku 1392) jmenuje se Vilém de Drazkovic, který vzpomenutého roku prodal cosi kostelu Poříčskému.[5])

V nastalých brzo na to bouřích husitských, kterých zejména Slaný v hojné míře se účastnil, došlo asi brzo na osadu Dražkovice, a obyvatelstvo její z největší části přestěhovalo se do hrazeného blízkého města a z dřevěných statkův a chat zbylo v brzku pouze místo.

Roku 1459 dne 14. února koupil Janek koželuh od Vanky, přítelkyně Petra Kobyláře, půl čtvrté dědiny v Dražkovicích, od kterého po roce ji koupil Jan Zmrzlík.[6])

Než tvar a snad zříceniny vsi musily býti ještě znatelny mezi zdělanými již rolemi, nebo dne 19. ledna 1463 Hertvík řezník koupil „dvořísko“ v Dražkovicích, „ješto jest již pole“ u Matěje Soléře za 70 kop. A ještě když po patnácti letech (1478) pole to Lídě, vdově z Ovčar, prodal, nazývá se ještě dvořištěm, ale prodává je již jenom za 3 kopy, což vysvětluji si jenom tím, že roku 1463 nejspíše stavení nějaké na dvořísku tom se ještě nacházelo, nebo v patnácti letech i válečných byla by cena pozemku tak neklesla.[7])

---

[1]) Tomek, Dějepis města Prahy I. 375.

[2]) Antiquissimus liber. Liber contractionum VII. J. 1. a VII. Nro. 15. Acta curiae LVIII. 217.

[3]) Emler, Regesta 883. Praví se tam: 1305 18. Jun. Nos Venceslaus „quod nos pro villa pragensis ecclesie Drascowitz, in qua Johannes Welissii, canonicus pragensis, majorem prebende sue partem et altare s. Marie in ipsa pragensi ecclesia etiam redituum suorum partem habuit, quam ipsi pragensi ecclesie abstulimus et civitati nostre Slany applicavimus, congruam volentes ipsi pragensi ecclesie facere recompensam, sibi in villa nostra Wyrbitz juxta Podyebrad permutationem conferi ius et donamus.“

[4]) Reliq. tabularum. I. 23. Thomas de Dlazkovitz, patrně místo de Drazkovitz.

[5]) Reliq. tabularum. I. 546.

[6]) Antiquissimus liber.

[7]) Ibidem.

Ve vsi býval rybník, nebo roku 1487 dne 4. července koupil Pavel Lacerda půl a čtvrt dědiny v Dražkovicích pod rybníkem u Jany pekařky.[8])

Paměť o vsi a stopy její byly i v druhé polovici XVI. století patrny; roku 1555 koupil Martin Beranů od Fortny u kantora, Víta Červenky, chmelnici v Dražkovicích a roku 1562 koupil Václav Harlinec ladu na obci v Dražkovicích.[9]) Více však o vsi památka již nepotrvala, kupuje sice ještě roku 1698 Anna Orabinka dědinu v Dražkovicích a ještě roku 1731 tím jménem se znamenají nivy ve svrchu uvedeném položení, ale že by tu ves byla stávala, toho památka již potuchla.[10])

Ves Nosatice čili jak dříve se nazývala, Nosačice, ležela na svahu výšiny, která nad městem Slaným na straně severní se táhne a Háje se nazývá, a sice na svahu ku vsi Želevčicům se klonícím.

V místech těch až doposud nivám říká se „v Nosaticích" a doposud zachovala se tu pěkně tesaným kamenem roubená studánka, která v prostřed vsi stávala.

Prvou zmínku o vsi té nalezl jsem k roku 1262. Roku toho dostala kapitula Vyšehradská od Přemysla (Otakara) II. staropamátný kostel v Budči s nadáním ve vsech Blovicích, Kameně Mostě, Pcheřích, Vskuřích, Zákolanech a Nosačicích.[11])

Ves sama byla sídlem svobodných zemanů, jakými byli Vojslav z Nosačic, jejž roku 1316 žaluje Dcheř ze Mšce a Domaslav z Nosačic, který roku 1318 pohání Ottu z Lidic.[12])

V době o něco pozdější a sice roku 1336 byli v Nosaticích tři usedlí a sice na statku Křízovým, který obsahoval dva lány čili 130 strychů, na statku Rezkovým, který obsahoval jeden lán čili 65 strychů a na statku Jana Papšového, který obsahoval pět čtvrtí lánu, pět strychů a jeden věrtel čili 86 strychů a dva věrtele, dohromady tedy 281 strych a dva věrtele.

Mimo to byla tu pastouška obecní a vzpomenutá již studánka s potůčkem.[13])

Ve válkách husitských přišla ves tato na zmar a proto držitel její Petr z Valdeku grunty ty roku 1433 sousedům a sedlákům Želevčickým „hamfeštem" vysadil, postaviv se však za válek proti králi Jiřímu do řad jeho odpůrců, byl od něho statku tohoto zbaven a Jiří daroval jej věrně oddanému sobě městu Slanému, a to nejspíše v roce svého úmrtí, nebo pergamenový list na darování toto datován v roku 1472, tudíž již po smrti královĕ.[14])

Vzpomenutý Petr z Valdeku nepatřil známé panské rodině příbuzné s pány z Haznburka, nýbrž byl soused a měšťan Slanský, držitel přitom manského statku Lidic a svobodného statku Nosatic, deskami zemskými se řídícího.

---

8) Ibidem.
9) Liber contractionum VI. C. 29. a VI. E. 17.
10) Liber contractionum VIII. R. 2. a kniha šosovní č. 38., pag. 88.
11) Tomek, Dějepis města Prahy I. 410. Při Nosačicích jest znamení (?), snad pro nejistotu polohy této vsi.
12) Reliquiae tabularum I. 15. „Domaslaus de Nosatzicz conqueritur super Ottonem de Ludicz, quia fecit sibi dampnum cum suo posse furtive in Nossatzicz, hereditate sua, perdicio vestibus denariis promptis pro X. mar. arg. minus lotone. Actor Jacub de Nossatzicz, sive Pavel ibidem, sive solus. Mechthilta de Nosatzicz conqueritur super eundem pro debito X. mar.
13) Kniha šosovní č. 37.
14) Ibidem.

Prvým známým mi předkem rodiny té byl Blahut, zvaný Klečka, jenž zemřel asi roku 1384.[15])

Manželkou jeho byla Kačka ze Slaného, kteréhož města i on byl sousedem.[16])

Vzpomenutý shora Petr byl asi vnukem jeho, za kterého rodina Valdeků byla již dosti rozvětvena, tak že i majetek její byl dosti roztříštěn.

Městské statky a Lidice byly již za katastrofy, která ho stihla v rukou jednotlivých členův a on sám držel asi jen ves Nosatice.

Ve Slaném aspoň od roku 1444 až do roku 1464, tedy po dvacet let s nepatrnými mezerami asi tří roků, seděl mezi konšely Jan Valdek, který i roku 1448 a opět roku 1454 byl i primatorem v městě a držel v městě dům a na předměstí dvůr, ještě dlouho potom Valdekovský zvaný.

Vedle něho vynikal mezi měšťanstvem bratr jeho Mikuláš. Otec bratří těchto jest mi neznámým, počínáť nejstarší zachovaná kniha archivu Slanského rokem 1443 a před rokem tím až na několik majestatův a privilegií nezachovalo se ani písmeny.

Roku 1464 zemřel Řehák (Řehoř) Valdek, který byl němý.

Udál se přitom vzácný případ právní a proto záležitost tu v krátkosti tady uvedu.

Zůstaly tu po vzpomenutém Řehoři Valdekovi dva statky, jeden městský a druhý zemský a o těch němý pán ničeho nepořídil.

Tu konšelé žádali Bartoše Ptáčka z Kamene Mosta, slovutného primatora města Slaného, aby si ten zemský statek v Knovízi, aby si ho nevyprosil jiný, s pomocí jich, na podkomořím o přímluvu se domluviv, vyprosil. Bartoš obdržev k tomu svolení od příbuzných Valdekovců, jel za králem, musil však čekati, až se z Brna vrátil; na to, ač už jiní o statek ten prosili, dán Ptáčkovi za „koláč" 100 zlatých a 50 kop. Mikulášovi a synům jeho Václavovi, Petrovi a Řehořovi Valdekům dle uznání Tomy Kolesa a Vaňka Novinky a Jana Kršňáka dáno 16 kop a i Václavovi, synu nebožtíka Jana Valdeka.[17])

Vzpomenutý Václav, syn Jana Valdeka aneb Václav, syn Mikulášův, zvaný obyčejně zeman, byl zase skoro dvacet roků (1465—1483) konšelem ve Slaném.

Posledním z rodiny té připomíná se Jiří, syn Řeháčka (Řehoře) z Lidic, tedy vnuk jmenovaného Mikuláše, který dne 22. června r. 1509 jmění své vzdává manželce své Martě.

Ještě roku 1472 připomíná se mezi sousedy Slanskými Jan Nosatský, myslím, že to byl někdejší statkář vsi Nosatic.

Město nedrželo dlouho ves Nosatice a prodalo je nejspíše příbuzné předešlých držitelů Anně z Lidic, po kteréž vše to zdědil syn vzpomenuté Anny Jan, zvaný zeman, který roku 1545 sestře své Lidmile vyplatil podílu na statku Lidickém 30 kop.[18])

---

[15]) Reliquiae tabularum I. 493.

[16]) Libri erectionum III. 320. „Johannes Pomuk... ad notitiam... quia c[illegible]stituta coram nobis... honesta matrona D. Kaczka, relicta Blahutonis, dicti Wal[illegible]k quondam civis Slanensis, quandam litteram... ostendit et timens, ne eadem litt[illegible] casu infortuito ammittatur... petivit per nos eandem ad acta... cancelariae cur[illegible] archiepiscopalis Prag. inponi mandari."

[17]) Antiquissimus liber.

[18]) Kniha smluv fol. A. 15.

Byl i on sousedem Slanským a zabýval se tu při městě řeznictvím. Musily asi tehdá statky vzpomenuté býti málo výnosnými, že nutily majitele, hledati výživu i řemeslem.

Nepodržel ovšem Jan zeman statek Nosatický dlouho a roku 1555 prodal ves tuto s celým příslušenstvím s dvory kmetcími pod plat vysazenými, ovšem pustými, s potůčkem, dědinami i lukami a celou zvůlí Mikuláši Jakubcovi, čili Mikundovi, měštěnínu města Slaného, jakž toho výpis z desk zemských vykazuje, za 65 kop grošů českých.

Jakubec také dlouho vsi této nepodržel a prodal ji v týchž právích a závazcích, jak ji byl koupil, roku 1581 Václavu Mouchovi, též měšténínu města Slaného, za 175 kop grošů českých. Jak se to stalo, že ani ne ve třicíti letech cena statku toho se skoro ztrojnásobnila, říci a vysvětliti neumím, snad meliorací pozemkův, ač v ohledu tom byla tehdejší doba hrozně konservativní.

Po Václavu Mouchovi zdědil ves tu syn jeho Martin Moucha a ten roku 1584 žádal císaře Rudolfa II., aby mohl tím statkem svým Nosatickým successive svým přátelům, manželce a dětem volně kšaftovati, což mu povoleno a mocný list na to pod pečetí císařskou vydán.

Po Martinu Mouchovi držel ves Daniel Moucha, zvaný také Pondělíček, kteréžto jméno přetlumočil na Selenius.[19]) Tento Daniel, syn Jana Pondělíčka, roku 1593 za manželku pojal Annu, vdovu po Martinu Mouchovi, po němž mimo statky i jméno zdědil.[20]) Z manželství tohoto narodily se tři dcery, Mandalena, Kateřina, narozená roku 1603, která v mládí zemřela a Anna, narozená roku 1605.

Po smrti Daniele Pondělíčka pojala Anna, pozůstalá po něm vdova, mistra Jana mladšího Šoltyse z Felsdorfu roku 1618, s nímž po dvanáct roků žila, a jemuž tři dítky porodila.[21])

Když po smrti manželky své Anny Šoltys dělil se o statek po ní pozůstalý s dvěma dcerama po Danieli Pondělíčkovi, totiž s Mandalenou a Annou, připadla na podíl Šoltysův vedle jiných nemovitostí i ves pustá Nosatice.

Když za vpádu Saského a návratu emigrace Šoltys, jsa tenkráte primasem, zcela libovolně se statkem hraběte z Martinic hospodařil, piva vařil, dobytek a obilí prodával, byl po utišení lomozu válečného odsouzen s jinými k náhradě. Na Šoltysovi žádáno 4700 kop, které když nemohl zaplatiti, přinutil hrabě obec, aby je za něho zaplatila, začež měla se hojiti na statku Šoltysově. Šoltys vida nezbytí, dal obci na veškerý svůj statek revers, čímž i ves Nosatice zase v majetku obce se octla.[22])

Obec dostala v moc i veškeré zápisy a hamfešty vsi té se týkající, poněvadž pak, jak svrchu vzpomenuto, ves ta deskami zemskými se řídila, byla obec města Slaného v právu, když o nový zápis v deskách zemských se ucházela, hlavně i proto, že nacházela se pouze v zástavním poddanství hraběte z Martinic.

---

19) Pondělí = dies lunae, luna = σελήνη, tedy Selenius.

20) Acta curiae LIII. Kniha smluv svatebních fol. 150. Matrika č. I.

21) Tímto vlastně doplňujeme článek „Šultysové z Felsdorfu" ve Sborníku historickém (1883, 257.) uveřejněný, ač tomu nedůvěřujeme; zpráva tato vzata z knihy …sovní č. 37., a tu uvádí se Pondělíček jakožto bezdětný, ač, jak připomenuto, tré …er měl; nejspíše že pisatel zprávy té dítky Pondělíčkovy Šoltysovi připsal.

22) Liber contractionum VIII. G. 3. Acta curiae LVII. 292.

Ale Slanští mínili a pan Jaroslav Bořita měnil. Dopisem z Budějovic, kde tehdáž jakožto jeden z místodržících českých žil, prohlásil ves Nosatice za statek kmetcí, protože Slaný, ztrativ zástavou práva čtvrtého stavu, ztratil i právo, vkládati sobě statky zemské do desk.

Nežli mohli Slanští tomu na odpor se postaviti, stihla je pohroma úplná. Vypálené a vydrancované město roku 1638 dědičně hraběti z Martinic prodáno a když tento veškeré privilegie městu pobral, skleslo z města, druhdy královského, na hrazenou ves.

Statek Nosatický byl městu málo platen, ležel celý za děsných těch dob ladou, až roku 1656 učinilo město smlouvu s urozeným panem Janem Bílkem z Billenberku, obojích práv doktorem při JMC. appellací hradu Pražského a držitelem toho času sousední vsi Želevčic a pustilo mu něco těch gruntů Nosatických pod úrok k užívání.

Platil pak vzpomenutý pán z 13 kop a 42 záhonů dědin, z tří luk a šesti kusů vrbin při svatém Jiří 3 kopy 10 grošův a rovněž tolik o svatém Havle, tedy na našich penězích asi deset zlatých ročně. Z toho už Slanští nestloustli. Jest to pěkný doklad k ceně a výnosů pozemků po válce třicítileté.[23]) V stavu tom zůstala ves Nosatice na dále, a tím snad se stalo, že jméno to posud se zachovalo k naznačení vzpomenutých dědin.

Třetí ze vzpomenutých vsí byla Všehluchy čili Všehlušice.

Ves tato nezanikla, nýbrž prospívala vždy víc a více, nebo bylo to Zafortenské předměstí a nyní část města Slaného, možno tedy v pravdě mluviti jenom o zaniknutí jména. Starodávný tvar jména obce té svědčí, že obec ta stála již před založením Slaného a dala snad podnět k založení hradu na sousedním návrší.

Pokud hrad stál v sousedství vsi, byla asi obcí samostatnou a nejspíše i majetkem zvláštních zemanů. Poměr ten potrval ještě po nějaký čas, když již roku 1305 Václavem II. hrad Slaný na město královské byl povýšen, nebo ještě roku 1316 Jan a Jakub z Lidic a Velek žalují Havla a Pechance z Kvíce a Šebka ze Všehluch.[24])

Později snad jen jednotlivé nemovitosti bývaly majetkem okolních zemanů, tak dne 17. prosince 1406 Racek ze Studeněvsi prodal dědictví své na Všehlušich, půldruhé kopy grošů platu, s mlýnem, dědinami, lukami, potokem a vší zvolí, což k tomu příslušή, knězi Vaňkovi, faráři kostela v Lidicích Menších.[25]) Znenáhla splývala samostatná ves se vzmáhajícím se sousedním městem, proměňujíc se v předměstí. Tak roku 1444 koupil Mařík Polévka domek ve Všehlušicích, ale o tři léta později (1447) koupil Vaněk švec lázeň již na předměstí Všehlušském.[26])

Od města dělily ves hradby a spojovala obě obce brána. Brána tato nazývá se roku 1452 fortnou, ale po roce (1453) koupil „Gallus Čarodějnikonis filius" domek „sub porta Všehlušensi". Rovněž roku 1461 kupuje Mikuláš kovář kovárnu před branou Všehlušskou. Roku 1467 Kačka, vdova po Václavu Okruhlém, vzdává domek svůj v předměstí Všehlušském před dvorem rychtářským Matěji Žejdlíkovi.

[23]) Kniha šosovní č. 37.
[24]) Reliquiae tabularum I. 21.
[25]) Ibidem II. 31.
[26]) Antiquissimus liber. Že předměstí to mělo ráz vsi, dosvědčuje to, že při lázni té byla zahrada a chmelnice.

Ze zápisu toho vidno, že v čase tom byl ještě ve Všehluších samostatný rychtář, snad někdejší samostatný, svobodný zeman na Všehluších, nebo ještě roku 1463 dne 19. ledna připomíná se Jan ze Všehluch, který toho roku ujímá dům po sestře Mandaleně, a roku 1496 dne 10. června Matěj ze Všehluch vzdává statek své manželce.[27])

Jméno Všehluch počalo se však znenáhla vytráceti z úst lidu i ze zápisův a posledně připomíná se roku 1529. Roku toho dne 18. června „purkmistr a páni koupili od urozeného vladyky pana Fridricha Smýkala z Libovice mlýniště pusté s věží u Všehluch se zástavou, vrbinou, loučkami dvěma a „spůlkem“ (?) nad zástavou i s kašnú, která jest na rynku i rúrami v též moci, jak Fridrich po otci držel“.[28])

Všehluchy čili Všehlušice staly se nyní předměstím Zafortenským, a staré jméno osady jen tu a tam jako ozvěna ze starých dob ještě zavzní. Tak vzpomenutý mlýn zachovával jméno to houževnatě, a ještě roku 1601 při ustanovování úředníkův obecních ustanoven Modest Veselský a Jakub Vlach nad mlýnem novým a Všehlušským, v témž pak seznamu ustanoven i Ondřej Svícník a Jan Bílek nad záduší Všehlušskou.[29])

Posledním tímto faktem octli jsme se před novou domněnkou.

Bylo-li záduší Všehlušské, byl i kostel Všehlušský, ale po takovém ani té nejskrovnější paměti se nezachovalo. V seznamu vzpomenutém nalézáme dále Jiříka Vojnu a Šimona Okrašovského jakožto úředníky nad záduší Svatotrojickou, ale nikoho nad záduší Svatogotthardskou, a že by hlavní, děkanský a někdy proboštský chrám záduší neměl, toho mysliti nemůžeme, a proto, nenalézajíce ve Všehlušich chrámu, záduší Všehlušské za jedno míti musíme se záduším Svatogotthardským, tím pak přicházíme k závěru, že chrám svatého Gottharda založen byl prvotně ve Všehlušich a teprv později v obvod hradu Slaného potažen.

Zpráv pozdějších o Všehlušich jsme nenalezli, patrně v nastalých brzo na to bouřích třicítiletých jméno to na dobro vymizelo, tak jako vymizelo jméno Lehňov, jak nazýval se vrch nad Všehluchy, kde bydlíval Slanský kat, a jméno Horka, jak nazýval se jihovýchodní svah vzpomenutých Hájů a stavení tu se nalézající; že by však tato poslední pojmenování i samostatné osady byla znamenala, toho nikde stop jsem nenalezl.

Ku konci však chci ještě jednu věc připomenouti. Tomek ve svém Dějepisu města Prahy k roku 1395 praví: „Ves Ostrov blíž Slaného, nyní neznámá, náležela Jakubovi Benešovskému sezením na Brázdimi.“ [30])

Tento Jakub byl dědičným rychtářem ve Slaném, jak vidno z listu s majestatem krále Václava, kterým „Jakubovi Benešauer z Brázdimi i dědicům i budoucím jeho, jakož jest rychtářství v Slaném se všemi užitky i příslušenstvími koupil od Humperta a Margarety, manželky jeho, jemu i potomkům potvrzuje i povolení dává. Datum 1300 (sic) die IV. Junii“.[31]) Viděti z toho, že Jakub ten byl v úzkém spojení s městem. Jmenovanou ves měl na počátku XV. století Albert (Chotek).[32])

---

[27]) Antiquissimus liber.
[28]) Ibidem. Co by slovo „spůlek“ znamenalo, nevím; na „spilku“ se tu mysl nedá.
[29]) Acta curiae LIV.
[30]) Tomek, Dějepis města Prahy I. 430. a 458.
[31]) Archiv český II. 202.
[32]) Tomek, Dějepis města Prahy I. 491.

Prohlížeje písemné paměti o městu Slaném, bedlivě jsem pátral po vzpomenuté vsi a nalezl jsem, že jménem „Ostrov“ znamenala se část předměstí Pražského, ležící mezi dvěma rameny Slanského potoka, tedy na ostrově. Později jmenována tak již jen jediná chalupa asi v místech nynější vodárny barona Riese-Stallburka.

Tak ještě roku 1656 v nejstarší knize šosovní stojí: „Chalupa, sluje Ostrov, po Střelečkovi, koželuhu, pustá, náleží dětem, jest sbořena a bydliti se v ní nemůže.[33])

Zdaž tento „Ostrov“ jest hledanou vsí, tvrditi nechci, ač dle analogie o Všehluších, věc možnou by byla, aspoň o jiné osadě v bližším okolí města Slaného, která by se Ostrov nazývala, ani té nejmenší stopy jsem nenalezl.

[33]) Kniha šosovní č. 47. pag. 118.



O bratrstvu bývalého „umění zahradnického" v Čechách.

Pomůcka k historii domácího zemědělství, kterouž podává *Antonín Rybička.*

Od pradávných časů bývalo zemědělství čili polní hospodářství vůbec, a všeliké odvětví jeho: rolnictví, dobytkářství, rybářství, štěpařství, chmelařství, vinařství a zahradnictví zvláště, přední, anobrž po drahně let jedinou výživou národu československého. I v pozdějších letech, když přistěhovalými cizími, jmenovitě německými osadníky v městech jimi založených provozovány byly řemesla, umění a jiné obchody městské, zůstalo zemědělství vždy ještě hlavním pramenem výživy obyvatelstva domácího. Neboť vyšší a nížší šlechta i lid venkovský živili se naprosto plodinami hospodářství polního i domácího, držíc onano zboží poplužní, tento sedě na gruntech kmetcích i zápisných; anobrž obyvatelé měst královských i panských bývali tolikéž v držení dvorů a gruntů šosovních, a to zhusta tak rozsáhlých, že jim z nich vycházelo užitků nemalých, ovšem nezřídka větších a trvalejších nežli z řemesel a obchodů městských.

Jmenovitě bylo již tehdá štěpařství a zahradnictví v nevšedním rozkvětu v Čechách a na Moravě, ježto času toho — jak to dsky zemské, knihy městské a urbáře selské vysvědčují — nebylo zámku, hradu, tvrze, dvoru šosovního a kmetcího, při kterém by nebývalo štěpnic a zahrad, z nichž se pěstovalo ovoce všelikého druhu, chmel, víno, zeliny a jiné věci kuchyňské. I kvetlo zahradnictví a sadařství u nás nejen v XVI. a XVII. století, anobrž již za panování císaře Karla IV. a jeho předchůdců ku konci XIII. a na začátku XIV. století, byvši tehdá pěstováno všude, kde podnebí a půda to dopouštěly, jakož k tomu ukazují listovní památky (majestaty, výsady, smlouvy, kšafty, urbáře atp.), z doby té se zachovalé, neméně rozličné názvy k štěpařství a zahradnictví se vztahující, které již asi před třemi sty a více lety do našeho lidu venkovského se dostaly a v něm až po dnes se udržely,[1]) jakož i pojmenování rozličných končin a tratí: „na vinicích, v sadech,

[1]) Ukazujeme zde toliko k některým názvům, k štěpařství se vztahujícím, od př lků nás došlým a od pradávna u nás užívaným, jakož jsou: „Strom ovocný, planý, plá ě, štěp (jabloň), prvotně každý strom rozštípený a tím ošlechtěný; stromy sázeti, ro ovati, očkovati, štěpovati; víno, chmel sbírati, ovoce česati, třásti, hrušky padají, ka ají, hniličejí; větev, snítka, ratolest, výstřelek, vlk, vroub, prut; pupen, poupě, ok ." Co se týče míst, k štěpařství a zahradnictví určených, máme: „Sady, štěpnice, oh dy, zahrady štěpné, kořenné, rozkošné, chmelnice, vinice, šafranice."

na záhradí atp.“, ačkoliv se tam nyní kromě obyčejných trávníků aneb holých, sluncem vyprahlých návrší žádných stromů a keřů ovocných aneb sice užitečných více nenalézá a nespatřuje.

Jaké váhy předkové naši na štěpařství a zahradnictví druhdy kladli, tomu jest vyrozuměti z toho, že záhy spisovali a společně s sebou sdělovali rozličná pojednání štěpařská a zelinářská, a to i osoby vyšších stavů, z nichž nejedno až na nás se dostalo, a že štěpnice nad jiné zboží pozemské a svršky drahocenné pokládali a sobě jich vážili.[2])

Tato druhdy kvetoucí a nemálo užitečná větev hospodářství zemědělského utrpěla bohužel, tak jako veškerý náš život politický a materielní, veliké škody, ano zanikla v mnohých krajinách téměř na dobro běhy a neřestmi válečnými v druhé čtvrti století XVII. na země koruny České v neobyčejné míře přišlými. — Přistěhovalí k nám na to cizinci, štěpařství a zahradnictví neznalí, a pozůstalí v zemi nedospělí sirotci a usužovaní a zmalátnělí robové a podruzi, nepostačovali ani ku vzdělávání zpuštěných polností a zanedbávali takto štěpnice a zahrady, kteréž pak tolikéž zpustly a zdivočely a konečně záhubným hmyzem, zánětem a vše zžírajícím časem vyhynuly docela.

Teprv když ku konci XVII. a na začátku XVIII. století domácí — ovšem namnoze již odnárodnělá — šlechta nové zámky a sídla sobě stavěla, i bývalé kláštery tehdáž se obnovovaly a nové zakládaly, jaly se onano i tyto prohlížeti tolikéž ku vzdělávání a upravování zahrad a štěpnic při svých sídlech, hledíce však nezřídka při tom více k způsobu „řemeslnému a kunštovnému“, jakým zahradnictví a sadařství času toho pěstováno bylo v zemích zahraničných, jmenovitě vlaských a francouzských, odkudž pak také voláni a bráni jsou do Čech a na Moravu zahradníci a dělníci, aby zde dle způsobu a „kunštu“ tam panujícího zakládali a upravovali zahrady rozkošné (přistřihované) a kořenné a štěpnice krskové.

Příkladu toho následovali nedlouho na to i sousedé měst Pražských i venkovských a jmenovitě na Novém M. Pražském a v okolí jeho založeno i obnoveno tehdáž mnoho zahrad i štěpnic, a bráni jsou k dalšímu jich vzdělávání obyčejně dělníci, kteří se byli u zahradníků panských a klášterských umění a kunštu zahradnickému naučili a

---

[2]) V Jungmannově literatuře připomíná se tré rukopisů z XV. století o štěpařství sepsaných, a sedmero spisů tolikéž o štěpařství v XVI. století vytištěných, z nichž jeden zdělán jest samým p. Joštem z Rožmberka († 1539), vladařem domu Rožmberského a otcem pp. Vilíma a Petra Voka bratří z Rožmberku, a byl vytištěn v Praze roku 1598. — V XVI. a na začátku XVII. století libovala sobě zvláště vyšší, bohatá šlechta česká i moravská nejen v obyčejném štěpařství, anobrž i v rozkošném, kunštovném zahradnictví. Ukazujeme zde k pověstným oranžeriím, které p. Vilím z Rožmberka při svém zámku Kratochvíli u Netolic choval, a kteréž v celé říši německé tehdáž sobě rovných neměly. — Jaké váhy na štěpařství i nižší šlechta a měšťanstvo tehdáž kladla, tomu vyrozuměti z rozličných smluv, kšaftův, urbářův a t. p. zápisů z času toho pocházejících, při čemž ukazujeme zde toliko ke kšaftu Zikmunda Turnovského z Turnšteinu, někdy hejtmana panství Krumlovského, Netolického a Prachatického, který umíraje r. 1630 a odevzdávaje své znamenité bohatství na hotových penězích, klenotech, domech a dvořích své manželce a dvěma dcerám svým, ničehož jim na srdce tak nekladl, jako svůj sad (štěpnici) při dvoře ležící, přitom jim otcovsky poroučeje, „aby ho (sad) sobě mnoho a draze vážili a to pro památku jeho, že jej mladými štípky výbornými vysázel a vyštěpoval.“ (Františka Slámy „Slovo o štěpařství“ v Č. Č. Mus. 1830 str. 165.)

v něm se vycvičili. Tím se rozmnožil počet osob, kteréž se zahradnictvím obíraly a v něm výživy své vyhledávaly nedlouho na to v té míře, že záhy již za panování císaře Karla VI. zvláštní a to hojné tovaryšstvo způsobily.

Ježto byl právě jmenovaný císař nařídil, aby všeliké spolky, řemesla a tovaryšstva vydanými tehdáž artikuli generalními (General-Zunfts-Artikel) ve svých obchodech a živnostech se spravovaly, naléháno také na tovaryšstvo zahradnické Nového Města Pražského, aby i ono, — třeba nejsouc řemeslem obyčejným, nýbrž „kunštem a uměním zvláštním“ — jakožto spolek živnostenský na základě výše dotčených artikulů generalních jistá pravidla a pořádky sobě sestavilo, je J. Mti. Cís. ku schválení předložilo a jimi se napotom v živnosti své bedlivě spravovalo.

Po delším u věci té vyjednávání a o to usilování sestavili mistři bratrstva zahradnického v Novém M. Pražském statut zvláštní, z 51 artikulů se skládající a předložili jej císařové a králové M. Teresii k schválení, kteráž jej podle dobrého zdání král. místodržících majestatem, daným ve Vídni dne 16. února l. 1750 — v jazyku českém — v plném znění potvrdila a bratrstvu zahradnickému k bedlivému dle něho se zachování vydati nařídila.

Artikuli těmi, hledíc k zřízení bratrstva zahradnického a k právům a povinnostem členů jeho, vyměřeno hlavně toto: „Zahradníci Nového Města Pražského tvoří bratrstvo, v jehož čele jsou čtyři, každého roku znova volení starší, z nichž první má u sebe chovati pokladnici, knihy, všeliké potřeby — jmenovitě také funeralie — a pečeť bratrskou a členy k schůzkám čtvrtletním, ke dni sv. 3 Králů, sv. panny Doroty, sv. Jana Nep. a sv. Václava svolávati, a mají k bratrstvu Novoměstskému všichni mistři zahradničtí v okolí i v jiných místech českých přebývající a svou živnost tam provozující své zření míti a se hlásiti.“

„Kdo by chtěl přijat býti za účedlníka do bratrstva kunštu zahradnického, má se při kvartalní schůzce u předního staršího o to přihlásiti, že náboženství římsko-katolického a z poctivého lože jest listem křestným prokázati, do pokladnice bratrské 3 zl. 30 kr. a tolikéž starším přísežným a 1 zl. 10 kr. písaři bratrskému zapraviti, po tři léta pořad jdoucí u mistra zahradnického se učiti a po vyučení tytéž sumy, jako před učením, zapraviti. Tovaryšové zahradničtí mají se vždy na celý rok — na čtvrtletní výpověď — k práci zamluviti, po všední dni doma zůstávati a toliko v neděli a ve svátek s vědomím mistrovým vyházeti a v létě až do 10 a v zimě až do 9 hodin u večer venku zůstávati; tovaryšové nemají zvláštní pokladnice a pečeti užívati, anobrž do pokladnice bratrské čtvrtletně 7 kr. 3 den. a tak celoročně 37 kr. platiti, začež se jim, kdyby ochuravěli, pomoc lékařská a kdyby zemřeli, slušný pohřeb z pokladnice bratrské zjednati a vypraviti má.“

„Kdoby chtěl za mistra do bratrstva zahradnického přijat býti, není ovšem povinen kus mistrovský zhotoviti, ‚poněvadž zahradnictví není řemeslem, nýbrž kunštem a uměním‘; avšak má po odbytém vandru k mistru zahradnickému v Novém Městě Pražském do služby vstoupiti, zde, že jest dobrým hospodářem a že se zná v zahradnictví, chováním a prací svou prokázati, listem křticím, že katolík a z poctivého lože jest, vysvědčiti, nato městské právo vzíti a 4 kopy gr. m. do poklad-

nice, tutéž sumu starším přísežným a 70 kr. písaři zapraviti, a byv takto za mistra přijat, každý rok do pokladnice bratrské položiti. — Tovaryš, který by vdovu po zahradníkovi zůstalou aneb dceru zahradníkovu pojal za manželku aneb syn zahradníkův mají toliko polovici nadepsaných sum za mistrovství zaplatiti. — Chtěl-li by někdo ze zahradníků panských nebo klášterních (tak řečených „zahradníků kunštovných") přijat býti do bratrstva Pražských zahradníků městských, ten a takový má při tomto bratrstvu se ohlásiti, své propuštění z poddanství a ze služby panské nebo klášterní prokázati, právo městské vzíti a napotom každého roku 2 zl. 30 kr. do pokladnice bratrské zapraviti."

„Kdoby živnost zahradnickou provozoval a věci zahradnické na trhu prodával, nejsa přivtělen k bratrstvu tomu, má za fušera a humplíře pokládán a pobráním věcí a potřeb jeho pokutován býti, jmenovitě nemají vinaři a chmelaři ve vinicích a zahradách zeleninu pěstovati a na trh přinášeti, taktéž nemají voskáři v zahradách k bílení vosku najatých zahradnictví provozovati, jakož i na opak nemají zahradníci v zahradách o své újmě vosk bíliti i sice zahrad svých k pokoutnímu provozování jiné živnosti propůjčovati. — Lid selský a vůbec venkovský může toliko v trhové dny výroční, pak v pondělí a ve čtvrtek plodiny zahradnické na trh do Prahy přinášeti, věci takové v jiné dni tam přinesené mají však pobrány a do špitalu dány býti."

„Každý mistr a tovaryš zahradnický má k čtvrtletním bratrským shromážděním v dny výše uvedené, pak k pohřbům spoluúdů a k processím, kteréž se každého roku z Nového Města na hrad Pražský — za úrodu, déšť nebo pohodlné počasí odbývají, v plášti se dostaviti.[3]) Kdo by toho opominul, má a to mistr 35 kr. a tovaryš 17½ kr. pokuty do pokladnice položiti. Toliko mistři v městech vzdálenějších od Prahy přebývající nejsou vázáni k schůzím těm osobně docházeti, pakli jen plat kvartalní zapravili."

K udržování dobrého řádu a kázně měl tak, jak to při jiných pořádcích a řemeslech v obyčeji bývalo, i k bratrstvu zahradnickému zvláštní inspektor, z Pražských konšelů Novoměstských vyslaný, přihlížeti, bez jehož vědomí a přivolání neměla se žádná schůze bratrská odbývati, a mělo se jemu za to ročně 4 kopy gr. z pokladnice bratrské odváděti.

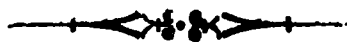
Jakož bylo bratrstvo zahradnické „kunštem a uměním zvláštním", propůjčen mu tolikéž zvláštní erb, jehož by na svém praporu a na pečeti, kterou by své potřeby bratrské voskem červeným pečetilo, užívati mohlo, totiž: „Štít čili pole, v němž u spodku zahrada o pěti záhoncích, z nichž uprostřed kvetoucí keř růžový vyrůstá, jejž ruka po pravé straně z oblaků vynikající drží, druhá ruka po levé straně tolikéž z oblaků vycházející polévá a třetí nad touto se vznášející jej požehnává. Nad štítem leží točenice z růží složená s rozletitými fefflíky, z níž po pravé straně větev bobková a po levé palmová nahoře u věnec spojené vyrůstají, v jich středu pak přirozená lilie bílá vyniká; po obou stranách štítu visí — na místo obyčejných přikřivadel — po pravé straně růže a

---

[3]) Připomínáme, že bratrstvo kunštu zahradnického jako jiná tehdejší bratrstva a cechové mělo své zvláštní sv. patrony, totiž sv. Dorotu a sv. Václava, jejichž dny výroční slavnými službami božími světívalo a jichžto vyobrazení na své korouhvi i oltáři bratrském nosívalo a vystavovalo.

jiné květiny, po levé pak ovoce, hrozny a zeleniny, a mezi tím vším vinou se bílé stužky s nápisy, a to v pravo: „Všechno záleží na božím požehnání“ a v levo: „A to jest největší zboží.“

Artikuli nadepsanými řídilo se bratrstvo kunštu zahradnického po celý ostatní čas panování císařové a králové M. Teresie. — Když však po nastoupení císaře Josefa II. na trůn český, nejen ve věcech církevních a administrativních, nýbrž i v živnostenských činěny jsou nemalé změny, jmenovitě když tehdáž zrušena byla všechna bratrstva náboženská, jakož i cechové a spolky, kteréž zhotovovali aneb prodávali věci potravní aneb sice obírali se věcmi domácího hospodářství a průmyslu se týkajícími, přestalo i zahradnictví býti bratrstvem zvláštními artikuli obmezeným a vyměřeným, a provozování a pěstování této větve zemědělské prohlášeno jest za živnost svobodnou a každému přístupnou.



Pražské Špitálsko.

Sepsal professor *Jan Nedoma.*

I.

Špitálskem nazývali Pražané ono údolí, jež leží od Prahy na východ mezi horou Žižkovou a řekou Vltavou až k vrškům Libeňským (k nynější Heinovce) a na němž za našich časů Karlín a Invalidovna s vojenským cvičištěm stojí. Toto „Špitálské pole“ bylo dříve ještě než tak slulo a než polnosti zde povstaly, pouhé vřesoviště, na němž tu a tam, zvláště podél hory Žižkovy, kdež níže leželo než dál k řece, kalužiny byly, z nichž potůček dolů pod Libeňské vrchy běžel, a bylo majetkem malé ceny, nikomu neudaným, obecným, zemským.

Pozemky tyto ležely v obvodu vesnice „Poříčí“, kteráž ležela tam, kde nyní část města Prahy, nazvaná „na Poříčí“, se rozkládá, a za nejstarších časů k župě Pražské náležela. Toto opravdové poříčí, rozložené v rovinatém údolí od pozdějšího Starého města, a sice tenkráte nepřetržitě v jednom kuse od nynějšího Josefského náměstí a Eliščiny třídy až k hoře Žižkově (tehdy Vítkově) a k vrchům u Libně, obsahovalo na mnoze též louky a později zelinářské a ovocné zahrady. Vzniknutím německé osady na Poříčí s kostelem sv. Petra a založením Nového města Pražského za Karla IV. vymezeno „pole Špitálské“ na pozemky nynějšího Karlína s Invalidovnou. Tenkráte již jména „Špitálsko“ obecně užíváno bylo.

O tom všem poučuje nás Tomkův „Dějepis města Prahy“, kterýž až do ukončení bojů husitských také osudy celého okolí Pražského se vší určitostí vypisuje.

Odtud tedy také víme, že tyto veřejné pozemky daroval kníže Boleslav II. nově založenému klášteru řádu Benediktinského v Břevnově, nejstaršímu to ústavu toho způsobu v Čechách, že pak král Přemysl Otakar I. skoro všechny tyto pozemky od řečeného kláštera zase právně na sebe převedl a kommendě rytířů německých, při kostele sv. Petra od něho založené, daroval. Avšak brzo na to koupila je od řečeného řádu královna Konstan[illegible]ie, choť krále Přemysla Otakara I. a darovala je jeptiškám řádu cisterciensk[illegible]o. Později však o těchto pozemcích královna Konstancie jinak rozhodla a opatř[illegible]ši zmíněné jeptišky jiným obdarováním v Tišňově na Moravě, darovala poze[illegible]ky Poříčské i s kostelem sv. Petra ke špitálu sv. Františka. Špital tento p[illegible]vě tenkrát (r. 1234) založila dcera její Anežka, tato velká dobrodějka Pra[illegible]ké

chudiny.[1]) Odtud tedy k tomu špitálu darované pozemky měly jméno „Špitálské pole".

Špitál sv. Františka spravován byl od mužů žijících způsobem klášterním (řádu sv. Augustina). Jich ušlechtilá a lidumilná činnost došla v krátké době takového uznání, že z přízně královského rodu Přemyslovcův i dvora papežského jich řád stal se „rytířským řádem Křižovníků s červenou hvězdou" dle vzoru řádů rytířských, jež založeny ve výpravách křížových do Palestiny, a že požíval také takových výhod, jako tyto řády (1250).

Při založení Nového města Pražského král dle pravomocnosti své část pozemků, na nichž v této straně až k napotomní Poříčské bráně město založeno, za jistou náhradu od Křižovníků převzal. Zbyly jim tedy jen pozemky, na nichž nynější Karlín a Invalidovna se rozkládá. A to bylo pak Pražské Špitálsko, či Špitálské pole, po všecky pozdější doby až do osmnáctého, z části až do našeho století, kdy Invalidovna a Karlín založeny. Poříčská brána slula obecně „Špitálskou branou" a v jejím sousedství v městě byl špitálský dvůr, špitálská lázeň, špitálská zahrada, ano byly zde i špitálské mlýny.

Měli však Pražané, zvláště po přestěhování Křižovníků k mostu Karlovu, kdež až posud jich klášter stojí, ještě jinou a to mocnější příčinu říkati za branou Poříčskou „na Špitálsku". Pozemky za branou Poříčskou v nynějším Karlíně mezi řekou Vltavou a Královskou třídou až k nynější ulici Vítkově zůstávaly z různých darování od králů v pravomocnosti Starého města Pražského a spravovaly se tak řečeným postranním právem mosteckým. Na pozemcích těchto při břehu poblíž nynějšího viaduktu státní dráhy založila obec Staroměstská roku 1504 špitál sv. Pavla pro chudé choré, kterýž velké důležitosti nabyl se sousedním kostelem a hřbitovem, jenž býval zvláště v čas moru hlavním pohřebištěm pro Prahu.[2])

Špitál sv. Pavla měl od obce Staroměstské také velký hospodářský dvůr, k němuž náleželo asi na 200 strychů pozemkův u Volšan, Hrdlořez a Malešic. Ten dvůr se vším příslušenstvím stál vedle špitálu ku Praze blíže. Mimo to byla vedle špitálu ještě dvě stavení na druhé straně; jedno obsahovalo lázně, druhé sloužilo za skladiště pro různé potřeby špitálu. Byla tedy skupina domů špitálu sv. Pavla na Špitálsku daleko nejdůležitější, avšak nikdy jedinou.

Již před založením tohoto špitálu stál na oněch pozemcích starý „dvůr špitálský" nedaleko kostela sv. Petra od Křižovníků vystavěný, kterýž po založení Nového města Pražského v městě se octnul. Byl to pozdější „dvůr biskupský", kteréžto jméno v oněch místech až podnes se zachovalo. Avšak i na pozemcích nynějšího Karlína, tehdy Křižovnických, mnohem dříve než špitál sv. Pavla, starší stavení stála. Vždyť celý špitál tento netrval ani půl druhého sta let (1504—1648),[3]) o čemž arciť nejen v obecenstvu až po naše

[1]) Anežka Přemyslovna, dcera královny Konstancie, prohlášena roku 1876 v církvi katolické za blahoslavenou. Slavnost památky její připadá na den 2. března.

[2]) O tomto špitále sv. Pavla, jeho zařízení, jeho úřednících, důchodech a o jeho zkáze při obležení švédském r. 1648 podal jsem ve výroční zprávě Karlínské realky z roku 1876 zvláštní pojednání, v němž i dřívější osudy Špitálska podrobněji vypsány jsou.

[3]) Ještě u Palackého vypravuje se, že r. 1419, v čas bitvy na Žižkově hoře, vyrazily davy lidu na prchající nepřátele od Poříčské brány ku špitálu sv. Pavla, ač tento skoro o 100 let později založen.

doby určitého vědomí nebylo. Mělať Praha ještě starších špitálů hojné a jich zakládání a zrušování nebývalo zjevem neobyčejným.[4])

Toto úrodné údolí v příznivé poloze vedle hlavního města při řece nebylo sice tenkrát ještě využitkováno k účelům průmyslnickým (leda v mlynářství) a obchodním, ale plodná půda využitkována záhy způsobem prospěšným a vůbec pokročilým. Že na místě pouhých poustek, vřesovišť a kalužin objevily se záhy polnosti a lučiny, jest patrno. Již darovací listina Boleslava II. Benediktinům Břevnovským, kterouž ovšem za mnohem později sepsanou považovati nutno, mluví „de omni agricultura in Porecze.“ Ze knihy Staroměstské od roku 1413 dočítáme se, že již roku 1436 bylo za Poříčskou branou předměstí;[5]) bylyť tu na stráních hory Žižkovy vinice a pod nimi v údolí zahrady a při nich domky skromných zahradníků; napřed po různu, brzo pak v celých řadách a již nejen domky zahradníků, nýbrž i jiných živnostníků. Pozemkové knihy soudního okresu Karlínského, z nichž nejstarší teprve z roku 1522 pochází, jakož i ještě pozdější zápisní knihy v archivu kláštera Křižovnického totéž nám dosvědčují.

Křižovníci jakožto majetníci dávali jednotlivé kusy těchto pozemků za hradbami městskými různým podnikatelům v úděl, a sice zřídka doživotně, obyčejně dědičně, ano konečně i s právem volného ustanovení pro případ vymření. Máme tu celý malý obrázek soustavy lenní. Ti, kdož v užívání pozemků dosazeni byli, byli povinni ročními dávkami ku klášteru a vůbec byli ve všem veřejném a právním jednání nesamostatní — poddaní Křižovníkům. Časem utvořila se zde celá obec; Křižovníci měli tu svého rychtáře, kterýžto úřad rychtářský vždy některý z osadníků zastával, a vykonávali zde všechnu pravomocnost, jakou jinde na statcích panských vrchnost nad lidem poddaným měla. Se vší určitostí říci nemůžeme, kdy tato obec „na Špitálsku v zahradách“ svého rychtáře dostala a kdy toto Špitálské předměstí, čili zkrátka Špitálsko vzniklo. Založení Nového města a všeobecné zmohutnění Prahy za Karla IV. bylo vzniku nové osady zvláště prospěšno, ač privilegium dané od krále Jana Starému městu roku 1341, dle něhož v okolí města až na míli cesty krčmy zařizovati dovoleno nebylo, zase usazování za branami nepodporovalo.

Cesta přes Špitálsko ku bráně Poříčské jest ode dávna více oživena než kterákoliv cesta s jiných stran ku Praze vedoucí, poněvadž velký záhyb Vltavy na severovýchodě od Prahy při nedostatku mostův (od Prahy až k Litoměřicům není mostu — jindy býval most u Roudnice, kterýž ale za války 30leté od Švédů r. 1645 stržen byl), z celého meziříčí mezi Vltavou a Labem i z dalších končin severovýchodních Čech příchozí do města na tuto cestu, pokud železnic nebylo, vedl. Tato příčina asi též záhy k oživení Špitálského pole působila. Z té příčiny pak také úprava cest na Špitálsku silně vyježděných mnoho nákladu stála a bývala předmětem úředních jednání a nedorozumění mezi Křižovníky a obcí Staroměstskou.

V té věci stalo se již roku 1584 „snešení pana purkmistra a pánův, že brána Poříčská se na ten čas oddává strany cla odvádění k ouřadu špi-

---

[4]) Viz Erben, Primatoren der Altstadt Prag (str. 38.—39.) cit. lib. rer. memor. XVI., 24.

[5]) V řečené knize folio 395.: Procopius Buben de suburbio ante portam Porziecz emit vineam in bonis s. Ambrosii ex opposito montis Vitkonis. Tomek II., 279.

tálskému (t. j. zvláštnímu, stálému odboru v městské radě, jakž se dle nynější organisace říká), aby ouředníci špitálští, přijímajícc to clo k sobě, na to cesty na Špitálském poli opravovali a jinam než k opravě těch cest neobraceli". [6])

Tento úřad špitálský zřízen byl v obecním zastupitelstvu Staroměstském, aby ve věcech špitálu sv. Pavla všechno panské jednání vedl, a to ovšem bylo dost obsáhlé; [7]) podobné však zájmy vůči celému ostatnímu Špitálsku obstarávali Křižovníci, v jejichž archivu také ještě dnes hojně zpráv o tomto jejich bývalém majetku nalézti lze. V Karlínských pozemkových knihách také všechny zprávy o změnách v emfiteutickém majetnictví, všechny úděly, převody a prodeje zapsány jsou. Z těchto knih (nejstarší založena teprv, jakož zde již řečeno, roku 1522) vypsali jsme si a podáváme zde aspoň jména osadníků zabranských, kteříž při vzmohutnění tohoto předměstí prvotně se zde usadili. [8]) Jsou to jména veskrz česká. Nejskvělejší doba města Prahy, kdy ještě králové čeští z rodu Habsburského zde aspoň občas sídlívali, jeví se i tomuto předměstí dobou nejpříznivější až do založení Karlína. Beckovský ve své „Poselkyni (II. 3. 384.) starých příběhů českých" při vypisování zhouby Špitálska skrze obležení švédské roku 1648 způsobené vypravuje se vší určitostí, jak toto předměstí vypadalo.

„Když vojsko saské i také švejdské na den sv. Anny dne 26. července ve středu léta 1634 k Praze se přiblížilo a na Bílou Horu se položilo, chtěje Prahu mocně dobývati aneb ji vzdáním dostati, předměstí za pořickou branou, křižovníkům s červenou hvězdou v špitále při konci mostu pražského bydlícím, přináležející, ačkoliv velké škody trpělo (sic!), však tohoto 1648 roku všechno zkaženo a se zemí srovnáno bylo, z kteréžto příčiny a pro tu příčinu ti křižovníci na 46 gruntích a domích, kteří v tom předměstí stávaly (nepočítajíce ten užitek, který měli z čtyr hospod, v nichž se pivo i víno těch křižovníků šenkovalo) čtrnácte tisíc, jedno sto a devadesáte sedum kop míšenských ztratili, také dosavad tratí, vynímaje malý užitek nynější z těch některých po-

---

[6]) Liber rerum memorabilium consilii magni z r. 1546 v archivu Pražském.

[7]) Mimo knihu památní bylo jen pro špitál sv. Pavla ještě 17 knih a to: „kniha velká", jež obsahovala registra urburní a sirotčí, čtyři knihy gruntovní pro poddané vesnice, dále pak „kniha založená pro zápisy a vejchoze", kniha pro zapisování a vydáuí, kniha pro zapisování „dekretací", kniha „slove Manual" od 21. septemb. 1680, kniha na popisování lidí poddaných, jiná „kniha špitálská od roku 1663", registra zápisná od r. 1589, Manuale všelijakých pamětí, kniha založená pro přísahy, stará kniha Buděhostic (vesnice poddané špitálu), práva městská psaná in folio, český velký kancional, o němž pisatel konsignace všech těchto knih připsal: „ten jest na kůru v Templu a jej (!) literáti užívají". Kdež asi nyní jest? — Ze všech těchto knih jest mezi Karlínskými pozemkovými knihami již jen z předu zde zmíněná kniha nazvaná „liber memorabilium xenodochii Sti. Pauli", v níž na listě 388. tento seznam knih zapsán jest.

[8]) Jan Jančok (1515), Havel Típal (rybář), Pavel Randa (měl zahradu „vedle pánů Staroměstských"), Jakub Šimek, Adam Kolář, Ondra Kedrutín (toto jméno povstalo asi z Gertrudin — roz. syn), Pavel Kamenik, Václav Palček, Řehoře Matouše Vočenáška zeť, Jan Švejdův, Řehoř Anděl, Jan Bílek, Jan Čech, Ondřej Chudoba, Martin Čert, Jan Daniel, Havel Domovník, Petr Hadíř, Václav Hula, Jiří Hula, Adam Kolář, Jan Kohout, Kříž (tesař), Václav Motlů, Ondřej Mikuláš, Jiřík Nedvěd, Anna Nikodemova, Matouš Ráček, Matěj Řezáč, Prokop Vocásek, Cyprian Vrba, Jakub Žežule. — Jakož záznamy v těchto pozemkových knihách dosvědčují, šly často jednotlivé pozemky rychle z ruky do ruky, takže souditi lze, že podnikavost zde byla čilá a nezřídka asi také příliš smělá. Je v tom nemalá podobnost s nynějším zakládáním nových bydlišť v předměstích Pražských.

zůstalých gruntův, víceji pustých, nežli užitek vynášejících. Nacházely se ještě tohoto 1648 roku v tom předměstí dvě ulice: jedna jmenovala (se) Hlavní ulice a ta měla 23 domy; druhá ulice se jmenovala Vrbová ulice, protože z jedné i z druhé strany mnoho řadem vyrostlých vrb stálo a mezi nimi čerstvý potůček tekl, ta ulice měla 23 domy."

Na to jmenuje Beckovský každý dům zvlášť, a sice z pravidla podle tehdejšího nájemce, někdy také podle jiného názvu obecně obvyklého, a udává škody, jakéž na každém domě Křižovníci měli. Odtud dozvídáme se, že místo u samé brány Poříčské od starodávna slulo „Zač" (Žač?) a že zde stával dům nazvaný „u Červené Hvězdy", v němž se pivo a víno Křižovníků prodávalo. Čtvrtý dům dále byl „kratochvilník neb lusthauz, který někdy Funkovům přináležíval". Dvanáctý dům byl „dvůr Staro-pražských pánův" a hned sousední dům dále byl „lusthauz Jiřího Vorla na Posledním penízi, kde se také pivo a víno šenkovalo". Tento dům stával za špitálem sv. Pavla tam, kde nyní zadní část velkého hostince „u Červené hvězdy" stojí, kterýž posud majetkem Křižovníků jest. Nesmíme totiž zapomenouti, že druhdy stará brána Poříčská stávala blíže k řece, než ona nová, jež před 10 lety stržena byla na onom místě, kudy nyní z Prahy do Karlínské Královské třídy chodíme (proto také poslední dům v této straně s průčelím k řece šikmo stojí) a že tenkrát ona stará „Hlavní ulice" vedla od té brány podél břehu až k vrškům Libeňským. Proto spatřujeme dnes ještě z kapliček, vystavěných za Ferdinanda II. na památku vítězství Bělohorského, jednu na silnici za Karlínem obrácenu průčelím k řece a zadní částí k silnici.

Podav vypsání ostatních domů i v ulici Vrbové, končí Beckovský svůj popis takto: „V tom zabranském předměstí špitálském, řádu křižovnickýmu s červenou hvězdou, které dosavad Špitálsko se jmenuje, tehdáž přináležejícím (těch gruntův dosavad ten řád pánem jest) nacházelo se tolik obyvatelův s manželkami i s dítkami svými tomu svatýmu řádu poddacích, kolik se domův, totiž 46, nacházelo; ti domové postranní i ozdobně vystavení byli; také se při mnohých zahrádky s štěpnicemi spatřovaly dosti prostranné. Ti Zabranští v domích svých rozličné obchody měli; neboť někteří byli kováři, koláři, masaři, ševci, krejčí, truhláři i jiní řemeslníci. Ti domové s zahrádkami a s štěpnicemi svými když 1648 roku běžícího s zemí srovnáni byli, kamení všechno z těch dílem spálených a dílem rozbořených domův na poručení generala wachtmistra neb strážnýho hraběte Kontiho do vnově mezi Horskou a Poříčkou branou založených šancův vzato bylo; také tehdáž přes půl druhého tisíce záhonův rolních neb polních, přes který obecná cesta neb silnice se udělala, témuž řádu se odňalo.[9]) Posledníjších i ještě nynějších časův několik zahrad z gruntův špitálských křižovnických do šancův nových potažených a v nic uvedených bylo."

Vedle tohoto podrobného vypsání jsou ještě jiné neméně zajímavé zprávy o Špitálsku zvláště z obležení švédského osudného roku 1648, v němž toto staré předměstí téměř vyhlazeno bylo.[10]) Pravíme téměř, neboť brzo

---

9) To jest nynější Královská třída a silnice přes Karlín k Libni.

10) Viz: Obležení Prahy od Švédů roku 1648 ze souvěkého vypravování Norberta Zatočila z Löwenbruku v Lumíru z r. 1854, II. — V Časopise Českého Musea z r. 1833, str. 39. jest: Krátké vypsání třicetileté války z rukopisu Václava Kosmanecia Čáslavského a doplněné od Vincencia Zahradníka, faráře v Kněžicích, jež také zajímavou zmínku o Špitálsku podává. Pelcl ve svém seznamu jmenuje ještě jiné drobné spisy.

máme zprávy, že zde po míru westfalského uzavření zase jakýs takýs život dále trval, že osada ta docela vyhubena nebyla, že zde Křižovníci i potom měli svého rychtáře a že poddanství této znova vzrůstající obce pod vrchní mocí Křižovníků trvalo v různých věcech dále i po zrušení nevolnictví za Josefa II. a po vzniknutí nynějšího názvu (Karlína — 1817) až do r. 1848.

II.

Ještě z doby předbělohorské jest v archivu kláštera Křižovnického hojně zápisů (ovšem pak ještě více z doby pozdější), jež týkají se statků tohoto řádu a tedy také nynějšího Karlína a jež posud nikde tiskem na veřejnost podány nebyly. Jest jich ovšem tolik, že hned tak na jich vytištění pomýšleno býti nemůže a také pomýšleno nebude, poněvadž obsahují na mnoze věci hospodářské a obecně nedůležité.[11])

Některé zprávy o Špitálsku, pro náš předmět dost důležité, přece zde podati si dovolujeme.

Roku 1500 uděleno od velmistra Matiáše z Třebska některým sousedům zabranským právo „nad rybníkem hořejším v gruntech Hloupětinských — jež řádu náležely — vinice zdělávati“. Z těch pozemkův uděleny „Nosovi čtyry strychy, Sálovi tři strychy, Duchkovi dva strychy, Zemanovi dva strychy, Petrovi půl druhého strychu a Kubovi jeden strych“, a sice aby mohli je „k věčnosti držeti jako statek dědičný“. Za to měli z každého strychu jednu pintu vína tu urodilého ročně dávati konventu k službám Božím do špitálu.

Jindy bývaly při udělování pozemků vedle obvyklého povinného poplatku činěny závazky ještě jiné a někdy prazvláštní. Tak na př. při udělení domu na Špitálsku po Kateřině Přepeřilce, právem odúmrtí řádu zase připadlého, Janu Jelínkovi, měšťanu Staroměstskému (1618) ustanovena ještě celá řada povinností podobných, jakéž měli jiní sousedé, „totiž v Ďáblici — na statku Křižovníků — když by koliv toho potřeba byla housenky při dvoře J. M. K. na stromoví v zahradě zbírati, item jablka pomáhati česati, item ve špitále pomáhati chmel česati, item do špitálu na výroční svátky vedle pořádku při sousedech na ponůcky posýlati, item na vinici naší v Šárce pomáhati víno sbírati“. Platnost této smlouvy ujednána na 25 let proti poloroční výpovědi. Brzo však „tento hamfešt jest kasírován za příčinou, že jest týž pan Jan Jelínek takový dům sám koupil a zapsati dal v knihách starých pergamenových zabranských léta 1580 založených“. Vykoupil se tedy Jan Jelínek ze všech těchto povinností a vkoupil se v dědičné majetnictví řečeného domu.

Některé domy dávány byly v nájem s právem šenkovním a s povinností bráti pivo ze špitálského pivováru. Zvláště důležito bylo obdarování sousedům zabranským, aby mohli věci své prodávati a „kšaftovati“, jež stalo se za velmistra Vavřince Nigrina z Mohelnice roku 1607. Jest z toho, jakož i z různých jiných zjevů (na př. zmíněné zde udělení vinice u Hrdlořez) patrno, že správa řádu Křižovnického o vzmohutnění předměstí Špitálského zvláště horlivě se starala.

(Dokončení.)

[11]) Zvláštní zajímavost má „liber memorabilium viridis ab anno 1500 ad annum 1700“, do kteréžto knihy, jakož již titul nasvědčuje, zapisovány byly věci důležitější.

Dopisy Viléma hraběte Slavaty Jaroslavu Bořitovi hraběti z Martinic z léta 1632.

Sdělil *František Tischer.*

XXVII.

Datum 2. června 1632.

Psaní Tvé Mti příležitě včera před polednem přijavše, když J. M. Cská po druhé hodině s poledne se vším dvorem svým odsud do Lachsenburku odjeti ráčil a já zde za příčinou vyřízení některých věcí při kanceláři jsem se zdržel. Prve nežli J. M. Cská na vůz vsedati ráčil, J. Mti jsem v známost uved', co mně v příčině dobrého zdání pánův rad nad apellací strany těch sedlákův psáti ráčíš, kterážto zpráva Tvé Mti ve všem zouplna srovnává se s mou předešlou zprávou, kterou jsem J. M. Cské v té věci dal; pročež J. M. Cská ráčí milostivě s tím spokojen býti.

Ratione cessionis správy království Českého od J. M. Cské J. M. Kské sám to při sobě též uznávám, že kdo to čte a další informací a vysvětlení o tom nemá, že má příčinu, nedobře všemu rozuměti. Pročež vidí-li se Tvé Mti některá dubia mně přednésti, rád chci důvěrně Tvou Mt informirovati... O škodách, které se nám na statcích našich od lidu J. M. Cské válečného dějí, bolestně jest tomu vyrozumívati a ještě bolestněji snášeti, že mohlo by méněji se státi, však zponuknutí lidí, nám málo dobrého přejících, to pochází. Pán Bůh rač je napraviti a nám jiným způsobem to zase požehnati.

Z cedulky Tvé Mti porozumívám, že p. hrabě z Vacínova v příčině těch 2000 zl. až posavád V. Mstem pánům místodržícím odpovědi nedal; aspoň kdyby J. M. Cské od něho dána byla, tak aby ti nebozí kancelisti mohli buď tím neb jiným způsobem se kontentirovati. — Jest zde nyní pan hrabě z Wolkenšteina, J. M. kurfiršta bavorského tajná radda, vyslanej od J. Mti; byl včera u mne u večeře, povídal mně, že král Švédsky zůstává nyní v Mnichově a že by rád chtěl s J. M. kurfirštem nejprve příměří a potomně dokonalý pokoj učiniti, tak aby J. M. kurfiršt mohl potomně býti prostředníkem mezi J. M. Cskou a ním. Ale J. M. kurfiršt že by raději chtěl s týmž králem Švédským bitvu svésti a kdyby toliko od J. Mti knížete z Fridlandu dostal succurs 8000 lidu pěšího a jizdného, tehdy že by sobě troufal též bitvu svésti a bůh dá i zvítěziti.

Teď nyní u večer do 7. hodině p. hrabě z Werdenbergu přijel z Prahy, přivezl sebou ty praporce, který tam v Praze nepříteli vzaty jsou. Přijel (snad: vyjel) z Prahy v sobotu o poledni (29. května). Povídal mně, že J. M. kníže z Fridlandu strojil se 8. dne tohoto měsíce z Prahy vyjeti proti Saskému k Litoměřicům; mezi tím že ten lid z Slezska též don Balthasar se svou armadou s J. M. knížetem se strhnou a tím způsobem tím silněji proti nepříteli se potáhne. Pán Bůh rač z naší strany poštěstiti a potěšiti a slavné vítězství popřáti.

XXVIII.

Datum 12. června 1632.

...Co se dotýče jednání pokoje s kurfirštem Saským, když pan hrabě z Werdenbergu sem se navrátil, pravil mně, že z té traktací dokonce sešlo a že za tou příčinou nebylo mu potřebí déleji při J. Mti knížeti z Fridlandu se zdržovati a zůstávati. Ale z psaní J. M. knížecí, které sem činí, porozumívám, že ta traktací předce ještě trvá a před včerejší (10. června), když kurýr od J. M. knížecí sem přijel s psaním de dato v Břežanech 7. huius, viděl jsem psaní od p. hraběte z Vacínova, v kterém dokládá, že J. M. knížecí ráčí od té traktací s kurfirštem ještě neupouštěti a Arnheimb píše de dato 6. huius z Pirna, že toho dne kurfiršt tam měl přijeti a že žádostiv jest s J. M. knížetem se shledati a sám oustně s ním jednati, tak že brzy přezvíme co z toho bude. Já se vždy tím těším, co mně p. hrabě z Vacínova zde pravil, totiž, že J. M. knížecí nepřestane s kurfirštem o pokoj traktirovati, tak aby nemohlo řečeno býti, že není k pokoji nakloněn, ale že má tu naději, že Pán Bůh neráčí dopustiti, aby k tomu přijíti mělo, nýbrž srdce téhož kurfiršta tak zatvrditi, aby žádný slušný conditiones nepřijímal, tak aby s pomocí boží raději mocí přemožen byl a skrze to jak víra svatá katolická k většímu rozmnožení přišla, tak také J. M. Cské autoritas tím vzácněji zachována byla, tak jakž až posavád se to spatřuje. Neb jestliže jest chtěl týž kurfiršt jednati a zavírati o pokoj, tehdy mohl to časně učiniti, dokud ještě Prahu a jiná města v království Českém držel; byl by tím lepší conditiones pro sebe učiniti mohl a byl by nětco méněji proti J. M. Cské prohřešil. Neb mezi jinými jeho hříchy vidí mně se ten převeliký býti, že netoliko z Prahy z J. M. Cské cejkhauzu všecku téměř střelbu, zbroje a municí odvésti dal, ale nejvyššímu Klycingerovi [1]) psal a ordinancí dal (kterou on in originali ukazoval), aby Prahu žádným způsobem nevzdával, ale až do posledního svého přemožení se bránil, že jemu chce časně dodatečný succurs odeslati; z čehož znáti jeho nesmysl, neb témuž nejvyššímu proti takové velké moci nebylo možné se brániti a on kurfiršt neměl a nemohl tak mnoho moci míti, aby jemu mohl dostatečně succurirovati. A vedle toho též znáti jeho proti J. M. Cské velice zlé mínění, že by byl rád též město Prahu ne, jak předešle psal, pro svůj kvartýr, než pro sebe sám schoval a pánem netoliko téhož města, ale celého království rád byl.

Tak jakž i z tohoto to jeho převrácené zlé mínění znáti jest, že mál předtím, nežli Praha vzata jest, více německých predikantův do

[1]) Sic! — Nemá se čísti: Hofkirchovi? — Red.

Prahy vyslal a jim aby na Malé Straně při kostele Karmelitanův školy zjevně držeti mohli dovolil. A srozumívám, že 23. Maji, když naši ten den na Bílé Hoře byli, týž predikanti posses toho vzali. Pročež slušné par pari reffere licet, anobrž vrchovitě to vynahraditi, zvláště od nejvyšší vrchnosti svému vasallu.

Též mně povídal,[2]) že jest jedl u p. hraběte z Vacínova v domě jeho v Praze, a že netoliko v tom domě žádná škoda se nestala a žádná mobilia odtud vzata nejsou, ale že jest hrabě z Turnu zanechal v některých pokojích tapecerie, přes 20 sudův dobrého vína, v zahradě velký počet nových stromův a dal obzvláštní zeď udělati, aby řeka Vltava nemohla zahradě škoditi. Z čehož jest znáti, že týž z Turnu byl oumyslu zase se tam navrátiti.

V příčině těch justificirter sedlákův v Budějovicích z psaní mého, které jsem J. Mti panu synu Tvé M. učinil, ráčil jsi mému mínění vyrozuměti. A poněvadž v příčině toho psaní, které od J. M. Cské V. Mstem pánům místodržícím v té příčině se stalo, od J. M. Cské k uvážení v tejné radě vyšlo, netrefí mně se to J. M. Cské ad partem přednésti a kdybych to v tejné radě přednášeti měl, mohly by se mnohý difficultates v tom najíti. Pročež vidí mi se, že toho zanechati lýpěji jest.

V příčině té cessí království Českého od J. M. Cské J. M. Kské stalé co jsem o té věci J. Mti panu syna Tvé Mti psal, ráčil si vyrozuměti, při čemž toho zanechávám, pokud další příčina mně se k tomu nedá. — J. Mt. kurfiršt bavorský hrubě na to tiskne a žádá, aby od J. Mti knížete z Fridlandu succurs proti Švédu odeslán byl, ale J. Mti knížecí se vidí, že touto diversí proti kurfiřštu Saskému větší succurs se dává, nežli aby velký succurs k Řeznu odeslán bejti měl. Effectus docebit a bohdá vedle toho mínění a vinše Tvé Mti, kterej v psaní Tvé Mti dokládati ráčíš se stane.

Strany praedikantův, zvláště českých, v Praze do arestu danejch, bylo by se dobře stalo, aby J. M. knížecí ráčil podobně učiniti, jako s Čabelickým, poněvadž oni nebyli milites ani duchovní (kromě jestliže apostata kněz katolický mezi nimi byl), aby je byl ad tribunal justitiae politický oddál, bylo by se s nima procedírovalo vedle práva quod justum et aequum est, tak aby budoucně nemohli víceji duší lidských zavozovati. — Sice ačkoliv nebyli dále confoirováni toliko až do Litoměřic, jistá věc jest, že jsou se odtud dále přes hranice obrátili a spolu s jich ochránci, saským lidem, z Čech se reterýrovali a utekli a bohdá na věčnost víceji ani oni ani jiní podobní do milé vlasti naší katolické navrátiti se moci nebudou.

Jest v pravdě věc žalostivá o tom slyšeti a od jiných tomu vyrozumívati, jak téměř všichni obyvatelé v království Českém na statcích našich od lidu vojenského a skrze nemožné kontribucí od přátel i nepřátel k bídě a záhubě přivedeni jsme. Smejšlím, že málo kdo z pánův obyvatelův se najde, kterej by toho zlého neokusil, toliko že jeden mimo druhého víceji a méněji toho oučasten jest. A kdyby jeden každý své záhuby přednášeti měl, ačkoliv každému se vidí a zdá, že mimo jiné nejvíceji jest zahuben, však smejšlím, kdyby k volení přišlo, že by mnohý, kterýmu se zdá, že nad jiné nejvíce zahuben jest, raději ještě na své zá-

[2]) Kdo? — Hrabě z Werdenberku?

hubě přestal, nežliby s jiným v tom frejmarčil. In summa, to nejhůře jest že jeden druhému v jeho bídě pomáhati moci nebude. — Měl se mnou, tyto dni J. Mt nejvyšší pan purkrabí zmínku a vidí mně se non esse absque re et non carere justis causis et considerationibus, totiž poněvadž mnozí z nás z obyvatelův téhož království v nemalých dluzích postaveni jsme, tak že z důchodův statkův našich zahubených nebude nám možné pánům věřitelům našim netoliko sum od kohokoliv z nich nám vypověděných ale ani ourokův platiti: pročež zdaližby nemělo se za některý rok přiročí generální dáti, aby v tom čase žádný z dlužníkův nebyl povinen věřiteli svému hlavní summu platiti, k čemuž aby žádným právem exekucí přivozován nebyl; anobrž, poněvadž naše záhuba pochází netoliko od lidu vojenského, ale od odvozovaných mnohých těžkých a nemožných kontribucí a naproti tomu páni věřitelové naši netoliko žádných škod a záhub od lidu vojenského nepocítili, ale z těch summ, který za námi mají, žádných kontribucí nedávali, zdalibychom povinni byli v tom půl létě zadrželé ouroky zouplna jim zaplatiti? Já jsem pánu pravil, že mně se vidí, že ta věc nebude moci jinde než na sněmu obecném uvážena a nařízena býti. Žádám, že ráčíš spolu s jinými J. Mtmi pány místodržícími o té věci conferirovati a V. Mtí zdání mně zase napsati.

Strany odjezdu V. Mtí pánův místodržících se všemi expedicemi z Budějovic do Prahy ad residenciam regiam... vidí mně se, že bude zapotřebí, abyste ráčili své zdání dáti, zdaliž ihned pro příjezdu V. Mtí do Prahy měly by práva otevřeny býti (však desky se nemíní, ty beze vší pochybnosti slušně a právně otevřené bejti mají) a soudové zase průchod svůj míti, aneb zdaliž by se mělo očekávati, ažby J. M. Kská ráčil do království Českého přijeti a až by přede všemi věcmi nejprve sněm obecný držán byl. Kdybyste takové zdání své odeslati ráčili, tehdy bylo by to J. M. Cské přednešeno a následovala by na to resolucí.

Strany memorialu p. hraběte z Vrtby co J. Mti panu synu Tvé Mti jakož i v příčině dosazení nového soudce zemského píši, z téhož psaní mého ráčil's vyrozuměti. Jak jsem s p. hrabětem z Werdenbergu v Lachsenburku se shledal, hned jsem v příčině té kopie diplomatis s ním rozmluvil; oznámil mně, že jest týž list zhotoven toliko s podpisem J. M. Cské vlastní ruky vedle toho žádného jiného, takže nemůže se od žádného stěžovati, jakoby z nepořádné expedicí to vyšlo. A pravil, že jest věc slušná, aby též kopie na kancelář českou dána byla a odtud aby V. Mstem pánům místodržícím se odeslala; zde pak, když o to připomínám vždycky se vymlouvá, že ji nemůže nalezuouti, tak že až posavád jsem ji dostati nemohl.

Teprve při dnešní ordinarii psaní a zprávu z Prahy jsem dostal, jak se v domě mém hospodařilo, totiž dokud Saští tam byli; z toho tejného zazděného místa všecko jest vzato a dům vyplundrován a dále aby k domu rušení nepřišlo, každej den mnoho se platiti muselo, že mnoho set zlatejch to stojí. A při vzetí nyní Prahy vojáci naši paterý dvéře do domu mého nahoře i dole vyrazili; mnoho kamen, voken a dveří zkazili a nebohou hospodyni i jiných, kterým jsem já bytu v domě přál, zplundrovali a do košile slíkali. Patientia perforza. — Očekávám nyní o další záhubě panství Mělnického zprávu vzíti.

XXIX.

Datum 16. června 1632.

Z příležícího psaní Tvé Mti porozumívám, že by ráčil chtíti mordicus zůstávati, že vzáctněji jest in criminalibus souditi a odsuzovati moci nežli toho prázdna býti; v čemž mně se vidí pravdivé to latinské propovědění býti: quot capita tot sensus. ... Sice kdyby v tom vzáctnost a důstojnost záležela, tehdy duchovní osoby měly by za opovrženější držány býti, protože in criminalibus zapovídá se jim souditi; ješto in omnibus regnis, provinciis et reipublicis bene constitutis duchovní stav za nejvzáctnější držán jest. A že vedle nového zřízení zemského zůstaveno jest, aby (že) bez vědomí J. Mtí králův českých nad žádným od soudu zemského odsouzeným exekucí vykonána býti nemá, nestalo se proto, aby Jich Mti králové čeští chtěli in criminalibus sami souditi a ovšem pak aby mohli vejpověď z soudu zemského vostřiti a přísněji nežli soud zemský odsouzeného trestati, ale proto, aby mohli odsouzeným milost učiniti aneb jestli žeby při odsouzení jeho v přísnosti bylo co excedirováno, aby to mohli autoritate sua regia napraviti. Sice jak duchovní osoby tak králové a knížata a v Rakouských zemích hrabata, páni a osoby rytířské nežádají sobě to, anobrž žádným spůsobem nechtějí criminalibus iudiciis se inmiscere, pokládajíce sobě to proti jejich urozenosti a s nebezpečenstvím svědomí a duší jejich. Ale poněvadž u nás v Čechách a v Moravě contrarium sentiunt, nechť tedy každý gaudeat suis juribus et suis oppinionibus.

Strany p. Petra Jiřího Příchovského až posavád v té věci nic do této expedicí kanceláře české od žádného podáno není. Bude-li budoucně co podáno, nepominu co nejdříve bude moci býti to fedrovati a zvláště aby spravedlnost podle nového zřízení zemského průchod svůj míti mohla. Což žádám, že témuž p. Příchovskému ráčíte jmenem mým oznámiti.

S p. hrabětem z Werdenberka jsem mluvil v příčině té kopie. Pravil mně, že ji nemůže naleznouti a že se jemu vidí, poněvadž pan hrabě z Vacínova resolucí J. M. Cské v té věci V. Mstem pánům místodržícím a na komoru českou v známost uvedl, že ráčíte moci na tom dosti míti a nebude potřebí další kopie viděti. Z toho poznávám, že já té kopie nedostanu. Nevím co k tomu říci. Sice mohlo by se říci, že v těch psaních v příčině těch konfiskací aspoň zmínka se činí, že J. M. Cská ráčil J. M. knížeti z Fridlandu diploma na to dáti; ale v patentích v příčině kontribucí žádná zmínka se nečiní od J. M. Cské než toliko vše zouplna jmenem J. M. Kské se poroučí. A nic méně jak V. Mti páni místodržící tak žádnej jinej se nedotazuje, zdaliž od J. M. Cské tam uznáno jest vedle uznalé potřeby kontribucí v království Českém nařizovati. Ale vše daremný jest tím hejbati; vidí se, že i na tom se již nepřestává a béře se od dobytka a obilí vše, kde se co najde. Pán Bůh rač sám pomáhati.

Dnes byla držána velice pěkná processí u sv. Michala apud patres Barnabitos z nařízení a nákladu J. Mti královny. — Na velkém voltáři bylo tak mnoho od drahého kamení, zlata a stříbra, že se šacovati dosti nemůže. Bohdá v Praze ráčí J. Mt podobnejch, pěknejch processí víceji drželi et per singularem devotionem fidem catholicam rozmnožo-

vati. — Posílám Tvé Mti v rozdílných jazycích z rozdílných míst psaní rozdílný a noviny, ráčíš je moci tam J. Mstem komunicirovati. Též posílám Tvé Mti ten českej patent.

Rád jsem tomu vyrozuměl, že náš pan monseigneur Mucarus [3]) tu bezbožnou knížku refutirovati (chce). Nepochybuji, že ráčíš jemu v tom věrně nápomocný býti. Pokud již v Budějovicích nejni, tehdy žádám, že přiležící psaní jemu odeslati ráčíš.

XXX.

Datum 19. června 1632.

Jak z přiležícího psaní Tvé Mti porozumívám, že jsi ten německý patent dostati ráčil, tak nepochybuji, že jsi český patent též dostati ráčil. A Tvé Mti in confidentia oznamuji, že J. M. Cská ráčí míti rozmyšlení ty patenty podepsati, domnívajíce se, že se to vztahuje na ty věci, které při vzetí Prahy od J. M. Cské lidu vojenského vzaty jsou, pravíce... (porušené místo), že se jim to nemůže zase odníti. Ale když jsem J. M. Cské dobrou reformací (sic) dal, neráčili nic víceji proti tomu říci a se podepsati. Nicméně potřebujíc Tvá Mt. víceji patentův ráčíš moci několik exemplářův tam v Budějovicích dáti vidimirovati a již potomně k potřebě své jich užívati.

Než v pravdě s nemalým pohoršením z těch kopií od Tvé Mti mně odeslaných jsem porozuměl, jak se s těmi víny v domě Henklovským nalezenejmi zacházelo, že jste až posavád odtud nic dostati moci neráčili. Viděl jsem psaní z Prahy od regenta nejvyššího p. purkrabího, v kterém píše, že jest se utíkal k pánům hrabatům z Vrtby a z Vacínova žádajíc za patent, kde by se věcí J. Mti pána uptati mohl, aby je mohl vyzdvihnouti, ale takovejch patentův dostati nemohl; než vždy na jednom místě osm sudův vína pánu náležející se uptavše nechali je odtud vzíti, než J. Mt kníže dva sudy pro sebe zanechal. — Smejšlím co se židův dotejče, že pan hejtman Staroměstský [4]) Tvé Mti k spravedlnosti dopomůže.

Přečinění, zlé, hanebné a rebelské činy a skutky kurfiršta Saského vlastně ráčíš vypisovati a od začátku toho sjezdu v Lipště mnohý jiný připsati se mohou: Pán Bůh rač popřáti ut dignam poenam factis suis recipiat, tak jak s pomocí boží dobře se to může in effectum reducirovati. — O vzetí Prahy již přestávám na těch relacích, které jsem dostal, než rád bych ještě od někoho z Prahy relací dostal, kteří z měšťanův v městech Pražských v tom čase nekatolíci sou učiněni a jak se ti nyní ukazují. A poněvadž se psávalo z Prahy, že mnoho tisíc lidu v kostele Tejnským od těch nepořádných predikantů pod obojí přijímali, což, jestliže jest to pravda byla, tehdy bylo by potřebí nyní zase k tomu se přičiniti, aby se přesvědčilo, které osoby jsou to, tak aby zase k víře svaté katolické přivedeny býti mohly. — Strany statku Libenského snad přede všema věcma bude zapotřebí věděti, podle čeho ten statek kon-

[3]) Macarius z Meřelic. Co do věci, o níž se píše, srovnej Jirečkovu Rukověť II. 5. a Sborník Historický 1884 str. 33. pozn. 5. — Vyšla-li Macariova „refutace", bohužel nevíme. Spis č. 1. v Rukověti ukazoval by k něčemu podobnému, ale datum vydání jeho (1621) sem se nehodí.

[4]) Henrich Wolf Berka z Dubé.

fiscirován býti má a zdaliž sestra pozůstalého nebude také míti k té po zůstalosti (co lenního není) právo a spravedlnost.[5])

Teď nyní u večer pozdě přijel kurýr od J. Mti knížete z Fridland s psaním de dato v Lounech 17. huius, z kteréhož psaní znati, že s to traktací s kurfirštem Saským schází a to bohdá všechno pro lepší.. Posílám některé vlašské noviny.

Strany příjezdu J. M. Kské do král. Českého naději se, že dlouh s tím prodlíváno nebude Strany ouřadu kancléřského při J. M. Ksk co J. Mti panu synu Tvé Mti v té materii píši, vyrozuměti ráčíš, ne jaké příčiny mne k tomu vedou, že já na ten čas s J. M. Kskou je nepospíchám, v předešlém psaní mém J. Mti panu synu Tvé Mti poně kud jsem toho dotekl a při jiné příležitosti dáleji se o tom vyjevím.

Strany pana z Talnberka, až posavád v příčině svých ouřadů ohlá šení neučinil a smejšlím, že neuznává toho potřebu bejti, poněvadž ouřa presidentství nad appellací podobně jako presidentství komory český ne jsou ouřadové, o kterejch zřízení zemské A 39 vyměřuje, že při vyjí pěti let má při J. M. králi Českém ohlášení svý učiniti; a ouřad ne vyššího komornictví v král. Českém smejšlím, že rovně tehdáž na seb přijal, když Jsi ráčil ouřad nejv. hofmistrovství na sebe přijíti.

Včera přijel sem kurýr od J. Mti knížete z Friedlandu de dato v Březanech 14. huius s psaní (sic), která odtud přišly. Porozumívá se, že J. Mt knížecí ráčí se strojiti v (snad k) Plzni a odtud do říše jeti s J. Mtí knížetem Bavorským se spolčiti a proti Švédovi s pomocí boží štěstí koštovati. — Item, že naši zámek Most a zámek Rothhaus aneb Červený Hrádek mocí dostali a přičiniti se k tomu chtějí, aby Loket a Eger taky brzy dostali a tím lépeji potom do říše táhnouti mohli. — Item, že nejvyšší p. Schamburg v Lužicích téměř všech měst se již k ruce J. M. Cské impationiroval. — Item, že s kurfirštem Saským se ještě o pokoj tractiruje, ale až posavád nic jistýho zavříno nebylo, o čemž i o jiných věcech, co se tam u nás v Čechách děje, nepochybuji, že tam jisté noviny mívati ráčíte.

Z říše se píše, že král Švédský se vším svým lidem z Bavor vytáhl, okolo Augspurku všechnu svou armadu spolu sjeti dal; neví se ještě jistotně, kde se obrátí, než smejšlí se, že bude chtíti kurfirštu Saskému na pomoc přispěti a s ním se spolčiti, proti armádě J. M. Cské táhnouti; však jest naděje, že J. Mt kníže z Fridlandu spolu s J. Mtí kurfirštem Bavorským k takovému spolčení přijíti dáti neráčí.

---

[5]) Z Bílkových dějin konfiskací nevysvítá, o které osoby v této věci šlo.

O správě panství Poděbradského v XVI. a XVII. století.

Sepsal *Fr. J. Zoubek.*

(Dokončení.)

Ale odkud později bráti peníze, když nebylo nač se dlužiti? L. 1703 dne 16. srpna půjčili Leopoldovi I. úředníci a obyvatelé panství Poděbradského a Kolinského „na veřejné potřeby“ 26.495 zl. rýn. 3 kr., načež jim ve Vídni dne 28. října 1703 vydána byla německá „asekurací“, která dne 15. listopadu t. r. do Poděbrad poslána byla a jména všech věřitelů obsahuje. Jenom několik příspěvků z ní vybereme. Hejtman Jan Těšovský půjčil 12.000 zl., purkrabí Václ. Blovský 1000 zl., písař důchodní Jiří Ant. Komárek, písař sirotčí Jan Modestin, písař obilní Dan. Alexius po 300 zl.; písař lesní Jan Wein 100 zl., nadlesný Fr. Ladgdman 600 zl., podporybný Jak. Servus 50 zl.; šafáři 50—300 zl.; sládek a mlynář zámecký po 150 zl.; Poděbradští a Sadští po 1500 zl. atd. Po dvě léta měla býti jistina úrokována 6 % a pak vracována po $^{100}/_{1}$. Stalo-li se tak, listin toho týkajících se neznáme.[35])

12.[36]) Zprávy o právních poměrech lidu poddaného.

Kusá jsou svědectví, která máme o správě lidu poddaného, při čemž ani nemyslíme na Poděbrady a Sadskou, kteréžto městské obce spravovaly se dle svých privilejí, v 17. století znamenitě stenčených. Lidu selskému nevedlo se na kr. panství lépe ani hůře nežli na panstvích šlechtických. Jaký hejtman, takové bývalo panství; nejvíce rozhodovala jeho povolnost nebo libovůle; ona spíše v XVI. tato pak v XVII. století. Nebylo by nesnadno podle obdoby Pernšteinských a jiných panství přehledný obraz právních poměrů lidu selského sestaviti, kdyby o to nyní šlo. Tuto přestáváme na tom, že několik sebraných zpráv jakž takž seřadíme, abychom poněkud material k historii lidu selského rozmnožili.[37])

Břemena zemská dle usnesení sněmovního i na lidi panství Poděbradského vkládána byla. Tak kvituje Ferdinand I. dne 3. ledna 1532 Václavu

[35]) Kniha hejtmanská.

[36]) Předešlé dva odstavce mají míti č. 10, 11.

[37]) Srov. O správě hradu a zboží Potenšteinského v monografii Potenšteinské 1870, 27.—33. Utužování poddanství v Památkách VI., 95. Živobytí drobné šlechty v Památkách VIII.

Vokrouhlickému, úředníku na Poděbradech, že od poddaných toho panství odvedl profiantmistru v Čechách Joštovi Guntarovi z Moren pomoci proti Turku: peněz 233 kopy 25 gr. 1 den.; mouky 15 kop 1 korec, ovsa 15 kop 1 korec.[38]) Tak dálo se ovšem i jindy.

Jako pro stálé přitužování poddanství lid selský vždy náchylen býval k zpouře, naděje se do ní břemenům svým ulehčení, tak i na Poděbradsku, odkudž hejtman Muchek z Bukova l. 1547 zprávu dával, že lid zdvihá se způsobem vojenským a píci voziti za vojskem královým se zdráhá.[39]) Ale nejsmutnější zprávy jsou teprve l. 1775 za „vojny selské“ u Chlumce,[40]) které do úkolu našeho nespadají.

Z panství nebýval žádný „člověk“ propouštěn bez „výhostu“, ale bráněn byl, kdykoli jiná vrchnost k němu se táhla. Tak žádal Arnošt Ichtric l. 1556 úředníky komory král., aby o to Janovi z Donína na Kunžberce psaní učinili, že dva lidi z Vesce za poddané své pokládá a k hejtmanovi poselství činiti nepřestává, aby mu vydáni byli, a oni poddaní jsou panství Poděbradského. Jako pak Albrecht Křinecký z Ronova a na Jeseníku nechtěl na grunty král. propustiti a Janu z Rašovic za manželku dáti kmetičnu svou poddanou, dokud ho hejtman Prog za to nepožádal (1565): tak bylo činíváno i z panství Poděbradského,[41]) smlouvy pak svatební vpisovány byly do „knih purkrechtních, kdež se smlouvy zapisují k správě náležící poddaných JM. císařských k zámku Poděbradskému“.

K „odúmrti“ vůbec známé zvláštní podrobnost přidáváme: Teprve dne 2. srpna 1651 zrušen byl na Poděbradsku tento obyčej: Zůstala-li dcera jediná po rodičích svých z poctivého lože manželského na svět zplozená, a ta sedíc v dědictví svém po týchž rodičích na ni přišlém, manžela vzala a s ním dítky zplodila, potom pak týž manžel její i dítky prostředkem smrti zase s tohoto světa sešli, a ona v živobytí zůstala: bývaly jí již vdově dva díly její dědictví vlastního do důchodu a k ruce král. brány a obráceny. To tedy l. 1651 pominulo.[42])

Hnusná „pragmatika“, vydaná Ferdinandem III. „v příčině poddanosti, podle které se rozeznávati má, jak dalece jedna anebo druhé vrchnost na poddané lidi své na panství neb jinde na cizích gruntech zrozené se potahovati může“, byla pragmatikou Josefa I. dne 30. června 1708 vysvětlena a doplněna.[43])

O soudech, o sirotcích atd. již výše místy zmínka se stala.

---

[38]) Koncept v arch. místodrž. C. S. $^{15}/_{11}$.
[39]) Tieftrunk, Odpor stavův 243.
[40]) Solař, Hradec Králové 168.
[41]) Original v museu.
[42]) Kniha hejtmanská.
[43]) Dne 14. září 1708 dali o ní zprávu hejtmané kraje Kouřimského Ferd. Frant. z Říčan a Václ. Ant. Údrcký z Údrče. — Proč byl l. 1664 učiněn výpis z register komorního soudu a vepsán do knihy hejtmanské na Poděbradech, nevíme. Týče se zbojnosti panské naproti lidem poddaným. Leta 1552 obeslal arcikníže Ferdinand Hynka Rychnovského z Rychnova, na něhož byl Jiřík Sopoušek z Bukoviny vznesl na arciknížete suplikací, že mu Rychnovský syna zabil. Petr, Sopouškův syn, poslal Rychnovskému list královský se svou suplikací, sám ve Verdeku u Králové Dvora čekaje na odpověď. Rychnovský vyslal lidi své do té vsi na cizí grunty, aby Petra vzali a na grunty jeho přivedli. Dle sročení, arciknížetem učiněného, měl Rychnovský otci Petrovu statek navrátiti a na něho ani na dítky jeho nesáhati. Ale Rychnovský držel Petra u vězení, v řetězích za hrdlo i v půli ukovaného, mnoho nedělí. Když Petr po suplikací otcově propuštěn býti měl, Rychnovský Petra k jem

13. Listinné zprávy o vsech některých.

Škoda bylo by listin netištěných, pokud vyhledány jsou, aby jich obsah nevešel v širší známost. Tuto tedy něco o několika vsech panství Poděbradského.

1. *Zboží*. L. 1587 seděla na Zboží Marketa Zbynkova z Jelčan, mající toho času před právem Kouřimským při s Evou Hlaváčovou z Jelčan na Pašimĕvsi na Lhotce. Poděbradští dali jí toto svědectví: Od úterka po sv. Medardu až do soboty (od 9.—13. června) „takové rozvodnění velmi veliké okolo Poděbrad a též vsi Zboží i jinde všudy okolo nás jest bylo, že téměř na teyden trvalo, tak že žádney od nás z Poděbrad ani k nám po sveych nejpilnějších potřebách jíti ani jeti nemohl". L. 1596 seděl na svobodném dvoře ve Zboží Jiřík Vodička z Lésky, muž nepořádný, soudům dobře známý.[44]) O dvoru Hochovském již zmínka stala se.

2. *Velim* (Pam. I., 309.) a *Kly* (Pam. IX., 318.). L. 1608 dne 28. července Rudolf II., žádán byv „od robotných rychtáře i na místě vší obce vsi Velimě", obnovil list Vladislava II. na odúmrť (daný v Olom. v stř. př. sv. Tiburcím 1502), tak aby Velimští a tři osedlí ve „vsi Kell" téhož panství Poděbradského statek svůj odkazovati mohli komukoli; kdo by pak umřel bez pořízení, spadnouti měl statek na nejbližší přátele obojího pohlaví, avšak nikoli jako dle listu Vladislavova na přátele z čího panství koli, než toliko z panství královských. Z malého toho obmezení vyňato bylo toliko: „leč by který přítel s jiných gruntův na grunty naše se osaditi chtěl a toho při vrchnosti své užiti mohl." Neměl tedy žádný statek odcházeti z panství.

3. *Lhota Písečná*. L. 1497 dne 20. července (na Hor. Kut.) potvrdil Vladislav II. listu, jejž byl dal Jindřich kníže Minstrberský Havlovi, někdy rychtáři v L. Písečné, manželce a dědicům jeho dvůr pustý ve Lhotě Písečné, který slul Bílkovský, k Poděbradům příslušející, s pěti čtvrtmi lánu dědin bez půl třetího jitra, i s břehy atd., nad to pak louku „Klín" na Blatě, kterouž prvé týž Havel k též rychtě držel. Z manského toho dvoru byla služba k Poděbradům: kolikrát by koli toho potřeba byla, vypraviti střelce s kuší a se zbrojí i což na střelce přísluší.

---

v hlavu pral i nohy přerážel. Právo Petrovi osazené, „že žádné viny, proč by na hrdle trestán býti měl, při něm nenachazejí," oznámilo. „A nad to též právo všecko více než jednou se přimlouvalo a jeho Hynka Rychnovského pro pána Boha prosilo, aby takové ohavné smrti mu činiti nedal." Ale Hynek Petrovi „týlem jazyk beze všeho jeho provinění vytáhnouti dal". Ovšem Petr „některá nenáležitá a všetečná slova proti témuž Hynkovi Rychnovskému mluvil; však proto přes taková jistá JMC. a JM. arciknížecí poručení i také právem osazeným očištění jemu Petrovi takové ohavné a nenáležité smrti své, volně dáti učiniti jest neměl". Pro takové „přečinění a neposlušenství" vzat byl Hynek v kázeň a trestání, „tak aby ihned tu, kdež mu od hejtmana hradu Pražského ukázáno bude, v to místo šel a v takovém trestání v témž místě do další vůle a poručení JMC. zůstal". Že pak Petra „za příčinou toliko nějakých odporných řečí", moha jinak náležitě jej trestati, tak ohavně usmrtiti dal, „protož aby jemu Jiříkovi 300 kop gr. č. dal i vyplatil", a to ve dvou nedělích, „a jemu také aby zase všecken statek jeho odjatý navrátil, a on, osadic jemu Hynkovi hodným člověkem grunty, má s ženou i s dětmi a vším statkem svým svoboden býti a za pána sobě kohokoli se jemu líbiti bude vzíti a se osaditi. Nic méně aby on Hynek Rychnovský i dědicové jeho ani žádný jiný jménem jeho lidem poddaným jeho Hynka, kteříž jsou buď jemu neb Sopouškovi k této při svědomí dali, ničímž zlým, řečí ani skutkem toho nezpomínali a těžkosti proto žádné nečinili. . ." pod skutečným a přísným trestáním. — Byli snad Sopouškové později osedlí na Poděbradsku?

[44]) Arch. mus. a kn. hejtm.

4. *Lhota Vrbová*. L. 1474 dne 14. června dal Hynek vojvoda Minstrberský listem na Poděbradech Lukši rychtáři z Vrbové Lhoty za „mnohá poslušenství“ lán dědiny k držení dědičnému, přidav mu z milosti užitek z krčmy svobodné.

5. *Pečky*. L. 1586 Tomáš jinak Tomek rychtář, Viktorin jinak Víšek, Matouš Kulhavý, Václav jinak Vaněk nádvorník, lidé ze vsi Dobřichova páně Adama Slavaty z Chlumu a Košmberka a na Čestině Kostele, zajali a do Dobřichova zahnali 30 ovec na obci Dobřichovské mezi mostem Ratěnickým a struhou, kterou voda tekla na mlýn Karla Záruby z Hustiřan a od toho mlýna dolů blíže vsi Peček, kteréžto obce Marek z Bítova a v Pečkách i předkové jeho nad paměť lidskou s Dobřichovskými pasením dobytka beze vší překážky užívali. Bylať o tom smlouva od l. 1574 v čtvrtek před sv. Petra stolováním (18. února) mezi Václavem a Adamem i na místě Jana, strýce jich nedílného let nemajícího, Radimskými ze Slavkova a Mikulášem z Dražovic a na Crhenicích. Proto zájem ten l. 1589 na soudu komorním panu Slavatovi za pych byl pokládán a 10 kop gr. č. pokutován.

6. *Hradištko*. L. 1601 dovolila komora královská k přímluvě hejtmanově, aby Matěj Máša ze vsi Hradištka některé statky své, „jichž pro nedostatek svůj, též dalekost cesty opatrovati nemůže“, lidem poddaným panství Přerovského prodati mohl, „poněvadž tu na škodu JMC. nic nebude.“

7. *Pátek*. Od starodávna užívali měšťané Poděbradští sádek některých na obci sousedů Páteckých, o něž zhusta bývaly nesnáze a nevole. L. 1589 srovnával je hejtman Prog tak, aby Poděbradští sádek, jakž struhou na groš královský udělanou byly vyměřeny a vycejchovány, jako dříve sazováním ryb užívali. Za místo, na němž sádky stály, dali Poděbradští Páteckým 20 záhonů rolí koupených od Mikuláše Mikšíčka z Chotětic, ležících vedle meze Kyriankovy s strany jedné a vedle obce Pátecké pod samou vsí Pátkem s strany druhé. Se sádek těch platili Poděbradští 4 groše. Dne 6. října 1671 žádali Poděbradští komoru královskou, aby jim plat ten i plat s kopanin odpuštěn byl — kopanin bylo 156$^1/_2$ jitra, platu 2 kopy 44 gr. 6$^1/_2$ den. česk.; v místě „Kočkov“ řečeném bylo kopanin 78 jiter. Kdyby prý na těch kopaninách dříví bylo vysekáno, mohlo by několikráte tolik za najímání trav do důchodu královského býti přivedeno, a kromě toho měla by zvěř po vysekání toho dříví na mladých travách své stanoviště. Plat byl zrušen.

8. *Opočnice — Štomíř*. Dne 22. července r. 1575 stala se a byla do desk zemských vložena smlouva mezi komorou královskou a Českobrodskými: Když stavové svolení své dali, postoupí král Brodským vsi Štomíře s kostelním podacím a s krčmou výsadní i se vším příslušenstvím k záduší a k špitálu, avšak tak, aby ospy na zámek Poděbradský dle register urburních platili a jako od starodávna „žernovy aneb kameny mlejnské“ k mlýnu Poděbradskému robotou vozili. I to si král zůstavoval, „kdyby kdy toho potřeba byla a vojenské tažení nastalo, aby oni Štomířští jeden kus bořicí střelby čtyrmedcítma koňmi až na pomezí království Českého vezli“. Rychtář Štomířský byl muž lety sešlý, dědiců nemající: kdyby rychtář sešel smrtí, vymiňoval si král po něm dvůr nápadem, ale vrchnost nad tím dvorem měla příslušeti Brodským. Za rybník u Štomíře měli Brodští do sv. Bartoloměje dáti 1000 kop gr. míš. Za to chtěl král Brodským postoupiti vsi své „zádušní“ Opočnice, „kteráž při forštu panství Poděbradského leží“. — Že Štomíř jest staropamátnou Žitoměří, viz v „Památkách“ IX., 503.

9. *Opolany* (Vopolany). Pavel Neupauer, jsa purkrabím na Brandýse, ve středu po Quasimodo (2. května) 1600 darován byl přídomkem „z Veitenfeldu". Když byl hejtmanem na Kolíně, osvobodil mu Rudolf II. v úterý po Laetare (30. března) 1604 v Opolanech panství Kolinského dvůr, od starodávna „Bolemanský" řečený, i s tím, co přikoupil, i s tím, co od panství Poděbradského držel, ode všeho platu, úroku, robot a povinností. Když dvůr ten o 40 let později, během válečným celý zpustlý, do jiných rukou přecházel, bylo vymíněno, kdyby do desk vjíti nemohl, že má z ceny trhové nejméně 800 kop míš. býti sleveno. Z nařízení komory královské stal se dne 3. března 1645 zvod do toho dvora skrze k tomu vyslané Jana Maxmiliana Hořovského purkrabí Poděbradského a Kolinského a Bartoloměje Bavu Hermštatského písaře obročního na Poděbradech u přítomnosti Mikuláše Sodomy rychtáře a Havla Laumana souseda Opolanského, též Václava Váchy šafáře v tom dvoře k ruce urozeného a statečného rytíře panu Petru Pavlovi della Grangia. Pokoje, světnice, komory, stáje byly všecky bez oken a bez dveří od vojska vybitých. Stodola byla právě vystavěna, avšak „nedopobita" a bez vrat. Bylo v ní slámy žitné do 4 kop otepí a do tří vozů hrachoviny; šindele na stodolu bylo po ruce 20 kop. Na zimu bylo zaseto žita na 7 kop 33 záhony — zrna padlo 45 korců 2 věrtele; při druhém gruntu, „Pexovském" na 38 záhonech 4 korce. Pšenice bylo vyseto na 4 kopy 3 záhony 25 kor. 2 čtvrce; na roli Pexovské na 1 kopu 32 záhonů 8 kor. 2 věrt. Sena na louce Vystrčilovské v jednom stohu do desíti vozů ještě zůstávalo.

10. *Třebestovice* (240). „Jiřík z Kunstatu a na Poděbradech pán", jsa v dědičném držení tvrze Třebestovic i zboží k té tvrzi příslušejícího, dne 21. srpna 1442 dal k pravému purkrechtnímu právu opatrnému muži Benešovi mlynáři z Pořičan (234) městiště mlýnské v Třebestovicích, aby na tom městišti mlýn sobě dělal a stavěl svým nákladem, zvláště dvě kola moučná aby připravil a třetí stupný k požitku svému i také struh hořejších a dolejších aby požíval, ale cídě je a vydělávaje svým nákladem. Nad struhami co by viselo a jemu překáželo, to měl poroubati a tu na břehu toho nechati. Také měl si strže udělati do prostřed strouhy, až mu toho potřeba bude. Nápad k tomu mlýnu přes kus zahrady na kola měl sobě vésti. Přidáno bylo mlynáři půl zahrady nad koly, „klínek louky", i to vrbí okolo náspu, aby oba břehy od konce do konce sobě roubal a tím vrbím cestu ke mlejnu zpravoval a dělal. Úroku dával mlynář po 40 groších dobrých stříbrných rázu Pražského o sv. Jiří a o sv. Havlu, ale počav teprve po „prodlení a lhůtě" tří let, ale všech „podací" jakkoli jmenovaných měl prázden býti, kromě berně, kdykoli by byla povolena. Dobytek mohl honiti do stáda veského a pastuši platiti podle jiných sousedův a pro obecné dobré ve vsi zastávati čeho třeba bez odpornosti. Svědci listu Jiříkova byli Jan Liška panoše z Sudic purkrabí na Poděbradech, panoši Gabriel z Otoslavic, Jan z Černotočna. Léta 1589 náležel „mlýnec" v Třebostovicích k panství Přerovskému; hamfešt na ten mlýn byl již „zastaralej, avšak neporušenej"; potvrzen byl Rudolfem II. toho roku Viktorinu Hauserovi mlynáři ve mlýně pod Brandýsem.

11. *Dobřichov* (234., viz Pečky). Od krále Jiřího vysláni byli slovutní Jan z Mochova a Václav Hrůza z Cheltic na ohledání a rozeznání obcí v Dobřichově. Vladislav II., „když jsme nejprvé v koruně České byli", potvrdil Dobřichovským těch obcí. Když pak Dobřichovští překážky měli a nesli o ty obce, prosili velikými prosbami za obnovení toho potvrzení, kteréž stalo se Vladislavem v Budíně v úterý po novém létě 1503. Z dobré vůle a z dobrého

sousedství povolili Dobřichovští Pečeckým, aby půl druhé kopy drobného dobytka na zadní obec si hnali, nikoli po mostě, kudy formané jezdí, než po obzvláštním mostě, zábradlím přetaženém. Dobřichovští platili od starodávna se dvou luk, jež „Ostrovy" slují, 5 kop gr. č. na Poděbrady. K žádosti Mikuláše Cerhenského z Dražova a na Cerhenicích povolil Vladislav II. (24. března 1514), aby ty louky při týchž lidech pod ty platy zůstávaly.

12. *Všechlapy*, jak dostaly se do knihy Poděbradské, nevíme. Ode dvora, jejž tu byl koupil od vládyky Jana Doubravce na Radimi, prodal Vilém Kameycký ze Lstiboře, neznámého roku půl dvoru, půl štěpnice a $2^1/_2$ lánu Průchovi ze Skrchleb za 40 kop gr. č., aby je zplácel po 2 kopách o masopustě, dávaje platu ročního 5 kop gr. (svědek: vládyka Zikmund Služský).

13. *Dvory* (81). Purkrabí neustále naléhal na hejtmana Arnošta Ichtrice, chce-li Václava Sokola v držení ve vsi Dvorech pustiti. I otazovala se komora hejtmana, jak při postoupení té vsi má se zachovati. Když pak hejtman neodpovídal, opakován byl dotaz dne 6. října 1556.

14. *Opršalův dvůr*, později tak zvaný, na předměstí Nymburském v Poděbradech dán byl dne 22. července 1478 od Hynka knížete Minstrberského opatrnému muži Vítkovi Sekyře z Kútův k držení dědičnému. Byla v něm štěpnička, náležely k němu chalupy podsedčí, čtvrt dědiny orné a 13 jiter louky „Podvolší" (1567: Podůlší). Dříve držel dvůr ten Matěj Kuchta. L. 1521 koupil dvůr ten slovutný Albrecht Lipanský z Lipan, a král Ludvík trhu toho potvrdil. L. 1567 v pondělí po sv. Havlu u přítomnosti Kryštofa Proga hejtmana, Jiřího Chaberského purkrabí a Jana Batisty prodal dvůr Petr Opršal ze Zher a v Poděbradech Brykcímu Domažlickému z Rysengruntu též v Poděbradech za 170 kop gr. č. [45])

15. *Budiměřice*, ves stará s podacím kostelním, známá v dějinách vzdělanosti pro nešťastného Jana Mandelíka jinak Nežerku, za pana Henyka z Valdšteina, to na počátku XVII. století, z čarodějství a kouzelnictví tolikráte nařčeného a stíhaného. Naučení královských rad nad appellacími na hradě Pražském, vydané právu Kopidlanskému příčinou výslechu čarodějství na Nežerku sváděného, vepsáno bylo do hejtmanské knihy Poděbradské. Viz „Osvětu" 1878, 28. sld.

[45]) Kniha hejtmanská a j.



Drobnosti historické.

VI. Kdo z pánů českých provázeli roku 1355 Karla IV. na jeho prvé jízdě do Říma.

Sdělil *Josef Teige.*

Beneš z Weitmile (Scriptores rer. bohem. III., p. 362.—3.) uvádí tyto pány české v průvodu Karla IV., na korunovační jeho cestě do Říma (dle něho pak Palacký, Děj. nár. českého II., 6. p. 131.): „Fuerunt autem in ista via et solempnitate cum Domino imperatore fideles sui de Boemia, qui habuerunt vexilla seu banderia. Primo Venerabiles et Reverendi Patres dominus Nicolaus Aquilensis, filius quondam Johannis, Regis Boemiae a latere, fraterque domini Imperatoris. Item Dominus Arnestus, sanctae Pragensis Ecclesiae primus Archiepiscopus. Item Dominus Johannes Episcopus Olomucensis. Item Dominus Johannes, Episcopus Luthomislensis, Cancellarius Aulae Imperatoris. Item Czenko de Lypa. Item Pesco de Janowitz. Item Henricus de Nova Domo . . . ac comites multi . . .“

Výčet tento není úplný a doplnění jeho jest úlohou této poznámky. Byli průvodu účastni též:

Hašek ze Zvířetic, komorník, dle svědectví četných listin Karla IV. v Italii té doby vydaných, kde se mezi svědky jmenuje (Hasco de Sweretitz, Huber, Regesta č. 1995.).

Boček z Kunstatu a Oldřich z Ústí, jmenují se mezi svědky listiny ze dne 21. února dané v Pise, viz Pelzel, Lebensg. Karls IV., I. p. 439.

Zbyněk Zajíc z Hasenburku, jmenuje se mezi svědky v potvrzení privilegií hrabat Caccioconti Jindřichem VI. propůjčených ze dne 30. dubna v Sieně (Huber č. 2092.).

Čeněk z Vartenberku, commendator de Praga, uvádí se při listině, kterou Karel IV. povyšuje Františka Castracanisa za falckraběte (8. května v Pise, Huber č. 2109.).

Ješek z Vilhartic (Lesco de Volartiecz) dle listiny ze dne 15. května tamže dané pro hraběte Carrela (Huber č. 2123.).

Bernard z Cimburku (Bernard de Ozinnemburg).

Ješek z Rožmberka (Jesco de Rosenberg).

Zdeněk z Sternberka (Henco de Stsmberg), všichni dle listiny dané 23. června v Pise, kterou Karel IV. některé šlechtice italské kapitány jmenuje. (Huber č. 2144.).

Jan z Rožmberka, uvádí se sice již až na zpáteční cestě, však není příčiny, proč bychom pochybovali, že se súčastnil celé výpravy. (List ze dne 10. července z Norimberka 2170).

Mimo to jmenuje Matteo Villani (ap. Muratori XII., p. 943.), že v Udině byli dne 14. září (1354) ještě: pánové z Vartenberka, Jindřich z Dubé (de Dubbo), bratr jeden arcibiskupa Pražského.

VII. Vypovídal-li Vilém Slavata bohaté kupce z Jindřichova Hradce?

Sdělil *Jan Orth.*

V bouřlivém shromáždění na hradě Pražském dne 23. května r. 1618 vytýkal Pavel Kaplíř, jak Pavel Skála vypravuje, Vilému Slavatovi, že nutil bohaté kupce v Jindřichově Hradci k náboženství katolickému a, když od víry své upustiti nechtěli, z města je vypovídal a vyprodati se jim poroučel. Gindely však udává ve svých dějinách českého povstání I., 237., že to byl Litvín z Říčan, který Slavatu tak obvinil.

Zdá se býti pravdě podobno, že Gindely z lepšího pramene čerpal, než je Skála, neboť udání jeho jest potvrzeno, ba i částečně objasněno radním manualem Jindřicho-Hradeckým, založeným o novém roce 1615. Tam čteme tento krátký zápis: „Dne 28. Maje 1618. Poctivá obec aby se na Rathaus sešla, Kňourem zvoněno. Přednešeny jsou dva Artikule: Zdaliby J. M. ráčil byl koho nutiti, aby katolickým býti musel. Zdaliby nějaký nejpřednější kupec zde vyhnán pro víru býti měl, anebo se vystěhovati musel, což p. z Říčan od nějakého formana že slyšel.“

Ač není zaznamenáno, jak obec na tyto věci odpověděla, tož dá se z poslední věty souditi, že výtka Slavatovi učiněná byla zlomyslným utrhačstvím, jehož původem byl buď Pavel Kaplíř anebo Jan Litvín z Říčan, čelnější to strůjcové povstání stavovského, a tudíž nepřátelé Slavatovi.

VIII. O populaci v Kolíně po roce 1648.

Sepsal prof. *Josef Vávra.*

Jakož Kolíňané v letech 1624—27 prostředky donucovacími obráceni byli na víru katolickou, záleželo na tom vrchnosti světské i duchovní, aby to katolictví prokazováno bylo i skutkem, což hlavně se mělo jeviti obecným přistupováním k velikonoční zpovědi. Však při vnitřní nechuti mnohých bylo v tom po dlouhý čas potřebí vnějšího donucování. K tomu konci sestavovali konšelé listinu všeho obyvatelstva k velikonoční zpovědi povinného, na kolik stálo pod jurisdikcí městské rady. Počínalo se v tom dosaženým věkem devíti let, a počítáni tu osedlí, nájemníci, podruzi, chasa, čeleď i s manželkami a dítkami. Maje takový katalog po ruce, duchovní správce bez těžkosti se mohl přesvědčiti, zdali všichni povinnosti katolické zadost učinili, a neposlušné mohl ke světskému právu poháněti.

V archivu děkanství Kolinského nalézá se takový katalog kommunikantů z roku 1653, na jehož základě pokusili jsme se o vyšetření toho, jak silná či spíše jak slabá byla populace v Kolíně na onen čas.

Seznam ten obsahuje jména 718 osob v městě a na předměstích podle jednotlivých domů, s udáním stavu a věku, devátým rokem počínajíc. Pohřešujeme v tom obyvatele děkanství (3 osoby), zámeckého mlýna (v obou měs-

ských mlýnech bylo po 6 osobách), zámeckého dvora poplužního (v městském dvoře poplužním bylo 14 osob uvedeno) a konečně zámku samého, kdež bydleli purkrabě, důchodní, obroční, sládek, vodák s rodinami a čeledí, jichž počet však určiti nelze. S vynecháním obyvatel zámeckých můžeme tudíž počet obyvatel v Kolíně, kteří devátý rok věku překročili, udati na 741 duší. Dle nynější statistiky zahrnuje tento věk 82% vší populace. V tom poměru dá se stanoviti počet všeho křesťanského obyvatelstva v Kolíně k roku 1653 na 906 duší.

Za nynější doby (1856—78) zemírá v Kolíně z 1000 obyvatel za rok 31 hlav. Dle matrik úmrtních zemřelo v Kolíně, počítajíc v to též obyvatelstvo zámku, v pěti letech 1650—54 úhrnem 143 lidí, cožby na onen čas odpovídalo populaci městské 923 hlav, kteréžto číslo s číslem výše vyšetřeným 906 dosti trefně se srovnává.

O síle židovského obyvatelstva zpravuje nás listina v městském archivu Kolinském (Varia 1.), udávajíc jména 107 mužských židů buď samostatně se živících, buď při chlebě mladšího pokolení zůstávajících. V poměru k obyvatelstvu křesťanskému počítáno bylo roku 1654 v Kolíně as 400 židův. Úhrnečná populace v Kolíně staví se nám tedy na rok 1653 asi na 1300 hlav. Jest to zbytek obyvatelstva, jaké bylo před osudnou válkou třicetiletou, v jejímž děsném průběhu tenčila se populace jednak vystěhováním, zvláště za let 1621—27, jednak mory v letech 1625, 1633, 1639—40 a 1649. Úbytek tento nenahrazoval se valně novým usazováním přespolních řemeslníkův aneb vysloužilých vojáků, jaké se dálo od roku 1647. Povážíme-li, že strasti válečné, časté lekání a nedokonalá výživa tělesná v době příliš časté bídy a hladu zle působily na matky rodičky, jež pak rodily plod k životu málo způsobilý, jest nám souditi, že přebytkem porodů nad úmrtními jen nepatrný byl přírůstek obyvatelstva. Však bylo mládeže ve věku od 9—14 let, čehož bývá nyní 13·4% všeho obyvatelstva v zemi, v Kolíně roku 1653 jen 59, kdežto by jich dle počtu 718 kommunikantů mělo býti 108. Rodila se tato třída věku zajisté ve strastiplných letech 1639—45.

V onom čísle 718 hlav bylo dle stavu 190 manželův a tolikéž manželek; ostatních bylo 338. Dle pohlaví bylo v onom počtu 326 mužských a 392 ženských osob; jeví se zde tudíž nepříznivý poměr obojího pohlaví jako 100 : 120. Ještě nepříznivější byl ten poměr u svobodných a ovdovělých ve věku od 40—80 let, jichž bylo 16 mužských a 71 ženských. Dále shledáváme v onom počtu 718 duší 102 osedlé sousedy (r. 1618 jich bylo 213), 56 stran nájemnických, 85 podružských. Řemeslnické chasy bylo 24 hlav, čeládky služebné 54 mužských a 83 ženských. V opatrování jiných byli dva starci a 16 stařen. Nejstarším člověkem v městě byl tehdáž podruh Martin Šindelář, žebrák 113letý.

Dle zaměstnání bylo roku 1653 v Kolíně 36 hospodářů, t. j. sousedů, kteří se živili z výnosu rolí, luk a zahrad, 2 sladovníci, 6 pivovarníků, 11 řezníků, 7 mlynářů, kteří mouku prodávali, 6 pekařů, 1 perníkář, 1 mydlář, 3 tkalci, 7 krejčů (1620 bylo jich 30), 1 punčochář, 2 provazníci, 1 barvíř pláten, 2 koželuzi, 1 jirchář, 1 uzdař, 1 sedlář, 7 ševců, 1 kožišník, 2 bednáři, 4 tesaři, 1 kolář, 2 hrnčíři, 1 zedník, 2 kováři, 1 zámečník, tedy úhrnem 74 řemeslníků, ale na větším díle jen nuzných; byloť při nich pouze 21 tovaryšů, z nichž každý byl u jiného mistra, a jen tři učeníci ve věku 16—17 let. Konečně tu byli 4 rybáři, 2 lazebníci (felčaři), 3 foráci a 1 muzikáš. Při kostele byli děkan Pavel Petr Galli, Václav Turovský varhaník,

Tomáš Aquila kantor a Jan Kulhánek zvoník. Městští úřadníci byli magister Jiří Věčorek radní písař, Jan Letík a Samuel Claudius servusové, a mimo ně byli obecní služebníci hlásný, pastýř, dva poslové, šrotýř, plavec a pohodný.

Druhý seznam kommunikantův, ač bez udání věku jejich, jest z roku 1656 (Archiv městský Varia I.). Vykazuje již 740 osob, tedy o 22 více než roku 1653. Poměr mužských hlav k ženským jeví se tu jako 100 : 109.

Z matrik křestních vyšetřili jsme, že v pěti letech 1675—79 narodilo se v Kolíně 349 dítek (10 nemanželských); ročně tedy byl počet zrozených 70. Ten počet by poukazoval, jestliže na 100.000 duší rodí se v zemi 4152 dítek, k populaci 1676 duší křesťanských.

Tytéž matriky děkanské dávají nám zprávu, kterak roku 1680 morová rána v Kolíně řádila. První polovice toho roku byla velmi příznivá; neboť od 1. ledna do 20. června není v matrice úmrtní ni jeden případ smrti zaznamenán. Než hlízový mor zatím v zemi České se zahnízdil, a od 21.—30 června udály se v Kolíně 4 případy hlízy; od 6.—19. července zemřelo 6 osob, ale potom řádil mor s krutostí vždy větší. Od 20.—31. července zemřelo 75 lidí (13 dne 21. Jul.), od 1.—15. srpna 115, od 16.—31. srpna 204 (23 osob dne 21. Aug.), od 1.—15. září 109, od 16.—30. září 25 osob. Odtud pak v říjnu a listopadu byl úmor hlízový již pořídku, a poslední případ se udál 1. prosince na zámku. Celkem této metle Boží za oběť padlo 560 křesťanů, v celé farnosti Kolinské pak 826. Jak mnoho židé v tom úmoří trpěli, nemohlo se vyšetřiti. Ježto se zrodilo r. 1680 v Kolíně jen 44 dítek, zbývalo tu na rok 1681 jen asi 1200 křesťanských obyvatel. Památku toho moru věstí náhrobní deska, zazděná na kostnici za kostelem děkanským, mající nápis v tato slova: „Victimae charitatis, in contagione pestifera sublatae, hic in pace requiescunt: Admodum rev. dom. Laurentius Marcus Guigni decanus, adm. venerabilis pater Jacobus Visco, capucinorum conventus quardianus, pater Jeremias Budvicenus, capuc. conv. vicarius, pater Rogatus Pragenus (in decanatu obiit), p. Raymundus Palatinus (in decanatu obiit), p. Hieronymus Nicolai conventualis, frater Marquardus Bavarus laicus, dominus Tobias Khinczl senator hic consepultus. Eadem lue mortui per 4 menses 826. Perpende viator, dic requiem et abi.“ Kněžstvo v té době nákazy konalo svou povinnost se vzornou obětivostí, až všechno schváceno bylo morem. Dne 18 srpna zemřel děkan Guigni; kapucín pater Rogat, který zatímně duchovní správy se ujal, zemřel již 21. srpna, po něm 10. září pater Raymund, a jím vymřel konvent kapucínů v Kolíně, načež posláni sem z Prahy noví dva kapucíni, pateři Nathanael a Celestin, aby tu prozatím správu duchovní vedli.

V letech 1698—1702 narodilo se v Kolíně 382 dětí (14 nemanželských), což poukazuje k 1840 křesťanských obyvatel. Roku 1762—67 narodilo se 857 dítek (89 nemanželských) a v letech 1781—87 (po silném úmoří v letech 1771—72) byl počet rozených 1037 (96 nemanželských), což důkaz stálého vzrůstu populace.

IX. Zprávy o selském povstání léta 1680 na panství Litomyšlském.

Sdělil prof. *Josef Šimek.*

Kronikář města Litomyšle Fr. Jelínek napsal (roku 1843) o tomto povstání v II. dílu str. 210. následující: „Roku 1680 shlukše se v některých krajích země české vlasti naši sedláci, vrchnosti své robotu a jiné povinnosti

vybývati se zprotivili; těchto prostopášníků také sedláci panství našeho zámeckého se přichytili, a že dvory a ovčíny vrchnostenské vypálí, vyhrožovali, a také dvůr panský ve vsi Litrbach, jenž roku toho dne 23. dubna vyhořel, buřiči tito zapálit měli, a hned dne druhého na to 24. dubna ti nepokojní lidé, jichž 3000, mezi nimiž mnoho sedlské chasy a vysloužených vojáků bylo, s ručnicemi, vidlemi, oštipy, cepy, kosami při vesnici Osíku opodál města polem se položili a stráže až k samému městu rozstavěli, měšťanům a poddaným městu patřícím, pokudžby se s nimi nespojili, vypálením hrozili; však ale měšťané i jejich poddaní na vyhrůžky takové nic nedbali a jich se nanejvýš štítili. Přenoclehujíce lidé ti v poli, ráno hejtmana vrchního toho panství zámeckého Karla Vilíma Světelského z Lichtenflusu do pole k sobě přijíti vyzvali, an docházel k nim hejtman, odváženec nějaký ze spolku jejich naň (však na chybu) vystřelil; když pak jim hejtman truchlivé následky vzpoury jejich představoval, domů se rozešli. Když ale poddaných těch nezbednost císaře Leopolda uší došla, nařízením jeho dne 12. července 1680 v Budějovicích daným komorník cís. J. Karel ze Šternberka, radda při král. appellací na hradě Pražském, a kraje Chrudimského krajští, Fridrich Záruba z Hustiřan a Václav Krištof Dobřenský z Dobřenic, do Litomyšle přijeli, roboty a dávky od poddaných vrchnosti povinnované vyšetřili a dne 9. srpna roku toho poznovu vysadili. Pak původové (!) oné bouře vyhledali, je zavěznili a na ně dne 12. měsíce toho ortel vynesli, dle kteréhož dne 13. srpna o 8 hodinách ráno, na popravním místě při městě Litomyšli, jeden z nich s hůry dolů kolem lámán a do něho vpleten, dva mečem sťati, na kola vloženi a všickni tři do povětří pozdviženi, tak zanecháni zůstali, čtvrtý oběšen a pátému, který již na řebřík spravedlnosti (šibeničný) veden, milost dána, a jediné na 3 léta k dílu obecnímu odsouzen byl. Ostatních tří jména na šibenici přibita byla; mimo těch (!) méně vinní, jichž se 19 počítalo, s konáním obecního díla v železách, někteří 2 léta, jiní jeden a někteří jen půl roku potrestáni a skroceni byli."

Zprávu tuto čerpal Jelínek, jak udává sám, z právního Manualu města Litomyšle od roku 1679 fol. 45. Nám dostal se do ruky urbář z roku 1620 (nyní majetkem prof. biblioteky cís. kr. státní školy střední v Litomyšli č. 1620.), jenž patřil ku knihám F. Pešiny z Čechorodu, děkana Litomyšlského; tak aspoň na str. 8. řečeného urbáře udává nápis „ex libris Čechorodianis". V knize této vypsány jsou všecky roboty na panství Litomyšlském dle staršího urbáře vlastní rukou Vratislava z Pernštejna podepsaného (dle údaje na str. 57. a 104.), pak následují opisy listův od vrchností, biskupů Litom. a obce vystavené a odjinud známé. Zajímavá jest následující část urbáře. Po odchodu totiž P. Čechoroda z města Litomyšle zůstal urbář tento v městě a přešel do rukou některého Litomyšlského měšťana, jenž přísně katolického byl smýšlení, jak ani jinak za tehdejších dob mysliti se nedá; praví na př. jednaje o smrti děkana Litomyšlského Hájka († 1630), že jej kacíři a zběř Litomyšlská utrápila. — Nalézáme tu řadu pamětí z doby 1630—1717, důležitosti rozličné, celkem však pro dějepis pramalé neb nižádné (o povodni, bouři, kobylkách, zvonech, o řádění Švédů a p.). Toliko jedna zpráva jest zajímava, zpráva o selském vzbouření na panství Litomyšlském, a to nejen proto, že je dosti obsažná, nýbrž že napsána jest od současníka; ze žalosti jeho nad uvedením daně accis zvané a drahotu přivolavší, a z radosti, když l. 1714 accis zrušen, dá se souditi na to, že nepříliš majetný měšťan paměti ty psal. Od uvedené shora zprávy ve mnohém se liší,

v jiném, jako v potrestání, se srovnávajíc, v jiném doplňujíc. My slovně uvedeme zprávu tuto pod č. 44. zapsanou.

„Leta Páně 1680 dne 24. aprilis oujezdští sedláci se nejprvé zdvihli a od jedné vsi k druhé táhli a z celého panství spolu se shromáždili a na oseckých rolích se položili a našlo se jich v počtu okolo 5000 z příčiny té, že mají pánu ustavičně robotovati a veliké daně dávati. Milostivá vrchnost o to jednala, aby jenom domů zase táhli, připovídajíc jim polehčení a vyvezli jim ze zámku 3 sudy piva. Tak 25. Aprilis o polednách se rozešli veseli jsouce. Každý ku své manželce a k svému hospodářství odešel a tak mnoho sobě vyrobotovali, že 4 na popravní místa byli vyvedeni, jeden za živa kolem lámán a na kolo dán, 2 sťati, kolem lámáni a na kolo dáni a jeden oběšen — a to byl ještě mládenec — proto, že první na buben uhodil. Dvěma se milost stala, že jsou zase od šibenice puštěni a nějaký čas v poutech dělati musili, jiných dvou jména na šibenici přibita jsou."

X. Zprávy o vojenství Stříbrských z XV. a XVI. století.

Sdělil prof. *J. Strnad.*

Hned od počátku obracela města královská pilný zřetel k obraně města pro případ možného obležení. I hleděno především k tomu, aby hradby a bašty v dobrém byly pořádku a pak aby i měšťané na svých byli místech v dobách potřeby. Velmi poutavé zprávy o způsobu vojenství královského města Stříbra zachovaly se šťastnou náhodou ve dvou knihách jsouce mezi jinými zprávami tam vtrouseny.

První z knih těch počíná roku 1366 a sahá do počátku XIV. století. Zápisy stručné sice, ale dosti úplné podávají vyzbrojení měšťanů, kdyby do pole vypraveni býti měli.

Jmenuje se tu celkem jmenovitě 16 hejtmanů (capitanei). Při všech udává se, jak vyzbrojeni býti mají: kabátec, štít, kopí, rukavice, helmu, meč a pušku (joppam, cuspidem, hastam, cirotecas, mitram, gladium et balistas). U některých hejtmanů připomíná se, že mají vlastní zbroj, u jiných, že od obce.

Při prvních desíti hejtmanech, jak v pořádku po sobě uvedeni jsou, jmenují se též měšťané jim podřízení a sice u jedněch po 8, u jiných po 9, což dohromady obnáší 83 mužů. Připočteme-li k tomu ještě 10 hejtmanů, tedy jest to 93 mužův, a ježto kromě těchto desíti jmenuje se ještě 6 hejtmanův, u kterých se nečiní žádné zmínky o lidech jim přidaných, rovná se počet všeho branného mužstva 99, jež do pole mohlo vytáhnouti. K tomu pak se přidává: „Purkmistr pečovati má o to, aby, když tito z města odejdou, oni z města Nového hlídali město, s nimi pak hlídati mají podruzi, sladovníci a sluhové sladovničtí."

* * *

V druhé knize, pro místní dějiny XVI. století města Stříbra nanejvýš zajímavé, přichází nařízení rady městské pro ten případ, že by město obleženo býti mělo. Uvádí se tu zcela zevrubná disposice, kde kdo na svém místě býti má.

Rinkovní čtvrť má býti na placu, na rinku (tvořiti dle všeho zálohu).

Na to se vypisují jednotlivé bašty a spolu kolik lidí na které z nich má býti, a kdo jest velitelem na každé.

1.	Na Kostomlatech	desátník	Ambrož	s	8	muži,
2.	na Stodole	„	Mireš	s	8	„
3.	na druhé baště pod Kostomlaty	„	Šarhule	s	8	„
4.	na Krkavci	„	Mikhuz	s	8	„
5.	na Veselce	„	Žabka	s	8	„
6.	na Chvatěrubech	„	Kloboučník	s	8	„
7.	na Ježku	„	Bakalář	s	8	„
8.	u kněží v špitále	„	Prneš	s	8	„
9.	na Dčbáně	„	Klobasa	s	8	„
10.	na baště proti Borníkovi	„	Bohek	s	8	„
11.	na Barboře	„	Nikodem	s	8	„
12.	za Chrochotem	„	Božkovec	s	8	„
13.	nad fortnú za Buchtlí	„	Hencl	s	10	„

13 desátníků + 106 mužů = 119 mužů.

Jiřík Teplský, hejtman, má 39 mužů, což s předešlými 119 rovná se 158 mužům. Pouze není zde udán počet čtvrti rinkovní, kolik tam bylo lidu.

K tomu pak vypisují se povinnosti jednotlivých vsí městských.

Vsi městské mají dáti k potřebě:

Kšičtí a Svinští	2 vozy,	1 formana a	4	koně do každého;
Sytno, Otročíno a Mnele . .	2 „	1 „	4	„ „
Těchlovští s Nakhuzkými . .	1 vůz,	1 „	4	koně;
Bytlovští, Pytlovští, Záchumští	1 „	1 „	4	„
Malevští, Vranovští, Butovští	1 „	1 „	4	„

Z 13 vsí městských 7 vozů, 7 formanů a 28 koní.

Na jiném místě k témuž roku 1507 poznamenává se, že město vypravilo devět žoldnéřů na den svatého Jiljí do vojny k Lokti. Z té příčiny roztřiďují se všichni měšťané do devíti skupin, z nichž každé pak bylo opatřiti vším potřebným jednoho drába. Jednotlivá oddělení tato nejsou stejně silna, čítať jedno 16 měšťanů, dvě po 30, 5 po 20, jedno pak 32, k tomu se přidávají ještě čtyři zbylí měšťané, o kterých se připomíná, že mají dáti tolik, jako druzí. Sečteme-li tudíž všechna oddělení, dostaneme počet všech měšťanů 212. Měšťané uvádějí se tu zejména; podobně i žoldnéři, u nichž se i zbroj jmenuje: přední a zadní plech, kuš, obojček, peklhub, ručnice a kord.

Jinde pak v knize té bez udání léta poznamenává se:

„Těmto sousedům dány hakovnice, aby s nimi hotovi byli na svých místech k potřebě obecní.“

1.	Šmakal desátník na baště proti Matce Boží .	1	hakovnici;	
2.	Strážský na srubu	1	„	5 kulek;
3.	Sytenský na Plášti	1	„	5 „
4.	Jan Mitrle na baště veliké proti rybníku . .	1	„	
5.	Pluhař na Dračově (nic neudáno);			
6.	Mareš řezník na Kostomlatech	1	„	
7.	Petr Krejčí pod Kostomlaty (nic neudáno);			
8.	Vrhlík na Stodole	1	„	
9.	Havel na Krkavci	1	„	
10.	Bakalář na Chvatěrubech	1	„	
11.	Boubelík na Ježku	1	„	
12.	Vobliza na fortně u Špačka	1	„	

13. Henclík na Barboře . . . . 1 hakovnici;
14. Kašpar na Lidě . . . . 1 „
15. Mozel za Chrochotem . . . . 1 „ 10 kulek;
16. Sochor na Dčbáně . . . . 1 „
17. Chybil u faráře . . . . 1 „
18. Zemek na baště Okrouhlé . . . . 1 „

Vyčítá se tu tedy více bašt než poprvé a sice 18 se 16 hakovnicemi. Srovnáme-li jména bašt dříve uvedená s těmito, shledáme, že 11 bašt se uvádí v obou poznamenáních: mimo to pak jmenuje se zde ještě 6 zvláštních a v prvém udání dvě zvláštní, což by dohromady činilo všech bašt 19, kteréžto číslo srovnává se na malý pouze rozdíl jedné bašty s udáním posléze uvedeným. Uvedeme-li si na paměť, že objem města nebyl příliš rozsáhlý a že tu na hradbách k zvýšení pevnosti jich 18 bašt zřízeno, tedy tím již přirozené opevnění města na příkrém výběžku skály se rozkládajícího znamenitě bylo zvýšeno. I nelze se pak diviti, když za války husitské vojsko křižáků německých marně se namáhalo města dobyti, a snáze lze též pochopiti, že mohl tehdejší obránce p. Přibík z Klenového uhájiti města s hrstkou bojovníků svých proti mnohonásobně četnějšímu nepříteli.

Zbývá pouze doložiti, že město za příčinou snažšího hájení dělilo se ve více částí, a to: město vnitřní, město Nové, část za mostem a část za hořejší branou. Vlastní město vnitřní dělilo se opět ve čtyři čtvrti. Nad jednotlivými těmito částmi města bývali voleni z řady konšelů hejtmani, jichž tudíž bylo celkem sedm.

XI. Nábin a Bratkovice.

Sepsal P. *František Vacek.*

Prozkoumavše zevrubně archivy královského města Velvar, nalezli jsme starobylé listiny o dvou vsích, jež nerozlučným svazkem byvše poutány, po dlouhá léta snášely jho společného osudu.

Nábin a Bratkovice vyrostly v dobách nepamětných na úrodných březích Červeného potoka na západní straně města Velvar, nejsouce ani čtvrt hodiny cesty sebe vzdáleny. V XI. století, kdy ještě hleděly k župě Řipské, byly majetí knížete zemského. Pozdější držitelové jejich vystavěti dali v Nábině skrovný chrám a zřídili v obou vesnicích několik dvorův.

Pan Hertvík Žejdlic ze Šenfeldu na Zvoleňovsi a Chocni, J. M. císaře Rudolfa II. rada a J. M. císařové jakožto královny české měst podkomoří, prodav vsi Nábin a Bratkovice panu purkmistru a radě města Velvar, toto o starobylosti jejich napsal: „V majestátu císaře Sigmunda, v němž se jiní majestatové obsahují, jest také list knížete Břetislava, kdež nadává ke klášteru Břevnovskému ves Bratkovice a Nábin. O dvoru, poněvadž k tomu nenáležel, není žádné zmínky. Počátek toho majestátu: In nomine sanctae et individuae Trinitatis feliciter Amen. Sigismundus divina favente clementia Romanorum imperator. Datum téhož majestátu: Anno millesimo quadringentisimo trecesimo sexto die tertia decima mensis Septembris, to jest dne 13. měsíce září leta Božího 1436.“

Jak známo z dějin kláštera Břevnovského, daroval kníže Břetislav (1037—1055) listem svým ze dne 18. října 1045 něco zboží bratřím řečeného kláštera. Mezi dědinami tam uvedenými nejmenuje se ani Nábin ani Bratkovice, leda bychom název „Racovicit“ pokládati chtěli za porušené

příjmí vesnice Bratkovic. V domnění tom potvrzovala by nás slova hned sledující: „Budegosticih dimidiam villam“, kterýžto dvůr leží taktéž na břehu Červeného potoka východně města Velvar. Ostatně lze za to míti, že kníže Břetislav poručil obě vsi v držení kláštera Břevnovského výslovněji zvláštním listem, kterýž, vložen byv do majestatu císaře Sigmunda, dostal se do rukou pana Hertvíka Žejdlice ze Šenfeldu, jakož pak pobízel pan rytíř pány Velvarské, aby opsali si majestaty ty do knih purkrechtních r. 1597. Litovati jest, že se tak nestalo. V registrech statků kláštera Břevnovského na počátku XV. století založených se udává, kolik láníkův bylo v jednotlivých dědinách a jaké poplatky odváděli. Láníci klášteru poddaní měli po 70 měrách a z každého lánu platili pololetně 30 grošův českých. Na výdaje (pro expensis) odváděli ročně 6 grošův, 6 slepic a 20 vajec, podymného 10 malých denárův, z každého dvorce kolem kopy grošův. Berně platili hřivnu stříbra, výmazného groš. Láníci povinni byli pracovati několik dní na poli panském, jestliže nevykoupili si den grošem. Tak alespoň dočísti se možno ve spise „Thesaurus absconditus in agro seu monasterio Břevnoviensi“, který vydán byl proboštem Rajhradským Bonav. Pitrem v Brně r. 1762, na str. 126. a n.

Po válkách husitských zastavil císař Sigmund (1419—1437) vesnice Bratkovice a Nábin opatu a bratřím kláštera Břevnovského listem již svrchu řečeným dne 13. září 1436. V zástavě kláštera zůstávaly více nežli sto let. Avšak, jak dobře poznamenal pan Hertvík Žejdlic ze Šenfeldu, nebyl pojat v úmluvu zástavní dvůr, poněvadž k tomu nenáležel. Poplužní dvůr ten v Nábině, řečený Hynkovský, byl počátkem XVI. století zapsán deskami zemskými panu Tůmovi z Podhořan, měštěnínu Nového města Pražského. Ve středu před sv. Valentinem dne 11. února 1512 prodal jej Tůma se vším příslušenstvím Martinovi z Bratkovic a synům jeho Janovi a Řehořovi. Nebude od místa, když podotkneme, že týž Tůma daroval listem svým ze dne 7. února r. 1512 dvanácte kop záhonů svobodných rolí svých u Miletic i s pustou krčmou k záduší kostela sv. Kateřiny ve Velvarech. Po smrti Martina z Bratkovic prodali synové jeho dvůr Hynkovský Michalovi z Bratkovic, který neobmeškal vložiti majeť svou do desk zemských, když dosáhl svolení královského, jak následuje:

„My Ludvík atd. Oznamujeme tímto listem všem, že jsme prošeni jménem slovutného Ondřeje Tatka z Kuřího, věrného našeho milého, abychom povolení naše královské dáti ráčili tak, aby Michalovi z Bratkovic, člověku poddanému téhož Ondřeje, ve dsky zemské vložen byl dvůr poplužní v Nábdině řečený Hynkovský, kterýž někdy držel a ve dskách zemských měl Tůma, měštěnín Nového města Pražského, s dědinami, lukami, s rybníčkem i struhami a s loučkou tak a s tím se vším k tomu dvoru příslušenstvím, jakž téhož Tůmy měštěnína list na pergaméně plněji svědčí s vysutými pečetěmi na místě jmenovaného Tůmy Václava Rousa z Vražkova a Jana Velenského z Mnichova a Jana z Pustověd, v kterémžto listu datum leta Božího patnáctistého dvanáctého tu středu před sv. Valentinem. Kterýžto list hlavní od něho Tůmy učiněný svědčí Martinovi z Bratkovic a Janovi a Řehořovi synům téhož Martina na již psaný dvůr a oni Řehoř a Jan po smrti Martina otce svého, prodavše často psaný dvůr jmenovanému Michalovi z Bratkovic s tím se vším příslušenstvím, jakž ten list hlavní to v sobě plněji svědčí, kterýžto list hlavní jmenovaní Jan a Řehoř synové někdy Martina dali s dobrou vůlí na ten list učiněný napřed psanému

Michalovi z Bratkovic a toho dvoru s jeho příslušenstvím tak, jakž táž dobrá vůle svědčí, jemu Michalovi postoupili.

Kdež my prohlédajíce na služby napřed psaného Ondřeje Tatka, kteréž jest nám činil a činiti nepřestává, i tudíž na prosby pokorné jeho s dobrým rozmyslem, naším jistým vědomím, mocí královskou v Čechách ráčili jsme jemu Ondřejovi Tatkovi povolení naše královské dáti a moci tohoto listu dáváme tak, aby týž dvůr, jakž se svrchu píše, témuž Michalovi ve dský zemské vložen byl. Přikazujíce atd. Tomu na svědomí pečeť naši královskou k listu tomuto rozkázali jsme přivěsiti.

Dán v Budíně v neděli po Nalezení sv. Kříže l. P. 15 6 a království našich Uherského a Českého jedenáctého.

Ad relationem mag. d. d. Adami de Nova domo, supremi regni Bohemiae cancellarii.

Za opata Jana Chotovského z Chotova, který řídil klášter Břevnovský v druhé polovici XVI. století, učiněna byla s vůlí arcibiskupa Antonína Brusa z Mohelnice smlouva trhová mezi konventem kláštera a panem Václavem Valkounem z Adlaru, kterou dědičně postoupeny mu byly obě vsi Bratkovice a Nábin, když k summě zástavní 1925 kop grošův Českých doložil ještě 130 kop. Rodina pánů Valkounů z Adlaru na Štafě byla nástupcem pana Ondřeje Tatka v Kuřím čili ve Skurech, vesnici to na Červeném potoku ležící asi čtvrt hodiny cesty západně od Bratkovic. Že pak členům její patřil dvůr Hynkovský v Nábině, byla i patronem kostelíka Nábinského sv. Barbory, jakož vysvítá z desk zemských v kvaternu trhovém červeném léta 1544 lit. D. 20., kdy v pondělí po přenešení sv. Václava vložen tam byl list následující:

„Anna z Kuřího, manželka někdy Václava Valkouna z Adlaru, přiznala se před úředníky Pražskými menších desk zemských, že má a povinna bude platiti a vydávati úroku a platu ročního holého 160½ kopy grošův vše Pražských, a to Mandaléně z Poutnova mateři své, kterýžto plat jí má platiti a vydávati rozdílně, totiž při sv. Jiří nejprve příštím neb 2 neděle potom 79½ kopy grošův a při sv. Havlu ihned potom příštím neb 2 neděle potom 81 kopu vše Pražských grošův, a tak jiná leta a roky všecky jí platiti a vydávati má do smrti její toliko a dále nic. Pakliby kterého platu na který rok rokův nadepsaných jí Mandaléně nedala a nepoložila, tak ona Mandaléna z Poutnova bude se moci s jedním komorníkem Pražským uvázati v dědiny její Anny, totiž v Zlonice ves celou a dvory kmetcí s platy, v Břešťanech ves celou a dvory kmetcí s platy krom jednoho sedláka, ve Skuřích v dvory kmetcí s platy, což tu má, v Ješíně v dvory kmetcí s platy, což tu má, s dědinami, lukami, háji, potoky, rybníky, podacími kostelními ve Zlonicích a v Nabdině, i se vší zvolí, plným panstvím, v to, což tu má a což jí od též Mandalény téhož léta a dne ve dsky zemské postoupením kladeno, a ty bude moci držeti a jich užívati dotud, dokudž by jí plat kterýkoli na který rok dán a položen nebyl i s náklady, s takovou výminkou, že po smrti nadepsané Mandalény, a ne prve, ona Anna neb její budoucí neb držitelé statku má a povinna bude dětem někdy Václava Saka ze Zvikovce vydati, totiž Kateřině a Marketě, kteréž jest s týmž Václavem měla, každé, když by k vdání poctivému s vůlí její a přátel přišla, 200 kop grošů Pražských a dětem někdy Petra z Týna, totiž Adamovi 300kop grošův a to když by teprve k 16 letům přišel, a prve nic, a Ludmile a Elišce, sestrám jeho Adama, též po 200 kopách grošů Pražských a to vše pod po-

kutou svrchu jmenovanou s komorníkem Pražským uvázaní v nadepsané dědiny i s náklady, však s takovou výminkou, umřel-li by který neb která z nich, že ona Anna ani její budoucí nemá a povinna nebude dílu jeho žádnému dávati, než ten při ní a budoucích její zůstati má."

Dvůr Hynkovský v Nábině koupil r. 1584 pan Hertvík Žejdlic ze Šenfeldu. Čtemeť v kvaternu trhovém šerém desk zemských téhož roku v úterý po památce na víru křesťanskou obrácení sv. Pavla lit. L. 24.: „Ludmila Valkounová z Kvítkova a na Štafě, jakožto mocná otcovská poručnice dětí a statku po někdy Janovi Valkounovi z Adlaru zůstalého, přiznala se před úředníky Pražskými, že dědictví týmž sirotkům dětem svým náležité, totiž dvůr kmetcí s platem ve vsi Nabdině s dědinami, lukami, s rybníčkem, struhami a s loužkem, se všemi povinnostmi, s jiným vším a všelijakým k témuž dvoru kmetcímu příslušenstvím i se vší zvolí, s plným panstvím tak a v témž plném právě, v týchž mezech a hranicích, v nichž to dědictví záleží a také tak, jakž smlouva trhová zpečetěná o to mezi stranami učiněná plněji svědčí a to vše v sobě šíře obsahuje a zavírá, žádného práva, panství, ani které zvláštnosti týmž sirotkům dětem svým a dědicům i budoucím jich tudíž dále na tom nepozůstavujíc, prodala Hertvíkovi Žejdlicovi ze Šenfeldu a na Zvoleňovsi, J. M. císaře římského, jakožto krále Českého, radě a vrchnímu hejtmanu všech panství J. M. v království Českém a dědicům a budoucím jeho za summu půl čtvrta sta kop grošův Pražských Českých úplně a docela zaplacených a téhož svrchu psaného dědictví jemu ihned na místě týchž sirotkův a dítek svých dědicky postoupila. Tento vklad učinil a vykonal jest na místě a jménem jejím Ludmily Valkounové z Kvítkova Karel Služský z Chlumu a na Tuchoměřicích, jsa k tomu dskami zemskými zvláště zmocněný, jakž táž moc v kvaternu památném brunátném leta 1583. ve čtvrtek po sv. Kateřině H. 25. zapsána plněji svědčí a to vše v sobě šíře obsahuje a zavírá."

Mimo dvůr Hynkovský koupil pan Hertvík Žejdlic ze Šenfeldu obé vsi Nábin i Bratkovice od dědiců Valkounových. I žádal císaře Rudolfa II., aby zvýšil jejich cenu zástavní a udělil mu některých milostí. Prosbě jeho vyhověno bylo listem královským ze dne 7. června 1584, jak následuje: „My Rudolf II. atd. Oznamujeme tímto listem všem, že jest na nás s ponížeností vznesl statečný Hertvík Žejdlic ze Šenfeldu na Zvoleňovsi, rada naše a vrchní hejtman panství našich v království Českém, věrný náš milý, kterak by někdy velebný Jan Chotovský z Chotova opat a všechen konvent kláštera Břevnovského též s někdy slovutným Václavem Valkounem z Adlaru na Štafě strany dvou vesnic Bratkovic a Nabdina s jich příslušenstvím v kraji Slanském ležících, kteréž ještě od císaře Zikmunda předka našeho slavné paměti zastaveny byly, s vědomím a dovolením někdy důstojného Antonína, předešlého arcibiskupa Pražského, zpečetěnou smlouvu učinil, ve kteréž mu se dotčené vsi na ten způsob dědičně prodávají, aby nad summu zástavní, kteréž se spravedlivě na těch dvou vesnicích, což tu psaného jest, 1925 kop grošův Českých vyhledalo, ještě povinen byl 130 kop grošův Českých doložiti, a ubezpečiv se on Václav Valkoun na to, že někdy císař Maximilián, pan otec náš nejmilejší slavné paměti, k tomu své povolení dáti ráčí, že jest na zlepšení jmenovaných vesnic nemalou summu peněz vynaložil, prose nás svrchu psaný Hertvík Žejdlic, poněvadž jest ty dvě vsi koupil a všecky listy, majestáty na ně se vztahující i také tu smlouvu na sebe pořádně s dobrými vůlemi převedenu má, abychom

*

k té smlouvě a dědičnému prodeji aneb, pokudž bychom v tom za příčinou tou, že jest velebný Martin, nynější opat nadepsaného kláštera Břevnovského, věrný náš milý, takové vesnice zase vyplatiti a ke klášteru připojiti chtěl, rozmyšlení měli, za ty oprávky 1000 kop grošů míšenských k summě zástavní nahoře dotčené přiraziti a k tomu jemu nějakou další milosť učiniti ráčili.

K jehožto poníženě prosbě nakloněni jsouce, jemu Hertvíkovi Žejdlicovi, dědicům a budoucím jeho na těch dvou vsech Bratkovicích a Nabdině, což tu zápisného jest, tuto milosť činíme a předkem jemu těch 1000 tolarů neboližto 500 kop grošův českých za ty opravy k oznámené summě zástavní 1925 kopám grošův českých připisovati a takové vesnice Bratkovice a Nabdin s jich od starodávna příslušenstvím k držení a užívání jemu Hertvíkovi Žejdlicovi a dědicům i budoucím jeho tak zanechávati ráčíme, aby z nich od nižádného jiného splacovány nebyly a býti nemohly kromě toliko od samých opatův a konventu dotčeného kláštera Břevnovského nynějších neb budoucích, a to vedle výminek předešlými majestáty i tímto listem naším utvrzených tou summou svrchu dotčenou, totiž jedním tisícem devíti sty dvaceti pěti kopami grošův českých předešle na tom zápisnými a k tomu těmito 1000 kopami míšenskými a neboližto 500 kopami grošův českých za oprávky k předešlým summám přiraženými, čehož obojího 2425 kop grošův českých učiní, kteréž jim v cele a zúplna dáti a vyčísti povinni budou, a to toho kláštera vlastnímu držení, užívání, vládnutí, zpravování a při něm konečně zachování, dále jich žádnému člověku nezastavujíce, neprodávajíce ani jináče neodbývajíce. A jestliže by pak kdy týž duchovní k tomu klášteru takovou výplatu učinili a ty dvě vesnice v moc svou dosáhli a potom od nich nebo od nás i budoucích našich králův Českých též vsi obě neb na díle kdyžkoli někomu jinému zase zastaviti, odprodati neb jakžkoli jináče tak, že by při tom klášteře se držeti a užívati neměli, odbýti neb komu postoupiti pod jakoužkoli formou chtěli, tedy to nižádné moci a platnosti míti nemá a moci nebude nyní i na časy budoucí, nýbrž když by se to koliv stalo a my nebo oni ty vesnice obě neb na díle od téhož kláštera a jeho užívaní buďto zastavili, prodali neb jakžkoli jináče odtrhli, tehdy dáváme jemu Hertvíkovi Žejdlicovi neb jeho dědicům a budoucím tímto majestátem plnou moc a právo, aby on Hertvík Žejdlic, jeho dědicové a budoucí položíce tu summu zápisní svrchu jmenovanou, totiž 2425 kop grošův Českých, kterouž se, jakž svrchu dotčeno, ty vesnice a což tu zápisného jest, od něho vyplatiti mohou, ke dskám zemským jedním komorníkem Pražským zase v též vesnice se uvázati a potom je pokojně držeti a jich užívati mohli a moc měli bez všelijaké jednoho každého člověka překážky.

A protož poroučíme vyšším i menším úředníkům zemským i jiným všem poddaným našim království Českého nynějším i budoucím, abyste často psaného Hertvíka Žejdlice, jeho dědice a budoucí při všech výminkách v předešlých majestátech na ty vesnice se vztahující učiněných i také při této milosti a obdarování našem konečně ovšem měli, drželi a neporušitelně zachovali žádných překážek a zmatkův jim v tom nečiníce ani činiti dopouštějíce. Tomu na svědomí pečeť naši císařskou k listu tomuto přivěsiti jsme rozkázali. Jenž jest dán na hradě našem Pražském ve čtvrtek oktáv Božího leta leta Páně 1584 a království našich Římského 9., Uherského 12. a Českého 9.

Rudolf.

Císař Rudolf II. učinil ještě jinou milost hejtmanu panství svých tím, že o dvě léta později dědičně postoupil poplužní dvůr v Bratkovicích i s příslušenstvím a dal mu jej zapsati do desk zemských v kvaternu trhovém zeleném l. 1586 v úterý po Všech svatých lit. H. 9., jak následuje: „Nejjasnější kníže a pán pan Rudolf II. atd., jakožto král Český, ráčil se přiznati před úřadníky Pražskými, že dědiny J. M., totižto dvůr poplužní při vsi Bratkovicích ležící, s mlýnem a potůčkem, kterýž při něm jest, s dědinami ornými i neornými lukami k témuž dvoru náležitými a připojenými i s těmi, kteréž na ten čas na díle rybníkem nade mlýnem Bratkovským ležícím zatopeny jsou i s jiným vším a všelijakým k tomu příslušenstvím, se vší zvolí, s plným panstvím a tak jakž jest toho všeho níže psaný Hertvík Žejdlic ze Šenfeldu v držení a užívání byl a zůstává, žádného práva, panství ani které zvláštnosti tu sobě J. M. císařská jakožto král Český ani dědicům a budoucím králům Českým na tom na všem dáleji pozůstavovati neráčí, a to tak, aby on Hertvík Žejdlic ze Šenfeldu i s dědici a budoucími svými to držeti, dáti, prodati, směniti, zastaviti a tím vedle vůle své, jako s dědičným svým statkem, což by se jim zdálo a vidělo, učiniti mohli a moc měli bez J. M. i všech jiných lidí vší a všelijaké překážky (toliko podle reversu J. M. císařské daného bude se on Hertvík Žejdlic povinen zachovati), za summu půl osma sta a půl třinácte kop grošův českých ku pravému právu dědickému odbyti a prodati ráčil již jmenovanému Hertvíkovi Žejdlicovi ze Šenfeldu na Zvoleňovsi, J. M. císařské radě a vrchnímu hejtmanu všech panství J. M., dědicům a budoucím jeho. A toto ve dsky zemské k dědictví kladení na místě a jménem J. M., jakožto krále Českého, učinili a vykonali jsou Jiří Bořita z Martinic a na Smečně, nejvyšší sudí království Českého a Burián Trčka z Lípy na Světlé nad Sázavou, podkomoří téhož království Českého, J. M. císařské rady, jsouce k tomu od J. M. císařské, jakožto krále Českého, zvláštně zřízeni tak, jakž J. M. císařské relací v kvaternu relací žlutém krále J. M., pánův J. M. a vladyk plného soudu zemského leta 1586 ve čtvrtek po svatých Šimonovi a Judě K. 25 zapsána plněji svědčí a to v sobě obsahuje a zavírá.“

Pan Hertvík Žejdlic zastávaje výnosné úřady při dvoře císaře Rudolfa II., rozmnožoval pilně soukromé zboží své. R. 1587 koupil město Choceň a o deset let později 1597 (někdy v srpnu) stal se po Jáchymu Oldřichovi z Hradce pánem na Polné a s ní sdružené Přibyslavi. Na zakoupení tak rozsáhlých statkův nedostávalo se mu tuším peněz a proto pomýšlel prve, kterak by vhodně prodal některé menší zboží vlastní. Příležitost k tomu v brzku se naskytla. Obec král. města Velvar nesla beztoho těžce, že za přísného protektorství nejvyššího purkrabí Pražského Viléma z Rožmberka († 1592) nebylo jí možno zakoupiti vesnice Nábin a Bratkovice, jejichž pozemky sousedily s polnostmi městskými. Jakmile tedy doslechli Velvarští o úmyslu pana Hertvíka Žejdlice, vypravili k němu posly a jednali s ním o koupi řečených dědin. Pan rytíř poslal jim „Výtah věrný, zač ves Bratkovice a ves Nabdin spravedlivě stojí“ a v něm dokládal takto: „Ty dvě vsi jsou zápisné kromě jednoho člověka v Nabdině, jest na nich zápisu 4850 grošův miš. s dostatečným opatřením, aby jich žádný ani král Český nevyplácel, než konvent klášterní ke svému vlastnímu držení, a kdyby je komu jakkoli odbyl, aby předešlý držitel zase mohl se v ně uvázati. Pročež ty vsi nikdy vyplaceny nebudou. Avšak nicméně, zač více stojí než na nich zápisu jest, tu ostatní summu chci dostatečně zpravovati.

Lidí osedlých jest v nich 19. Platí ročně 58 kop 50 gr. míš.; slepic 61, počítajíc jednu za 6 gr., učiní 6 kop 6 gr. Robot ženních beze stravy 119 dní a 2 dni sekati, počítaje za jeden den po 12 gr., neb tak poddaní za ně platiti chtějí na budoucí časy, učiní 23 kop 52 gr. Summa platu stálého 88 kop 48 gr. míš. Počítajíc za každou kopu po 55 kopách, učiní 4875 kop.

Podací kostelní v Nábině za 200 kop; o tom se dokonce neví, jest-li zápisné čili dědičné. Ve vsi Bratkovicích jest rybníček pod velkým rybníkem Bratkovským dědičným, ten pokládám za 100 kop. V Bratkovicích jest jedna krčma a v Nabdině druhá; vydávalo se v nich do roka do 150 sudův, počítajíc užitky po 20 gr. z každého sudu, učiní ročně 50 kop. Počítaje jednu kopu po 30 kopách, učiní 1500 kop, ale já pokládám toliko za 725 kop. Summa za ty dvě vsi, co v nich zápisného jest 5900 kop. A tak by přišlo spravedlivě nad summu majestátem zapsanou 1050 kop míš., a to spravedlivě stojí i mnohem lépe.

Toto, co se doleji píše, jest dědičné. Předkem ve vsi Nabdině grunt řečený Hynkovský, jinak Brožkovský, na kterém nyní Diblík sedí. Ten platí ročně po 4 kopách 4 gr.; slepice 3; roboty ženní dělá 6 dní. K tomu dědictví náleží rybníček, který nyní loukou jest. Kus louky pod Nabdinem, kdež prve loužek byl. Za to jsem dal 700 kop. Při vsi Bratkovicích jest dvůr poplužní, mlýn a rybník mně od J. M. císařské dědičně daný. K tomu dvoru jest role výborné nejméně 6 lánův, počítajíc lány s obilím po 600 kop, učiní za ně 3600 kop. V tom dvoře nechová se žádných koní ani krav, než dělaly se role koňmi z jiného dvoru a na zimu pro hnoje dával se tam dobytek jalový, hovězí i ovčí.

Více drží lidé na třetinu dědin, jak se jmenují zádušní. Z těch se dává pánu třetina obilí od starodávna. To k tomu dvoru přidávám, též i stodolu a to stavení, kteréž ve dvoře jest. K tomu dvoru jsou dvě louky, jedna nad rybníkem a podle rybníka a druhá mezi Bratkovicemi a Nabdinem ležící. Z té jedné nalezá se, že jest vycházelo někdy platu ke kostelu Nabdinskému, když tu kněz byl, 2 kopy; ale když tu kněze není, nedává se žádného. Na těch lukách béře se sena a otavy do 30 vozův. Počítajíc v místech těch vůz toliko po 1 kopě 30 gr., učiní za ně 45 kop a počítajíc za jednu kopu 30, přijde za ten užitek 1350 kop, ale já pokládám toliko za 700 kop grošův.

Rybník jest u Bratkovic, kterýmžto ostatek luk dvorských zatopeno bylo a který se má letos loviti v 60 kop násady; ten se dostane toliko za 1000 kop. Mlýn o dvou kolech, z kteréhož dává mlynář ročně žita 60 strychů míry Velvarské a 5 str. ječmene, prachu pudního 20 str. Počítajíc žito po kopě, ječmen po 40 gr. a prach po 12 gr., učiní za to 67 kop 20 gr. a kladouc jednu kopu po 30, učiní za ně 1910 kop, ale již přijde toliko za 1600 kop. Potok od gruntův Skurských až do gruntů Velvarských a vrbiny při něm pokládá se za 100 kop. Summa za statek dědičný 7000 kop míš. Summa za oboje učiní 12900 kop."

Po krátkém vyjednávání učiněna byla v úterý po sv. Bartoloměji dne 26. srpna r. 1597 smlouva o prodej a koupi statku Nábinského a Bratkovského, „za kterýžto statek my purkmistr a rada i všecka obec města Velvar panu Hertvíkovi Žejdlicovi 12900 kop míš. dáti a tu summu pánu takto a tímto způsobem zaplatiti máme: předkem při sv. Havle nejblíže příštím, neb nejposléze dvě neděle potom, máme pánu vyčísti na hotově 4000 kop a druhých 4000 kop gr. máme panu Hertvíkovi Žejdlico- na

tom statku Bratkovským a Nábinským do sv. Jiří nejprve příštího, když se psáti bude leta 1598, pod úrok obyčejný deskami zemskými pojistiti. Na ostatní pak summu totiž 4900 kop máme pánu jistotu dostatečnou též pod úrok, s rukojměmi hodnověrnými a možnými, udělati a pánu ji v moc jeho uvésti, však s tímto přitom doložením, jestližeby nám J. M. pan Hertvík Žejdlic té ostatní summy totiž 4900 kop míš. déle ráčil moci počkati, jestliže bychom ji k tomu času shledati nemohli, jsme té naděje, pokudž možno bude, že to pán pro dobré obce naší ráčí učiniti.

Sirotky tyto já Hertvík Žejdlic z téhož statku Bratkovic a Nábina i se spravedlnostmi jejich sobě vymiňuji: Dornu dceru neb. Jana Košťála, krčmáře Bratkovského, která při Esteře dceři mé jest; item Matěje syna Krištofa krčmáře Bratkovského, který při mně ve službě jest; item děvče, které při Johance dceři mé jest; item Martina, Jana a Annu pacholátka a děvče, sirotky neb. Jiříka Nováka z Nabdina. — Peněz gruntovních, co jich mimo jiným odevzdání na těch gruntech mně náleží, ty sobě vymiňuji, aby mně neb tomu, komu ukáží a odevzdám, byly každého roku skládány. Také dluhy všecky, kdo mi co dlužen v těch vsích do sv. Havla a vydal při placení úroku sv. Havelského, aby mi byly zaplaceny. Toho pro důvěrnosť a na jistotu toho našeho snešení pečeti naše přitiskli jsme k těmto cedulím učiněným, z nichž každé straně jedna dána. Stalo se leta a dne svrchu psaného.“

Téhož dne vydán byl list císařský, kterým poroučel Rudolf II. úředníkům desk zemských, aby dědičný statek pana Hertvíka Žejdlice v Nábině a Bratkovicích zanešen byl Velvarským do desk k právu dědickému. „Rudolf II. atd. Urození a slovutní naši milí! Vznesli jsou na nás opatrní purkmistr a konšelé i všecka obec města Velvar, věrní naši milí, že jsou od urozeného Hertvíka Žejdlice ze Šenfeldu na Zvoleňovsi a Chocni... koupili předkem ve vsi Nabdině grunt řečený Hynkovský, jinak Brožkovský, na kterémž nyní Klimeš sedí, s jeho platy, kurmi, robotami a všelijakými povinnostmi... se vším k témuž dvoru příslušenstvím, jakž to témuž Hertvíkovi Žejdlicovi od Ludmily Valkounové z Kvítkova prodáno a ve dsky zemské vloženo bylo, item dvůr poplužní ve vsi Bratkovicích ležící s mlýnem a potokem... a všelijakým k tomu příslušenstvím tak, jakž to také jemu Hertvíkovi Žejdlicovi od nás, jakožto krále českého, ve dsky zemské vloženo a vepsáno jest, prosíce nás s ponížeností, abychom k tomu své milostivé povolení dáti ráčili, aby jim týž statek dědičný ku pravému právu dědickému ve dsky zemské od téhož Hertvíka Žejdlice vložen býti mohl. K jejichžto ponížené prosbě k tomu milostivě povolovati a vám poroučeti ráčíme, abyste dotčený výše psaný statek dědičný jim Velvarským ve dsky zemské, kdež se jiná dědictví kladou, vložiti a vepsati rozkázali. Natom jistou a milostivou vůli naši císařskou vyplníte. Dán na hradě Pražském v úterý po sv. Bartoloměji, apoštolu Páně, leta 1597 atd.“

Prve než se to stalo, neboť řečený list císařský vložen byl do desk v kvatern relací krále J. M. modrý L. 5. teprve ve čtvrtek po sv. Šimonovi a Judě 1597, učinil pan Hertvík dne 6. září dobrou vůli s pány Velvarskými na majestat císaře Rudolfa z r. 1584, kterým zvýšena byla cena zástavní vsí Bratkovic a Nábina. Dobrá vůle ta složena byla takto: „Já Hertvík Žejdlic ze Šenfeldu na Polné, Chocni a Přibyslavi, J. M. císařské dvorská komorní rada a... podkomoří, známo činím tímto listem obecně a přede všemi, kdež čten neb čtoucí slyšán bude, že ten list aneb majestát

na pergaméně psaný a tuto dotčený císaře Rudolfa II.... pána mého nejmilostivějšího, kterýmžto listem a majestátem J. M. císařská, jakožto král Český, k mé ponížené prosbě pro věrné, pilné a platné služby mé ... mně Hertvíkovi Žejdlicovi, dědicům a budoucím mým na těch dvou vsích Bratkovicích a Nabdině, což tu zápisného jest, tuto milosť činiti a předkem mně 1000 tolarův neboližto 500 kop gr. českých k summě zástavní, totiž 1925 kopám gr. českých připisovati a takové vesnice Bratkovice a Nabdin s jich příslušenstvím k držení a užívání mně Hertvíkovi Žejdlicovi a dědicům i budoucím mým tak zanechávati ráčí, abych já, dědicové a budoucí moji z nich od žádného jiného splacováni nebyli kromě toliko od samých opatův a konventu dotčeného kláštera Břevnovského ... tak a na ten způsob i pod těmi všemi výminkami a důměnkami, jakž týž list list a majestát pod pečetí J. M. císařské visutou i s podpisem ruky vlastní J. M. zhotovený ... vše v sobě šíře obsahuje a zavírá: dal jsem dobrovolně s dobrým rozmyslem a mocí tohoto listu s mou plnou a svobodnou vůlí dávám opatrným panu purkmistru a konšelům i vší obci města Velvar, nynějším i budoucím, moc i plné právo mé všecko a spravedlnosť též také mou na témž listu a majestátu všecku jim nebo budoucím a potomkům přitom dávaje, to všecko načež se týž list a majestát vztahuje, míti, držeti a toho mocně a svobodně, však podle těch výminek v tom majestátu doložených, užívati i s tím se vším i s týmž majestátem již dotčeným i s touto také mou dobrou vůlí, když a což se jim nebo potomkům jich líbí nebo líbiti bude, jakožto s jich vlastním učiniti tak, jakoby jim samým týž list výš dotčený nebo majestát slovo od slova zejména svědčil a na ně se vztahoval, a to bez všelikého mého, dědicův a budoucích mých i jiných všech lidí odporu a všelijaké překážky. Na potvrzení i zdržení i budoucí paměť toho pečeť mou vlastní jistým mým vědomím dal jsem k tomuto listu z dobré vůle přivěsiti a pro lepší toho jistotu dožádal jsem se urozených pánův pana Jáchyma Oldřicha z Hradce na Hradci, Telči a Hluboké, J. M. císařské rady a pana Albrechta Slavaty z Chlumu a z Košumberka a na klášteře Podlažickým a Chrasti a urozeného a statečného rytíře pana Jiříka mladšího Vratislava z Mitrovic a na Záluší, purkrabí hradu Pražského, že jsou také pečeti své na svědomí podle mé dali jim beze škody k tomuto listu z dobré vůle přivěsiti. Jenž jest dán leta od narození Syna Božího 1597 v sobotu po památce sv. Jiljí opata."

K blížícímu se sv. Havlu sháněli pánové rady Velvarské s dostatek peněz, aby zaplatili první lhůtu povinných 4000 kop gr. míš. O stavu obecné pokladny městské poučuje nás nejlépe stručná poznámka: „Na ty vesnice se obec dlužiti musila a když je měla koupiti, starých dluhův do 1000 kop platiti povinna byla." Než dobrodincové v brzku se nalezli. „Jiří z Jedibab půjčil 1000 kop, pan Jan Milner z Mühlhausen 150 kop, paní Kateřina Loďařka 200 kop, pan Kameník z Pocenic (sic), měštěnín Nového města Pražského, 1000 kop, pan Jan Mitis, měštěnín zdejší, 100 kop, Ondřej Kalous mlynář zapůjčil 100 kop. Z té summy 4000 kop první termin panu Hertvíkovi Žejdlicovi ze Šenfeldu při dskách, kdež p... statku postupoval, jsou odvedeny."

(Dokončení.)

Nejnovější literatura historická se zvláštním zřetelem ku dějinám českým.*)

Regesta diplomatica nec non epistolaria Bohemiae et Moraviae. Pars III. Annorum 1311—1333. Opera Josephi Emler. Vol. 1. Sumtibus regiae scientiarum Societatis Boh. Pragae 1884.

Pokračování regest, dlouho se všech stran žádané, stalo se skutkem; první svazek třetího dílu obsahuje 20 tiskových archův (4°) a 397 regest z let 1311, 21. Jan. až 1317, 22. Oct. Regesta listin v diplomatáři moravském neb jinde vydaných jsou podána ve formě co možná zkrácené, listiny ponejprve vytištěné, jichž v tomto svazku hojný jest počet, podány jsou (s vynecháním forem) úplně. Jest si velice přáti, aby peněžité prostředky královské české Společnosti Nauk byly takové, aby Emlerova Regesta mohla vycházeti zcela pravidelně, bez přestávek.

Libri confirmationum ad beneficia ecclesiastica Pragensem per archidioecesim. Liber sextus ab anno *1399* usque ad annum *1410.* Edidit Joseph Emler. Sumtibus societatis Historicae Prag. 1884.

Šestá kniha konfirmací ku beneficiím církevním v arcidioecesi Pražské jde od února 1399 až do konce dubna 1410. Bohužel, jsou však tu i tam mezery, poněvadž původní rukopis nad míru jest bídný; palaeografické zručnosti a mnoholeté zkušenosti vydavatelově mnohé přece podařilo se rozluštiti, co bylo již takřka ztraceno. Že k vydání došlo, dobře jest; tiskem zachráněno všecko to, co z rukopisu tak velmi poškozeného se vůbec zachovati dalo. Registřík místní (s poukazem ku stránkám v popisu Palackého) a osobní dobře zpořízen jest od kustoda archivu musejního Václava Schulze.

Politická bibliotéka č. V. Řeči dra. Fr. L. Riegra a jeho jednání v zákonodárných sborech. V Praze u J. Otty. Sešit 6. (druhého svazku sešit 1.) Stran 48.

V tomto sešitu podány řeči Riegrovy na sněmu českém roku 1861 a na počátku zasedání říšské rady 1861 a 1862. Z historických úvodů velmi střízlivě a přesně Kalouskem sepsaných jasně vždy poznáváme, za jakých okolností ta neb ona řeč Riegrova byla mluvena; úvody a vysvětlivkami těmito jediné lze řečem Riegrovým správně rozuměti a publikace celá nabývá tím jasného a přehledného pořádku a v kruzích i nejširších možnosti,

*) Sestavili: Ferdinand Tadra a Antonín Rezek.

aby jí náležitě bylo rozuměno. Pro novější dějiny Rakouska vůbec a Čech zvláště jest vydání Riegrových řečí pramenem zvláště důležitým.

Dějiny devatenáctého století. Oddíl prvý: Boj monarchické Evropy s revolucí francouzskou až do vypuzení císaře Napoleona I. na ostrov sv. Heleny. Sepsal Jan M. Kryštůfek. V Praze, 1884. Nákladem A. R. Lauermanna.

Třetí část tohoto spisu (str. 223.—270.) jedná o konsulatu francouzském, o válce s druhou koalicí až do míru Lunevillského a o osudech francouzského vojska v Egyptě; odstavec o spolku neutralních mocností a palácové revoluci v Petrohradě ukončen bude teprv v části čtvrté.

Hrady a zámky české. Popisuje Aug. Sedláček, illustrují Karel a Adolf Liebscherové. Nákladem knihtiskárny Františka Šimáčka v Praze.

Dílu III. (Budějovicka) vyšly sešity 16.—18. (běžné číslo 47.—49.), čímž tento díl ukončen. Zavírají v sobě: Tvrze na panství Novohradském, hrad Stráž, tvrze v okolí Stráže, zámek Komařice, tvrze okolo Komařic, Heršlák tvrz, tvrze okolo Budějovic, a potom obsahy, registřík míst a roků, tabulku znakův a mapku krajiny Budějovické.

Časopis Musea království Českého 1884. Redaktor Josef Emler. Ročník LVIII. Svazek I.:

V. V. Zelený, Tomáš Pešina z Čechorodu. (Životopisná studie, dosud neukončená; obsahuje zprávy o mládí, studiích, pobytu v Kostelci a v Litomyšli); J. Goll, Jednota bratrská v XV. století. (Posluchači Rokycanovi. — Nábožní Vilemovští. — Bratří Chelčičtí; k tomu kritické dodatky); Listy Josefa Jungmanna k Antonínu Markovi č. 182.—201. z let 1836—1838 4. ledna; S. Winter, Rakovník století šestnáctého (o berních, příjmech a důchodech i soudnictví městském); J. Goll, Br. Lukáše Pražského výklad na zjevení sv. Jana; J. Strnad, Čtyři omluvné listy Plzeňských z r. 1466, proč odpadli od krále Jiřího; Fr. Dvorský, Dodatky a opravy k biografiím starších spisovatelů českých a k starší české bibliografii (Jan Arnolt, Bohuslav Bílejovský, Jiří Bretiger, Václav Brosius, Václav Budovec z Budova).

Památky archaeologické a místopisné. Redaktor Josef Smolík. Dílu XII. sešit 8. 1883.

Obsah (toliko článků historických): J. Teige, Vítek z Prčice; rodopisná poznámka; J. Vávra, O Čakovicích, zaniklé vsi blíže Kolína; J. L. Barvíř, Ženský klášter v Boře a tři zaniklé Újezdce u Horaždějovic.

Slovanský Sborník statí z oboru národopisu, kulturní historie a dějin literarního i společenského života. Redaktor Edvard Jelínek. Nakladatel J. Otto. Ročník III. číslo 4.

Články historické: J. Bystroň, K jazykové a národnostní otázce ve Slezsku. (Něco o nářečích polských v Těšínsku. — Kterým způsobem, působila čeština v Těšínsku. — Rozhraní česko-polské. — Jazyk německý. — Němčina v Bílsku); Dopisy Pavla Jos. Šafaříka A. W. Maciejowskému č. 6. a 7. z let 1832 a 1833; [1]) Kościałkowská, Šlechta na Litvě. Její rozvoj histo-

---

[1]) Pro poznání tehdejších poměrů zvláště důležité jest následující místo v dopisu Šafaříkově datovaném 17. února 1833: „Tázal Jste se mne v jednom listě, ‚proč píši německy a ne slovansky?‘ Mohu Vás však, milý příteli, ujistiti, že vydal

rický, význam a život; Menčík, Vzájemné styky rodu Habsburského s Polskem a Ruskem do roku 1519.

Osvěta, listy pro rozhled ve vědě, umění a politice. Redaktor a vydavatel V. Vlček. 1884. Ročník XIV. Sešit 1.—4.

J. Arbes, František Smolka, stať životopisná; J. Hudec, Chorvátská ústava a poměr její k Uhrám; J. J. Toužimský, Generál Rostislav Fadějev; Trakal, Nejnovější učení socialistická; Winter, Do zeleného pokoje; historické obrázky. Rozhledy v dějinách současných v sešitu 1., 3. a 4.

Z publikací akademie Krakovské. Z pramenů za rok 1882 a 1883 vydaných důležity jsou VII. a VIII. svazek „Monumenta medii aevi historica res gestas Poloniae illustrantia", které oba k vydání připravil Fr. Piekosiński. Svazek VII. obsahuje pokračování Codicis diplomatici civitatis Cracoviensis z let 1257—1506; svazek VIII. pak: Cathedralis ad s. Venceslaum ecclesiae Cracoviensis codex diplomaticus z let 1367—1423, obsahující 615 listin Oba svazky mají výborné registříky, osmý vedle toho ještě seznam knížat a úředníků duchovních i světských z těch let s připojenými letopočty, kdy se v listinách objevují.

Jistým směrem se k těmto akademickým rozpravám druží Wisłockého *Katalog rękopisów biblioteki universitetu Jagiellońskiego*, o jehož první části časem svým již zmínka se stala. Druhá část také již vyšla; počíná se číslem 1876. a jde až do čísla 4176., čímž dílo ukončeno. Připojen pak seznam signatur a výborný index osobní, místní a věcný. Bohemik zde popsáno velmi mnoho, zvláště ze XVI. a následujících století. — U nás katalogů rukopisů téměř naprosto se nedostává, jak u knihoven veřejných tak i soukromých.

Co do spracování zvláště pozornost budí Tadeusza Korzona: Wewnętrzne dzieje Polski za Stanislava Augusta (1764—1794). Badania historiczne ze stanowiska ekonomicznego i administracyjnego.[2]) Díl druhý obsahuje z této doby dějiny obchodu (1.—96.), průmyslu a správy městské (197.—367.), pak povšechný přehled a resultaty, literaturu a dodatky.

V rozpravách oddělení historického za rok 1883 (Tomus XVI.) pěkné a pro nás i zajímavé jest obšírné pojednání Finkelovo: Martin Kromer, historyk polski XVI. wieku. Rozbor kryticzny.

jsem čtyři až pět československých spisů a stále jsem přitom měl značnou ztrátu. Naproti tomu, psal-li jsem německy, nenamočil jsem nikdy péro do inkoustu zadarmo, beze značného zisku od 10 zl. k. m. až 6 duk. za arch honoráře. Což máme jen my spisovatelé povinnosti k našemu národu a ne též národ k nám? Není-li povinnost sebezachování důležitá, posvátná, nutná, poručlivá? Co nám pomůže, vychvalujeme-li se a vynášíme-li se naším gigantickým národem 70millionovým, když nikdež nenalézáme nic jiného než zvířecké otupělosti a chřestící řetězy otrocké. Veškeré naše spisování a literatura jest dilettantismus, v každé provincii jest několik dilettantů — spisovatelů, kteří jsou zároveň nakladateli, tiskaři, knihkupci, ano namnoze i knihaři zároveň: neboť slovanský knihkupecký obchod jest nejbídnější kšeft celého světa. — Národ nezná a nevyhledává nás. Dejž Bůh, aby se to změnilo, zlepšilo; já však nemám žádné naděje. Vy zajisté mé nářky nevyložíte ve zlé: myslím, že jsem k nim oprávněn, neboť obětoval jsem ztracené, desperátní věci dost a více než dost. — Přišel jsem před čtrnácti lety k Srbům, chtěje u nich pracovati k národní kultuře, a odcházím s vědomím marné práce."

[2]) O prvním díle viz Sborník Historický 1883 str. 87.

Przegląd powszechny. Rok pierwszy. Zeszyt 3—4. Kraków, 1884. Redaktor X. M. Morawski T. J.

Články historické: Klemens książe Metternich od 1773—1859 przez H. Lisickiego; Horwaci w Dalmacyi przez X. W. Zaborskiego; Uwagi nad stanem obecnym Francyi pr. Dra. Pawła Popiela; Listy kardinala de Côme do O. Antoniego Possewina T. J. z let 1582 (23. června) až 1583 (12. února). Mimo to obšírná rozprava o publikacích historické kommisse Petrohradské, na kolik se týkají spisův o západní Rusi a dopis z Prahy o literarních poměrech.

Einleitung in das Studium der Anthropologie und Civilisation von Dr. Edward Tylor. Deutsche autorisirte Ausgabe von G. Siebert. Braunschweig, 1883. 8⁰.

Dílo zajímavé, pro širší kruhy určené. Pojednává: o stáří a původu lidského pokolení, jeho čeledích, o řeči a písmě, o nástrojích a zbraních, o zaopatřování potravy a o umění válečném, o obydlí a šatu, o umělých výrobcích, o umění a vědě, o duchovních názorech, o dějinách a mythologii a o společnosti lidské.

Die Germanisierung der Länder östlich der Elbe von Dr. Georg Wendt. Theil I. 780—1137. Liegnitz, Oscar Heintze. Str. 91.

Spisek přítomný vyšel jakožto příloha ku programu „der königlichen Ritter-Akademie zu Liegnitz“ a vykládá způsobem úplně vědeckým, jenom na základě pramenů, postup a vývoj germanisace od západu na východ od časů Karla Velikého až do smrti Lotharovy. Z důležitějších prací novějších ušlo spisovateli ledacos, čeho by byl použiti měl. Přítelem Slovanů není, ba naopak, radí nynějším Němcům, aby „německým schulvereinem“ nedráždili národní cit Maďarů, poněvadž oni jediní mají toho zásluhu, že nedošlo ku zřízení jednotného slovanského státu a že k němu také nedojde, dokud maďarský národ bude existovati. Tudy jsou prý Maďaři nejvěrnějšími a nejlepšími spojenci Němců! — Smutný to doklad, kam se až může zabřednouti ve knize jinak střízlivé a vědecké.

Geschichte Schlesiens von Dr. C. Grünhagen, Gotha, Fr. A. Perthes 1883—1884. Lieferung 1—4. 8⁰ stran 320.

Znalost dějin slezských, velmi obtížných a zamotaných, vždy ještě tím ztěžována byla, že nebylo po ruce přehledné knihy, z které by bylo možno poučiti se o všem tom, co dějepisci českému jako polskému často nezbytno bývá věděti o Slezsku na četné úděly a drobná panství roztříštěném. Stenzlovy dějiny slezské jdou toliko do roku 1355 a ačkoliv opatřeny jsou hojným apparatem literarním, tož přece jsou již zastaralé, poněvadž právě v poslední době badání v dějinách slezských velmi se rozšířilo a mnoho nových resultatův objevilo. Firma Perthesova ujavši se nového vydání známé Heerenovy a Ukertovy sbírky „Geschichte der Eur.-Staaten“, také dějinám slezským (až do roku 1741) vyměřila zde místo, a sice tak, že s prof. Grünhagenem jednáno, aby ve dvou svazcích přesně vyložil a sepsal dějiny slezské od prvopočátku až do té doby, kdy Slezsko stalo se provincií království pruského.

Grünhagen uvázal se v sepsání knihy takové, a sice tak, že první svazek má jíti do roku *1527*, a druhý odtud do roku *1741*. Prvního svazku čtyři sešity jsou již vydány a z nich viděti jest, že svazek první bude

asi o 30 arších; neboť co až dosud vydáno, obsahuje 20 archů a sahá do roku 1468.

Hlavní vadou spisu (což ovšem leží mimo vůli spisovatelovu) jest, že literatura, prameny, poznámky přidány budou teprv na konci druhého dílu! — Co až dosud vydáno, takto se rozděluje: Kniha první, Slezsko pod vládou knížat polských až do roku 1201. Kniha druhá, Slezsko pod vládou knížat samostatných 1201—1327. Kniha třetí, Slezsko pod vládou králů z rodu Lucemburského 1327—1437. Kniha čtvrtá, Slezsko pod vládou knížat různých domů většinou původu německého 1437—1526. Tato kniha není dosud dokončena.

Celkem nutno i spravedlivo jest říci, že již dávno nedostalo se nám do rukou knihy. která by tou měrou zasluhovala chvály a uznání, jako slezské dějiny Grünhagenovy. Ovšem v prvním a druhém sešitu sloh poněkud tím trpí, že autorovi pro nedostatečné vyměření místa bylo nakupiti příliš mnoho jmen a dat; ale z této knihy (vezmouce k ruce Grotefendovy genealogické tabulky knížat slezských) jasně teprv poznáváme spletité poměry četných údělných knížetství, z jeho knihy přehledně učíme se znáti první počátek a postup germanisace ve Slezsku. — Odtud také velmi pěkně vidíme, jakým způsobem a za jakých okolností králi Janovi českému podařilo se slezská knížetství připojiti ku koruně české. — Vláda Janova nad Slezskem se velebí, „Slezané mají,“ dle slov autorových, „ctíti jeho památku, poněvadž konec učinil bídnému roztříštění, poněvadž spojil první Slezsko v jeden celek, tak že odtud teprv může mluviti se o zemi slezské a slezských dějinách.“ — Karlovi IV. věnována obšírnější kapitola plna obdivu a vděčnosti za to všecko, co ve Slezsku učiněno pro státní pořádek, pro rozkvět průmyslu a obchodu, pro blahobyt země. Grünhagen o Karlovi IV. mluví s nadšením jakožto o vladaři genialním a končí vypravování své o něm tím, že Slezsko nikdy před tím ani potom nepožívalo tak dlouhá léta míru, spořádaných poměrův a blahobytu jako za Karla IV. Za Václava ještě po některý čas vláda byla pokojná; teprv později poměry se zhoršily, a když v Čechách rozbouřil se husitismus, tu Slezané, jakož dobře vyloženo, rozhodnými stali se odpůrci „kacířství“ hlavně z příčin „národnostních“. Boje mezi husity a Slezany vypravují se podrobně, ukrutnosti vojsk táborských se nezamlčují, ale přitom objektivně doloženo, že Slezští vojáci, co se bestialného způsobu válčení týkalo, Čechům dávali špatný příklad. Roztržka mezi Čechy a Slezany zůstala potom trvalá, ba byla ještě větší, když bez účastenství Slezanů zvolen byl českým králem Jiřík Poděbradský. I také o tomto panovníkovi soudí Grünhagen spravedlivě, béře ho v ochranu proti fanatismu Vratislavských a praví v této příčině toto: „Vratislavští Jiříkovi Poděbradskému u dvora papežského jednostranným líčením velice křivdili, neboť on nebyl žádným fanatikem ani co do náboženství, ani co do národnosti, ba jemu nenedostávalo se výborných vlastností panovnických, umírněnosti i energie; takže Vratislavští při poněkud jen dobré vůli mohli nalézti smíření s ním a zemi přivésti tím k dobám rovněž tak utěšeným, jako byly za Karla IV. Ale při rozdrážděnosti, jaká z dob Kapistranových v městě panovala, nebylo lze na něco takového pomysliti.“ — Potom líčí se počátky bojů Jiříkových se Slezany až do té doby, kdy Matiáš uherský dal se od jednotníků Zelenohorských zvoliti v Olomouci za krále českého a fakticky zmocnil se panství nad celým Slezskem.

Bylo by nám ještě promluviti, co a jak píše se o vzniku křesťanství, o zakládání a rozšíření klášterův, o vzniku a zařízení měst; než přestáváme

na těchto ukázkách, zavírajíce úvahu svou tím, že Grünhagenova kniha jest v každém směru výborná, a nestrannou objektivností svou zjevem vskutku vzácným.[3])

Geschichte der österreichischen Verwaltungsorganisation bis zum Ausgange des XVIII. Jahrh. Von Alfons Huber. Innsbruck 1884. 8⁰ str. 40.

Jest to ovšem pouhá příležitostná akademická řeč; ale i v těch uvykli jsme dočísti se vždy něco nového. Zde toho není. Mluví se o pokusech pro jednotnou úpravu správy státní za Maxmiliana I., Ferdinanda I. a konečně o změnách provedených od Marie Teresie, ale jenom ve všeobecném přehledu, ne vždy (což zejména o dvorní komoře platí) docela správně. Co praví se o císaři Josefovi „a přepjaté jeho touze po centralisaci říše", jest ovšem pravda doslovná.

Maria Karolina von Österreich, Königin von Neapel und Sicilien. Anklagen und Vertheidigung von Frhr. von Helfert. Wien 1884. Verlag von G. P. Faesy. 8⁰ stran VI a 290.

Marie Karolina, dcera císařovny Marie Teresie a choť Neapolského krále Ferdinanda IV., považována až dosud od dějepisců za ženu v každém ohledu zvrhlou, „za Athalii, Messalinu a Fredegundu". Proti těmto úsudkům postavil se Helfert, kterýž, jak výslovně podotýká, nechce udělati z ní svatou, ale chce prokázati provenienci těch pramenů, z nichž čerpány naše dosavadní vědomosti. — V tomto punktu jest kniha Helfertova výborná, neboť vidíme tu, jak zdrojem všech zpráv byl spis bláznivého Jakobína Goraniho, z něhož se statečně opisovalo a nekriticky zveličovalo dále až na naše časy. Přitom Helfert probírá také všechnu ostatní starší a novější literaturu o Marii Karolině, a pak hlavně na základě studií archivních ukazuje, jak se ve skutečnosti věci měly, co přísluší přičítati na vrub Marii Karolině a co vlivům jiným. — Při té příležitosti bylo třeba také mluviti o pověstné lady Emmě Hamiltonové a milci jejím admiralu Nelsonovi. I lady Hamiltonovou vidíme u Helferta v jiném světle, nejen jako ženu několika mužů, ale jako rozhodnou, energickou dámu, která v politických bězích neapolsko-anglických proti Napoleonovi Bonapartovi měla velikého a skvělého účastenství.

Geschichte der Kurstadt Karlsbad. Historisch, statistisch und topographisch dargestellt von Vincenz Prökl. — Karlsbad, 1883. 8⁰

Geschichte der Stadt Plan. Von Georg Weidl. — Plan, 1883. 8⁰.

Musíme uznati, že naši němečtí krajané u vzdělávání místních dějepisů jsou velice pilni; během posledních let celá řada podobných spisů vydána. Jest ovšem otázka, jakou cenu spisy ty mají, a tu dal sám výbor spolku „pro dějiny Němců v Čechách" před několika roky odpověď v ten smysl, že mnohé spisy ty jsou úplně bez ceny, ano že jsou skvrnou literatury německé, vyzvav důrazně spisovatele, aby důkladněji pracovali a německou vědu nekompromitovali. Jaký výsledek vyzvání toto v celku mělo, nechceme zde rozhodovati. Co se týče nadepsaných dvou spisů, jest na první

[3]) Ve psaní českých jmen vyskytují se některé chybičky, které dobře bylo by pro příště odstraniti. Pak plete se Police, město poddané klášteru Broumovskému, s královským věnným městem Poličkou: chyba to, jíž ani Huber v Regestech Caroli IV. prost není.

pohled patrno, že i tyto kronikářské práce mají mnohé vady. Starší doba odbyta jest velmi krátce, nejnovější za to ovšem až do podrobností zcela bezcenných vypsána. Jak zejména Prökl si představuje zřízení župní a jak zachází se slovanskými jmeny, k tomu jen následující citaty z knihy jeho: Str. 4. „Die Czupa Sedlec übte die Gerichtsbarkeit über alle im dortigen Bezirke liegenden Städte und Dorfschaften, so auch selbstverständlich über Wary Warmbad; sie (?) bestand aus einem cudarz (čzudarias judex provincialias Kreisrichter) einem camerarius (Kämmerer) zur Verwaltung der Kammergefälle, und aus einem notarius für die Gerichtsprotokolle. Alle Bewohner der Czupa, Adeliche, Geistliche, die Städte, Landleute und Besitzlose hatten einen Justizbeamten (cuda) zum Vorsteher. Die grosse cudarz bestand aus höheren Beamten und zwölf in der Czupa ansässigen Adeligen, die kleine aus den camerarius, Unterbeamter, Schöppen und Mitgliedern des Ritterstandes. Die Czupanverfassung löste sich gegen das Jahr 1300 auf u. s. w." — Str. 6. „Die Eger, böhmisch Ogra Obrizi wagity Ohrce (wärmen)" a p. chybami tiskovými se kniha tato jen hemží. Jinak jest vydání dosti úpravné, opatřené mnohými vyobrazeními.

Abhandlungen der historischen Classe der k. baierischen Ak. der Wissenschaften XVI. Band 3. Abth. 1882: A. Druffel, Kaiser Karl V. und die Römische Curie 1544—1546. Již třetí pojednání téhož autora o poměru císaře Karla V. ke kurii Římské, které tentokráte obsahuje dobu poslední od Wormského sněmu až k otevření Tridentského koncilu. Doloženo četnými listinami.

XVII. Band 1. Abth. 1883: W. Preger, Die Verträge Ludwigs des Baiern mit Friedrich dem Schönen in den Jahren 1325 und 1326. I také zde přiláno hojně listin a regest z archivu Vatikanského; jmenovitě též listů krále Jana českého se týkajících. Král ten, jak povědomo, boje mezi Ludvíkem Bavorem a Filipem Krásným účastnil se měrou velikou.

Archiv für österreichische Geschichte. Herausg. von der kaiserl. Akademie der Wiss. in Wien. Bd. 65. Erste Hälfte (1883): „Auszüge aus dem Raths-Protokolle des k. k. Tribunals in Mähren vom Jahre 1683". Mitgetheilt von Dr. B. Dudík. — „Der Sturz des Hauses Slawnik. Ein Beitrag zur Geschichte der Ausbildung des böhmischen Herzogthums". Von J. Loserth. — „Der innerösterreichische Bauernkrieg des Jahres 1515". Nach älteren und neuen Quellen dargestellt von Franz M. Mayer. — „Ein Beitrag zur Biographie des P. Dominicus a Jesu Maria, des Zeitgenossen der Schlacht auf dem weissen Berge". Von Dr. Anton Gindely. — „Studien über die Geschichte Ungarns im Zeitalter der Arpaden". Von Dr. Alf. Huber. — Ponechávajíce posouzení článku p. Loserthova době pozdější, chceme se zmíniti jen o příspěvku p. prof. Gindelyho. V dějinách války třicítileté (sv. 3.) vypravuje prof. Gindely o účastenství, které měl mnich karmelitánský P. Dominicus na rozhodnutí vůdců vojska bavorského a císařského, aby bitva na Bílé hoře svedena byla. Proti tomu prohlášeno však (hlavně od Krebse), že celá zpráva o vystoupení P. Dominika jest bájka nemající historického podkladu. Prof. Gindely nyní však na základě nepopíratelných dokladů, které nalezl hlavně v Římě, provádí důkaz, že tvrzení jeho dřívější jest pravdivé.

Neues Lausitzisches Magazin. Herausg. von Dr. Schönwälder, Görlitz, 1883. Bd. 59. Zde nalézáme následující větší pojednání: Herzog Johann von Görlitz. Von Dr. R. Gelbe. — „Dr. Martin Luthers Verbindungen mit der Nieder-Lausitz“. Vom Superint. Tzschabrau. — „Kriegsereignisse der Oberlausitz zur Zeit des baier. Erbfolgekrieges“. Von Korschelt. — „Wo lag das Mägdeland?“ Von Keltsch. —

Zeitschrift für Geschichte und Landeskunde der Provinz Posen. Herausg. von Christ. Meyer. Posen 1884. Bd. III.—1. „Die Cultur- und Bevölkerungs-Verhältnisse der Provinz Posen seit deren Anfall an Preussen“. Von Chr. Meyer. — „Briefe des Abgeordneten zum Frankfurter Parlament S. G. Kerst aus Meseritz“. — Pokračování článku: „Die katholische Kirche in der Provinz Posen seit deren Anfall an Preussen“ od vydavatele. — „Ein Hexenprocess in Polen vom Jahre 1638“. Von Ehrenberg. — „Aus den Memoiren des Generals von Brandt“.

Westdeutsche Zeitschrift für Geschichte und Kunst. Herausg. von Dr. F. Hettner und Dr. K. Lamprecht. — Trier 1884. Jahrg. III.—1. „Die Kaiser Domitian und Traian am Rhein“. Von Dr. J. Asbach. — „Zur Gesch. der Stadt Mainz im Mittelalter“. Von A. Wyss und R. Hoeniger.

Mittheilungen des Nordböhmischen Excursions-Clubs. Redigirt von Prof. A. Pandler.

1882. 4. Heft: Katzerowský, Grosse Pest in Leitmeritz (1582); Willomitzer, Baulust in Böhm.-Leipa vor 300 Jahren; Ullrich, Aus dem Neu-Persteiner Gedenkbuche.

1883 1.—4. Heft: Rutte, Journal von der Reise durch Mähren, Schlesien, Böhmen, das Innviertel und Ober-Österreich im J. 1779; Mareš, Die Gegenreformation in Niemes und Schwabitz; Willomitzer, Das Gotteshaus in Bensen; Bernau, Burgen, Vesten und Schlösser im Vereinsgebiete des Nordböhm. Excursions-Clubs; Hantschel, Zur Ortsgeschichte von Kottowitz; Jaksch, Eine Ächtungs-Ordnung in Oschitz; Hantschel, Die Franzosen in Haida; A. Sedláček, Anleitung zur Beschreibung von Siegeln; týž, Die Besitzer von Kvítkov; Bernau, Das Herrschaftsgebiet von Neuschloss-Leipa im 16. Jahrh.; Hantschel, Eine Erinnerung an die gräfl. Hartig'sche Schlossbibliothek in Niemes; A. Pandler, Aus der alten Landtafel; Grunert, Johann Sezima der Ältere auf Auscha.

1884, 1. Heft: Neuwirth, Die Burgcapelle der Ruine Bösig; Pandler, Aus der Arnsdorfer Matrik.



Tiskem a nákladem J. Otty v Praze.

Redakci „Historického Sborníku“ zaslané spisy:

Řeči drá. Frant. Lad. Riegra a jeho jednání v zákonodárných sborech. Sešit VI. V Praze. Tiskem a nákladem J. Otty. Stran 1—48.

Slovanský sborník statí z oboru národopisu, kulturní historie a dějin literárního i společenského života. Ročník III. Redaktor Edvard Jelínek. Nakladatel J. Otto. V Praze 1884. Číslo 4.

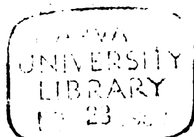
Maria Karolina von Oesterreich, Königin von Neapel und Sicilien. Anklagen und Vertheidigung. Mit Benützung von Schriftstücken des k. k. Haus-, Hof- und Staats-Archivs von Frh. von Helfert. Wien 1884. Verlag von G. P. Faesy. Str. VI a 290.

Verzeichniss Nro. 50 des antiquarischen Bücherlagers der J. G. Calveschen k. k. Hof- und Univ.-Buchhandlung in Prag. *Bohemica.* Böhmen betreffende Literatur und Bücher in böhmischer Sprache mit Anhang: *Slavica.* Supplement zu Katalog Nro. 48. (Doporučujeme velice tento katalog všem, kdož Bohemica a Slavica kupují.)

Studentské Listy. Redaktor, vydavatel a nakladatel: Frant. Bačkovský. Ročník IV. Číslo 6.

Przegląd powszechny. Tom II. Nr. 3. a 4. Redaktor: kněz T. J. X. M. Morawski. V Krakově 1884.

ROČNÍK II. SVAZEK 3.



SBORNÍK HISTORICKÝ.

Vydává a rediguje

Dr. **Antonín Rezek,**
c. k. universitní professor v Praze.

1884.

„Sborníku historického“ vychází 6 svazků za rok a předplácí se na celý rok zl. 3·60, poštou zl. 4·—, na půl roku zl. 1·80, poštou zl. 2·—.



V PRAZE.
Tiskem a nákladem J. Otty, českého universitního knihkupce.
1884.

OBSAH:

Stránka

Církevní politika krále Václava v prvních letech vlády jeho v Němcích (1378—1381). Sepsal Rudolf Dvořák. (Dokončení) 129
Konárovice, statek zemský. Sepsal prof. Josef Vávra 137
Výprava šlechtická do Janova l. 1551, k uvítání voleného krále Maximiliana II. Podává Josef Jireček 147
Linie Kunštatsko-Lysická. Příspěvek k rodopisu českomoravskému. Napsal Jan Tenora 153
Smrť papeže Jana VIII. Sepsal František Hrbáček 163
Pražské Špitálsko. Sepsal professor Jan Nedoma. (Dokončení) . . 169
Drobnosti historické: Nábin a Bratkovice. Sepsal P. František Vacek. (Dokončení); Dodatek ku jednání Čechů s králem polským Kazimírem l. 1471. Sdělil Antonín Rezek; Usnešení sjezdu kraje Plzeňského z roku 1506. Sdělil prof. J. Strnad 175
Nejnovější literatura historická se zvláštním zřetelem ku dějinám českým. Sestavili Ferdinand Tadra a Antonín Rezek 188

Všechny dopisy, rukopisy a knihy pro „Sborník historický“ buďtež laskavě zasýlány buď do knihtiskárny páně **Ottovy (Karlovo náměstí č. 34.)** aneb dru. **Ant. Rezkovi** do **Salmovy ulice čís. 9.** (Po čas prázdnin do **Ústí nad Orlicí.**) — Rukopisy neupotřebené se vracejí.

SBORNÍK HISTORICKÝ.

Ročník II. — 1884 — Svazek III.

Církevní politika krále Václava v prvních letech vlády jeho v Němcích (1378—1381).

Sepsal *Rudolf Dvořák.*

(Dokončení.)

Zápas obou papežů mezi sebou neušetřil ani Václavových zemí dědičných, tím méně německých a oba papežové přičinili se o roznícení jeho všemi prostředky. Urban VI. opuštěn ode všech kardinalů musil jmenovati nové ze svých přívrženců; mezi těmi byl též arcibiskup Ostřihomský a Pražský — Jan Očko z Vlašimi. Legat papežský Pileus de Prata, do Němec od Urbana VI. poslaný, přinesl Janu Očkovi kardinalský klobouk, načež tento složil arcibiskupský úřad a nastoupil po něm v Praze Jan z Jenšteina (v březnu roku 1379), horlivý přívrženec Urbanův.[23]) Klemet VII. k zastávání svých prospěchů v Německu a v zemích koruny České vyslal kardinala Viléma de Agrifolio (v prosinci 1378).[24]) Snahy jeho v tomto směru nebyly bez realného podkladu: mělť Klement VII. i v Čechách samých přívržence, mezi nimiž hlavně vynikali Hynek Kluk z Klučova, kapitulní děkan Pražský, a Kuneš Veselý, děkan Vyšehradský. Mocnější pak a četnější přívržence měl Klement VII. v Německu. Byl to zvláště Leopold, vévoda rakouský, z duchovních knížat pak největší pozornost královu v té době poutal nově zvolený biskup Vratislavský Dětřich, který svěcení přijal z rukou Klementových;[25]) a podobně zasáhl do otázky papežské dvojice starší již spor o arcibiskupství Mohučské. Ještě za života císaře Karla IV. byl zde zvolen od kapituly hrabě Adolf Nasovský, dotud biskup Špýrský. Císař přál více druhému kandidatu Ludvíkovi Míšenskému, z rodu Vetinského, tehdá biskupu Bamberskému a získal mu též potvrzení od papeže Řehoře XI. Adolf však zmocniv se stolce arcibiskupského všechna práva zde provozoval. Král Václav po zvolení svém a korunování na krále Římského (1376) z části se s ním

[23]) Pelzel Lebensgeschichte des Kön. Wenceslaus, str. 80.—81. Palacký II., 2. 240.
[24]) Baluze Vitae paparum Avenionensium II., 848.—849.
[25]) C. Grünhagen „König Wenzel und der Pfaffenkrieg zu Breslau" (Österr. Gesch.-Arch. r. 1867, str. 233. sqq.).

smířil, ano jistým způsobem potvrdil mu i držení území Mohučského.[26]) Nastalým rozštěpením v církvi však spor ten znova roznícen, nabyl pojednou veliké důležitosti tím, že Adolf Nasovský přidal se ke Klementovi VII. Jeho příkladu následovali později i jiní někteří knížata duchovní.

K odstranění dvojice papežské, a sice ve prospěch Urbana VI., směřovala všechna činnost Václavova na počátku vlády jeho v Němcích. Nebylť on neznalý v záležitostech církevních, ano s počátku vlády své liboval si v nich a na dvoře svém účastnil se i hádek theologických.[27]) K dosažení toho musil nejprve hleděti k uspořádání poměrů v říši německé, zjednati zde váhu moci královské a tím přivésti říši pod poslušenství Urbana VI. Vypsal tedy sněm říšský na den 8. ledna 1379 do Norimberka a když ten se nesešel, na den 23. února do Frankfurtu.[28]) Do Němec byl se odebral král Václav již na začátku ledna 1379, z Norimberka dne 5. února psal ku kapitule Vratislavské, aby děkana Dětřicha, který zvolen za biskupa byl se dal od Klementa VII. posvětiti a potvrditi, opustili, hroze jim sic ztrátou statků jich a majetku.[29])

Dne 8. února přibyl král Václav do Frankfurtu a tam sešli se k nastávajícímu sněmu říšskému veliký počet stavů, mezi nimi čtyři kurfirsti, Kuno Trevirský, Ludvík Mohučský, který však posud ve skutečném držení arcibiskupství nebyl, Fridrich Kolinský a falckrabí Rýnský Ruprecht I. Hned po zahájení sněmu chopil se Václav horlivě vyřízení záležitostí církevních, a již dne 27. února vydáno veřejné prohlášení krále Václava i kurfirstů zde přítomných pro Urbana VI., jakožto řádně zvoleného a nastoleného papeže.[30]) Dovídáme se z tohoto provolání nejprv, že král Václav a většina stavů na volbu Urbanovu hleděli se stanoviska správného, tak jak my na ni hledíme po úplném téměř objasnění jejím ze zachovaných zpráv historických. Následkem toho prohlašuje se od krále, přítomných zde kurfirstů, z nichž Ruprecht I. zastupuje mladší příbuzné své jakožto vévody bavorské, dále i od ostatních pánův a měst zde zastoupených, že Urbana VI. a přívržence jeho chtějí chrániti a jemu věrni zůstati, Klementovi pak a stoupencům jeho v odpor se stavěti. Pro případ brzké smrti Václavovy zavazují se kurfirsti jen toho za nástupce v Němcích zvoliti, kdo by na tyto články přistoupil. K zachování tohoto ustanovení zavazují se pak též všichni knížata duchovní, kteří budoucně od kapitul by byli za arcibiskupy, biskupy neb opaty zvoleni. Mimo toto společné prohlášení každý z kurfirstů zvlášť vydal listinu téhož smyslu, a k němu přistoupilo později také město Mohuč.[31])

---

[26]) V landfridu krále Václava ze dne 27. května 1377 (R. A. č. 113. str. 200.) zní místo ono: „. . . davon sin wir mit wolbedachtem mute unde mit sunderlichen rate der nachgeschribin fürsten, grafen etc. . . . eines landfriedes ober einkomen an der mase, als hiernach geschribn stet: als dasz unser vater der keiser . . . die ernwirdigen Adolf bischof zu Spiren von des stiftes wegen zu Menz mit dem lande von Miltinberg heruf gein Franken . . .“

[27]) Loserth„ Beiträge zur Gesch. der husiť. Bewegung, II. Magistri Adalberti Ranconis de Ericinio Apologia“ (Österr. G.-Archiv r. 1879, str. 250.).

[28]) R. A. č. 125.—128., str. 229.—232.

[29]) Pelzel „K. Wenzel“, str. 77. Grünhagen l. c. 234.

[30]) R. A. č. 129., str. 232.

[31]) R. A. č. 131., 132., str. 240.—243. Zprávy současné o tom obsaženy jsou též v listu Fridricha arcibiskupa Kolinského k městské radě Lutišské ze dne 25. Julii 1379 (Raynaldi Ann. Eccl. XVII., 61.).

Poslové protipapeže Klementa VII. nepřipuštěni ku sněmu, rovněž jako poslové krále francouzského. Králi Karlovi V. teprv později podána zpráva o rozhodnutí sněmu Frankfurtského více cestou soukromou prostředkem Ruprechta I., falckrabí Rýnského, který listem jemu oznámil, že shromáždivše se kurfirsti, jiní knížata duchovní a světští, mužové v obojím právu zběhlí, páni i měšťané v počtu přehojném slavně dovodili, že Urban řádně zvolen jest za papeže a následkem toho za takového jej též uznali.[32])

Král Václav vrátiv se přes Norimberk do Prahy, nepřestal obírati se záměry k odstranění dvojice papežské a v snahách těchto docházel podpory, ano i čilého povzbuzování od nového arcibiskupa Pražského Jana z Jenšteina. Muž tento dosáhnuv této hodnosti své hlavně přičiněním papeže Urbana VI., jak sám v listech svých k němu vděčně doznává,[33]) hleděl odvděčiti se získáním jemu obecného uznání ve vlasti své a ještě více pobádáním krále Václava k platným krokům v té příčině. Hned po dosazení svém na stolec arcibiskupský v Praze obrátil zřetel svůj k dvěma hlavním přívržencům Klementa VII., k Hynkovi, totiž Klukovi z Klučova, děkanu Pražskému, a Kunešovi Veselému, děkanu Vyšehradskému. Zakázav jim totiž zprvu podporování věci protipapežovy, když neuposlechli, dal je za pobytu krále Václava v Němcích do klatby, Hynka uvrhl do vězení, kdežto Kuneš nalezl mocnou ochranu u Prokopa markrabí moravského a biskupa Olomuckého Jana ze Středy. Když král Václav vrátil se do Prahy (v dubnu 1379), schválil tyto jeho kroky a nepřestával snažiti se společně s ním o získání nových přívrženců Urbanovi VI., jakož svědčí o tom zprávy Jana z Jenšteina psané do Říma.[34]) Královnu Johanu Neapolskou, která se byla přidala ke Klementovi VII., hrozbami hleděl od hájení vzdoropapeže odvrátiti. Na zprávy o pověstech roztrušovaných od Klementovců, jmenovitě v Anglii, jako by Václav byl žádal od Klementa potvrzení na krále Římského a za tou příčinou rozhodl se pro tohoto a proti Urbanovi, spěchal král

[32]) Z listu Ruprechta, falckrabí Rýnského, ke Karlovi V., králi francouzskému, ze dne 10. Octobris 1379 (Baluze, Vitae pap. Aven. II., 888. R. A. str. 149., č. 263.) vysvítá, že jest odpovědí na předešlý list Karla V. k falckrabímu, jehož znění neznáme, a že tedy bezpochyby hleděl francouzský král jej nakloniti k uznání Klementa VII. Že by byl měl falckrabí Ruprecht I. hned od počátku nepřátelské záměry proti králi Václavovi, nepodobá se pravdě, a důvody Fr. Voisse (Festschrift des Gymnasiums zu Düren „König Wenzel und die römische Kurie" 1877, VIII.—IX.) jako by Wittelsbachovci od r. 1346 nepřetržitě byli se domáhali ztracené pro jich rod koruny císařské, pro tuto dobu aspoň pozbývají své váhy. Ruprecht byl by k dosažení takových záměrů raději přidal se ke Klementovi a Karlovi V., od nichž by byl mohl doufati v pomoc proti králi Václavovi. Odmítavá odpověď jeho na nabídky krále francouzského jest nejlepším důkazem tehdejší věrnosti jeho ke králi německému.

[33]) Loserth, Beiträge zur Gesch. der husit. Bewegung I. „Codex epistolaris" des Erzb. Joh. von Jenzenstein (Österr. Gesch. 1877, 331.). Místo dotčené zní: „ut sicut ipse celestibus, ita S. V. terrestribus voluit preesse creaturis, verum quia B. V. nullis meis exigentibus meritis, sed sola dignacione vestra de episcopatu Misnensi in metropolim Pragensis ecclesiae me graciose transtulistis etc."

[34]) Loserth „Codex epistolaris" na uvedeném m. 331., 333.: „. . . serenissimus princeps dominus rex Romanorum vera fiducia ad sanctae matris ecclesiae et vestrum honorem anhelans ad V. S. beneplacita inclinatur et se scutum inexpugnabilem adversus malignantes et ecclesiam de ilivoris vomere sulcantes opponit et remediis super his invigilat opportunis."

Václav vlastnoručním listem ke králi Richardovi II. (20. května 1379) podobné podezření vyvrátiti; s rozhořčením obrací se tu proti oněm duchovním, kteří původci byli takových pověstí, vytýkaje jim, že místo co by měli dobré símě mezi věřícími rozsívati, ještě větší zmatky v církvi způsobují. „V pravdě zvolen, nastolen a korunován (píše dále) jest Urban za papeže, jemu kardinalové poctu papežskou a hold řádným způsobem složili, jakož blahé paměti otci našemu tehdá Římskému císaři a nám přemnohými oněch kardinalů samých listy a — co nejdůležitější jest — též listem onoho tehdy kardinala, nyní protipapeže Roberta Ženevského, ohlášeno bylo.... Teprve později, ďábelským duchem nadchnuti zvolili si protipapeže, spějícího i s nimi do věčné záhuby.... Protož vše, co k Vašim uším doneslo se od lidí zlomyslných, jako bychom my s králem uherským byli prohlásili se proti papeži Urbanovi VI., nepravdivé jest, a my, majíce k ochraně církve svěřený meč světský, chceme pozdvihnouti jej k obraně papeže Urbana VI. a k vymýcení řečených heretiků. O to chceme se snažiti tím více, ježto mladické síly naše způsobilejší jsou k snášení všech namáhání, dobře vědouce, že král uherský a všichni knížata duchovní v Němcích hotovi jsou nás v tom pevném předsevzetí podporovati.... K témuž vyzýváme Vás, abyste srdce své obrátil k hájení jednoty církevní, protivníky její pak káral metlou spravedlnosti...."[35]) Těmito ráznými slovy získal více než před tím krále anglického pro své záměry, tak že i on snažil se o získání přívrženců pro Urbana VI. Tak jmenovitě, aby naklonil jej k tomu, poslal vyzvání ve směru tom i s kopií listu Václavova k Petrovi, králi aragonskému, který posavad pro žádného z papežů se nebyl prohlásil.

Brzy po odeslání listu tohoto (ke konci května 1379) král Václav vybral se z Prahy do Moravy a odtud do Uher, kde hleděl i krále Ludvíka získat a pevně připoutat pro svoji politiku církevní. Schůze obou jich stala se v první polovici června v městě Zvoleně,[36]) kdež oba panovníci veřejně a slavně prohlásili se pro Urbana VI. a proti Klementovi, k němuž prý vypravili poselstvo s napomenutím, aby se vzdal tiary. Na zpáteční cestě setkal se král Václav ve Znojmě s vévodou rakouským Leopoldem III., s kterým však jak se zdá o církevních záležitostech nevyjednával, alespoň žádná zpráva o něčem podobném se nezachovala.

Mezi tím, co král Václav vyjednáváním a úmluvami následuje v tom osvědčeného příkladu důmyslného otce svého, hleděl v říši své zjednati převahu Urbanovi VI.: v Italii oba sokové mínili svěřiti rozhodnutí sporu svého štěstí válečnému. Najali roty vojenské, Urban z Vlachů, Klement z Bretoňců. Řím byla cena o kterou zápasili. Klement VII. nahlížel, že k tomu je potřebí rozvinutí větších sil, nežli jeho prostředky stačily, a poněvadž královna Johana sama, zaměstnána jsouc nespokojeností svých poddaných, jemu vydatné pomoci poskytnouti nemohla, volal do Italie Ludvíka vévodu z Anjou, bratra krále francouz-

---

35) Raynaldi Ann. eccl. XVII., 62.

36) Ann. Mediol. ap. Muratori Scriptores rerum Italicarum, tom. XVI., s. 773. Datum této schůze klade Pelzel (König Wenzel 84.) po sjezdu s vévodou rakouským Leopoldem ve Znojmě; pravdě nepodobnost toho dovodil Palacký (Dějiny české, II., 2., 239., n. 327.) a nověji Theodor Lindner (Gesch. des Deutschen Reiches unter K. Wenzel, str. 95.).

ského Karla V., a nabízel mu za poskytnutí pomoci království Adrijské, které mělo zřízeno býti ve střední Italii hlavně na újmu území papežského. Ale dříve, než záměry ty mohly být provedeny, bitva mezi vojsky obou papežů na úpatí hor Albanských (29. dubna 1379) rozhodla ve prospěch Urbanův a urychlila zároveň odjezd Klementa VII. do Aviňonu, pod ochranu krále francouzského (v červnu 1379).

Zprávy o těchto událostech působily v Německu čím dále tím účinlivěji ve prospěch Urbanův. S neblahým citem vzpomínáno nedávného ještě pobytu papežů v Aviňoně a všemohoucího vlivu francouzských králů nad nimi, a doba ta přestěhováním jednoho z papežů do Aviňonu hrozila se vrátiti. Není tedy divu, že nejen král Václav, nýbrž i většina stavů říše německé hleděli zjednati převahu straně Urbanově. Snaha ta jeví se na říšském sněmě, který vypsán od krále na den 8. září do Frankfurtu. Z provolání k stavům vysvítá, že hlavně záležitosti církevní pohnuly Václava k vypsání sněmu. Na něm pak v počtu dosti hojném knížata a stavové říšští přistupovali k prohlášení krále a kurfirstů ze dne 27. února. Byli to jmenovitě: Gebhard, biskup Wircpurský, s kapitulou i městem, Arnold Lutišský s kapitulou i městem, Vilém II., vévoda Jülišský, Rainald III., vévoda Gelderský, města Frankfurt, Mohuč a Kolín.[37]) Takovým způsobem podařilo se králi Václavovi sjednotiti Německo v postavení ke kurii a jen soukromé osobní příčiny to byly, pro které tu a tam některý kníže říšský přidržel se protipapeže. Ze světských byl to Leopold III., vévoda rakouský;[38]) z duchovních toho roku zjevně vystoupil Adolf, hrabě Nasovský, protikandidat Ludvíka Míšenského v nárocích na arcibiskupství Mohučské a prohlásil se veřejně pro Klementa VII. popuzen tím, že Ludvík přistoupil k osvědčení kurfirstů pro Urbana na obou sněmích Frankfurtských (v únoru a v září 1379) jakožto arcibiskup Mohučský a arcikancléř říše Německé. Roztržka stala se úplnou, když Adolf dal se slavnostně obléci v pallium od dvou legatů Klementových a když (29. října) ohlásil své potvrzení od Klementa VII. v arcibiskupství Mohučském, v jehož téměř úplném dosud byl držení, ježto Ludvík Míšenský pouze město Salzu držel a zde sídlel. Boj mezi stranami počal se zde již roku 1379. Heřman, lantkrabí Hesský, přijal léna, která slušela k arcibiskupství Mohučskému, z rukou Ludvíkových. Tak zejména Ludvík odevzdal mu vrch Wedelburk u Neuburku, kde Heřman vystavěl si tvrz. Proti tomu vzpíral se Adolf i kapitula Mohučská a ve válce z toho vzniklé Adolf dobyl a pobořil Heřmanovu tvrz Falkenberg.[39])

Naproti tomu Ludvík, hrabě Flanderský, ač příbuzný Klementa a vasal krále francouzského, podržel se Urbana VI., od něho neodvrátil se ani, když kardinal Pampelonský, Petr de Montericco, v neprospěch Urbanův líče volbu jeho k odtržení se od jeho poslušnosti jej vyzýval, (v listu ze dne 23. června 1379),[40]) ani když sám Klement VII. kardinala Guidona de Malesicco za příčinou téhož k němu vypravil; hrabě Ludvík legata tohoto k slyšení ani nepřipustil.[41]) Rovněž neprospěšným zůstalo úsilí krále francouzského získati pro Klementa Ruprechta I. falckrabí

[37]) R. A. č. 144.—148., str. 259.—262.
[38]) „Prima vita Clementis III.“ ve sbírce Baluziově „Vitae pap. Avenion.“ I., 491.
[39]) Chronici Moguntini Miscelli fragm. coll. (Böhmer, fontes rer. germ. IV., 375.).
[40]) Baluze Vitae pap. Aven. II., 351.—353.
[41]) Prima vita Clementis VII., Baluze I., 496.

Rýnského. O odpovědi tohoto naprosto odmítavé již zmínili jsme se,[42]) jiné ještě důraznější dostalo se králi francouzskému zprávou o uzavření spolku kurfirstů ve Weselu. Zde učinil (11. ledna 1380) falckrabí Ruprecht I. s mladšími příbuznými svými Ruprechtem II. a III., jakožto vévody bavorskými, pak s arcibiskupy Kunem Trevirským a Fridrichem Kolinským spolek, jímž zavázali se všichni účastníci, 1. že při sobě chtějí „věrně státi a též vespolně sobě věrnou radou a pomocí přispívati proti každému, nikoho nevyjímaje, který by řečeného našeho sv. otce Urbana šestého a po něm onoho, jenž od takových kardinalů, které on si volí a kteří svaté stolice Římské poslušni jsou, po právu a poctivosti dle zákona svaté církve zvolen a korunován bude, za pravého papeže neuznává... a kdožkoli by, buď si kníže, duchovní, nebo hrabě, pán, město aneb jiný kdožkoli, proti tomu se postavil aneb na tom zmíněném našem pánu, Římském králi při říši a kurfirstech trvati a zůstávati nechtěl, toho máme a chceme my na jeho zemích, zámcích a lidech napadati, poškozovati a hubiti, jak nejvíce můžeme a chceme, beze všeho ohrožení tak dlouho až v poslušnosti a jednotě svaté Římské církve a říše opět přejde a setrvá a říše a my poctivě a úplně o něm se ujistíme."

2. Za tím účelem má jeden druhému z jmenovaných kurfirstů v čas potřeby 100 oděnců postaviti k ruce, dle uznání oněch tří, kteří k tomu zvoleni budou.

3. Pomoc takovou má jeden druhému poskytnouti na požádání, třeba s vlastní svou ztrátou. Za to jest podporovaný povinen lid jemu tím způsobem poslaný na své útraty vydržovati. V čas velké potřeby zavazuje se jeden druhému i s celou svou mocí vojenskou přispěti, což opět oni tři zvolení kommissaři dle svého uznání určují.

4. Města a zámky od spolku tohoto na přívržencích protipapeže dobytá mají se pobořiti a již neobnovovati, leč s povolením všech účastníků spolku. Statky tím způsobem získané mají se rozděliti mezi účastníky dle poměru počtu bojovníků, s jakým ten který kníže říšský k nabytí jich přispěl. Od zajatých má každý právo žádat lenní svazek a přísahu.

5. Nepřátelům papeže Urbana a krále Václava mají se cla, mají-li jaká na vodě neb na zemi, odnímati a rušiti a neobnovovati, leč se souhlasem všech účastníků jednoty.

6. Spolky proti jednotě této tvořené mají se branně potlačovati; podobně i cizí vojska ať z Vlach, Němec či odjinud přišlá, proti komukoliv z jednoty, společně mají být odvracována bez ohledu na útratu a škodu jednotlivým účastníkům z toho vzniklou. Do určité lhůty (8 dnů) mají se ostatní k tomu, jenž o pomoc zavolá, dostaviti.

7. Žádný z účastníků jednoty nemá sám o sobě s kterýmkoli protivníkem jejím mír uzavírati. Každému z knížat, pánův a měst říšských jest volno k spolku tomuto přistoupiti.[43])

Téhož dne učiněno vyzvání k některým stavům říšským, jmenovitě k Rýnským městům Mohuči, Wormsu a Špýru, aby k jednotě Weselské se přidaly.[44]) Spolek tento na prvním místě namířen byl proti arcibi[skupu]-

[42]) Viz nahoře (str. 131, n. 32.) zmíněný list falckrabí Ruprechta ke Kar[lovi] V. ze dne 10. října.
[43]) R. A. č. 152., str. 266.—269.
[44]) R. A. č. 153., str. 270.

povi Adolfovi a vybídnutí k městům Rýnským mělo zameziti působení legatů Klementa VII., vyslaných sem od něho k získání nových přívrženců. Král Václav držel ve Frankfurtě (v dubnu 1380) sněm, ku kterému sjelo se hojně účastníků ze všech stran říše, zvláště pak zastoupen zde spolek měst Švábských a Rýnských. O tyto poslední Václavovi především se jednalo: bylť při vypisování sněmu tohoto poslal dva důtklivé listy do Štrasburku, aby město to prohlásilo se pro Urbana, neboť zde působil již od delšího času pro Klementa legat jeho Tomáš de Amanatis. Rovněž bylo obávati se o Mohuč, kde zavládalo smýšlení pro Adolfa celkem příznivé. Úsilí krále i kurfirstů nezůstalo bez účinku: v čas zasedání sněmu tohoto (v dubnu 1380)[45]) přistoupila k osvědčení pro Urbana města spolku porýnského: Mohuč, Kolín, Worms a Štrasburk, začež jim král Václav listem (27. dubna) slibuje ochranu, kdyby jim proto od protipapeže neb jeho příznivců tíseň nějaká neb válka vzniknouti měla.[46]) Až posud šlo tedy všechno dle přání králova; zračí se to v listech předního rádce jeho arcibiskupa Jana z Jenšteina, který stal se jím po smrti kardinala Jana Očka z Vlašimi (na jaře 1380) a který Václava do Němec doprovázel.[47]) V čas vzdálení krále Václava z Čech dlužno vřaditi list jeho k Joštovi, markrabí moravskému, kterým nařizuje mu, aby ve jménu jeho chránil papeže pravého i stoupence jeho, protivníky pak aby s mečem v ruce pronásledoval.[48])

Král Václav pobyl v Němcích až do září. V té době spořádal záležitosti městské, odstranil dvojici biskupskou v Lutichu ve prospěch přívržence Urbanova, biskupa Arnolda z Hornu a získal i vévodu Václava Lucemburského, který posud ku Klementovi se znal, na svou stranu. Ale v uspořádání poměrů německých vadily mu posud neurovnané záležitosti arcibiskupství Mohučského. Tam přidal se k Heřmanovi, lantkrabí hesskému, jemuž předešlého roku v boji proti Adolfovi špatně se vedlo, mocný faclkrabí Ruprecht, vtrhl s četným vojskem (v červenci 1380) do diecese Špýrské, pak i do Mohučské a konal tu veliké záhuby pálením, loupením a vypuzováním kněží i laiků ze statků jejich. K pomstění toho sebral Adolf vojsko a vtrhl Ruprechtovi do území falckého, opláceje mu podobnými záhubami.[49]) Král Václav vloživ se za prostředníka zjednal mezi stranami příměří. Konečného dohodnutí dosaženo však teprve na počátku roku následujícího. Král nebyl nepřátelsky zaujat proti Adolfovi, posud však vázán jsa k Ludvíkovi Míšenskému, který uznával Urbana VI., nemohl spletitou záležitost tuto urovnati. Teprve když Petr arcibiskup Magdeburský dobrovolně vyměnil si diecesi tuto s Olomuckou, Magdeburská pak udělena Ludvíkovi Míšenskému, podařilo se i Adolfa Nasavského získat pro smír celou řadou smluv s ním zavřených na sněmě Norimberském (v lednu a únoru 1381).[50]) První z nich (ze dne 4. dubna)

---

[45]) Na tomto datum shodují se Theodor Lindner (König Wenzel 103.) i Weizsäcker (R. A. 274., n. 1.).
[46]) R. A. č. 156., 157., str. 274.—275.
[47]) Jeden z těchto listů k Přibíkovi arcijahnu Horšovskému (v květnu 1380) otištěn v Loserthových „Beiträge zur Gesch. der husit. Bewegung I.: Codex epistolaris Ioanis de Jenzenstein (Öst. Gesch.-Archiv 1877, str. 312.).
[48]) Baluze „Vitae pap. Aven." II., 890.
[49]) Chronici Moguntini Miscelli fragm. collecta (Böhmer Fontes IV., 375., 376.).
[50]) Pelzel „König Wenzel" 103.

stvrzovala spolek krále Václava s Adolfem v tom způsobu, jak byl zavřen kdysi mezi císařem Karlem a arcibiskupem Gerlachem Mohučským. Druhou (téhož datum) král Václav na základě toho, že Adolf přidržel se Urbana jakožto pravého papeže a tudy od něho provisi obdržel (ač dosud tak se nestalo, ale na jisto se uznání Adolfa od Urbana předpokládalo), udělil mu říšská léna, dosadil jej za kurfirsta a potvrdil všechna privilegia jeho. Třetí listinou (téhož datum) slíbil král Adolfovi pomoc, kdyby pro přidržení se Urbana neb pro jinou příčinu bylo mu v držení arcibiskupství překáženo. Týž slib ochrany zavazuje se král zjednati mu v též příčině v době tří měsícův od kurfirstů Kuna Trevirského, Fridricha Kolinského, dále od měst Mohuče, Wormsu, Špýru, Frankfurtu, Gelnhausenu a Friedberku. Rovněž zavazuje se do tří měsícův u papeže Urbana VI. neb jeho nástupce vymoci stvrzení řečených úmluv, tak aby on a podřízení klerikové v diecesi jeho podrželi své postavení; konečně pak slíbil král Václav udělení biskupství Špýrského vyžádati na papeži Urbanovi buď pro Oldřicha neb Hanuše z Hohenlohe, do kteréž doby měl správu jeho podržeti Adolf.[51]) Několik dní před tím na témž sněmě (29. ledna) zjednáno prostřednictvím královým též smíření mezi arcibiskupem Adolfem a falckrabím Ruprechtem.

Až do této doby lze plným právem o králi Václavovi tvrditi, že upřímně pečoval o odklizení schismatu a snahy jeho v Němcích potkávaly se s platným výsledkem: kromě vévody Leopolda III. rakouského byl získal všechny stavy říšské pro Urbana VI. Rovněž dosti šťastné byly s počátku řízeny od něho vnitřní záležitosti německé, v té době spletité a neutěšené, vnější pak zahájeny důležitým sňatkem sestry jeho Anny s králem Richardem anglickým. Že v dalších letech nastal obrat nepříznivý, vinu toho svalovati jen na chyby osobnosti Václavovy bylo by právě tak nespravedlivo, jako snažit se zakryti četné ty nedostatky jeho.

[51]) R. A. č. 166.—171., str. 287.—296.



Konárovice, statek zemský.

Sepsal prof. *Josef Vávra.*

Konárovice jsou lidnatá ves mezi městy Kolínem a Labským Týncem na straně Zálabské. Poloha její v pravdě jest překrásná, neboť stojí na posledním úklonu opukové skály opodál Labe; nade vsí ve výši 45 metrů nad hladinou řeky jest krásný prostranný zámek s parkem a vinnicí, tamtéž jest i pivovár a poplužní dvůr, ve vsi pak farní kostel povyšení sv. Kříže a škola. Od zámku jest utěšený pohled do dálky, zvláště na stranu jižní, kdež strmí hora Kaňkovská nejblíže za Labem, stranou pak jest žírná rovina směrem k Čáslavi, bílý zámek Husa prostřed husté zeleni stromův, a v pozadí zříme na temeni hřbetu horského rozvaliny Lichtenburka; v pravo zíráme ke Kolínu se štíhlými věžemi, v levo ke stráním u Labského Týnce. Severní stranu omezuje pěkný les, jehož svěží vzduch zvláště letního času dává lahodné občerstvení. K zámku se drží as 1190 jiter půdy, z nichž 517 jiter pokrývá les. Půda hospodářská jest ve správě poplužních dvorů v Konárovicích a na Labuti blíže Labe.

Pode jménem Konářovice objevuje se nám ta ves poprvé roku 1352 v registrech desátků papežských, kdež farář Konářovský, jsa z nejchudších v dekanatu Kolinském, povinen byl desátkem 6 grošů. Tehdáž již byly Konářovice rytířským sídlem s tvrzí při poplužním dvoře. Roku 1358 drželi ten statek dva hromadníci či nedílní držitelé, J a n z H r á d k u a B a r t o š P u k l i c e z D o m a š í n a, kteří podali ke kostelu farnímu v Konářovicích klerika Hřivína z Pobipes.[1]) R. 1361 uvádějí se jako kollatoři chrámu J a n z H r a d i š t k a a B a r t o š z K o n á ř o v i c, as totožni s oběma prve jmenovanými.[2]) Roku 1380 ono právo podací vykonávali rytíř V á c l a v z K o n á ř o v i c a panoše Kašpar z Vrcholaz.[3]) Roku 1394 seděl na tvrzi Konářovské zeman Václav Vundervein, byv do roku 1384 osedlý v Pašiněvsi za Kolínem. Panoším Alši z Konařovic a Bernartu z Kořec byl zavázán ročním platem 3 kopy gr.[4]) Však nedržel se statku Konářovského na dlouho, a pustil ho měšťanu B e r n a r d u G r u b r o v i z Kutné Hory, načež usadil se v Radimi u Plaňan; roku 1399 shledáváme jej v jednotě panské jako odpůrce krále Václava.[5]) Bernard Gruber se tu jmenuje roku 1397, kdež byl Markétě olej-

---

[1]) Liber Conf. I. 77.
[2]) Ib. II. 147.
[3]) Ib. IV. 140.
[4]) Rel. Tab. F. I. p. 553.
[5]) Archiv Č. I. p. 61.

nici v Kolíně dlužen 10 kop platu.[6]) Jiný plat 10 kop byl dlužen Václavu Jorgovi v Hoře. Statek Konářovský, takto příliš zadlužený, pustil pak kněží Vítkovi z Černčic, proboštu kapituly u sv. Jiljí v Praze, kterýž roku 1400 jmenuje se kollatorem chrámu Konářovského. Za nedlouho však prodal to zboží Konářovské panoši Vítkovi z Turovic. Týž zde r. 1402 konal právo podací, a dne 12. června 1403 na novo zjistil dluh 10 kop platu, Grubrem zdělaný, na svém zboží v Konárovicích a Vrcholazích.[7]) Toto zboží držel pak ještě v dubnu roku 1419. Na faře Konářovské v oněch časích byli po kněži Hřivínovi z Pobipes kněží roku 1361 Jan Mírků z Dymokur, 1380 Jan či Hanuš, později správce dekanatu Kolinského, 1400 Jan z Čábelic, 1402 Jan z Chrudimě, 1407 Václav z Hory, 1419 Václav ze Zájezda.

V napotomních časích války Husitské následovali po Vítkovi z Turovic nedílní bratři Vítek a Přibík z Konářovic, z nichž Vítek roku 1440 účastnil se sjezdu šlechty v Čáslavi, zván jsa Vítkem ze Zálabí.[8]) Leč oba zemřeli bez potomkův, a Konářovice držela nějaký čas Přibíkova vdova Jitka z Kříčova, majíc tu zjištěné věno. Za druhého muže měla vladyku Jana z Libanic, jehož potomci co Konárovští z Libanic[9]) kvetli ještě v XVI. století. Zatím však roku 1453 prohlášeny jsou Konárovice za odúmrť, a král Ladislav je udělil rytíři Janu Caltovi z Kamenné Hory, ale měl týž vyplatiti věno paní Jitky z Kříčova a kromě toho práv býti Barboře Alderové z Lošan, Václavu z Veltrub, Beneši z Tuněchod, Petru šafáři, Bažkovi z Nebovid, Janu z Nosalova a Janu Němčici, kteří byli v držení dlužních úpisů sdělaných ještě za Bernarda Grubra.[10]) Jan Calta byl tehdáž pánem na Rabšteině, a jsa jedním z předních mužů stavu rytířského, vynikal zvláštní příchylností k Jiřímu z Poděbrad, jemuž sloužil v běhu válečném i diplomatickém. Zemřel jako mincmistr a soudce zemský v moru roku 1463.

Ku konci XV. století vidíme v držení Konářovic vladyku Petra Saka z Bohuňovic, který zároveň po předcích svých měl zboží ve vsi Jezeřanech (u Veltrub), ve válce husitské navždy zpustošené. Poprvé se jmenuje r. 1488, kdež soudil se s pány Kostky z Postupic.[11]) Roku 1492 měl spor s Kolinskými, bráně rybářům jejich v lovu Labském pod Konárovici, ač k tomu měli právo od starodávna.[12]) Roku 1495 koupil od pana kancléře Jana z Šelmberka sobě a manželce své Evě za 90 kop míš. dům v Kolíně vedle radnice, ale na hanbu města to stavení zanedbával. Měl tehdáž v Kolíně i dvůr Šotnhóf blíže hřbitova židovského, ale roku 1499 ho za 140 kop míš. prodal Váňovi z Křečhoře.[13]) Posléze jmenuje se roku 1503, kdež rozprodal grunty své v pusté vsi Jezeřanech,[14]) a brzy potom prodal statek svůj Konárovice vladykovi Václavu Hášovi z Újezda. Rod jeho pak držel statky zemské

---

[6]) Městská kniha Kolinská II. k r. 1397.

[7]) Liber Conf. VI. p. 15., 66. — Rel. Tabul. I. p. 601. Ves Vrcholazy r. 1380 nazývá se Vrkolazy, r. 1403 Vrkolec. V XVI. století jmenují se v Kolinských pramenech lesní a luční grunty ve Vrkolci u Starého Kolína, kdež podnes blíže ústí Kleinarusu jest louka zvná „Hejkolec“.

[8]) Konárovice byli jediný Zálabský statek v Čáslavsku.

[9]) Chybně bývali psáni Komorovští z Libanic.

[10]) Dsky Dvorské č. 16. fol. 351.

[11]) Rel. Tab. Terrae I. p. 167.

[12]) Pamětní kniha Kolinská fol. 1.

[13]) Manual Kolinský z let 1494—1500.

[14]) Archiv městský v Kolíně IV. Nro. 33. v radní truhlici.

v Čechách a potom na Moravě, kdež nedlouho po roku 1721 vymřel ve stavu hraběcím.

Rod vladyk Hášů z Újezda pocházel z města Kolína. Háša forverečník, poprvé roku 1461 jmenovaný, měl v Kolíně velké hospodářství polní při svém dvoře na Kouřimském předměstí (vedle kapličky Svatojanské) a roku 1498 jmenuje se pan Háša starý s syny svými Jiříkem a Václavem; zemřel as roku 1500. Synové jeho vyprodavše se z Kolína, koupili zemské statky; Jiřík potom seděl na Úmoníně, Václav pak, byv ještě roku 1502 starším obecním v Kolíně, roku 1505 jmenuje se pánem na „Koňárovicích".[15]) Týž Václav Háša v městských knihách Kolinských vyskytuje se do roku 1528, dobrou vůli zachovávaje s měšťany, jimž prodával úrodu svých rolí, krmný dobytek i z lesa svého dříví, ve svých potřebách nacházeje u nich zálohy peněžité. Roku 1540 byl pánem na Konárovicích Jan Háša z Újezda, syn Václavův, a pohnán byl od Kolinských k zemskému soudu, poněvadž prý z návodu neznámého soukupa (udavače) je nařknul na cti, tak jako by úkladně byli spisovali nějaké škody a na něho je sčítali.[16]) Později shledáváme v držení Konárovic Jiříka Hášu z Újezda, jenž maje manželku Mandalenu Salavku z Lípy, dobře hospodařil a roku 1564 koupil zápisný statek Křesetice (u Malešova) za 1050 kop, a roku 1578 mu ten statek od královské komory za 1500 kop ve zpupné dědictví puštěn byl. Chtě docíliti rychlejšího spojení svých statků Konárovic a Křesetic, založil pod Konárovici při pusté vsi Soušku nový přívoz ke Starému Kolínu. Tím však vznikla hádka s obcí Kolinskou, jejíž konšelé v tom viděli ztenčení svého mostního cla a branního ungeltu, a tvrdíce, že levý konec přívozu jest na grutech městského šosu, lano přívozní kázali přetíti a kůl poraziti.[17]) Roku 1580 pořídil poslední svou vůli, v níž žádal, aby synové jeho byli k bázni boží chováni a na učení v poctivá místa obráceni, kdežby dobrým obyčejům a mravům zvykali. Manželce své Mandaleně, ctnostné a věrné, zvýšil věno z 250 na 1000 kop gr. č., a dal jí pěkný dvůr kmetcí v Křeseticích, polovici svých svršků, 10 krav a 120 ovec; tam měla s dcerami svými bydleti, a synové měli jí dávati k živnosti na každý rok 100 kop, 15 korců pšenice, po 60 korcích žita a ovsa, 15 korců hrachu, z každého varu sud piva, dříví s potřebu, každé dceři, až by se vdávala, po 250 kopách a zlatém řetězu s 100 dukátů, poctivou výpravu a 5 krav. Sám pohřben býti žádal v kostele Konárovském podlé svých předkův, i poručil tomu kostelíku 50 kop na opravu jeho, a snažně žádal, „aby tam slovo boží od učitelův evangelických kázáno bylo v čistotě bez přimíšení bludův a vynálezů lidských". Pamatoval též na kněžstvo svých far Konárovské a Křesetické, neb odkázal farářům Eliáši Joramovi a Narcískovi po 25 kopách, jejich kaplanům Martinu a Janu Čermákovi po 5 kopách gr. č.[18]) Velký mor roku 1582 zle řádil v rodině Hášovské, umřela tu paní Mandalena a některé dcery její, potom pan Jiřík Háša sám, a zbyli pak jen synové Jan Jiří a Karel, a dcera Anna, jež roku 1594 vdala se za Sigmunda Nikláska z Žitenic na dvoře v Dolanech u Kutné Hory.

Synové nezdařili se valně po vůli otcově. Karel Háša držel Křesetice a ro 1594 pojal za choť Kateřinu z Lukavec, ale zabiv ve svádě na Kře-

5) Archiv Český VI. p. 319.
) Rel. Tab. Terrae I. p. 341.
Archiv Kolinský IV. č. 74.
Dsky zemské Nro. 21. L 18.

seticích mladého Jana Dačického z Heslova, roku 1595 prodal Křesetice za 9175 kop gr. č. obci Kutnohorské, načež žil na Nových Martinicích, a roku 1617 zemřel chud v Křivsoudově. Jan Jiří Háša z Újezda držel po otci Konárovice. Roku 1584 v Hoře zabil v souboji Václava Hrabáně z Přerubenic a na Pečkách, a musil jeho příbuzné spokojiti pokutou 1250 kop gr. č. Nedlouho potom slavil svatební veselí s Annou Hanikéřovou ze Semína, s níž nabyl pěkného statku Nebovid u Kolína; ale byl zlý hospodář, neboť roku 1588 prodal dědictví své Konárovice, potom těžce zadlužil Nebovidy a zemřel roku 1605.[19])

Konárovice od něho koupil za 7050 kop gr. č. Kutnohořan původu Jihlavského, Sigmund Stejšek, zvaný Freusichselbst z Freudenbachu. V popisu statku jmenuje se tehdáž tvrz a ves Konárovice, přitom poplužní dvůr, pivovár se sladovnou a spilkou, vinnice, štěpnice, chmelnice, dědiny, lesy, háje a vrbiny, pustý rybník, menší rybníčky, Labe Bystré a Labe Staré (při ostrovu u Soušku), krčma v Konárovicích, ves Malé Oha̋řice s krčmou (snad nyní na Jelenu) a s lesem slove Chrast, pustá ves Soušek s krčmou a podací kostela v Konárovicích.[20]) Sigmund Freisichselbst obnoviv roku 1589 přívoz v Soušku, dostal se ve spor s Kolinskými, kterýmž i jinak se znelíbil pro své obchody s židovskými řezníky v Kolíně. Prodávaje těmto svůj krmný dobytek na úvěr, přispíval tím k ochuzení řezníků křesťanských.[21]) Posléze ho tak nalézáme roku 1605.

Nedlouho potom, dostaly se Konárovice bratřím Albrechtu Jiřímu a Janu Oldřichovi Klusákům z Kostelce, kteří roku 1607 své statky Radovesice, Lipec a Božce prodali císaři Rudolfovi II. k panství Poděbradskému. Zemané tito přičiňovali se o zvýšení užitku svého statku Konárovského, ale zase při tom nacházeli překážky při sousední obci Kolinské, která nad svým právem milovým náležitě bděla. Již roku 1609 měli těžkosti s Kolinskými pro svůj přívoz v Soušku, kterýmž plodiny Konárovské dostávaly se na trhy v Hoře Kutné s pominutím trhů Kolinských. Roku 1610 páni Klusákové vztyčili při Labi pod Konárovici nový mlýn prve nebývalý, o třech kolech moučných, jednom stupníku olejném a s pilou. Když pak Kolinští, v tom mlýně vidouce nebezpečnou soutěž s vlastními závody mlýnskými, proto zdvihli právní rozepři u zemského soudu, nic v tom nedosáhli, leda že panská kommisse, v níž byli páni Adam ze Šternberka nejvyšší purkrabí, Děpolt Švihovský z Risenberka, Oldřich z Gerštorfu a Prokop Dvořecký z Olbramovic, dne 25. června roku 1612 nařídila pánům Klusákům, aby jez snížili a vrátky opatřili, by nebylo překážky v pltní plavbě.[22]) Po takovém pořízení neváhali páni Klusákové a na zvýšení užitku z pivováru svého obnovili výčep piva v opuštěné krčmě na Soušku. K žalobě Kolinských byl ten šenk sice nálezem zemského soudu sveden, ale za to Klusákové obnovili krčmu zvanou na Bořích či v Sobotce při silnici k Labskému Týnci. Když pak i proti této krčmě Kolinští pořadem práva odpor zdvihli, tu páni Klusákové, stýskajíce sobě do nesousedství Kolinských, v prosinci roku 1614 smluvili se s Krištofem Nybšicem z Altendorfu (Holtendorfu) a jemu statek Konárovský za 12.250 kop gr. č. prodali.[23]) Výčitka nesousedství pálila Kolinské, a ve zdvořilém

[19]) Z pamětí Mikuláše Dačického z Heslova, vydaných od dra. A. Rezka.
[20]) Dsky zemské Nro. 24. H 1.
[21]) Kniha purkmistrská v Kolíně F 1. na léta 1591—1603.
[22]) Archiv Kolinský IV. 85. v radní truhlici.
[23]) Dsky zemské Nro. 137. F 18.

dopise k bratřím Klusákům to odmítali od sebe, nabízejíce pánům své obecní povozy na přestěhování do Hory.[24]) Pan Albert Jiří potom bydlel v Hoře, kdežto Jan Oldřich Klusák koupil od Nikláskû dvůr v blízkých Dolanech.

Krištof Nybšic byl německý zeman skrovných prostředků peněžitých; na doplacení Konárovic vydlužil se u své sestry Kristiny, manželky bohatého pána Heníka z Valdšteina, 2500 kop gr. č., kteréž jí splatiti slíbil do roku 1619 pod svodem na Konárovice.[25]) Sdědiv po předchůdcích spor s Kolinskými o krčmu v Bořích, vedl v tom výtrvalý odpor. Z register berních roku 1615 seznáváme, že tehdáž ve vsech Konárovicích i Ohařičkách bylo 27 poddaných usedlostí, ale při faře již nebylo kněze. Povstání stavovského roku 1618 Krištof Nybšic, jsa stár a churav, neúčastnil se; také se nedočkal konce nešťastné války české, neb zemřel již 9. září 1620.[26]) Zůstala po něm druhá manželka Hedvika, rozená Blektová z Útěchovic a nezletilí synové Jaroslav a Krištof. Dcery z prvního manželství, Marii Alžbětu a Alenu Kateřinu, byl již roku 1617 provdal, a sice tuto za Šebestiana Beřkovského z Šebířova, onu za Jana Talácko z Ještětic na Nové Pašiněvsi.[27]) Konárovice zatím spravovala ovdovělá paní Hedvika Nybšicka, jež potom ještě třikráte se vdávala. Roku 1622 jmenuje se tu manžel její Jan Jiří Meyzl z Meyzlšteina, 1626 nazývala se Hedvikou Údrckou, 1630 Hedvikou Rennovou.

V čase Pobělohorském potkávaly rodinu Nybšicovu těžké nehody. Neřesti válečné dotkly se statku Konárovského příliš záhy; již r. 1622 mohly zemské sbírky jen z devíti usedlostí odváděny býti; ostatní usedlosti v počtu 18 byly již pusté, buď že pohořaly, buď že sedláci pro víru od statečků svých sběhli.[28]) Pan Šebestian Beřkovský z Šebířova, manžel Aleny Nybšicové, účastniv se povstání stavovského jako velitel v pluku kraje Kouřimského, po Bělohorské bitvě skrýval se na Konárovicích u tchyně; ale neutajil se, a dne 28. září 1621 byl zatknut, v Kolíně uvězněn a po rozkazu knížete Lichtenšteina v průvodu 12 mušketýrův a 3 rejtharů dopraven jest do Prahy na ztrestání.[29]) Paní Kristina Valdšteinská z Altendorfu, sestra zemřelého Nybšice, majíc na Konárovicích zjištěných 2500 kop gr. č., chtěla svým penězům. Chystala se zajisté k útěku ze země, poněvadž manžel její pan Heník z Valdšteina byl zapsán mezi předními účastníky odboje a tudíž záhy prchnul za hranice do Míšně. Že pak dědici Nybšicovi neměli, čím by platili, vymohla sobě paní Valdšteinská dne 2. října 1621 právní svod na Konárovice.[30]) Leč dlouho toho neužívala, ana brzy potom odešla za svým pánem do Míšně a tam zůstávala. Všechen statek její, na kolik ho zůstavila, propadl královské komoře. Vsi Bratronice a Újezdec v Boleslavsku, které byli její vlastní, prodány za 17.613 kop gr. míš.[31]) Nedal se též utajiti její požadavek 2500 kop na Konárovicích, poněvadž byl ve dskách zapsaný. I tento požadavek připadl komoře královské. Dne 4. září 1626 vystoupil Pavel Michna z Vacínova, jenž byl pravou rukou vladaře tehdejšího v Čechách, knížete Lichtensteina, proti Hedvice prve Meyzlové a již nyní Údrcké i synu jejímu Jaroslavu Nyb-

[24]) Kopiář Kolinský č. 4. k 15. Dec. 1614.
[25]) Dsky zemské Nro. 95. H 8.
[26]) Radní protokol Kolinský E 25. k 10. Sept. 1620.
[27]) Z pamětí Dačického.
[28]) Památky Arch. r. 1875 p. 326.
[29]) Radní protokol Kolinský E 25. k 4. Oct. 1621.
[30]) Dsky zemské Nro. 95. H 8. juxta.
[31]) Dsky zemské Nro. 194. L 12.

šicovi z Altendorfu a na Konárovicích pro nedostičinění stannému právu a vymohl sobě právní svod na Konárovice.[32]) Od té doby vidíme Konárovice v sekvestraci komory královské. V letech 1627—1636 byl zde sekvestratorem rytíř Jan Václav Gryzl z Gryzlova, hejtman komorního panství Kolinského, od roku 1629 hejtman panství Brandýsského; roku 1638 pak spravoval Konárovice Zachař Otmar z Holohlav.[33]) Z dalších věcí vyrozumíváme, že královská komora, v dobách válečných jsouc peněz potřebna, svůj dluh na Konárovicích prodala panu Humprechtu Račínovi z Račína na Loutkově a Hrádku, a Konárovice zase pustila poslednímu dědici Nybšicovskému.[34]) Byl to Krištof ml. Nybšic z Altendorfu, který se r. 1642 jmenuje seděním na Konárovicích, maje za manželku Žofii z Hozlau.[35]) Leč vládl zde v čase zlém, strádaje v neřestech válečných. Roku 1650 byl již mrtev, a manželka jeho Žofie, jež potom vdala se za vladyku Branišovského z Branišova, tištěna jsouc věřiteli, sama žádala za soudní odhad a dražbu Konárovic; ale nebylo nikoho, kdo by ten statek nejvýš zpustlý koupiti chtěl. Zajisté byla ves Konárovice spálená, ves Ohařičky úplně pustá, tvrz na krovu spálená, zdi její se bořily a ssýpaly, z dvora poplužního s stodolami, chlévy, sýpkou a ovčínem rovněž zbyly holé zdi, pivovár byl zkažený, mlýn při Labi úplně svalený, vinnice zpuštěná, rybník prázdný, kostel sv. Kříže na spadnutí. Dvory kmetcí byly na díle pusté, a ten nečetný lid sedlský, na kolik ho zbývalo, neměl ani dobytka ani potahův a váznul v nouzi a bídě. Z nedostatku kupců puštěny jsou Konárovice od zemského soudu dne 27. března roku 1652 v 10.000 zl. hlavnímu věřiteli, panu Humprechtu Račínovi z Račína.[36]) Týž ale, nemaje hmotných prostředků, nemohl toho statku užiti, ani z úpadku ho vytrhnouti. Roku 1661 prodal ho s velkou škodou svou za 4800 zl. rytíři Adamu Jaroslavu Šofmanovi z Hemrles.[37])

Nový ten pán Konárovský, jehož rod býval prve v Plzeňsku a Klatovsku osedlý, byl JMC. plukovníkem při jízdě a po delší čas, maje s manželkou svou Johanou Polexinou Mitrovskou z Nemyšle statek Zbyslav u Čáslavi, též Hlízov u Kutné Hory, býval hejtmanem kraje Čáslavského. Byl věrný Čech, a ve svých aktech veřejných vždy užíval jazyka českého. Ve svých dopisech do Kolína zavedl jakožto novotu „vonikání“. V příchylnosti k češtině zůstával jeho rod až do vymření svého roku 1749. Pan Šofman byl šlechtic zámožný; oblíbiv si Konárovice za sídlo své, vystavěl tu pěkný kamenný zámek, obnovil všecky hospodářské budovy, pivovár, vztyčil blíže Soušku mlýn a tamtéž vystavěl nový dvůr poplužní, zvaný „na Labuti“. Roku 1663 zemřela manželka jeho a zůstavila jemu statek Zbyslav, jejž v krátce prodal. Nemaje pak dítek vlastních, pamatoval na čtyři bratrovce své, Jana Fridricha, Jiřího Bohuslava, Jana Krištofa a Alexandra Mikuláše Šofmany z Hemrles, a s císařským povolením ze dne 2. dubna 1664 učinil ze statků svých Konárovic a Hlízova rodinný fideikommiss, a sice tak, aby po jeho smrti toho užívali společně nejstarší dva z těch bratrovců, a kdyžby který z nich bez mužských potomků zemřel, měl na jeho místo třetí a pak čtvrtý z nich nastoupiti. Roku 1666 koupil od hraběte Lamberta z Lamboy statek Veltruby u Kolína za 7650 zl.

[32]) Menší dsky zemské Nro. 145. C 30.
[33]) Sequestratory tyto poznali jsme z různých listin archivu Kolinské'
[34]) Tak vysvítá z desk zemských Nro. 308. J 19.
[35]) Archiv Kolinský fasc. XXIX.
[36]) Dsky zemské Nro. 308. J 19.
[37]) Ib. Nro. 313. D 24.

Dne 25. ledna 1669, předvídaje blízký svůj konec, pořídil poslední svou vůli. Vše své stříbro dle inventáře přivtělil k fideikommissu. Třetímu bratrovci svému Janu Krištofu Šofmannovi dal 2500 zl. a dům svůj v Praze v ulici Květné, bratru jeho Alexandrovi 300 zl., šesti jiným přátelům 10.760 zl. Hojné byly odkazy jeho k účelům dobročinným. Své dědice ve fideikommissu zavázal, aby novému klášteru kapucínů v Kolíně dávali hojnou almužnu pro odplatu boží. Kostelu Zbyslavskému dal 600 zl. a faráři úrok 30 zl. na anniversarium. K pohřbu svému určil 200 zl. na mše po klášteřích, chudým do špitálů 50 zl. a českým literatům v Hoře rovněž 50 zl. Dále nařídil, aby z peněz pozůstalých vystavěn byl v Konárovicích nový kostel a při něm špitál chudých. Jakož byl před lety založil Volf Bernart z Gerštorfu ve Zbyslavi nadání pro šest špitálníků, to nadání pan Šofman převedl do Konárovic, tak aby tu chováno bylo šest chudých lidí z Konárovic neb Hlízova, a na každého z nich aby z panského důchodu vycházelo měsíčně po čtvrtci hrachu, krup hrubých a drobných a mouky výražní, dva žejdlíky soli a libra másla, týdně po dvou čtvrtcích mouky na chléb, k neděli a svátkům po půl libře masa, na den půl pinty bílého piva, na rok po soukenném šatu, páru střevících, dvou košilích a 5 zl. rýn.; všem pak spotřebu dříví. Ti špitálníci měli se v dobrém řádu chovati, každého večera v chrámě Konárovském se scházeti k modlitbám a zpěvům.[38])

Adam Jaroslav Šofmann z Hemrles umřel během r. 1669, a podle zřizovací listiny fideikommissní zaujali bratrovci jeho Jan Fridrich a Jiří Bohuslav Šofmanové oba statky Konárovice a Hlízov. Veltruby prodali roku 1676 za 8800 zl. Adamu Záborskému z Brloha, aby vypláceti mohli odkazy strýcovy. Provedli též založení špitálu a vystavěli kostel v Konárovicích. Jan Fridrich Šofman z Hemmerles, JMC. hejtman a rytíř Božího hrobu, zemřel bez potomků roku 1687. Jiří Bohuslav, bratr jeho, rovněž bezdětek zemřel roku 1691 a pochován u kapucínů v Kolíně. Kostelu v Konárovicích, který jako filialka trval ve správě Kolinských děkanů, odkázal 100 zl.[39]) Třetí bratr Jan Krištof byl již prve bez potomků zemřel, a protož držel Konárovice a Hlízov čtvrtý bratr Alexander Mikuláš Šofman z Hemrles samojediný. Leč i týž zemřel za málo let, neboť 1695 již ho nebylo na živě. Po něm zůstali synové Václav Adam již odrostlý, pak nezletilí Jaroslav Hartman, Jan Štěpán, Josef Jan Vilém a Karel Ignác Vojtěch, též dcery Kateřina a Anna Lidmila.

Tyto dítky, jež matku svou záhy ztratily, vychovány byly s mateřskou pečlivostí od své tety Anničky Častolárky z Dlouhé Vsi, a když jim též otec odumřel, pečovala o ně laskavá teta jiná, paní Alžběta Rozina z Malovic, vdova po Jiřím Bohuslavu Šofmanovi. Ta je chovala u sebe v Praze v domě svém, platíc jim praeceptora Pavla Plimele; leč zemřela již ku konci roku 1696 a pochována u kapucínů v Kolíně podle manžela svého. Nejstaršího z oněch strýčků svých, Václava Adama Šofmana z Hemrles, jmenovala poručníkem bratří a sester jeho, dala mu svůj dům v Praze a snažně ho žádala, aby bratří a sester svých neopouštěl a do nižádného seminarium jich nedával, ale dobrého člověka za praeceptora jim choval, kterýžby je k bázni boží jak sluší na jejich stav, vedl a cvičil.[40]) Leč toto třetí koleno Šof-

[38]) Dsky zemské Nro. 264. A 30.
[39]) Ib. Nro. 269. J 25.
[40]) Dsky zemské Nro. 271. B 21.

manů Konárovských nemělo dlouhého věku; nejstarší, Václav Adam, posléze se uvádí k roku 1710, a zemřel bez potomků; vdova jeho Anna Apollonia, rozená Eichorníkova z Reichenbachu, zemřela v Konárovicích v září roku 1720 a tam v kostele pohřbena.[41]) Ani neumíme pověděti, po kterém z těch Šofmanů zbyla vdova Kateřina Zuzana rozená Taláckova z Ještětic, jež v červnu roku 1713 pochována byla v Bylanech podle manžela svého.[42]) Poslední z těch bratří byl Josef Jan Vilém Šofman z Hemrles, pán na Konárovicích a Hlízově. Manželka jeho, Anna·Kateřina Böhmova z Löwenkronu Němkyně, umřela na jaře roku 1716, zůstavivši dítky Jana Josefa a Marii Annu. Kostelu Konárovskému odkázala 150 zl. fundace na 12 výročních mší, a žádala, aby z její zelených šatů porterových, sděläny byly čtyři oděvy pro Marianské sochy u Jesuitů v Hoře, u Cisterciaků v Sedlci, u kapucínů v Kolíně a ve Žlebích.[43]) Manžel její zemřel již 23. června 1716, maje věku 37 let, a pochován v kostele Konárovském.[44]) O pozůstalé dítky jeho pečovaly nyní obě sestry jeho. Z nich starší, Kateřina, 15. ledna 1710 vdala se za rytíře Sigmunda Widersperga z Widersperku, lejtnanta u pluku Pálfyho, mladší pak Anna Lidmila dne 22. října 1714 za Františka Karla Rabenhaupta z Suché, pána na Úmoníně a Mezholezích.[45]) Administraci statků Konárovic a Hlízova vedl pan Widersperger, jak to shledáváme z rozepře s Kolínskou obcí o přívoz Labský u Soušku v letech 1723—1733. Pravý dědic oněch statků, Jan Josef Šofman z Hemerles, jen dorůstal k ranné smrti. Poslední mužský ten potomek Šofmanů v Čechách byl již roku 1736 mrtev.

Jeho úmrtím sňat jest závazek fideikommissní se statků Konárovic a Hlízova, které tudíž připadly na rozdíl třem potomkům Šofmanovským po přeslici; to byly svrchu uvedené paní Kateřina Widersperková a Anna Lidmila Rabenhauptka, a potom sestra posledního Šofmana, Marie Anna, té doby již vdaná za Jana Josefa Rabenhaupta z Suché. Vedle císařského reskriptu ze dne 21. srpna 1736 děl se odhad obou statků. Hlízov tu položen v 55.000 zl., Konárovice v 50.000 zl., z čehož odečtena břemena pro špitál Konárovský v 5000 zl. jistiny. Tato dědičná podstata jest rozdělena na tři stejné díly, načež paní Kateřina Widersperková ujala se Hlízova, paní Anna Lidmila Rabenhauptka pak Konárovic, mladá paní Marie Rabenhauptka dostati měla z Konárovic 11.667, z Hlízova 21.667 zl. na podíl svůj.[46])

Paní Anna Lidmila Rabenhauptka z Hemrles potom ovdověvši, seděla na Konárovicích do roku 1746, kdež ten statek za 45.000 zl., nečítajíc v to fundace, prodala své nevlastní dceři, slečně Marii Františce Rabenhauptové z Suché, a sice kamenný zámek, panské dvory v Konárovicích a Souškách, vinnici, bažantnici, ohrady pro dobytek, tři výsadní krčmy, mlýn, rybníky, lesy a podací kostela.[47]) Potom odstěhovala se paní Rabenhauptka do Kutné Hory, kdež měla dům, a žila tam pobožnosti a dobročinění. V Hlízově vystavěla kapli čtrnácti pomocníků, nábytkem ji opatřila a na opravu její vysadila jistinu 100 zl. Jsouc pak na zdraví sešlá, roku

[41]) Ib. Nro. 456. H 24.
[42]) Ib. Nro. 277. G 8.
[43]) Ib. Nro. 278. H 4.
[44]) Kolinská matrika úmrtní Nro. 2.
[45]) Kolinská matrika snubní Nro. 2.
[46]) Dsky zemské Nro. 202. E 5.
[47]) Ib. Nro. 585. C 13.

1748 pořídila poslední svou vůli v jazyku českém. Hlavním dědicem jmenovala svého strýčka Václava Jana z Widersperku. Cisterciánům Sedleckým, u nichž chtěla býti pochována, dala 1000 zl. Dále určila na chování českých slečen u Voršilek v Hoře nadaci 2500 zl., kostelu sv. Kříže v Konárovicích 300 zl., na přilepšení kantoru Konárovskému, aby při kostele věrně posluhoval a dítky tím pilněji učil a na dobré vedl, 150 zl. jistiny, kapucínům v Kolíně 100 zl. Značné odkazy určila slečnám z domácí šlechty, Marii Anně Sedlecké z Újezda 2000 zl. a své svršky, Josefě Netvorské z Březí 300 zl., Františce z Widersperka 1000 zl., Katrli z Ehrenburku 300 zl. a j. Ctihodná tato Češka umřela v březnu roku 1749.[48])

Slečna Marie Františka Rabenhauptova na Konárovicích potom, nejsouc daleka věku 40 let, provdala se za rytíře Alexia Krištofa Bujakovského z Knurova; umřela roku 1767 a Konárovice svému manželi zůstavila. Než pro běhy války sedmileté, neúrody let 1769—71 a snad i nedobrým hospodařením sděláno na tom statku mnoho dluhů, načež věřitelé pana Bujakovského dali Konárovice 1. května 1772 v dražbu. Při shasnutí světla zůstala kupcem hraběnka Alžběta de Quasco, rozená hraběnka Netolická z Eisenberka, podavši 60.000 zl.[49])

Nová paní Konárovská pocházela z české rodiny šlechtické. Otec její Václav Kazimír Netolický z Eisenberka býval zemským podkomořím, potom praesidentem královské komory; povýšen byv ve stav hraběcí, zemřel 1760 a zůstavil panství Kostecké jako rodinný fideikommiss, které po něm dědil syn starší dcery, Antonín Václav hrabě Vratislav z Mitrovic. Hraběnka Alžběta byla mladší dcerou. Manžel její byl Petr Alexander hrabě Quasco de Claviers, general v armádě císařské, rozený roku 1714, který za války sedmileté v bojích u Kolína, Svidnice, Vratislavi a Erfurtu se vyznamenav, roku 1771 byl rytířem řádu Marie Terezie, polním zbrojmistrem a velitelem vojenským v Praze, kdež zemřel roku 1780.[50]) Hraběnka Alžběta, majíc na Konárovicích příjemné a zdravé sídlo letní, roku 1775 přestavěla tu zámek k podobě nynější. Pečovala též o ustálení duchovní správy v Konárovicích. Od doby katolické reformace v Čechách náležely Konárovice k farnosti Kolinské, a tak zůstávaly téměř po 100 let. Poslední záznamy úmrtí v Konárovicích nalezli jsme v matrice Kolinské roku 1718. Pro přílišnou vzdálenost fařářovu byla však duchovní správa v obci velmi obtížná a nedokonalá; proto páni Šofmanové již roku 1683 učinili nadání zvláštního kaplana zámeckého, kterýž pak v kostele sv. Kříže služby Boží konal a v duchovní správě vypomáhal. Později, v roku 1720, učiněn jest zámecký kaplan administratorem fary Konárovské, a hraběnka Quasco, pomýšlejíc na úplné obnovení fary, roku 1775 zbudovala nový dům farní. Než teprve 1820 byl tu první řádný farář zase ustanoven. Za hraběnky Quasco zvelebilo se i školství v Konárovicích, jakož roku 1810 jmenuje se tu škola normalní. Péčí hraběnčinou založeny v Konárovicích hojné sady morušové a pěstováno zde hedbávnictví, jež roku 1812 vydávalo 200 liber zámotků.[51]) Špitál chudých však do té doby zlehčením hodnoty peněz v poměru k potravinám v té míře sešel, že roku 1787 místo

---

[48]) Ib. Nro. 371. K 5.
[49]) Ib. Nro. 599. K 25.
[50]) Wurzbach Biogr. Lex. VI. p. 6.
[51]) Sommers Topogr. sv. 11. p. 334.

šesti jen čtyři chudí zde chováni byli, ač kapitál nadační v původní vý
5000 zl. zůstával.[52])

Hraběnka Alžběta Quasco zemřela stařičká dne 14. dubna 1813. Ne
majíc dítek, odkázala své neteři Apollonii hraběnce Cavriani, rozen
Vratislavce z Mitrovic, Konárovice, a jejímu bratru Emanueli hraběti Vratisla
vovi z Mitrovic odkázala 30.000 zl., které měla pod úrok na panství Koste
ckém. V poslední vůli své z roku 1810 pamatovala nejen na své služebnictv
ale též na účely dobročinné. Kontribučenské pokladně v Konárovicích dal
400 zl., kostelu v Konárovicích 200 zl., špitálu 200 zl., nově zařízené škol
normalní tamtéž 200 zl. konv. č. Pochována byla na hřbitově v Konárovicíc
jak sama žádala.[53])

Hraběnka Apollonia Cavriani, jsouc již letitá, roku 1815 zemřela, načež
syn a dědic její hrabě František Karel Cavriani 13. listopadu 182
prodal Konárovice se všemi svršky, vyjímajíc některé svršky zámecké, za
110.000 zl. Janovi sv. p. Schmiedgräbnerovi z Lustenecku, JMC. komo
římu a setníku v armádě.[54]) V napotomních letech držitelé Konářovic rychl
se střídali. Dne 5. září 1834 baron Schmiedgräbner je za 125.000 zl. konv. m
a 1000 zl. klíčného prodal hraběti Karlu Rummerskirchovi,[55]) pán
na Větrném Jeníkově, týž je pak roku 1842 prodal Hugonu sv. p. Rothov
Roku 1844 koupila ten statek za 158.000 zl. Alžběta svobodná pa
ze Schmiedhalsu, dne 13. prosince 1845 za 190.000 zl. bohatý měšťa
Jan Raška, konečně dne 2. června 1856 Jan Nepomuk hrabě Harrach
c. k. rytmistr a komoří za 190.000 zl. Vlastenecký tento pán času letníh
nejraději tu sídlel na zámku Konárovském a přivedl hospodářství na statk
k pořádku a rozkvětu. Než po smrti své manželky Marie Markéty, roz. kněž
z Lobkovic, pustil roku 1872 statek Konárovský za 373.440 zl. panu Jo
sefu Götzlovi, továrníku a purkmistru v Karlíně.[56])

---

[52]) Rieggers Materialien II. p. 326.
[53]) Desky zemské Nro. 916. H 7.
[54]) Ib. Nro. 1098. A 16.
[55]) Ib. Nro. 1218. A 1.
[56]) Dle hlavní knihy desk zemských.



Výprava šlechtická do Janova l. 1551, k uvítání voleného krále Maximiliana II.

Podává *Josef Jireček.*

Arcikníže Maximilian, nejstarší syn císaře Ferdinanda I. a Anny Jagellonky (narozen 1. srpna 1525 ve Vídni), počátkem l. 1548 vypraven byl do Španěl, kdež v září t. r. za manželku pojal sestřenici svou, Marii, císaře Karla V. dceru, a od tchána svého vladařem království španělského byl ustanoven. Od té doby ve Španělích zůstával, kdež se mu narodily první dvě děti, totiž 2. listopadu 1549 dcera Anna Marie (od roku 1570 manželka krále Filipa II., zemřelá 25. října 1580), a syn Ferdinand 28. března 1551. Mezitím na sněmě obecném v Praze dne 19. února 1549 za krále českého byl zvolen i vyhlášen a se zprávou o tom Jindřich z Waldšteina k němu vypraven, a ihned jednalo se o to, aby na království byl korunován. K vůli tomu odhodlal se mladý král rodinu svou do zemí dědičných převézti. Příjezd z ohledu na stav královny položen na letní dobu 1551. Tu arcikníže Ferdinand, bratr Maximilianův a tou dobou vladař v Čechách, vyzval panstvo české, zvláště mladší, aby královským manželům vyjeli vstříc do Janova.[1]) Vyzvání toto s počátku potkávalo se s nechutí pro bázeň útrat, konečně však ochota k vůli vyšší překonala rozpaky. Podobná žádost vydána též k panstvu uherskému a ostatních zemí.

Těm, kdo by se na pouť do Vlach vydati chtěli, položen rok do Lince ke svátku sv. Jana Křtitele (24. června 1551). Sjezd byl nádherný. Páni němečtí přijeli ve skvělé zbroji, rovněž Uhři ve pyšném svém kroji z drahých tkanin a zlata (vestibus arte superbis et multo pictis auro byssoque nitenti), jedni i druzí pod zvláštní korouhví.

O osobách z panstva českého, které se jízdy té účastnily, zachovaly se nám zprávy ve dvojím skládání latinském, jež Kralohradčan Vít Orcinus (Pekelský) sepsal a maecenáši poetův tehdejších, místosudímu Janu Hodějovskému z Hodějova připsal. Obojí otištěno ve druhém díle Farraginum (v Praze 1561). První má nadpis: „Catalogus baronum et nobilium Bohemorum, qui Maximiliano, Bohemiae regi designato, una cum uxore Maria ex Hispaniis per Italiam redeunti, obviam profecti sunt Liguriae Genuam“ (l. 18.—20.); druhé pak slove: „Idyllion, conti-

[1]) Březan, Vilém z Rožmberka 44.

nens catalogum baronum equitumque regni Bohemiae, qui serenissimo regi Maximiliano cum conjuge Maria etc. ex Hispaniis redeunti obviam profecti sunt in Italiam anno 51 mense Julii“ (l. 253.—263.). Catalogus je dosti prostý výčet jmen, za to v Idyllionu při všech téměř osobách dodána jsou dáta životopisná, druhdy i historicky ne nezajímavá.

Přednímís to mezi nimi jakožto ředitel výpravy zaujímal Vratislav z Pernšteyna a z Helfenšteyna člen rodu, jemuž čestné jméno i erb prý dal medvědí kámen (lapis ursinus, Bärnstein); ač prý rod ten z počátkův pošel skrovných, nicméně povolán byl ku vladařství nad národy sousedními. Pan Vratislav, vnuk Vilémův, synovec Vojtěchův, obou nejvyšších hofmistrů království českého, syn nejvyššího komorníka a hejtmana moravského Jana, byl důmyslný vojevůdce a obezřelý státník, Italie a Italianů za dávnějšího pobytu dobře znalý.

Po něm následoval šestnáctiletý tehdá Vilém z Rožmberka, z panstva českého nejbohatší, maje statky své nejen v Čechách, ale i v Bavořích a v Rakousích, mladík velice vlídný, soudružný, zbožný a skromny, což prý i z toho viděti, že ani vína ani piva nepožívá, nýbrž jen vodou žízeň hasí. Podle Eneáše Sylvia původ svůj vede prý od starého Římského rodu Ursinův. Dva Rožmberkové královny měli za manželky. Jindřich padl v bitvě proti Angličanům spolu s králem Janem. Z rodu toho vyšli i dva biskupové, Pražský prý Mikuláš za krále Václava I. a Vratislavský Jošt za krále Jiřího. Petr byl nejvyšším hejtmanem v Čechách za krále Vladislava. Oldřich chvalně obíral prý se studiemi a knihami začež jej oslavuje vlaský učenec Beroaldo.[2])

Václav Krajíř z Krajku v řadě panstva byl třetí; proslavil se co vojevůdce a strateg v nejednom případě, kde v zjevném nebezpečí zástupy vojenské šikoval, aby se šťastně dostaly do vlasti.[3])

Čtvrtým se uvozuje Zachariáš z Hradce na Telči, Slavonicích a Rozkoši, jenž měl s sebou bystré komonstvo, ozbrojené půlměsícovými štíty (lunatis peltis). Pán ten byl milovník míru a staročeských mravů; poddaný svůj lid velmi mírným právem opatřil. I on na štítu svém měl růži, ale pro rozdíl od růže páně Vilémovy černou.[4])

Po pánu z Hradce jmenují se bratří Jaroslav, Albrecht a Jindřich Smiřičtí ze Smiřic, o kterých šlo přísloví, prý že spolu žijí tak svorně, jak by s Pyrithoem žil hrdina Trocnovský (tam concordem dicuntur ducere vitam, quam cum Pyrithoo vixit Troczenius hero.)[5])

---

[2]) Oldřich, syn Janův, narozen 1471, studoval v Bolognii zemřel 1513. (Č. Č. M. 1828, IV. str. 75.) Filip Beroaldo, jeho tam učitel († 1505), proslavil se co vydavatel Plinia, Apuleja, Suetona, Aula, Gellia atd. a co skladatel několika románů, z nichž jeden „Historie o nešťastné lásce dvou zamilovaných“ do češtiny přeložen od M. Konáče a vydán v Praze 1507 (Jungmann III. 97).

[3]) Václav Krajíř zemřel dne 8. máje r. 1566.

[4]) Zach. z Hradce zemřel 6. února 1589.

[5]) V tom patrně etymologická hra se slovy. Orcinus slovo „Žižka“ za souznačné klade se jménem krále Lapithův, Pyrithoa. Jako v tomto spatřoval kmen *πῦρ* (oheň), tak se mu v onom zračil kmen *žig*. Žižka mu tedy byl tolik co žhavý, ohnivý, hořící. Toť ovšem příhodnější výklad než Hankův (Č. Č. M. 1854 str. 269.) ze *Žihy*, totiž Sigmunda. Jméno Sigmund v obecnější známost u Čechů vešlo teprv za Karla IV. po přenesení do Prahy těla tohoto svatého l. 1365; předtím se převelice zřídka vyskýtá. Tomuto výkladu nasvědčuje i slovo „žiža“, jež Slovákům (dle Palkoviče) znamená hořící svíci, Srbům pak svítilnu. Ostatně i na to pomníti sl[illegible]í, že

Další místa v řadě zaujímají tito páni:

Jan z Weitmile na Chomútově, syn Šebestiana, proslulého vojevůdce, jenž vojsko Ferdinanda I. vedl proti Saskému kurfirstu Hanuši Fridrichovi.

Jan ze Švanberka, jehož družina narážkou na labutí horu (cigni mons, Schwanberk) oděna byla ve sněhobílý kov. Předek prý jeho hrad svůj založil na Boru — in Merica,[6]) ač nemá-li prý rod Švanberský původ svůj od ligurského krále a zákonodárce Cygna či Cykna, syna Stenelova.

Adam ze Švanberka na Přimdě, Janův strýc, jenž si na cestě poranil nohu a proto domů navrátiti se musil.

Tři Popelové z Lobkovic, totiž strýcové: Krištof, muž manželkou svou šťastný, milovník učenců a pilný sběratel kněh; Mikuláš, syn nejvyššího sudí, potom nejvyššího hofmistra, pana Jana na Zbiroze, klassicky vzdělaný mladík.[7]) jejžto líbeznost mravův a láska k ctnosti všechněm prý činila milého; Děpolt.[8])

Jan z Donína s velikým komonstvem, lesklou zbraní opásaným, muž bohatý, jenž poddané své mnohými opatřil právy a sám za mladých let v básnění se pokusil.

Zigmund Berka z Dubé na Stránově a na čtvrté části Lipé.

Jindřich z Wartenberka na Kamenici, mladík statečný ve stkvělé zbroji.

Zigmund z Šelnberka, syn Jaroslava, nejvyššího komorníka, a vnuk Jana, nejvyššího kancléře, jehož statky ležely obapol řeky Sázavy.

Jan Mezřícký z Lomnice, syn Zdeňka na Ledči nad Sázavou.

Burjan Žabka z Limburka na Kounicích, jeda na bohatě upraveném koni, syn někdy místokancléře Jiříka Žabky, jehožto sestra Anna provdána byla za Jana Hodějovského.

Karel z Bibršteyna (de lapillo castoreo) na Děvíně, kdež prý někdy rej svůj vedla Vlasta, muž spanilé postavy a hrdinného vzezření.

Albrecht z Guttenšteyna na Rizenberce (in monte gigantum), v jehož erbě tři parohy jelení.

Jindřich Kurcpach z Drachmburka (Strachunburgensis) na Rábí, pán klassicky vzdělaný.

Dále se ze stavu rytířského uvozují tito:

Adam Řepický ze Sudoměře na Řepici, hejtman Starého Města Pražského, podkomoří králové Anny a rada soudu nad appellacími na lavici vládycké. Pan Adam na cestě se rozstonal; smrtelně jsa nemocen, dovezen jest do Milána, kdež skonal a v kathedralním kostele byl pochován. Řepici po něm koupil Jan Hodějovský.[9])

Burjan Trčka z Lipé na Lipnici, muž bohatý a ušlechtilé postavy, oslavovaný odami tehdejších básníků.

česká zkrácenina jména Sigmund do XVI. věku byla Ziga, Zika (u Bartoše), Zich (v městských knihách Vysokomýtských) jakož i neskráceně říkali Zigmund.

[6]) Středověcí latináři borovici čili sosnu nazývali merica. Srovnej Osvětu 1883 str. 983.

[7]) Vychovatelem jeho byl latinský básník Jan Orpheus.

[8]) Zemřel v Krumlově počátkem února 1566.

[9]) Viz Osvětu 1883 str. 976.

Vilém Trčka z Lipé a na Velíši, strýc Burjanův, milovník koní, jichž prý drahně měl ve stájích svých ke službě válečné, bohatý mladík, jemuž poddaná města poskytovala důchody královské; vede prý nádherný dvůr, starší své sluhy šatě v hedvábí.

Šebestián Lískovec na Řečici, pán vlídný, přívětivý, milostivý, milovník všeho, co čestno, a pokoje. Mnoho prý spatřil národův i měst slavných, mnoho prochodil zemí cizích, i zejména navštívil též Palestinu a Italii.

Šebestianovi bratří, Vlachyně a Václav Lískovcové. Vlachyně vystavěl si nákladný zámek v Rychnově, aby tam veselá léta mladosti své v poklidu a bezpečí tráviti mohl, kdežto Václav sídlo své měl na hradě Střele v sousedství Jana Hodějovského.

Jan Pausar z Michnice, mladík, jenž na soujmenném hradě sídlo své má.[10]) Měl na cestu bujarého ryzáka.

Jan Hradištský z Hořovic, sídlem na Hradišti.

Jindřich Bohdanecký z Hodkova na Landšperce, muž výtečného vzezření tělesného a postavy tak vysoké, že všecky soudruhy své bezmála ramenoma převyšoval, znamenitý jezdec a krotitel koní. On na hornatém pomezí vede obranu země. Pokrevný prý jest panu Janovi z Hodějova.[11])

Petr Bohdanecký z Hodkova bratr Jindřichův, vychovaný na hradě Landšperku, výborný mladík, srdnatý a skromný, za chlapčích let ve studiích dobře zvedený.

Jan Rašín z Risumburka (Rismburka) na Staré (u Kopidlna), výtečný mladík vážného vzezření a tak majetný, že prý by se i pánům vrovnati mohl.

Bernard z Vřesovic, bratr nejvyššího písaře Wolfa Vřesovce na Teplici, muže výmluvností proslulého a klassických studií dbalého.

Jan Stránovský ze Sovojovic na Chotělicích nedaleko Hradce Králové.

Jan Čabelický z Soutic na Vltavském Týně.

Fridrich Cetrys.[12])

Jan Planknar z Kinsperka, jenž měl vůz dvojspřežný s brunama.

Bernard z Gerstorfa, syn tehdejšího podkomoří, Jiříka z Gerstorfa na Cholticích.

Jindřich Glac ze Starého Dvoru (de veteri curia, v Litoměřicku.)

Mikuláš Vančura z Řehnic na Valečově, jenž vládl velikými důchody ze statků svých.

Jan Sekerka z Sedčic na Sedčicích, kde prý byla jeskyně (rupes cavata).

---

[10]) Sedláček, Hrady a Zámky III. str. 253. atd.

[11]) Catalogus (str. 19.) místo Jana Hradištského uvozuje Jana Ča[illegible]o-lara Hradického na Landsperce, srdcem prý i rukou statečného, a toho [illegible]o-zuje v pokrevenství s Janem Hodějovským, oba pak Bohdanecké mlčením po[illegible]jí. Zdá se však, že Idyllion má udání spolehlivější.

[12]) Jeden Cetrys, snad otec Fridrichův, byl podkoním krále Ludvíka v [illegible]vě u Moháče.

Jan Wachtl z Pantenova, jenž si v Liblicích pěkný dům udoval.[13])

Václav Peugar z Reichenschlagu (Reichuschlach, Reichuicensi ferens agnomen ab arce), cizinec, jenž však od mladých let na ení přebýval v Čechách, jsa příbuzen Janu Hodějovskému.

Rovněž z ciziny byl Abraham Schinfelt (Schönfeld), správce ichodův Burjana Trčky, bratr Osvalda Schinfelta, jenž vládl tajným chivem na hradě Pražském.

Jan Rendl z Aušavy, syn proslulého svou dobou právníka lbrechta.

Šebestian Schenoch, rodem Slezan, kr. hejtman na Litomyšli.[14])

Cesta z Lince do Janova dosti dlouho se prodlela, jelikož panstvo a několika místech se zastavovati musilo, jmenovitě ve Vogheře. I v Jaově dlouho se načekali, nežli královští manželé přistáli. Plavba těchto Španěl nebyla bez překážek. Vypluli s jedenácti galejemi, ale franouzské loďstvo branné se jim postavilo v cestu. Maximilian s ním musil odstoupiti bitvu, načež se zpátkem obrátil. Do Janova dostal se teprv od ochranou lodí Janovských, jež mu dože Ondřej Doria naproti přiedl, ačkoli sám u Marseilu bez úrazu prošel jen tím, že francouzský elitel té pevnosti jej tudy bez útoku propustil, zato však ze strachu, by mu Jindřich II. hlavu sraziti nedal, se dvěma galejema útočiště ledati musil v Neapoli a tam v císařskou službu se dal. Tím vším se talo, že Maximilian nepřistál dříve než v pátek před sv. Kateřinou 20. listopadu 1551).

I cesta z Janova dosti byla zdlouhavá nejen pro nepohody zimní doby, ale i pro opatrnost, jížto vyžadoval zdravotní stav královny. V Innsprucku byla několikanedělní zastávka. Tím vším útrata panstva nimo vše nadání vzrostla. S dobrou pravdou praví V. Březan, že „Vlaši dobře Čechům měšce prostřásli, a že mladého pána z Rožmberka mnoho isíc korun ta jízda stála“ (str. 47.). Fr. Beckovský (II. 1., str. 196.) dokládá určitěji, že „sám Vilém z Rožmberka v Genue přes dvaceti korun zlata utratil a mnozí páni do posledního haléře se z peněz vydali“.

Do Lince se průvod dostal teprv počátkem máje. Tam panstvo české nepochybně odpuštění vzalo od krále a královny i spěchalo do domova. Do města toho královským manželům vstříc přijel arcikníže Ferdinand. I vsedli na lodě i po Dunaji plavili se k Vídni, kamžto dne 7. máje 1552 šťastně dojeli. O příjezdu jejich zachoval se nám popis v básni českolatinského poety, Jana Bannona z Fenixfeldu, rodilého Pražana Novoměstského, jež otištěna v II. dílu Farraginum (str. 20.—22.). Banno byl tehdá v Lednici praeceptorem u dětí pana Hanuše z Lichtensteina, zemského sudí moravského (1548—1552), a v komonstvě Lichtensteinském asi přijel do Vídně.

Králi a královně ke břehu Dunajskému s ohromným komonstvem velmožů, paní a dcer panských vyjel arcikníže Karel, druhý bratr Maxi-

---

) S Wachtlem končí se výčet v katalogu; další jména vyskytují se jen v Idyllion. Mimo to v katalogu neuvozují se Adam ze Švanberka, oba Bohdanečtí (pozn. .) a Sekerka

) V aktech katolické konsistoře píše se Senaich (vlastně Schöneich), v životě J na Augusty Šejnoch.

milianův. Měšťanstvo v četných zástupech táhlo po Pratru (cives multas ducunt per prata cohortes), postavivše tam vítěznou bránu.

Královna vsedla na vůz zlatem a drahým kamením se stkvějící, král pak a arcikníže Ferdinand vsedli na koně. Z paní a panen některé jely ve vozích, některé koňmo. Průvod bral se ke hradbám města, jež prý nyní (pro nedávné obležení od Turkův, tehdá ještě v čerstvé paměti trvající) od slzí má plačtivé jméno — a lacrymis quae nunc flebile nomen habet — jakoby jméno Wien pochodilo od slovesa weinen. Tu s hradeb zahřměla děla, jichžto plamen zároveň s výbuchem vyšlehoval ze všech koutův. Když pak nastal soumrak, tu na vrcholku věže Svatoštěpánské zapálen ohňostrojný kříž, z něhož po chvílích vynikaly plamenné střely.

Třetího dne po příchodu představilo se královně panstvo rakouské i věnovalo jí třicet číší zlatých, které neseny byly od synků šlechtických, jako mladí Marsové oděných, a předneslo jí přání své o šťastném povití. Bylať těhotná s napotomním císařem Rudolfem II., jenž se dne 18. července 1552 ve Vídni narodil jakožto dědic trůnu, jelikož prvorozený bratr jeho Ferdinand asi měsíc předtím, dne 25. června, byl skonal.



Linie Kunštatsko-Lysická.

Příspěvek k rodopisu českomoravskému.

Napsal *Jan Tenora.*

Něco přes hodinu cesty na jih od městečka Kunštatu, od něhož se psali slavní pánové Kunštatští, leží městečko Lysice, které již ve století XIII. ovšem ještě vsí pouhou jsouc, patřilo ke zboží pánův z Kunštatu. Po Lysicích se psal první Heralt z Kunštatu, komorník nejvyšší cúdy Brněnské a Znojemské, v listině jedné z r. 1308 (CDM VI. 13). Heralt zemřel r. 1350, zůstaviv po sobě syny: Smila, jehož synové se po zboží svém Třebovském psali z Kunštatu i z Třebové, Bočka, zakladatele větve Kunštatsko-Poděbradské, Kunu, zakladatele vlastního větve Kunštatsko-Lysické, Viléma, zakladatele větve Kunštatsko-Bolehradické, a Hrocha, jenž rovněž měl syna Kuníka.

Větev tedy Lysická pánů z Kunštatu pochází od Kuny z Kunštatu a z Lysic, který po otci svém zdědil zejména zboží Lysické mimo jiné jak v cúdě Olomoucké, k níž Kunštat i Lysice náležely, tak i v cúdě Brněnské. Byl z předních pánů moravských, vynikaje svým vlivem i svým rodem a zbožím. Bral účasť v životě veřejném: na sněmě v Brně byl r. 1351 a 1353; svědkem pak se jmenuje v listině, ve které zaměnil si markrabí Jan více vsí za dědiny Biskupice a Heřmanov, patřící kapitole Olomoucké r. 1361 (CD IX. 171). Hospodářem byl dobrým; zboží své dědičné hleděl zvětšiti a zaokrouhliti. Prodal sice r. 1351 Janu a Drzslavovi bratřím z Kravař za 620 hř. tvrz a ves Troubky a ves Člunek s kostelním podacím, s mlýny a přísl., tak jak to již otec jeho Heralt držel, koupil však na blízku Lysic ležící dědiny Kunice a Lhotu od Sudka z Veselé, a ves Hluboké od Arkleba ze Stařechovic. Zakoupil se pak i ve vsi Senici (pod Litovlí), koupiv tam od Bočka z Medlova vše, co tam Boček měl, od Bena ze Senice dva lány, od Volfarta a Tomana tři čtvrtě. Roku 1359 prodal mu Bušek z Drahanovic v Drahanovicích 4 hř. platu, dvůr, lesy a přísl. Mimo to měl Kuna míti ještě podíl na hradě a zboží Kunštatském, jež r. 1360 Heralt z Kunštatu daroval strýcům svým Kunovi, Vilémovi a Hrochovi, avšak darování toto nevešlo, jak se zdá, ve skutek, neboť Heralt sám ještě potom Kunšta držel.

Manželkou Kunovou byla Ofka z Cimburku a z Tovačova, již zapsal r. 1365 u věno půl vesnice Bošovic, s polovicí dvoru, vinic i kostelního podací, ve vsi Sádkově jedno popluží a polovici vinice, půl vesnice Skřípova

i s lesy a přísl. v 500 kop.[1]) S ní měl syny: Ješka Pušku, Pročka, Kuníka a Alšíka, a dceru Kačnu čili Kateřinu.[2]) Sám však Kuna zemřel již r. 1365, neboť hned počátkem roku následujícího učinila vdova po něm Ofka spolek na své věno s bratrem svým Ctiborem z Tovačova.[3])

Ješek Puška z Kunštatu a z Lysic, jenž se psal i z Richvaldu, podle hradu Richvaldu, který bezpochyby otec jeho vystavěl, a z Velké Senice, položil základ k velikému zboží linie Kunštatsko-Lysické. S bratřími svými byl snad s počátku nedílný, brzy se však oddělili, z čehož, jak to bývá, vzešly i mezi nimi nějaké rozstrky a nevole. Kuník prý mu ujal podíl otcovský, na kterýž měl Ješek s bratrem Alšíkem právo; Proček zase odkoupil zboží Kuníkovo, za něž se u židů Ješek zaručil, a vzal mu na hradě Richvaldě víno, brnění a j. v. a učinil mu škody ve dvoře pod hradem;[4]) a rovněž i Alšíka právem naříkal. Později však s nimi v úplném pokoji a lásce bratrské žil.

Všeho, co se za jeho času na Moravě dálo, všímal si Ješek bedlivě a činně zasahoval v běh věcí. Na sněmích jak v Brně tak v Olomouci držaných, téměř na všech byl,[5]) všude podle sil svých pracoval v dobách jak pokojných, tak nepokojných. Když vypukly spory neblahé mezi markrabím Prokopem a Joštem, přidržel se Ješek Puška markrabí Jošta, jemu sloužil a ho podporoval, snaže se však, aby pokoj žádoucí zjednán byl. Ve smlouvání, které se v Brně o pokoj mezi bratřími dalo, měl Ješek hlavní podíl,[6]) ačkoliv úmluvy ty nevedly ke konci. Od r. 1389—1399 byl nejvyšším komorníkem cúdy Olomoucké, což zjevným důkazem, že vynikal nad jiné.

Jakož však rozumem předčil mnohé a důmyslem, tak i zbožím pozemským. Již s manželkou svou Annou z Otaslavic nabyl znamenitých statků. Roku 1373 postoupila mu Anna všechno své zboží, proti čemuž podal sice odpor Beneš z Kravař, Ctibor z Cimburka a Bohuše z Drahotúš, avšak potom s Ješkem se smluvili, jak to zejména víme o Bohuši, neboť hned r. 1374 dala Anna manželu svému Ješkovi všechno své zboží dědičné i s těmi právy, kteréž Bohuše ve dskách měl. Ze zboží, jehož tak nabyl, prodal s manželkou svou Annou Zdeňkovi a Ješkovi bratřím ze Sternberku vše, co měli ve vsích Četochovicích, Lyskách a Malém Chlumci; koupil však za to téhož roku 1373 od bratra svého Pročka celý jeho díl ve Velké Senici; ale r. 1377 prodal Heraltovi z Lestnice v Senici dvůr, 13 hř. bez 18 gr. ročního platu, a opevnění (propugnaculum). Zboží své Otaslavské stále rozšiřoval, nabývaje a zakupuje na blízku zboží, které mohl. Roku 1379 dal mu Aleš z Vícova, řečený Laurin, svůj díl ve Vícově, avšak bez pohoršení práva markraběcího, r. 1384 připsala mu Zbyňka, vdova po Henzlínovi z Lešan, všechno

---

[1]) DO I. 183, 192, 193, 194, 195, 196, 616, 718. DB IV. 185; CD X. 207.

[2]) Ve Slovníku Naučném jmenuje se synem Kunovým ještě Heralt. Jedině jest jen místo, z čehož bychom souditi mohli, že by Heralt byl bratrem Ješka Pušky (DO III. 329). Avšak i toto vysvětliti lze tak, že „bratr“ znamená snad bratra v širším významu, tedy bratrance, což se úplně srovnává, nebo bratra tím smyslem, že Heralt i Ješek sstoupili se na zboží své, jako by byli bratří. Poněvadž však s jistotou víme, že bratr Ješkův Proček držel čtvrtinu hradu Richvaldu (DO VI. 756), již odtud souditi lze, že byli jen čtyři bratří: Ješek, Proček, Kuník a Alšík, z nichž každý držel čtvrtinu.

[3]) DB IV. 410.

[4]) Půhonné kn. I. 20, 24.

[5]) V Brně byl roku 1371, 74, 76—79, 85—87, 98, 99; v Olomouci roku 1376, 77, 82, 85—87, 89, 91, 92, 97—99.

[6]) AČ III. 287.

právo své věnné ve vsích Vícově, Stinavě a Ptení, a Smil z Lešan dal a postoupil mu všecko právo, které měl na hrad Lešany, a na Vícov, Stínavu a Ptení; z toho pak postoupil Ješek Anežce, manželce Matěje z Rataj 10 hř. roč. pl. na 5 lánech ve Vícově a r. 1399 postoupil a dal sirotkům mužského pohlaví po Matěji z Rataj právo věnné, které matka jejich Anežka v Ratajích a ve Vícově měla, a které Ješek od markrabí Jošta pro sebe získal. Ješek byl totiž také jejich poručníkem. Roku 1391 prodal mu Jan z Křižanova v Lešanech ještě 6½ lánu a 1½ ortu s přísl., a r. následujícího Slávek Němec v Lešanech dvůr s lesem, purkrechtem a přísl. Roku 1385 prodal mu Jan řečený Pomín tvrz s dvorem úročným v Zářičí, r. 1386 koupil se Zbyňkem, knězem ze Střílek, a manželkou svou Annou od Mikše Puklice a Augustina bratří ze Sněhotic jeden lán poplatný v Žešově. Roku 1387 přijala Kateřina ze Ždánic Ješka Pušku („avunculum suum") na pravý spolek na hrad Ždánice, na Vícemělice i najiné své zboží. Roku 1389 postoupil mu Medlík z Vrahovic 10 hř. platu na zboží v Držovicích, avšak r. 1391 dal Ješek plat ten na 5 lánech a 3 dvorcích Medlíkovi a bratru jeho knězi Janu; po smrti však jejich mělo zboží to zase na Ješka spadnouti. Roku 1389 koupil od Času z Boskovic ve vsi Ohrozimě 5½ hř. bez 6 gr. roč. pl., ve Skuhrově 4 hř. bez 6 gr., v Lešanech 4 hř. s věrdunkem, a ve vsi Vícově 6 hř. bez 6 gr. roč. pl., od Viléma a Smila bratří z Kunštatu a Loučky ve vsích Čechách a Služíně všechno, co tam Hroch a Vilém z Kunštatu drželi, i s polovicí kostelního podací v Čechách, v Lešanech dvůr zejména s lesy, které u Stínavy leží, ve vsi Ohrozimě vše co tam měli; prodal však Budslavovi z Rostání ve vsi Kostelci na dvoře 25 hř., které na markrabí Jošta spadly, a které Puškovi dány byly.[7]) Roku 1391 prodal mu markrabě Jošt za 300 hř. všechno své právo věnné na Zdounkách, které si od Čeňka z Veselí koupil a vyplatil. Když t. r. Svatobor ze Závořic Výškovi a Domanovi bratřím ze Závořic dal v Kojšově tvrz a dvůr, v Olešné půl vsi a půl rychtářství, v Hrabišíně tři lány a krčmu, v Rudě 2 hř. pl., činil proti tomu Ješek Puška odpor, řka, že zboží to právem obdržel, a že jest jeho; r. 1397 postoupil mu Doman snad za to ve vsi Dluhomilově 3 hř. pl.; když však Doman prodal Prokovi z Búzova dvůr allodialní, zase zvedl Ješek proti tomu odpor,[8]) že má k tomu bližší právo, než Doman sám. Roku 1392 postoupili mu Velislav Vlasák a Soběhrd bratří ze Střiteže v Chudobíně a Savíně 2 hř. 7 gr. roč. platu. Roku 1398 koupil od Martina z Radatic v Držovicích tvrz s dvorem allodialním, s mlýny a přísl., avšak zapsal na tom Kláře, manželce Sulíka z Konice 350 hřiven ve věnnou zástavu, a Sulíkovi to prodal. Tohoto roku zapsala mu Gertruda, vdova po Viknanovi, v Tršicích na věně svém 2 hř. pl. roč.; Elška z Drahotúš, mniška u sv. Jakuba v Olomouci přijala ho na spolek zboží svého ve Vlkoši s tvrzí a v Bochoři s lesy. Vůbec zboží jeho prostíralo se od Litovle až ke Zdounkám a Ždánicím; ve Zdounkách koupil ještě r. 1397 od Baršíka z Čihovic 20 hř. pl. roč.; v Kloboučkách od Huse z Provazí 7 hř. roč. pl. a od Bartoše z Moravan 4 hř. pl.[9])

---

[7]) DO II. 280—282, 471, 310, 304. III. 369, 580. IV. 354, 355, 361. VI. 974, 39, 155, 419. IV. 696. V. 26, 56. VI. 5, 376, 377, 8—10, 126, 127, 51. Srovnej Wolný Topogr. V. 663.

[8]) DO VI. 156, 375, 657, 880. Ještě roku 1399 činil Ješek Puška odpor, když Doman postupoval Vokovi a Svatoborovi zboží v Kojšově, Olešné, Hrabišíně a Rudě. (DO VI. 956.)

[9]) DO VI. 417, 841, 890, 891, 849, 888, 673, 695, 696.

Zboží toto veliké nebylo však jeho jediným, mělť kromě něho statky rozsáhlé tam, kde i bratří jeho zboží měli. Je také zvětšiti hleděl i zvětšoval. Roku 1382 koupil od Linharta z Bořitova 5 lánů se čtvrtí a dvorec v Bořitově, ve vsi Lhotce dvůr úročný s třemi lány, dvěma dvorci a přísl.; r. 1386 Bušek z Rajce, kterýž mu rok před tím prodal les Luh u Rajce, dal mu dědičně všechno své zboží, které měl, Všebor z Rajce prodal mu $1^1/_2$ lánu, který se nazýval Vaňkova náprava, a Ješek z Rajce prodal mu cibulnou zahradu, les Skalku a Bič, háj Kadyčinu, vůbec vše, co v Rajci měl i s kostelním podacím. Roku 1390 prodal mu Marquart z Trmačova a manželka jeho Anna čtvrtinu lesa Ochoze, ležícího mezi vesnicemi Jenčem a Libím. Roku 1391 koupil od Vaňka z Boskovic rozsáhlé zboží Doubravické, totiž tvrz a ves Doubravici, s vesnicemi Němčicemi, Přibyšínem, Valkunovem, Kuničkami, s kostelním podacím v Doubravici a Němčicích, s lidmi poplatnými, dvorem, mlýny a vším přísl., k němuž přikoupil od Všebora z Rajce ves Spešov, r. 1392 od Anny, manželky Marquarda z Újezda 150 hř., kteréž měla ve vsi Újezdě pod Černou Horou, a r. 1398 od Jana z Kořímova ves Lhotku celou.[10])

Jak jsme již podotkli, žil Ješek s bratry svými po malých různicích ve přízni a lásce bratrské, která už vícekrát přerušena nebyla, ano více se tužila. Roku 1385 zapsali mu Alšík a Kuník v případě, kdyby dříve než on zemřeli, všechno své zboží dědičné v Lysicích, ve Sčechově, Hlubokém a Lhotce, i všechno své zboží Lelekovské, a že, ačkoli Bohuslav z Pernštýna kladl odpor proti zápisu zboží Lelekovského, v Lelekovicích Ješek přece něco držel, toho důkazem jest, že tam r. 1386 prodal Petru Hechtovi z Rosic a synu jeho Vznatě dvůr allodialní s přísl. Roku 1397 dal bratru svému Pročkovi všechno své právo a zboží, které po Alšíkovi měl v Lysicích i na všech dědinách, jež Alšíkovi na díl patřily, ale rok na to postoupil zase Alšík Ješkovi v Lelekovicích vše, co tam měl, les, kopec, díl kostelního podací, i to dědictví, které Alšík měl od Vznaty, a vyměnil si s ním zboží to za jiné zboží.[11])

Ještě s jiným příbuzným svým jednával často Ješek Puška, totiž s bratrancem svým Heraltem z Kunštatu, jemuž i poroučel děti své i zboží své pod poručnictvo, a který ho na zboží své r. 1374 přijal na spolek. Avšak r. 1385 prohlásil Ješek před úředníky, že spolek, který měl s Heraltem z Kunštatu, má býti zrušen, a žádné platnosti že míti nemá.[12])

S manželkou svou Annou z Otaslavic, od níž veliké zboží získal, žil ve šťastném manželství. Jí poroučel hned r. 1373 všechno zboží své k pravému poručnictvu, kdyby dříve než ona zemřel, poručnicí však měla býti jen potud, pokud by vdovou zůstala; po smrti však její mělo zboží její připadnouti na jeho dědice, ale že může Anna odkázati 200 hř. komukoli chce; roku následujícího zas prohlašoval, že, kdyby dříve umřel, manželka jeho Anna a dědicové jeho mají míti spolek, a to že činí z milosti a lásky obzvláštní; r. 1377 zapsal jí v Otaslavicích hrad a dvě allodia i s jiným zbožím, které tam měl, ves Dobrochov, kde r. 1376 koupil od Herše a Divy z Čekýna tři lány, a od Unky a syna jejího Viknana z Majetína dva lány poplužné, s jedním allodiem, ve Vranovicích cokoliv měl, ves Bylnici a Lhotu s vinicemi, mlýny

[10]) DO IV. 225, 691, 787. V. 2, 30. DB VII. 808. VI. 136, 154. DB VII. 068. VIII. 49.
[11]) DO IV. 538. DB VII. 30, 31, 514. DO VI. 705. DB VIII. 16.
[12]) DO II. 474. IV. 666.

a vším přísl., aby toho požívala až do své smrti, po její smrti mělo však zboží to na děti nebo dědice jeho spadnouti; jí poroučel zase dítky své pod poručnictvo, kdyby se však vdala, ustanovil jim za poručníka Heralta z Kunštatu. Jsa člověkem opatrným a prohlídavým, aby po smrti jeho žádných zmatků nepovstalo, všemožně zabrániti hleděl; proto tolikrát obnovoval poručnictvo nad svými dítkami i statky své manželce Anně, pokud by se zase neprovdala, opět r. 1382 je poroučeje, kdyby se však vdala, odkázal jí z lásky tvrz se vším zbožím v Otaslavicích, Dobrochově, Lhotě, Vranovicích, Kobylníkách se vším příslušenstvím až do smrti její; kdyby však dědicové jeho let dospělých došli a od matky své se odděliti chtěli, měli zboží toto Anně až do smrti nechati, poručníkem však jejich do let dospělých v případě tom měl býti Heralt z Kunštatu. R. 1392 obnovil poručnictvo Heralta staršího z K. nad svými mladšími syny Heraltem a Půtou, aby je spravoval do zletilosti jejich, s tou však podmínkou, kdyby Jan starší syn Puškův dobře nespravoval statkův, aneb svých mladších bratrův, a Heralt nebo jiní přátelé viděli, že o ně dobře nepečuje, aby tu Heralt jak zboží tak mladší bratry až do jejich let řídil, kdyby však viděli, že Jan je dobře spravuje, a kdyby se to přátelům líbilo, že statků nemrhá a že s bratřími v dobrotě žije, tu aby ponechal Jana ve správě statkův i bratrův, a radil mu a podporoval ho, pokud by je rozumně řídil; vymiňoval však při tom všechno, co Anně, manželce jeho, zapsáno bylo. Poslední pořízení učinil Ješek Puška r. 1398, kdy ustanovil manželku svou Annu a Lacka z Kravař za poručníky zboží svého a synů svých Heralta a Půty, tak aby Anna, pokud by se opět nevdala, s Lackem zároveň byla poručnicí, kdyby se však vdala, měl Lacek sám býti poručníkem. Zároveň přijal tyto syny své na spolek všeho zboží svého, pokud se mu líbiti bude, a opět zapsal Anně do její smrti Otaslavice, Dobrochov atd., spolu i s nadbytem ve všech dvořích allodialních; po její smrti mělo však to na syny spadnouti.[13])

Ješek Puška ustanovován byl taktéž poručníkem dětem a zboží Ondřeje z Bludova spolu s Pavlíkem ze Sovince; Pavlíka ze Sovince spolu se Štěpánem z Holštýna a Vokem z Kravař; Petra Hechta z Rosic a syna jeho Vznaty; Ondřeje z Nechvalína; Matěje z Rataj[14]) — což vše dokladem jest vážnosti a správnosti jeho.

Za příkladem jiných pánů z Kunštatu, kteří kostelům a klášterům nábožné odkazy činili, daroval Ješek r. 1392 ve vsi Žešově na půllánu roční plat 5 věrdunků bez 2 gr., vyjímaje jen berni královskou, za duši Zbyňky, manželky druhdy Henzlína z Vícova, a faráři v Otaslavicích taktéž v Žešové stejný plat, rovněž berni královskou a ochranu toho půllánu sobě a dědicům svým vyjímaje, za duši Zbyslava kněze ze Střílek.[15])

Poslední zprávy o Ješkovi jsou ze začátku XV. století. Roku 1405 byl poháněn od Jana ze Zborovic ze 100 hř., že jemu a jeho lidem bral a bráti kázal ve Zborovicích; žil ještě roku 1406, avšak v létě t. r. byl již nebožcem.[16]) Zemřel tedy bezpochyby na jaře r. 1406 na svém obyčejném

[13]) DO II. 385, 558, III. 207, 208, 305, 329, IV. 279, 280, VI. 130, 512, 886, 887, 889.
[14]) DO IV. 414, 463, VI. 131, 339, DB VI. 513.
[15]) DO VI. 505, 506.
[16]) Půh. kn. I. 117, 138. II. 33; nebožtíkem se jmenuje feria VI. proxima post festum s. Margarete.

sídle Otaslavicích, zanechav syny Jana a Heralta; o Půtovi nejmladším jeho synu poněvadž se už nikde zmínky neděje, soudíme, že ještě za živobytí otcova umřel.

Bratrem Ješkovým byl Proček z K., Richvaldu a z Lysic, který rovněž činně se účastnil v životě veřejném. Na sněmích v Olomouci i v Brně často přítomen byl.[17] — Život jeho padá do dob nepokojných a bouřlivých, jimiž se vyznačuje doba markrabí Jošta a Prokopa. V prvním desítiletí století patnáctého zuřil k tomu na Moravě boj mezi pány a městy, který veliké škody mezi oběma stranami způsobil. Avšak nevedl se potom boj jen mezi pány a městy, nýbrž vůbec opanovala zásada surového násilí: „Kdo s koho, ten toho.“ Nebylo nic neobyčejného, když pán pobral pánovi a jeho lidem, když mu škodil jak moha. Poslyšme jen některé příklady o Pročkovi: R. 1405 byl pohnán Kunešek z Meziříče od Pročka ze 100 hř., že mu a jeho lidem v Lysicích pobral; a později zase naříkal Proček právem Kateřinu někdy Škodovu z Chudobína, že v pravém příměří, ježto s ním sama učinila, svou válkou kázala mu pobrati na jeho zboží. Avšak Proček nezůstával nic dlužen. Čeňkovi z Lomnice bral a bráti kázal na jeho zboží okolo hradu Louky svou válkou, Markétě ze Slezan pobral klenoty, truhle i všecku posteli na Lysicích, slíbil jí to sice vrátiti a řekl: „Přijeď sama, aneb pošli,“ ale nic jí nevrátil, ačkoli poslala; Janovi, formanovi z Brna, pobral na svobodné cestě 9 koní, Arklebovi z Říčan v noci vybil dvůr v Žabovřeskách, a tam pobrali jemu i také lidem jeho dobytek veliký i malý; Mikéškovi z Janovic pobral na jeho dědictví ve Zboroticích.[18] R. 1412 aby země konečně pokojna byla, smluvili přední páni moravští, mezi nimiž i Proček byl, lantfrid, na němž usneseno bylo, „aby tomu, kdoby které války činil, nebo kterú mocí v zemi jímal nebo bral, nebo čeho bezprávně dobyl a nechtěl na právě dosti míti, aby jemu to za bezpráví položeno bylo a králova milosť, starosta, se všemi pány mají k němu popraviti, jakti k bezprávníku a jakti k zemskému zhúbci.“[19] Tím způsobem vzaly války ty v zemi poněkud konec.

Brzy však opanovaly mysli všech náboženské spory; začalo hnutí husitské. Proček také účastnil se činně v ruchu tom; byl mezi pány, kteří v Brně 8. května 1415 na sněmě shromážděni jsouce, v listě svém ku králi Sigmundovi žalovali, že Mistr Jan Hus ještě do těžšího vězení dán jest, a prosili ho, aby se o jeho zproštění přičinil. Když pak již války husitské vypukly a Sigmund opět s mocí velikou na Čechy se vypravuje do Brna dospěl a tam pánům sněm ke dni 1. listopadu 1421 položil, dostavil se i Proček z bázně před vojskem Sigmundovým. Tam páni moravští, kteří téměř všichni přišli, obstoupeni jsouce vojskem královým, po několikadenním rozmýšlení zavázali se zápisem sněmovním ke všemu, co Sigmund žádal: odřekli se a odpřisáhli čtyř artikulů Pražských a všelikých jiných bludův odsouzených od církve, zejména pak učení Viklefova a Husova, podrobili se nálezům koncilia Kostnického a slíbili napotom tupiti a hubiti ty, kdož by se bludů dále chtěli přidržeti.[20] To jest poslední zpráva o Pročkovi za válek husitských.

---

17) V Olomouci 1376, 77, 78, 89, 1409, 12, 18, 20; v Brně r. 1374, 8 1406, 7, 12, 15, 16—19.

18) Půh. kn. I. 126, 151, 148, 297, 187, II. 61, 169. Chlumecký: Die Regesten der Archive, 5.

19) Kn. Tovač. 26.

20) AČ II. 184. III. 234. Pal. III. č. 2. p. 128, Tomek IV. 212.

Zboží své měl Proček, jenž nazýván byl i „z Richvaldu řečený mladý Puška“ v Lysicích, kde mu roku 1374 zapsal bratr jeho Kuník 16 hřiven na díle svém, v Senici, kde však co měl prodal hned roku 1377 bratru Ješkovi, v Bošovicích, kde roku 1387 prodal všechno právo své Ctiborovi z Cimburku, i jinde. Na zboží svém Lysickém, totiž na vesnicích Lysicích, Kunicích a na částce Lhotky zapsal r. 1374 manželce své Elšce z Krotenfolu u věno 500 hřiven; ostatní zboží své všecko, které měl, svobodně přidělil Heraltovi z Kunštatu, bezpochyby aby po smrti Pročkově na Heralta spadlo; avšak i tak zdá se, že přidělení to nemělo dlouhého trvání. Jinak rozmnožoval Proček statky své; r. 1386 byl přijat od Zdeňky, vdovy po Pešíkovi ze Ždánic, na spolek jejího věna na zboží Ždánickém; roku 1389 koupil od Heralta z Kunštatu v Lysicích 8 hřiven ročního platu; roku 1392 od Jana z Lomnice Kunčinuves, Bedřichov s kostelním podacím, Vznětín; roku 1397 postoupil mu Ješek Puška všechno právo, které měl od Alšíka na díl jeho; od Alšíka pak o rok později koupil v Lysicích dvůr allodialní, ve vsích Lhotě, Kunicích, Hlubokém, Sčechově, co tam měl, a čtvrtinu hradu Richvaldu s příslušenstvím i s kostelním podacím, a mimo to zapsal mu Alšík zboží své v Bošovicích a Skřipově, které Alšovi Albrecht z Cimburku postoupil, tak aby to po smrti Alšově na Pročka spadlo; roku 1406 koupil pak od Heralta z Kunštatu vše co měl v Lysicích. Toho roku přijal bratra svého Alše na spolek všeho svého zboží v cúdě Brněnské a Olomoucké, Aleš pak zase přijal roku 1412 Pročka na spolek zboží svého Rajeckého vyjímaje ves Podolí s příslušenstvím, a manželku jeho druhou Kateřinu na spolek zboží svého v Petrovicích, Podolí, Vavřinci a Šošůvce. Vůbec s bratrem svým Alšem, jehož i ustanovil poručníkem po smrti své všeho zboží svého i dětí svých, které měl s Kateřinou, manželkou svou,[21]) žil v nejlepší shodě bratrské. — S jinými však sousedy i příbuznými svými dosti často se nesnadil. Sestře Jana z Lomnice uvázal se bezprávně ve zboží v Čeňovicích a Tasovicích, držel je a úroky bral, až Jan z Lomnice na to zveden; Štěpánovi z Rudice držel půl vsi Rudice, ale smluvil se s ním tak, že mu Štěpán měl právo své ve dsky vložiti; Vaňkovi z Černé Hory rubal jeho les na Davidové hoře a překážel mu bezprávně; proto byl pohánën od nich i od jiných, jako od Anny Moraviné z Brna, že vzav jí peníze a slíbiv za to jí v těch penězích kůň dáti, toho neučinil, která zvedena jest proto r. 1415 na půl vsi Bedřichova, kam jí však zase Proček vpadl, a její úroky bral; od Pavlíka ze Sovince, že zadržel jim věno, které se jim po jejich mateři mělo dostati, a z toho ač mnohokrát upomínán byl, že konce učiniti nechtěl. Sám ovšem také právem naříkal, jako bratry Bočka, Heralta a Oldřicha z Lestnice, že mu dluhu platiti nechtějí, Artleba z Říčan, že mu schovaného vína nevrátil, a vína, které si koupil, nedal, Arnolta, měšťenína z Brna, že mu dluhu neplnil, Jana z Telče, že jsa s ním v příznivé míře, nepožádav rovného od Pročka, pohnal ho z dědin, kteréž dědiny však již otec jeho i Proček po něm pokojná léta vydržel bez narčení právem zemským, Pročka z Búzova, že tomuto hradu Bludova svěřil i listů, které na ten hrad měl, a on slíbiv mu to věrně zase vrátiti nebo peníze za to dáti, toho neučinil atd. Mimo to poháněl mnohé, bu že mu zaplatiti nechtějí, nebo odvaditi ho nechtějí.[22])

[21]) DO II. 304, 454, 464, 465, V. 25, DB VII. 567, DO VI. 58, DB VII. 1059, VI 10, DO VI. 705, 756, VII. 67, 69, VIII. 193, 194, DB VIII. 337, 338.

[22]) Půh. kn. II. 13, 14, 26, 305, 331, 435, 222, 351, 373. III. 10. I. 325. II. 244, 27‹ ‹37. Srovnej II. 559, 567, 568. III. 39.

Kdy zemřel, s jistotou určiti nelze, poněvadž o něm za husitských bojů více žádné zmínky se něděje. Toliko dohadovati se můžeme a pravdě se podobá, že zemřel po roce 1423, když již vévoda rakouský Albrecht markrabím moravským byl. Jemu snad Proček nepřítelem byl, v bojích s ním snad Richvald pobořen, čemuž nasvědčuje i to, že ke zboží Lysickému Albrecht právo si osoboval a všechno právo své na to zboží potom Janovi z Lomnice postoupil.[23])

Proček s manželkou svou první Elškou měl syna Heralta a dceru Elišku, která roku 1398, byla již manželkou Sigmunda z Ronova a z Letovic, a jíž tento zapsal u věno v Borotíně na tvrzi a dvoře, a na vsi Nejrově 250 hřiven, a pak ze zvláštní lásky k ní dal jí ves Vranovou a dvoje popluží s příslušenstvím. Když však Proček ovdověl, pojal za manželku Kateřinu (ze Sovince?), jíž r. 1393 u věnnou zástavu zapsal na lidech poplatných v Lysicích 25 kop ročního platu.[24]) S ní měl také dítky, kolik však jich bylo a jak se jmenovaly nevíme; snad ještě v mladých letech zemřely.

Bratr Pročkův Kuník z Kunštatu, z Lysic a na Richvaldě jmenuje se již roku 1368, když koupil od Smila z Drnovic mlýn v Drnovicích za 15 hřiven. Zboží jeho po otci bylo v Lysicích, v Senici a jinde. Avšak již roku 1373 prodal v Senici Theodrikovi ze Senice $7^1/_2$ lánu a 2 podsedky; roku 1374, kteréhož byl také na sněmě v Brně, zapsal bratru svému Pročkovi 16 hřiven platu na díle svém v Lysicích, Heraltovi z Kunštatu a Arklebovi ze Stařechovic po 8 hřivnách platu na Lysicích, Kunicích a Lhotě. Avšak na zboží tom měla sestra Kuníkova Kačna, manželka Pavla ze Sovince, věno své, a proto poháněla i Pročka i Heralta i Arkleba z 50 hřiven. Rovněž s bratrem svým Ješkem se nesnadil v ten čas, jemuž a Alšíkovi držel prý podíl jejich otcovský, ale brzy se srovnali a usmířili.[25]) Roku 1378 nabyl Kuník koupí od Vznaty z Lelekovic zboží jeho v Lelekovicích, Šebrově, Srnávce a Kamence vyjímaje půl hradu s dvojím poplužím, avšak hned roku následujícího zapsal zboží toto bratru Alšíkovi, vyjímaje kostelní podací v Lelekovicích, rybníky a tři dvorce; oba pak roku 1385 zapsali zboží to bratru svému Ješkovi, tak aby je po smrti jejich dědil, kdyby však Ješek dříve umřel, neměl míti zápis ten žádné platnosti; ale Bohuslav z Pernštýna činil proti tomu odpor, řka, že má list židovský, který zaplatil k tomu konci, aby Kuníka ze zboží, které zapsal Ješkovi, vyplatil. Rovněž v ten rozum toho roku zapsali oba Kuník i Alšík Ješkovi zboží své v Lysicích, Ščechově, Hlubokém a Lhotce, a dali mu u Lysic les Prskadlo.[26]) — Více o Kuníkovi zmínky se nečiní; najisto však byl nebožtíkem roku 1398.

Zboží jeho dostalo se bratru jeho Alši, Alšíkovi z Kunštatu, z Lysic, na Richvaldě, který se později psal i z Blanska a z Rajce. Účasť Alšíkova v životě veřejném počíná hlavně ve století XV.; od doby té horlivě přicházel na sněmy do Brna i Olomouce.[27]) V nepokojných časech těch, kdy nebylo bezpečnosti života ani majetku, kdy nikdo nemohl bez dostatečného průvodu branného se na cestu osměliti, bylo i Alšíkovi zakoušeti: Heralt z Doubra-

[23]) DO X. 8.
[24]) DO VI. 750, 751, 753.
[25]) DO I. 1139, kde snad opraviti lze „Cuniconi“ místo „Quitoni“, poněvadž „Kviton“ z Lysic nikde se nejmenuje. DO II. 440, 454—456, PK I. 28, 29, 30
[26]) DB VI. 635, 667, VII. 30, 31, DO IV. 538, 542.
[27]) V Brně byl 1399, 1406, 7, 9, 12, 15—20, v Olomouci 1407, 9, 12, 17, 1 20.

více pobral mu a jeho lidem víno, koně, obilí a dobytek, Jan Kosa ze Semtic i Jošt z Rosic pobral mu rovněž na svůj hrad. Když však čelní páni moravští, mezi nimiž byl i Aleš, smluvili roku 1412 lantfrid, utuchly sice poněkud půtky a nepřátelství nepřetržitá, ale nikoliv na dobro. Na Alšíka samého právem si naříkal Pavlík z Petrovic, že mu drží dvůr v Petrovicích i s lesy, Boček z Kunštatu a Poděbrad, že po smrti Heraltově z Kunštatu vpadl mu v dědictví jeho nemaje k tomu žádného práva, a tam že mu rybníky a haltéře vylovil, úroky sebral, klenoty i roucha rozličná pobral. S Bočkem však vzali poklid a smluvili se tak, že Boček z dědictví toho měl něco Alšíkovi dáti, a Alšík zase polovici toho slíbil dáti Smilovi z Kunštatu; avšak ještě roku 1418 Smilovi nic nedal.[28]) Aleš však také jiné poháněl, že mu bezprávně činí.

Mezitím zmáhalo se hnutí husitské. Alšík si toho bedlivě všímal; na sněmě v Brně 1415 podepsal stížnost ku králi Sigmundovi, že jest mistr Jan Hus do těžšího vězení dán, a když Hus upálen byl, hned do Prahy na veliký sněm o sv. Jiljí spěl, kde přivěsil rovněž pečeť svou na list sboru Kostnickému poslaný.[29]) Avšak súčastniv se roku 1421 sněmu Brněnského králem Sigmundem svolaného, zapsal se tam, jakož všichni ostatní páni vidouce nezbytí, proti Husitům.

Alšík požíval úplné důvěry a vážnosti; byl ustanoven od Jana Vaitmilara za poručníka jeho dětem a zboží, rovněž od Záviše z Vítkova Kamena, který nad to všechno své zboží mu odkazoval, kdyby i Záviše i dědice jeho přečkal.[30])

Se zbožím svým, které zbožím Kuníkovým valně se mu zvětšilo, dobře hospodařil. Bratru svému Pročkovi prodal sice zboží své Lysické, koupil však od Alberta z Cimburku roku 1397 za 200 hřiven pr. č. mor. půl vsi Bošovic s místem tvrzním a polovici vesnice Skřípova, což zapsal bratru svému Pročkovi, aby to na něho po smrti Alšíkově spadlo. Zboží své Lelekovské postoupil bratru Ješkovi roku 1398, směniv si to s ním za jiné.[31]) Roku 1406 přijat byl na spolek od Kateřiny ze Ždánic na věno její, které měla ve Ždánicích, Vícemělicích a Rohotří; od bratra Pročka na všechno jeho zboží, roku 1407 od Elšky z Kunštatu a z Lestnice na její věno v Boršově a Švábenicích, roku 1412 od Kateřiny, sestry své na spolek věna jejího v Újezdě, roku 1420 spolu s Janem ze Sovince od Žofky a Anny, dcer někdy Heralta z Kunštatu a Skal na všechno zboží jejich. R. 1409 prodal sice Martinovi z Drahanovic polovici vesnice Bošovic, s místem tvrze řečeným Kopec, s podacím kostelním, s vinicí, polovici vesnice Skřípova s dvorem a rybníčkem, v Sádkově vinici s příslušenstvím, s právem horním i vinnými desátky, a roku 1418 Buškovi z Bařic dvůr allodialní v Sádkově. Za to však koupil od Heralta Pušky z Kunštatu roku 1412 ves Rajec s dvěma hrady zbořenými, s kostelním podacím, s dvěma dvory a mlýny, s loukou a lesem, a ve vsi Podolí a Vavřinci některé zboží; od Vítka z Vojnic získal 60 hřiven na dvoře allodialním a třech lánech poplatných, na rybníčku, pastvinách a třech dílech lesních v Petrovicích, na třech lánech ve vsi Šu-

[28]) PK I. 228, II. 84, 85, 406, 497, 421, 585.
[29]) AČ II. 184, 189, III. 193.
[30]) DB XI. 456, DO IX. 247.
[31]) DO VI. 756. DB VIII. 3, 10, 16 Srovnej AČ III. 472, kde chybně Bozkovice, misto Bošovice.

sňovicích a na $1\frac{1}{2}$ láně ve vsi Vavřinci; od Hynka z Petrovic koupil v Petrovicích lán poplatný a díl, kterýž měl Hynek na kostelním podací a dvoře allodialním a ve vsi Šusňovicích dva lány s lesy a příslušenstvím; od Hrdka z Petrovic kupem nabyl v Petrovicích dvůr allodialní s lánem poplatným. Na toto své zboží Rájecké přijal bratra svého Pročka na spolek vyjímaje ves Podolí s lesy a příslušenstvím, a Kateřinu, manželku jeho na své zboží v Petrovicích, Podolí, Vavřinci a Šosůvce; a přikoupil tam ještě roku 1415 od Záštita z Petrovic v Petrovicích dvůr allodialní s dvorci, podacím kostelním, v Podolí tři lány a dvorec, ve Vavřinci tři lány s příslušenstvím; a roku 1418 od Hynka z Osového koupil s Kateřinou, manželkou Pročkovou, v Petrovicích dvůr allodialní s třemi lány popl., zahradu, dva rybníky a tvrz, v Podolí čtyři lány popl. a ve Vavřinci dva lány popl. A ještě roku 1417 zapsal Jan Vaitmilar ze Žirotic Alšíkovi, Janovi z Myslibořic a Mikuláši z Mochova ve vsi Čelechovicích tvrziště, dvůr allodialní s šesti dvorci, s lesy a příslušenstvím.[32])

Alšík žil ještě tehdy, když vévoda rakouský Albrecht spravoval jako markrabí Moravu. Zemřel však před rokem 1426, před smrtí Jana Pušky. Část zboží jeho dostala se snad Janovi Pušce, který je odkázal Heníkovi z Valdštýna; poručníkem však zboží svého ustanovil Arkleba z Drahotůš, jehož odtiskl prý od toho poručenství Jan z Lomnice, kterému i vévoda Albrecht své právo na zboží Alšíkovo dal; avšak Arkleb přes to ze zboží Alšíkova dobrý užitek měl. Heralta z Kunštatu a z Třebové poháněl, že mu nespravedlivě držel ves Zbraslavice (Braslavec? u Kunštatu), kterou Arklebovi Alšík odkázal a po smrti Alšíkově pobral Arkleb klenoty, peníze i jiné věci, které na Heralta z Kunštatu a z Lysic po smrti Alšíka, strýce jeho, podle svobod zemských jako na nejbližšího přítele spadly.[33])

Sestra jeho Kačna čili Kateřina, která již roku 1374 provdána byla za Pavla ze Sovince, odjinud z Pňovic, měla věno své na zboží Lysickém. Avšak na věně tom dály se jí překážky; bratr její Ješek a Proček držel jí mocí a násilím její věno, Proček, Heralt z Kunštatu a Arkleb ze Stařechovic koupili zase od bratra jejího Kuníka zboží, na němž měla věno. S manželem svým žila ve šťastném manželství; když však ovdověla, dosti trpkého zakusila. Vdovou byla již roku 1406. I syna svého Pavla poháněti musila, že jí drží věno její v Pasece; avšak srovnala se s ním, postoupila mu plat na věně svém v Pasece, a na ostatní plat svůj tam přijala druhého syna svého Heralta na spolek. Bratra svého Alše přijala roku 1412 na spolek svého věna v Újezdě. Žila ještě roku 1418, když Heralt Puška prodal synu jejímu Heraltovi zboží své Doubravické.[34])

(Dokončení.)

[32]) DO VII. 8, 373, 67, 419. VIII. 204, DB VIII. 338. XII. 46. DO VII. 671. DB X. 37. XI. 486. DO VIII. 4, 83, 111, 114, 193, 194, 393. IX. 216. DB XI. 405

[33]) Půh. kn. IV. 481. III. 102, 109, 207.

[34]) PK I. 28, 29, 343, DO VIII. 311, 312, IX. 171.



Smrť papeže Jana VIII.

Sepsal *František Hrbáček.*

Mezi nejpřednější papeže všech věků, zvláště však století IX., patří zajisté Jan VIII. Doba jeho papežování byla na nejvýš bouřlivá a vyžadovala největší ostražitosti jak na poli politickém tak i církevním. Neboť pánovitost Karlovců německých a hrabivost velmožů italských usilovaly o neodvislost a svobodu státu církevního, kdežto patriarcha Cařihradský, Focius, jednotu církve ohrožoval. Přese všechny nástrahy tyto dovedl Jan VIII. důstojnost stolice papežské zachovati, tak že i nepřátelé církve katolické uznání svého jemu odepříti nemohou. Zvláště o národy slovanské získal si Jan VIII. velkou zásluhu, že, seč byl, přičiňoval se, aby u víře křesťanské utvrzeni a takto ve proud osvěty křesťanské uvedeni byli.

Dějepisné zprávy století IX. jsou na mnoze tak kusé, že o nejzávažnějších událostech dějin jak církevních tak politických často jen na šťastnou kombinaci poukázáni jsme. Ačkoliv sbírka listů Jana VIII. nám dosti spolehlivých zpráv o činnosti papežově podává, přec i zde onen nedostatek a neúplnost historických pramenů pociťujeme, a proto mnohé stránky činného života papežova jsou nám buď úplně neznámy aneb alespoň záhadny. Tak zejména zavdala smrť papežova příčinu k různým domněnkám.

Letopisy Fuldenské, jeden z nejdůležitějších pramenů dějin IX. století, podávají k r. 883 podivuhodnou zprávu o smrti papeže Jana VIII. Mnich Fuldenský píše totiž: „Igitur Romae praesul Apostolicae sedis, Johannes nomine, prius de propinquo suo veneno potatus, deinde, cum ab illo simulque aliis suae iniquitatis consortibus longius victurus (putatus) est, quam eorum satisfactio esset cupiditati, quia tam thesaurum suum, quam culmen episcopatus rapere anhelabant, malleo, dum usque in cerebro constabat, percussus est, expiravit. Sed et ipse constructor malae factionis, concrepante turba stupefactus, a nullo laesus nec vulneratus, mortuus non mora apparuit.“ [1])

Zprávy podobné o násilné smrti papežově u žádného spisovatele současného nenalézáme, a pročež jen z letopisů samých poučiti se můžeme, jaké víry slovům jejich přikládati lze. Avšak právě v tom spočívá velká obtíž. Kdyby letopisy Fuldenské dílem jen jednoho spisovatele

[1]) Ann. Fuld. p. V. Mon. Ger. SS. I. p. 398.

byly, snadno by se dalo vyzvěděti, jaký byl jeho poměr k Italii a stolici apoštolské zvlášť, a zasluhují-li zprávy jeho úplné víry. Letopisy ony v rozličných dobách od různých spisovatelů sepsány a tudíž ne vždy stejně spolehlivy jsou. Nejlepší prací jest dle Wattenbacha[2]) část obsahující l. 839—863, která se mnichu Rudolfovi, zpovědníku prý Ludvíka Němce, připisuje; nemenší důležitost má do sebe též část sáhající od roku 863—882. V letech těchto měly letopisy Fuldenské téměř úřední platnost, jelikož jejich spisovatelé v bezprostředním styku se dvorem německých Karlovců byli. Avšak od r. 882, po smrti Ludvíka mladšího, pozbývají letopisy rázu úředního a tím se stávají zprávy jejich na mnoze pochybnými. Oba pokračovatelé[3]) psali o své újmě, a tudíž ne vždy pravdy dodělati se mohli.

Přihledneme-li k tomu, jak se letopisy Fuldenské k událostem italským a zejména Římským chovají, shledáme chudobu až nápadnou. Spisovatele záležitosti italské nezajímají a proto podává jen to, co nevyhnutelně podati musil: kdy totiž některý z Karlovců německých do Italie se odebral, aneb kdy legat papežský severně od Alp se objevil; ano k roku 875 stěžuje si, že neměl zpravodaje, aby mohl všechno, co se při korunovaci Karla Lysého stalo, patřičně vylíčiti.[4]) Poměr tento nezměnil se ani později. Pokračovatel Freheriův, jenž zprávu o násilné smrti Jana VIII. zaznamenává, ví sice, že Karel Tlustý na začátku roku 882 v Italii byl,[5]) ale o jeho schůzi s papežem v Ravenně v únoru téhož roku[6]) nebyl zpraven. Ani později o záležitostech Římských nepodává zpráv, z nichž by se dalo souditi, že dobře zpravován byl. Považíme-li dále, že soudruh, pokračovatel Lambeciův, prostě úmrtí Jana VIII. zaznamenává, aniž by se o vraždě zmiňoval, zajisté alespoň nedůvěra se v nás vzbudí a my se po jiných ještě svědcích ohlížeti budeme. Těchto se však nedostává; neboť pozdější spisovatelé, Heřman Reichenavský a Bernold, podávají jen to, čeho se byli v letopisech Fuldenských dočetli.[7])

Dáme-li za pravdu letopisům Fuldenským, jest se nám ohlížeti po strůjcích vraždy. Z listů Jana VIII. na jevo jde, že mu bylo činiti s mnohými protivníky a nepřátely; a že jen v řadách těchto vraha hledati lze, jest pochopitelno. Jelikož Jan VIII. po celý čas papežování svého v tuhých sporech s Karlovci německými, markrabími spoletskými a vel-

---

[2]) Deutschlands Geschichtsquellen im Mittelalter I. str. 171. násl.

[3]) Od r. 882 vyskytuje se dvoje pokračování letopisů Fuldenských v Pertzových Monumenta Germaniae historica jako část IV. a V. vydané. Theiner ve svém vydání Baroniových Annales ecclesiastici Tom. XV. p. 355. nazývá část IV. dle prvního vydavatele letopisy Lambeciovými a část V. Freheriovými, kteréhož pojmenování i my se držeti budeme.

[4]) Ann. Fuld. ad ann. 875: Qualiter autem (Carolus) regnum illud (Italiae) postea cum suis disposuerit, qualiterve cum thesauris, quos tulerat, in regnum suum redierit, quantasque caedes et incendia in itinere exercuerit, quia certum non habui latorem, scribere nolui.

[5]) Ann. Fuld. ad ann. 882.

[6]) Mansi: Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio. Tom. XVII. p. 558.

[7]) Herimani Angiensis Chronicon: Romae Johannes papa, dato sibi a quodam propinquo suo veneno, cum adhuc victurus putaretur, malleo percussus in cerebro expiravit; percussorque ejus, concurrente turba eademque hora a nullo laesus cecidit mortuus. Pertz: Mon. Ger. SS. V. p. 108.; Bernoldi Chronicon: Romae Johannes papa a quodam toxicatus, etiam a quodam alio percussus malleo, obiit, statimque percussor ejus a nemine lesus, moritur. Pertz: Mon. Ger. SS. V. p. 421.

moži Římskými se nalézal, uvažovati třeba, která asi strana vraždu spáchala.

Když papež Lev III. Karla Velikého na císaře korunoval a jej takto světskou hlavou celého křesťanstva učinil, nastaly mezi novým císařem a stolicí apoštolskou poměry dalekosáhlého významu. Zajisté nechtěl Lev III. korunovav Karla na císaře v poddanost jeho se dáti, nýbrž vydatnější pomoc proti všelikým nepřátelům církevnímu státu zabezpečiti a církev i zájmy její mocnému panovníkovi doporučiti. Oproti tomu podporoval papež císaře duchovní svou mocí u vládě nad národy poddanými. Korunovace ona neuvedla v podřízenost ani císaře papeži, ani papeže císaři, nýbrž shoda a bratrská svornost měla panovati mezi oběma hlavami křesťanstva, jak to přísaha úcty a oddanosti, kterou na vzájem sobě přísahali, naznačovala.[8]) Avšak poměry tyto zevrubnější smlouvou utvrzeny nejsouce a proto jen na osobní povaze a statečnosti dočasných držitelů nejvyšší moci duchovní a světské závisíce často k velikým rozbrojům mezi papežstvím a císařstvím příčinu zavdaly.

Karel Velký nezanechal potomků povahou a osobní statečností sobě rovných; ba čím dál více klesal rod jeho, tak že nástupci jeho v císařství ani úloze ve vlastní říši, tím méně závazkům naproti stolici papežské dostáti mohli. Oproti tomu seděli v IX. století na trůně papežském mužové, kteří v každém ohledě vynikali daleko nad svářící se syny a vnuky Ludvíka Pobožného. Kterak se neměl poměr mezi císařem a papežem roku 800 utvořený přeměniti ve prospěch stolice apoštolské! Papežové mimoděk vybírali ze ctižádostivých, avšak nestatečných Karlovců takové za císaře, kteří nejzpůsobilejšími býti se zdáli, a od nichž se dalo očekávati, že závazkům naproti stolici apoštolské zadost učiní. Tak zval Jan VIII. po smrti Ludvíka II. Karla Lysého do Říma, aby jej na císaře korunovati mohl.[9]) Když ale tento již 6. října 877 na zpátečním tažení z Italie zemřel, nastalo vážné vyjednávání mezi papežem a Karlovci německými, který z nich by císařskou korunu obdržeti měl.[10])

Karlomann, nejstarší ze tří synů Ludvíka Němce, již za živobytí strýce svého, Karla Lysého, Lombardie se domáhal a v říjnu 877 na krále lombardského též korunován byl.[11]) Na základě toho, jakož i spoléhaje na četnou stranu v Italii, k níž zejména markrabí spoletský Lambert a toskanský Adalbert patřili, žádal na papeži koruny císařské.[12]) Smrtí Karla Lysého pozbyl Jan VIII. opory proti nepřátelským sobě živlům italským a proto nebyl od toho, Karlomanna pod jistými výminkami za císaře přijmouti. Karlomann však na žádné výminky vejíti nechtěl, nýbrž snažil se koruny císařské na papeži mocí vynutiti. Na jeho rozkaz [13]) přepadli spojenci jeho, Lambert a Adalbert, Řím, čímž papež donucen byl ve Francii pomoci hledati. Za svého pobytu ve Francii pře-

[8]) Hergenröther: Handbuch der allg. Kirchengeschichte. I. p. 508.
[9]) Mansi XVII. p. 315. Append. p. 167.; Jaffé: Regesta Pontificum romanorum. p. 262. n. 2254.
[10]) Mansi XVII. ep. 63. p. 53.; Jaffé p. 270. n. 2342.
[11]) Muratori: Annali d'Italia. Tom. V. p. 129.; Gfrörer: Geschichte der ost- und westfränkischen Carolinger. II. p. 154
[12]) Mansi XVII. ep. 63. p. 53.; Jaffé p. 270. n. 2342.
[13]) Ann. Fuld. ad ann. 878; Gfrörer II. p. 182.

svědčil se Jan VIII., že západní Karlovci nejsou s to vydatné pomoci jemu poskytnouti, a maje německé v nechuti, obrátil zřetel svůj k Bosonovi, jehož byl drubdy Karel Lysý učinil místodržícím v Italii a jenž téhož času spravoval Provincii. I snažil se tomuto ku koruně italské dopomoci,[14]) zajisté, aby jej i císařem učiniti mohl. Než velmožové italští, předně Ansbert arcibiskup Milanský, nejevili velké chuti bezprostředního pána sobě voliti. Poněvadž však Saraceni opětně državy papežské znepokojovali, viděl se Jan VIII. konečně nucena ku Karlovcům německým se obrátiti.[15]) Poněvadž Karlomann, nejstarší syn Ludvíka Němce, nezhojitelnou nemocí sklíčen jsa smrti se blížil a tudíž o říši svou lombardskou starati se nemohl, přenesl práva svá na bratra Karla, příjmím Tlustého, jenž s vojskem do Italie přitáhnuv v říjnu neb na začátku listopadu 879 za krále zvolen jest.[16])

Že papež ne bez příčiny německým Karlovcům nedůvěřoval, přesvědčil se brzy na sněmu Ravennatském od nového krále lombardského na začátku roku 880 svolaném.[17]) Ačkoliv Jan VIII. do Ravenny osobně se dostavil, od Karla Tlustého nedosáhl ničeho;[18]) dbaltě nový král více přízně knížat italských než stížností a proseb sklíčeného papeže.[19]) Roztrpčenost mezi papežem a králem takového dostoupila stupně, že tento odcházeje z Italie, aby se porovnal s bratrem, Ludvíkem Mladším, o dědictví po Karlomannu v březnu zemřelém,[20]) na nejúhlavnější nepřátely, Víta spoletského a Adalberta toskanského jako na posměch papeže odkázal.[21]) Podobá se však, že již v září téhož roku vyjednávání, jaké se zajisté dělo, k žádoucímu cíli vedlo, neb papež Jan těší se ve svém listu [22]) ku Karlovi na jeho příchod do Říma. Karel Tlustý vešel konečně na výminku papežem stanovenou a přislíbil zvláštního posla, kancléře svého Liutwarda, biskupa Vercellského, před svým příchodem do Říma poslati, aby úmluvy řádně utvrzeny byly.[23]) Tato ochota Karlova dá se vysvětliti přiblížením se Jana VIII. ke dvoru Cařihradskému uznáním Focia patriarchou, začež se mu též jakési pomoci proti Saracenům dostalo.[24]) Tak odstraněna poslední překážka a Karel Tlustý před 15. březnem 881 v Římě na císaře korunován jest.[25])

---

[14]) Ann. Fuld. ad ann. 878; Gfrörer II. p. 190.; Balan: Il pontificato di Giovanni VIII. p. 62. však praví: Ora a Pavia (zde Jan VIII. po svém návratu z Francie odbýval sněm) era stata scusa alla disubbidienza la persuasione che Giovanni volesse fare eleggere a re Bosone; persuasione falsa e, adogni modo, non provata da verun documento, quantunque alcuni vi abbiamo creduto per certe vaghe e misteriosamente oscure parole di Giovanni.

[15]) Mansi XVII. ep. 172. p. 117.; ep. 179. p. 121.; ep. 186. p. 126.; ep. 197. p. 134.; Jaffé p. 279. n. 2464: p. 280. n. 2470, 2476; p. 281. n. 2490; Gfrörer II. p. 202.

[16]) Muratori V. p. 142.

[17]) Gfrörer II. p. 206. seq.; Muratori V. p. 144.; Jaffé p. 283. klade události tyto do srpna r. 879; Balan p. 64.

[18]) Mansi XVII. ep. 216. p. 161.

[19]) Balan p. 64.: Carlo era piu intento a guadaguarsi il favore dei principi che ad ascoltare il Pontifice....

[20]) Ann. Fuld. ad ann. 880.

[21]) Mansi XVII. ep. 246. p. 180.; Jaffé p. 285. n. 2539.

[22]) Mansi XVII. ep. 252. p. 187.; Jaffé p. 286. n. 2545.

[23]) Mansi XVII. ep. 255. p. 189.; Jaffé p. 286. n. 2548.

[24]) Mansi XVII. ep. 250. p. 184.; ep. 251. p. 186.; Jaffé p. 286. n. 2543 n. 2544. Hergenröther: Photius II. p. 574.

[25]) Balan p. 90.; Muratori V. 149.

Radost papežova však netrvala dlouho; brzy poznal, že nový císař stolici apoštolské dostatečné ochrany poskytnouti buď nemůže, buď nechce. V červenci téhož roku poslal Jan VIII. ku Karlovi posly, aby s ním jednali o navrácení, co bylo stolici apoštolské odcizeno.[26]) Když císař schůzi za tím účelem do Ravenny na den 2. února 882 ustanovil, přislíbil papež osobně se dostaviti.[27]) Ačkoliv schůze odbývala se a úmluvy se staly, nedosáhl Jan VIII. přec ničeho.[28]) Ani přímluva císařovny Richardy a kancléře Liutwarda, o kterou se papež ucházel,[29]) jemu neprospěla. Zaměstnávalo zajisté císaře opanování država 20. ledna 882 bez potomků zemřelého bratra Ludvíka Mladšího více než záležitosti Římské. Též Ludvík III. král francouzský zemřel náhle 5. srpna 882 a Karel Tlustý spěchal alespoň části Lotarinska se zmocnit.

Nesnáze papežovy nebraly konce. V srpnu 882 píše[30]) Jan VIII. Anselmovi, arcibiskupu Milanskému, že jest mu trpěti jak od Saracenů tak od špatných křesťanů, zejména od Víta Spoletského. Na neustálé prosby papežovy přislíbil konečně císař, urovnav záležitosti německé, že do Italie přijde, což papeže nevýslovnou radostí naplnilo.[31]) Nežli však slib svůj splnil, zemřel Jan VIII. 15. prosince 882.

Patrno, že císař Karel Tlustý ze smrti papežovy viněn býti nemůže; neboť nelze najíti příčiny, proč by byl dal zavražditi papeže, který ctižádosti jeho korunováním na císaře zadost učinil a odevšad nepřátely obklíčen jsa jen na jeho pomoc odkázán byl! Kdyby Karel Tlustý Jana VIII. byl dal zavražditi, zajisté by se byl též postaral o vhodného nástupce. To se však nestalo; neboť letopisec Fuldenský (Lambecius) praví,[32]) že nástupce Janův, papež Marinus, contra statuta canonum subrogatus est, t. j. bez vlivu císaře.

Strana císařská tudíž vraždou vinna není.

Letopisec Fuldenský sám se zdá poukazovati na ony kruhy, které smrť papežovu zavinily. Praví totiž o pohnutce k vraždě: „quia tam thesaurum suum, quam culmen episcopatus rapere anhelabant.“ Poklady papežovy jakož i stolice apoštolská byly tedy cenou, o kterou se vrahové ucházeli. Jen dvě osoby z vrstevníků Janových naznačiti lze, na které by podezření padnouti mohlo. Jsou to Formosus, biskup Pontský, a Vít, markrabí spoletský

Biskup Formosus za Hadriana II. jakož i za Jana VIII. důležité úřady zastával. Roku 869 nalézáme jej s poselstvím u Bulharů, r. 872 u dvora Ludvíka Němce a ještě r. 875 svěřil mu Jan VIII. důležité poselství ku Karlu Lysému. Dne 19. dubna 876 však dán jest ještě s jinými velmoži Římskými do klatby.[33]) Podobá se, že stál v čele německé

---

[26]) Mansi XVII. ep. 277. p. 205.; Jaffé p. 289. n. 2575.

[27]) Mansi XVII. ep. 286. p. 211.; Jaffé p. 289. n. 2577.

[28]) . . . quia de omnibus immobilibus rebus territorii s. Petri, quas nobis, Ravennae consistentibus, in praesentia serenitatis Vestrae, uterque Wido marchio pro reinvestitione reddidit, nec unum recepimus locum. Mansi XVII. ep. 293. p. 214.; Jaffé p. 291. n. 2601.

') Mansi XVII. ep. 298. p. 218.; Jaffé p 291. n. 2602.

) Mansi XVII. ep. 299. p 219.; Jaffé p. 291. n. 2607.

) Mansi XVII. ep. 279. p. 206.; Jaffé p. 291. n. 2612.

Ann. Fuld. ad ann. 882.

Mansi XVII. ep. 319. p. 236.; Jaffé p. 264. n. 2270.

strany[34]) záležející z nejpřednějších šlechticů Římských a proto papeži Němcům nepřejícímu nepohodlným byl. Nástupce Janův, Marinus, jej klatby v červnu 883[35]) sprostil a v dřívější úřad uvedl. Formosus v prosinci 882 dlel v Sensu ve Francii[36]) a tudíž vraždy účastniti se nemohl. Ani přátely Formosovy nelze viniti, poněvadž nástupcem Janovým nikoliv jeho stoupenec, nýbrž přední z rádců předešlého papeže, jak z úřadů, které Marinus za Jana VIII. zastával, souditi lze,[37]) se stal.

Ani Vít Spoletský nedal papeže zavražditi. O oloupení církve Římské po smrti Jana VIII. ničeho se nedovídáme. V červnu 883 sešel se papež Marino s Karlem Tlustým v klášteře Nonatulském nedaleko Modeny a byl od císaře velmi laskavě přijat. Při té schůzi Vít Spoletský jest jat a, když se útěkem spasil, Berengar Friaulský na jeho pokoření vyslán.[38]) Letopisec Fuldenský[39]) praví, že obžalován byl z velezrády a letopisec Cassinatský, Erchempert, dokládá,[40]) že se Vít spolčil s Řeky. Zajisté by při té příležitosti císař, jehož povinností bylo církve a hlavy její hájiti, nebyl opominul zmíniti se o vraždě na Janu VIII. spáchané jako přitěžující okolnosti, kdyby Vít byl jí vinen býval.

Blíže-li přihledneme k projevům Jana VIII. jeho osoby se týkajícím, nebudeme se sháněti po vrahu, neboť smrt jeho přirozená a náhlá snadno vysvětliti se dá. — Jan VIII. netěšil se stálému a pevnému zdraví. V listu svém Lambertovi markrabí spoletskému na začátku roku 878 psaném[41]) stěžuje si na chorobu tělesnou, která mu ani pracovati nedá. Podobný stesk nalézáme v listu asi v dubnu neb květnu r. 882 císařovně Richardě zaslaném.[42]) Uvážíme-li, že Jan VIII. za desítiletého panování svého v ustavičném boji s rozmanitými protivníky svými se nalézal, že mu bylo snášeti útisky ty největší, nebude nám nápadno, když život jeho v nadlidském namáhání náhle uhasl. Náhlá smrt papežova zavdala, jak ve středověku častěji, příčinu k domněnce o násilné smrti, která se dostala do letopisů Fuldenských.[43])

---

[34]) Gregorovius: Geschichte der Stadt Rom im Mittelalter. III. p. 193.; Hergenröther: Photius II. p. 654.

[35]) Jaffé p. 293.; Baronius-Theiner XV. p. 360.; Hergenröther: Photius II. p. 653. pozn.

[36]) Hergenröther: Photius II. p. 656.

[37]) Zastával úřad klenotníka církve Římské (Mansi ep. 294. p. 215.), r. 879 neb na začátku 880 poslán jest ku Karlu Tlustému (Mansi ep. 216. p. 161.; Jaffé p. 283. n. 2507), r. 880 do Cařihradu (Baronius-Theiner XV. p. 339.), r. 881 do Neapole (Mansi ep. 294. p. 215.; Jaffé p. 290. n. 2599, Baronius-Theiner XV. 345.)

[38]) Muratori V. p. 162.

[39]) Ann. Fuld. (Freher) ad ann. 883.

[40]) Muratori V. p. 162.

[41]) ... pro diversis ac multiplicibus contrariis, et adversitatibus, nec non et corporis incommoditatibus, quas quotidie patimur, urbis aliquid considerare, vel pertractare non licet. Mansi XVII. ep. 73. p. 61.; Jaffé p. 271. n. 2353.

[42]) Tanta cordis angustia, tantusque dolor et gemitus hinc et inde cum irriguis lacrymarum rivulis nostrum aetatem quatiunt, et conquassunt, ... ut et somnus ab oculis, et a gustu cibus effugiat. Mansi XVII. ep. 298. p. 218.; Jaffé p. 291 n. 2602.

[43]) Že papež Jan VIII. zemřel dne 15. prosince 882, vysvítá z jeho životopisu ve sbírce: Pontificum romanorum vitae. Ed. J. M. Watterich. T. I. p. 27. kde čteme: Johannes, natione Romanus, ex patre Gundo, sedit ann. X. d. I. Jelikož Hincmari Ann. ad ann. 872 praví, že 19. Kal. januarii (14. pros.) zvolen jest, připadá smrt jeho na 15. pros. 882.

Pražské Špitálsko.

Sepsal professor *Jan Nedoma.*

(Dokončení.)

Ku konci třicetileté války, kdy již toto předměstí následkem té války také valně sešlé bylo, nastal tuhý spor mezi obcí Staroměstskou a řádem Křižovnickým o hranice na Špitálsku hned za zdmi městskými mezi Poříčskou a Horskou či Novou branou, z nejedné příčiny zajímavý. Proto roku 1640 (17. července) učiněn vejchoz na grunty Špitálské, při němž byli se strany řádu P. Manner, převor, a frater Václav, se strany města úředníci šestipanští a dva radní páni, a konečně rychtář a sousedé Zabranští. Určovány meze na místech nynějšího státního nádraží, kde tehdy zahrady byly, buď dle mezníkův aneb dle udání starých pamětníků, nikoli však podle mapy. Nyní na tomto naruby převráceném pozemku dle udání onoho hranic tehdejších sledovati nelze. Na to vyšla kommisse přímo až k Žižkovu a tu mezi vinicemi přes vrchol této hory a odtud dolů „až pod vokrouhlík gruntů Libeňských“ a dále až k řece po hranicích podle pozemků Křižovnických.

Avšak tím věc nebyla vyrovnána. Brzo stěžovali si Staroměstští u správy špitálu, že prý na Špitálsku za branou Horskou a Poříčskou Simeonovi z Rozkoše, měštěnínu Nového Města Pražského místo jedno, na gruntech Starého města ležící, tím způsobem, jako by ku špitálu velebného řádu příslušeti mělo, „k vyzdvižení saneytru vykázáno a povoleno jest“. Úřad Křižovnický (převor Manner) však zase tvrdil, že to místo na pozemcích špitálských leží a že tedy měli Křižovníci právo dáti povolení ku „vyzdvižení kolny“ na dělání sanytru. Město se při tom dovolávalo práv zemských, řád také práv zemských a k tomu ještě privilegií od císařův a králův, ano i bull papežských, avšak obojí toto obhajování právního stanoviska dělo se jen tak všeobecně bez příslušných citátů.[12]) Když takto spor rozmíchán (1644), tedy „p. purkmistr a páni St. M. o tom psali a podali na komoru, že kolny neb raději sanejtrny stavení nedokonané od nich zastaveno a zamezeno jest“, poněvadž prý Simeon z Rozkoše neměl oprávnění tu boudu stavět a vykládali též, že vůbec na nevhodném místě se to dělo. Psali o tom komoře královské takto: „Předně ráčíte velmi dobře věděti, že v těchto velice nebezpečných časích, v nichž nejedno obležení měst Pražských od lidu nepřátelského versírovalo, netoliko předměstí za branou Poříčskou, ale i jiná všechna stavení a zdí

[12]) Celý tento spor líčí převor Manner, jenž se strany Křižovníků jej vedl, v knize nazvané liber viridis se vší důkladností. (Fol. 120.—125.)

blízko brány a zdí městských (mezi nimiž ani špitál náš a dvůr při něm dosti opodál od města ležící obstáti nemohl) ač se škodou držitelův jich, však pro lepší bezpečnost a obranu města sbořena jsou. Tento pak Simeon z Rozkoše nerozvažujíce toho právě v místě tom, málo kročejů od zdí městských mezi branou Horskou a Poříčskou ležících (z kteréhož by největší nebezpečenství městům Pražským, nepříteli pak, kdyby, čehož Bože milostivě uchovati rač, k týmž městům Pražským přitáhl, znamenitý fortel k udělání praesií pocházeti mohl) takové prv nikdy v těch místech nebývalý stavení a snad i successu temporis z krechty okolo (jenž by zdí městských převyšovalo) vyzdvihnouti usiluje a usilovati by mohl, ježto my v posessí a jurisdikcí . . ." atd. (rozuměj: kdybychom uznáni byli), „nechtěli bychme . . ." (toho dovoliti).

„Druhé, netoliko nyní pravené, ale ještě jiné nebezpečenství vyzdvižením nejednou řečeného stavení by následovalo. Nebo všelijací loupežníci, Petrovští a těm podobní zlosynové času nočního tu by se zdržovati a lidem zvláště pak vinice, zahrady, pole, chmelnice majícím v té straně a po hospodářství svém buď hrubě ráno ven z města aneb při večerním opozdění spátkem domů jdoucím, čehož by snad i přespolní lidé časem neušli, na zdraví a statcích jich . . . škoditi, a mnoho jiného zlého odtud by pocházeti mohlo."

Dovozujíce dále, že pro potřeby vojenské sanytru dosti odjinud jest, žádali Staroměstští, aby Simeonovi z Rozkoše na zmíněném místě sanejtrovnu postaviti dovoleno nebylo.

P. převor Manner dále vypravuje, že tato suplikace od královské komory odeslána byla císařskému rychtáři panu Vítu Peprlovi, kterýž před čtyřmi lety také při zmíněném zde již vejchozu byl a připomíná, že dle tehdejšího shledání záhadné místo bez odporu pánů Staroměstských k pozemkům Křižovnickým přisouzeno bylo. Přitom se zajímavou podrobností líčí, jak věci tenkrát za branou vypadaly. „Byli jsme vedeni od Poříčské brány jdouc k pravé ruce k rozbořeništům a ke zdem někdy domů dosti vzáctně vystavených, kteříž domové nešťastným pádem vojenským tehdáž, když Panýr před Prahu vtrhl, (sic! — patrně tu vynecháno: rozbořeni byli . . .) blíž k domu jsme přistoupili, slove u Hvězdy, na kterým domě bejval Jindřich Žežule, člověk poddanej řemesla rybářského, zahradnického. Tu nám ukazovali starožitní lidé, zrodilí na těch gruntech, jmenem Jan Drobnej a druhej Vondřej Cyprian a jiní mnozí poddaní Křižovničtí, kdežto stoje k pravé ruce hledíc, ukázali místo, na kterém místě stávala světnice a to místo jmenovali Žač, a již z toho místa se začínají platové dávati do špitálu. Tý Žače pánem byl pan Daniel Vořechovský a dával z té světnice do špitálu plat, kterej předkové jeho dávali. Tu jest maličká ulička; o tu uličku s předky pana Vořechovskýho znamenitou tahanici mívali a držitel toho domu Hvězdy nedovoloval a nedal voken a toku vody proti svému domu do té uličky vzdělávati. Od té uličky z pravé ruky jsou gruntové Staroměstští a z levé Křižovničtí a mezi je stará zeď nizoučká a povídali, že tomu místu jméno jest štyle. A ta zíďka jest v zahradě, kterouž toho času držel pan Řečický. Od té zdi štyle nahoru jdouc před první baštu Staroměstskou, proti té baště pod vozovou cest[illegible] jest mezník v zemi. Nynějším časem navozili mnoho hnoje a rumu a bu[illegible]e zaházenej; než jakkoliv jest a bude, povídali ti lidé, že mu od cesty sed[illegible]i asi na dva neb tři kročeje. Od toho mezníku hledíc nahoru, ano jdouc p[illegible]i druhé baště zdí staroměstských, opět jest mezník v rohu zdi u zahra[illegible], kterou drží pan Matěj Kupec, Novoměstský měšťan. Potom k sloupům, k[illegible]

itály v zahradě pana Petráčka a běží až na Žižkovu horu. . . . Taky pravili i starožitní muži, že jsou to bejvali krechtové a dělával se tu sanejtr, a žádnej nesměl tu jednoho vozu rumu vyvezti a jestliže byl postížen anebo iptán, že jest kdo rum tu složil, musel zase jeti a takovej rum naložiti a inam odvezti."

Páni Staroměstští uchýlili se se svou stížností až k nejvyššímu veliteli „Jeho Excellenci panu Colloredovi", ale převor Manner u všech instancí protestoval a sice s výsledkem příznivým, neboť konečně královská komora „povolila Simeonovi z Rozkoše tu začatou kolnu dostavěti a ve jmeno Boží sanytru ku potřebě J. M. C. hledati".

Převor Manner dále se zálibou píše, jak pan Simeon z Rozkoše sám výsledek sporu mu oznámil a jak páni Staroměstští skrze svého kancléře Štěpánka „s pozdravením šetrným" se omlouvali. Avšak sanejtrna se nevyplatila podnikavému Simeonu z Rozkoše, jenž byl tenkrát registratorem při deskách zemských. Neboť brzo přišlo za bránu „do těch domů množství soldatesky, kteří hospodáře vytlačili a tu drahný čas ležíce, stromoví sekali, střechy ,rhali, pálili a tak to předměstí i tu sanejtrnu v nic obrátili. . . . Táž pak sanejtrna vešla do nového šance tu zdělaného nad potůčkem, které sotva panátka jest, kde jest bejvala".

Toto líčení pře o hranice pozemků městských a špitálských v nejedné příčině jest zajímavé. Již forma spisování poučuje nás, že silně klesala spisovní mluva česká, což i u Beckovského a jiných spisovatelů této doby shledáváme, ač minulo sotva 50 let od tak řečené zlaté doby Rudolfa II. Právní i společenské poměry také podle toho vypadaly. Také vidíme, jak již v posledních letech války, ještě před obležením Švedským, Špitálsko pohubeno bylo.

O Špitálsku před jeho pohubením ještě zmínku zde učiniti dovoleno budiž ve příčině spravování cest, jež, jakož již řečeno, obci Staroměstské náleželo. Tato roku 1584 výtěžek cla ze brány Poříčské k tomu obraceti nařídila, avšak jako předtím i potom Křižovníci na ty cesty sobě stěžovali. Protož již roku 1571 „ten pondělí po třech králích byl jest výjezd životně (t. j. osobně) učiněn od J. M. K. pana arcibiskupa Pražského jakožto nejvyššího mistra Křižovníků s červenou hvězdou na Špitálské pole, kdežto Jeho Milost při přítomnosti urozených pp. Zdislava z Wartemberka a na Buštěhradě, hejtmana Nového Města Pražského, a pp. Jana z Waldšteina, hejtmana Menšího Města Pražského, a urozeného statečného rytíře p. Albrechta Bryknara z Bruksteina a na Libni, prokuratora J. M. C., jakožto vyslaných kommissařův od Jich Milostí rad místodržících, ráčil jest snažnou žádost pánů Pražanů St. M. Pr. pro rozšíření silnice obecné k městům Pražským, kteráž od povodní (vasích (sic!) pokažena byla, takže sotva v některým místě s jedním toliko vozem jeti se mohlo, pole Špitálského a to proti těm kolím, kteří dole v řece stojí 30 loket na šíř do pole ustoupiti a v zdélí pokudž by toho potřeba a ouzko bylo, co by se tři vozové mimo sebe jedoucí volně minouti mohli, ukazovala, kdež nadepsaní páni Pražané za takovou volnost J. M. K. proti tomu dobrovolně jsou se uvolili, že při témž poli příkopy obvyšené, aby se na táž pole buď s vozy neb s dobytky hnáti od silnice nemohlo, na obecní groš dáti vymetati chtějí, a hned z jara v témž místě až nahoru, jakž silnice běží vedle vody že dostatečně koliti chtějí dáti, aby na budoucí čas od povodní případných, anebo jinak k tomu pòli Špitálskému a konventu tomu kody více žádné se nedálo, a to vše že Jeho Milosti Knížecí deskami zem-

skými zjistiti a utvrditi mají". [13]) Avšak za války třicetileté cesty zase zpustly. Roku 1646 sepsán zvláštní seznam škod, jakéž jednotlivým nájemcům z toho vzešly. Náprava však tenkrát se ovšem nestala, neboť veřejné jednání a konání týkalo se především a skoro výhradně věcí válečných, ostatní pak všecko vázlo.

Co všecko se na Špitálsku v posledních letech války třicetileté sběhlo, vypravují s obšírnou podrobností ve svých spisech mimo jiné Norbert Zatočil z Löwenbruku a Václav Kosmanecius. Jsou to většinou drobné příběhy, jaké by za našich časů vřaděny byly do denní kroniky nějakého žurnálu, ač charakterisují nemálo dobu tehdejší. Proto však přece nevíme, kdy a od koho který dům sbořen byl. Ano ani o velkém špitále sv. Pavla není jisto, zdali zbořili jej za příčinou obrany císařští, aby neposkytoval nepřátelům opory, anebo Švédové, kteříž po vzetí Malé Strany právě z této východní strany na Nové Město se vší usilovností doráželi. Jisto však jest, že po odtažení Švédů Špitálsko bylo pouhé zbořeniště. Ale osada tato hned ve příštích letech obnovena. Právní poměr o majetnictví jednotlivých pozemků nebyl přerušen a Křižovníci starali se všemožným způsobem o náhradu škod ze zhoubné války pošlých, neboť tím i jejich důchody velice ztenčeny byly.

Před zpustošením Špitálska platili „Zabranští (nájemci domů) úroku o sv. Jiří 11 kop, 2 gr., 5 denárů; zahradníci o sv. Trojici 13 kop, 28 gr., 4 denáry; Svatopetrští (t. j. obyvatelé u sv. Petra) z polí o sv. Janu 300 kop a 54 gr.; z najatých polí Zabranští o sv. Jakubě 44 kop, 15 gr., 1 den.". [14]) Mimo to nelze cenou peněžní vytknouti různé servituty, jichž zde z předu příklad podán; ty ovšem nyní také pominuly.

Po válce páčili si Křižovníci, nehledíce ke ztrátě velké části těchto ročních důchodů, ztrátu na domích Špitálských na 14197 kop. Zvláště těžce nesli zničení čtyř krčem („vier Krätschen") [15]) na Špitálsku, v nichž se jejich pivo, víno a „pálené" prodávalo. Protož mimo jiné žádali, aby dovoleno bylo „per modum translationis" práva šenkovního ze zbořených domů za branou zaříditi krčmy v městě ve čtyřech z jejich 19 domů na Poříčí. Dále žádali, aby za zbořené domy na Špitálsku uděleny jim byly z velkých konfiskací od počátku války buď některé domy v Praze anebo některé jiné statky v Čechách. Též žádali, aby právo vybírati clo u brány Poříčské jim uděleno bylo, čemuž však se Staroměstští opřeli, jakož i tomu, aby Křižovníci hospody své v Praze zaříditi mohli, tvrdíce ve příčině této, že Křižovníci mají sice právo vařiti pivo pro sebe a pro své lidi, nikoli však pro veřejnost, či pro chudé, jakž tito tvrdili.

Žádosti Křižovníků vyhověno nebylo. Za to však na Špitálsku tím rychleji obnoveny některé domy, zejména hned za branou dům „Rumhartovský" a dále dům „na posledním penízi", a vedle nich také některé jiné, v nichž nebylo krčem. Špitálsko znenáhla opět se oživilo; polařství a zahradnictví bylo zase hlavní živností. [16]) Avšak takové rozsáhlosti jako před

---

[13]) K tomu později jinou rukou připsáno: „Byl toho času Martinus Medecius arcibiskup a velmistr řádu křižovnického", a k tomu zase jinou rukou: „Antonius Bruss de Miglic". Byl to se vší jistotou Antonín Brus.

[14]) Liber viridis fol. 83.

[15]) Pamětní spis o škodách na Špitálsku jest první německý zápis v knize zelené. Ač později tu a tam něco česky psána byla, přece němčina převahy nabývá.

[16]) Velice zajímavé zprávy o tomto Špitálsku ze druhé polovice XVII. sto etí obsahují zápisky převora a pozdějšího velmistra řádu Křižovnického Jiřího Pospích la, jichž však jen část zachována pod titulem: diarium, seu potius fragmenta ... r· ;ni

válkou třicetiletou osada tato ani za pozdějších časův až do našeho století nikdy nenabyla.

Byl to pravý ač malý obraz stavu věcí v Čechách. Války francouzské a turecké zle tížily jako všechny země Rakouské tak zejména naši zuboženou vlast. K tomu ještě přísné poddanství a vůbec primitivní stav právních všech poměrů nepřály vzniku nijaké podnikavosti, řemesla a obchod nepovažovány ani za prameny národního blahobytu a v rolnictví samém lze spíše o čemkoliv než o pokroku mluviti.

Roku 1729 Špitálsko zmenšeno o pozemky nynější Invalidovny a obmezeno na tu část, jež podnes k nynějšímu Karlínu přímo náleží. Křižovníci dostali výměnou za postoupené pozemky statek Popovice. Těžké pohromy, jež vlast naši a zejména Prahu s okolím stihly po nastoupení Marie Teresie, zrovna za sto let po zhoubách války třicetileté, dotkly se také našeho Špitálska velmi silně.

Od roku 1741 až do roku 1742 řádili zde Francouzi a zpustošili Špitálsko zase docela. Tenkrát byla již hospoda, nazvaná „Poslední peníz" (nynější hostinec u „červené hvězdy") nejdůležitější državou na Špitálsku.[17]) Nepřátelé zničili dům ten i s chlévy a kůlnami, při něm řeznický krám, dílnu kovářskou a kolářskou; u zahrady zničili dřevěný plot a všechno jiné zařízení, takže škody udáno přes 8000 zl. Podobně i jiné domy zpustošeny. Všechny ploty, střechy, a všechno mimo kámen ve zdi Francouzi odnesli, pole byla zpustošena a vedly po nich libovolně zjezděné cesty kříž na kříž.

Sotva že po odtažení Francouzů k napravování domů na Špitálsku přikročeno, přišli Prusové (r. 1744) a zničili zase všecko, ano i zdi a sklepy prachem do povětří vyhodili a stavebního dříví, z části teprv ku příštím opravám připravovaného, užili k opevnění hory Žižkovy, kteráž, jako ode dávna ve všech bojích o Prahu, také tentokráte za důležitou posici uznána byla.[18]) A potom nějaký čas na Špitálsku jen dva domy zase obývány, totiž „Poslední peníz" a „Kaucká", hospody, v nichž byli dva hospodští a jeden pekař (na Kaucké) s rodinami a čeládkou.

Nesmíme však zapomenouti docela na špitál sv. Pavla, jenž, jakož zde již řečeno, druhou byl příčinou, proč v nynějším Karlíně na Špitálsku říkali. Tento špitál po roku 1648 sice neobnoven, nýbrž přenesen do Templu v celetné ulici v Praze, avšak na Špitálsku obnoven kostel sv. Pavla roku 1657 i se hřbitovem, jenž rozkládal se kolem něho na čtverci mezi nynější Poštěžní ulicí a Královskou třídou, viaduktem státní dráhy a Vítkovou ulicí. Hřbitov tento byl hlavním pohřebištěm Pražanův od té doby, co v Praze při kostelích hřbitovy zrušovati počali. Duchovní správa svěřena Křižovníkům, kdežto před rokem 1648 byli zde zvláštní kaplani a pak faráři Pražští. Po odsvěcení kostela roku 1787 vykonaném za příčinou oprav církevních od císaře Josefa II. prováděných, zrušen i hřbitov a Špitálsko Staroměstských zaniklo docela, kdežto na pozemcích Křižovníků domků zase přibývalo.

Ku konci XVIII. století nastal na Špitálsku nový ruch, k němuž dán podnět prodejem pozemků bývalého špitálu sv. Pavla od obce Pražské. Tu

---

Pospíchal nostri... ab anno 1661 usque ad annum 1680. Tyto zápisky, ač již jen kusé, přece o Špitálsku tolik obsahují, že to při jiné příležitosti o sobě uveřejniti hodlám. O Pospíchalovi samém viz zprávu dra. Ant. Rezka v královské učené společnosti ze dne 19. dubna 1880.

[17]) Liber viridis fol. 813. pag. versa a násl.

[18]) Ibidem.

bylo na místě bývalého špitálu při břehu ve velké zahradě malé letní divadl s tanečním sálem, dále pak soukromá zahrada zámožného tiskaře p. ze Schön feldu, jež geometricky vyměřenou mapu království českého představovala.[19] Bylo tedy na místě bývalého útulku bídy a posvátného pole nebožtíků v ta řečeném nyní „růžovém údolí“ sídlo nádhery a veselosti. Brzo však se vě zase změnily, místa druhdy Špitálská dostala se do rukou jiných a zřizován zde továrny a domy nájemné. Na Špitálsku Křižovnickém pak vzmáhalo s zahradnictví a předměstí zkvétalo, jako druhdy za starých dobrých časů př válkou třicetiletou.

Když roku 1817 na památku návštěvy císařovny Karoliny Augusty t muto předměstí dán název Karlín (německy: Karolinenthal — česky řík s počátku: Karolínov neb Karolín), bylo zde již 30 domů, nejvíce malý zahradnických. Starý název Špitálsko vymizel pak zneenáhla nadobro.

---

[19]) P. Jaroslav Schaller (Topographie d. Königr. Böhm. X., 237.) popisuj velmi určitě a zajímavě vše, co na Špitálsku tehdy bylo. Schottky (Prag wie es wa und wie es ist, 1830), jakož i jiní starší popisovatelé Prahy mají také o Špitálsk zmínky, ač veskrze jen dost krátké.



Drobnosti historické.

XI. Nábin a Bratkovice.

Sepsal P. *František Vacek.*

(Dokončení.)

Postup právě řečený vykonán byl v pondělí po všech Svatých dne
3. listopadu a zapsán do desek v kvaternu památném sivém l. 1597, jak
následuje: „Hertvík Žejdlic ze Šenfeldu na Polné, Zvoleňovsi a Chocni . . .
přiznal se před úředníky Pražskými: Jakož jest leta tohoto 1597 v úterý
po sv. Bartoloměji vedle jisté smlouvy zpečetěné dědiny své zápisné, totiž
ves Bratkovice a ves Nabdin, kdežto lidí osedlých jest 19, s dvory kmetcími,
platy což tu koliv zápisného jest i s tím gruntem, který se k ruce panské
drží, s dědinami, lukami, zahradami, kurmi, robotami a povinnostmi všelija-
kými, se dvěmi krčmami svobodnými a se vším a všelijakým k tomu statku
zápisnému příslušenstvím purkmistru a konšelům i vší obci města Velvar
nynějším i budoucím prodal tak, jakž táž smlouva trhová zpečetěná mezi
nimi stranami o témž dědictví zápisném učiněna plněji svědčí a to vše v sobě
obsahuje a zavírá. I jestliže by kdy výš jmenované dědiny zápisné
s jiným k tomu příslušenstvím k výplatě přišly, aneb že by kdy z výš
jmenovaných dědin zápisných oni purkmistr, konšelé i všecka obec města
Velvar nynější neb budoucí buď na díle aneb ze všeho právem jakýmkoliv
aneb jakkoli jinak pořádně vyvedeni byli, že on Hertvík Žejdlic ze
Šenfeldu aneb jeho dědicové a budoucí jest a bude povinen jim purk-
mistru a konšelům i vší obci města Velvar nynějším i budoucím summu tu
od nich za ten statek zápisný danou, což ji přes zápisy na týž statek se
vztahující přebíhá, totiž 1050 kop gr., vedle svrchu psané smlouvy ihned
po vyvedení právem jakýmkoliv aneb jinak z téhož nadepsaného statku a
dědin zase zúplna dáti a navrátiti. A pakli by vedle tohoto zápisu svého
on neb jich budoucím též summy ve zprávě zapsané nedal a nezaplatil,
neb jeho dědicové a budoucí nedali a nezaplatili, tehdy oni purkmistr . . .
města Velvar nynější i budoucí budou se moci uvázati s jedním komorníkem
pražským v dědiny a dědictví jeho Hertvíka . . . neb jeho dědiců a budou-
cích, buď ve všechny neb na díle, kteréžto má nebo ještě míti bude, se vším
všelijakým příslušenstvím, se vší zvolí, plným panstvím a ty budou moci
držeti a jich užívati dotud a tak dlouho, dokudžby jim purkmistru . . . to
všechno, což by se jim až do té summy nadepsané těch peněz za výplatu
učiněných nedostalo, totiž do 1050 kop míš., zúplna zase dáno a vyplaceno

nebylo, mají zápis tento z desk propustiti a dědiu těch, v které by se tak uvázali, zase postoupiti bez odpornosti."

Brzy však nastalo jednání s panem Hertvíkem o jeho pohledávkách, o čemž on sám píše následovně:

„Odpověď na artikule strany gruntovních peněz ze vsi Bratkovic a Nabdina, oč jsou se mnou páni Velvarští mluvili (roku 1601). Předně k záduší Nabdinskému náležitých peněz nachází se, že jsem k sobě přijal 22 kop 4 gr. Strany pak peněz skoupených od Lukše z Bratkovic 58 kop, takové peníze byly zavdavnými a měly se při gruntovních penězích skládati. Ale ten Lukeš byv velmi zlým hospodářem, od gruntu utekl a poustky, v kteréž nic nebyla, nechal tak, že jsem já sám týž grunt téměř pustý ujíti musil. Však nicméně aby se záduší žádného zkrácení nestalo, ukazuji místo toho všeho k témuž záduší 43 kopy 15 gr. na těchto gruntech: předně na gruntu Tobiáše Hřešila 16 kop 15 gr., které náležely neb. Matějovi, synu krčmáře Bratkovského. Item na krčmě Bratkovské 27 kop též po neb. Matějovi mně náležitých, kteréž mi se oboje na díl jeho mimo to. co bratru jeho náleží, skládati mají. Z těch 27 kop letošní a loňské peníze totiž 12 kop již na hotově má ležeti.

Item Vávra Bártl z Bratkovic, ten má klásti ostatních 8 kop Káči sirotku neb. Cvrčka, který jest na Hoře. Loňské a letošní peníze také jí náležejí, nebo jest Hromadová svou spravedlivost při počátku léta 1599 dobrala. Co se pak mně klásti mělo, poněvadž v tom tak veliký spletek jest, od toho já upouštím. Strany pak sirotkův jiných neb. Vejvody nemůže se vyhledati ještě dokonale, náleží-li jim co, neb otec jejich zavdal sám toliko 10 kop a jemu zavdáno bylo 90 kop, kteréž jsou na díle v dluzích pobrány. Protož by se o té věci dostatečnější zpráva od rychtářův a konšelů Bratkovských a Nabdinských musila vzíti.

Na gruntu Ambrože Nováka aby mělo sirotku neb. Adama pozůstávati, o tom vědomosti žádné nemám, neb ten grunt po Adamovi byl nechán jeho náměstku bez závdavku, toliko aby dluhy Adamovy zaplatil. Nežli t[illegible] summa, která ode mně sirotku neb. Jíry Nováka ukázána byla, ta se m[illegible] ně musí rozděliti; toliko ať mi páni Velvarští oznámí, kolik těch sirotků ještě živých jest a kteří ode mne vymíněni a kteří jim necháni jsou.

Peníze gruntovní tohoto roku tyto mají mi páni Velvarští odeslati. Předně z gruntu Tobiáše Hřešila ostatních 3 kopy, z gruntu Martina Nikl[illegible] 5 kop, Anny Krátké 7 kop, Jana Tichého 3 kopy, z gruntu Ambrože Nováka sirotkům ode mne vymíněným 8 kop, z gruntu Vávry Bártla Ká[illegible] sirotku Cvrčkovskému náležitých loňských 4 kopy a letošní též 4 kopy."

Z předchozích řádků vidno, že statky či grunty Nábinské a Bratkov[illegible] byly emfyteutické čili zákupné. Tak na př. koupil Jan Nov[illegible] grunt v Bratkovicích za 100 kop gr., zavdal však toliko 20 kop a odvá[illegible] ročně 5 kop, až konečně měl statek svůj splacený roku 1597. Té pak d[illegible] povinen byl vrchnosti své stálým platem při sv. Jiří 1 kopy 18 gr. a [illegible] sv. Havle tolikéž, čili ročně platil 2 kopy 36 gr. Mimo to odváděl 3 sle[illegible] a pracoval 6 dní ve žních na polích městského dvoru. Sousedem Novákov[illegible] býval druhdy Jakub. Po smrti jeho koupil osiřelý statek Jan Rozkoš[illegible] a s povolením pana Hertvíka Žejdlice nedodal závdavku 22 kop. Z [illegible] patřila polovina Martinovi, synu neb. Jakuba, a druhá polovice Dorotě, [illegible] Martinově. Mimo to měl složiti Jan Rozkošný 190 kop za statek ročně [illegible] 5 kopách. Z těch pak náleželo sirotkům Jakubovým Jírovi 37 kop, M[illegible]

novi 76$^1/_2$ kopy a vdově Dorotě taktéž 76$^1/_2$ kopy. Rozkošný zaplatil oněch 22 kop závdavku a po dvě léta kladl po 5 kopách tak, že nebyl ničím více povinen než 180 kopami. Na to prodal grunt svůj v Bratkovicích Filipovi Vinaři za 260 kop, přijav závdavku 50 kop gr. a vymíniv si ročně 6 kop na doplacení ceny trhové. Vinař pak prodal majeť svou téhož léta 1598 Matoušovi Kalibovi za 265 kop, zanechávaje mu na statku 2 klisny, 10 kop žita, 5 pšenice, 7 ječmene, 7 ovsa, seno a otavu všechnu, slámy 2 kopy otepí a vymíniv sobě byt do roka ve dvou komorách. Matouš Kaliba přijat byv i s manželkou Annou a dcerou Kateřinou za poddaného, odváděl stálého platu tolikéž jako Jan Novák.

Roční peníze na doplacení statku kladly se při soudu, který nejprve držán byl ve Velvarech ve čtvrtek po Třech Králích r. 1598. Na soudu tom zvoleni byli rychtářové a konšelé. V Bratkovicích obrán byl rychtářem Jan Kertner a přidáni mu konšelé Jakub Vaněk, Jan Cimbál, Tobiáš Hřešil. Nábinským rychtářem stal se Jakub Hřešil a konšelé byli Vávra Bartl a Ambrož Novák. Rychtář i konšelé přijímajíce úřad svůj z rukou pana purkmistra, činili povinnost čili přísahu takto: „Slibuji a přísahám Pánu Bohu všemohoucímu (po r. 1630 se přidávalo: blahoslavené P. Marii, všem Božím svatým) a panu purkmistru a pánům města tohoto Velvar, jakožto pánům svým dědičným, že v této povinnosti rychtářské či konšelské, ke kteréž jsem povolán a volen, předně cti a slávy Boží vyhledávati budu, potom spravedlnost vésti, sirotky a vdovy ochraňovati, spravedlivé soudy činiti, dobré zvelebovati, zlé tupiti, toho pro přízeň ani pro nepřízeň, pro přátelství ani pro nepřátelství ani pro dary ani pro žádnou ve světě vymyšlenou věc jináče nečiniti. Tak mi toho dopomáhej Pán Bůh všemohoucí (blahoslav. P. Maria a všickni svatí)!" Jestliže nový poddaný povinnost činil, přísahal těmito slovy: „Slibuji a přísahám Pánu Bohu všemohoucímu (blahoslavené P. Marii a všem Božím svatým) a panu purkmistru, pánům, starším obecním i vší obci města Velvar, nynějším i budoucím poslušnost, věrnost a poddanost zachovati, všecky práce, kteréž by na mne vloženy byly, rád a mile podnikati a kdybych slyšel co nenáležitého od kohokoliv o panu purkmistru, pánech i vší obci města tohoto jakožto své vrchnosti toho tajna nečiniti, ale časně vystříhnouti. Toho mi dopomáhej Pán Bůh všemohoucí (blahoslavená Panna Maria a všickni svatí)!"

O průběhu soudu na vesnice naše držaného roku 1605 ve čtvrtek po sv. Ondřeji dovídáme se ze staré knihy purkrechtní jak následuje: „Při obnovení rychtáře a konšelův ze vsi Bratkovic a Nabdina, když jsou toho žádali, aby ze závazkův a povinností byli propuštěni, tu jim předloženy příčiny od pana primasa, proč den tento k tomuto jednání jest obrán, a oni že se z povinností propouštějí. Dotázka učiněna, jak se k nim poddaní chovali a zase jak rychtářové a konšelé k nim? A když obě strany oznámily, že sobě jedni do druhých nemají co stěžovati, odpověď dána, že pan purkmistr, páni ano i páni úředníci jsou toho vděčni, když oni spolu v lásce a svornosti zůstávají. A poněvadž pak žádná obec nemůže bez vrchnosti a práva býti, kterýmž by se řídití a spravovati měla a mohla, poručeno, aby vystoupili, že se na to pomyslí, kdoby za rychtáře a konšely voleni býti měli. Potom když zase vstoupili, přečteny osoby nejprve rychtářové a potom konšelé; po jich vyhlášení dána jim povinnost, již jim dává pan Cyprián Cafourek. Po vydání povinnosti napomenuti, aby na přísahu, kterou jsou Pánu Bohu všemohoucímu velmi těžkou učinili,

pamatovali, Pána Boha předně se báli a jeho za pomoc žádali, na slovo Boží item k službám Božím rádi chodili, velebných svátostí aby užívali, dobré panské opatrovali, nad sirotky a vdovami ruku ochrannou drželi, mezi domácími i přespolními spravedlivé výpovědi činili, na žádnou stranu přátelství neb nepřátelství se neohlédajíce; znajíce to, že Pán Bůh všemohoucí hrozným mstitelem nad těmi býti ráčí, kteříž v takových povinnostech nad ním i svými závazky se zapomínají a že je netoliko zde v tomto životě ale i na onom věčném přísně trestati bude, že jsou se nad svými přísahami jemu učiněnými zapomněli a podle nich nekráčeli. Též aby sousedy i čeládku k tomu měli, aby do kostela rádi na slovo Boží chodili, dobré panské vyhledávali, J. M. císařské vrchnosti i správcům duchovním poplatky povinné aby dávali, jestliže by pak kdo jimi z panských poddaných spravovati se nechtěl, ty aby podle uznání trestali. Po napomenutí rychtářův a konšelův napomenuti byli i poddaní, jak se k rychtářům a konšelům chovati, je vší uctivostí předcházeti mají, jimi se říditi a spravovati. Když od rychtářů napomenuti budou, aby se časně beze vší výmluvy, a to pod pokutou vyměřenou scházeli a nic proti rychtářům a konšelům se nedopouštěli, zvláště pak kdy se jim co jménem pana purkmistra, pánův aneb pánův úřadníkův poroučí, tomu se do-konce v ničem na odpor nestavěli. Strany čeládky, aby bez listův fedrovních pro ujití nebezpečenství a pokut nepřechovávali, čeládku k dobrému jako i dítky vedli, jim mzdu zasloužilou nezadržovali tak, aby oni toho jim větším zlem nevzpomínali na škodu statečkův jejich a gruntův panských; pastvami, žetím i jinak jedni druhým škod nečinili, při struhách, rybníku, lukách i dědinách panských ani sami od sebe aby škod nečinili, ani žádnému činiti nedopouštěli. Na koho bylo by to uznáno, že by buďto škodu učinil anebo činiti od jiného vida, toho nepřetrhl, podle uznání takový každý, zvláště rychtář a konšelé, trestán býti má. Svornost aby milovali, spolu dobře byli (her všech jakých na straně zanechali) a jedni druhým příkoří aby nečinili. Pakli by co z toho vzniklo, na rychtáře a konšely to vznesli, oni aby to mezi nimi srovnali. Živnůstek svých aby neopouštěli, ale s bázní Boží a vrchnosti v pokoji se živili. A tak když to učiní, P. Bůh mimo naději jejich svého požehnání jim udělí a vrchnost aby na ně laskava byla, vnuknutí dáti ráčí. Potom pak každý tázán byl, jak statek drží? kdo co dopláceti má a kam z jeho gruntu peníze vycházejí? kolik kdo dítek má? Naposledy peníze gruntovní se kladou a zapisují."

Té doby měli sice Velvarští obě vesnice zaplaceny, avšak sami nemálo se zadlužili. Jak již svrchu řečeno, odvedli o první lhůtě panu Hertvíkovi při deskách, když jim pan rytíř statku postupoval, 4000 kop gr. K části peněz, jež jim tenkráte zbyla, připůjčil pan Baltazar Lonpolius 700 kop, Václav Beránek 100 kop a panu Hertvíkovi Žejdlicovi „odevzdáno na druhý termín při sv. Jiří l. 1598 summa 4000 kop a úroku z 8900 kop po-letního 267 kop. Dále přijali páni Velvarští od paní Loďařky 1000 kop, od paní Aleny Valkounové 1100 kop, od úřadníků Bratkovských 500 kop, od pana Mitisa půjčených 200 kop, z kaple 500 kop, od paní Kal... 500 kop, od Maruše Zlonické 100 kop, od mlynáře z Podhorního mlýna (u Velvar) 100 kop a z nich odvedli o sv. Jiří panu Hertvíkovi 2000 kop gr." Zbývající nedoplatek 2900 kop zapraven byl i s úroky teprve nedlouho před smrtí pana podkomořího. „Roku 1603 v pondělí den sv. Fabiána a Šebestiana 20. ledna umřel urozený pan Hertvík Žejdlic ze Šenfeldu na P... Chocni, Přibyslavi a Zvoleňovsi ve 12. hodinu na půl orloji. Pán... ka

v obci města Velvar nesmrtelna pro velikou dobročinnost, kterou této obci učinil."

Koupě vesnic Nábina a Bratkovic nebyla žádným štěstím pro město, neboť Velvarští musili prodávati obecné pozemky na blízku města, aby vyplatili z dluhů polnosti vzdálené a zboží nově získané. Dluhy ty byly ještě dlouhá léta břemenem města a úřadové jeho neměli nic snažnějšího, jako přemýšleti, kterak by spokojili své věřitele. Na doklad tvrzení svého klademe tuto list císařský ze dne 10. prosince roku 1607: „My Rudolf II., atd. Oznamujeme tímto listem všem, že jsou s milostivým povolením našim císařským, jakožto krále Českého, opatrní purkmistr a konšelé města Velvar, věrní naši milí, pro zvelebení chudé obce, též lepší opatření záduší a školy jejich dvě vesnice blíž téhož města Velvar ležící od někdy urozeného Hertvíka Žejdlice ze Šenfeldu za jistou summu peněz koupili a na zaplacení jich, jakž od nich zpraveni býti ráčíme, se nemálo vydlužiti musili. Nemajíce pak tak mnoho důchodův, aby z nich jakž úroky zpravovati tak hlavně summu platiti mohli, mezi sebou jisté snešení, aby vína k obci jejich až do splacení týchž dluhů v jistém místě šenkovati dali a té živnosti neb šenku vín žádný ze sousedů jejich se neujímal, učinili, prosíce nás poníženě, abychom jim takového jejich obecného snešení potvrditi ráčili. K jejichžto ponížené a pokorné prosbě jsouce milostivě nakloněni, s dobrým rozmyslem, naším jistým vědomím a s radou věrných našich milých, jakožto král Český, též jejich snešení na takový způsob, aby lidé pocestní tudy jdouce, hodným a dobrým truňkem v mírných penězích fedrováni byli a sobě co stěžovati neměli, schváliti a jim takového šenku vín do desíti let pořád zběhlých od datum listu tohoto propůjčiti jsme ráčili a tímto listem schvalovati a mocně potvrzovati ráčíme. Chtíce tomu konečně, aby nadepsaní měšťané Velvarští při tomto našem téhož obecného dobrého jejich snešení schváleni, jmíni, držáni a neporušitelně zachováni byli, protož přikazujeme všem obyvatelům a poddaným našim ze všech stavů království našeho Českého, věrným milým, abyste nadepsané Velvarské při tomto schválení jměli, obzvláště purkmistru a konšelům téhož města, aby nad tím ruku drželi a žádnému z něho až do vyjití času, a to pod uvarováním hněvu a nemilosti naší císařské, vystupovati nedopouštěli. Tomu na svědomí pečeť naši císařskou a královskou k tomuto listu přivěsiti jsme rozkázati ráčili. Dán na hradě našem Pražském v pondělí po památce Početí blahoslavené P. Marie leta Páně 1607."

Statky obou vesnic dělily se, jak známo, v dědičné a zástavné. Dědičným zbožím byl grunt Hynkovský v Nábině a poplužní dvůr s mlýnem i vším příslušenstvím v Bratkovicích. Klimeš, držitel statku Hynkovského, nemohl roku 1597 určitě udati, zač koupil majetek svůj. Tolik pouze bylo jisto, že povinen jest dopláceti 260 kop ročně po 10 kopách, a sice vdově Brožkové a synům jejím, sirotkům někdy neb. Brožka, kterýž na tom gruntu dříve býval. Když roku 1598 Klimeš zemřel, „pan purkmistr a páni prodali jsou svrchu psaný grunt Klimšovský Jiříkovi Brožkovi a Juliáně manželce jeho za summu 500 kop míš. Na kterýžto trh místo závdavku porazili na sebe dotčení manželé, což tu spravedlnosti jim náleželo, totiž Jiří 50 kop a Juliána též 50 kop; učiní všeho závdavku 100 kop. Gruntovní peníze svrchu psaní manželé ročně po 10 kopách skládati mají až do vyplnění 400 kop, kteréžto peníze náležeti budou čtyrem sirotkům Brožkovským mužského pohlaví po 50 kopách a ženského po 40. Když se ty pe-

níže vykladou, potom sirotkům po neb. Klimšovi po 40 kopách, ač mělo býti na tyto sirotky po 50. Ale poněvadž dluhů drahně po témž Klimšovi zůstalo a Jiřík Brožek s Juliánou manželkou svou ty všecky, kterých do 100 kop bylo, přejali, 40 kop ostatních tudíž na splacení týchž dluhů jim manželům náležeti bude. Než povinni budou Jiřík s Juliánou dítky Klimšovské stravou i oděvem do vzrůstu opatrovati a k dobrému vésti".

Aby počty pozemkových peněz a dědičných podílů byly spletitější a rychtář Nábinský i úřadníci nemohli toužiti na nedostatek práce, stalo se v pondělí po neděli Sexagesima léta 1600, že „páni úřadníci Václav Beránek primas a Jan Mitis s povolením pana purkmistra a pánův prodali grunt Brožkovský, jinak Klimšovský, na místě Jiříka Brožka a Juliány manželky jeho s vědomím a obzvláštním osobním k tomu se týchž manželův přiznáním, s dědinami, lukami i některými svršky níže poznamenanými Matoušovi Cyprianovi Zavodskému[1]) za summu 600 kop gr. míš. Na kterýžto trh zavdáno 100 kop, z kteréhožto závdavku propuštěno na splacení dluhův věřitelům jich manželův něco společně, něco od každého z nich rozdílně, podle partikuláře povinných 90 kop a 10 kop do truhlice k ruce sirotkům složeno. Gruntovní peníze při každém soudu po 12 kopách až do vyplnění vší summy, komuž náležeti bude, vycházeti mají". Svršky nedávno řečené opominuli páni úřadníci blíže označiti. Za to však poznamenali k r. 1601, že „Jiřík Diblík, jinak Krabec, i na místě Kateřiny tchyně své s Cyprianem Zavodským frajmarčil na statek tak, že dotčený Jiří postoupil svého statku, který měl ve vsi Blevicích, se vším k tomu příslušenstvím Cypriánovi a Cyprián Zavodský tolikéž statku Brožkovského tu ve vsi Nabdině Jiříkovi Diblíkovi, Anně manželce jeho i dítkám jejich tak, jakž toho sám v držení a užívání byl, postoupil. A Jiřík Diblík, cokoliv se má z téhož gruntu Brožkovského mimo závdavek od Cypriána složený a jedny peníze gruntovní vykládané dopláceti, to s manželkou a dědici svými ročně po 12 kopách, komuž náleží, vykládati má. Což vše s povolením obojí vrchnosti se stalo v pondělí sv. Dušní".

Jiří Diblík a dědicové jeho zůstávali v držení statku svého v Nábině málem 50 let. Po válce 30leté koupil jej od nich Jakub Kuchař. R. 1651 dne 5. listopadu „z nařízení pana purkmistra, pánův a úřadníkův nad poddanými zřízených Jakubovi Kuchaři, Voršile manželce jeho, dědicům a budoucím jejich statek Diblíkovský ve vsi Nabdině s dědinami, lukami od dávna k němu náležejícími za 400 kop míš. bez závdavku prošacován. Gruntovní peníze počna při soudu v letě 1653 po 5 kopách až do vyjití té celé summy každoročně skládati má, z kteréžto komu co spravedlnosti jako i k záduší sv. panny Barbory po Tvrdkovi 12 kop gr. 4 d. náleží, při skládání týchž ohlásiti povinni budou. . . . K tomu gruntu jest dědin v 16 kusech porozdílně ležících 14 kop záhonův (= 84 korcův), dvě louky a jeden palouk tak, jakž ti gruntové od osob k tomu zřízených spatřeni a vykázáni jsou".

Dědičný dvůr ve vsi Bratkovicích drželi páni Velvarští sami, chovali v něm hojnost skotu i bravu a pozemky k němu hledící pronajímali, komu se jim líbilo. Dozor na správné odvádění úroků čili nájemného měli tak zvaní úřadníci nad důchodem Bratkovickým, jejichž účty podrobeny byly dohledu některých osob konšelských a radních zvláště k tomu volených. Hlídači stád najímáni byli smlouvou. Tak r. 1607 „stala se smlouva mezi

[1]) Zavodskými slují na Velvarsku osadníci po pravém břehu Vltavsk[é]ho.

úředníky Bratkovskými a ovčákem Matoušem Šeranem, že má do roka ovce hlídati, to jest od sv. Martina až do druhého sv. Martina, když se bude psáti leta 1608. Má si chovati 50 ovec; žita 15 strychův, hrachu 1 strych, pšenice 1 str., ječmene 1 str., ovsa 1 str. a sedmé mléko má se mu dáti a více 15 záhonův k osetí vyukázati a 2 vozy dříví přivézti nákladem obecním koupeného". Povinností jeho bylo, „ovce pásti, jich horlivě hlídati, opatrovati a což náleží k službě a povinnosti jeho, to vše činiti, dědiny ovcemi vystávati . . . A bude-li pěkně vystávati a ovce hlídati, zpropitné se mu přidá". Dobytek jalový hlídalo děvče do roka zjednané a skrovnějším deputátem beze stravy odměňované.

Co se týče mlýna při poplužním dvoře v Bratkovicích, hospodařili v něm nájemcové a odváděli z něho městským úředníkům mlýnským mnohem více platu nežli požadoval pan Hertvík Žejdlic ze Šenfeldu. R. 1604 „stala se smlouva celá, dobrovolná a dokonalá mezi panem purkmistrem a pány na místě a k ruce obce města Velvar z jedné a Havlem mlynářem ze strany druhé, a to taková smlouva, že jsou nadepsaní pan purkmistr a páni pronajali mlýn Bratkovský se vším příslušenstvím, což jsou tak předešlí mlynářové k tomu užívali, ode dne sv. Šimona a Judy apoštolův nejprv příštího až do roka pořád zběhlého, za kterýžto pronájem dotčený Havel mlynář dáti má žita sutého čistotného 90 strychův míry Velvarské na čtyři terminy: o Hromicích l. 1605 půlčtyřmecítma strychův, na den sv. Filipa a Jakuba 23 str., na den sv. Jakuba Velikého 23 str. a na den sv. Šimona a Judy 20½ str. konečně beze všech zmatkův a odtahův; více každý měsíc 1 čtvrtci krup ječných, s touto přitom výminkou, když by vody na rybník se potřebovalo, tu aby bez odpornosti v rybník pouštěl a aby sobě sám mlynář potřeby k témuž mlýnu, zvláště co starého jest, na svůj náklad tak jako předešlí mlynáři opatroval a opravoval, kromě co nového, to budou povinni páni dáti udělati. A když se 2 kameny koupí, tu mlynář jeden a páni druhý vykroužiti dají, anebo od kroužení polovici mlynář a páni druhou polovici zaplatiti mají. A co se jemu hotového postoupí, to bude povinen mlynář zase vše v celosti odstoupiti; kováři sám od svařování želez, nakládání, ostření, summou ode všeho jiného kromě co nového bude, svými penězi zaplatiti. A jestliže by se buď panu purkmistru a pánům mlynář nelíbil, aneb mlynáři zůstávati se vidělo, tehdy má každá strana straně čtvrt leta napřed věděti dáti. Rukojmí za sebe dotčený Havel Václava mlynáře bratra svého zastavil, že podle pronájmu platiti a tomu všemu zadosti učiniti chce, rukou dáním za něj připověděl. A na potvrzení toho všeho vzdělány jsou tyto dvě cedule v jednostejná slova psané, z nichž jedna každá strana jednu za sebou má. Stalo se v městě Velvarech v úterý den sv. Václava, dědice českého."

O statcích, chalupách a krčmách, které byly zástavným zbožím kláštera Břevnovského, nehodláme se obšírněji rozepisovati. Přecházely z držitele na držitele buď právem dědickým buď trhem buď směnou, anebo sama vrchnost městská činila o nich smlouvy, pokud patřily sirotkům aneb osobám příliš zadluženým. Někteří podílníci nemohouce se dočkati spravedlnosti své na statcích, prodávali ji obci městské za polovinu hotových peněz. Co se odúmrti dotýče, plynul výnos její jednak k záduší kostela Nábinského, jednak do obecné pokladny. Rada Velvarská však obracela ji začasté ke skutkům milosrdným. Tak abychom příkladem to doložili, uvedeme krátce snešení radní z r. 1617 v neděli Devítník učiněné: „Jakož jest Jíra, sirotek po neb. Jakubo i Kašparovi, snažně toho skrze suplikací svou při panu purkmistru a

pánech vyhledával, poněvadž by v nemoci neb. Martina bratra svého ač [illegible]ného otce, opatroval, aby jemu něco z podílu nebožtíkova darováno [illegible] kteroužto jeho žádost snažnou pan purkmistr a páni vážíce a k jeho [illegible] potřebnosti prohlédajíce, 15 kop míš. jemu ne z povinnosti ale z [illegible] přirozené darovati jsou ráčili. Kteroužto summu dotčený Jíra k sobě [illegible]maje, to za všechno své jmění po bratru a matce pokládá a na nic více [illegible]tahovati se připověděl."

Po bitvě na Bílé Hoře horšil se nemálo na pány Velvarské protek[illegible] města jejich pan Adam ze Šternberka, nejvyšší purkrabí Pražský (1608–[illegible] a vytýkal jim mimo jiné, kterak by neprávem sáhli na statky [illegible] zakoupivše od pana Hertvíka Žejdlice ves, která patřila někdy ke [illegible] purkrabskému. O průběhu nářku toho poučuje nás nejlépe list ze dne 11. [illegible] 1622, který poslala rada městská menšímu panu purkrabímu Václavovi [illegible]dunovi Obyteckému z Obytec: „Vyslaní naši navrátivše se včerejšího [illegible] pozdě z Pražských měst domů, dnešního dne smutnou relací nám [illegible] kterak by skrze osobu V. M. sobě oznámeno měli, že J. M. nejvyšší [illegible] purkrabí neráčil s tou obranou v ponížené naší suplikací J. M. pánu [illegible]slanou spokojen býti, aby se to patrněji vysvětlilo, poroučeje. Druhé [illegible] by J. M. pán na nás velice rozhněván býti ráčil, že bychom od pana Žejdli[illegible] ves náležející k úřadu nejvyššího purkrabství k obci naší [illegible]piti a jí v držení býti měli . . . Co se koupení skrovných dvou vsí od [illegible] pana Hertvíka Žejdlice dotýče, ty jsou nikdy k nejvyššímu purkrabství [illegible] náležely a obec naše jich přes pětmecítma let v pokojném držení jest [illegible]ně přes devět tisíc dlužna zůstává . . . A což tu V. M. pro nás ubohé [illegible] učiniti ráčíte, rádi se toho v možných příčinách odsloužiti chceme. S tím [illegible] Datum v úterý po sv. Diviši."

Sotva že upokojili Velvarští nejvyššího pana purkrabí, který přestal [illegible] odpovědi jejich, a odvrátili nebezpečenství, jež hrozilo panství jejich na [illegible]bině a Bratkovicích, již zase vyskytl se kdosi a závistivým okem [illegible] po řečených vsích a majetku městském. Byli pak to opatové kláštera Břevnovského. Vypravujíce nejraději vlastními slovy osob o které [illegible] vyjímáme z listu rady Velvarské k nejvyššímu purkrabí Pražskému [illegible] „Vaší M. pokorné tajiti nemůžeme, kterak leta pominulého dobíhajícího [illegible] Šimon Glodomasteus, pan probošt kláštera Břevnovského, jeda [illegible] Velvary s některými osobami z prostředku našeho rozmlouval, abychom [illegible] vsi Bratkovice a Nabdin, kterýchž obec naše v držení a užívání jest, [illegible] klášteru odstoupili. Čehož my v nebytí V. M. v městech Pražských [illegible]menuli jsme na urozeného a statečného rytíře pana Václava Viduna O[illegible]ckého z Obytec, pana purkrabí hradu Pražského, vznésti a z dobrého [illegible] páně panu proboštu za odpověď dáti, že takové vesnice ve dskách zemských vloženy máme; na čemž jest dotčený pan probošt přestal a dále žádný [illegible] věc se nedomlouval. Až opět těchto pominulých dnův důstojný a [illegible] kněz pan Benno, opat kláštera Břevnovského a Broumovského, teď [illegible] 1. Martii jeda skrze město naše, na hospodě zanechal psaní, v kterém [illegible] dotazuje, chtěli-li bychom dobrovolné bez zaneprázdnění J. M. knížecí [illegible]mory J. M. České jemu dotčené vesnice s jejich příslušensvím post[illegible] abychom v brzkých dnech úmysl svůj pronésti nemeškali, jakž též [illegible] jehož datum v klášteře Břevnovském 28. Februarii leta přítomného, [illegible] šíře obsahuje a zavírá. I můžeme V. M. s gruntem tuto zprávu dáti, že [illegible] naše od někdy urozeného pana Hertvíka Žejdlice ze Šenfelda na Ch[illegible]

Zvoleňovsi leta 1597 v úterý po sv. Bartoloměji předně ty dvě vsi Bratkovice a Nabdin, což na nich zápisného jest, trhem koupila, jakž smlouva pečetěmi jak jinými tak i V. M. upečetěná... to v sobě zavírá. A na to nám týž pan Hertvík Žejdlic majestát s dobrou vůlí odvedl. A taková smlouva trhová o též zápisné dědiny i se zprávou, což na nich přes zápisy přebíhá, do desk zemských vložena jest, jak se v výpisu sub num. 5. spatřuje. Item více v týchž vsích dědičného statku co se nachází vedle smlouvy též i vedle jiných pod pečetí V. M. sub num. 6. A to nám na milostivou relací slavné a svaté paměti J. M. císaře Rudolfa do desk zemských vloženo jest, z čehož milostivě jakým způsobem dotčené vsi ubezpečeny máme vyrozuměti moci ráčíte. Pročež k V. M. jakožto svému milostivému ochranci se utíkajíce pokorně prosíme, že se nás a chudé obce naší, nebo ještě za též vsi přes 9000 kop míš. dlužni jsme, ujíti a vedle těchto ujištění nás dostatečně zastati a pány preláty, aby žádného zaneprázdnění nám nečiníce nás při pokojném držení a užívání těch vsí zanechali, milostivě nakloniti ráčíte... Dán 16. Martii leta 1623."

Nejvyšší pan purkrabí nemohl se zastati Velvarských, neboť ten čas již churavěl a brzy na to rozžehnal se se světem. Opat Benno vyhledával zatím u nejvyššího pana kancléře království Českého Zdeňka z Lobkovic na Chudenicích (1598—1627), aby obec města Velvar postoupila klášteru Břevnovskému zastavené vesnice Nábin a Bratkovice. Velvarští byvše o tom zpraveni, dovolávali se milosti páně kancléřovy a přímluvy nejvyššího hofmistra pana Adama z Valdštýna a dosáhli toho, že ponecháni byli při pokojném držení a užívání zboží svého. Neštěstí tomu chtělo, že právě tenkráte vyhořelo půl vsi Nábina a ohněm poškozené statky ani po dvou letech nebyly zúplna opraveny. Tak alespoň dosvědčili pánové Sezima ze Sezimova Ústí a Jan David Boreň ze Lhoty, kteří dožádáni byvše za kommissaře pohrom Velvarských, pod pečetmi svými listem ze dne 23. července 1625 dokládají: „Očima svýma jsme spatřili takové poddaných Velvarských statky a stavení ve vsi Nabdině ohněm pokažené, z nichž dva toliko nad světnicí toliko něco sítím pokryto mají, třetí pak pro chudobu nic přikrýti nemůže a dědiny na větším díle pusty zůstávají."

V pohnutých dnech války 30leté odbýval se soud s poddanými ve Velvarech velmi zřídka. Teprva leta 1651 den sv. Zachariáše, jinak 5. listopadu, po nešťastné válce v tom zdávna žádaném a z milosti Boží dočekaném svatém, Pánu Bohu i lidem milém pokoji držán soud s poddanými... při kterémžto soudu osoby předešlých let v povinnostech postavené z nich propuštěny a na jich místo pro velikou ruinu a malý počet lidí poddaných ve všech třech vesnicích (Nábině, Bratkovicích, Bučině) byli voleni tito: Rychtář Pavel Gertner z Nabdina; konšelé Řehoř Lebeda z Bučiny, Jan Pařízek z Nabdina".

O rok později „dne 10. června u přítomnosti osob od obce k tomu zřízených a Pavla Gertnera rychtáře, Jana Pařízka, Adama Šťapce, Jana Tykla, Daniele Gurtýna, Jakuba Kuchaře lidí poddaných vyhledány dědiny a luka jak při vsi Nábině tak i Bratkovicích, co a jak mnoho ke kterému gruntu a v kolika kusech jich přináleží." Při statku Jana Pařízka napočítáno 16 kusů rol orných celkem 8 kop 39 záhonův a 5 luk. Adam Šťapec měl při chalupě v 7 kusech 4 kopy 7 záh. polí a 2 louky. Statek Pavla Gertnera vykazoval 10 kop 25 záh. rolí a 3 louky. Daniel Gurtýn držel při chalupě 5 kop 38 záh. mimo 2 louky. Při statku Jakuba Kuchaře shledáno 12 kop

37 záh. a 3 kusy luk. Soused jeho Jan Tykl měl statek s 8 kop. 45 záh pole a 4 louky. Statek Stuchlíkovský měl toliko o záhon méně nežli Pařízkův a 5 luk. Ke krčmě Nábinské patřila 1 kopa 53 záh. polností a palouček. Pozemky Nábinské orné prostíraly se tedy po 60 kopách 42 záhonech. Počítajíce 10 záh. na korec či strych výsevku, seznáme plochu jejich, která byla asi 182 jiter. Louky pak počtem 25 rozměry svými, jak se domníváme, polím se rovnaly, jestliže jich větší nebyly.

V Bratkovicích počítalo se při statku Tvrdkovském 14 kop 40 záh. a 4 palouky, Dvořákovském 6 kop 3 záh. a louka, při gruntu Gertnerovu 12 kop 32 záh. a 2 louky. Chalupy měly po jednom dílci luk a dědiny menších rozměrův, jako Kuchařova 4 kopy 39 záh., Černého 5 kop 6 záh., Válkova 4 kopy 34 záh., Sýkorova 1 kopu 28 záh., Vobořilovská 4 kopy 39 záh., Višňovského 3 kopy $^1/_2$ záh., Nohejlova 4 kopy $4^1/_2$ záh. a krčma 6 kop 17 záh. a palouk. Poddaní Bratkovičtí užívali tedy celkem vlastních 67 kop 39 záh. čili asi 203 jiter polí kromě 15 luk. „Tito následující gruntové ke statku neb chalupám nejsou od starodávna odevzdáni, nýbrž panu purkmistru a pánům k pronájímání přináležejí, totiž: 20 záhonův, které někdy z lásky rychtáři propouštěny bývaly podle dědiny Gertnerovy; mezi Gertnerovou a Nohejlovou k Hospozínu 35 záh.; nade vsí v pateru honech mezi Tvrdkovskou a Vobořilovskou k Černuci běžící 2 kopy 50 záh."

Co se stálého ročního platu dotýče, odváděli v druhé polovici XVII. století poddaní Nábinští při sv. Jiří 16 zl. 36 kr. 4 d. a o sv. Havle tolikéž. Berní platili 7 zl. 36 kr. 3 d. Mimo to povinni byli pracovati o žních na polích panských 44 dní jedním člověkem i potahem a dodávati do kuchyně vrchnosti své 24 slepic. Bratkovičtí platili o sv. Jiří 18 zl. 33 kr. 5 den. a při sv. Havle neméně. Berně jejich činila 8 zl. 7 kr. 5 d. Pracovali pak o žních na robotu 29 dní a odváděli 61 slepic.

Nevelká břemena tato na bedra dědinníků skládaná platila se na uznání poddanosti a za ochranu, kterou vrchnost jim byla povinna. A Velvarští hájili svědomitě zájmy svých svěřencův a vřele se jich ujímali, kdykoliv toho potřeba se ukazovala. Osobní člověčenství nebylo tak tuhé, jakož jsme zvykli o něm slýchati. Poddaní oznamovali vůli svou, že hodlají vstoupiti ve svazek manželský a prosili za manželky, s kterými byli dříve slib učinili. Kdykoliv přecházeli z panství na panství, musili se vykázati svolením obou vrchností, aby bez překážky mohli přenésti i jmění i spravedlnost svou, jestliže lpěla na statku nehybném. To činili vedle práv města Velvar i sousedé předměstští i sami měšťané zdejší a přespolní. Bez listu výhostního a zachovacího nemohl býti nikdo přijat do města, bez vůle rady nebylo lze nikomu provozovati řemeslo nebo vésti živnost jakoukoliv. I měšťané povinni byli prositi úřady městské za budoucí manželky. Zřízení to svědčilo více pořádku a moci samosprávy městské, nežli bylo na újmu svobody jednotlivců.

XII. Dodatek ku jednání Čechů s králem polským Kazimírem I. 1471.

Sdělil *Antonín Rezek.*

V Archivu Českém IV. 455 a 456 uveřejnil Palacký „Zdání pánů koruny České ku králi Polskému Kazimírovi, jaková odpověď by Matiášovi Uherskému v příčině království Českého dána býti měla" dle rukopisu Děčínského fol. 31. p. v. — Palacký nedatovaný kus tento vložil, jak za to mám

správně do roku 1471, ale poněvadž mu patrně šlo toliko o odpověď pro krále Matiáše, neotiskl kus ten z rukopisu Děčínského celý, vynechav zejména druhé žádosti Čechů, týkající se toho všeho, co Čechové prostředkem krále Kazimíra žádali na novém králi svém Vladislavovi.

Žádosti ty zajímavy jsou a důležity, protož stůjtež zde jakožto doplněk k Archivu Českému IV. 455, a také 444 i 451.

Item, o vojnách že máme s J. Mtí mluviti a J. Mti prositi, aby nás ráčil při starodávních našich obyčejích, svobodách a výsadách zachovati potud, pokudž J. Mti předci naše předky jsú zachovávali.

Item, listové na berni, jsúli kteří, J. Mti prositi, aby nás ráčil při nich zachovati; pakli by listuov nebylo, aby nám J. Mť ráčil na to jistotu učiniti a při dckách nás zachovati.

Item, což se odúmrtí dotýče J. Mti za to prositi máme, aby na naybližšie přátely po měči odúmrtí připadávali, pakli by těch nebylo, ale též na naybližšie přátely po přeslici.

Item, což se úřaduov dotýče, aby jeden dvú nebo tří úřaduov neměl a také žádný cizozemec aby na úřadě nebyl i za to J. Mti také prositi, aby přitom také zachováni byli, a úřadové zemští, jakožto hofmistrstvie nebo jiní, aby osazováni byli.

Item, co se poprav dotýče, kdož má které popravy od stara dávna vysazené, těch každý užívaj podle výsady své a podle práva.

Item, což se dotýče opravcí v krajích, poněvadž řád v zemi jest, že opravcí potřebie nenie.

Item, což se sirotkuov dotýče J. Mti prositi, aby nás ráčil zachovati podle nálezu, který se jest stal za krále Ladislava J. Mti.

Item, což se Karlšteinu dotýče, přitom abychme zachováni byli podle starodavnieho zřiezenie.

Item, při dckách aby se zachovali podle zřiezenie a práva starodávnieho.

Item, což se Pikhartuov dotýče J. Mti prositi, aby ta věc k spěšnějšiemu konci mohla přijíti a J. Mť aby ráčil rozkázati kněžím obojie strany, aby viery proti jim bránili písmem svatým a osob světských k duchovním počet hodný k tomu vybrali a ti aby je slyšeli a což sie při nich křesťanského shledá a nebludného, přitom aby byli zachováni, a což by bludného drželi, to aby jim kázali opraviti; pakli by opraviti nechtěli, aby byli tresktáni.

Item, což se puohonuov tkne do komory královské, aby tak zřiezeno bylo, kdož prve požene, aby byl prve súzen, podle znamenánie register královských.

Item, což se ládovanie dotýče, toho aby nebylo; než aby zachováno bylo podle prvnieho zřiezenie u desk.

Item, což se čeledi a lidí zběhlých dotýče, ta věc aby byla zachována při prvním zřiezenie dskami: jestli že by ktokoli svého čeledína, an jemu zběhl nedoslúživ roku svého, nalezl u kohokoli, má na něm žádati, aby mu vydal čeledína jeho. Pakli jemu jeho vydati nechtěl, bude moci takového pohnati od desieti až do dvaceti hřiven stříebra, a to právem na něm obdržeti má. A toho svého čeledína tak od něho zběhlého vezma jej, má jemu cejch na tváři propáliti a k tomu obě uši uřezati. Než při tomto jest také znamenitě zuostáno, aby každý pán čeledínu svému, na čemž jest jej u sebe zjednal, té mzdy aby jemu nezdržoval, když jemu doslúžie, aby jemu zaplatil bez vzmatku a odporu; a když doslúží, nechce-li u něho býti, aby jeho nedržal. A to aby bylo v městech královských i v městečkách provoláno.

A což se dotýče lidí zběhlých osedlých i synuov jich a sirotkuov, takto se ta věc zachovati má: komuž by člověk jeho zběhl nebo sirotek z dědin rok před válkú, k tomu a takovému u kohož by koli nalezen byl, má k němu sáhnúti a on jemu jej má vydati, pod túž pokutú, buď člověka nebo sirotka; pakli by před tiem časem kteří zběhli, na ty aby již nebylo saháno, ale u pokoji aby byli zuostaveni.

Item, což se nových krčem dotýče, těch aby nebylo, ale aby to tak zachováno bylo podle prvnieho zřiezenie a pokut na to usazených. A ležáci, povaleči, kostkáři po krčmách, ti aby byli vyzdvihováni a tresktáni.

Item, což se dotýče zapisovanie královstvie J. Mti za to prositi máme, aby J. Mť neráčil odcizovati dědicky od královstvie zámkuov nebo měst, tě i manstvie aby neráčil svoboditi bez zemské rady a ráčil se přitom tak za-chovati podle práva a privilegií na to vysazenými (sic) od starodávna.

Item, což se cla dotýče, jako jest zuostáno podle prvnieho zřiezenie aby cla nespravedlivá brána nebyla ale minula.

Item, pan purkrabie Pražský vedle úřadu svého aby se tak měl a úřad svoj lidmi hodnými osadil, jakož jsú jeho náměstkové prvnější osazovali, aby se žádnému chudému i bohatému krátko nedálo, a kteří mají v tom súdě se- děti a přísahy činiti, aby se zachovali vedle řádu a obyčeje starodávnieho.

Item, což se póhonóv do královy komory dotýče, na tom jest konečně zuostáno: kdožkoli pohnán bude a po prvniem póhonu jestliže nestane, buďto póvod nebo pohnaní, aby svú při ztratil, leč by toho hodná příčina a on to přísahú provedl, že jest pro nemoc nebo jinú hodnú příčinu státi nemohl. A také že každý miesto sebe bude moci poslati k takovému súdu přietele svého s listem mocným, kterýž má jemu svědčiti k zisku i také k ztrátě.

Item, na tomto jest také zuostáno, což se zlatých dotýče, ačkoli o tom prve zřiezenie se jest stalo, že zlatý uherský zuostaven bez jednoho p XXX gr. českých a rýnský zlatý po XXIj gr. českých, ta věc přitom zřízení stuoj. Než poněvadž nynie král J. Mť páni a rytieřstvo na tom jsú zuostali, že zlatý uherský platiti má XXX gr. českých a rýnský XXIIj gr. českých a nic viece, že toho J. Mti páni a rytieřstvo přitom také nechávají. Jestli pak že by kdo zlatý buďto uherský nebo rýnský výše měnil, dával nebo br a v tom usvědčen byl, že propadne do J. Mti komory X kop gr. českých kterýchžto polovice má býti do komory J. Mti a druhá polovice tomu, kdo to povie.

XIII. Usnešení sjezdu kraje Plzeňského z roku 1506.

Sdělil prof. *J. Strnad.*

Usnešení toto nalezl jsem mezi relacemi sněmovními v jedné kni Stříbrské z roku 1608 a 1609, kamž bylo založeno a tak šťastně se zach valo. Leč chybí udání místa, kde se asi usnešení stalo. Dle všeho by mohlo souditi, že sjezd ten konal se v Plzni, jakožto hlavním všeho kra

Doplňuje zápis tento podobné usnešení, kteréž se stalo na sněmu v Pra dne 3. října roku 1505, jak patrno z Palackého Archivu, VI. 323.

Léta božieho tisicieho pětistého šestého, v středu po sv. Urba (27. května) papeži božiem, stala se jest konečná smlúva a dobrovolnee sn lenie mezi urozenými pány pány a urozenými vladykami a opatrný— mě

kraje plzeňského, kteříž jsú se na ten čas sjeli i také své povolenie jiným pánóm a přátelóm svým poručili a dali a to takové:

Item najprv co se nakeřníkuov, zločincuov a zlodějóv dotýče, aby se tak v tom všickni zachovali podle znění desk a zřiezenie, jakož od starodávna dskami jest zapsáno a zavázáno.

Item kdyžby kolivěk koho jali nebo vozy žeby vybili a koně vzeli aneb jakúž kolivěk jinú škodu že by zlodějsky učinili, tehdy všickni aby honili a při kostelech k šturmu aby zvonili, a kteříž by kolivěk to zvoněnie uslyšeli, ti aby též všady kázali na všecky strany po všech kostelech zvoniti a po zámcích, tvrzech a městech aby též z hakovnic bíti rozkázali. Také všichni mají lidem svým přísně rozkázati honiti, a jestli že by kteří nehonili, aby je ten pán jich skutečně tresktal vazbú a na jich statku. A na vrších stráže aby drželi, doly, silnice a mýta aby osadili a odtud nesjiežděli, leč by zvěděli, kterak jest ta věc konec vzela; pakli by jim žádný věděti nedal, tehdy to stuoj den a noc, a vystoje potom tiehni každý domuov.

Item když by ti zloději utiekajíc utekli aneb ujeli na který zámek, tvrz aneb město, a ten jistý, k komuž by ujeli neb utekli, jich vydati nechtěl anebo právo naň pustiti, tehdy k tomu abychom se jměli jako k svrchudotčeným zlodějóm; aneb jestli že by je kdo fedroval aneb přechovával a naň to skutečně shledáno a uvedeno bylo, k tomu abychom se teež jměli, jakožto svrchupsáno stojí v svrchniem artikuli.

Item jestli že by kto jakú škodu kolivěk zlodějsky učině v kraji a na který zámek, tvrz aneb město v tom kraji že by ujel, jakož dotčeno jest, a ten jistý, k komuž by ten nebo ti ujeli, jich vydati nechtěl ani naň práva pustiti, tehdy abychme všichni naň veřejně táhli, a strhnúce se, abychom z jednostajné vuole hajtmana nebo hajtmane sobě volili, a ten hajtman anebo ti hajtmané aby sobě vzali počet lidí, kterýž by se jim zdál, že by s to obehnání dosti bylo, a jiní aby zase domuov táhli. A města též aby děla a prachy podle možnosti své dali a toho aby dobývali a dobudouce jeho, k němu se jakožto k zhúbci toho kraje měli.

Item žádný aby v stráži nestál a jestli že by kto v stráži stál, aby jej též honili a dohoníce se jeho, aby k němu mluveno bylo, proč jest v stráži stál, a vyměřili se z toho spravedlivě, aby toho užil; pakli by se slušně nevyměřil, aby se k němu též jměli, jako k jinému nákeřníku a zloději.

Item jestli že by který ten zločinec nebo zloděj takový vzat byl v lesiech, na poli aneb v stráži, tehdy ten, komuž by škodu učinil, má jemu v jeho moc dán býti a on má toho vuoli, na kterémžkolivěk právě chce, že jemu právo muož učiniti; pakli by vzat byl v městečku nebo ve vsi, tehdy má tu na to právo dán býti a tu se jemu má právo státi. Avšak toto se vymiňuje, že tato svuole má býti každému právu jeho a jeho výsadám bez škody.

A toto všecko svrchudotčenee svolenie slibujem sobě všichni třie stavové věrně, pravě a ctně zachovati a zdržeti, jako na dobré pány a dobré lidi záležie a přisluší. Než toto se vymiňuje, jestli že by kto nechtěl v tom svolenie s námi státi nejsa zde a nedav žádnému moci, ten nám oznam, aby hom znali, že s námi v tom svolenie státi nechce. Kteréžto svolenie a náměuva má mezi námi svrchudotčenými třmi stavy v tom kraji trvati do pět let pořád zběhlých po datum této cedule.



Nejnovější literatura historická se zvláštním zřetelem ku dějinám českým.*)

Politická bibliotéka č. V.: Řeči dra. Fr. L. Riegra a jeho jednání o zákonodárných sborech. V Praze u J. Otty. Sešit 7. (druhého svazku sešit 2.) str. 49—96.

V tomto sešitu podáno dokončení řeči o 15. odstavci adresy, řeč o řádě jednacím, o přechodě k dennímu pořádku, o návrzích Mühlfeldových a o zrušení svazků manských. Vedle toho jsou zde ještě: interpellace o radě vyučovací a návrh k odročení říšské rady. Způsob vydávání stejně dobrý jest a týž jako u všech sešitů předcházejících.

Politická bibliotéka sv. VIII.: Naše znovuzrození atd. Sestavil Jakub Malý. Část pátá: *Nová doba ústavní až do zavedení dualismu.* Nakladatel J. Otto 1884. 8⁰ str. 215.

Ve 25 odstavcích podán tu přehled vývoje a historie české od vydání říjnového diplomu až do zavedení dualismu. Vlastní zápisky a paměti autorovy v této části skoro naprosto mizejí, jen o Naučném Slovníku neváhal p. Malý nepoměrně mnoho pověděti na str. 60.—71. — V ostatním vypravování shrnuty jsou celkem důležitější události, jak je známe z novin tehdejší doby; míry a objektivnosti v tom nešetřeno, nýbrž po vzoru spisů memoiristických tu o důležitých věcech mluví se zkrátka, tu zase o méně důležitých dosti dlouze a vždy se stanoviska toho, jak autorovi osoby i věci se býti jevily neb jeví. O pragmatismu a systematičnosti ovšem přitom řeči býti nemůže. Jinak čte se spis lehce a v širších kruzích zajisté najde obliby. Osobní rejstřík neškodil by ani k dílu tomuto ani ku předcházejícím.

Posvátná místa král. hl. města Prahy. Dějiny a popsání chrámů, kaplí, posvátných soch, klášterů i jiných pomníků katolické víry a nábožnosti v hlavním městě království Českého. Sepsal Frant. Ekert, kaplan u sv. Vojtěcha v Praze. Nákladem Dědictví sv. Jana Nep. V Praze 1884. 8⁰. Svazek II.

V I. ročníku tohoto listu (str. 207.) oznámili jsme vyjití I. svazku tohoto velice záslužného spisu a dnes můžeme již oznámiti svazek II., čítající 539 stran velké osmerky. Obsahuje pak část tato vypsání posvátných

*) Sestavili: Ferdinand Tadra a Antonín Rezek.

míst na Novém městě Pražském, na Vyšehradě a na Pražských předměstích (str. 1.—315.), dále pak jakožto II. díl celého spisu popsání posvátných míst zrušených a zaniklých, k tomu obsah a registřík, statistický přehled chrámů, kaplí a klášterů, konečně některé doplňky a opravy ku I. svazku. Jako o svazku I. tak lze i tomuto II. svazku vysloviti jen úplné uznání a jest nám věru s podivením, kterak zasloužilý p. spisovatel v čase — pokud nám známo — poměrně krátkém mohl sebrati a uspořádati tolik zpráv namnoze i nových. Pro starší dobu ovšem měl pomocníka vydatného v Tomkových Dějinách Prahy, avšak pro dobu pozdější — tedy pro čas od válek husitských — byl material velice roztroušen, namnoze ještě nezpracován, tak že můžeme býti za práci tuto vděčni. Záslužné jest také zevrubné popsání kostelů a oltářů, náhrobků i jiných okras kostelního náčiní v nich, kteréž věci znalý p. spisovatel důkladně prohlédl a vypsal. Veliký jest počet kostelů a kaplí zrušených. Před válkami husitskými napočítal p. spisovatel celkem 110 kostelů a kaplí a 25 klášterů, r. 1770 pak 131 kostelů a 40 klášterů; zrušeno bylo pak 74 kostelů a 26 klášterů; později mnohé zas obnoveny a jiné nově zřízeny, tak že nyní celkem 117 kostelů a kaplí (veřejných i soukromých) a 26 klášterů se počítá. Spis celý psán jest duchem katolickým a vlasteneckým. K svazku tomuto přidána jsou pěkná vyobrazení chrámu sv. Cyrilla a Methoděje v Karlíně a nového farního chrámu sv. Václava na Smíchově.

Paměti královského města Velvar. Sestavil a vysvětluje František Vacek. V Praze. Nákladem spisovatelovým 1884. Sešit II. a III. 8⁰ str. 65.—192. (Srovnej Sborník Hist. 1883 str. 424.)

V těchto sešitech dokončen jest přehled politických dějin a správy městské až do nastoupení císaře Matiáše. Potom jdou tyto odstavce: kostely Velvarské a jejich správcové pod obojí (1350—1620); Velvary za vlády císaře Matiáše a za bouřlivých let války 30leté (1612—1648); Velvary po 30leté válce za panování císaře Ferdinanda III. a Leopolda I. (1648—1705); Vzdělání a průmysl sousedů Velvarských za starší doby (není ukončeno). — Svědomitého užití pramenů archivních i pomůcek literarních viděti v tomto spisku plnou měrou.

Hrady a zámky české. Popisuje Aug. Sedláček, illustrují Karel a Adolf Liebschrové. Nákladem knihtiskárny Františka Šimáčka v Praze.

Dílu IV. (Jindřichohradecko a Táborsko) vyšly sešity 1.—3. (běžné číslo 50.—52.) Zavírají v sobě: popis a dějiny zámku Jindřichohradeckého, velmi obšírný a pěkný, v těchto třech sešitech dosud neukončený. Také obrázků většinou podařených jest hojnost; ku nepodařeným patří při stránce 8. Jindřichův Hradec od západu. Velmi pěkný obraz Bubákův při str. 18. (vzatý tuším ze starého Světozora) nehodí se do „Hradů“ nyní, poněvadž se stav nejbližšího okolí zámeckého v této části velmi změnil, takže na Bubákově obrázku neviděti, co jest, nýbrž co v okolí bývalo.

Zprávy o zasedání královské české Společnosti Nauk v *Praze. Ročník 1883.* V[illegible]dávané nákladem Společnosti a redakcí generálního sekretáře prof. dra. K[illegible]istky, mají tato historická pojednání a zprávy:

Ferd. Menčík, Nekrolog fary Chotikovské v Plzeňsku; Ant. Rezek, Tři písně historické o bouři Pražské r. 1524; Josef Kalousek, Ueber den Umf[illegible]ng des böhmischen Reiches unter Boleslav II. (německý výtah ze článku

téhož autora vydaného ve Sborníku Hist. 1883 str. 1.—16., 97.—110.); Jos. Jireček, O lekárnickém spise Matěje z Vysokého Mýta; Ant. Rybička, O erbovních a patricijských rodinách v XV.—XVII. století v městě Chrudimi usedlých; Josef Kalousek, Druhá kopie císařské listiny na sjednocení diecese Olomoucké s Pražskou, dané 29. dubna 1086; Jos. Jireček, Příspěvky ku dějinám university Pražské (zajímavé výňatky ze Sborníku zpráv universitních sebraného Markem Bydžovským z Florentina).

Osvěta, listy pro rozhled ve vědě, umění a politice. Redaktor a vydavatel V. Vlček. 1884. Ročník XIV. Sešit 5.—6.

J. Trakal, Novější učení socialistická (dok.); Sava Chilandarac (Slavibor Breüer), Ze svaté hory Athonské; Z. Winter, Do zeleného pokoje; historické obrázky; V. Krupka, Česká ves; Kopecký, Tonkin a důležitost jeho pro obchod světový; J. Toužimský, Rozhledy v dějinách současných.

Slovanský Sborník. Redaktor E. Jelínek. Nakladatel J. Otto. Ročník III. číslo 5., 6.

W. Z. Kościałkowská, Šlechta na Litvě, její rozvoj historický, význam a život (dokončení); Dopisy Pavla Josefa Šafaříka (15. pros. 1834, 12. března 1835); F. Menčík, Vzájemné styky rodu habsburského s Polskem a Ruskem do r. 1519; F. Řehoř, Území Huculův; H. Klíma, Matice srbská, kapitola z dějin kulturního života Srbů uherských; A. L. Hardy, Angličtí spisovatelé o slovanských otázkách.

Časopis musejního spolku Olomuckého. Redaktor J. Havelka. V Olomuci 1884. Číslo 2.

J. Wankel, První stopy lidské na Moravě; V. Houdek, Z pravěku Olomucka; Fr. V. Sasinek, Kde se narodil sv. Václav? K. J. Maška, Pravěké nálezy ve Štramberku; J. Havelka, O křížích cyrillo-methodějských; Dopisy, drobnosti a přehled literatury historické.

Przegląd powszechny. Rok pierwszy. Zeszyt 5—6. Kraków, 1884. Redaktor X. M. Morawski T. J.

Články historické: Horwaci w Dalmacyi pr. X. W. Zaborskiego (dokončení); Listy kardynala di Côme do O. Antoniego Posewina T. J. z léta 1583, 26. února — 14. května; Wojenne plany Stefana Batorego v letech 1583—1586 pr. X. Stanislava Załęskiego T. J.; Gdzie spoczywają, szczęty Stanislawa Leszczyńskiego? pr. A. H. Kirkora; četné recense děl historických, dopisy o současném hnutí politickém a náboženském.

Slovenské Pohľady. Redaktor Sv. Hurban. V Turč. sv. Martine 1884. Ročník IV. Sešit 2.

J. M. Hurban, Ľudovít Štúr (zvláště účastenství jeho při slovanském sjezdu v Praze 1848); Pav. Križko, Kremnický městský majetek; Bysterský, Pohľady na historiu vzkrieseného Slovenska II. (pozoruhodné, ale ne ve všem potěšitelné).

Ueber das Verhältniss Englands zu Rom während der Zeit der Legation des Cardinals Otho in den J. 1237—1241. Von Dr. Heinrich Weber. Berlin, 1883. 8°.

R. 1213 uzavřel král anglický Jan s papežem Innocencem III. smlouvu, kterouž země své, Anglii i Irsko, papeži a nástupcům jeho postoupil a jako papežské léno zpět přijal, aby tím sobě pomoc papežovu proti nespokojeným

manům říše své i proti Francouzům zjednal. Mimo jiné uvolil se král anglický k ročnímu poplatku 1000 liber št. O poměrech, které se následkem smlouvy této vyvinuly, jedná spis dotčený.

Kaiser Maximilian I. Auf urkundlicher Grundlage dargestellt von Prof. Dr. Heinrich Ulmann. Erster Band. Stuttgart. Verlag der J. G. Cotta'schen Buchhandlung 1884. 8° str. XVIII a 870.

Spis tento bez frase sluší pokládati za vyplnění citelné mezery v dějinách rakouských a německých. Všecko to, co o Maxmilianovi před tím psáno soustavně, jest buď zastaralé nebo nepatrné. Ulmann na širokém základě s kritickým použitím všeho tištěného materialu a mnohých archivalií ve dvou svazcích podati chce život a dobu vlády Maximiliana I.; nejen politické příběhy, než i také význam a vliv Maximilianův na vědu, umění, vojenství a náboženské poměry má býti všestranně vylíčen. První svazek jde od r. 1486 a celkem nepřekročuje rok 1500. Obsah hlavních kapitol jest tento: Von der Wahl zur Thronbesteigung 1486—1493; Pläne und Anknüpfungen der ersten Jahre 1493—1495; Maximilian und die Reichsreform 1486 bis Anfang 1496; Die Heerfahrt nach Italien im Jahr 1496; Innere und äussere Politik des Jahres 1496 bis Anfang des Jahres 1499; Die Losreissung der Schweiz vom Reich; Blick auf Maximilians Räthe, sowie auf die innere Verwaltung und das Heerwesen. — Práce celá zabíhá do velkých podrobností, než vše pojato jest velmi objektivně, střízlivě a kriticky. Zvláště charakteristika císaře Maximiliana a jeho rad jest docela správná a spravedlivá. Sloh poněkud unavuje.

Geschichte Schlesiens von Dr. C. Grünhagen, Gotha, Fr. A. Perthes 1884. Fünfte Lieferung. 8° stran 321—400.

Sešit pátý této znamenité, od nás již prve oceněné knihy (Sbor. Hist. 1884 str. 124) zavírá v sobě dějiny slezské za vlády Matiáše Korvína, Vladislava a Ludvíka. V krátkých, jasných rysech podána jest charakteristika panovníků těchto velmi dobře. Pak začíná zvláštní kapitola, jíž zakončí se I. díl slezských dějin. Jest to výklad o národnosti, obchodu, průmyslu, hornictví, mravech, náboženství a vzdělanosti ve Slezsku od nejstarších dob až do r. 1526. Zvláště zajímavým jest odstavec o národnosti, z něhož vysvítá, jak mocně války husitské a vladaření Jiříka Poděbradského působily na rozšíření českého jazyka v poněmčilém Slezsku. „Koncem XV. století jest německá listina v horním Slezsku neslýchanou zvláštností!“

Geschichte der Stadt Rumburg bearbeitet von Rob. Lahmer. Rumburg 1884. 8°.

Historische Memoiren der Stadt Mies und deren Umgebung. Von Ign. Fischer. Mies 1883. 8°.

Geschichte der königl. Stadt Karlsbad historisch, statistisch und topographisch dargestellt von Vincenz Prökl. Karlsbad, 1884. 8°.

Opět tři nové historické monografie měst německých naší země, jichž titule svědomitě zde udáváme. Co se ceny jich týče, odvoláváme se k slovům svým, které jsme v předešlém sešitě (str. 126.) při stejné příležitosti pronesli; o spisech těchto platí u míře ještě větší.

Mittheilungen des Vereins für Geschichte d. Deutschen in Böhmen. XXII. ročník (1884) má následující obsah: „Wallensteins Grab, v. Dr.

H. Hallwich; Eine alte Dorfurkunde, v. Dr. L. Schlesinger; Das deutsche Volkslied in Böhmen, v. A. A. Naaff; Ueber die Entstehung und Entwicklung der ältesten Stadtbücher in Böhmen, v. Dr. V. Prochaska; zur Gesch. des Braunkohlenbergbaues in Böhmen v. A. Arlt; Urkundliche Beiträge zur Gesch. Böhmens im 14. und 15. Jahrhund. v. Dr. J. Loserth; Iglau's Widerstand gegen Georg von Poděbrad, v. J. Wallner; Die Herren von Michelsberg als Besitzer von Weleschin, v. J. M. Klimesch; Zur Verpflanzung der Wiclifie nach Böhmen, v. Dr. J. Loserth; Falsch datirte Budweiser Urkunden, v. K. Köpl; Deutschböhmische Dorfweisthümer, v. Dr. L. Schlesinger; Die Anfänge des Hauses der Riesenburge, v. J. Teige; dále jiné drobnější články historické, literarní kritika, ku konci pak přehled článků Čech se týkajících v rozličných časopisech tu- i cizozemských r. 1883 uveřejněných.

Mittheilungen des Instituts für österr. Geschichtsforschung. Red. v. E. Mühlbacher. V. Bd. Heft 1: „Ueber bairische Traditionsbücher und Traditionen v. Oswald Redlich; Bernardus Marango v. Hans v. Kap-herr; Die Goldene Bulle und ihre Originalausfertigungen v. Theodor Lindner. Heft 2. Pipins und Karls d. G. Schenkungsversprechen v. Paul Scheffer-Boichorst; Römische Studien I. Die päpstlichen Register des 13. Jahrhunderts v. F. Kaltenbrunner, menší zprávy a lit. kritiky.

Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde. Sv. IX. obsahuje mimo jiné: Die Wiener Handschrift der Bonifatius-Briefe, v. W. Dieckamp; Albrecht von Hohenberg und Matthias von Neuenburg, v. K. Wenck; Die Einführung des griechischen Paschalritus im Abendlande, v. Br. Krusch; Briefe des Freih. v. Stein an N. F. v. Mülinen, v. A. Stern; Ueber die Vita Lulli u. ihren Verfasser, v. O. Holder-Egger; Zur Diplomatik Silvesters II., v. P. Ewald; In den Bibliotheken der Normandie, v. S. Löwenfeld; Handschriften der königl. Bibliothek zu München, v. O. Holder-Egger; Ueber den sog. Catalogus Cononianus der Päpste, v. G. Waitz; Gefälschte Bullen in Monte Cassino, v. J. v. Pflugk-Harttung; War Johannes von Gorze historischer Schriftsteller? v. W. Schultze; Acht Briefe aus der Zeit König Berengars, v. S. Löwenfeld; menší články a zprávy literarní.

Historische Zeitschrift (H. v. Sybel). N. F. Bd. 15. Zur Geschichte der puritanischen Revolution, v. M. Brosch; Ranke's Weltgeschichte, v. R. Pöhlmann; Friedrich d. Grosse und die Familie Broglie, v. R. Koser; Das Kurfürstenthum Brandenburg in den ersten Monaten des J. 1627, v. J. O. Opel; Die römische Manipulartaktik, v. H. Delbrück; Preussen und Frankreich 1795—1800, v. Ad. Wohlwill; Roger Baco, v. J. Langen; Byzantinische Kaiserpaläste, v. G. Hertzberg; Die ersten Schritte der neueuropäischen Philosophie, v. Emil Feuerlein; literarní kritika.



Tiskem a nákladem J. Otty v Praze.

Redakci „Historického Sborníku“ zaslané spisy:

Naše znovuzrození. Přehled národního života českého za posledního půlstoletí. Sestavil Jakub Malý. Část pátá: Nová doba ústavní až do zavedení dualismu. (Politické bibliotéky české svazek VIII.) Nákladatel J. Otto. V Praze 1884.

Řeči dra. Frant. Lad. Riegra a jeho jednání v zákonodárných sborech. Sešit VII. (Polit. bibliotéky české č. V.) Nakladatel J. Otto. V Praze 1884.

Paměti královského města Velvar. Sestavil a vysvětluje František Vacek, kaplan na Smíchově. Sešit II. a III. Nákl. spisovatelovým. V Praze 1884.

Sv. Method á Uhorsko. Pojednáva Fr. V. Sasinek. Nákladom spisovatelovým. Turč. Sv. Martin. 1884.

Osvěta, listy pro rozhled v umění, vědě a politice. Redaktor a vydavatel Václav Vlček. Ročník XIV. Číslo 1.—6. V Praze 1884.

Slovanský Sborník statí z oboru národopisu, kulturní historie a dějin literárního i společenského života. Ročník III. Red. Edv. Jelínek. Nákladem J. Otty. V Praze 1884. Číslo 5. a 6.

Místní jména na Podřípště dle správného psaní. Sestavil řed. Frant. Prusík. Tiskem a nákladem A. Mareše v Roudnici. Fol.

Časopis muzejního spolku Olomuckého. Red. J. Havelka. Číslo 2. Vydáno v dubnu 1884.

Vesna s přílohou: *Literární listy.* Red. Fr. Dlouhý v Brně. Čísla 7.—11.

Študentské listy. Redaktor, vydavatel a nakladatel Frant. Bačkovský. Ročník IV. Číslo 7. a 8. V Praze 1. května 1884.

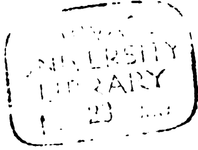
Bibliografija dziel, rozpraw i artykułów czeskich dotyczących rzeczy polskich. Część druga (1878—1882). Zestawil Edw. Jelínek. V Krakowě 1884. (Osobne odbicie z X. tomu rozpraw Wydz. filolog. Akad. Umiej.)

Przegląd powszechny. Tom II. Nro. 5. a 6. Redaktor: T. J. X. M. Morawski. V Krakowě 1884.

Slovenské Pohľady. Časopis pre literatúru, vedu, umenie a politiku. Redaktor Svetozar Hurban (Vajanský). Ročník IV. Sošit 2. V Turč. Sv. Martině. 1884.

Mittheilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen. XXII. Jahrgang. Nro. II.—IV. Nebst der literarischen Beilage. Redigirt von Dr. L. Schlesinger. Prag 1883—1884.

ROČNÍK II.



SVAZEK 4.

SBORNÍK HISTORICKÝ.

Vydává a rediguje

Dr. Antonín Rezek,
c. k. universitní professor v Praze.

1884.

„Sborníku historického" vychází 6 svazků za rok a předplácí se na celý rok zl. 3·60, poštou zl. 4·—, na půl roku zl. 1·80, poštou zl. 2·—.



V PRAZE.
Tiskem a nákladem J. Otty, českého universitního knihkupce.
1884.

OBSAH:

Stránka

Počátkové semináře arcibiskupského v Praze. Příspěvek ku dějinám universitním. Sepsal Ferd. Tadra 193

Osudy Unhoště ve třicetileté válce. Sdělil Frant. Melichar 202

Jana Františka Beckovského „Poselkyně starých příběhův českých díl I.“ (r. 1700.). Sepsal prof. Ant. Truhlář 211

Linie Kunštatsko-Lysická. Příspěvek k rodopisu českomoravskému. Napsal Jan Tenora. (Dokončení) 220

Jeronym Makovský z Makové, nejvyšší komorník Rudolfa II. Sepsal Josef Svátek 231

Paměti Jiřího Vácslava Paroubka, někdy vikáře a faráře v Líbeznicích. Sdělil Vácslav Beneš-Třebízský 240

Drobnosti historické: Zpráva o sněmu Svatovácslavském r. 1487. Sdělil Karel Köpl; O soudu mezním. Sdělil Karel Köpl; Pamětní spis podkomořího Krištofa Vratislava z Mitrovic knížeti Karlu z Lichtenštejna r. 1623. podaný. Sdělil Ant. Merz 247

Nejnovější literatura historická se zvláštním zřetelem ku dějinám českým. Sestavili prof. dr. Fr. Storch, Ferd. Tadra a Ant. Rezek 253

Všechny dopisy, rukopisy a knihy pro „Sborník historický“ buďtež laskavě zasýlány buď do knihtiskárny páně **Ottovy (Karlovo náměstí č. 34.)** aneb dru. **Ant. Rezkovi** do **Salmovy ulice čís. 9.** (Po čas prázdnin do **Ústí nad Orlicí.**) — Rukopisy neupotřebené se vracejí.

SBORNÍK HISTORICKÝ.

Ročník II. — 1884 — Svazek IV.

Počátkové semináře arcibiskupského v Praze.

Příspěvek ke sporu kardinala Harracha s jesuity a ku dějinám vys. škol Pražských.

Napsal *Ferdinand Tadra.*

Nebude snad od místa, nyní kdy se o to jedná, aby za příčinou rozdělení staroslavného učení Pražského ve dvě dle řeči vyučovací se lišící části i poměr fakulty theologické a spojeného s ní semináře arcibiskupského přiměřeně upraven byl, vylíčiti založení a první počátky tohoto semináře za poměrů částečně nynějším se podobajících, kdy taktéž universita Pražská — ovšem z jiných příčin a v jiném ohledu — ve dvě části rozdělena byla, v universitu totiž Karolinskou s fakultami právnickou a medicinskou a v universitu Klementinskou s fakultami theologickou a filosofickou.

V době největšího ponížení národa českého, mezi tím co ještě hluk válečný brzy v Čechách, brzy v bližším neb vzdálenějším sousedstvu Čech se rozléhal, vedle protireformace náboženské, která jednotu u víře v Čechách způsobiti měla, dvě ještě události vnitřního života poutají pozornost naši v míře nemalé. Obě úzce spolu souvisí, ano povstaly snad jedna z druhé, aniž by se lehce určiti dalo, která byla co do času přednější. Jsou to totiž: 1. Spor arcibiskupa Pražského kardinala Harracha s řádem jesuitů, tehdy ovšem na vrcholu moci své stojícím, 2. spor v příčině sloučení university Karolinské s Klementinskou, v němž arcibiskup jakožto kancléř vysokého učení Pražského přední místo zaujímal.

Arnošt z Harrachu, kterýž po smrti Lohelia v 25. roce věku svého (r. 1624) arcibiskupem Pražským, brzy potom (r. 1625) kardinalem se stal, patří mezi nejznamenitější správce arcibiskupství Pražského jak vynikajícím postavením svým v době pro Čechy tak osudné, tak i skutečně nadobyčejnou činností svou ve všech oborech. Vypsání života jeho jest pro dějiny církevní v Čechách veledůležité, ovšem také v té míře veleobtížné, hlavně za příčinou ohromného množství rukopisného materialu během dlouhého uřadování jeho (1624—1667) nakupeného, nyní namnoze po rozličných archivech roztroušeného.[1]) Obě události

[1]) Mimo archivy Pražské a Vídeňské hlavní důležitost má archiv hraběcí rodiny Harrachovy v Mostě n. L.; o němž jsem krátký přehled podal ve Sborníku hist. I. str. 17. a násl.

dotčené zajisté v životopisu jeho důležitou část vyplňovati budou. K nim pak druží se vyplývající z nich událost třetí, o kteréž nyní jednati chceme, totiž založení semináře arcibiskupského v Praze.

Odpor kardinala Harracha proti řádu jesuitů, kterýž brzy po dosednutí jeho na stolec arcibiskupský ve zjevný spor vypukl, musil míti kořeny a příčiny mnohem hlubší než jak se nám v dotyčných spisech současných jeví. Ohromná moc, které jesuité toho času dosáhli, hlavně pak okolnost ta, že měli úplně v moci své skoro veškeré školství české, nebyla po chuti duchovenstvu ostatnímu, ani světskému ani řeholnímu; většina mladíků, vychovaná ve školách jesuitských úplně v duchu a smyslu jejich, obracela se — věnovala-li se vůbec stavu duchovnímu — do řádu jesuitů, kdežto ostatní řádové málo kleriků měli, ano často, jakž sami tvrdili, vývrhelem mládeže spokojiti se musili a následkem toho hynuli. Taktéž panoval veliký nedostatek duchovenstva světského, aby se tomu odpomohlo, založen roku 1627 seminář papežský v Praze; kterýž však z příčiny prve dotčené též jen málo žáků měl. Aby tedy vychování mládeže, hlavně nastávajícího duchovenstva, nezůstávalo jediné a úplně v rukou jesuitů a by se trvající nouzi o duchovenstvo světské odpomohlo, předsevzal si kardinal, zříditi vlastní svůj seminář spojený se školami přípravnými, řízenými od učitelův a kněží buďto světských neb řeholných, vyjímaje řád jesuitů, kdež by mládež zdarma vydržována a vychovávána byla, z níž by pak způsobilé duchovenstvo světské vzdéláváno bylo.

K tomu cíli, hlavně pak k získání peněžitých prostředků k založení, zřízení a vydržování semináře a škol s ním spojených, spojil se kardinal s opaty předních klášterů českých, kteří od nového semináře, jenž také jim sloužiti měl, veliký prospěch pro opětný rozkvět klášterů svých očekávali. Byl to především opat Strahovský a generalní visitator řádu praemonstratského, Kašpar Questenberg, a opat kláštera Zbraslavského, generalní visitator řádu cistercienského. Oba tito opatové nejen značnými příspěvky peněžitými ku zřízení semináře arcibiskupského přispěli, ale mimo to uvolili se zříditi pro kleriky a žáky své zvláštní semináře či kolleje se školami arcibiskupskými spojené; vedle toho pak slíbili, že s počátku členové řádu jejich na školách těch úřad učitelský beze vší náhrady zastávati budou, jakož již dříve Strahovští při farním kostele sv. Mikuláše na Starém městě Pražském jim náležejícím faru školu sobě byli zřídili, kterouž později do semináře svého přenesli.[2])

Jiné znamenité pomoci k zřízení semináře dostalo se právě v tom čase kardinalu Harrachovi od rady Starého města Pražského. Nedávno před tím (24. září roku 1626) odkázal totiž appellační rada Petr Fuchs z Wramholzu statek svůj Sovinky v kraji Boleslavském v ceně 25.000 zl mimo to pak 15.000 kop dluhu jemu císařem na konfiskaci Kladské za psaného a konečně dům svůj na rynku Staroměstském v Praze [3]) k tom

[2]) V psaní opata Strahovského kardinalovi ze dne 19. února r. 1639 (Arch v Mostě n. Litavou fasc. 21. fol. 505) nalézáme zmínku, že v klášteře uloženo je 21.000 zl. rýnských, které po smrti opatově obráceny mají býti na seminář.

[3]) Štatek Sovinky (totiž: městečko Sovinky, městečko Kovaniny, ves Spik a ves Krásná se vším příslušenstvím) prve Václavovi Hrzaně z Harasova patři však z provinění jeho na krále spadlý, prodán byl 13. března 1623 Petrovi Fuchso za summu 21.820 kop 40 gr. míš. — Dům nadační Fuchsův jest nynější čís. 519.

účelu, aby z úroků vycházejících v domě tom 12 mládenců „kteřížby k liternímu umění spůsobni a dobrých poctivých potřebných lidí dítky byli, pokrmy, nápoji a v oděvu soukeném, slušném, šedivé barvy, šaty ložními, knihami a jinými potřebami dle slušnosti a potřeby bez všelikého ouplatku vychováváni byli; kteřížto mládenci neb dítky mají každého času s vědomím a radou pánův P. jezuitův přijímáni býti i také k nim na studium každodenně choditi". Vymínil pouze, aby vdově jeho doživotně jistá summa vyplácena a františkanům u panny Marie Sněžné ročně 50 zl. z toho dáváno bylo. Vykonávatelem své vůle ustanovil Fuchs radu Starého města Pražského. Poněvadž však za příčinou běhů válečných statek i dům malý užitek nesl, dluh pak navzdor častému upomínání zaplacen nebyl, nebylo lze radě Staroměstské nadání Fuchsovo ve skutek uvésti. Kardinal učinil tedy radě Staroměstské návrh, aby nadání Fuchsovo jemu postoupili, přislibuje, že vůle testatora má ve všem naplněna býti, ano že chce (místo 12) osmnácte synův neb sirotkův Staroměstských rodilých, kteřížby jemu od rady Staroměstské praesentirováni byli, do semináře svého přijmouti a vychovávati „s tím doložením, aby 12 z nich každému na svobodné vůli bylo, buď světským aneb duchovním zůstati, šest pak ostatních aby povinni byli, k stavu duchovnímu přistoupiti". Ve smyslu tomto byla dne 28. února 1628 uzavřena smlouva mezi kardinalem a radou Staroměstskou, kterážto listem císařským, daným ve Vídni dne 26. března 1629, schválena a potvrzena byla („toho šetříce, že vyzdvižení takového alumnatu a seminarii k velikému vzdělání, prospěchu a rozmnožení pravé a samospasitelné církve katolické sloužiti bude, nadepsanou smlouvu a narovnání jsme milostivě schváliti a potvrditi ráčili"). Císař sobě však vymínil, kdyby počet 18 mládenců nebyl plný, aby sám některého syna ze služebníkův svých mohl do semináře arcibiskupského dáti.[1])

Dále žádal kardinal k provedení úmyslu svého za příspěvek z kasy solní, ustanovené ovšem v první řadě ku podpoře duchovenstva, jemuž v letech dřívějších statky pobrány byly. Kongregace kardinalů de propaganda fide, kteréž správa kasy solní náležela, svolila s vědomím papeže k tomu, že kardinalovi k zaplacení domu, kde seminář arcibiskupský zřízen býti měl, 18.000 zl. rýnských dáno a mimo to 20.000 zl. na obyčejný úrok 6%, půjčeno bylo, s tou výminkou, aby za to 10 alumnův od kongragace jmenovaných v semináři vychováváno bylo. Posledně jmenovaná suma 20.000 zl. půjčena opět pod úrok od arcibiskupa a pojištěna z polovice na panství Albrechta z Valdštýnu Nových Zámcích, zapsaném manželce jeho Isabelle rozené Harrachové, sestře kardinalově, z druhé polovice pak na statku rodiny Harrachovy, totiž Branné u Jilemnice.

Kardinal sám věnoval a ustanovil z příjmů svých na vydržování semináře ročně 1000 zl., ovšem s tím podotknutím, že tím nikterak nemá vázán býti nástupce jeho na stolci arcibiskupském. Konečné vypsána

rynku Staroměstském (tenkráte vedle domu rytíře Antonína Šliffa, nyní nárožního do Železné ulice); později dostal se v držení Kartouzského kláštera ve Valdicích (až do roku 1782).

[1]) Nadání Fuchsovo i smlouva kardinala s radou Staroměstskou jakož i potvrzení císařské zapsány jsou ve dskách zemských (Instr. číslo 142. M. 21; a číslo 621. [illegible] 27).

*

byla sbírka po farářích celé arcidioecese Pražské, aby dle nařízení koncilia Tridentského každý dle možnosti, 1—2 tolary ročně, k vydržování semináře přispíval, což dle rozpočtu asi 500 nebo 600 tolarů ročně vynésti mohlo. V čase však tehdejším nebylo lze za příčinou velikého ochuzení důchodů farních odvádění příspěvků těchto přísně vymáhati, tak že suma tímto způsobem vycházející výše dotčené nedosahovala.[5])

S těmito prostředky přistoupil kardinal Harrach k uskutečnění svého úmyslu a koupil k tomu účelu prostrannou místnost, tak zvaný Dvůr Králův u Celetné ulice blíže příkopu Starého města Pražského, bývalé sídlo králů českých, tenkráte majetek kněžny Polyxeny z Lobkovic, za kterýž zaplatil hotově 18.000 zl. rýnských jemu z kasy solní povolených.[6]) Na domě tomto bylo od starodávna právo pivovárečné a šenkovní, k němu patřilo několik menších domků na prostranství jeho postavených, které pronajaty byly, tak že z celého domu asi 200 kop ročně vycházelo. Z veškerých důchodů pro seminář určených mělo býti asi 30 alumnů vydržováno, poněvadž ale, jak již praveno, za příčinou těžkých časů důchody ty velice ztenčeny byly, statek Sovinecký málo vynášel, dluh 15.000 kop zaplacen nebyl a j.; obmezen byl počet alumnů dle příjmů, tak že v prvním čase jen asi 10—15 jich chováno, kterýžto počet dle možnosti rozmnožen býti měl. Značným nákladem zřízeny byty a všeliké potřeby pro seminaristy, tito skutečně sem uvedeni — však vpád saský roku 1631 učinil prozatím konec všemu; Praha od vojska saského obsazena, seminaristé vypuzeni, veškeré věci v semináři nalezené pobrány.

O dalších osudech semináře arcibiskupského v začátcích jeho, o překážkách jemu v cestu kladených, jakož i o zřízení nových škol arcibiskupských se seminářem spojených chceme vypravovati dle důležité zprávy, která jménem kardinalovým roku 1640 císaři podána byla. Dříve však jest nám následující předeslati.

Založení nového semináře arcibiskupského bylo hned s počátku proti mysli otcům tovařišstva Ježíšova, jelikož nebylo pochyby o vlastním účelu jeho. Bylť tedy snahou jesuitův, aby ne-li založení aspoň prospívání semináře nového překazili, hlavně tím, když by zamezili otevření škol arcibiskupských, od nich úplně nezávislých. Doufali toho mocným vlivem svým při císaři dosáhnouti proti kardinalovi, ano proti papeži a kongregaci de propaganda fide, kteří zřízení semináře i škol s ním spojených všemožně podporovali. Když pak po vypuzení Sasů z Prahy a z Čech kardinal opět o obnovení svého semináře se zasazoval a když

[5]) Roku 1641 podává kardinal Harrach císaři zprávu o stavu far v království Českém, v níž praví: „Z dřívějších 2300 far zbývá nyní sotva 1000, z těch však více než polovice nemá žádného duchovního správce. Z ostatních sotva 30 far má tolik důchodů, aby z nich farář své slušné vychování měl a proto musí farář skoro vždy více far zastávati, aby živ býti mohl, tím pak se stává, že některé farní kostely málo kdy faráře svého viděti mohou. Tak jest v Slanském kraji 88 far, však jen 20 farářů, v Chrudimsku 165 kostelů a jen 21 farářů, v Kouřimsku více než 100 kostelů, však pouze 11 farářů, tak že zde více než 50 kostelů úplně bez kněze jest. Podobně mají se věci i jinde." — K dotčeným nahoře důchodům semináře arcibiskupského přibyl r. 1636 dar Jetřicha Berky z Dubé, kterýž semináři dlužní úpis na 5000 kop jemu z komory české příslušejících postoupil. (Archiv v Mostě n. L. fasc. 21.)

[6]) Smlouva dd. 27. května 1631 vložena do desk zemských.

roku 1635 seminář ten opět v život vstoupil, nepřestávali jesuité kardinalovi všemožné překážky v cestu stavěti. Císaři byla zpráva podána, že kardinal nikoli pouze seminář, leč nové vysoké učení v Praze zříditi chce. Císař, kterýž všemožně se vynasnažoval, aby rozdvojené učení Pražské opět sloučeno bylo, nechtěl ovšem k tomu svoliti, aby ještě třetí učení v Praze nově zřízeno bylo a nařídil svému zástupci při dvoře papežském, knížeti de Bozzulo, aby v tom smyslu s papežem jednal. Následkem toho zostřil se velice poměr mezi kardinalem a jesuity a vypukl brzy na to v zjevný spor, kterýž nebyl nikterak v zájmu církve katolické. Podnětem k tomu byl následující případ.

Jako častěji strhla se roku 1636 mezi dvěma studenty, z nichž jeden byl klerik semináře arcibiskupského, druhý studující university Karolinské, rvačka, v níž alumnus arcibiskupský od protivníka svého těžce raněn byl. I vznikl z toho delší spor, před kterým soudem by záležitost ta vlastně souzena býti měla. Kardinal předvolal studenta Karolinského před soud arcibiskupský (propter percussionem clerici); tomu se však protivila universita a jesuité a nechtěli vinníka vydati, odvolávajíce se na výsady universitní. Kardinal však vyhlásil rozsudek, jímž vinníka exkommunikoval a nařídil, aby konsistorialními sluhy zatknut a uvězněn byl. Z toho však vzniklo veliké rozčilení mezi studujícími universitními, kteří proti rozsudku arcibiskupského soudu protestovali a násilím vyhrožovali, kdyby snad proti soudruhu jejich také násilí užito bylo. Zároveň podali rektorovi university spis (13. června 1638), v němž toto své usnesení oznámili a za ochranu kollegy svého žádali. Rektor tehdejší, Jiří Meridies, poslal spis tento místodržitelům s poznámkou, že proti násilí s obou stran vyhrožovanému nemůže ničeho jiného činiti, než k moci světské se utéci a za pomoc žádati, aby právo porušeno nebylo. Exkommunikační dekret arcibiskupského soudu byl mezitím na dveřích kostelních i na obou universitách vyvěšen, brzy však od studentů, které jesuité zjevně podporovali, stržen a na jeho místě protestace vyvěšena.[7]) Kardinal sám, jeda jednoho dne ve voze kolem Karolina a Klementina a vida protestaci na dveřích přibitou, kázal zastaviti a ji strhnouti. Na prvním místě se tomu studenti neprotivili, avšak když kardinal odejel, vyvěsili novou protestaci; před Klementinem však blíže mostu jeden jesuita a jeden ozbrojenec vrhli se na průvodce arcibiskupova a bylo by bezmála přišlo ke krveprolití. Kardinal oznámil případ ten místodržitelům psaním daným dne 8. června 1638 žádaje, aby jesuitům takovéto zjevné zprotivení se přísně zakázáno bylo.[8])

[7]) O události této vydán roku 1638 v Praze spis „Animadversio in protestationem factam a magistratu academico universitatis Carolinae contra d. Paulum comitem ab Aldringen, episcopum Tripolitanum, subdelegatum apostolicum", kdež otištěny jsou dotyčné listy i protestace university. Legat papežský stál na straně arcibiskupově.

[8]) Kardinal praví mezi jiným v psaní tom: „Die Jesuiten in Summa machen mirs gar zu grob. Im Heimbfahren habe ich ihnen von der Carolina und von dem Thor bei der Brucken ihre neue Protestation abreissen lassen. Bei der ersten haben sie sich zwar nicht widersetzt, aber doch gleich, nachdeme ich fürüber gewesen, eine andere wieder angeheftet, bei dem andern hat ein Jesuiter selbst meinem vom Adel in den Zaumb griffen und die Wacht ihme die Hellebarden an die Brust gesetzt und nachdeme ich fürüber gewesen nicht allein ihre Protestation wieder aufgeh[illegible]kt, sondern auch meine Schrift herundergerissen." (Arch. v Mostě n. L. fasc. 21.)

Když zprávy o událostech těchto ke dvoru došly, nařídil císař psaním svým, daným dne 19. června 1638, místodržícím, aby k uvarování veřejného pohoršení veškeré násilí s obou stran zamezeno a pokoj zachován byl, jesuité aby slušnost a poníženost patřičnou ke kardinalovi zachovávali a své žáky na uzdě drželi; studentům vůbec aby zbraň nositi přísně zakázáno bylo a by každý, kdo by proti nařízení tomuto jednal, přísně trestán byl.[9])

Kardinal, takto ovšem rozhořčen, užil brzy na to moci a práva svého v mnohem větší míře proti jesuitům, a sice v ohledu pro ně nad jiné důležitém. Jesuité měli totiž právo ve všech kostelích Pražských kázati; poněvadž však ani v kázáních kardinala nešetřili, zakázal jim tento kázati v kostelích Pražských vyjímaje jen ty, které jim ve správu odevzdány byly. To bylo ovšem příliš jesuitům a proto žádali císaře o neodkladné zakročení proti kardinalovi. Císař skutečně brzy na to vydal přísný rozkaz kardinalovi, aby nařízení své odvolal a jesuitům jako dříve svobodně kázati povolil, aby si budoucně ničeho podobného nedovoloval, dříve než by svolení císařského dosáhl a by o těchto věcech a vůbec o posledních příbězích do Říma žádných zpráv neposýlal, dokud císař sám osobně do Prahy nepřijede a o všem důkladně se nepřesvědčí. Kardinal Harrach nemohl ovšem v té věci ihned povoliti, nechtěl-li, aby vážnost jeho velikou újmu trpěla, a proto dal obšírný spis shotoviti, v němž důvody, proč jesuitům kázati zapověděl, podrobně vylíčil;[10]) zároveň pak i sám několikero psaní císaři v té věci učinil, v nichž oprávněnost kroku toho dokazoval.[11])

---

[9]) Rozhodnutí kongregace de propaganda fide (dané dne 12. února 1639) znělo v ten smysl, že soud v záležitosti obou studentů přísluší arcibiskupovi.

[10]) Spis tento, k poznání tehdejších poměrů veledůležitý, taktéž se nalézá v hraběcím archivu v Mostě n. L. fasc. 31. Ku konci se praví: „Quae cum ita sint, laudantur quidem illi, qui pro ea qua pollent auctoritate utramque partem congruis rationibus flectere nituntur, at unum tamen est, quod pene ad commiserationem et lacrymas commovere possit ac debeat christiana pectora, nimirum, existere catholicos, qui societatem hanc eousque venerantur, ut non solum iniquum putent, eam ob tam acerba scandala mortificari, verum etiam excusare ac laudare non desinant, rati, perniciosius esse ecclesiae Dei minui ob perpetrata scandala ejusque auctoritatem, quam eatenus uti supra dehonestari ac ludibrio haberi totam pene ecclesiam Dei putentque laudabiliter, societatem tam atrociter resistere ac desaevire uti supra, iniquum vero, tot tantosque ecclesiae praesules audere unam vocem edere, qua se ludibrio habitos doleant.“ Celkem uvádí kardinal osmnáct článků stížných proti jesuitům.

[11]) Z dvou vlastnoručních konceptů kardinalových chci zde některé ukázky podati. V listě dd. 30. června 1638 praví mezi jiným: „Gott weiss, dass mein Gemüth frei ist, ich will nicht sagen von allem Hass, sondern gar auch von aller geringsten Bitterkeit wider gedachte Patres und ihr Institutum, welches sonsten der katholischen Kirchen sehr nutzlich und wol anstehet, und dass ich ihnen in deme, was von mir als Ordinario dependiret mehrers als keiner andern Religion nachgegeben und nachgesehen habe, aber unmüglich ist mir wol viel ihrer Actionen und Proceduren, so sie von etlichen Jahren hero wider mich vorführet, welche meines Erachtens eben so wenig von der h. Röm. Kirchen approbirt oder entschuldigt werden können, nicht unrecht zu heissen. Bei alle dem hab ichs immer zu toleriret und dissimulirt, doch Eu. K. Mtt. die Wahrheit zu bekennen, nicht ohne dass nicht ich vor 2 Jahren schier die Gedult verloren gehabt, als sie neben ihren Studenten eine ungerechte Sach defendiret usw . . . Was die Wiedereinantwortung der Kantzeln belangt erkläre ich mich gegen Eu. K. Mtt. unterthenigst, dass ich es mit höchster Consolation thuen will, sobald nur gedachte Patres auf den violirten Respect gegen ihren Erzbischof, dem päpstlichen Subdelegato, und dem h. Apostolischen Stuel

Tak stály věci mezi kardinalem a jesuity, když roku 1639 vydána byla bulla papežská, kterouž semináři arcibiskupskému v Praze mimo obyčejné potvrzení ještě jiné výhody a výsady poskytnuty byly, mezi nimi i ta, že kardinal měl míti právo, studujícím udělovati ve filosofii a theologii hodnosti akademické. Jelikož na universitě jesuitské za příčinou trvajícího posud sporu s kardinalem z rozkazu papežova již po delší dobu veškeré promoce zakázány byly; použili jesuité příležitosti té proti kardinalovi dovozujíce, že tím pravomocnost císařská uražena, že tím k stávajícím již universitám ještě třetí přistupuje, a sice bez svolení, ano proti vůli císaře. Způsobem tím podařilo se jim, přivésti císaře k rozhodnému vystoupení proti kardinalu Harrachovi. Když po návratu jeho z Říma bulla papežská uveřejněna byla, poslal císař kardinalovi list daný dne 4. října r. 1640, velmi příkrý, v němž jemu rozličné výčitky v příčině zřízení semináře a vymožení bully papežské činil, bullu tuto, poněvadž prý odporuje pravomocnosti královské a zřízení zemskému, za neplatnou prohlásil a kardinalovi užívání výhod v ní obsažených rozhodně zakázal.[12])

---

eine gebührende Satisfaction geleistet haben werden ꝛc...“ — V psaní dd. 7. července 1638 praví: „Ich habe den PP. Societatis die Kantzeln in Prag, deren Disposition allzeit in freier Willkühr der Erzbischofen gestanden ist, absonderlich wegen des öffentlichen Scandali, so sie schon zum öftern in summum contemptum et inhonorationem jurisdictionis ecclesiasticae, pontificiae, archiepiscopalis et clavium ecclesiae, eines solchen Scandali sage ich, dergleichen vielleicht nie, auch bei den allerübelsten Zeiten des Königreichs in Prag gesehen ist worden, dieser Stadt und Diözes gegeben, entzogen. Diese Straf gegen den Verbrecher ist in der Meinung der ganzen Kirchen die geringste, diese Straf turbiret rem publicam auf keine Weis, wie die meisten Geistlichen und Weltlichen attestiren werden, diese Straf kann allemal aufgehebt werden, wann nur die PP. Soc. ihr Verbrechen improbiren und aufs wenigiste vor zwei Zeugen wegen des gegebenen Scandali ein Abbitt thuen. Es lieget viel mehr daran, dass die Dignität eines Cardinals, Erzbischofs und Primatis dieses Königreichs nicht prostituirt und illudirt werde, als dass man den PP. Soc. etwan 4 Kantzeln restituire. Nun ist mir bei gegenwärtigen Circumstantiis ganz unmüglich, solche zu restituiren, wann gedachte PP. ut supra nicht depreciren, demnach mich gar Eu. K. Mtt. selbsten (wir die Redt in der ganzen Stadt herumbgeht) in dieser causa, die das Interesse der allegemeinen Kirchen angehet, inauditum condemniren. Dann thue ichs, so underwirffe ich mein Ministerium einem ewigen Spott und Schandflecken und werde meinen aemulis zu einem Gelächter... Mein Einkommens, mein Blut und mein Leben biete ich Eu. K. Mtt. an, gar das Erzbistumb will ich gern einem würdigeren cediren und weichen, wann es dieselbe also verlangen sollten, als der ich Profession mache in treuem Affect gegen dero Dienst, wo es mir nur mein Gewissen und tragendes Ambt zulassen, keinem was nachzugeben: aber hic et nunc bei so beschaffenen Sachen finde ich je in conscientia nicht, auf was Weis ich den PP. die Kantzeln restituiren oder mein Ministerium, damit ich ihnen, die so viel geringer als ich sein, ein unverdiente Ehr anthue, zu Schanden machen khünte.“ (Archiv v Mostě n. L. fasc. 11.)

[12]) Podáváme zde psaní cís. v plném znění: Hochwürdiger Fürst ꝛc. Wir wollen D. L. nicht verhalten, wie dass Uns eine päbstliche Bull, die in offenen Druck spargirt wird, zukommen, daraus wir nit ohne sonderbares Nachdenken und wider all unser Versehen vernehmen müssen, samb D. L dero aufgerichtes Seminarium nunmehr in ein offene Schul sowohl vor Frembde und weltliche als die Seminaristen ihres Gefallen und eigenen Willens verendert und darüber nit allein ein pabstliche Confirmation aussgetrungen, sondern auch dasselbe gar in eine Academiam versetzen und dieselbe frembder und auswertiger Protection unterworfen, zu geschweigen vieler anderer weit aussehenden und gefährlichen Inconvenientien, die uns und unseren getreuen Ständen an unseren und ihren hohen Rechten und Gerechtigkeiten zu grossem Nachtheil und Praejudiz, ja vielen Geistlichen und Religiosis, die mit Lieb und Ehren ihren Stand und Existimation in unserm Königreich und Ländern her-

Psaní toto, o jehož uveřejnění a rozšíření jesuité se postarali, považoval kardinal ovšem jen za výsledek usilovného namáhání nepřátel svých a proto byla odpověď jeho ne tak k císaři obrácena, leč v hlavních věcech proti jesuitům namířena. Kardinal dal totiž shotoviti obšírný spis, v němž počátek semináře a úmysl zakladatelův zevrubně vylíčen, dále pak veškeré námítky a výčitky v listě císařském obsažené i jinde vyslovené vyvráceny a omluveny byly. Poněvadž pak spis tento byl příliš obšírný, tak že kardinal nemohl od císaře žádati, aby jej celý přečetl a uvážil, dal mimo to shotoviti z něho výtah — asi třetinu obsahující — a poslal vše s psaním daným dne 9. prosince 1640 ke dvoru císařskému, a sice nejen císaři, ale i předním jeho radám, jmenovitě hraběti z Trautmannsdorfu.[13])

---

gebracht, zu merklicher Verkleinerung gereichen und allerlei Scandala publica nach sich ziehen würden, welches aller aber Uns umb so viel mehr befremdt und nachdenklich fürkombt, dass uns von D. L. nie das wenigste vorhero hievon communicirt, sondern dies alles hinderrucks unser ausgewunden und erprakticirt worden. — Gleich wie aber Sie Ihro nur selbsten leichtlich die Gedanken machen können, dass wir uns weder von D. L. noch jemand andern also exauthorisiren lassen und zu diesem so hoch praejudicirlichen Werk nit würden stillschweigen können, sondern nothwendig auf solche standhafte Mittel gedacht sein müssen, wordurch Wir unsere k. und k. Hoheit in schuldigem Respect erhalten ꝛc. als haben Wir vor allen Dingen nit unterlassen wollen, D. L. hierüber alsobald zuzuschreiben und von deroselben zu vernehmen, was es mit dieser päbstlichen Bull vor eine eigentliche Bewandtnuss habe und da dergleichen in deroselben Handen were, so seind Wir gn. gewöllt, dass Uns D. L. des allernechsten eine beglaubte Abschrift davon, wie nit weniger diejenigen Schriften, worauf sich besagte päbstliche Bull referirt und D. L. noch allerlei Dispositiones vorbehält, communiciren, auch benebens nit allein klar und ungefärbte Anzeig thun, warumben und aus was Ursachen Sie sich ein solches Werk, darüber Wir mit Ihr Päbstl. Heil. leichtlich in Unvernehmen gebracht und committirt werden könnten, ohn all Unser als D. L. und Ihres Stifts höchsten benefactoris, Königs und Erbherrns, Vorwissen und Begruess also zuegenöttigter, gefährlichen und unverantwortlicher Weis auszuwirken understanden, sondern auch sich zu erklären, ob sie gutwillig dieser Bull, deren Fortgang Wir doch einmal umb vieler wichtigen Bedenken willen nicht gestatten können, sich begeben und unsere Länder in der Verfassung, darinnen sie unter Unseren königl. Vorfahren und Unserer Regierung hergebracht, unturbirt und unverletzt lassen wollen, allermassen Wir dann deroselben Erklärung hierüber mit dem nechsten wollen erwarten, benebens aber Ihro bei Unserer Ungnad angehalten haben, dass sie inmittelst und bis zu Unserer endlichen Resolution mit allen Promotionibus und anderen Actibus, die sich in besagter Bull auf einigerlei Weis fundiren möchten, allerdings stillstehen und keineswegs damit verfahren, dann im widerigen haben Wir bereit Befehl gegeben, solche auf alle Weis und Weg zu verhindern und zu hintertreiben, dies und keines andern Uns gegen D. L. versehende. — Regensburg 4. Octobris 1640. (Orig. v Pražském archivu arcibiskupském. Acta univ. fasc. II.)

[13]) Veškeré spisy tyto nalézají se v archivu hraběte Harracha v Mostě n. L. (některé z nich v několika exemplářích; jeden exemplář obšírného spisu dotčeného opatřen jest vlastnoručními poznámkami kardinala Harracha. Z listu kardinala k císaři (vlastnoruční koncept) uvádím následující pozoruhodná místa: „... Dignetur Mtas. Va. intellecta sic genuina rei veritate seminarium meum in suo cursu ac functione etiam propria sua auctoritate regia tueri, malevolis ac delatoribus, cuiuscunque status aut conditionis sint, qui me iam toties prosequuntur gratis, me inaudito fidem imposterum nullam adhibere, remedia honori et existimationi meae, quae peto, subministrare ac in gratia et confidentia sua caesarea, ecclesiae meae tam necessaria me conservare.“ A dále: „Tenet me exempli gratia iam a biennio M. Va. haerentem et suspensum circa visitationem exspectare commissarium iubet, qui mihi assistat, nec miror, fuerunt tempora mala, sed interim cum ludibrio meo exiit decretum a camera eiusdem Bohemica, cuius vi deputantur laici ad inquirendum in ecclesias et in officia parochorum, quasi ego aut nullius fidei aut nullius voluntatis ac f... nulli

Z obšírného toho spisu (latinského) podáváme tuto výtah, v hlavní části veškeré úvahy kardinalovy — ovšem pokud větší důležitost pro celou záležitost mají — a zároveň další vypravování prvních osudů arcibiskupského semináře obsahující.

Spis ten má nápis: „Sinceratio Em. D. Cardinalis ab Harrach, archiepiscopi Pragensis, ad puncta contenta in literis S. Caes. Mtis (verosimiliter subreptitiis) sub dato 4. Octobris 1640 in materia seminarii archiepiscopalis Pragensis ad eundem Eminentissimum directis", a uvádí s počátku veškeré ty články psaní císařova, ku kterým se odpověď a vyvrácení podává. Především pak dovolává se kardinal své neoblomné věrnosti a oddanosti k císaři a prosí jej za dovolení, aby směl list jemu zaslaný, ač rukou císařovou podepsaný, za podvržený pokládati, a žádá napřed za odpuštění, bude-li odpověď jeho místy příkrá, že se to nevztahuje k císaři, ale k těm, kdož křivými zprávami způsobili, že list ten vůbec byl napsán.

(Pokračování.)

essem in meo archiepiscopatu... Tandem credat M. Va. minora esse haec doloris mei indicia, quam sit ipse dolor iustus. Protegat me M. Va. et non exanimet in causa ecclesiae et Deus, ut maxime opto, felicitatem reddet Bohemiae, sat diu forsan ob similia tantum infelici." Datum Recitii 9. Decemb. 1640. Mimo to psal kardinal již dříve císaři několikrát v odpověď na psaní jeho, všecky zprávy jeho jsou však obsaženy v obšírném spise dotčeném.



Osudy Unhoště ve třicetileté válce.

Podává *Fr. Melichar.*

„Dříve ještě nežli vojska přátelská i nepřátelská okolo Unhoště se stahovala — vypravuje Pavel Skála ze Zhoře — před onou osudnou bitvou Bělohorskou, když král Fridrich pomocná vojska svá u Zbraslavi shromažďoval, před samými svátky Svatodušními roku 1620 přitáhlo do Prahy 300 rejtharů hraběte ze Štýrum; lid ovšem branný a dobře vypravený, ale při tom loupežníci a škůdcové velicí; nebo kdekoli se ukázali, uměli s ubohým robotným lidem nekřesťansky zacházeti; anobrž v městečku Unhošti, dvě míle od Prahy ležícím, nešetrností ano spíše svévolností jejich stala se obyvatelům téhož místa škoda nemalá, když v pěti domích popelem položených, mimo spížné vozy vojenské a dva soldaty se dvěma dětmi a koňmi čtyřmi uhořelé, drahně obilí pokaženo, tak že škoda šacována byla na 20.000 zl. O čemž zvěděvše sedláci okolní, jimž nemalé škody dotčené rejtharstvo v příbytcích jejich zdělalo, pustili se za nimi do Měst Pražských a spolehajíce na chasu obecní, začali sobě s týmiž rejthary jednoho i druhého dne svátečního takovou šarvátku o věci pobrané, že potom měšťané Malostranští a jiní měli co brániti a činiti přítrž, aby skrze to nějaké veřejné pozdvižení lidu nepovstalo."

To byla první pohroma, která Unhošt stihla asi půl roku před bitvou na Bílé Hoře.

Když Anhalt dne 7. listopadu téhož roku od Rakovníka ku Praze táhl, pozdržel se s vojskem svým v Unhošti a okolí. V Unhošti prý obědval. Osobní přítomnost Anhaltova bezpochyby zabránila velikému vydrancování a vypálení městečka. Leč přes to přece vypálena byla radnice, z níž byly peníze obecní i sirotčí vybrány, spisy rozházeny a potrhány, mnohé i do Prahy zavezeny a zde židům prodány, jak o tom svědčí gruntovní kniha, která se bedlivě chová jakožto vzácná památka ve zdejší c. k. listovně.[1])

Však nebyly to ty jediné útrapy, které stihly Unhošt zmíněného r. 1620. Že ještě krutěji dolehla na občany Unhoštské ruka Páně, dokazuje velmi důtklivá žádost Unhoštských k císaři Ferdinandovi III. o potvrzení privilegií. Část této žádosti k osudům Unhoště roku 1620 čelící zní takto:

K Vaší Cské a Kské Mti v najhlubší pokoře a najponíženější poddanosti se utíkajíce, oznamujem: kterak obec naše potřebná ihned te[illegible]dáž,

---

[1]) Knihu tu koupil 30. prosince 1620 Jan Ctibor Kbelský, měštěnín Starého Města Pražského, na trhu blízko kotců. — Jak se ta kniha do zdejší listovny dostala, pověditi nemohu.

když slavné a svaté paměti JM. Cská pan otec V. Cské a Kské Mti nad svými ouhlavními nepřátely v lethu 1620 na Bílé Hoře vítězství obdržeti ráčil, od jedné i druhé armady k vyplundrování, naposledy k vypálení až i v zříceninu přišla, tak že přes 60 domů vyhořelo a sousedé semo tam se rozběhnouc, několik neděl (místo) pusté zanechali, tu napořád živnosti své i hrdla mnozí jsou potratili. Však potomně zase k svému se navrátíce a dle potřebností svých se vyživujíce, častými durchcuky jsouce až posavad obtěžování, což tak z požehnání božího jsme měli a grunty vyzdvihli zase v lethu 1631, když lid J. Mti kurfirsta saského s pomocníky jeho do tohoto království vpád učinil, o všecko všady až opět k vypálení a k dokonalé záhubě přivedeni, takže obce naší pusté zanechati a přes dvě létě mezi dobrými a poctivými lidmi žebrotou obživovati jsme se musili a posavad v žebrotě a největší chudobnosti (což lidem věřiti se možné býti nezdá, ale Pánu Bohu nejlépe povědomé jest) postaveni jsme; chrám Páně pustý a téměř najmenší věci k posluhování církevnímu a ozdobě jeho v něm se nenachází, fara, škola, špitál ve zříceninu obráceno, dům radní aneb rathaus vytlučen. Dluhu pak na obec v těch neřestech a obtížnostech do 5000 kop míš. jest uvedeno a sousedů proti prvnějšímu sotva třetina nás pozůstává."

Z listiny této velmi důležité dovídáme se přemnohých zpráv o osudech Unhoště. Tak přednášejí otcové městečka svému panovníkovi zprávu, že roku 1620 a násl. přes 60 domů vyhořelo.

Od r. 1620 až do r. 1631, zdá se, že dědiny Unhoště celkem pokoje požívaly, možno-li pokojem nazvati stav ustavičného strachu a rozčilení.

Roku 1631, když obec z rumu zase vyzdvižena byla, přitáhlo vojsko kurfirsta saského, Jana Jiřího, ku Praze a obec Unhoštská dle zmíněné žádosti k dokonalé záhubě přivedena byla, tak že skoro čtyři léta pusta ležela. Až do roku 1636 byla Unhošt takměř opuštěna.

Sotva se ale někteří občané navrátili, tu již 21. února léta 1637 sto koní a třicet pěších od pluku hraběte Mansfelda, vedením nejvyššího vachtmistra z Fictum, mocně do obce vtrhlo a zde do třetího dne zůstalo, z čehož obci 72 zl. škody vzešlo.

Hůře bylo roku 1639 a 1640. Léta 1639 dvě armady jedna švédská a jedna císařská, okolo Prahy ležely a v Unhošti velmi mnoho škod nadělaly. Chrám Páně oloupily, věž zapálily, zvony z ní potloukly, pobraly a do Prahy zavezly. Ubozí obyvatelé městečka, chtějíce životů svých zachovati, ode všeho statečku a jmění svého se rozběhli do lesů Křivoklátských, hledajíce zde úkrytu před vojsky nepřátelskými i přátelskými; neboť v tom čase lid vojenský obojí strany nebyl v dobré kázni, kde jen mohl ubohým obyvatelům, bez rozdílu vyznání, převeliké škody, příkoří a násilí svobodně beze všeho ostychu činiti nepřestával a běda obci, kam se hordy vojska přihnaly o polednách, jsouce hladovy a nemajíce krmiva pro koňstvo své. Kam padly, tam vše vyslídily, pobraly a kde ničeho nenalezly, buď že ukryto bylo, buď že před nimi jiná horda vše pobrala, tam bořily a pálily. Tak stalo se i Unhošti zmíněného léta 1639, jedna armada obec vyjedla a druhá zničila a vypálila. Než vraťme se zase k ubohým uprchlíkům do lesů Křivoklátských.

Tři léta skrývali se ubozí uprchlíci v lesích Křivoklátských s dobytečky svými a stala-li se zde něčí neopatrností škoda nějaká milostivé vrchnosti, musil za to primas státi; ba ani v lesích těch útočiště svá hledati nesměli bez milostivého povolení pana forstmistra Křivoklátského, kteréž povolení jim ani od ochranné vrchnosti odepřeno nebývalo. Leč nového pana forst-

mistra za to vždycky žádati musili. Dokazuje to v „kopialu“ list 146, jenž jest dosti zajímavý a takto zní:

V. Mti urozený pane, nám laskavě dobrotivý!

Od všemohoucího Boha všeho dobrého přejeme věrně rádi. Šetrně V. Mt. předcházíme v příčině dříví posekaného v lesích JMH., kdež před soldateskou a durchcuky vojanskými po tři léta v rozdílném ukrývání do týchž lesů s manželkami i s dítkami a s dobytečkem jsme se uchránili a v božím opatrování zůstávali podle povolení předešlého JMH. pana forstmistra pana Václava Elznice. Jakož pak slušná a náležitá věc byla se v těch příčinách V. Mti opověděti a za povolení žádati. Že pak se v tom velký omyl a pobloužení od nás stalo, v tom se vinni před V. Mtí dáváme. Dne 9. Junii trefíce na dobytek náš náhodou pasoucí ráčili jste poručiti z té pastvy panu primasovi našemu vola za tou příčinou vzíti; on pak pan primas, aby V. Mti hněv žádostivě oblomiti, za to šetrně, abyste ráčili mimo sebe to pustiti, žádal, nic že obdržeti nemohl, než že 7 zl. za to dříví posekané dáti se uvolil.

Z té tehdy příčiny k V. Mti se utíkajíce pokorně žádáme, že nám to provinění přečiněné dobrotivě a laskavě povážíce odpustiti a takových 7 zl., kterých se pan primas náš pro dosažení svého vola uvolil, nám a naší nanejvýš ochuzelé obci pasírovati ráčíte a pokudž by nám kdy ještě taková potřeba nastávala, že bychom ve svejch lesích obstáti nemohli, že nám v těch místech a lesích JMH. se ještě přichrániti povoliti ráčíte. Za to V. Mt šetrně a pokorně žádáme. Učiníce to pro naše budoucí každého času V. Mti volné, líbezné a přátelské odměnění, což jsme k V. Mti té nepochybné naděje, že tato naše slušná obojí žádost laskavě naplněna bude. Datum v městysi Unhošti a. 1646.

Tři léta tedy dleli uprchlíci v úkrytech lesních a obec pusta ležela. Teprva když roku 1642 krutá válka v jiných končinách Evropy zuřila a naší dědinou Unhoštskou klid se rozhostil, oddechli sobě ubozí uprchlíci naši a zvolna se vraceli, aby zaplakali na rumech svých druhdy kvetoucích statků a znova aby sobě zbudovali statečky své, třeba nevědouce, co jim tajemná budoucnost připravuje. — Když si nejpotřebnějších věcí v domácnosti své pořídili, pomýšleli také na to, aby v obci pořádek byl zaveden a udržován; pomýšleli na správu obecní. Nejdříve dali menší síň v radnici upraviti, ovšem na rychlo a tak, jak jim peněžité prostředky dovolovaly, aby v ní alespoň zasedati mohli; stálať úprava ta asi 43 kr. Pořídili jeden západitý zámek za 15 kr., dali vyměsti a vykliditi světnici, umyti tabuli a lavice za 6 kr., železo do kamen pořídili za 9 kr., za barvu na kamna dali 6 kr., opatřili papíru za 4 kr. 3 den. a inkoustu za 2 kr. 3 den.[2])

V takto na rychlo upravené světnici sešli se dne 22. ledna 1642 po třech letech ponejprv obecní páni radní, aby za ouřadu Jiřího Jana Zajíčka vyřídili a vykonali, čeho nejvíce potřebí bylo. (K. l. 40.)

Ale mnozí z konšelů navrátiti se nechtěli. Proto jim dopisováno, ba i vyhrožováno, nevrátí-li se a na svůj úřad nenastoupí, že jim statky, které v Unhošti mají, zabaveny budou.

V těchto trudných časech třicetileté války byla obec bez duchovního pastýře, a chtěli-li občané o svátcích, o posvícení a nebo při obnovení městské

[2]) Kniha účtů z let 1639—1652.

řady mši svaté obcovati, dožadovali se pana převora řádu křižovnického, aby jim kněze nějakého laskavě poslal. — Nebude od místa, položíme-li zde jeden v tom ohledu zajímavý dopis. Zníť následovně:

Panu priorovi do Špitálu u mostu 7. máje 1637.

Službu svou vždycky povolnou V. Mti důstojný a velebný pane prior vzkazujem.

V dobré paměti V. Mti pozůstává, kterak jedno i druhé z těch psaní v příčině dosazení k nám pana faráře jsme V. Mti učinili a při V. Mti šetrně vyhledávali, aby v chrámu našem služebnost církve vykonával, tak že potom na též vyhledávání pan P. Kliment jsa vyslán, co by za práci a přisluhování jeho dáno býti mělo, jako i po něm pan P. Andreas s námi jistou smlouvu a námluvu učinil i vedle ní některé služby boží v témž čase vykonávaje a s ním v dobrém spokojení jsme zůstávali. Že pak týhodne pominulého maje služby boží vykonati, aby se k nám vypravil, jemu vzkázáno bylo, ale vyslaný při navrácení, že by již P. Andreas do Třebenic na faru dosazen býti měl, oznámil a místo něho žádný jiný k nám se nevysýlá. I poněvadž pan hejtman panství Křivoklátského té celé vůle a oumyslu jest, dne pondělního prv přicházejícího v obci naší ouřady konšelské a jinší obnovovati a vždycky ten chvalitebný řád od předků našich se vykonával, že prv než taková věc říditi se začala, dříve do chrámu Páně na mši svatou a kázání slova božího jsme přicházeli a po vykonání takových svatých služebností, co dále zapotřebí, řídili, k V. Mti schválně toto psaní odesýláme, V. Mti žádajíce, že dá-li Pán Bůh v sobotu na noc buď téhož pana P. Andreasa, pokudž v Městech Pražských zůstává, a neb některého jiného, který by jak v neděli Páně tak i v pondělí služebnost církevní vykonával, odeslati, abysme v té věci opuštěni nebyli, se přičiniti račíte. My zase budoucně i nyní jsme se zakázali za takové služebnosti rádi právi býti a V. Mti všelijakou líbezností a volností odměniti se neopominem; o čemž, bychom se spraviti mohli, odpovědi od V. Mti očekáváme. (K. l. 146.)

Patrno z listu toho a ještě jiných, že duchovní do obce dojížděli vykonávat „služebnosti církevní“. Však i bez faráře býti nechtěli a roku 1650 také o to vyjednávali, aby kněze svého ve svém středu měli; ba i smlouvu jakousi učinili s panem děkanem řádu křižovnického s červenou hvězdou, leč osadníci k Unhošti přifaření, bez jejichž přítomnosti smlouva ta učiněna byla, odpor učinili a takovou „od sebe zprávu dali, aby jen tento rok 1650 na vejroční svátky, totiž o velikonoci a o svatém duše aby služby Boží konány byly a od každé služby aby tolar a vychování (strava) dán byl, k tomu že povolují, potom na další čas, když z čeho dáti míti budou, že proti ničemu nejsou“.

Poněvadž tedy osadníci přifaření k smlouvě na delší čas přistoupiti nechtěli a nebo nemohli, a poněvadž z Unhoště jen asi 9 nebo 10 osob té smlouvě zadost učiniti mohlo, tedy věc ta ke konci přivedena býti nemohla. — Zajímavo bude zvěděti, co panu paterovi k obědu předkládáno bývalo a zač takový oběd byl. Z knihy účtů str. 163. se to dovídáme. V měsíci červnu roku 1650 vydáno bylo pro pana patera k obědu: Za maso telecí a hovězí na den sv. Petra a Pavla 24 kr., za 4 kopy raků 33 kr., za máslo nové 5 kr., za chléb 3 kr. Stál tedy celý oběd 65 kr.

Vypravoval jsem, že když roku 1639 dvě armady, jedna švédská a druhá císařská, okolo Prahy ležely, v Unhošti mimo jiné chrám Páně oloupili, věž

zapálili a zvony z ní pobrali, rozbili a do Prahy odvezli. — Aby přece potom mše svatá sloužena býti mohla, musili se kostelníci mešní roucha odjinud dlužiti. Ale aby obec beze zvonků nebyla, zaopatřili kostelníci pomocí dobrých a poctivých lidí tři skrovné zvonky. Aby tyto „zvonečky“ posvěceny byly, za to žádali z městské rady pana převora špitálu křižovnického přípisem ze dne 27. března 1642. Zníť list ten následovně:

K V. Mti se s pokornou prosbou utíkáme a poníženě žádáme na místě našeho chudého záduší sv. Petra a Pavla: kterak to ubohé záduší přišedši o všecky zvony, tak že ani jediného nezůstalo, i starajíce se o to všelikterak, abychom tak beze všech zvonů jakožto nějací pohané nezůstávali, tehdy páni kostelníci naši, jsouce k tomu bezelstně nabádáni, aby nějaké dosti skrovné zvonečky zaopatřili, což se i stalo, že jsou se k tomu tak přičinili s pomocí dobrých a poctivých lidí, že jsou zaopatřili tři zvonky skrovné. Pročež V. Mti nám milostivý a spravedlivý pane prior pokorně žádajíce, že nám tak mnoho lásky prokázati a takových skrovných zvonečků posvětiti a tomu chudému a potřebnému záduší našemu tu službu pro odplatu Pána Boha všemohoucího prokázati a se tak laskavě nakloniti ráčíte, úctivě a šetrně žádáme. My se za prokázanou službu V. Mti každého času volni na svých nehodných modlitbách býti zakazujem. S tím milost a ochrana Pána Boha s námi se všemi býti rač. Datum v městýsi Unhošti 27. Martii a. 1642.

* * *

Roku 1643 20. května přišel do Unhoště regiment nejvyššího z Landkronu se 300 soldaty; zdrželi se zde jen přes noc a způsobili škody za 50 zl. 4. srpna téhož roku přitáhl generalvachmistr Cracau se sedmi regimenty lidu válečného; čtyry regimenty zanechal v Unhošti, tři regimenty pak položil do Kyšice a do Braškova. Poněvadž ale tyto tři regimenty nenalezly dosti zásob, vracely prý se na osení občanů Unhoštských a způsobily jim škod nemalých jak na osení jarním tak ozimním, ba i na stavení zádušním, obecním a sousedském velikých škod nadělaly strháním krovův a popálením. (K. l. 104 a 105.) Téhož roku dne 10. října po třetí byla Unhošt navštívena lidem válečným; přišel totiž lid od regimentu z Kolovrat, kterýž lid snad žádných nenadělal škod, ale proviantu mu dáno bylo za 150 zl. 45 kr.

Škody, které těmito proudy lidu válečného způsobeny byly, vypočteny jsou (v K. l. 110). takto:

1. sedmi regimenty generalvacht. Cracau .	1328 zl.	22 kr.
2. regimentem z Landkronu	50 zl.	— kr.
3. lidem od regimentu z Kolovrat . . .	150 zl.	45 kr.
Úhrnem .	1529 zl.	7 kr.

V letech 1644 a 1645 snad Unhošt vojenských pochodů ušetřena byla, alespoň až posud nikde ničeho o vojenských příbězích těch let zaznamenáno jsem nenalezl. Za to léta 1646 byla Unhošt častými průchody vojska krutě navštěvována; však které pluky dědinami Unhoště téhož roku průchod braly, doložiti nemohu. Jen z listu 149. zmíněného kopialu se dovídáme, že zvláště dobou podzimní tudy často vojska táhla, „tak že rolníci ozimní ob[illegible] ani zaseti nemohli“.

Horší byly svízele roku 1647 a 1648, když se vojska švédská i c[illegible]ské zase ku Praze stahovala a krutá válka svému konci se blížila.

Roku 1648 na den sv. Anny vzali Švédové Malou Stranu útokem Obléhajíce Prahu, rozjížděli se Švédové do vůkolních dědin, aby nabrali [illegible]ravy

pro sebe i pro vojsko své. Nemohlo jinak býti, nežli že i Unhošť těmi švédskými futrážníky postižena byla. Když truchlivá zvěst o tom, že Švédové ku Praze se blíží, do Unhoště přinesena byla, rozprchlo se občanstvo městečka do vůkolních lesů, vzavši s sebou jen to, co odnésti nebo odvézti se dalo. Příbytky zůstaly prázdny a obilí na polích musilo nepřátelům necháno býti za kořist. Futrážníci svédští, dojíždějíce až do Unhoště, zde něco obilí požali, posekali a odvezli, co neodvezli, pocuchali, tak že málo na polích nechali. To, co zbylo, uprchlíci kradmo času nočního okolo sv. Václava požali a do lesů sobě odvlekli, kdež pak jim toho mnoho od vysoké zvěře a myší zničeno bylo; tak že z 50 strychů obilí na podzim toho roku a na jaře r. 1648 vysetého, sklizeno bylo asi 121 mandelů a 14 snopů. Sklidili tedy z jednoho strychu zasetého obilí asi dva mandele. — Zvláště zle řádily v obci a ve vůkolí směrem k Lánům armady generala Holzappla. Týž general přitáhl dne 29. září 1647 k Lánům, kdež byl hlavní jeho stan položen. Odtud pak až do obce městyse Unhoště a vůkolí pluky jeho dosahovaly a zde do 7. října, tedy asi deset dní zůstaly. — Škody jimi způsobené líčí se v supplikaci k císaři pánu o prominutí dlužných šosů, kterouž supplikaci níže položíme. Však do podrobna jsou škody ty vyznamenány v K. l. 224. Podrobným vyčítáním těch škod unavovati nemíním, ale povím souhrnem, že odehnáno 130 kusů dobytka a to: 20 kusů tažného a 2 hříbata, 61 kusů hovězího, 7 telat a 40 koz. Mimo to sebrali 997 strychů rozličného obilí a jeden vůz.

Vypálené a pobořené grunty.

Jak ze žádosti k císaři Ferdinandovi III. svrchu položené jsme poznali, vypáleno bylo roku 1620 v Unhošti 60 domů, mezi nimi radnice, stará rychta a Vlkovský dvůr, jakož i dvůr pana Tiburce Čejky z Olbramovic, tehdejšího hejtmana hradu Křivoklátského. Dvůr ten rozkládal se v Hájecké ulici „u branky". (K. l. 42.)

Roku 1639 bylo pustých a pohořelých gruntů 123, počet věru nemalý. Z gruntů těch platilo se každého půl roku 7 kop 58 gr. 3 den. šosu. Z těchto pohořelých a pobořených gruntů ovšem zase několik vystaveno bylo, leč většina pobořena zůstala dlouhou dobu.

Roku 1643 požádáni byli pan Kunrat Elznic z Elznice a pan Jindřich Čejka z Olbramovic, aby dosvědčili Unhoštským, jakých škod obec od r. 1639 vzala. List ten jest velmi zajímavý a zní doslovně takto:

My Václav Kunrat Elznic z Elznice a Václav Jindřich Čejka z Olbramovic známo činíme tímto listem naším otevřeným přede vším a zvláště tu, kdež by to potřeba ukazovala, že jsme od pana purkmistra, pánův konšelův a starších obce městyse Unhoště i na místě celé obce pod pečetmi našimi, což nám v pravdě povědomo jest, jaké se škody od lidu vojenského JMC. od l. 1639 na gruntech, dvořích a chalupách v témž městysi Unhošti staly, vysvědčení dali, dožádáni. Podle které žádosti rádi činíme a jsouce toho všeho povědomi, takové vysvědčení dáváme: Kterak v témž létě až do nynějšího času vždy čím dál tím větší a horší škody, jimž až dosavade konce býti nechce, na stavení jak chrámu Páně takž i domu obecním a sousedských od týchž soldatův sděláno, pobořeno, odtrháno a popáleno, takže oni ubozí sousedé jsouce tak nad míru obtíženi, ani kde by hlavy své skloniti, obydlí svých vystaviti a v nich bydleti nemohou a tak tou příčinou jsouce sem i tam mezi lidmi rozptýleni, nachází se jejich pustých domů, dvorů a chalup v počtu

28, v nichž žádného není, než toliko 5 osob, kteří by šos JMCské odvozovati mohli. A takž tou příčinou šós JMCské poněvadž pustotina jest, odvozovati se nemůže. Což my vědouce a na ty všecky škody očitě patříce, žádost jejich slušnou a potřebnou býti shledali a takovou nenabytnou škodu vedle položeného počtu gruntův pustých, že tomu tak a nejinak jest, přičiňujíce, to k svému dobrému svědomí a víře vysvědčujeme.

Na potvrzení toho, že tomu tak a nejinak jest, pečeti naše s podpisem rukou našich vlastních k tomuto listu jsme přitiskli. Jehož jest datum v městýsi Unhošti 4. Decembris a. 1643.

Z listu tohoto tedy patrno, že roku 1643 28 gruntů pustých, popálených a pobořených v Unhošti bylo, kteréžto grunty zmínění dva svědkové nestranní očitě spatřili.

Uvážíme-li, že roku 1639 123 gruntů pustých a pobořených nalezeno bylo a roku 1643 gruntů 28, tož nechybíme, tvrdíme-li, že nebylo v Unhošti jediného gruntu, jenž by během třicetileté války nebyl býval vypálen, buď zcela nebo částečně pobořen; ba některé statky stihla krutá záhuba i dvakráte. — Zajímavo a důležito bylo by zjistiti take škody, jichž vojska na buďovách, na polích a lukách způsobila. Leč škody ty na jisto a určitě udati nelze, není k tomu dokladů. Však přece dosti o tom dovídáme se z „Kopialu pana purkmistra z roku 1636—1652". Z tohoto kopialu vypočítal jsem dosvědčených škod, jež na věži, zvonech, stavení chrámovém, farním, na rathouze, pivováře, na budovách soukromých i na obilí sdělány byly, na 68.367 zl. 51 kr. 3 den. Rozumí se, že škody ty mnohem větší byly. Než kdyby jen tato summa zůstala summou největší, stačila by, abychom uvěřili, že obec třicetiletou válkou na mizínu uvedena byla. Však i o tom podává nám summa ta důkaz, že obec před válkou dosti zámožná byla, nebo 68 tisíc jest hodná summička, a zajisté nechybíme, řekneme-li, že bychom tu summu ztrojnásobiti musili, aby se její hodnota vyrovnala hodnotě našich peněz. A tudy snad dovoleno jest říci, že naděláno škod za více než 200.000 zl.

K těmto způsobeným škodám připočísti sluší platy na vojáky, ať přátelských armad, ať nepřátelských, na kommissary a hejtmany krajské; ba i na studentskou legii peněžitou čátkou přispívati musili. Jako obec na mizinu přivedena byla, tak i s obcí mnohé druhdy zámožné rodiny zničeny byly tak, že mnozí chopiti se musili mošny žebrácké, aby mezi dobrými a milosrdnými lidmi obživiti se mohli. Tak stalo se Janu Pelikánovi, mistru obuvnickému, Jiřímu Pokornému, mistru krejčovskému, a jiným.

Že obec, resp. občanstvo v těchto trudných dobách právo býti nemohlo a mnoho na kontribuci a šosu do pokladnice Křivoklátské dluhovalo, jest pochopitelno. Když však obec o dlužné částky často upomínána byla a když i tři jezdci do obce na exekuci vysláni byli, zaslala městská rada k císaři Ferdinandovi III. poníženou žádost za prominutí dlužných šosů a kontribuce od roku 1638—1648 v části 577 zl. 6 kr. 4 den. V žádosti této vyličují se strasti tehdejší doby velmi živě těmito slovy:

K Vaší C. a K. Mti my ubozí a potřební lidé se utíkajíce, slzavě a s bolestí srdcí našich sníženě a pokorně nedostatky a chudobu svou oznamujeme. Kterak nemohouce my v městýsi Unhošti VCMti vždycky věrní a [illegible]o-slušní poddaní, při živnůstkách svých na větším díle popálených a pobo[illegible]a-ných pro durchcuky a silné marše vojenské již od několika let stále zůstá[illegible]ati a práce své k obživení manželek a dítek svých vyhledávati, k ubrání velik[illegible]nu a zhoubě dokonalé již mnohokráte po ta léta od soldatův jsme přišli. J[illegible]ož

léta 1639 ležíce obě armády jak VCMti tak švédská okolo Prahy od soldatův VCMti k zruinírování jsme přišli, chrám Páně spuštěný, věže spálena, zvony z ní pobrané a do Prahy odvezené a roznešené od soldatův jsou; od toho času vždycky rok po roce k větší chudobě a záhubě přicházejíce, spomoci sobě nijakž nemůžeme.

Nyní pak v tomto pominulém létu 1647 mimo nadálost naši dne 29. Septembris přimaršírující k zámku Lanům celé armady, kdež i do obce naší dosáhnouce, tu do 7. Octobris zůstávali. VCMti soldati nám nemalou nežli velikou škodu opět jsou učinili a to na všelijakém movitém hospodářství, předně: dobytky tažné i dojné mimo 15 kusův nám jsou všechny i s vozy, kromě dvou pobrané a všelijaké hospodářství, co se jmenovati může, marketendrové a ti, kteří profiant k armadě vozili, pobrali a kde jsme co schovaného měli, všechno vyhledali. Obilí pak všechno zvymlátili, odvezli, některé na čisto, jiné zvyvoklepovali a rozcuchali i na polích nedoklizené vymlátili a summou v nic obrátili, a na staveních velmi velikou škodu nám učinili, že mnozí z nás nemáme kde býti a ani od čeho se obživiti, jinde mezi dobrými lidmi obydlí a obživení svého hledati musíme, na větším díle téměř pusté městys zůstává.

Majíce my i platův šosovních v těchto nynějších nepokojných letech, jsouce začasté rozptýleni skrze soldatesku, odvozovati, pro chudobu velikou jsme nemohli, kteréhožto platu šosovního každého roku vychází 57 zl. 42 kr. 4 den. Týž pak plat šosovní ze zašedších lidí ale i z pustých a popálených gruntův, kterýchžto od mnoha let žádný ničím ani v nejmenší věci neužívá, do summy se zcela a zouplna potahuje a každého roku za rest klade, jehožto se nám od léta 1638 až do nynějšího pominulého léta 1647 počítá a za rest pokládá 577 zl. 6 kr. 4 den.

I nemohouce a nemajíce my ubozí, potřební, znuzelí lidé odkud takového restu zaplatiti, k V. C. a K. Mti my věrní a poslušní, dědiční poddaní se utíkáme a za to pro Boha a milosrdenství jeho svaté poníženě a pokorně VCMt prosíme, že se nad námi ochuzelými lidmi slitovati a takový zadržalý rest milostivě pasírovati ráčíte a že nám potřebným pro obživení nás a manželek s dítkami, aby městys (jakožto brána do VCMti fořtu) pusté nezůstalo, té milosti uděliti a od budoucích platův šosovních do libosti VCMti i také týž spálení a pusti gruntové aby v platu šosovním nám více budoucně v restu pokládáni nebyli, osvoboditi milostivě ráčíte VCMti poníženě pro Boha prosíme. Začež Pán Bůh všemohoucí rač VCMt šťastné a slavné vítězství nade všemi nepřátely dáti na svých nehodných modlitbách skroušeně se modliti za VCMt nepřestáváme. Milostivé resolucí poníženě očekáváme. VCMti

věrní a poslušní dědiční poddaní

purkmistr a konšelé
21. Januarii 1648. i všecka obec městyse Unhoště.

* * *

Také v Unhošti setkáváme se na počátku třicetileté války s nekatolíky. Mám sice za to, že menší počet tehdejšího obyvatelstva přiznával se k učení protestantskému, ale za to byly to nejzámožnější a nejčelnější rodiny. Členové těchto rodin protestantských dlouhá léta zasedali v radě a zastávali důležitý tehdy úřad purkmistrovský.

Nejčelnější, nejzámožnější a snad i nejstarší protestantská rodina byla rodina Marků či Markovských. Rodina tato měla také jméno „Laurinů“ od Vavřince Marka, jenž snad dle starého zvyku jméno své křestné zlatinisoval. Nejčelnější člen rodiny této byl na počátku třicetileté války Matěj Laurin. Byl to svého času nejzkušenější, nejváženější a nejzámožnější občan, jenž dlouhá léta (od 1614) až do svého z vlasti vypovězení (1628) zasedal v radě a zastával úřad primasa. Když koncem května 1628 došla poslední lhůta, která vyměřena byla českým protestantům, aby své statky mohli prodati, zanechal Matěj Laurin, nemoha snad statky své ku prodeji přivésti, svého nemovitého jmění v obci a rozloučiv se se svými přátely, s těžkým srdcem ubíral se do ciziny; za nedlouho zemřel v Drážďanech. Statky jeho byly skonfiskovány. Však císař Ferdinand III. daroval je reskriptem ze dne 5. října 1628 obci, aby mohla dluhy své zaplatiti, kostel, faru, školu, rathouz a špitál spraviti; měla však obec za to vyplatiti svobodnému pánu Urbanovi z Petynku 1860 rýn. O tyto statky „Laurinovské“ byly pak mnohé a dlouholeté spory.[3]) Syn Matěje Laurina, Jiří, jehož dvůr stál druhdy tu, kde nyní jest „Obecnice“, sdílel s otcem svým trpký osud vypovězence a dvůr jeho rovněž obci připadl. Leč zdá se mi, že když smrt sklátila otce jeho do hrobu, syn Jiří přijav víru katolickou, navrátil do země. Zdržoval prý se na Malé Straně, odkud ucházel se o konfiskovaný statek svůj. — O jiných protestantech zachovalo se nám jen málo zpráv a tudy nemožno jest udati, které rodiny protestantské z Unhoště přestoupily na víru katolickou a které opustivše statky své, volily raději vyhnanství, než by se byly zřekly víry své. — Zajímavo a důležito bylo by zvěděti, jak veliký byl počet obyvatelstva městyse Unhoště před válkou a po válce?

Jak četné bylo obyvatelstvo městyse před válkou, najisto mi postaviti nelze, ale snad daleko pravdy se neminu, udám-li počet obyvatelstva před válkou na 7 až 800 duší. Když však krutá válka dozuřila, tu napočítáno roku 1652, tedy čtyry léta po tom hrozném válčení a pustošení, celkem 159 obyvatelů mimo děti, jimž nebylo ještě 12 let. Kdyby se do počtu toho přibraly také děti mladší 12 let, mohli bychom přibližně udati počet duší po válce na 200. Za třicet hrozných let zajisté více než 500 duší zmizelo! — Kam se poděly? Kde asi a jak trávili ti ubozí poslední léta života svého? — Jedni se vystěhovali, opustivše statky své, a v cizině v bolném očekávání lepších časů a návratu do milé své vlasti v lopotě a psotě, štváni s místa na místo sklonili šediny své do hrobu; jiní smíchali se s národem, u něhož nalezli přístřeší; opět jiní, jimž statky vypáleny, jmění pobráno, polnosti zpustošeny byly, z milosrdenství dobrých lidí zbytky nuzného svého života dožili; jiní sebravše movité jmění své, uprchli do krajin, jichž posud ušetřily hrůzy té dlouholeté války; a zase jiní — a těch jen skrovný byl počet — nemohouce se rozloučiti s rodným místem svým, s tou drahou půdou otců svých, v úkrytech lesních přečkali hrozné trampoty a psoty válečné a navrátili se do té obce, která tak zubožená a utýraná tím byla jim milejší a dražší; vždyť každá píď země budila v nich upomínky na ty, s nimiž druhdy buď svazky rodinnými, buď sousedskými nebo občanskými byli spojeni a jichž tu nebylo více a kteří — Bůh to ví — jakých dožili se osudů.

[3]) Bílek, Dějiny konfiskací str. 1245.

Jana Františka Beckovského Poselkyně starých příběhův českých díl I. (r. 1700).

Napsal prof. *Antonín Truhlář.*

Život a literarní činnost křižovníka Jana Frant. Beckovského v nejnovější době vylíčil a podle zásluhy ocenil prof. dr. Ant. Rezek, vydávaje nákladem Dědictví sv. Prokopa druhý díl objemné jeho Poselkyně starých příběhův českých. Publikací tou zjištěno jest konečně nade vši pochybnost, že Beckovskému nepřísluší poslední místo mezi současnými dějepisci domácími, ba že možno jaksi stavěti jej hned po Balbinovi vedle Pešiny a Hammerschmida. Důležitostí pro dějiny české poměrně největší vyniká právě druhý díl jeho Poselkyně; avšak ani prvý díl, vydaný roku 1700 Beckovským samým, nepostrádá zajímavosti, zejména přihlédneme-li pospolu k tomu, že vložen byl do rukou lidu našeho v dobách úplné takořka strnulosti duševní. Následující úvaha budiž věnována některým stránkám díla toho, nyní věru již velevzácného.

1. Vydání a úprava.

První díl „Poselkyně starých příběhův českých aneb kroniky české“ dotištěn byl v úpravě foliové dne 11. ledna r. 1700 na Starém městě Pražském u Jana Karla Jeřábka.[1]) Nadpis, barvou červenou a černou dosti zdobně provedený, zabírá celou stranu listu prvního; na rubu čte se v jazyku latinském a českém heslo, nedostatečnost vědění lidského na paměť uvádějící,[2]) načež následuje po sobě jedenáct listů nečíslovaných, zavírajících v sobě přípis čili věnování svatým patronům českým (str. III.—XXI.), pak svolení úřední (str. XXII.—XXIII.) a posloupnost knížat i králův českých v knize připomenutých (str. XXIV.).

Celý tento oddíl, pro smýšlení a všechnu povahu Beckovského nemálo důležitý, byl vyhotoven a zároveň s titulem ku knize přičiněn teprv až na posled;[3]) tisknouti začalo se nynějším archem čtvrtým či listem

[1]) Viz chronogramm na titulním listě: „DokonaLo se jeDenaCtého LeDna“ a připomínku tiskařovu na stránce poslední.

[2]) Obšírný titul viz u Rezka Poselkyně II., 3. str. XIX.—XX. — Heslo jest: „Omnium habere memoriam et penitus in nullo peccare, divinitatis magis, quam mortalitatis est.“ Justin. l. 2. de veteri jure enucleando. — Česky: „Všechno v paměti míti, a dokona v ničem nechybiti, tvorce nebe i země, a ne rozumem obdařených jeho tvorův jest vlastenství.“

[3]) Bylť dle údaje na str. XXI. vyhotoven teprve dne 6. ledna 1700; srovn. též str. XXIV.

*

třináctým, a odtud také řádná paginace od str. 1.—1040. nepřetržitě provedena. Konec tvoří 24 listy opět neznačené s rejstříky a dvěma připomínkami. Obnáší tudíž celé dílo 1112 stran čili 139 archů foliových.

Avšak výpočet zde položený s některými výtisky Poselkyně neshoduje se; čítáť se v nich o plných 12 stran více než v jiných. Pátrajíce po příčině toho a výtisky srovnávajíce brzy shledáme, že paginace a text až po str. 1032. v ničem od sebe se neliší, stranou následující však již počínají úchylky a rozmáhají se vždy valněji, ráz textu konečně zúplna proměňujíce. Jest to právě v topografickém oddělení Poselkyně, obsahujícím „sepsání kostelů, klášterův i kaplí v království českém", kterážto část v jedněch výtiscích toliko pět, ve druhých však 17 stran vyplňuje. Jak se to stalo, vykládá poznámka Beckovského na str. 1048. výtisků odchylných: „Když se tato kniha roku 1700 tiskla, do ní ačkoliv jsem víceji klášterův, nežli se jich v České kronyce Vácslava Hájka nachází, vložil, že ale až do nynějšího 1719. roku ještě jsem jich větší počet v rozličných knihách a v klášteřích po pilném vyhledávání vynašel, protož také jak starodávní tak i novější k pozůstávajícím poslednějším mým exemplářům této kronyky dal jsem je přitisknouti." Máme tedy vedle prvotních výtisků Poselkyně ještě také pozdější exempláře, v nichžto poslední arch před rejstříkem nahrazen textem novým, doplňky rozhojněným, dvacet stran zabírajícím.[4]) Rejstřík na konci zůstal neproměněn.

Oddíl stránkovaný má v čele ozdobný nápis „Kronyka země české", pod tím pak na str. 1.—5. umístěna „k upřímným vlastencům předmluva i omluva knihy této spisovatele". Jest rázu téhož jako přípis, a tudíž jaksi druhým úvodem k vlastnímu vypravování, kteréž od str. 6. počíná a ve dvě nestejné části, historickou (až do str. 1019.) a topografickou (str. 1020.—1040., resp. 1052.), se rozpadá. Část historická rozvržena jest v 63 kapitoly, dosti souměrně upravené a případnými nápisy opatřené; zahrnují v sobě pravidelně události zběhlé za panovníka jediného. Úchylky od pořádku toho naskytují se tam, kde látky bylo buď příliš mnoho, nebo příliš málo; v prvém případě utvořeno kapitol několik (za císaře Zikmunda nejvíce, čtyři), kdežto ve druhém děje panovníků po sobě následujících pojaty v záhlaví jediné.[5]) Slušné přitom celému dílu ozdoby dodávají připojené podobizny všech knížat a králů českých, jichžto děje kronika vypisuje; čítají se celkem 53 a jsou umístěny pokaždé v pravém nároží na počátku příslušné kapitoly. Až na jedinou (sv. Vácslava) shodují se úplně s rytinami, jež nalézáme u Balbina v Miscell. lib. VII., a následují za sebou týmž pořadem od praotce Čecha počínaje až po Ludvíka Jagellonce;[6]) vynechán jest pouze polský Vladivoj, kteréhož Beckovský, Hájkem se řídě, v počet pravých knížat českých nepřijal.

---

[4]) Takovýto pozdější výtisk, náhodou zachovaný, spisovatel této stati o[illegible] knihovně českého musea.

[5]) Stalo se tak jen dvakrát, v kap. XL. (Kunrad II., Vácslav II., Jindřich Břetislav a Vladislav III.) a XLVII. (Vácslav III., Rudolf I., Jindřich Korutanský).

[6]) Také Hammerschmidův spis „Gloria etc. Wissehradensis, 1700" má část obrazů těchto. Původně kresleny byly dle starších vzorů od Karla Škrety [illegible] spis hrab. Althana zvaný: „Imago principum Bohemiae", vyd. r. 1673.

Mimo tyto podobizny shledáváme v první části ještě čtyři vyobrazení, rovněž odjinud vyňatá; tři týkají se Hor Kuten, totiž plán dolů rudných v podobě orla (str. 44.), chrám sv. panny Barbory (str. 465.) a půdorys jeho (str. 466.), čtvrté pak (str. 852.) představuje veliký nůž, v umělecké sbírce Rudolfa II. kdysi chovaný, jejž prý jakýsi kejklíř dovedně pohlcoval.[7])

Oddíl topografický jest proti části historické rozsahem nepatrný; tvoří zajisté jenom doplněk, v němž dle Hájka a Balbina uvádí se 1. seznam měst a městeček (str. 1020.—1027.), 2. seznam hradův (str. 1028.—1035.) a 3. seznam kostelů, klášterův i kaplí v království českém (str. 1036.—1040., resp. 1052.). Přitom však nejedna poznámka důležitá zde učiněna, zejména v doplňcích pozdějších výtiskův. Oddíl končí se heslem řádu Ježíšova, poněkud rozšířeným, totiž: „K větší Boží slávě, a svatým patronům českým k větší cti a chvále.“ Prázdný prostor pod tím vyplněn jest ozdobnou hvězdou šestibokou s příjmením tiskaře Jeřábka uprostřed jádra. K tiskaři tomuto vztahují se také složená písmena ve příčních páskách, značíce křestné jméno jeho „Joannes Carolus“. Letopočet *1697* na dolním paprsku hvězdním udává patrně, kdy kronika byla dopsána.[8])

Konec knihy tvoří, jak bylo již dotčeno, dvojí ukazatel, první jmen vlastních i věcí pamětihodných, druhý kapitol. Potom přičiněna ještě „žádost kronykáře“ o nahodilé příspěvky neb opravy a pod čarou napsáno: „Díl první kronyky české skonává se“.[9])

V celém díle, ani přípisu ani předmluvy nevyjímaje, jsou po stranách stručné marginalie; pod nimi dosti často bývá udán po latinsku pramen, z něhož se čerpalo.

Tisk mimo doklady latinské je švabachový, dosti drobný, ale velmi zřetelný. Většího a tučnějšího písma užito jest v nadpisech, v prvém řádku každé kapitoly, v citatech všeho druhu, zejména v listinách, ve slovech zvláště závažných a v heslech či údajích. Inicialky jednotlivých kapitol jsou dosti vkusné, zvláště ty všechny, kterými počínají kapitoly pobočné, t. j. bez podobizen.[10]) Archy označují se písmeny (A = 1, Z = 24), dle potřeby znásobenými, přičemž písmě první má svou platnost původní, každé z následujících pak béře se za jednotku abecední (= 24); značí tedy Aa = 1 + 24, Bbb = 2 + 24 × 2, Lllll = 11 + 24 × 4 atd.

Název „Poselkyně starých příběhův“, dle Ciceronova „nuntia vetustatis“ utvořený, toliko na listě titulním se naskytuje; všude jinde

---

[7]) Viz Kořínkovy Staré paměti Kutnohorské 1675, str. 6., 192., 199. a Balb. Miscell. III., 18., §. 4.

[8]) Domněnka ta potvrzuje se též vyjádřením arcibiskupského censora Frant. Ferd. Čedíka z Eisenberka, kanovníka Vyšehradského, dat. 12. dubna roku 1698. (Přípis str. XXIII.)

[9]) Na poslední prázdné stránce položil si „kněh tlačitel k dobromyslnému čtenáři kratičké připamatování“ slovy těmito:

„Léta nám milostivého, tisícího sedmistého,
Dne jedenáctého ledna skonala se tato kniha;
Některé mejlky a chyby najdou se v ní bez pochyby,
Bez kterých žádná nebyla, byť ona dost malá byla;
Stane se to z přehlídnutí nenadálým okem hnutí,
Protož je bez pohoršení sobě přiveď k napravení.“

[10]) Sr. na př. str. 1., 6., 46., 155., 197., 260 atd.

říká Beckovský dílu svému „kronyka česká“, neb jen prostě „kronyka“, „kniha“ (sr. na př. str. 1., 1019. a j.).

Na dvou místech latině psaných, v reversu vlastnoručním (přípis str. XXII.) a v úsudku censurním (str. XXIII.) shledáváme jméno spisovatelovo tištěno „Beczkowsky“, což by mohlo vzbuditi domněnku, že snad má se vyslovovati „Bečkovský“. Ale proti tomu, nepřihlížeje ani k výsledku prof. drem Rezkem z rukopisu nabytému, svědčí v knize samé list titulní, kdež „Beckovský“ dojista správně jest vytištěno, a pak též latinské vyjádření velmistra křižovnického Pospíchala (str. XXII.), kde rovněž tak psáno. Spřežka **cz** i za české **c** v pravopise latinském byla běžna;[11]) u Beckovského máme ji nejen ve mnohých citatech (na př. str. 386.), nýbrž i v marginaliích, jako: Bucholcz (str. 181., 190.), Bart. de Drahonicz (str. 721.), Slainicz (str. 741.) a j.

2. Účel a osnova.

K badání historickému veden byl Beckovský hlavně příkladem proslulých vrstevníků svých, Bohuslava Balbina a Tomáše Pešiny z Čechorodu. Ale stanovisko zvolil si docela jinaké než oba mužové jmenovaní; kdežto oni téměř výhradně učeného si hleděli způsobu, latinou skoro všechno spisujíce, oblíbil si Beckovský způsob prostonárodní a poučení lidu obecného za hlavní úkol si vytknul.

Pocházeje zajisté sám z lidu a mezi lidem zhusta obcuje měl ovšem hojnou příležitost přesvědčiti se, jaká duševní bída všude se byla rozmohla. Nejednou toho byl svědkem, jak lid srdce dobrotivého a vlastností výborných nad míru rád byl by se poučil, kdyby jen byl mohl ve své mateřštině doptati a dočísti se něčeho; avšak mužů, kteří v té příčině lidu byli by vyhověli a „jako od svého světla neb štědře hořící pochodně bližnímu svému aspoň malou svíčku rozsvítiti dopustili“, byl téměř úplný nedostatek.[12])

V oboru historickém byl schodek tento zvláště bolestný, poněvadž týkal se odvětví s nejvážnějšími zájmy člověka těsně sdruženého. Jediný zdroj, kterýž tu dlouhá léta lidu poskytoval útěchy, byla známá kronika Hájkova; však tato ponenáhlu stala se pravou vzácností a zřídka kdy komu již do rukou přicházela. Za knihu tu odhodlal se Beckovský, v němž asi právě čítáním Hájka hned od mládí neobyčejně živý cit vlastenecký se byl zanítil, poskytnouti náhradu a stejným, jako Hájek, způsobem kroniku napsati. Obsahem býti měly všeliké paměti od nejstarších dob až po rok 1700 v jedinou knihu spořádané; avšak látky se nahrnulo spisovateli tak mnoho, že záhy byl nucen úmysl proměniti a kroniku ve dvě části rozděliti.[13]) S oddílem prvým, obsahujícím děje od nejstarších časův až do r. 1526, byl hotov již kolem r. 1697; o druhém pak pracoval až do posledních dob života svého.

Za hlavní účel vytknul si Beckovský, jak bylo naznačeno, poučení lidu obecného, a to jednak v zájmech církve, jednak v zájmech vlasti. Sám prohlašuje tak výslovně hned na počátku díla v Předmluvě

[11]) O témž způsobu v češtině viz Gebauera Příspěvky k historii česk. vopisu str. 213. §. 63. — Hájek mívá zhusta i **tz**.

[12]) Sr. Přípis str. IV.—V.

[13]) Sr. vlastní jeho slova na str. 1019.

(str. 2.): „Při této mé práci čest předně a slávu boží, potom obecné dobré vyhledával jsem i naději měl a mám, že ctní, upřímní a rozumní vlastenci to vděčně přijmou ode mne, cokoliv k rozmnožení našeho jazyka českého a k větší známosti starých pamětí našich zde se nalézá."

V zájmech církve zaujal ovšem stanovisko přísně katolické; horlivost, s jakou si tu vede, jest věru neobmezena, nezřídka větší než u současníkův anebo předchůdcův. Počíná si dílem kladně, dílem záporně, buď totiž přednosti a zásluhy své strany vytýkaje, aneb zase odpornou stranu káraje a potíraje.

V příčině první jest mu církev katolická vrcholem dokonalosti nejen sama v sobě, nýbrž i ve svých zástupcích, a to za každého věku, za všechněch poměrův. Ukazuje to především na životech mnohých světcův a světic domácích, zejména sv. Vácslava, sv. Vojtěcha a svaté Anežky; [14]) divy a příběhy zázračné k nim se vztahující všude shledává a pilně zaznamenává, nedovoluje si ovšem pochybností ani nejskrovnějších. Vůbec pak příhody věcí náboženských se dotýkající tvoří pravidelnou a podstatnou část vypravování, ba nezřídka dopřáno jim více místa než událostem politickým; tak na př. za Boleslava II., nebo za krále Václava I. a císaře Karla IV. Rozmanité památky a závody církevní poskytovaly tu hojnost příhodné látky; jmenovitě stavby kostelů, klášterův a kaplí, oltáře, sochy, obrazy, nápisy, roucha i ostatky, nadací, sliby, vyhlášky a zákony, slavnosti, zpěvy, místa poutnická neb zasvěcená, zbožný život a zásluhy jednotlivců, působení a stav duchovních řádů, bratrstev i kněžstva vůbec — vše to nalezlo vítané přijetí v kronice Beckovského. Nejednou čteme tu celé monografie, obyčejně na přeskáčku vkládané, jako na př. o klášteře Sedleckém (str. 683.—699.), o řádu křižovnickém (str. 357. a j. mn.), o Arnoštu z Pardubic (str. 524. sl.), o Kapistránovi (str. 821. a j.), o sv. Eligii, patronu zlatníkův (str. 596.—601.), o zázračném obraze P. Marie Staroboleslavské (str. 161., 315. sl.) a podobně.

V příčině druhé vede si zcela opačně, vyhledávaje totiž všemožné poklésky a nedostatky těch živlů, kteréž církvi Římské v čemkoli na odpor byly se postavily; týká se to hlavně pohanstva, učení Husova, pikhartův a židovstva. O řádech pohanských soudí zcela tak, jako všichni předchůdci jeho, že v nich toliko zlí duchové svou moc projevovali a lid v nepravosti pohřížený drželi, čím více křesťanství se rozmáhalo, tím více nepravosti ty se zračily. Za výstražný vzor takových vlastností ohavných vystavena jest Drahomíra, ona „ukrutná Jezabel" (str. 175.), „tyranka ďábelským vnuknutím naplněná" (str. 144.), kteréž konečně ani země snésti nemohla. Avšak nejtemnějšími barvami vylíčeno jest celé hnutí husitské počínaje od prvého vzniku až po konečný rozvoj a přetvoření. V původcích jeho spatřuje Beckovský pravé nástroje ďáblovy ku zkáze duší lidských na svět poslané, v šiřitelích pak a ochráncích jenom zhoubce nebo zaslepence a politování hodné zbloudilce. Slovy potupnými se tu věru nešetří; na Jana z Husince na př. vysílá se kletba, že „tolik nevinných duší svým bludným učením

[14]) Zprávy o sv. Anežce (str. 346. sl.) činily by samy o sobě monografii dosti objemnou. Roku 1701 vydal je Beckovský ve zvláštní knize; srov. Rezek Poselkyně II., 3., str. XX.

k věčnému zahynutí přivedl, a dosavad přivádí ty, kteří majíce žaloudky husitské leckdes pokoutně se scházejí, z jeho jedem nakažených kněh právě ďábelské čtení poslouchají, církev katolickou od samého Krista Pána založenou s ztrátou své jediné duše zapírají, mimo kostela v neděli a v sváteční dni pokoutné schůzky mívají, jiné do nich k sobě vábí a tak nejenom svou, ale i bližního svého duši předrahou, Krista Pána krví vykoupenou na věky věkův samochtě zatracují" (str. 650.); v Janu Žižkovi rovněž vidí se všude jen „ohavný žhář" (str. 718.), „nevinné krve katolické tyranský vylévač" (str. 719.), „klášterních statků nenasycený hltoň" (str. 710.), jenž „v pekle jistě dostal svůj díl" (str. 678.). V Rokycanovi zosoben je lstivý svůdce, „rozsyvatel velkých různic, jehož původem celé království i okolní země do velkého neštěstí a záhuby uvedeny byly" (str. 934.); sám Jiří z Poděbrad jest toliko nevěrným synem církve, pro jehož nepokojnost a zatvrzelost zkáza na zemi českou připadla. Ve válkách husitských nespatřuje se nic jiného nežli zaslepení vášnivost a zdivočelé lotrovství;[15]) rozhorlenost nad utrpením katolíků zbavila tu spisovatele všeho rozhledu a učinila jej pouhým straníkem. Smýšlení takové nutí jej přirozeně i k tomu, že každého rozhodně odsuzuje, kdožkoli kacířskému odboji v něčem přízeň ukázal; tak provinili se na př. Václav IV. (str. 650.), biskupové Augustin Lucian (str. 968.), a Filip de Novavilla (str. 979.), nad jiné však arcibiskup Konrád z Vechty, „hltoň peněz", jenž ve svém důstojenství „s nenabytou škodou jak duší lidských, tak i statkův církevních potvrzen byl" (str. 634., 672. a j.). „Pikarté" jsou Beckovskému kacíři druhu nejhoršího a řádův nejhanebnějších (str. 325.); pokládá tudíž i bludařům husitským za zásluhu, že se přičiňovali vykořeniti sektu tak hnusnou (str. 634., 680., 874.). Také o židech soudí velmi příkře a nejhorší úmysly jim přičítá, vytýkaje zvláště důrazně, že „všickni letopisové jednomyslně vysvědčují a každodenní příkladové potvrzují, jak mnoho dobrého židé křesťanům přáli a přejí, když nejenom domy křesťanské, ale i chrámy páně loupí, nejenom všeliké nemoci na nás uvésti jsou hotovi, ale také živobytí nám všem rádi by odňali i celé křesťanstvo vykořenili; a my nicméně za to všechno zlé k nim se přívětivými ukazujeme, když jenom dosti malý užiteček od nich doufati můžeme, nemyslíce na to, že jich nespravedlivý peníz neb dar našich spravedlivých deset sžírá" (str. 259.).

Takovými příklady jednak vzornými, jednak výstražnými hledí Beckovský podávati návod k životu dle zásad víry katolické spořádanému a jediné bohomilému. Účelem svým byl tak zanícen, že nikterak netříbil s přesností historikovi náležitou pramenův a prostředků, jež se mu k líčení podávaly, nýbrž jen ty volil, kteréž jej k cíli blíže přiváděly.

Ráz vlastenecký, s tendencí náboženskou nezřídka spojený, jeví se u Beckovského částečně snahou po zdokonalení a povznesení lidu českého na rozmanitých stránkách životních, zejména ve věcech zbožnosti, mravnosti, zkušenosti a dobrého řádu, částečně však i zřejmým nádechem citu národního. V obojí příčině mluví z něho katolický

[15]) Nazývá je dokonce „vojnou šibeničnou" (str. 1039); srov. také o Husovi stran písní českých (567.), o rouhačství Jeronymově (637.) o nepříkladné smrti Jakoubka ze Stříbra (738.), potupné výroky o víře husitské (732., 753.), otrávení arcibiskupa Zbyňka (632.), vidění Oldřicha z Rožmberka (643.) a mn. j.

kněz, ale zároveň i Čech na svou dobu nemálo uvědomělý, jenž velmi dobře pochopil důležitost knihy dějepisné pro lid určené. Prohlašujeť hned na počátku, že lid český ze žalostného úpadku svého tenkrát se vybaví, když bedlivě pozorovati bude běh dějin domácích za věků minulých; tuť nalezne pravou školu zkušenosti a nabude potřebného rozhledu i návodu, jak by nectností, kterýmì předkové hynuli, se varoval, a ctnosti, kterýmiž vynikali, sobě osvojil. (Přípis V.—VI. a j.) Dle zásady této svou kroniku také pořádá, jenom že často, jak již podotčeno, za meze pravé míry vybíhá.

Mnohem zajímavější jest způsob, jakým hledí povzbuzovati cit a vědomí národní. Doba byla k tomu nejvýš nepřízniva, lid „v pohanění, barbarství a nelidství“ pohřížen, odrodilcův a nenávistníkův českého jazyka všude plno;[16]) spisovatel sám byl přesvědčen, že za dnů jeho nastaly časy proslulým Křišťanem z Prachatic druhdy předpověděné, v nichžto „království české ne mocí cizozemcův, ale radou a spuntováním nevděčných vlastenců, rozených Čechů, kteří se těch, jenž jazyk i národ český v nenávisti mají, přidrželi, do velké chudoby padne a k velkému potlačení přijde“ (str. 786.). Probuzovati lid z otrlosti nehleděl nikdo; Beckovský se o to pokusil a možno říci, že se zdarem. Nejúčinnějším přitom prostředkem bylo vypravování příběhů samo, způsobem prostinkým a každému srozumitelným pořízené. Jest sice větším dílem prosto horování národního, ba celkem dosti opatrno, ale přitom přece dobrého Čecha všude důstojno, tak že bez pocitu vlasteneckého jistě nezůstal, kdožkoli do čtení se byl zabral.

Velmi zdárně působily ve věci té vhodně uváděné příklady svatých dědicův a patronův domácích, kteří, jak dí Beckovský, „celou zem českou vždycky bedlivě opatrovali a obhajovali, když častokráte našim předkům v rozličných válkách zvláště proti těm nepřátelům, kteří nejenom řeč českou, ale i také národ český vykořeniti chtěli, nápomocni byvše viditelně s svými Čechy je poráželi a k častému vítězství nápomocni byli“ (přípis str. XIX.); tak zejména sv. Vácslav v bitvách u Chlumce r. 1126 (str. 295.), u Lavy r. 1260 (str. 419.) a u Zatce za Jana Lucemburského r. 1318 (str. 493.) a j.

U jednotlivců světských i duchovních zásluhy o vlast a řeč českou Beckovský všude s oblibou vynáší; nejčestnější zmínku v příčině té věnuje proslulému druhdy biskupovi a správci království českého Tobiášovi z Bechyně († 1296), nazývaje ho mužem „jistě sv. obcování a jazyka i národu českého věrným ochráncem“, kterýž „v osiřalém království českém skrz brandeburský lid vštípenou řeč německou vykořenil a zase mnohé chvalitebné řády do téhož království uvedl; neboť on v kostelích slovo boží českou řečí, která se nazývala řečí svatých dědiců, kázati, v domích soudních všechny pře touž řečí přednášeti a porovnávati nařídil“; pročež také „jinak téhož biskupa předešlí Čechové nejmenovali, než opatrovníkem a obráncem království českého“. Onť zajisté prý „zem

[16]) Pozoruhodna jsou v příčině té slova Beckovského v Předmluvě strana 4.: „Zdaliž každodenní zkušenost nám za příklad býti nemůže, kterak mnozí zrození i vychovaní mezi námi za českou řeč se stydí, a byť uměli, rozprávěti nechtějí, z čehož pochází i to, že nenávidíce oni českou řeč, také pouhý Čechy, svý vlastence nenávidějí.“ Srov. též přípis str. V.

českou Čechům v pravdě navrátil, když potlačenou češtinu zase vyzdvihl“ (str. 459. sl.).

Někdy cit národní přese vši zdrželivost prudčeji vynikne a netají nevole nad útiskem národu českému od nepřátel činěným; tak na př. za Oty Braniborského, Jana Lucemburského, Václava IV. a j. Nezřídka skrývá se v případech takových spisovatel za štít cizí, uváděje totiž slova pramenů svých, zejména Daniele Adama z Veleslavína. V míře nejrozsáhlejší stalo se tak na str. 92.—97., kdež celá kapitola vyplněna jest říznou obranou dějin a mravů českých, potom i na str. 469., kdež jaksi v téže věci pokračováno; oba výňatky pocházejí ze známé předmluvy Veleslavínovy při kronice Sylviově a zajímají nás u Beckovského i proto, že v nich horlivost náboženská citem národním z valné části je zastíněna.

V osnově díla svého přidržel se Beckovský zúplna kroniky Hájkovy, ježto ji pro srozumitelnost, zajímavost a rozmanitost pokládal za dokonalý vzor dějepisné knihy prostonárodní. Děje uspořádal chronologicky, shrnuje přitom určitá období pro snazší přehled do jednotlivých kapitol; počátek učinil rozpravou o národech, kteří „naši zem českou před Čechem a Lechem v své moci měli, kterak do ní přišli, jak dlouho v ní bydleli a od koho z ní vyhnáni byli“ (kap. 1.), načež ihned přistoupil k dějinám prvních knížat českých a smrtí krále Ludvíka roku 1526 vypravování dokončil (kap. 63.). Avšak pořádkem letopisným nevázal se příliš úzkostně, nýbrž odbočoval často, vsouvaje za každé skoro příležitosti dodatky všeho druhu, obyčejně z doby pozdější. Činil tak hlavně pro větší rozmanitost, aby prý „žádosti a lidské mysli, která po nových věcech víceji nežli po starých dychtí, zadosti učinil a ji starými pamětmi obtíženou skrze přidání věcí nových občerstvil a obveselil“ (str. 97.).

Větším dílem bývají přídavky ty krátké, jako na př. zpráva o rovu a studánce Čechově (str. 16.), o dvoru Libci (str. 29.), o Stadicích (str. 33.), o rodu Přemyslově (str. 57.), o hradu Bělé (str. 62.), o Litoměřicích (str. 67.), o Hradci nad Labem (str. 71.), o Leštně a Ústí Sezimově (str. 68.), o Kotnově a Radyni (str. 69.) atd., někdy však mají na sobě ráz obsáhlých vložek, ba celých monografií. Sem patří z valné části památky rázu církevního, již nahoře vzpomenuté, kromě těchto však ještě přemnoho jiných, jako na př. zprávy týkající se Hor Kuten (str. 39.—44., 428.—430., 463.—469. a j.), Trutnova (str. 788.—800.), Německého Brodu (str. 508. sl., 585., 609., 710. sl., 808., 955.), Plzně (str. 496. sl., 751. sl., 759.—766. a j.), Olomúce (str. 593. sl.), Ojvína, Přimdy, Jana Žižky (str. 678., 717.—720.) atd. V takovýchto přídavcích bývá Beckovský nejvíce samostaten a pozornosti historikovy zvláště hoden.

Při pořádku letopisném o nějaké vnitřní spojitosti dějinné mluviti nelze; o věci té Beckovský neměl valného ponětí a býval by s těžkem asi k ní se odhodlal, ježto nejen chuti jeho, ale i účelu knihy se příčila. Jemu zajisté šlo přede vším o to, by učinil své dílo čtením obecnému lidu příhodným; proto neváhal sestoupiti s dráhy učené a chápati se prostředků jednodušších, vědomostem čtenáře pochopitelných a zálibu v něm probouzejících, zrovna tak jako před lety byl učinil Hájek. Varuje se tudíž dlouhých výkladů, nepřijímá citatů jinojazyčných leda v pře-

kladě (v částech pozdějších nezřídka vedle textu původního), nepouští se do sporů leč tam, kde křivdu nebo zřejmé pochybení shledává, za to však snaží se pilně o srozumitelnost a povšechnou zajímavost, nezamítaje v té příčině ani zpráv zhola nekritických.

I na stránce obsahové jest kronika Hájkova kmenem, z něhož líčení Beckovského takořka vyrůstá, upravováno jsouc tu volněji, tu těsněji, ba někdy pouhým otiskem se stávajíc, jak na svém místě bude ukázáno. Výjevy dějinné kupí se v pestré směsi kolem panovníků neb osob vynikajících, četnými kapitolami v menší celky jsouce rozdělovány; na konci kapitol oněch bývá za Přemyslovců pravidelně, později však jen výjimkou, přičiněna ve způsobě závěrečného dodatku případná zpráva celková dílem z kalendáře Veleslavínova, dílem i z republiky Pavla Stránského.

Také letopočet je celkem Hájkovský, jak spisovatel sám výslovně prohlašuje na str. 14.: „Vyznávám, že také dosti dlouho na to jsem myslil a všelijak rozmýšlel, koho bych z těch kronikářů v letech následovati měl, až i posledně rozmyslil jsem se, že při letech Václava Hájka, zvlášť v pohanských příbězích, o nichž nad něho žádný obšírněji nepsal, dotud zůstanu, dokud od něho odstoupiti přinucen nebudu, poněvadž také ti, jenž kroniku jeho čítají, těm letům již přivykli. V letech pak za křesťanstva zběhlých někdy Hájka, někdy také jiných kronikářů následovati budu.“

V počtu a názvech panovníků neřídí se všude obvyklým způsobem; rozeznává dva Kroky, staršího a mladšího (dle Vesl. a j.), za to však Vladivoje vymítá, „poněvadž on na knížetství volen nebyl, ale toliko po smrti Boleslava III. správu téhož knížetství sobě bezprávně osobiti chtěl, ano i také je říditi počal“ (str. 486.). Panovníky stejného jména označuje číslem postupným k rozdílu důstojenství nepřihlížeje; uvádí tudíž Přemysla I., II., III., Vladislava I.—IV., Václava I.—VI. [17])

Úvodní část kroniky se skládá ze dvou oddělení, přípisu čili věnování a vlastní předmluvy; tu i tam je ráz podobný, avšak v přípise ozývá se místy duch valně podrážděný a to pro pomluvy o knize chystané jakýmisi klevetníky roztrušované. Ještě totiž prý Poselkyně „na světlo nevyšla a již mnozí, kteří v ní ani jediného slovíčka neviděli, mluviti se neoslejchali, že se nová kronika spisuje a samy lži do ní se kladou“ (str. XIII.). Proti takovému nařčení Beckovský důrazně se brání a zásady, kterými se řídil, zevrubně vykládá, dorážeje při tom na své odpůrce, kteří prý by „v ctnostech jiného předcházeti měli“. V podezření, jak se podobá, měl Hammerschmida; nejmenuje ho sice nikde, ale některé narážky zřejmě jeho se týkají, zejména citat na str. XI. „z knihy minulého roku tištěné“ uvedený za doklad, jak hanlivý jazyk patrnou křivdu může učiniti, což se vztahuje na Hammerschmidovu Historii klatovskou (1699) str. 148., kdež Hájkovi omylem vyčítá se nesprávný letopočet.

Závěrek díla obsahuje část topograficko-statistickou, o jejíž úpravě v př...ém oddílu zmínka byla učiněna.

(Dokončení.)

[17]) Srov. o tom výklady Beckovského na str. 476., 486., 650. Týž pořádek jest ve spise Althanově.



Linie Kunštatsko-Lysická.

Příspěvek k rodopisu českomoravskému.

Napsal *Jan Tenora*.

(Dokončení.)

Zboží veliké, které zanechal Ješek Puška,[35]) zdědili po něm synové jeho, a sice Jan Puška dostal zboží Otaslavské, a Heralt Puška zboží Doubravické s přísl. Jan Puška z K., z Otaslavic, jenž se později píše také „seděním na Kostomlatech", byl již dospělý, když otec jeho ustanovoval roku 1392 mladším synům svým poručníky. Teprve však po smrti otcově vystupuje do popředí. V životě jeho zračitě a určitě dosti vidíme, jaké byly poměry na Moravě před hnutím husitským. Jediné moc vládla; kdo moc měl, tomu bylo všechno dovoleno, na všechno se mohl odvážiti, a dovedl-li se jen ubrániti druhým, nikoho se báti nemusil. Podle toho se také řídil a spravoval Jan Puška; Vokovi z Holštýna a jeho lidem bral, vsi pálil i holdy bral, Henrikovi ze Šonvaldu pálil a bral v městečku Trnávce a v okolních dědinách, Kateřině Škodové z Rataj držel věno její v Brodku bez Boha a práva; bratru svému Heraltovi pobral víno, Ondřeji z Pavlovic pobral v Pačlavicích, Ješkovi ze Sovince pobral koně, krávy, ovce, svině, Kateřině z Lomnice bral a plenil v Tlumačově a Hostíčku, lidi její chudé zjímal a je šacoval, tak že jim musila za tři léta lhotu dáti, Jiříka Gottskramara z Krňova, když šel z Říma z pouti, jal a šacoval a na svém hradě držel; Vznatě z Rosic pobral a na své tvrze to hnal, Vokovi staršímu z Holštýna pobral a spálil atd. Jemu ovšem také nijak jinak se neodslužovali; Matouš z Cimburku vzebral vsi Čechy, Služín, Stařechovice, Vícov, Stinavu a Skuhrov bez odpovědi, a Bohunek Valentin z Majetína dobýval mu i dobyl tvrze v Bučovicích, pobral mu tam a zboží opustil. Roku 1407 byl Jan Puška ven ze země na markhrabine potřebě, sotva však se vrátil, počínal si zrovna tak jako prve. Filipovi z Víčkova pobral on a čeleď jeho na své posady, Ješkovi z Drahotúš a jeho chudým lidem bral, a k tomu ho jímal, pobral Kateřině z Vitšic a Petrovi z Kravař, Hanušovi Stubnarovi škodu činil v Hostěrádkách, Vznatě z Rosic pobral a lidi jeho některé zjímal, druhé zmořil, Vaňkovi z Boskovic pobral a lidi mu zjímal, Albrechtovi z Cimburku pobral v Pivíně, Mikši z Otaslavic sáhl v panství, a kostela Mikšova podal svému kaplanu a j. v. Avšak Jan Puška

---

[35]) Ješek, syn Kunův, první se jmenuje také jménem Puška, kteréž jméno po něm oba synové jeho zdědili. Jméno to stalo se tak obyčejným, že ča[illegible] pouze „Puška" bývali jmenováni.

losti také zakusil od nepřátel svých: Vok mladší z Holštýna učinil mu na jeho zboží braním veliké škody, Benešek, Dobešův syn, mu bral, Hanuš a Jindřich z Lichtensteina činili mu škody na jeho zboží Vzdouneckém, Oldřich z Odlochovic, hejtman na Litovli, pobral a spálil mu na jeho zboží jsa s ním ve vší dobré přízni, Hunčík z Frivaldu bral a pálil mu a jeho panošem, Jan Boskovec z Brandýsa držel mu mnoho let mocí hrad Hrádek u Jevíčka i se zbožím, co k němu patřilo, Matouš ze Strážiště pustil jeho nepřátely na svou tvrz a odtiskl ho od nich, Hron z Michového činil mu škody braním. Všechno smlouvání a míření přátelské nepomáhalo, ano nové z toho ještě povstávaly rozpory a rozstrky, tak že na konec opět se sáhlo k násilí. Teprve když se toho pánové nabažili, a země velmi trpěla, umluvili roku 1412 lantfrid, k němuž ovšem i Jan Puška přistoupil. Války žádné neměly se zdvihati do těch pěti let, pokud lantfrid platil, ale kyselosti vždy zůstávaly, jen že teď místo mocí měly se právem srovnati. Proto není se diviti, že Jan Puška tolikrát právem nařikán, a tolikrát že ku právu poháněl, ač ovšem mnohdy se to stávalo z příčin malicherných a nepatrných. Než také bývaly spory vážnější: Roku 1413 poháněl Kuníka z Drahotúš, že mu odehnal kupce, ježto louky a les kupovali, volaje a hroze jim; sám však byl pohnán od Elšky z Drahotúš, mnišky u sv. Jakuba v Olomouci, že jí vpadl v dědictví její spravedlivé Bochořské, od Jana ze Sovince roku 1414, že pobral otci jeho dobytek i jiný nadbyt, a zahubil jemu jeho lidi a j. v. Jan Puška měl však oporu a ochranu u samého krále Václava, neboť král psal roku 1415 úředníkům a pánům, aby pana Jana Pušky z Otaslavic nesoudili; protož páni ku přikázání královĕ všechny půhony jeho se týkající odložili do prvního sněmu panského. Avšak nebylo to pánům velmi vhod, neboť chtěli prositi krále, aby více neráčil stavovati práva.[36]) A abychom se ještě vzmínili o přích Jana Pušky se sousedy svými, nejlépe jest zkrátka vyznati, že z nich ani nevycházel. Příliš daleko by nás vedlo, kdybychom chtěli všechny půhony jeho se týkající vypočítávati; proto se zmíníme jen o půhonech jeho na bratry Viktorina a Bočka z K. a Poděbrad, v nichž snad se již tají zárodek onoho nepřátelství mezi nimi, jemuž Jan Puška později za obět padl. Příčiny k půhonům na ně bral tyto: půjčil prý nebožci Heraltovi z Kunštatu svých klenotův a peněz hotových, a oni že majíce zboží jeho, nechtí mu toho plniti; že ho zastavil otec jejich k Vokovi z Valdštýna, a z toho že ho nevypravili; že půjčil otci jejich tenata zvířecího, a toho že mu nechtí vrátiti, a že nemůže od nich listu svého míti, který dal schovati nebožci Heraltovi, a ještě že zastavil někdy Heralt Janovi Sebranice se vším přísl., a to že nevyplatil, a oni držíce jeho nápad že mu nedali peněz na výplatu toho zboží.[37]) Uvážíme-li toto, snadno pochopiti, že nebyli spolu přátely; a nepřátelství toto ještě zvětšováno bylo událostmi za válek husitských.

Než jaký již podíl měl Jan Puška ve hnutí husitském? Hned r. 1415 přivěsil svou pečet na stížný list pánů českých i moravských pro upálení Husovo poslaný sboru Kostnickému[38]) a od té doby horlivě se súčastnil bouřlivého života veřejného. Sídlil v těch letech v Čechách na Kostomlatech.

---

[36]) PK I. 126, 127, 130, 150, 152, 155, 163, 164, 165, 171, 184, 185, 228, 242, 243, 247, 284, 286, 288, 291, 298, 299, 303, 344 a j., II. 402, 405, 447 atd.

[37]) PK II. 583—585.

[38]) AČ III. 187.

Asi roku 1417 byl u vězení, o němž však žádných bližších zpráv nemáme; víme jen tolik, že když byl u vězení, Kuník z Drahotúš se mu mocí uvázal ve zboží jeho moravské v louky, lesy atd., a že mu lidi zjímal a je v rukojemství měl.[39]) Roku 1418 byl však již vězení prost. Dvě léta na to byl na sněmě v Olomouci i v Brně (v Brně byl také 1419).[40]) Na podzim toho roku 1420 dal král Sigmund, jemuž se podrobiti nechtěl, strašně hubiti a pleniti statky jeho, jakož i Viktorina a Bočka z Poděbrad; kraj celý Poděbradský a Kostomlatský obrácen v poušť, a mnohé někdy kvetoucí vesnice v bouři té navždy zahynuly.[41]) Po celý listopad i prosinec hubili ma žoldnéři královští z Nymburku zboží jeho, a následek toho byl, že se Jan Puška ještě více přivinul a přichýlil k nepřátelům Sigmundovým. Když r. 1421 brali se vojensky Pražané a Táboři do východních Čech, byl Jan Puška ve vojště oněch; jmenuje se jedním z hejtmanův obcí k zákonu božímu a městu Pražskému hlavnímu příchylných; zápis rychtáře, purkmistra a konšelův i vší obce Kutnohorské zněl netoliko purkmistrům, konšelům a obci Pražské, nýbrž i čelním pánům čili hejtmanům — mezi nimiž byl i Jan Puška.[42]) Na straně Pražské vytrval pak až do své smrti. Když Pražané připravili pod svou moc královské město Nymburk, byl tam ustanoven hejtmanem, totiž vojenským velitelem a jako vyšším dozorcem nad správou obecní.[43]) Roku 1422 byl jedním z přátelských rozsudí, na jejichž výrok podali se Staro- a Novoměštští v Praze o všechny různice a strany, které mezi nimi nebraly konce; teprve rozsudí tito výpovědí svou uvedli opět města Pražská v nový řád.[44]) Když se ujal Sigmund Korybut vladařství, podvolil se mu Jan Puška, a takovou získal si jeho důvěru, že poslán od něho s arcibiskupem Pražským Konradem a s jinými pány ve slavném poselství do Žatce, aby tam vyjednávali o příměří s markhrabím míšeňským, který se vypravil s mocí vojenskou osvoboditi posádky obležené Karlštýnské. Avšak vyjednávání toto brzy se rozrazilo a nevedlo k žádnému cíli.

Roku 1423 rozstoupli se docela Pražané a Táboři, tak že jali se válečně proti sobě nastupovati a v boji se mířiti. Žižka zmocnil se Hradce nad Labem, když hejtman Hradecký Diviš Bořek z Miletínka byl právě na výpravě válečné v Moravě. Jakmile se o tom Bořek dověděl, vrátil se hned z Moravy a vyžádal si pomoci od Pražanův, aby se zase Hradce zmocnil. Ve vojště tomto Pražském pomocném byl také Jan Puška; avšak celá tato síla byla od Žižky v boji, kde stála archa proti arše, na hlavu poražena.[45]) Avšak nepřátelství mezi Pražany a Tábory nepomíjelo, ba stále vzrůstalo; Táboři prohlašováni za zhouce zemské a válka opět vzplanula. Jan Puška stál zajisté na straně Pražské, nedbaje toho, že pánové z Poděbrad, Viktorin a Hynek Boček, ačkoli nikdy nebyli výstředními Tábory, v okamžiku tomto přidrželi se Žižky, nedbaje toho, že ho snad považovati budou za zpronevěřilce a zrádce kalicha. Co následovalo, jest známo. Žižku v Hradci sklíčeného od Pražanů, mezi nimiž zajisté byl i Jan Puška, vyprostil roku 1424 Hynek Boček, kterýž však, vyjednávaje u Poděbrad s Pražany, zrádně byl od nich

[39]) PK 585, 586.
[40]) Na sněmě býval v Olomouci 1406, 1420, v Brně 1406, 1409, 1412, 141' 1420
[41]) Pal. III. č. 1. p. 425, Tomek IV. 127.
[42]) AČ I. 201.
[43]) Tomek IV. 176.
[44]) AČ I. 209, Pal. III. č. 2. p. 142, Tom. IV. 231.
[45]) Tomek IV. 266, 285.

zajat a nesen nejprve do Nymburku a pak na Mělník v moc Jana Smiřického. Pan Boček z vězení vyváznuv, ovšem toho pánům strany Pražské dobrým nevzpomínal, a pomstu nad těmi, kteří jej u vězení připravili, vzíti chtěl. Záští jeho obrátilo se proti Janu Pušce, jenž snad také toho příčinou byl, a za zrádce kalicha pokládán byl. Co mu učinil, vykládá starý letopisec takto: „Roku 1425 pan Hynek Boček z Poděbrad přijel s svými dvořany na Kostomlaty ku panu Puškovi, a jal jest pana Pušku, učiniv to jemu za nevěru, a uvrhl jeho u věži, a paní kázal dolů ode všeho sehnati. A tu pan Puška umřel brzo u vězení.“[46])

Manželkou jeho, která se tu míní, byla Alžběta z Veselí, která se dovolávala roku 1437 věna svého na Kostomlatech ve dskách zemských zapsaného. Král Sigmund totiž, když i Jan Heralt Puška i s dětmi svými zemřeli, dal zboží Kostomlatské, které na něho spadlo, Mikulášovi z Hasenburka a z Kosti, nejvyššímu sudímu zemskému.

Uvážíme-li časy těžké, v kterýchž Jan Puška žil, nelze se diviti, že zboží své zděděné nezachoval tak, jak se mu dostalo, nýbrž že je prodával. Hned roku 1406, téhož roku, kdy přijal Heralta staršího z Kunštatu na spolek všeho zboží svého v cůdě Olomoucké, zejména pak na hrad Otaslavice, postoupil Janovi z Vranovic dvůr dvou lánů ve Vranovicích, a dvorec poplatný, a prodal Jakubovi, Jencovi a Rackovi bratřím z Rakodav vesnice Postupky, Mirůtky, Bojanovice a všecko, co měl ve vsi Zářičí; činil však proti tomu odpor Heralt starší z K., poněvadž měl s ním stupek; proti spolku však tomuto mezi Janem a Heraltem kladla odpor Kačna z Lysic, vdova po Pavlíkovi ze Sovince, poněvadž prý jí měl Jan Puška spravedlnost činiti, a Kateřina Škodová z Rataj, že prý statky jeho právem obdržela, a škody opověděla. Sulkovi z Křekovic zastavil v penězích dvůr v Dobrochově, a slíbil jím prve odtud nehýbati, leč by mu peníze dal; roku 1408 prodal bratrovi Heraltovi celou ves Vícov, polovici Štinavy s podacím kostelním, vyjímaje větší rybník u Vícova, a dvorec Aldykův, s něhož se rybník ten chránil, později (asi roku 1415) zaprodal mu hrad Otaslavice se vsí, ves Lhotu, Kobylníky, v Sněhoticích 3 hř. pl., vše co měl v Tištíně a v Žešově, ve Vícově dvorec s rybníkem i rybníčkem a přísl.; na jeho zboží ve Vranovicích, Dobrochově a na dva lány v Otaslavicích byl Heralt Puška již r. 1412 zveden. Roku 1420 prodal Smilovi z Kunštatu a z Bludova vše co měl v dědinách Olešné a Hrabišíně, kteréž zboží právem obdržel na Vokovi z Kojšova.[47])

Na nějaký čas byl také v držení hradu Búzova. Heralt z Kunštatu a Třebové zaprodal mu totiž ten hrad i se Sprásneckým zbožím pod takovou úmluvou, že si to zase může pod jmenovitým časem odkoupiti. Když čas ten vypršel, odkoupil si ho zase Heralt, ale roku 1413 právem naříkal Jana Pušku, že mu ho nepostoupil, jakož ho přijal, na lidech, rybnících, rozličných věcech, obilí, úrocích, a že nevynaložil na opravu hradu 50 kop, kteréž mu dal. Dlouho také se přel s Janem Boskovcem z Brandýsa o hrad Hrádek u Je-

---

[46]) Staré letop. 66. Jen takto lze vysvětliti příčiny nepřátelství mezi Puškou a p. Bočkem; základ jeho byl tedy v soukromém záští, které se jeví již v půhonech r. 1418, vrcholu pak dospělo nevražením politickým, k čemuž snad přistupovalo i to, že Puška se klonil k straně p. Čeňka z Vartenberka, jsa manželem Alžběty z Veselí. Mylné tedy jest, co myslí Theobald (pag. 325), že Táboři obléhali roku 1426 Poděbrady a vůbec znepřátelili se s p. Bočkem proto, co učinil Janu Puškovi, jako by byl Puška přítelem Táborů, jímž ve skutečnosti nikdy nebyl. Srov. Tom. IV. 355.

[47]) DO VII. 32, 33, 62, 63, 71, 304, 544, IX. 278, 312, PK I. 150, 319, 322, 398.

víčka. Hrad tento Puškův dlouhá léta držel i s panstvím Hradeckým Jan z Brandýsa; o to s ním mluvil Puška před mnoha dobrými i před markhrabětem, prose, by mu jeho vrátil, ale toho na něm míti nemohl; až potom po mnoha časích vrátil Puškovi markhrabě jeho.[48]) Na zboží svém moravském koupil jen od Stupice z Červené Lhoty roku 1416 právo jeho věnné $3^1/_2$ hř. pl. v Sněhoticích na dvoře.[49])

Ale v Čechách mimo zboží Kostomlatské a snad ještě před ním dostal se v držení panství Častolovského, jehož byl bezpochyby zástavným držitelem. Jsa v Praze r. 1413 dne 10. prosince potvrdil kostelu Častolovskému desátek, který posud ze dvoru a dvou popluží v Libli dáván byl, a platy ve Voděradech, kteréž byl faráři prodal. Také zároveň, poněvadž prodal dědiny v Desné, z nichž vycházel plat k oltáři sv. Kateřiny v Častolovicích, o to se postaral, aby budoucně týž plat ze zboží jeho ve vsi Přepyších vydáván byl. Naposled jako pán na Častolovicích jmenuje se však již roku 1415. Téhož roku Častolovice se dostaly zase v držení Půty z Častolovic.[50])

Zboží moravské Jana Pušky po jeho smrti zdědil syn bratra jeho Heralta Pušky, Jan Puška z K. a z Otaslavic.

Moci ode dávna všecko se podrobovalo, i právo jí uhýbalo. Viděli jsme to na Janu Pušce, který násilí odplácel násilím, a ještě násilí přičiňoval, viděti to jest neméně na bratru jeho Heraltu Pušce, který rovněž moc svou dával pociťovati slabším.

Heralt Puška z Kunštatu,[51]) jenž se psával jinak z Doubravice, z Čech, z Újezdu a z Otaslavic, byl také již dospělý, když mu otec odumřel. S bratrem svým Janem podělil se o zboží, z něhož dostalo se mu panství Doubravické s okolními dědinami; zboží však Hradecké (Hrádek u Jevíčka) ponechali si oba na spolek, větší díl však jeho patřil Janovi Pušce.

Hned od roku 1406 účastnil se života veřejného;[52]) byl věrně po boku markhraběte Jošta, který se mu za to zase odvděčoval, tak dal a zapsal mu dvůr v Malých Slatinkách s přísl., kterýž mu postoupil z manství v dědictví, ale Heralt zapsal ho hned Velizovi Pulcovi z Pulice; od markhraběte také dostal 200 hř. židovského práva ve vsi Tištíně.[53]) — Těšil se také z přízně krále Václava IV. Dostal totiž od něho asi roku 1406 povolení, aby hrad Lomnici v Budějovsku od Litolta Bítovského z Lichtenburka, jenž jej držel v zástavě královské, za 1700 kop gr. vyplatil. Povoleno mu to však s tou výminkou, aby hrad ten pro královské měl otevřený. (Hrady a zámky III. 300.) Dlouho však Heralt Puška hradu toho nedržel.

---

[48]) PK II. 394, I. 286.
[49]) DO VIII. 612.
[50]) Hrady a zámky II. 168. — K tomu sluší dodati, že Jan Puška získal také v zástavu od arcibiskupa Pražského Konrada z Vechty asi r. 1414 město Kojetín i se všemi příslušnými dědinami, tak jak ke zboží arcibiskupství Pražského patřily. Držel je dle výslovného svědectví rady městské v Kojetíně r. 1415; posud prý, jak si stěžují, nemohli se vyplatiti. (Balbin Miscell. Dec. I. Lib. V. p. 305.)
[51]) Heralt Puška nazýván také Heralt Puška „mladší“; poněvadž pak žádný Heralt Puška „starší“ té doby nežil, rozuměti tomu jest tak, že byl mladším jmenován vzhledem ku „staršímu“ bratru svému Janu Pušce. Oběma jim říkali vůbec často jen Puška; Jan jmenován „starý Puška“ již r. 1406, a tím způsobem říkali Heraltovi Pušce mladší, často pak neberouce zřetele na to, že již řekli Heralt, přidávali ještě slovo „mladší“ — a tak se i psalo: Heralt Puška mladší.
[52]) Na sněmích byl v Brně 1406, 1407, 1410, 1412, 1415, 1418, v Olomouci 1406, 1409, 1412, 1415, 1418.
[53]) DO VII. 54, 55, PK I. 345.

Za násilných těch časů vedl si Heralt Puška nejinak, než jiní páni moravští. Velmi časté jsou na něho půhony, že jiným pobral. Zbyňkovi z Mladce vzal koně a krávy a jen dvě krávy mu nahradil, Mikulášovi z Rohozova čtyrykrát pobral v Knihnici, Přibíkovi z Dobromilic pobral v Dobromilicích pravým rychem bez odpovědi, Janu z Drnovic pobral v Drnovicích za pravým příměřím, chudým lidem Beneše z Chudobína pobral bez viny, Slávkovi z Dobré Vody pobral a spálil v Bochově, Markétě z Nuzířova slíbiv neškoditi pobral a jejím chudým lidem v Nuzířově, co měli. S lidem svým zajížděl až do Čech. Viktorinovi z Litomyšle vzal před Litomyšlem ze dvou vozů devět koní bez viny; s ním se smluvil teprve roku 1414. Lidé Heralta Pušky náchlební pobrali Leškovi z Ponikve a Kunšovi ze Lhoty koně a samostříly a jinou zbroj; Předborovi z Cimburka hnal mocí na jeho dědinu do Římnice a tam mu pobral; Janu Ptáčkovi z Pirknstaina učinil škodu na zboží braním, jímáním, tacováním; Parcifalovi z Náměště té noci, jakož markhrabě umřel, velikou škodu na zboží způsobil.[54]) Stejnou však měrou mu odměřovali. Matouš ze Strážiště pobral jeho chudým lidem, jsa s ním v dobré přízni, a sice v Lešanech, v Ohrozimi, v Skuhrově, ve Ptení, a potom, ač si slíbili, aby sobě ze svých lidí a z žádného žádných vin nebrali, bral Matouš netoliko jedny, nýbrž i dvoje viny; Vok mladý z Holštýna pobral mu a jeho chudým, Jan Boskovec z Brandýsa držel mu po mnoho let mocí Hrádek i všecko zboží Hradecké, a Petra z Kravař pohnal, že nějaké zboží potratil, a to nalezl na Petrově vlastním zboží, a že „prosil jeho milosti pěkně mnohokrát, by mu kázal to vrátiti, ale toho že neučinil.[55])

Markhrabě Jošt úplně důvěřoval v Heralta Pušku, který byl již r. 1409 nejvyšším sudím cúdy Olomoucké. Na sklonku roku 1408 jel markhrabiným kázáním pryč v jeho poselství. V úřadě však onom dlouho Heralt nebyl, neboť roku 1412 jmenuje se nejv. sudím cúdy té Sulík z Konice.[56])

Téhož roku (1412) konečně smluvili se pánové moravští, aby přítrž učiněn byl násilným válkám, kterými pán pána potíral. Lantfrid na pět let byl za tou příčinou od pánův, mezi nimiž i Heralt Puška byl, ujednán a páni se smiřovali dávajíce si listy, že se mstíti nebudou druh na druhu. Příkladem toho jest případ tento: Heralt z Kunštatu se svými přátely a pomocníky Heraltem ze Skal, Janem z Boskovic a Heraltem Puškou vedl skutečnou válku s Hynkem z Ronova a z Letovic. Hynek byl jat, hrad i zboží jemu odňato, a on sám do vězení uvržen, z něhož byl propuštěn teprve r. 1412; slíbiti však musil nemstiti se na Heraltovi ani na jeho přátelích a pomocnících.[57])

Podle lantfridu měl každý dosti míti na právě. Avšak nemohli tomu navyknouti mnozí, i sám Heralt, který v pravém lantfridě pobral Parcifalovi z Náměště, Heršovi z Vrahovic vzal tam dvojí berně, Arklebovi z Náměště pobral krávy, ovce, koně orné, obilí i sůl a držel mu rataje jeho nevyčteného, a les mu smýtil, Oldřichovi z Lestnice pobral i jeho lidem v Lestnici; Martě z Meziříčí přijel se svými pomocníky i služebníky na její zboží do Dyjákovic, a tam na lidech ležel a je vytrávil a nic jim za to nedal. Pardusovi ze Žeranovi pobral úroky s lidí a ve dvoře obilí, Matouši z Cimburku srubal lesy atd.[58])

[54]) PK I. 123, 125, 135, 174, 175, 181, 250, 294, 352, 374, II. 117, 192, 268, 294.
[55]) PK I. 156, 235, 285, 357.
[56]) DO VII. 728, PK I. 314, DO VIII. 1.
[57]) AČ III. 276.
[58]) PK II. 375, 380, 315, 396, 473, 478.

Zatím však vzmáhal se ruch husitský a uvozován na Moravu. I na zboží Heraltově nacházelo nové učení půdy; Heralt sám byl jeho stoupencem. Přivěsil roku 1415 pečeť svou na stížný list pánů českých a moravských ke koncilu Kostnickému pro upálení mistra Jana Husa, přítomen jsa na velikém sněmu Pražském v měsíci září.[59]) Avšak brzy na to byl Heralt Puška u vězení, do něhož proč se dostal nevíme. Na svobodě pak byl již zase počátkem měsíce února roku 1416.[60]) Pokud však žil, potud měl hojná nepřátelství se sousedy svými i s příbuznými svými. Jedno z vejvětších měl s bratřími Viktorinem a Bočkem bratřími z Poděbrad. Viktorin ho roku 1417 poháněl, že zmeškal zvod nebožci Heraltovi z Kunštatu, že mu odkoupil základu jeho Otaslavic, na nichž měl Viktorin svého dluhu postíhati, že, když měl vyplatiti hrad Pyšelec s příslušenstvím Bočkovi z Poděbrad od Bluda z Králic a listy tohoto pobrati a vrátiti, listů těch nevrátil, že mu drží Olbramovice bez práva. Tak daleko dospělo nepřátelství mezi nimi, že Heralt Puška jim odpověděl v mírné zemi, a bratří oba vystříhajíce se ho, musili hrubé náklady činiti na města i hrady. Heralt jim a lidem jejich škodil jak mohl. Když lidé jejich z Třebové jeli z Kroměříže z jarmarku, přepadl je Heralt, pobral jim jich zboží, zšatil je, ano i když se bránili, byli chromeni. Z toho poháněl ho Viktorin, a mimo to také ze 600 kop, kterých otec jeho Heraltovi půjčil, a bratr jeho Boček také k tomu přičinil, že mu odkoupil Heralt základu jeho Otaslavic, na nichž měl dluhu svého postíhati.

Dlouhý hněv měl také s bratrem svým Janem Puškou. Hned r. 1406 naříkal ho právem, že mu pobral víno a že mu ho nechce zaplatiti; a r. 1409 že mu pobral peníze, které na něho spadly po smrti jejich otce, a že mu zadržel dvě hř. platu, které rovněž po smrti otcově na něho spadly, a nechce mu jich postoupiti, a že mu drží 1000 zl. červ., ježto na jeho díl spadly, když je přátelé jejich dělili, a že mu jich nechce dáti. Jistinu tuto právem na bratrovi obdržel; odhadnuto mu bylo r. 1412 těch 1000 zl. na bratrově zboží ve Vranovicích a Dobrochově; ze škod však, ku kterýmž zvodem a odhadem tím připraven byl, opět poháněl bratra r. 1413. A ještě r. 1415 byl Jan Puška od bratra právem naříkán, že mu drží 3000 zl. uh., ježto na Heralta spadly, a nechce mu jich dáti.[61]) Avšak brzy na to se smířil s bratrem úplně, a všechny sváry a nesnadnosti jejich přestaly.

Co se týče zboží Heralta Pušky, pozměňoval ho hodně. Hned r. 1406 sstoupil se s Heraltem ze Skal, jehož dětem měl býti poručníkem; spolek pak ten trval až do smrti Heralta Skalského, po jehož smrti uvázal se Heralt Puška, jsa poručníkem pozůstalých sirotkův Žofky a Anničky, v jeho zboží i hotové peníze vzal. Se svolením Heralta ze Skal prodal r. 1406 Mikšovi řečenému Lyska ves celou Spešov s dvorem a příslušenstvím, a ve vsi Oboře čtyři lány poplatné se čtvrtí, a roku 1407 Peškovi z Holešína ves Petrovu Lhotu. Když r. 1407 zapsal Lacek z Kravař Rusovi z Doloplaz ves Tršice, činil proti tomu odpor řka, že má také na ni právo. Roku 1408 koupil od Alžběty z Rataj její věno, které měla ve Vícově, a od bratra Jana Pušky celou ves Vícov, polovici Stinavy s podacím kostelním, a od Sigmunda, kněze z Vrahovic, sedm hřiven platu bez věrdunku, kterýž měl ve Vrahovicích.[62])

59) AČ. III. 190, 193.

60) PK II. 184, na svobodě byl, sabbato post festum s. Dorothee 1416 (PK 495).

61) PK II. 540, 541, 579, 580, I. 155, 345, 369, 399, 441.

62) DO VII. 59, 60, VIII. 593, DB IX. 157, 184, DO VII. 335, 377, 4 542, 544, 545.

Na Buškovi z Krásna právem zemským obdržel 130 hř. ve vsi Tištíně, a na Slávkovi z Kochova rovněž v Tištíně 13 hř. platu ročního; avšak roku 1412 zveden byl na jeho zboží v Tištíně na 40 hř. Sulík z Konice.[63]) Roku 1412 koupil od mistra Jana Moravana, kanovníka Pražského, dvůr ve Studenci zejména s lesy a dvorci, na němž však r. 1415 zapsal ze své svobodné vůle Kateřině manželce Petra Anděla z Listice 50 hřiven u věno. Toho roku prodal Alšovi z K. a z Lysic zboží své Rajecké, totiž celou ves Rajec s dvěma zbořenými hrady, s kostelním podacím, s dvěma dvory a příslušenstvím, ve vsi Podolí dva lány, dvorec a les a ve vsi Vavřinci pět lánů s příslušenstvím. Roku 1418 prodal pak i hrad a městečko Doubravici s kostelním podacím a dvorem před hradem a vesnice Valkunov, Kuničky, Němčice s kostelním podacím a Přibyšín s přísl. Kateřině, vdově po Pavlíkovi ze Sovince a synu jejímu Heraltovi ze Sovince.[64]) Prodal to zboží proto, poněvadž koupil předtím od bratra svého Jana zboží Otaslavské i s hradem Otaslavicemi, kde měl i svého purkhrabí Sulka z Pacova. V Čechách na hradě byl mu purkhrabím Jan z Dohalic. Ve přích však, jichž hojně měl, pozbyl něco ze svého zboží: na ves Lešany byl zveden Jan ze Sovince; když tam úředníci Janovi odhadovali 70 hřiven a 15 kop, všichni vesničané před úředníky se schovali; když však Heralt Puška Janovi dosti učinil, byl odhad ten vymazán. Pardus ze Žeravic zveden byl na Heraltovo zboží v Tištíně v 30 hřivnách, a odhadnuto mu tam.

V Brně měl také Heralt Puška dům. Mimo ten koupil si tam od měšťanína Jakuba Tasnara dvůr na Starém Brně. Umluvil ho za 110 hřiven, ale Tasnar vymínil si přitom, aby Heralt dal ratajům díl z obilí, což by se na ně mělo dostati. Poněvadž však Heralt dvoru toho nedoplatil a ratajům nic nedal, poháněl ho proto Jakub Tasnar, a obdržel na něm právem 33 hř., v nichž r. 1417 byl na dům jeho v Brně zveden.

Po nějaký čas držel Heralt Puška většinou bezprávně následující zboží: Marketě ze Studence uvázal se v její věno na dvoře ve Studenci, Sulíkovi z Konice držel hřivnu platu v Chudobíně a Savíně, a tamtéž dvě hřivny Janu Světlíkovi z Mladce, Hynkovi z Petrovic držel lán v Petrovicích, Anně z Lomnice pět hřiven platu v Doubravici, Mrakši z Pašovic uvázal se ve dvůr a půllán v Šardičkách, Mikuláši z Pamětic držel dvůr v Lešanech, Václavovi, fojtovi z Olomouce, mlýn Kytlovský před Olomoucem. Jemu zase držel Rus z Ţršic dvě hřivny platu v Tršicích, Jan Sokol z Lamberku vinohrady a louky v Ivančicích a Sokolnicích, Bušek z Krásna díl zboží v Tištíně, Michal Růžek zboží v Senici.[65])

Heralt Puška nedočkal se krutých bojů husitských; viděl sice ještě připravovati se na ně, avšak před samým počátkem jich zemřel asi r. 1419. — Manželkou jeho byla Kateřina z Valdeku, jíž zapsal r. 1418 u věno 1000 hřiven na Dobrochově, Služíně, Tištíně, Vranovicích a Vícově. Po smrti jeho přijala r. 1420 svého otčíma Viléma Zajíce z Valdeku a ze Židlochovic.[66]) Avšak dlouho vdovou nezůstala, nýbrž provdala se po druhé za Heníka z Valdštýna. S Kateřinou měl Heralt syna Jana Pušku, který stal se dědicem znamenitého zboží otcova i strýcova. Život jeho padá do doby ne-

PK I. 218, 219, 274, 275, 397.
DO VIII. 3, 4, 339, IX. 171, 312.
PK I. 234, III. 7, II. 524, 552, 354, III. 2, I. 131, 238, 239, II. 401, 410, 439, I. 334, 345, II. 134, 398.
DO IX. 223, 273.

*

pokojné válek husitských; žádná zpráva však neudává nám, pokud měl Jan Puška účastenství v životě tehdejším pohnutém. Časů však pokojnějších se téměř ani nedočkal. Téhož roku, kdy král Sigmund uvázal se v zemi českou, Jan Puška tuše, že dnové jeho jsou sčítány, napsal závěť svou. V ní učinil zbožný odkaz chrámu sv. Petra v Brně; odkázal k oltáři sv. čtyř evangelistů v choru již zřízenému, ale ještě nedostavěnému, pro jednoho oltářníka, který zároveň měl býti českým kazatelem, 10 hřiven ročního platu. Tím se stal prvým zakladatelem oltáře toho. — Avšak ještě téhož roku 1437 zemřel Jan Puška; pochován jest ve hrobce ve chrámě Svatopetrském a na hrob jeho kámen postaven. (Wolný I. 17, 23.) Zdali Dorota z Kunštatu a z Otaslavic, jíž r. 1446 Heník z Valdštýna vložil ve dsky Lešany, byla sestra tohoto Jana Pušky jest nejisto.

Poručníky jeho zboží byli od něho ustanoveni Heník z Valdštýna a Zich z Vranovic a Nosislavi, z nichž zejména Heník největší část jeho zboží v držení získal; jiná však část ocitla se v jiných zase rukou. Tak hrad Otaslavice držel v letech 1437 a následujících Boček z Otaslavic, který však nebyl z linie Kunštatské.

Po smrti Jana Pušky nebyl již z celé linie Kunštatsko-Lysické jiný, nežli syn někdy Pročkův z Lysic Heralt z Kunštatu a z Lysic, který již za živobytí otcova let dospělých došel. Jmenuje se hned r. 1397, když Albrecht z Cimburku prodal Alšovi z K. a Lysic půl vsi Bošovic k věrným rukám p. Pročkovi z K. a Lysic a Heraltovi synu jeho. S přivolením otce svého prodal r. 1417 Václavu Házovi, měšťanu Brněnskému dvě hory lesem porostlé Maňorku a Jilovici u Lelekovic, s podacím kostelním v Lelekovicích, má-li na ně jaké právo. Roku 1420 koupil od Dětocha z Lilče tvrz a ves celou Pornice s dvory a příslušenstvím, a ves Šváby s dvorem allodialním; na zboží tom zapsal manželce své Anně z Hodslav (? de Hozlau) u věno 400 hřiven.[67])

Po svém zboží Pornickém psal se Heralt, jemuž také Heralt Semenec říkali, i z Pornic. Na tvrzi v Pornicích rovněž za živobytí otcova seděním byl. Jmenuje se pode jménem Heralta z Pornic na sněmě v Brně králem Sigmundem r. 1421 svolaném, na němž se s ostatními pány zapsal proti Husitům.[68]) Ve válkách husitských neslyšeti však o něm ničeho. Že však zboží otcovské všecko nezachoval, jest jisto. Nároky své na zboží někdy Alšovo a Pročkovo z K. a z Lysic postoupil markhrabě moravský Albrecht Janu z Lomnice, od něhož teprve Heralt získal právo jeho na zboží Lysické, vyjímaje však Rajec, Petrovice a Vavřinec. Za to zase Heralt zapsal a postoupil Janovi všechno právo své, které měl po smrti Alšově na tyto dědiny.[69]) — I hrad Richvald octnul se v cizích rukou; ani toho hradu si nezachoval, který byl již pobořen. Hynula již sláva a moc pánů z Kunštatu a Lysic, usýchala větev tato a neměla již se rozzelenati.

Bývá to již, že chtějí lidé z cizího zisk a užitek míti. Arkleb z Drahotúš a z Deblína jednal nejinak. Byl poručníkem zboží Alšíkova z Lysic, a pobral po něm klenoty, peníze i jiné věci, které na Heralta, jako na nejbližšího přítele, spadlo, a mimo to po otci Heraltově Pročkovi pobral klenoty zlaté i stříbrné i j. v. Z klenotů, které Heraltovi zbyly, prodal některé

[67]) AČ III. 472, DB XI. 336, DO IX. 350, 351.
[68]) AČ III. 234.
[69]) DO X. 8, 9.

*

Žofce z Kunštatu a z Tovačova, slíbila mu dáti za ně čtyry vozníky, a pak mu jich dáti nechtěla. Petrovi ze Ždánic dal schovati 100 kop, a těch mu potom Petr vrátiti nechtěl, Heralt z Doubravice byl mu dlužen za obilí a za kůň, a toho mu plniti nechtěl. A později právem naříkal Jana Dupníka z Nítkovic, že mu odkoupil základu jeho Lelekovic, na nichž měl své peníze shledati, Beneše ze Zvole že mu odkoupil jeho hradu Bludova, na němž již otec Heraltův 500 hřiven měl postihovati, a těch že mu nechce vrátiti, Voka z Holštýna, že mu jest dlužen za obilí atd.

Po všechen svůj život byl Heralt váženým, a jeho rada slušně ceněna. V rozepřích podávali se na něho jako na úmluvčího pánové: tak na př. byl úmluvčím mezi Janem z Olešničky a Heníkem z Valdštýna. U půhonů dával r. 1447 odpověď spolu s jinými pány, mohou-li půhonové dáni býti bez lantrychtáře.[70]) Na sněmy často chodíval do Brna i Olomouce.[71])

Když zemřel král Albrecht, aby země moravská sirá „škod a všelikých obtížností od zlých lidí uvarována býti a jich ujíti mohla“, smluven byl obecný lantfrid roku 1440 dne 28. ledna. Páni, preláti, rytířstvo i města vstoupili v jednotu a jednostejně smluvili se za jeden člověk a slíbili sobě tu jednotu držeti a zachovati ctně, věrně a křesťansky, tak aby hrdly i statky svými jednali a skutečně pomáhali pokojiti země této, tak aby každý na svém dosti měl až do přijití pána budoucího. Mezi pány, kteří se o lantfrid ten smluvili, jmenuje se také Heralt z K. a z Lysic.[72]) — Avšak lantfrid tento v bezkráloví následujícím nezamezil nikterak hojných nepokojů. Vážnější však nade všechny činy mohlo býti odpravení Heralta z Kunštatu a Třebové, který od pánů Brněnských byl roku 1444 „nevěrně a zrádně odpraven.“ Veškeren rod Kunštatský byl rozbouřen tímto skutkem a hledal krvavé pomsty. Že i Heralt z Lysic smrti té mstíti hleděl, jest nepochybno. Avšak obezřelostí a jednáním hejtmana moravského Jana z Cimburku ku zjevné válce nedošlo, a rod Kunštatský usmířen.[73])

Poslední zprávy o Heraltovi z K. a Lysic máme z roku 1447 a 1448. Víme ještě o něm, že prodal Jindřichovi z Rajce zboží své v Pornicích a Švábech, jakož i že roku 1446 druhé své manželce Martě z Valdeku zapsal u věno 250 hřiven v Drnovicích na dvoře s lesy a příslušenstvím a na vsi Rudicích,[74]) avšak po r. 1448 se již nejmenuje.

---

[70]) PK III. 82, 207, 216, 285, 610, 243, 348.

[71]) V Brně byl 1437, 1447, 1448, v Olomouci rovněž v ta léta.

[72]) Kn. Tovač. 3 sqq.

[73]) Dr. B. Dudík (Gesch. des Stiftes Raygern I. 150) podle Steinbacha (Dipl. Sammlung I. 54) a Pešiny (Mars Mor. p. 628) vypravuje, že r. 1444 byl v Brně odpraven Heralt z Kunštatu a Lysic. Poněvdž však Heralt z Kunštatu a Lysic žil ještě r. 1448, odpadá to samo sebou. — Heralt však, který byl odpraven, jest týž s Heraltem z Kunštatu a Lestnice. Stvrzujeme to následujícími důvody: Nejbližším příbuzným odpraveného Heralta byl Proček z Kunštatu a Opatovic, a tomuto byl Heralt z Lestnice strýcem. Proček tento vzdal dobrovolně před úředníky všechno své právo k sirotkům po Heraltovi Jiříkovi z Kunštatu a Poděbrad (K. Půh. III. 633). Kdyby však odpraven byl Heralt z linie Poděbradské, strýc Jiřího z Poděbrad, nebylo by třeba, aby Proček vzdával se svého práva k sirotkům Heraltovým ve prospěch Jiřího z Poděbrad; Jiřík by měl sám bližší právo k nim. Manželka Heraltova se jmenuje Kateřina z Častolovic, tato však byla manželkou Heralta z Kunštatu a z Lestnice. Z toho ze všeho tuším s dostatek plyne, že Heralt odpravený r. 1444 jest týž s Heraltem z Lestnice a z Kunštatu, a že netřeba pomýšleti, že by to byl Heralt strýc Jiřího z Poděbrad čili bratr Bočka, Viktorina a Hynka z Kunštatu a Poděbrad.

[74]) DO X. 382, 530.

Synem Heraltovým byl Jan jinak Heník z Kunštatu a Lysic, jehož Heralt již r. 1438 jmenovával poručníkem svým u práva. Roku 1446 byl pohnán od Vaňka z Janovic, že jeho služebníci jeho kázáním pobrali v lantfridě dobytek otci Vaňkovu a jej velice zahubili. Ještě r. 1451 (26. srpna) jmenuje se svědkem, když Bohuslav z Cholynic manželce své zapisoval věna 400 kop gr.[75]) Zemřel bezpochyby brzo na to, poněvadž více nikde se nejmenuje. Zboží jeho zdědil po něm Proček z Kunštatu a Opatovic z linie Lestnické, který zboží Lysické sloučil s Kunštatským. Janem z Kunštatu a Lysic vymřela linie Kunštatsko-Lysická.

Vývod pánů z Kunštatu linie Lysické jest tento:

Kuna z Kunštatu a z Lysic
ψ Ofka z Cimburku a Tovačova.

Ješek Puška ψ Anna z Otaslavic. — Proček ψ 1. Elška z Krotenfolu. 2. Kateřina ze (Sovince?) — Kuník — Alšík — Kačna ψ Pavel ze Sovince.

Proček: Heralt Semenec ψ 1. Anna z Hozlau 2. Marta z Valdeku. — Eliška ψ Sigmund z Ronova a z Letovic.

Heralt Semenec: Jan.

Ješek Puška: Jan Puška ψ Alžběta z Veselí. — Heralt Puška ψ Kateřina z Valdeku — Půta. ψ 2. Heník z Valdštýna.

Heralt Puška: Jan Puška. — ? Dorota z K. a Otaslavic.

Půta: Machna. — Anna. — Hynek z Valdštýna.

75) PK III. 207, 248, AČ III. 549.



Jeronym Makovský z Makové, nejv. komorník Rudolfa II.

Sepsal *Josef Svátek.*

C. kr. místodržitelský archiv v Praze chová objemný svazek listin, ež se týkají Jeronyma Makovského z Makové, od roku 1597 do :oku 1603 nejvyššího komorníka císaře Rudolfa II., který se stal půso-)ením svým u dvora Hradčanského rovněž pověstným jako jeho ná- ıtupce v témže úřadě, křtěný žid Filip Lang z Langenfelsu, jejž historik Hurter líčí ve své biografii Langově jakožto pravého netvora v postavě idské a pachatele všech možných zločinů. Ze spisů a listin těchto na-)ýváme bližšího světla o životě Jeronyma Makovského, tak že nám lze loplniti a opraviti, co bylo o muži tomto v „Naučném Slovníku“ psáno. V následujícím podáme stručný nárys biografie Makovského, ponecháva- íce si k jinému místu obšírnější vylíčení neblahé působnosti tohoto nej- ryššího komorníka Rudolfova, který byl zaujímal na Hradčanech posta- rení tak důležité, že činnost jeho ani v politických dějinách té doby ıemůže býti pomíjena.

První zmínka o Jeronymovi Makovském z Makové, který pocházel : rodiny měšťanské ve městě Soběslavě osedlé a od Ferdinanda I. ve ıtav vladycký povýšené, činí se v Březanově životopisu pana Petra Voka : Rožmberka, kdy Jeronym Makovský roku 1594 provázel tohoto velmože ıko komorník na válečném tažení do Uher. Na Krumlově a v Třeboni)yl se již za pana Viléma z Rožmberka dal dobře potřebovati v kuchy- ıích alchymistických a osvojil si tím jakousi znalost v hermetickém umění, :terá mu pak otevřela i cestu ke dvoru císařskému v Praze. Rudolf II., lověděv se o tom, že na Krumlově dlí jeden z bývalých služebníků pana Viléma z Rožmberka, tohoto velikého mecenáše alchymistů, dal jej r. 1595)ovolati na Hradčany a přijal jej ve službu svou, nehledě na to, že Makovský byl co do vyznání náboženského přívržencem Jednoty bratrské. Vřadiv jej mezi komorníky své, užíval služeb jeho s počátku ponejvíce r alchymistické laboratoři své, kdež si Makovský, který byl co do ze- rnějšku postavy i co do chování jakoby skutečným šlechticem, brzo ískal přízeň císařovu v míře tak veliké, že byl již po dvou letech na o, k' ž se dosavadní nejvyšší komorník císařský Hanuš Popp pro cho- obu vysoké stáří stal ke službě neschopným, povýšen v úřad jeho. postavení tomto domohl se Makovský brzo neobyčejného vlivu ı dv Hradčanského, neboť císař Rudolf II. byl té doby již stížen vou lancholií a straně se následkem toho lidí, neudílel více tak

snadno obvyklých audiencí, nepřipouštěje k sobě nikoho, kdo nebyl k němu uveden nejvyšším komorníkem. Tím se dá vysvětliti, jak se mohl Makövský státi u dvora takořka všemohoucím, neboť kdokoli z cizích vyslanců, z říšských neb zemských hodností a úředníků chtěl se dostati k císaři, musil se ucházeti u nejvyššího komorníka o prostřednictví, při čemž ovšem pochodil nejlépe ten, kdo k panu Makovskému nepřicházel právě s rukou prázdnou.

Rudolf II. měl k nejvyššímu komorníku svému, který dovedl hověti všem jeho choutkám a libůstkám, důvěru neobmezenou, ano dal se jím i v ohledu náboženském ovládati, tak že strana katolická po čas vlády Makovského pozbyla skoro všeho někdejšího vlivu svého na císaře, a Rudolf, druhdy katolík tak horlivý, často mnohé měsíce ani do chrámu nechodil a žádného kněze katolického k sobě nepřipouštěl, poněvadž mu bylo působením Makovského od jednoho ze dvorních astrologů z hvězd předpověděno, kterak prý zhyne rukou mnichovou jako před nemnoha lety francouzský král Jindřich III. Také v oboru politickém byl Makovský zapleten ve veškeré intriky tehdejší a mimo jiné přičiňoval se též k tomu, aby císař nevcházel v žádný sňatek, a když císařští ministři svob. páni Wolfgang Rumpf a Pavel Trautsohn z Falkensteinu roku 1600 chtěli císaře oženiti s princeznou španělskou, podařilo se Makovskému přesvědčiti Rudolfa, že jsou oba tito tajní jeho radové podplaceni od Španělska, a následek toho byl ten, že oba musili okamžitě opustiti dvůr císařský, kteroužto nemilost císařovu Makovský oběma padlým státníkům se zjevnou škodolibostí osobně zvěstoval.

Tím se osvědčila všemohoucnost nejvyššího komorníka u dvora Hradčanského co nejzřejměji, nikdo více nesměl se osměliti, proti němu vystupovati, když též oba nejpřednější a dávnoletí ministři císařovi vlivu jeho ustoupiti musili. Císař mu osvědčil vděčnost svou tím, že povýšiv ho již r. 1598 ve stav rytířský v království Českém, rozšířil nyní povýšení toto též na říši římsko-německou, kteréhož práva se i jeho bratru Janovi dostalo. Zároveň se zmáhalo jmění Makovského v míře tak hojné, že již v pěti letech bylo páčeno na 200.000 tolarů, a sice jak z darů, kterých se mu dostávalo od císaře i od nesčetných žadatelů, tak z obchodů dvorních, jimiž dovedl těžiti pro sáček svůj co nejvydatněji. Zvláště vycházel mu veliký užitek ze všech koupí pro císařovy umělecké sbírky činěných, neboť jednatelé a dodavatelé dvorní musili se s ním vždy děliti o výdělek; rovněž tomu bylo při jinakých dodávkách ke dvoru císařskému, slovem každý, kdo chtěl na Hradčanech něčeho dosíci, musil se dříve nejvyššímu panu komorníkovi poplatným státi.

Za peníze takovýmto vyděračským způsobem nahromaděné zakoupil si roku 1600 statek Dubeč u Českého Brodu za 4900 kop gr., později pak statek Břízu od paní Polixeny z Rožmberka za 3300 kop míš. a dvůr ve Velké Vsi, kterýžto majetek pak si dal vložiti do desk zemských, což mu císař povolil majestatem, daným dne 8. dubna 1603. Dvě léta před tím byl mu Rudolf II. daroval jeden ze tří domů před hlavním vchodem do král. hradu, k němuž pak Makovský přikoupil dům sousední, v nichž obou si zařídil příbytek svůj po knížecku vyzdobený, v němž i nejvyšším hodnostům audience jako panovník sám uděloval a způsobem lukullským žil.

Již roku 1599 byl koupil za 2500 kop. míš. dům u „tří růží červených“ v Menším městě Pražském („jdouce k písecké bráně, po levé straně mezi domem Judity Keckové z Pelhřimova s jedné a Janem Pemplem, životním cís. drabantem a dvorským krejčím, se strany druhé“) a když mu touže dobou pan Petr Vok z Rožmberka daroval za dobré služby jeho mu prokazované svůj dům za král. hradem proti kostelu sv. Jiří ležící, byl tudíž Makovský držitelem čtyr domů Pražských a dvou statků i dvora na venkově.

Pro dům u „tří růží“ vymohl si roku 1600 v pondělí po sv. Kilianu od císaře právo, aby mohl v témže „po dvacet let všeliká vína přespolní a sladká pití šenkovati“, a zároveň si vyžádal osvobození ode všech daní a poplatků z téhož. Obchod tento však byl pouhou zástěrkou pro jinou živnost nekalého druhu, o níž se dovídáme ze stížnosti Malostranského purkmistra ode dne 19. června 1600, ve které se dí, že „to jest od Makovského zlehčování stavu rytířského, do něhož nedávno přijat jest, neboť šenkování vína jen stavu městskému přísluší“. Mimo to prý se v domě u „tří růží“ vydržuje harem hezkých dívek, jež každého dne či vlastně každé noci navštěvují kavalíři a bohatí synkové měštští a tam s nimi orgie provádějíce, obyvatelstvu jen pohoršení dávají. Pan Makovský však protestoval proti stížnosti této a snadno si lze pomysliti, že byl při této výnosné živnosti své zůstaven. Ač sám byl ženat, vydržoval si kuběnu, ženu to cizího muže, která právě onen harem pod svou správou měla, a hospodářství její tamže bylo tak nestoudné, že není divu, když počestní měšťané Malostranští proti takovémuto řádění, ač marně, stížnost vedli.

Bylť se Makovský brzo po svém příchodu do Prahy oženil s bohatou vdovou paní Annou Reginou z Lišvic, která byla v prvním manželství provdána za jistého Vanišovského, s nímž měla synáčka Karla. Paní tato, o něco starší než Makovský, zdála se mu býti skutečnou láskou nakloněna, neboť promíjela mu veškeré scestnosti jeho, ba sdílela s ním později též vězení na Křivoklátě a přečkavši jej životem, vystrojila mu pak skvělý pohřeb, když byl pochován v kostele sv. Jindřicha v Novém městě Pražském.

Také lichvařením zabýval se nejvyšší komorník císařský v míře veliké, půjčuje na vysoké úroky, tak že vždy měl v rukou hojně úpisů dlužních, a sice nalézali se mezi posledními dlužníky jeho pan Petr Vok z Rožmberka se 6000 zl., královský hejtman v Chomutově Kašpar z Logavy s 1000 zl., hrabě ze Serinu na Rožmberce s 87 kop. gr., pán z Vřesovic s 500 zl. a mnoho jiných. Ano i císařskému pánu svému půjčoval Makovský, když kasy dvorní prázdny byly, často značné sumy peněz, jež pak musila královská komora s vysokými úroky spláceti. Leč když se v květnu roku 1603 odvážil i k tomu, žádati od císaře, aby mu byl za půjčení jisté sumy peněz postoupen podkomořský úřad měst věnných, dal mu Rudolf odpověd velmi nemilostivou, a od té doby počala hvězda nejvyššího komorníka blednouti, neboť již meškal při dvoře císařském komorník Filip Lang, který, sám chtěje se dostati v úřad Makovského, osočoval jej potají u císaře, připravuje tak pád jeho, k němuž zavdala hrabivost nejvyššího komorníka brzo příležitost vhodnou.

Dvorní rada císařský Hanuš Vilém šl. Boyham, který byl úřadoval u komorního úřadu v říši, zůstavil po sobě spis, ustanovený ku vlastním

rukám císařovým, v němž byl proveden důkaz, že četná léna v říši mecké již propadla a tudíž mohou býti vzata v držení císařovo. ten Makovský pozůstalé vdově Boyhamově, když jej chtěla císaři odňal a nepřipustiv ji k audienci, podržel jej u sebe a seznámiv s obsahem jeho, chtěl některá propadlá léna sám pro sebe získati hned dal po nich tajně u dvorní a pak u říšské kanceláře pátrati. se ale dověděl i císař o spisu Boyhamovu a když ho na Makovském žádal, odvětil týž drze, kterak prý jej lze od vdovy jen za velkou peněz dostati. Tu konečně seznal císař ošemetné jednání služebníka svého a dal věc od dvorní komory vyšetřiti, při čemž vyšel podvod kovského na jevo. Když pak seznáno, že Makovský ze spisu nejdůležitější listy vytrhal a pro sebe podržel, byl tím pád jeho spečetěn. 3. října 1603 dal císař rozkaz, aby byl nejvyšší komorník jeho soudně stíhán i potrestán. Ve třech týdnech bylo již obsáhlé vyšetřování skončeno a průběh jeho vysvítá z relace, která dne 29. října od kancléře českého pana Zdeňka z Lobkovic byla císaři podána. obsahuje tatáž zároveň obžalobu a výměr trestu proti Makovskému, lujeme spis tento z archivu místodržitelského (sign. M. 51. 1.) v znění tomto:

těžkých příčin Jeronyma Makovského

„Jakož jest J. M. C. z jistých a te… veliké jeho proti J. M. C. z Makové, služebníka svého komorního, pr…zné přísaze své, J. M. činění, jichž se proti J. M. C. povinnosti a hr… Moravčína, raddě J. M. dopustil, statečnému Šťastnému Mošovskému z …tišku léta tohoto 1603 hejtmanu hradu Pražského ve středu po sv. Fran… hradu Pražského stiti poručiti ráčil, a když jest se nadepsaný hejtma… téhož Jeronyma takového J. M. C. poručení zachovati chtěl a k domu … téhož domu ského tu na hradě Pražském ležícímu přišel, na dveř… nechtěl, nýbrž chvíli tlouci i také zvoniti dal, jeho jest tam pustiti n…lo, že se se, co by chtěl a čeho potřeboval, když mu povědíno by… ti dáti ručení J. M. C. něco oznámiti má, davši odpověď, že otevř… J. M. C. se přioděje a připraví, potom cítíce se u vědomí, čím jest… jakých velikých, těžkých věcí proti J. M. C. se dopustil, ne… tak že týž dům zatarasovav, pryč z něho utekl a se skryl a schoval, … jeho tehdáž dosažena a zjištěna býti nemohla, až teprva po…

Pro kteroužto jeho lehkomyslnost, kterou jest v té věci … svá prohřešení a přečinění na protimyslnost a potupu rozkazu … nevěrný a neposlušný služebník tu v zámku J. M. C. provedl a … jest J. M. C., majíc toho tak hodné a slušné příčiny, poruč… v jisté opatření na zámek Točník jakožto člověka nad povinností učiněnou, nejednou zapomenutého a sproneveřilého a kterýž se vedlivému J. M. vyhejbá, z domu a obydlí svého zběhl, jinde se skr… věci některé nejplatnější, na nichž mu mnoho záleželo, sobě složi… jakž jest se k tomu sám přiznal, vyšikovati mínil, po lepší osoby … poručiti dodati a dodržeti.

A aby příčinám zjištění jeho i také co by on k tomu říka… rozuměti se mohlo, k němu osoby dvě rady své vyslati a některé … činění jeho jemu dáti připomenouti, jako předně, že jemu dobře jest, kterak jest leta tohoto 1603 při času památky Těla Božího př… jak sám tak také skrz jisté osoby, jemu dobře známé, toho nejednou

vyhledával a za to prosil, aby J. M. C. jemu ouřad podkomořství měst Její Milosti králové české v království Českém, kterýž již tehdáž od J. M. urozenému Jiřímu Štěpánovi z Šternberka a na Postoloprtech, radě a presidentovi J. M. v řečené komoře v království Českém, dán a svěřen byl, dáti ráčil, přikazujíce a zakazujíce se proti tomu zase, pokudžby J. M. to učiniti ráčil, jistou sumu peněz zapůjčiti a vyčísti, jináče jestli by se toho nestalo, že by také takovou půjčkou (bezpochyby vidouce a znajíce toho nynější velikou a důležitou J. M. potřebu býti) přispěti nemínil, tudy od J. M. takový ouřad penězi vymoci a mocnost J. M. C. a Kr. říkaje sevřiti usilujíc.

A což J. M. do osoby jeho s nemalým podivením bylo, že jest se netoliko o to tak nestoudně a nešetrně pokusiti, za týž ouřad, an již jeho jiný v držení byl a ten sobě od J. M. svěřený měl, všetečně prositi, ale také J. M. skrze to při stavích království tohoto, jakoby J. M. C., nešetříc na hodnost osob, kteréž by se J. M. a království tomuto hoditi mohly, užitečné a platné byly, v dosazování ouřadův kupčiti a tarmarčiti míti ráčil, zlehčiti, zvoškliviti a v to zlé domnění nevinně uvésti chtěl, pod tímto obmejšlejíc, aby týž ouřad ne skrze zasloužení a hodnost, ale skrze peníze své dosáhnouti mohl, čímž jest J. M. vysoce urazil.

Druhé, jakož jest někdy Hanuš Vilém z Boyhamu, J. M. C. radda dvorská J. M. jistou knihu o některých pilných, potřebných a platných svaté říše věcech sepsanou, o nichž J. M. věděti mnoho na tom záleželo, ležíc na smrtelné posteli odkázal, a tuž knihu dobře zapečetěnou a při ní cedulku vlastní rukou jeho psanou J. M. svědčící, Barboře manželce své odvedši, to obé J. M. dodati poručil, ale on Jeronym Makovský, vešedší v známost s touž Barborou z Boyhamu a o takové knize slyšíc, ji jest jménem J. M. C. (an J. M. C. o tom žádné vědomosti míti a jemu poručiti neráčil), od ní vyzdvihl a vzal, a teprva potom vyrozuměvši tomu, že jest J. M. C. o takovou knihu předešle státi a ji rád dostati chtíti ráčil, v tom jest se před J. M. ohlásil, že by cesty a prostředky věděl, jak by té knihy k rukám svým dostati mohl. Jakož pak dostavši ji již prve způsobem nadepsaným pod jmenem a titulem J. M. C., toho J. M., co by mu J. M. aneb jakou milost za tuž knihu učiniti chtíti ráčil podával, za ni velkou sumu peněz žádal o to s raddami J. M. C. komory dvorské i jinými některými tržil a takové knihy J. M. na častá císařské poručení bez ouplatku nikoliv dáti a od sebe, požívajíc v tom divných ouskokův a výmluv, odvesti nechtěl, až jest ji, odtrhši od ní pečeť netoliko sám přečetl, ale také jiným též čísti dal, o těch věcech v ní obsažených radu a naučení od některých osob bral a na ta manství a léna, o nichž v té knize psáno bylo, zda-liby která promlčena a propadena byla, netoliko při kanceláři J. M. C. a říšské se vyptával, ale také sem i tam v říši vyptávati dal, tudy netoliko J. M. věci znamenitě potřebné věděti, před Jeho M. ukrýval, ale také co by spravedlivě J. M. z týchž manských statkův v říši náleželo k svému užitku obrátiti a přivesti obmýšlel. Nad to ji i přepisovati dal a co více nemálo listův z ní vytrhl aneb vyřezal, cedulku pak při takové knize J. M. C. svědčící před J. M. jest ukryl, za sebou zadržel a zadržuje až posavad, a tak v tom věci vlastní J. M. C., proti pořízení jeho Hanuše Viléma z Boyhamu a povinnosti své, majíc se k J. M. v tom i ve všem jiném věrně chovati, jest i se vzal, sobě přivlastňoval a to, což již J. M. C. bylo, J. M. prodával, a J. M. v té věci tak drahný čas divnými obmysly vůkol šel, naposledy odtržením od takové knihy pečeti a přepisováním jí znamenité všetečnosti a vy-

řezáváním z ní těch listův i také ukrytím té cedulky, veliké neupřímnosti dopustil.

Třetí, že jest osoby některé z ouplatkův k ouřadům a službám p J. M. C. však prve nic, až jsou se jemu napřed v jistých sumách peněz sta i na tisíce, kteréž jim od něho nikdy půjčené nebyly, zapsali, fedroval tak prodáváním týchž ouřadův a služeb při J. M. nenáležitě jest handlo a sebe bohatil.

Čtvrté, jsouce služebníkem J. M. komorním, přísahou a povinno těžkou J. M. zavázán, nemajíce se žádnému mimo J. M. C. v žádné postra služby zavazovati, ani za to jakých platův bráti, přes to jest od některý osob pštolunky a platy roční, listy nařízené a zjištěné, k sobě přijímal a s také osoby jisté, služebníky J. M. C., přísežně u J. M. též povinností zaváza sobě obzvláštními listy a reversy, majíc s nimi ukryté srozumění, a tajně handle zavazoval, čehož jest jak proti své vlastní tak také proti jich přís učiniti neměl.

Páté, listy, majestáty a jiná psání, kteráž jsou J. M. C. z kance říšské, české i také od jiných ouřadův k podpisu podávány byly, z kterýchž se jakou kořist dostati nadál, ty k sobě bral, je za sebou zdržoval a J. jich, dokud zaplacen nebyl, k podpisu nepřednášel.

Šesté, jest se nestoudně a nepravdivě před lidmi honositi směl, že J. M. C. všecko zmůže a co by koliv kdo potřeboval a skrze něho jedn bylo, to že obdrží, tudy lidi k sobě táhnouc, je na to bezpečíc, dary a po nemírné berouc. Sám pak při kvasích svých k potupě a zlehčení J. M. C. časté to mluvil, že by již věci své tak dobře spravené a skoncované, dsk zemskými opatřené a zjištěné měl, že na J. M. více nic nedbá a aby J. co proti němu již před sebe vzíti moci ráčil, se neobává.

Sedmé, jsouc J. M. C. komorním služebníkem, kterémuž jest J. M. mn věřiti ráčil, majíc se k J. M. věrně chovati, toho jest neučinil, nýbrž mn tajnosti, co jest se kdy v pokojích J. M. dálo, proti těžké přísaze své proná

Osmé, že jsou u něho v domě a příbytku jeho v obzvláštní truhle které čarodějné věci, kouzla, instrumenta a divné nástroje s rozličnými ch ktery a figurami, též také i při něm nalezeny, z čehož se porozumívá, že s takovými, Pánem Bohem i všemi právy zapověděnými věcmi i také, j toho jisté zprávy jsou, s některými osobami čarodějnými zacházel, a v to obíral, nemaje se toho jak proti Pánu Bohu tak proti J. M. C., bejvajíc J. M. každodenně, a kterémuž jest J. M. osobu a život svůj císařský a k lovský svěřovati ráčil, nikoliv dopustiti.

Deváté, že jest zlý a nepříkladný život, chovajíc sobě manželku m jiného oddávanou, a s ní v zjevném cizoložství obcujíc, vedl.

Kteřížto artikulové dřív a prve nežli jsou jemu Jeronymovi Makovské předloženy a v známost uvedeny byly, v tom jest se před výš dotčenými o bami od J. M. C. k němu vyslanými, ústy svými s pláčem a spínáním ru zjevně a zřetelně ohlásil, že jest se ve všem Pánu Bohu a J. M. C. na mi poručil a poroučí J. M. C., se ve všem vinen dává, provinění svá k no J. M. C. klade a J. M. pro Boha a milosrdenství jeho za milost prosí, méně také i po předložení a v známost uvedení týchž artikulův, to opak J. M. C. jest se na milost dal, toho aby mu J. M. C. hrdlo darovati a m stivě příti ráčil, aby ve dvorčíku svém v Dubči po ten čas, pokudž by Pán Bůh na tom světě živobytí příti ráčil, zůstávati mohl, že se pod ztr ním hrdla zapsati chce, že odtud z téhož dvoru do smrti své vycházeti nec

nebude, poníženě prosil, dokládajíc, kdyby nejspravedlivější byl, že by se J. M. C. v žádné soudy a odpory dávati nechtěl a nemíní, nýbrž se ve všem vinen dává a vinu svou i sebe pod nohy J. M. C. klade. Za to týchž osob k němu vyslaných snažně a plačtivě prosíc, aby od něho spis, vlastní rukou jeho sepsaný a sekrýtem jeho spečetěný J. M. C. při navrácení svém dodati za něho se v tom k J. M. C. přimluviti, kterýžto spis v jazyku německém sepsaný, tolikéž to v sobě obsahuje a zavírá, že se J. M. C. ve všem vinen dává, J. M. se k nohám klade a J. M. pro Boha a milosrdenství jeho, aby mu milost učiniti ráčil, prosí. A kdykoliv by J. M. C. dobře věděti ráčil, co by a jakým spůsobem proti němu Jer. Mak. v takovém jeho velikém a těžkém provinění podle příkladův slavných předkův svých a vyměření po řádu práva, nad kterýmž jest J. M. C. jakožto král český vždyckny milostivou otcovskou ruku a ochranu držeti ráčil, jakožto k jednomu z obyvatelův téhož království, kdyby se obzvláštně služebníka J. M. C. komorního a životního hroznou přísahou zavázaného, kterýž jest se nad touž přísahou svou zapomenul a J. M. C. se spronevěřil, nedotýkalo, hledíno a přikročíno býti mělo.

Však že ti jeho těžcí hříchové a veliká provinění tak zřejmá, světlá, patrná a všem vůbec vědomá jsou a on se také sám ve všem vinen dává, J. M. C. provinění svá k nohám klade, za milost prosí a s J. M. C. se v žádný soud dávati nechce, nad kteréžto jeho vlastní přiznání, poněvadž proti němu žádného dalšího procesu právního a průvodu potřebí není, ráčil jest J. M. C. tu všecknu věc, vinu a těžké provinění jeho s nejvyššími úředníky zemskými v uvážení své císařské a královské vzíti a to vyhledati a najíti, že jest on Jeronym Makovský podle práva a těžkého provinění a zasloužení svého, poněvadž jest se nad povinností a přísahou svou těžkou J. M. C. učiněnou, v těch nadepsaných artikulích i v jiných mnohých příčinách zapomenul a proti J. M. C. velikých a těžkých provinění se dopustil, nevěrně, neupřímně a ošemetně k J. M. C. se choval a tak těžce J. M. urazil, čest, hrdlo i statek J. M. C. propadl, a protož aby on Jeronym Makovský tu na zámku Točníku pod jistým opatřením osob k tomu nařízených zůstával a dalšího J. M. C. oznámení očekával.

Stalo se s uvážením J. M. C. jakožto krále českého a nejvyšších úředníkův zemských dne dvacátého devátého měsíce října leta tisícího šestistého třetího.

Zdeněk z Lobkovic v. r. L. S. Jindřich z Písnice v. r. Jan Menzl v. r.

Takž byl Makovský za nesčetné zločiny své odsouzen cti, hrdla i statku, císař Rudolf mu však prominul trest smrti a odsoudil jej k doživotní vazbě, kterou měl však tráviti nikoli na Točníku, kde byl dosud držen ve vazbě vyšetřovací, nýbrž ve státním vězení v zámku v Mostě. V polovici listopadu byl také na zámek tento převezen do žaláře; maje však ještě dosti mocných přátel i peněžitých prostředků, dovedl tam uplatiti strážníky své, kteří mu jedné noci pomohli ze žaláře a přes blízké hranice saské.

Útěk tento vzbudil nevoli císařovu v míře nejvyšší a již dne 6. prosince 1603 byl vydán císařský mandát všem krajským hejtmanům, komornímu presidentovi ve Slezsku a lantfojtovi v Lužici, aby stíhali uprchlíka, o němž se domníváno, že se uchýlil nejspíše do Polska. Domněnka tato však byla mylna, neboť Makovský byl prchl do Braniborska, kde byl teprva na začátku prosince 1604 ve městě Storkenrodě dopaden a na tvrz v Plassenburgu dopraven. Odtud jej vydal markrabě braniborský

Kristian císaři a týž jej kázal vsaditi do pevného vězení na Křivoklátě, odkud se ještě žádnému věznovi nebylo podařilo uprchnouti. Veškeré movité jmění Makovského, jeho statky a domy byly zabaveny pro královskou komoru a jeden dům u „tří růží“ postoupen z milosti bratrovi jeho Janu, neboť byl týž provedl, že se „se své živnosti v Soběslavě strhl a přišed do Prahy peníze bratrovi půjčil a o ně přišel“. Mnohých klenotův a uměleckých věcí Makovského zmocnil se hned po jeho zatčení komorník Filip Lang, jenž dal mimo jiné z bytu jeho odnésti k sobě též truhlu „s kouzelnickými věcmi“, o nichž se Lang domníval, že obsahuje vzácné preparaty alchymistické. Za krátko pak se mu dostalo od císaře darem též onoho domu před královským hradem, jejž byl císař druhdy Makovskému daroval.

Na hradě Křivoklátě ztrávil Jeronym Makovský z Makové ve vazbě plných dvacet let, i mylna jest tudíž zpráva Hurterova a všech pozdějších, že byl Makovský roku 1615 od císaře Matiáše na svobodu propuštěn, neboť ještě roku 1618 psal ze žaláře Křivoklátského tehdejším direktorům stavovským, že jim poví o pokladu císaře Rudolfa II., bude-li mu v odměnu za to svoboda dána. Páni direktoři, kteří, jak vědomo, potřebovali na vedení války peněz tak velice, chopili se horlivě návrhu tohoto a dali Makovského přivézti do Prahy, aby jim podal zprávu o slíbeném pokladu. Poněvadž se ale sdělení jeho týkalo jen pokladů v umělecké sbírce Rudolfově, z níž byli direktoři již valně kořistili, odvezen jest Makovský, jemuž se plán jeho tudíž nezdařil, zase na Křivoklát, odkud dne 13. prosince 1619 znova psal direktorům, aby mu byl aspoň někdejší jeho dům proti sv. Jiří opět v držení vrácen. Žádosti té ale nebylo vyhověno, rovněž jako další prosbě jeho o udělení milosti, kterou byl dne 19. března 1620 králi Fridrichovi falckému zaslal, v níž po „šestnáctiletém žalářování“ prosí, aby byl konečně na svobodu propuštěn.

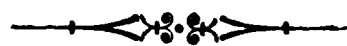
Mezitím se byly udály v Čechách známé převraty státní, po bitvě Bělohorské vládl v Čechách opět Ferdinand II., jehož místodržícímu knížeti Karlu Liechtensteinovi psal Makovský dne 26. května 1621 úpěnlivou prosbu, aby byl v žaláři svém aspoň lidštěji chován, neboť jej „hejtman Křivoklátský rok a čtyry neděle držel mezi vrahy a loupežníky, kde takřka o zrak přišel“. Na tuto prosbu bylo mu vykázáno vězení mírnější a mimo jiné povoleno mu týdně tři žejdlíky vína píti. Po velkonocích roku 1623 uvolněno vazbě jeho opět v té míře, že se za dne mohl po hradě procházeti a že se směla i manželka jeho zdržovati na Křivoklátě, aby choti svému poblíž byla. Když pak kníže Liechtenstein dne 17. června r. 1624 na novou písemnou žádost Makovského za propuštění z vazby připsal významná slova: „Až bude katolickým!“ nemeškal Makovský přestoupiti na víru katolickou, aby tím nabyl svobody tak dlouho marně žádané. Té se mu nyní konečně dostalo, když byl podepsal revers, že „byv na svobodu propuštěn, děkuje to jediné J. M. C. a chce se za to po celý život svůj tiše a pokojně chovati, jinak že jej J. M. C. ihned na těle a životě trestati může“. Po dvacetiletém žalářování otevřely se mu tak dvéře vězení a jako obstárlý muž opouštěl s manželkou svou Křivoklát, aby si hledal nový domov v Praze, kde byly mezitím zavládly veskrz změněné poměry politické a náboženské.

Činil především kroky, aby získal zabavené jmění své a pozůstalost po zemřelém bratru Janovi, leč nedocílil v tom ohledu ničeho více, než

že mu císař Ferdinand II. vykázal z milosti 4000 kop míš., za něž Makovský koupil statek Pavlov, jenž byl zabaven panu Krištofu Schreinerovi z Rosenecku. Statek tento u Pelhřimova ležící, byl koupen v odhadní ceně 3168 kop míš. a nový tento majetek Makovského zapsán jest roku 1627 v desky zemské. O rok později žádal císaře poznovu za vydání zabavených statkův a domů svých, aby prý mohl s rodinou svojí slušněji žíti, čemuž nebylo ovšem vyhověno, tak že Makovský upadl v dluhy, jak vysvítá ze žaloby, kterou na něho v srpnu 1629 vznesl pan Jakub Hodek ze Mstětic pro dlužných 44 kop. Když byl k vůli tomu od královského rychtáře v Starém městě Pražském před soud pohnán, ozval se v něm starý spurný duch, který se posmíval všem ustanovením zákonním, a násilně vypudil z příbytku svého služebníky soudní, vyhrožuje jim smrtí a volaje za nimi, že se nikdy k soudu nedostaví. Jak tato záležitost pro něho skončila, nevysvítá více z listin.

Poslední dobu života svého ztrávil Makovský v Praze v úplné odloučenosti a v zapomenutí, a sice bydlil ve čtvrti sv. Jindřicha v Novém městě Pražském, neboť ve své poslední vůli, psané dne 15. února 1630, vyslovil přání, aby byl v kostele sv. Jindřicha pohřben, což se také stalo, když v několika dnech na to zemřel, neboť dne 16. března 1630, kdy byla závěť jeho vložena v desky zemské, mluví se o něm jako již o „zemřelém". Vdova jeho, kterou byl učinil dědickou svého jmění, z něhož však musila vyplatiti 1000 kop míš. pozůstalému synovi po bratru jeho Janovi, Josefu Makovskému z Makové, vystrojila mu pohřeb velmi okázalý; za nedlouho po něm rozloučila se též ona se životem, jak vysvítá ze zápisků syna jejího z prvního manželství Karla Vanišovského, o kterém se dí, že pozůstalé hotové jmění otčímovo (140 dukátů ve zlatě, 50 tolarů v šátku a 37 plecháčů starých) bylo vynaloženo na pohřeb obou. Mimo to se zachovalo po Makovském mnoho šatstva i zbraní a též „apatyka od Theophrastských věcí, olejů a vod, což vše jest ve sklepě se všemi listy spečetěno".

Tak dokonal pověstný nejvyšší komorník císaře Rudolfa II., jenž přečkal oba své nástupce v úřadě tomto, Filipa Langa z Langenfelsu a Kašpara Ruckého z Rudz, kteříž oba pro podobné i horší zločiny skončili způsobem ještě děsnějším.



Paměti Jiřího Vácslava Paroubka, někdy vikáře a faráře v Líbeznicích (1740 — 1774).

Vydal *Vácslav Beneš Třebízský.*

Úvod.

K památkám písemnictví českého v XVIII. století a zároveň též k historickým pamětem doby té přičísti sluší zápisky Jiřího Vácslava Paroubka, někdy vikáře a faráře v Líbeznicích, jež zachovaly se vlastní rukou jeho psané v pamětní knize tamější fary.

Ze zpráv životopisných v téže knize zachovaných, které sepsal kaplan Líbeznický Jan Emanuel Fibiger, na rozdíl od Rukověti (II. 81), za rok narození Paroubkova udává se léto 1691, a doba příchodu jeho do Líbeznic klade se do léta 1737, 14. ledna. Jiří Vácslav Paroubek zastával též po tři léta úřad arcibiskupského missionáře a po nějaký čas byl i vikářem jistého okršku v kraji Kouřimském (per partem districtus Curimensis). Fibigerův životopis plný jest zpráv o soukromém životě Paroubkově, a jde z nich na jevo, že byl on mužem v pravdě osvíceným a pravým dobrým pastýřem stáda svého; přitom zvláště vynikajícím kazatelem, lidumilem a podpůrcem dobrého vzdělávání i školství v celé farnosti své. Byltě „opravdový Čech srdce dobrého a upřímného", kterýž, jak tehdáž hustěji se přiházelo, přišed z české domácnosti do latinských škol, přiučil se a mluvil plynně latinsky, než v němčině znal se jen slabě.

Seznam spisů, Paroubkem složených, pisatel životopisu jeho v pamětní knize Líbeznické o jeden rozmnožuje, a sice o žalmy,[1]) jimž příkalo se Paroubkovy. Na konci knihy přidána byla tato slova:

A tak jsoU pIsně skonánI z LáskI WLastI W MěstCzKV SaDsk (1732).

Nejdůležitějším však obohacením literatury i literarní činnosti Paroubkovy jsou bez odporu Paměti jeho z let 1740—74, dříve neznámé a tuto ponejprve širšímu kruhu čtenářstva předložené. „Vynikají ozrázovitostí a barvitostí někde až příliš ostrou, ale za to tím věrnějšími rysy nakreslen v nich život v českých rodinách pod střechami doškovými za častých vpádů braniborských."

---

[1]) Míní se tím jiný spis, než v Rukověti II. str. 82. pod číslem 1. veden.

Pravopisu užito při vydání nynějšího; jinak až na některé nepatrnosti nezměněno ničeho. I vlastní jména ponechána téměř všude ve znění původním.

Memorabilia.

Léta Páně **1740** dne 20ho Octobris zesnul v Pánu císař pán Karel VI. mezi 1ní a 2hou hodinou v noci. Na to měsíce Novembris po svátku Všech Svatých táhl do Slezska pruský král se svým vojskem a prohlašoval se, že jako přítel přichází; však následovalo, že je nepřítel domu rakouského, neboť sobě z náchylnosti obyvatelův slezských a po učiněné bitvě u Molvic v tomž Slezsku, kdež Neyberk comendiroval a to vlažně, celé dolejší Slezsko podmanil a opanoval, a to roku 1741ho.

Roku **1741** dne 8ho, 9ho a 10ho (sic) okazovala se rozličná světla a jasnosti na obloze nebeské, neboližto phaenomenon.

Předně od půlnoci jako od Drážďan vycházela jasnost, jakoby slunce zapadalo, a to od hodiny 9té noční až do půlnoci. Z toho světla vycházeli jasní sloupové, kteří nejinak, než jakoby vojsko se mustrovalo, tak jedni sem, druzí tam chodili a se mihali, na konci neb špici byli ohniví, a to po tři noci. A v ten den totiž 9ho vytrhl Sas, král polský se svým vojskem do Čech, jehožto se počítalo 19000. Item z těch sloupů vycházel vichr, kdež se to tak v povětří fofrovalo, nejináče, než jakoby vlny na vodě se zmítaly.

Dne 8ho téhož od západu od Bavor rovněž v tu hodinu vycházely jasné oblaky, neb kusy mračna, a jedny za druhým jako nějaké regimenty vojska ku Praze vystupovaly, načež jeden kus za druhým se zas tratil, avšak poslední nad Prahou státi zůstal a dlouhý čas, který jakoby pomalu mizel, a zas z nenadání se poznovu rozjitřil, že se ten oblak veliký býti zdál, a zas dlouhou chvíli státi nad Prahou zůstal, až posledně zas se menšil a dokona se ztratil.

Roku **1740** ten večír před sv. Tomášem takový hrozný vítr byl po celé české zemi, i snad jinde, že jest na miliony škody učinil, celé lesy zvyvracel, množství stavení rozbořil, i mně u té zdejší fary schodů těch na dvůr kamenných, v tu stranu, kterou se jde ke chlívům, polovic převrh'. Každý pravil, že bude veliká vojna v Čechách z toho znamení.

Roku **1741** naše vojsko král. nejmil. královny Marie Theresie vtrhlo ze Slezska do Čech. Kníže Christian Lobkovic byl comendantem zvolen polním. Ten přišel s 10 tisíci do Prahy a táhl k Plzni s několika regimenty. Toho roku měsíce listopadu vtrhlo vojsko Francouzské, Bavorské, biskupa rejnkolínského do Čech, jehož počet 50 tisíc ano 60 tisíc se počítalo. Samých Francouzů bylo 30 tisíc.

Pak roku 1742 sucurs jim přišel v 10 tisících.

Toho měsíce odtrhl Lobkovic kníže lid svůj od Plzně a přimaršíroval k Bílé Hoře, co v Praze bylo, také vojsko k nim se srazilo, toliko na 1500 rekrutů v Praze zůstalo. Od Bílé Hory táhli ke Zbraslavi; tam byl učiněn most, přes nějž přešli a na pomezí moravské do Německého Brodu se reterirovali.

Toho měsíce přišlo vojsko saské ku Praze a položilo se nad Roztoky. Přišlo také vojsko Francouzské, Bavorské a jiné výše jmenované, a položilo se n[illegible] Bílé Hoře. Přijel i kurfiřt bavorský sám Karel Albrecht a bydlel na Zbra[illegible]vi. To všecko vojsko veliké píce a potravy neboližto furaže rozpiso-

valo. Na panství Pakoměřické uložili Sasové 900 strychů ovsa; však se jim tolik nedávalo, než něco proti tomu malého: Mouka, kroupy, hrách, seno, sláma atd. Hrozili ohněm a mečem.

Toho měsíce 26 dne, v sobotu na neděli, na den sv. panny a mučennice Kateřiny okolo 11té hodiny v noci začali Sasové u brány Bruské, Francouzové a Bavorové u Strahovské z kusů do Prahy střileti a k sturmu hnáti. Byla malá voda tenkrát, šli někteří Sasové u ostrova velkého přes řeku k loďkám, a tam beze vší zábavy u mlýnů do Prahy vešli. — Též Francouzové přešli ve Zbraslavi a v tu hodinu byli u Nové brány, tam po řebříkách, kteréž i od šibenice vzali, přes šance do Prahy vlezli, vartu, jenž nějaký Hádek byl, tu jsou zabili a hned bránu dostali. V tu chvíli v noci Sasové sturmem také Bruskou bránu opanovali. Tam se dobře Pražští bránili, a kdyby v noci Francouzové se byli na šance nedostali, byli by na Malé Straně nic nepořídili. Ale jak se pravilo, že ti v Nově bráně vartýři jedli, pili a na ochranu nic nedbali. Ze Sasů mnoho lidu zůstalo na place, mezi nimi general Weisbach, Sas, ze šancu, jsa postřelen, se řebříku dolů se zkobejčel. A tak v tu noc Praha byla dobyta, a okolo 5té a 6té hodiny ráno plno cizího vojska v Praze bylo, že se ani hnouti nemohli. Francouzové ustavičně křičeli: „Vivala roa. Vivat král“. O rabování nic nebylo slyšeti, krom několika domků u Nové brány. Ale francouzských komorníků dost tu bylo, kteři ze šatů slíkali, kordy, klobouky, pláště lidem brali a šacovali.

V tu noc naše královská armáda již byla u Benešova, a něco husarů již u Břežan přitrhlo, ale již bylo po kaši. Toho, jak se povídalo, byl vinen general Neiberg, který hercoga Františka Lotringa, manžela královny na cestě s armádou zdržoval, jemu kratochvíle rozličné dělal, a proto kníže Lobkovic, když se jich dočekati nemohl, svůj lid reteriroval.

Co se v Praze sběhlo, o tom pamětní kniha tisknuta jest.[2])

27. listopadu v noci okolo hodiny 9té a 10té v noci v pondělí na úterek stala se hrozná roztržitost mezi lidmi po městech a po vesnicích na několik mil, že husaři královští pálí a mordují, z čehož náramný strach pošel, tak že lidé ubíhali a ujížděli z jedné vesnice do druhé. I z Líbeznic mnozí ujížděli, jiní pak odjinud přijížděli; však nebylo nic pravda. Naplnilo se písmo: utíkati budete, a žádný vás nehoní v 5. kniz. Mojž. v Cap. 28. Ráno pak měli zas domů co stěhovati.

Na den neposkv. početí bl. p. Marie dal se v Praze vyhlásit za krále skrze vystřelování děl polních Karel Albrecht, kurfiřt bavorský, jemuž větším dílem nuceně stavové čeští věrnost slibovali. Nato po svátcích vánočních na den Mlaďátek z Prahy do říše odejel do Frankfurtu k volení nového císaře, za kterého on Karel VII. zvolen byl.

Toho roku okolo Všech Svatých na zimní kvartýry přitrhl pruský král se svým lidem do Čech a obsadil kraje za Labem: litoměřický, mlado-boleslavský a kralohradecký. U nás bylo soužení skrze exekuce na furáže a peníze. Tam pak čtvernásobně hrozné daně, furáže, braní lidí i dětí. Děti bral od rodičův od 12ho léta, které měli silné kosti a kolena; a ty do své země posýlal. Tu bylo pláče a naříkání matek. Některé zabednili do krytých vozů pakážních; z nich dva vozy na řece Nise i se šify se potopily. Množství lidí velkého pobral, tak že lidé zimního času po lesích záseky si dělali a při ohni dnem nocí se skrývali. Ach to byla metla boží pro hříchy naše.

---

[2]) U Jungmanna nic toho se nenachází.

Skrze Líbeznice dnem i nocí jezdili, tak že koní na furšpon za ten čas ode Všech Svatých roku 1741 až do Na nebe vstoupení roku 1742 vypočítáno bylo 1600.

Léta Páně 1742 dne 8. Januari v pondělí maršírovali Sasové s druhé strany Moldavy přes led sem na tuto stranu, a právě když jsem měl prostříno na stůl v poledne, přijel obrst s několika oficíry na faru, a 2 companie pěchoty zůstaly ve vsi se ohřívati, neboť příkrá zima byla. Jeho pak jsem pozval k obědu; ostatní do hospody šli. Ten povídal, že do Moravy táhnou, aby ji opanovali pro Sasa. Mezi jinším pravil, kdyby královna věrné generály měla, že, ačkoliv má množství nepřátel, žeby přece je všechny přemohla, a bude-li Neiberg comendirovat, že nic nedokáže. Pakli ale kníže Lobkovic, teda že jim bude běda. Tak se stalo jak prorokoval.

Všechno se to hrnulo do Moravy. Brandeburk šel uapřed, Sasové za ním, Francouzové pozadu; ti ale jen do Německého Brodu došli a zase zpátky do Prahy přišli. Prus došel až 4 míle od Vídně; tam jej Karel Lotrink zaskočil a poctivý vejprask mu dal, tak že Prušák až do Slezska couval. Sasové šli až k Brnu, tam předně přijdouce do vesnic, co bylo Prušáci pobrali, a co nepobrali lidé do lesů a do hor zanesli, a tak oni nic, ani lidí nenalezli. Moravané vidouce Sasy, že se po vesnicích rozložili, noční doby přiloudíce se vesnice na 4 neb více stranách zapálili, tak že mnoho Sasův tam upekli. U Brna naposledy, když na místě, jež Boží Tělo sluje, množství lidu ztratili, nemohouce nic pořídit pro zimu, nedostatek furáže, též nemoci, které mezi nimi procházely, zpátky odtud přišli za Labem krajem Hradeckým, Mlado-boleslavským a Litoměřickým s ostatky se do Drážďan navrátili. Povídalo se, že jich ku Praze 18 tisíc, nebo jak jiní povídali 25 tisíc přišlo, domů asi 5 tisíc všech se navrátilo, nebo v navracování jako mouchy po cestě padali a mřeli. Divu nebylo, zima velká byla, a oni celou zimu maršírovali a bojovali, a Němcům nebyl, kdo by třikrát za den polívku vařil. Však byla tu moc boží; Pán Bůh proti nim bojoval. A tak od Sasa, který nejprv odešel a naposledy do Čech přišel, Česká země si oddechla a hrobů toliko jim popřála. A to byli první, kteří si prorokovali, že vědí, říkajíce, že česká zem jich hrob bude. Tak i jinší národové říkali, co jsem sám z úst jejich slyšel. V ten čas v Praze nebylo než ustavičné peněz na 6 milionů pro Bavora skládání, šacování, palasatyrování. Venku exekuce na furáže a verbování pro zimního krále.

Dne 18. měsíce března na neděli květnou, ten večír před sv. Josefem šel Josef, syn Jana Svobody ševce z toho domku proti faře k rychtářovi Jiřímu Klejzarovi podle dolejší hospody okolo hodiny 7. V tom potká dva Brandeburky, těch se lekne, chce skočit přes plot. V tom jeden přiskočí k němu, jej na zemi položil, bil a s sebou do hospody vzal; tam na něj ihned munduru vojenskou vložili. Ubránit nebylo možná. Mateř jeho ubohá až do krve zbita od nich byla. V 8mou hodinu ho na vůz vzali a pryč na Mělník, a tam odtud do Bělé, z Bělé do Nisy do Slezska zavezli. Za ty a takové lidi všudy se Pánu Bohu modlili veřejně z kazatelnice, aby je ráčil potěšiti, při v. víře zachovati a jim z těžkosti pomoci. Vyslyšel lítostivý Pán hlas spr[illegible]edlivých a pláč matek, že větším dílem se navrátili. I ten Josef Svobod[illegible] šťastně se zas z Nisy pod fochem zednického tovaryše z města domů pře[illegible] sv. Duchem navrátil.

Dne 6. měsíce Aprilis královská naše malá armáda, neboližto corps, kní[illegible]e Lobkovice u Českých Budějovic, jehožto toliko na 8000 se počítalo,

a Francouzů na 30 tisíc, potkali se u vsi Zaháj. Tam naši k lesu si je přitáhli, kdež měli děla polní, z nichž dobře těm Francouzům zatopili. Vidouce pak množství nepřátel posledně do Budějovic se reterirovali, kamž uherské vojsko k sukursu jim přišlo, a tak Francouze zpátky k Písku zahnali.

Ty dni něco od toho vojska maršírovalo k Čáslavi k pomoci Karlu Lotringovi.

25., 26., 27. měsíce dubna navracovali se Sasové z Moravy, kdež i v Kostelci Labském kvartýr měli a mnozí tam zemřeli; však v Líbeznicích více jsme jich neviděli. A povídali, že ti královniny vojáci (sic) nejsou lidi, ale živí ďáblové.

9. máje vymaršírovali Prušáci z kvartyrů svých k Pardubicům jakož z Mělníka a Staré Boleslavi, kdež na kvartýrech leželi. V Staré Boleslavi na děkanství ležel ritmistr calvin, a tam calvíni strojili svou večeři se svým pastorem.

18. máje byla bitva u vsi Chotusic blíže Čáslavi a Kutné Hory. Tam padlo Brandeburků i se zajatými a plezirovanými, jak počítali oni sami, na 23 tisíce. Ztráta na pakážích na 5 milionů. Naši kdyby byli rabování nechali, byl by snad ani jeden Prušák neodešel. Při té bitvě počítalo se Brandeburků na 40 tisíc, našich na 18 tisíc, a jak někteří praví 22 tisíce. Padlo z našich na 5 tisíc. Několik kusů naši ztratili, proto že z bahna je vytahovati nemohli, a koně byli pobiti. Ve vsi Chotusicích, kterou naši zapálili, tam asi 4 tisíce Brandeburků upálili, kteří se tam skryli. Na to naši se reterirovali na 2 míle k ležení hlavnímu, a Brandeburci dostanouce čerstvý sukurs plac jsou obdrželi a mrtvé zakopávati musili. To bylo v pátek po sv. Duše mezi oktávem sv. Jana Nepom. Král pruský se díval u Komárovic s vrchu maje k ochraně několik regimentů, a když na plac po bitvě přijel, která trvala od 7 hodin až do $^{1}/_{2}$ dvanácté polední, a jeho generalové mu gratulovali z obdrženého vítězství, on říci měl: „Ich . . . auf solche Victori, wo ist meine schöne Cavaleri, ich werde sie nicht in ganzeř Welt finden.“ Nebo jeho rejtharstvo nejvíc trpělo a skoro všechno zkaženo bylo.

Junius. Naše armáda tam odsud z většího k Písku zase se obrátila a tam dne 6. Juni Lobkovic na Písek udeřil, do strachu hrozného Francouze přivedl, že strachem skoro všeho zanechali a tam odsud ku Praze kdo jen mohl utíkali. Francouzský general Belil tam comendiroval, všechnu pakáž tam zanechal, tak že ztráty Francouzové počítali na 3 miliony. To bylo v pátek na Sv. Norberta po sv. Duše neděli třetí.

Francouzové měli ležení od Bílé Hory až k Holešovicům, vžak pořídku jich bylo, a tam všechny stromy krásné a vinice kazili i stavení.

Dne 13. Juni přitáhla naše královská armáda a položila se nad Zbraslaví u sv. Prokopa a něco na druhé straně.

Toho měsíce Francouzové vyzdvihli poštu v Líbeznicích v dolejší hospodě, kdežto já farář jsem musel z latinského na česko překládat.

Dne 15. téhož měsíce na sv. Víta jel excell. pan Belil, francouzský komendant, z Drážďan skrz Líbeznice, poštu zde potvrdil první od Prahy a dekret na druhý den poslal, aby se koně na poště k žádné robotě nepotahovali. Platilo se od koně na poštu 30 kr., čeledínovi 15 kr. A to hned vydáno bylo. K zdejšímu panství bylo přiděleno břežanské, stěnické, takže vždy 16 koní hotových státi muselo. Dolejší šenkýř Josef Kovář byl jako postmistrem a ten měl od každého koně 3 kr.

Na ten den u Prahy v ležení francouzském, jak bylo obecně oznamováno, pršela krev, tak že na mundurách spatřiti se mohla.

Ty dni strhla se z nenadání bouřka, a v ležení francouzském 5 nebo 6 osob boží-posel skrze hromobití tu zabil.

18. dne pruští neb brandeburští husaři dosahovali až k Brandýsu, též na panství Vinořské i do Čakovic, a tam rabovali a pěkné koně s sebou mocně odváděli. Hrozný strach a bázeň byla. Ty dni přišlo 400 Francouzů do Líbeznic; ani tu 1/4 hodiny nebyli, přijel kurýr, že Lotring je u Prahy, hned zase zpátky ku Praze maršírovali plni strachu.

Ty dni ustavičně pošta šla silná. 14ho dne, pozapomenul jsem, přitrhlo comando francouzské, jak rejtharstvo a husarstvo, od 150 mužů asi na večír. Ti se položili na krchov sv. Martina i s koni; tam krmili, zbraň přes zeď vysazenu měli. Prosil jsem pány officíry, aby je tam nedávali, že mají dosti placu ve vesnici. Nic platno nebylo, přeci mocně tam vjeli. U mně v pokoji dolejším tři páni officíři leželi. A ti pravili, že jedou proti p. Belilovi. Prosil jsem sv. Martina, patrona našeho, právě když jsem se na odpočinutí položiti měl, aby jich tam dlouho netrpěl a ty duše, kterých těla zde odpočívají (sic). Vešli tam asi v 11 hodin večír a okolo jedné hodiny již pryč odjeli, a od té doby žádní víc tu nestáli.

Julius. 2ho téhož měsíce je obyčejně processí z Líbeznic do Staré Boleslavi, které také ohlášeno bylo. Právě byl den Navšt. p. Marie v pondělí, tedy v neděli před tím dnem v čas služeb božích, které držány byly v Líbeznicích, v Hovoršovicích, mistru polnímu Karlovi Toulicovi, též myslivci měšickému Matějovi Větrovskému, když v kostele byli, francouzská holota příbytky rabovali, truhly sekali a lámali, tak že se stal právě křik v čas kázání, které měl P. pater Maximus od sv. Václava z Prahy. Lidi vyběhli a služby Boží se roztrhly a z příčiny té bázně druhý den processí do Staré Boleslavi bylo zdrženo a opuštěno.

4. téhož na sv. Prokopa jel jsem já farář Jiří Paroubek do Staré Boleslavi s hejtmanem pakoměřickým Samuelem Felixem, kdež on co v Brandýse říditi měl u p. Keglera, muže handlovního skrze dříví, což se stalo takto:

Ten p. hejtman napsal cedulku složenou do téhož Brandýsa a před tím dnem večer poslal ji do Měšic k panu purkrabí, jenž byl p. Josef Stehno, muž dobrý, aby ji ráno po někom k tomu p. Keglerovi odeslal, kdežby po obdržení cedulky maje známost ten pán doma sečkal, ažby pan hejtman tam se najíti dal k počtu učinění. A on poslal chalupníka, jakéhosi Václava Libc, Němce. Jeli jsme tedy a přijíždějíce do Brandýsa spatřili jsme král. husary, kteří byli insurgenti.

V tom ale ničeho si nevšímaje já jsem šel na děkanství k J. Mti p. vikariusovi, tam odsud do Staré Boleslavi, kdež jsem svou pobožnost konal. Doma jsem ranní mši sv., ostatní služby boží P. pater Maximus odbýval.

Za mnou přišel do Staré Boleslavi i p. hejtman. Tam sešedše se pobožnost jsme vykonali a zpátky se do Brandýsa na děkanství navracovali. Na cestě povídal mi starý vrátný, že z Líbeznic tu 2 sedláci byli a ti že jsou na Francouze s nima jeli a mně že jsou kostel vyrabovali. Tomu jsem se : asmál, věda, že by sedláci nás byli hledali a nám to oznámili, že to pra' da není.

Sedíme na děkanství u oběda jsouce veselí. V tom okolo 4 hodin přijde křik, hluk po městě, že vedou od Líbeznic Francouze. My se vzchopíme od stol" iedeme a pospícháme v strachu domů. Jedeme cestou; za námi se bere

švadrona král. husarů, abychom jim cestu ukazovali. My tím víc v bázni jsouce postaveni pro Francouze, abychom snad neuvízli. Přijíždíme k Brázdímu, tam potkáváme as 25 Francouzů, rejtharů, zajatých, až do košile svlečených, bez klobouků, bosých, ukrvácených, zavázaných, které husaři s křikem a radostí hnali před sebou. Jedeme domů k Hovoršovicům. Již na cestě lidu množství chodilo, kdež i v Sluhách p. hejtmanu předhazovali, že je on vinen tou bitvou a krve vylitím.

Ta pak šarmicle stala se právě proti Pakoměřicům nad cihelnou na panských polích k Hovoršovicům ležícím. A byli právě o úhoru, tu zůstal 1 Francouz rejthar ležet, u Bořanovic druhý mrtev, raněných více. Honili se až k Ládví a pro sucurs posýlali do ležení Francouzové české sedláky.

My přijedem domů. Jeden slech byl, že hejtman pakoměřický s farářem líbeznickým pro ty husary jeli a ti nešťastníci že jsou vším tím vinni, kdežto jsme ani na to nevzpomněli. Na mne pásli Francouzové v bráně, tak že i mi psáno bylo, abych dál od Prahy se vzdálil, a to od velkých hlav mně tenkrát znajících, též i p. hejtmanu pakoměřickému.

Začátek a původ byl ale ten, jak jsme zvěděli. Ten Václav Libc nesl tu cedulku k p. Keglerovi do Brandýsa. P. Kegler se ho ptal, jak se tu máme a co nového, a on povídal, že tu v neděli Francouzové rabovali. Tam za stolem pili husarové insurgenti, ti slyšíce to vzali si ho za stůl, aby povídal, co je tu a jak daleko. On také povídal, že je tu pošta, že každý den tudy jezdí. Na to ho vzali s sebou na koně, a on s nimi jeti a cestu jim ukazovati až k místu musil, a tak rovněž nevinně do toho přišel.

6. dne téhož měsíce ráno po druhé hodině s půlnoci zase se stala malá šarvátka pod zvonicí líbeznickou na lukách. Husarové královští furažírovali seno na lukách, které bylo v kopkách, a jakýsi žid špion vedl jest Francouze s legaty 700 mužů přes všechno obilí ne cestou ale polmi a právě když klekání se zvonilo, trefili na se na těch lukách. Já se modlil u okna proti kostelu, první rány jsem zaslechl, myslil jsem, že to jdou na bažanty; když ale křik se stal a hluk, tu jsem viděl, že jest šarvátka.

Táhli přímo přes louku se dvěma vozy i koni přes obilí — bylo ještě zatměno — nahoru na Kavkovo pole. Tam zůstal ležet mrtev jeden Francouz. Měl na uchu podkovku a růženec v hrsti bílý, koštěný, ale slíknutý. Přes klíny zádušní, tam byl ouhor, a podle meze na sládkovu poli zůstal královský husar ležet mrtev, skrz hlavu proražen kulkou, oblečen, maje škapulíř na sobě. Měl jsem u mělnické silnice hrách setý nahoře na farském, ten mi do země zašlapali do poloviny. Jak maršírovali pohromadě, husaři také z jedné i druhé strany projížděli, tu bylo na tisíce ran učiněno, však jen ti dva mrtvi zůstali. Francouzové musili míti švihovky, neb to tuze bouchalo a hřmělo. Potom jeden pěkný kůň francouzský šimlovatý ... maje nohu přeraženou státi zůstal. Šel jsem za nimi cestou s jinými lidmi. Nacházeli rozličné věci lidé: pistole, pytlíky, nože a jiné, ale já nic. Toliko když jsem s husary mluvil královskými, bylo jich několik raněných, ale všichni na nohách. A šli na Mělník Francouzové.

A od té doby tudy Francouzové pošty neměli, ale přes Klecany ji obrátili. A tam jednoho Francouze husaři v hospodě zabili.

Přišlo před tím večer 500 husarů do Měšic a na ráno maršírovali k Ďáblicům. A to byli insurgenti neb zemanové. (Pokračování.)

Drobnosti historické.

XIV. Zpráva o sněmu Svatovácslavském roku 1487.

Sdělil *Karel Köpl.*

O tomto sněmu Palacký (V. 1. 262.) nedostatečně byl zpraven. Pisatel ěchto řádků nalezl (v archivu Budějovickém) zprávu poslů Budějovických tomuto sněmu do Prahy vyslaných, kteráž takto zní:

Slovutným, vzácných opatrnostech pánuom purgmistru a raddě města udějovic! ɔc. Vaše Milosti ráčte věděti, že se ještě nic nejedná, než včera devatenásti hodinách[1]) Jeho Milost (kdo?) přede všemi ráčil dáti znáti, roč tento sněm uložen jest, klada J. Mť dvojí příčinu. První, co se zlehčení olením krále Římského dotýče od kurfirštův, aby všickni k tomu radili, poěvadž k napravení žádnému ta věc přijíti nemůže, myslíc na to, co jsú Jeho ásnosti (id est: králi Vladislavovi), sami sobě i všie koruně povinni a dlužni.[2])

Druhé co se práv a svobod zemských dotýče, že Jeho Jasnost všecko činiti i napraviti zase ráčil, co jest potraceno.[3]) .

Po tom po všem, co se bavorských knížat[4]) dotýče, aby všichni z konny škody své spíšíc do kanceláři Jeho Jasnosti položili a že Jich Mt také ase, kterýmž se škoda z Čech dála též učiniti mají a že den sv. Martina e Chbě rady pána našeho a těch knížat tu sjeti se mají a ty věci mezi ebú rozjímati, aby ty věci s obú stran k skutečnému napravení přišli.

Páni a rytieřstvo J. Mti a poslové z měst na tom jsú zuostali, aby nes ty věci před se vezmúc zejtra buohda ve XIV hodinách[5]) na věci vrchupsané odpověď dali.

Jiného nevieme co psáti. Pan procurator[6]) na Hlubokú v té dni přijede; dá-li se Vaší Milosti, abyšte jeho ráčili dolů do města pozvati, nebť jest řítel náš dobrý. Pan Beneš Waitmilner[7]) přijede do Lince; jestliže do něsta přijede, račte na to pomysliti, co se pocty dotýče. To pak na vuoli aší Mti stůj; nám Vaše Mti za zlé neračte jmieti, myť to pro lepší činieme. x Praga die s. Jeronimi (30 září) anno ɔc 87. C. T. a J. poslové.

---

[1]) O jedné hodině odpolední.

[2]) Palacký V. 1. 262. a 290. Nejnověji o téže věci psal Ulmann: Die Wahl laxi niliians I. ve Forschungen XXII. Cf. téhož Kaiser Maximilian I. kapitolu první.

[3]) Mělo se na tomto sněmě jednati o sepsání zemského zřízení, k čemuž však edo .o.

[4]) Albrechta Mnichovského a Jiříka Landshutského.

[5]) O osmé hodině ranní.

[6]) Dle Palackého Přehledu: Bohuslav ze Svinař a z Litovic.

[7]) Toho času nejvyšší mincmistr.

XV. O soudu mezním.[1])

Sdělil *Karel Köpl.*

V archivu Budějovickém (liber diversarum literarum missilium) zachovalo se při roku 1512 nařízení o řádu mezním, kteréž tuto klademe.

O soudu mezním. Když pan purkrabie hradu Pražského na meze bude veden, řád kterak se přitom soudu zachovati máš a k úřadu.

Item, když pan purkrabie na to miesto, oč činiti máš, přijede, pět kop grošů českých aby položil, svědkuov což budeš moci jmieti z zbožie toho aneb z jiného, odkudžkoli zjednati k té potřebě, aby zjednal. A šest konšeluov z jedné strany a druhá strana též šest konšeluov aby k tomu jměl z některého města přisedícího neb městečka aneb ze vsi, z kolik práv budeš moci, a ti aby byli lidé viery hodni, bez nárokuov a dobrého lože. A k tomu aby zjednali jednoho řečníka, stuol, lavice, na kteréž súdce seděti mají; též také rejč aby zjednali, ktereymž by se hrob, kde svědkové přísahati mají, udělal. A to všecko aby pohotově jměli, když slunce z hory vycházeti bude na den v listu jmenovaný. A kohož s sebú jmieti budeš všichni ti aby se zachovali podle práva mezního, tak aby žádných braní při sobě neměli.

Item od svědkuov každá strana vedenie od každé osoby zápisného IIII groše míš. písaři, kterejž svědky zapisuje tu na mezi.

Neb takový soud držán byl na mezích, jenž slove na Blatech, o potok mezi panem Jiříkem Kořenským z Terešova a na Sedlci a lidmi pana Pernštejnského J. Mti,[2]) kteříž příslušejí k zámku Hluboké, o obecný potok,[3]) chtěje sobě svrchupsaný Kořenský ten potok připojiti. Proti tomu sedláci ze Zbudova (a) páně z Rozmberka J. Mti z Plastovic odpierali praviece, že ten potok jest obecný a ne páně Kořenského a že jest k Sedlci nikdyž nepřislušel, vedce na to svědky: 56 svědkuov. A tak že jest právem a spravedlivým nálezem nalezeno, aby toho potoku obecně každý užíval a ne toliko sám Kořenský. Actum sabbato některú po velcě noci anno 1512.

Jiný přepis téhož kusu má datum: Actum sabbato in Conductu Pasce (18. dubna) anno 1512.

XVI. Pamětní spis podkomořího Krištofa Vratislava z Mitrovic knížeti Karlu z Lichtenštejna roku 1623 podaný.

Sdělil *Antonín Merz.*

Od bitvy na Bílé Hoře c. kr. místodržící kníže Karel z Lichtenštejna s kommissaři jemu přidělenými a s gubernatory v městech královských ustanovenými vykonával neobmezeně působnost všech úřadů v zemi až do roku 1623, kdy císař Ferdinand II., zavítav v květnu do Prahy, osadil zase úřady zemské i královské. Za podkomořího měst královských dosazen Ferdinandem bývalý podkomoří měst věnných Krištof Vratislav z Mitrovic. Však ani celý rok nebyl ponechán v hodnosti této, neb již v únoru roku 1624 povýšen jest k úřadu nejvyššího písaře.

---

[1]) Dodatkem ku rozpravě dra. H. Jirečka v Č. Č. M. 1858 str. 171. 186.

[2]) Pan Vilém z Pernšteina držel panství Hlubocké zástavou od roku 490.

[3]) Šlo tu nepochybně o potok Podeříšť čili Soudný, který teče m[illegible] Zbudovem a Plastovicemi.

V krátké době svého působení v tomto úřadě seznav snad na větším díle očitě neblahé poměry v městech královských a pamětliv jsa povinnosti své, nemeškal a co tak závadného a městům záhubného byl shledal, se zdáním svým, jak by tomu odpomoženo býti mohlo, v pamětním spise ještě snad v první polovici roku 1623 knížeti z Lichtenštejna předložil.

Nejprve schvaluje změnu, že na místě guberuatorů v jednotlivých městech královských ustanoveni jsou hejtmané krajští.

V druhé části hlavně k zhoubné činnosti dosavadních císařských rychtářů v městech královských pozor obrací, a za odstranění jich a nahrazení osobami hodnějšími se přimlouvá.

Konečně ujímá se měst královských co stavu třetího, jemuž prý konfiskacemi statkův a zastavováním zkáza hrozí, a to na zteučení mocnosti, důstojenství a znamenité podstaty J. M. C. jakožto krále českého.

Zajímavá listina tato zachovala se v přepise pozdějším v archivu Lounském, bez datum a podpisu,[1]) jak ji tuto bez dalších poznámek podáváme.

Osvícené Kníže, a Pane, Pane milostivý!

Jakož Jest J. M. C. král a pán pán můj nejmilostivější ráčil milostivě na mne věrného poddaného svého, ouřad podkomořství království českého vzložiti, kterýž jsem po mé šetrné omluvě, pro dokázání k J. M. C. mé volné poddanosti k sobě přijal a podle povinnosti mé, kterouž jsem tak k témuž ouřadu mému učinil, na to všelikterak myslím, jakby předně ve všech těch městech pod správu mou mně náležejících čest a sláva Pána Boha všemohoucího rozšířena, náboženství katolické vyzdviženo, vzděláno, dobré a užitečné J. M. C. vyhledáváno a vše v dobrém a chvalitebném řádu zdržáno býti mohlo.

Z té příčiny toto své šetrné ohlášení činím, a tyto níže připomenuté artikule k dalšímu uvážení V. K. M. pro přetržení některých nespůsobův v týchž městech, a aby z lidského naříkání, vdov a sirotkův zavedení sjíti mohlo, důvěrně přednáším.

Porozuměl jsem tomu, že ti všichni hejtmané neboližto gubernatorové, od V. K. M. v městech krajských a královských před obnovením ouřadův zemských a dosazením podkomořího nařízení, vedle milostivé vůle J. M. C. jsou zase propuštěni, z nich že schází, a na to místo hejtmané krajští že zřízeni jsou.

Kteroužto věc užitečnější nežli předešlou býti poznávám; toliko aby jim pánům hejtmanům v tom pomoc učiněna byla, cožby oni tak koliv pro zdržení dobrého řádu a pro přetržení neřádův a zlých věcí v kraji nařídili, to aby měněno nebylo, nad tím aby se ruka držela, soldatská nezbednost jim nepřekážela. Oni pak aby v tom tak chráněni byli, aby podle povinností svých věci k nim případné pokojně a bez překážky říditi mohli. I sejde z mnohého zaneprázdnění V. K. M. ano i slavným soudům zemským. Tak že jiné věci J. M. C. a zemský, vysoce důležité a znamenitě potřebné budou

[1]) Pan zasýlatel v delším listu vyložil důvody, proč pamětní spis do roku 1623 klade a tudy Krištofa Vratislava z Mitrovic za pisatele považuje. Pokud možno bylo redakci stopovati důvody páně Merzovy, nemohlo upříti se jim váhy, a proto také nadpis zůstal nezměněný. V Lounech samých podkomoří Vratislav podle všeho nebyl, úřady konšelské obnoveny tam 22. listopadu 1622 skrze J. V. Michnu a pak až 1[illegible] prosince 1624 skrze Přibíka Jeníška z Újezda.

moci bez všelijakých překážek řízeny býti; jiné pak věci menší, případně krajské, budou se moci vně v kraji říditi a pokojiti.

Co se pak dotýče nynějších rychtářův J. M. C., tu v těch městech, kdež já podle povinnosti mé úřady konšelské obnovuji a sadím, nacházím také s dobrým a užitečným J. M. C. býti, aby s nimi proměna učiněna byla, proto: že znamenité naříkání od sousedův a obyvatelův měst, též i od vdov a sirotkův kvílení a pláč na ně jest, do nichž sobě vysoce a znamenitě stěžují, kterak oni, jménem a k ruce J. M. C. nercili všech důchodův obecních, ale i všech handlův, vinných, solních, překupování obilí, várky piva, ano i jiných obchodův a živností městských se ujímají; mnohým živnosti stavují, jiným živnosti jich hyndrují, vdov a sirotkův nechrání a o spravedlivosti jejich žádné péče nemají, a mimo to mnohé jiné stížnosti sobě do osob jich pokládají, kterýchž tuto obšírněji vypisovati pomíjím. Než ráčí-li V. K. M. toho další potřebu uznati, aby každé město své stížnosti v spisu s jistými důvody podalo, z toho ráčí všemu milostivě a dostatečněji vyrozuměti.

Ty pak takové důchody, a co ubohým lidem vydrou, ne k dobrému J. M. C. než k užitku svému obracejí. Jakož pak mnozí z nich, nemajíce prvé nic svého, ne na sta, než na tisíce odtud zbohatli.

A kdyby to déleji v tom spůsobu trvati a zůstávati mělo, nic jiného by z toho nenásledovalo, než dokonalé potlačení všech měst, a při tom veliká zhouba a škoda důchodův J. M. C., kteréž tak z týchž měst do komory J. M. C. vycházely. A ačkoliv podle toho takové povinnosti na ně vzložené byly, že jsou náboženství katolického, a že v těch některých městech žádného z měšťanův katolického se nenacházelo, však při mnohých z nich, i ženách jich, veliké ouhony se nacházejí; k tomu neřku-li v těch městech osedlí nejsou, svého zakoupení nemají, ale někteří z nich ani žádného stavu neužívají, jsou lidé povětrní, chování nepříkladného, svého vlastního zisku a odtud z povinnosti své zbohacení vyhledávající. Ješto ten každý mající na sobě takovou povinnost, má býti muž vznešený, vážný, rozšafný, životu a chování příkladného, svědomí dobrého, v městě usedlý, jakž práva městská a svobody jich to ssebou přinášejí.

Přicházím pak nato, milostivé kníže, že žádná jiná příčina toho není, než že se lidí náboženství katolického ve všech městech, ano i k jiným povinnostem, nedostává. Ale když to rozvažuji, zdá mi se k spomožení takovému nedostatku tato nejpříjemnější cesta býti, aby do všech měst dobří, učení a příkladného života farářové a knězi náboženství katolického dáni byli, kteříž by lid na kázáních slovem božím ve dni nedělní a sváteční, víře svaté vyučovali, a toho všelikterak šetřili, aby je po domácku navštěvujíce v té víře utvrzovati hleděli.

A ti, kteřížby nebyli odporni náboženství katolickému, mohliby k té povinnosti J. M. C. rychtářské potaženi býti, skrze kterýžto prostředek čest a chvála Boží brala by svůj zrůst, dobrý řád by se vzdělával, a užitečněji by bylo, i s lepším J. M. C., kdyby usedlý měštěnín tu povinnost J. M. C. zastal, nežli neusedlý katolický svého zisku toliko vyhledávající a o ostatek nic nedbající.

Jakož pak ti někteří z nich svým nepříkladným životem i jiným nespůsoby, na kterýchž se srdce lidské nemálo uráží, když není spravedlivosti, lidských bíd a těžkostí citedlnosti, velmi špatně jsou čest a slávu boží velebili a rozšířili, nýbrž mnohé k znamenitému zhoršení skrze to přive

Tento pak můj intent utvrzuje obzvláštně to:

1. Že jest již jiné Exercicium Religionis dokonce odňato a tak v tom odjinud žádné překážky míti nebudou.

2. Jisté nařízení, aby předně ouřad konšelský, i všichni jiní obyvatelé města, služeb Božích pilni byli, že jest jim již od V. K. M. učiněno, podle kteréhož lid postupujíce, k službám Božím se nacházeti dá.

3. Já podle úřadu a povinnosti mé chci také na to ve všech městech obzvláštní a znamenitý pozor míti, aby lidé dobře a pobožně živi jsouce, služeb Božích neobmeškávali.

A kteřížby koliv budoucně za rychtáře J. M. C. zvoleni byli, ti aby své povinnosti dosti činiti hleděli, totiž: na interesse J. M. C. odúmrtí, kšafty a jiné připradnosti, kdežby pokuta J. M. C. vyhledána býti mohla, aby pozor dali. Jiných pak věcí, co jim k povinnosti jejich nepřináleží, jako správy města, mocnosti nad osobami, toho aby se neujímali, v úřad podkomořský nesáhali. A jestliby co zcestného uznal a o to se s konšeli snésti nemohl, sám sobě toho aby nenapravoval, než na podkomořího to aby vznesl, jakž to konšelé případně činí; jináče sice bylby daremní úřad podkomořího, neřádové z neřádův by pocházely a žádného řízení při úřadě podkomořském by nebylo, kdyby jinam měly osoby z měst o věci městské své zření míti (kromě těch věcí případných, kteréž ku právu a jurisdikci městské přináležejí).

Nebo pro fedruňk té věci má podkomoří jiné své přísežné osoby, hofrychtýře a písaře komorního, kterýmž také plat se dává, aby v práci podkomořské řízení věcí potřebných nápomocni byli.

Dáleji pak, milostivý kníže, z mnohých případností porozumívám, žeby k tomu přicházeti chtělo, aby městům královským statky jich pobrány k dobrému prej J. M. C. obráceny a skrze J. M. C. rychtáře řízeny a spravovány byly. Což jest se již i při některých městech stalo, že statkové jim odňati, zastaveni, prodáni, na některých veliké sumy peněz jim k zaplacení nemožné zapsány, a tak některá toliko málo města žeby zanechána a pozůstavena býti měla. Skrze kteroužto příčinu stav třetí a města královská ano i důchodové J. M. C. (tak jakž se to při mně snáší) k znamenitému ztenčení žeby přišly.

I majíce já na znamenitém pozoru povinnost mou, kterou jsem Pánu Bohu a J. M. C. těžkou vykonal a obávajíce se, poznávajíc to podly sprostnosti mé, tak škodlivou věcí býti, abych v tom, kdybych se k tomu neohlásil, svědomí svého neobtížil, budoucně na sebe těžkého naříkání od potomkův mých neuvedl a J. M. C. z toho také časem svým odpovídati nemusil: pročež to co škodlivého při tom býti poznávám, V. K. M. v krátkosti dobrým úmyslem služebně přednáším.

1. Známo a vědomé jest V. K. M., kterak města královská od mnoha let znamenitě rukojemstvím za J. M. C. též i skrze jiné případnosti zadlužilé jsou. A jestliže J. M. C. jim statky jejich pobrati, je buď prodati a zastaviti ráčí: tehdy dluhové jejich z komory J. M. C. věřitelům jich placeni býti musejí. Odkudž veliké a těžké břemeno na komoru J. M. C. uvedeno bude. A pobrání jim jejich statkův aneb odprodání jich žádného zisku J. M. C. nepřinese.

2. Ráčí o tom také V. K. M. dobrou vědomost míti, kterak v čas nejdůležitější potřeby J. M. C. ukládáním na ně kontribucí, posudního, za J. M. C. rukojemstvím a zakládáním sebe sama, znamenitě platně, mimo vyšší stavy, když sou oni, na vlastní pojištění J. M. C. půjčovati se zpečovali, než na rukojemství měst, užívati ráčil. S nimiž když se taková proměna stane, ne-

bude-li stenčena reputací, mocnost, důstojenství a znamenitá podstata J. jakožto krále českého, to já k dalšímu a milostivému uvážení V. K. M. po

A aniž k tomu mohu jakým důvodem přiveden býti, abych věřit aby vyšší stavové v ňákou takovou (těmi tak od měst koupenými a stavenými statky) služebnost, kterouž města podnikaly, chtěli se po čehož příčiny povrchní sou, a předešlý příklad to též contrarium ml

3 Bude z toho následovati ztenčení všech obchodův a živnost ských. Tu opět ubude J. M. C. cel, ungeltu, posudního, odúmrtí, n pokut a jiných případných věcí.

Nebo každý pán, který bude míti sobě které město podáno staveno, bude hleděti odtud svého zisku, a aby jich jako pán k d svému užívati mohl.

Řekne-li se, že uměje týž pán lépe důchodův těch nežli město více J. M. C. odtud vycházeti, nežli za správy městské bude:

Odpověď na to jest: Aby městům řád takový užívání důchod ukázán a nařízen byl. Tehdy obec na menším zisku odtud, nežli pá stávati bude, a tak tím způsobem ještě více J. M. C. přibude.

Neb rozum káže, že žádný pán tak velké práce na sebe nebere, velikého ještě odtud oužitku, mimo ten, který J. M. C. dávati se po neočekával, kterýž však J. M. C. může přijíti, a obec na menším p

4. Ty peníze za města prodané neb zastavené přijdou k utrace dání, za kteréž J. M. C. nic zase kupováno nebude; čas projde, J. M. ráčí peněz ani měst míti.

Mnozí pak odtud znamenité užitky míti budou. A podle mého ného zdání, jest se obávati, aby budoucně skrze tu samou věc, odpr zastavením měst, nějaká roztržitost nevznikla, čehož bychom všichn zakoušeti mohli.

Může rčeno býti, města a obyvatelé jich byli rebellové, pro těž vinění jich v pokutu J. M. C. upadli. Ovšem tak jest: Jestliže jsou v J. M. C., měli by tak pokutováni býti, aby při stavu městském a královských mocnost a regalia od J. M. C. zvejšena byla. Pakliže ztenčena budou, tu málo regalie J. M. C. přibude, než ubude.

Provinil-li se kdo z partikulárních osob proti J. M. C., proto stav m ani město, a celá obec pokuty nésti nemůže; nebo i při vyšších stav jest, že stav panský i rytířský proviněním obzvláštních osob nemíjí, aniž pokutu nesou. Než vinní trpí, nevinní pak a věrní poddaní J. M. C. ti virovaní jsou, jakž proces to sebou přináší.

Tak podobně i při stavu třetím, jakž já tomu málo rozumím, p rovati by se mělo.

Ale já toto mé ohlášení, kteréž podle povinnosti své činím, toho při dalším milostivým uvážení J. M. C. zůstavuji.

A V. K. M. za to šetrně a služebně prosím, že je přijíti, milost žiti, a pokudž by kdo proti němu zase co repliciroval anebo V. K. M. podal, mně toho propůjčiti poručiti ráčí, tak abych tomu vyrozuměti zdaliž bych při tomto mém ohlášení v čem scesten byl.

A s tím sebe V. K. M. k milosti poručeného činím.



Nejnovější literatura historická se zvláštním zřetelem ku dějinám českým.*)

Theorie dějin dle zásad T. H. Bucklea. Napsal prof. T. G. Masaryk. (Sbírka přednášek a rozprav III. č. 1.) V Praze. Nakladatel J. Otto. 8⁰ str. 56.

V obecném mínění zásady Buckleovy a význam prací jeho velmi se přeceňují. Prof. Masaryk probral ve spisku tuto uvedeném hlavní tresť zásad „kulturního“ onoho historika anglického, jak obsaženy jsou v prvých pěti kapitolách spisu jeho o dějinách vzdělanosti v Anglii. Spisovatel zároveň přitom kritisuje a rozebírá názory ony, ukazuje při každé věci co v ní dobrého a co pochybeno jest. Konečně v kapitole závěrečné přísně, avšak spravedlivě shrnut jest povšechný soud o „pochybené“ theorii dějin Buckleových, ukázáno jest, kdo na autora největší měl vliv, jaké bylo jeho vzdělání a proč „ve skutečný vývoj věd bezprostředně velikého vlivu neměl“, jakož i proč působil hlavně na vzdělané obecenstvo širší. Rozumí se samo sebou, že vše vykládá se při vší stručnosti přesně, jasně a srozumitelně. V některých věcech neškodily by časem i rozbory samostatné a delší, na př. hned o pojmu „vědecké historie“, v němž mínění historiků i filosofů velmi se různí. Spisek p. Masarykův velmi lze odporučiti.

Malebné cesty po Praze. Sepsal Edvard Herold. V Praze. Nakladatel Dr. Grégr. 1884. 8⁰.

Po delší přestávce podává nám zasloužilý spisovatel jakožto druhou část svých „Malebných cest po Praze“ popsání královského hradu a nejbližších jemu budov a míst. Zároveň slibuje, že další pokračování nedá na sebe tak dlouho čekati. Jako v díle prvním tak podává nám Herold i v tomto svazku některé nové podrobnosti historické i místopisné. Co se týká tvrzení jeho, že kancelář, z jejíž okna místodržitelé čeští roku 1618 shozeni byli, dlužno hledati o jedno patro níže a ne tam, jak posud za to se mělo, zdá se nám věc ta přece poněkud s pováženim; neníť událost ta tak dávná, aby podání všeobecné tak mýliti se mohlo. Mimo to dlužno uvážiti, že — jak Slavata píše — vyhození místodržitelé „od místa prvního padnutí až do hlubiny téhož příkopu ještě přes 32 lokte se kouleli“.

---

*) Sestavili: Prof. dr. Fr. Storch, Ferdinand Tadra a Antonín Rezek.

Slovanský Sborník. Redaktor E. Jelínek. Nakladatel J. Otto. Roč číslo 7.

Josef Perwolf, Staroslovanské řády a obyčeje; Fr. Řehoř, Huculův; Dopisy Pavla Josefa Šafaříka (1835—1836); zpráva o společnosti přátel staré slovesnosti a její činnosti v letech 1877— H. Klíma, Matice srbská. Kapitola z dějin kulturního života Srbů uher F. Menčík, Vzájemné styky rodu habsburského s Polskem a Rusk roku 1519.

Hrady a zámky české. Popisuje Aug. Sedláček, illustrují Karel Liebscherové. Nákladem knihtiskárny Františka Šimáčka v Praze.

Díl IV. sešity 4.—5. (běžné číslo 54. a 55.) zavírají v sobě: čení podrobného popisu a dějin Jindřichova Hradce, popisy V Hrádku, Ratiboře, Rozkoše, Lovětína, Olešné německé, La a Choustníka. Pečeti pánů z Hradce a reprodukce starších vyobrazení chova Hradce velmi dobrý jsou.

Historija Serbskeho naroda. Spisaštaj Wilhelm Bogusławski a Hórnik. Budyšin, z nakladom Mich. Hórnika, 1884. 8°.

I mezi zbytky lužických Srbův, kteří přese všechen nátlak ná svou zachovali, čím dále tím více zmáhá se uvědomění národní. ovšem nedostává se spisů jazykem národním psaných a posud postrádali vlastních. Roku 1861 vydal Polák W. Bogusławski v Petrohradě dě lužických (Rys Dziejów Serbo-łużyckich), kteréž tuto s některými p jazykem domácím Michal Hórnik lidu svému podává. V předmluvě „ Serbam a Serbowkam" W. Bogusławski vřelými slovy odporučuje čte domácích, připomínaje jim, jak velkým byl národ jejich před tisícem „nětko je wšitko hinak! Nětko je naša mała hromadka jenož zbytk naroda" a volá k nim: „Wam, młodži Serbja a młode Serbowki, čestny nadawk, zo swój narod a swoju narodnosć dale zaškitujeće ze i skutkom!" Připojena jest mapka země Durinků, Srbů a Lužičanů IX. století. Odporučujeme spisek ten i našincům, kteří řeči srbsko- lehce porozumějí.

Przegląd powszechny. Rok pierwszy. Zeszyt 7. Kraków, 1884. R X. M. Morawski T. J.

Články historické: Wojenne plany Stefana Batorego v letach 1 1586 (Dokónczenie) pr. X. Stanisl. Załęskiego; Klemens książe Me 1773—1859 pr. Henryka Lisickiego; Przyczynek do dziejów o w Polsce pr. Dra. P. Popiela; přehled písemnictví, bibliografie, z Varšavy a z Krakova.

Correspondance inédite de Mallet du Pan avec la cour de (1794—1798). Publiée d'après les manuscrits conservés aux arch Vienne par A. Michel. Paris, Plon, 1884. 8° 2 tom.

Známý publicista francouzský Jacques Mallet du Pan podával od z Brusselu, Bernu a později z Curichu zprávy o poměrech francouzských nickým dvorům ve Vídni, Berlíně a Londýně, z nichž větší část již byla. Tuto se nám podává důležitá jeho korrespondence se dvorem ským v letech 1794—1798 obsahující silné dva svazky.

Geschichte Schlesiens von Dr. C. Grünhagen, Gotha, Fr. A. Perthes 1884. Sechste Lieferung. 8⁰ stran 401.—421. a 1.—48.

Tímto sešitem ukončen jest první díl dějin slezských a sice kapitolou iž v sešitu pátém započatou o národnosti, obchodu, průmyslu, náboženství vzdělanosti ve Slezsku. Pak dodán jest dobrý osobní i místní registřík a pparat dokladů i poznámek se zvláštní paginací.

Erster und zweiter Bericht über meine Arbeiten auf dem Gebiet der alten Brüdergeschichte von Joseph Müller. 8⁰ str. 4 a 50.

Josef Müller, professor na bratrském pædagogiu v Nízkém, vyslán byl d synody bratrské do Čech, aby jednak zdokonalil se v jazyku českém, ednak konal zde studia k dějinám bratrským. Zprávy jeho tuto oznámené bsahují především referat o pracích jeho v Praze v knihovně universitní a usejní konaných, potom obsahují přednášku: „Über den Zusammenhang wischen der erneuerten Brüderkirche und der alten böhmisch-mährischen Brüderunität“, kterouž pan Müller měl 11. února 1884 v královské české spo-ečnosti nauk v Praze a kteráž pro důležitost a zajímavost současně vyšla aké v Časopise Českého Musea 1884. — Zweiter Bericht zavírá v sobě zprávu cestě do Lešna a Poznaně, kdež nalezl pan Müller vedle několika listů iskupa Jana Augusty, a nového neznámého rozpracovaného, ale nedokon-eného spisu J. A. Komenského: Clamores Eliae, zvláště hojně listin týka-ících se majetku sborů bratrských na Moravě v XVI. st. O těchto listinách, akož i o polském překladu „umrtní knihy kněžstva bratrského“ příští svazek borníku Historického delší bude míti článek, sepsaný panem J. Müllerem velkou ochotou a laskavostí. — Pan Müller zcela pravidelně bude vydávati Berichty“ o pracech i nálezech svých, a sice po německu a po anglicku. První serii na rok 1884 lze dostati v předplacení (za jednu marku) u bratra Pavla Schmidta v Nízkém (Niesky) v království Pruském.

Die Organisirung der böhmischen Halsgerichte im Jahre 1765, von Dr. M. Friedrich von Maasburg. Prag, Bellmann, 1884.

Maasburg podal již více velice vzácných příspěvků k dějinám právním ůbec a českým zvláště (Die Entwicklung des Institutes der öffentlichen Bücher in Böhmen, 1877. — Geschichte der obersten Justizstelle in Wien, 1879. — Zur Entstehungsgeschichte der Theresianischen Halsgerichtsordnung, 1880. — Gutächtliche Äusserung des österreichischen Staatsrathes über den on der Kompilationskommission im Entwurfe vorgelegten Codex Theresianus ivilis, 1881), jimžto všem společná jest přednost, že zakládají se na bez-rostředním studiu pramenův a že prameny ty učinily obecně přístupnými. řednosti tou vyniká plnou měrou i přítomné dílko Maasburgovo. Spisovatel odává nejprve velice zajímavé zprávy o chatrném stavu českého soudnictví restního v polovici století XVIII. Mezi příčinami uvádí jednak příliš veliký očet soudů hrdelních (kromě čtyr Pražských magistratův a akad. senatu niv rsity ještě 381 měst, městysův a dominií mělo „jus gladii“), jichžto řev alná většina byla v takových místech venkovských, kterým naprosto ne-ost ávalo se prostředků hmotných, aby náležitě mohla plniti úkol soudnictví rd lního. Tak stávalo se, že soudy hrdelní obsazovány bývaly soudci s ve-ce nepatrným platem (dle přehledu z roku 1764 činil roční plat radního T plici 6 zl. 56 kr., v Jindřichově Hradci 10 zl., na Starém městě Praž-ké 339 zl. 30 kr., na Hradčanech 35 zl., nejvyšší v Budějovicích 413 zl.),

za to však také přiměřeně nepatrnými vědomostmi. Přemnohé z těch soudů nebyly ani opatřeny exemplářem platného tehdá řádu hrdelního Josefinského a přestávaly také po většině na tom, že nepouštějíce se samy v rozhodování věci, zasýlaly jen spisy vyšetřovací appellačnímu soudu na hradě Pražském, žádajíce od něho „poučení". Týž nedostatek prostředků hmnotných byl také příčinou, že jen při málo kterém právu hrdelním byla vězení pro potřeby soudnické jakž takž dostatečná. Rozumí se, že i tím nemálo trpěla bezpečnost obecná. Snahy o nápravu toho neblahého stavu směřovaly tudíž k tomu, aby počet soudů hrdelních byl zmenšen, zbylé soudy aby se osadily soudci práva znalými a dostatečně placenými a aby zřídila se v dostatečném počtu vězení vhodně opatřená. Další otázka pak byla, aby se vyhledal nový pramen příjmů, ze kterého by se uhradil náklad s reformou tak rozsáhlou spojený. Jednání o to dála se již v prvé polovině století XVIII., zvláště pak horlivě za Marie Teresie. Zvláště zajímavá a obecně málo známa jest zpráva, že se také uvažovalo, zdali by se neměla zavésti v Čechách instituce t. z. „bannrichterů" dle vzoru zemí vnitrorakouských, anebo instituce „generalních inquisitorů" zřízených v pruském Slezsku. V oné příčině bannrichter Štýrsko-Hradecký dr. Karel Rieger podal dne 7. července 1763 ke dvoru, požádanou na něm zprávu, ve které vypisuje průběh řízení při hrdelních soudech štýrských, podávaje o něm obraz nad míru jasný, podrobný a poučný. Konečným výsledkem všeho jednání jest pragmatická sankce ze dne 15. července a patent ze dne 19. srpna 1765, jichžto základem jsou zprávy a dobrá zdání appellačního soudu Pražského a kompilační kommisse Vídeňské, potom zvláštní dobré zdání podané společně od nejvyššího purkrabího Filippa Hraběte Kolovrata-Krakovského, a od předsedy appellačního soudu, hraběte Věžníka, a konečně votum státního ministra, hraběte z Blümegen. Podle vzoru provedeného z části již roku 1729 a potom znova roku 1752 na Moravě zmenšen jest počet soudů hrdelních na třicet; každému městu, v němž bylo sídlo takového soudu, uloženo, aby se opatřilo radními, majícími znalost hrdelního řádu, a aby vydržovalo způsobilého, in jure et praxi zběhlého a při vrchním soudě zkoušeného syndika a rovněž zkoušeného pomocníka, za jakéhož má býti ustanoven nejzpůsobilejší člen ex gremio magistratus, jimžto oběma zároveň vyměřeny jsou určité přílatky ex fundo criminali. K opatření nákladu zřízen zvláštní „fundus criminalis", jehož hlavními příjmy měly býti různé pokuty peněžité, příspěvky těch měst, která byla zbavena břemene soudnictví hrdelního a část výtěžku „chudinské daně" uložené na kakao, kávu a cukr. Konečně připojena jsou ještě různá nařízení týkající se obsazování soudů, zkoušení syndiků atd. — Maasburg vypisuje všecky tyto věci způsobem jasným a poutavým (str. 1.—33.) a připojuje (str. 34.—122.) otisk dvorských dekretů sem se vztahujících, projekt ze dne 8. března 1725 o zavedení soudů bannrichtéřských v Čechách, instrukci pro štýrské soudy bannrichtéřské ze dne 22. května 1726, zprávu Štýrsko-Hradeckého bannrichtra dra. Karla Riegera ze dne 7. července 1763 o zřízení při štýrských soudech bannrichtéřských, patent o právu stanném pro Čechy ze dne 14. září 1750, pragmatickou sankci o zmenšení počtu soudů hrdelních o zřízení fundi criminalis v Čechách ze dne 15. července 1765, seznam platů, jaké měli roku 1764 osoby soudní v nejznamenitějších městech českých, oprávněných k soudnictví hrdelnímu, a konečně seznam těch měst a míst v Čechách, ve kterých smělo se až do roku 1765 dle článku II. řádu hrdelního Josefského vykonávati soudnictví hrdelní.

Redakci „Historického Sborníku“ zaslané spisy:

Theorie dějin dle zásad T. H. Bucklea. Napsal prof. T. G. Masaryk. („Sbírky přednášek a rozprav“, pořádaných J. Gollem a Ot. Hostinským serie III. číslo 1.) V Praze. Nakladatel J. Otto. 1884.

Osvěta, listy pro rozhled v umění, vědě a politice. Redaktor a vydavatel V. Vlček. Ročník XIV. Číslo 7.

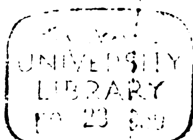
Studentské listy. Redaktor, vydavatel a nakladatel Frant. Bačkovský. Ročník IV. Číslo 9.

Slovanský Sborník statí z oboru národopisu, kulturní historie a dějin literarního i společenského života. Ročník III, Red. Edv. Jelínek. Číslo 8. Nakladatel J. Otto.

Slovenské Pohľady. Časopis pre literaturu, vedu, umenie a politiku. Redaktor Svetozar Hurban (Vajanský). Ročník IV. Sošit 3. V Turč. Sv. Martině. 1884.

Przegląd powszechny. Tom III. Nro. 7. Redaktor: T. J. X. M. Morawski. V Krakově 1884.

Erster und zweiter Bericht über meine Arbeiten auf dem Gebiete der älteren Brüdergeschichte von Joseph Müller. Niesky 1884. Paul Schmidt.

ROČNÍK II. 

SVAZEK 5.

SBORNÍK HISTORICKÝ.

Vydává a rediguje

Dr. Antonín Rezek,
c. k. universitní professor v Praze.

1884.

„Sborníku historického“ vychází 6 svazků za rok a předplácí se na celý rok zl. 3·60, poštou zl. 4·—, na půl roku zl. 1·80, poštou zl. 2·—.



V PRAZE.
Tiskem a nákladem J. Otty, českého universitního knihkupce.
1884.

OBSAH:

Stránka

Kašpar Zdeněk Kaplíř. Dodatky k jeho životopisu. Sepsal František Mareš 257
Konfiskace v městě Písku za válek husitských. Sdělil prof. J. Matzner 266
Počátkové semináře arcibiskupského v Praze. Příspěvek ku dějinám universitním. Sepsal Ferd. Tadra. (Pokračování) 270
Příspěvky k dějinám církevním v Čechách III. Podává Frant. Dvorský 280
Jana Františka Beckovského „Poselkyně starých příběhův českých díl I.“ (r. 1700.). Sepsal prof. Ant. Truhlář. (Dokončení) . . . 289
Paměti Jiřího Václava Paroubka, někdy vikáře a faráře v Líbeznicích. Sdělil Václav Beneš-Třebízský. (Pokračování) 303
Drobnosti historické: Příspěvek ku válečným přípravám roku 1490; Snešení všech měst království Českého v Praze r. 1516; Erbové řemeslníkův Pražských; Smlouva o shotovení věžních hodin v Kasejovicích z r. 1581. Sdělil Karel Köpl 314
Nejnovější literatura historická se zvláštním zřetelem ku dějinám českým. Sestavili Ferd. Tadra a Ant. Rezek 318

Všechny dopisy, rukopisy a knihy pro „Sborník historický“ buďtež laskavě zasýlány buď do knihtiskárny páně **Ottovy (Karlovo náměstí č. 34.)** aneb dru. **Ant. Rezkovi** do **Salmovy ulice čís. 9.** — Rukopisy neupotřebené se vracejí.

SBORNÍK HISTORICKÝ.

Ročník II. — 1884 — Svazek V.

Kašpar Zdeněk Kaplíř.

Dodatky k jeho životopisu.[1])

Sepsal *Frant. Mareš.*

Postup zkoumání a umění dějepiseckého, které z pouhé posloupnosti císařů, králů, papežů a jiných hodnostářů, pak z vypočítávání válek, bitev a ztráty životů lidských ve všeobecný obraz stavu, vývoje a činnosti lidstva se prohloubilo, vynášejíc vždy nové a nové činitele na jevo a přibírajíc čím dále tím více z dějin kulturních a literarních, ukazuje se nejpatrněji při předsedovi prozatímné vlády ve Vídni po čas obležení města Turky r. 1683, hr. K. Z. Kaplířovi. Osoba ta, do nedávna sotva dle jména známá, s níž ani specialní historikové, jako Camesina ve svém epochalním díle „Wien's Bedrängnis" [2]) si rady nevěděli, vyšinula se na výsluní historických studií ze zapomenutého zákoutí v popředí dějin všeobecných, a ačkoli protivníci národa našeho všechnu práci na to vynaložili, aby památku muže toho jako Čecha zostudili a zhanobili a při nejmenším zásluhy jeho zmenšili, přece jen (aspoň pokud z archivalních zřídel čerpali) zkoumáním svým nových dokladů o veleváżné působnosti Kaplířově sebrali. Z té stránky budiž mi to omluvením, že z nových těch výzkumů a z vlastních nálezů dodatky k životopisu Kaplířovu jsem sestavil.

K soukromému jeho životu třeba podotknouti, že svatba jeho s Kateřinou Hoyosovou z Oppersdorfského domu odbyla se u Karmelitanů na Malé straně v Praze, a že třetí jeho svazek manželský s Annou Terezií Cukrovnou z Tamfeldu uzavřen byl u panny Marie Sněžné, kdež nevěsta polní praporec v ceně 100 zl. obětovala. Na své cestě do lázní Badenských roku 1678 koupil Kaplíř malý měšťanský dům v Celetné ulici v Praze.[3])

Při posuzování veřejné činnosti Kaplířovy, jeho působení v tajné císařské radě, chceme, dříve než přistoupíme k roku 1683, zmíniti se obšírněji 1. o jeho poměru k Uhrům a 2. ku předsedovi dvorní vojenské rady, pověstnému Heřmanu markraběti Badenskému. V prvním směru

[1]) Časopis českého Musea 1883.
[2]) Mittheilungen des Wiener Alterthumsvereines, 8. Bd., Abth. 3.
[3]) Helfert, Der Chef der Wiener Stadtvertheidigung 14, 15.

známo, že vědomosti naše o uherských věcech, hlavně pak o sněmu roku 1681 založeny jsou na Fessler-Kleinových dějinách uherských, které sestaveny jsouce ze sněmovních akt, o tom, co za kulissy se dálo, ani ponětí nemají. Z té stránky křivděno pak velice císaři Leopoldovi, který řídě se přáním některých Uhrů jako arcibiskupa Szelepcsényiho, biskupa Koloniče a Hofmanna k upevnění vlády v Uhrách přísných prostředků užíval. V kommissi, které uherské věci přiděleny byly, zasedal od roku 1679 též náš Kaplíř. V ní pozorovány tři strany: strana Uhrům nepřátelská, k níž Szelepcsényi, Kolonič a Hofmann patřili, strana mírná, k níž Hocher, Schwarzenberg a Nostic počítáni, a strana Uhrům příznivá, k níž též Kaplíř se hlásil. Pravda jest sice, že císař Leopold I., ač vladař bystrého rozumu, postrádaje vší energie, obyčejně většinou svých radů se řídíval; ale takovou sochou, jak se o něm kníže V. E. Lobkovic vyjádřil, která z místa na místo přenésti a postaviti se dá, zvláště v těchto uherských záležitostech přece nebyl. Tak prosadil volbu Pavla Esterházyho za palatina proti svým ministrům a též při známé rosoluci ze dne 9. listopadu 1681 věděl věci tak zaříditi, že svou vůli uskutečnil. Strana Uhrům nepřátelská radila k tomu, aby se v Uhrách jako v jiných dědičných zemích absolutní a centralistická vláda zavedla, aby sněm nebyl povolán, aby císař do Uher nejezdil a s Uhry v žádný styk nevcházel. Největší činnost v tom smyslu vyvinoval biskup Kolonič, domlouvaje Nosticovi, Kaplíři, Hofmannovi a Schwarzenberga písemně vybízeje, aby v tom smyslu v tajné radě hlasovali, a když kompilační kommisse k sebrání a sestavení stížností uherským sněmem ustanovená k žádnému konci přijíti nemohla, ačkoli již celé měsíce zasedala, když dle rozkazu císařského katolíci s nekatolíky mírným jednáním sporné věci odkliditi majíce, ani spolu mluviti nechtěli, tu zdálo se, že Kolonič má pravdu. I uherský kancléř, navštíviv jej dne 27. července roku 1681 přiznal se mu, že jednání sněmovní zcela jinak se ukazují, než očekával, a že by si přál, aby byl téhož mínění býval před sněmem; teď že jest již pozdě. Kolonič, poradiv se mimo to s jinými moudrými a věrnými Uhry, směřoval potom k tomu, aby císař dekretem přísně přikázal stavům, aby bez meškání jednoho dne zemskou hotovost (defensi) povolili a hned o tom jednali, jak by se povstalcům čeliti mohlo a jak by tito po zlém k tomu přivedeni byli, kam mírné prostředky marně směřovaly. Potom že se ukáže, zda on, Kolonič, dobře předpovídal aneb zda nuncius a biskup Vídeňský Sinelli od těch podvedeni byli, kteří 5000 mužů postaviti a vydržeti přislíbili. Proč že by se měl císař pouhými sliby dáti zdržovati, opustiv boha a dobré lidi, kdežto nepřátelé dělají, co se jim líbí, a ještě Tökölyho nepřátelské počínání nejnevinnějším způsobem vysvětlují? Tak že císař jenom pořád čas tratí. List, který nedávno v Novém městě byl ukazován, s obsahem, že Tököly lidi své sem poslati hodlá, kdyžby jako vyslanci přijati byli, jest prý, byv zde v Šoproni psán, dle svědectví hodnověrné osoby, hotová šalba; Tököly že ho nikdy neviděl, ani neposlal.[1])

V září dokončena přece ona kompilace stížností a předložena císaři. Pročet ji důkladně, odeslal ji tento dne 22. září ministru Schwarzen-

[1]) Kolonič Schwarzenbergovi 1681 28. července (Šoproň); Schwarzenberg Koloničovi 1681 1. srpna (Nové město).

bergovi, přikazuje, aby ji pouze on sám s Nosticem a Hocherem v úvahu vzavše přemýšleli, co by se na ni stavům odpověděti mělo. Tak že se předejde všemu protahování; Kolonič a Hofmann, kteří dosud vždy při těch poradách bývali, že si nebudou moci stěžovati nejsouce sami jediní vyloučeni; neboť, kdyby byli přítomni, jsouce tak exosní, novou rozhorčenost mezi Uhry že by způsobili a nic dobrého. Ostatní členové obyčejné kommisse že by zase tuze ve prospěch Uhrů mluvili. Při tom uvažování aby si vzali za zásadu, že chce ve všem, co by se zjevně císařské autoritě a obecnému dobru nepříčilo, povoliti, aby tudíž odvolávajíce se vždy na tyto předložené artikule resoluci tak zařídili, aby ta jednání nějaký konec vzala. Že nemyslí, aby se s Uhry ještě jednou konferovalo; onit prý se beztoho veřejně nevysloví, ponechajíce císaři „placebo" a jednajíce pod rukama dále. Stížnostem těm byla přivtělena protestace kněžstva stran náboženství s vyjádřením, že ve všem jiném klerus s císařskou resolucí souhlasí. Tříčlenná ta kommisse měla hned dne 23. září ráno porady své započíti, odpůldne pokračovati a brzy skončiti.[5]) Kommisse vypracovala návrh umírněný, který, byv dne 9. listopadu 1681 císařem stvrzen a ohlášen, základním zákonem v Uhrách se stal. Kaplíř, přívrženec strany Uhrům příznivé, neměl tudíž v kommissi té účastenství; byl toliko sněmu jako císařský kommissař přítomen.

Jiná sporná otázka jest ta, kdo tím byl vinen, že Víděň, ač turecká vojna již několik let hrozila, při obležení města Turky ani náležitě opevněna a připravena nebyla. Otázka ta týká se poměru Kaplíře k Heřmanovi Badenskému. Z jednotlivých návrhů městského velitele hraběte Starhemberga, směřujících k opravě pevnosti, jal se Newald[6]) tvrditi, že péče o dobrý stav Vídně byla v první řadě povinností jmenovaného Starhemberga, že v celku stav města při příchodu Turků byl dobrý, a to že jest zásluhou téhož hraběte. Ale tím postavil se nejen v odpor se všemi očitými svědky a kronikáři, jako Hockem a Vaelkerenem, nýbrž i s výroky Kaplíře a Starhemberga samými; vzpomenuté návrhy Starhembergovy nijak neopravňují Newalda k pochvalnému úsudku, protože nebyly provedeny. Spíše jisto jest, že stav Vídně v kritickém tom okamžiku byl povážlivý; ale neméně pravda jest, že Starhemberg tím vinen nebyl: o opravu a zdokonalení pevnosti starati se měla na prvním místě dvorní vojenská rada aneb lépe řečeno předseda její markrabě Heřman Badenský. O tomto hodnostáři jde ode dávna jeden hlas: bylť bez nadání, k tomu netečný, pánovitý a žárlivý, pravý to dvorní figurant; ale u císaře oblíbená osoba, proti níž ani první ministři, jako Schwarzenberg, ani hlesnouti si netroufali. Jeho netečností zmařeny všechny návrhy Starhembergovy k opravě hradeb Víděňských, jakož i kroky Kaplířovy k rychlejšímu postavení a ozbrojení vojska. Maje vždy službu na očích hleděl proto Kaplíř nepřímým zakročením k žádoucímu cíli přijíti a prosil písemně Schwarzenberga, aby přímo u císaře rychlejší vyřízení věcí vymohl; neboť že jdou velmi zdlouha, co že jest při nynějších bězích nebezpečné. Schwarzenberg však, znaje kluzkou půdu pod nohama a veliký vliv markraběte Heřmana Badenského, odpověděl vyhýbavě, ba od-

[5]) Císař Schwarzenbergovi 1681 22. září.
[6]) J. Newald, Beiträge zur Geschichte der Belagerung Wiens durch die Türken im Jahre 1683.

mítavě: to že třeba ponechati slušně dvorní vojenské radě.[7]) Tak zmařeno usilování Kaplířovo i Starhembergovo, a Turci přitrhnouce k Vídni našli město hnedle zcela nepřipravené.

V novější době, tak počíná Newald svoji filipiku proti Kaplířovi,[8]) vyhlašována doprava uherské koruny do Vídně za zvláštní zásluhu hraběte Kaplíře; ale on velel jenom těm 200 vojínům, kteří jakožto stráž korunu z Prešpurku provázeli. To tvrdě přehledl Newald, že velitelem oné eskorty byl J. Tobiáš z Haslingen, a že věc ta beze zásluhy nebyla, vychází z toho na jevo, že i Haslingen ve své žádosti o povýšení svého stavu ono zachránění koruny uherské dva dni před oblehnutím Vídně s hrabětem Kaplířem[9]) jako záslužný skutek uvádí. Tím se též nic nemění, že strážce těchto klenotů hrabě Erdödy též s korunou do Vídně se odebral. Ostatně třeba též připomenouti, že generalové osobně nikdy žádnému oddělení nevelívají.

Neméně nepřátelského a nespravedlivého posouzení dostalo se od Newalda činnosti hraběte Kaplíře jako předsedy prozatímné vlády ve Vídni roku 1683. Aby zásluhy Kaplířovy zmenšil, vymyslil si jmenovaný spisovatel, že Kaplíř a vládní sbor zabýval se jenom administrativními věcmi, že Starhemberg ve vojenských věcech od jmenovaného sboru byl neodvislým a že i ve městě nejvyšší velení měl. Též určil zcela libovolně jmenování Kaplířovo na den 9. července, tak aby se zdálo, že Starhemberg dříve jmenován byl a tudíž od Kaplíře neodvislým byl, a když údaje toho udržeti nemohl, ustanovil, padělav pramen, jeho příchod teprva na 10. července, kdežto Kaplíř již dne 9. do Vídně se dostavil. Dosud nepřišel žádný dekret na jevo, jímž by se Starhembergovi nejvyšší velení bylo udělilo; známa jest pouze ona listina, jíž císař zřídil sbor tajných deputovaných rad, mezi nimiž Starhemberg zaujímá teprva třetí místo; to se stalo listem svědčícím Kaplířovi ze dne 7. a opětně dne 9. července.[10]) Newald sám uvádí četné příklady nejen pro to, že sbor tajných deputovaných rad se zanášel i vojenskými záležitostmi, nýbrž i pro to, že Kaplíř byl nejvyšší autoritou ve městě. Všechny poukázky na Belchampa, který spravoval komoru, jdou skrze ruce Kaplířovy a když v domě Szelepcsényiho důstojníci císařští s lidem svým ani Kolomiče ani posla Starhembergova poslechnouti nechtěli, přiveden Kaplíř, který, hroze jim trestem, odbojníky k poslušnosti přivedl. Co se pak chování Kaplířova vůči císařskému rozkazu dotýče, chceme napřed uvésti všechny prameny, protože Newald z nich těžké žaloby proti Kaplířovi odvozuje. V tajné radě ze dne 7. července 1683 svolané za příčinou porážky císařské jízdy u Petronelly, vypravuje Eberhard Happel,[11]) „varoval Kaplíř před cestováním císaře přes tak zvaný Lilienfeld do Lince, uváděje příčiny mluvící pro levý břeh Dunaje“. Po tajné radě odebral se Kaplíř za prchajícím dvorem. „Ale, pokračuje Happel, jistý sloužící to zavinil, že tento hrabě (Kaplíř) s císařem do Křemže odcestoval, dříve než dostal zprávu, že mu císař tuto vysokou správu (města Vídně) ode-

[7]) Doklady ve Schwarzenberském archivu.
[8]) Newald, Beiträge II., 21.
[9]) Uechtritz-Steinkirch, Heinrich Tobias Freiherr von Haslingen p. 12.
[10]) Prázdná místa v opisu tohoto listu vysvětlují se tím, že opisovatel nečitelné písmo císařovo nemohl tu rozluštiti.
[11]) Ed. Happel, Der ungarische Kriegsroman (Ulm 1687) p. 497. a násl.

vzdal. Neboť když císař k odjezdu se strojil, přišel k hraběti sloužící jistého vysokého ministra,[12]) přál mu jménem svého pána dobré noci a prosil jej, aby dobré město Vídeň měl si poručené, v němž zůstati císař mu přikazuje. Hrabě nerozuměje dobře, jak to míněno, dá opět témuž velikému ministru poklonu svou a služby své vzkázati, ostatně že Jeho Excellence péče o město nemůže od něho žádati, an již ve vysokém stáří a života nasycen jest, ani od císaře žádného dotyčného rozkazu nemá, aniž míti chce, jsa v tomto okamžiku v úmyslu, vsednouti na svůj vůz, jeti za dvorem a u něho místo místopředsedy a dvorního rady dále zastávati. Když sloužící se vzdálil, pospíchal Kaplíř tím více se svým odjezdem; i odebral se do Křemže. Ale na cestě poslal přece svého sekretáře Davida Podena ve vší rychlosti ke dvoru s listy pro císaře, v nichž Jeho Milosti císařské oznamuje, co se mu ve Vídni přihodilo, prose zároveň, aby Jeho Milost císařská, protože neví, co by ve Vídni vlastně konati měl, v tomto těžkém čase jej toho obtížného břemene nejmilostivěji ušetřiti a v jeho obyčejném úřadě u dvora ponechati ráčila.“ Císař odpověděl mu již často jmenovaným listem daným v Křemži dne 9. července, jímž mu v nejmilostivějších výrazech jmenování jeho znova věděti dává a pln důvěry v jeho schopnosti a věrnost opuštěnou Vídeň mu odporučuje. Byv teprva nyní zpraven o císařské vůli, odebral se Kaplíř, vstoupiv s třemi služebníky do lodí Haasových, zpět do Vídně, kam dle svědectví Hocka ještě dne 9. dorazil. Za tuto patriotickou s sebezapřením spojenou obětovnost vyslovil mu císař listem daným v Strambergu [13]) dne 12. a opět z Lince dne 13. července své uznání. Jsa si svého stáří, své neduživosti jakož i nedostatečných příprav ve Vídni dostatečně vědom, prosil Kaplíř ještě dne 12. července presidenta dvorní vojenské rady Heřmana Badenského, aby ve své hodnosti buď u dvora aneb u vojska byl potřebován; k tomuto postavení v městě že jest již stár, mdlý a ježto jeho paní se všemi zavazadly z Vídně již byla odjela, že neví, jak by subsistoval.

Neváže nic důvodů Kaplířových, posuzuje Newald ve své zlomyslnosti chování jeho, jak následuje: Z předcházejícího jde na jevo, že, ačkoli hraběti Kaplířovi oznámeno bylo, že jest mu uloženo, zůstati ve Vídni, on tím více se svým odjezdem pospíchal. Toto odmítavé chování hraběte vůči císařskému rozkazu objasňuje zvláště ostrým způsobem francouzský vyslanec marquis Sèbeville ve své depeši na krále Ludvíka XIV. „Kaplíř, píše Sèbeville, zamítl prostě zůstati ve Vídni, udávaje, že při tomto stavu Vídně velitel žádné cti nenabude, nýbrž to málo (cti), co nabyl, ztratí; on že nechce, aby jméno jeho v čele nešťastné události a ošklivé kapitulace stálo, ani aby se mohlo říci v celém křesťanstvě, že Kaplíř Vídeň po kratičké obraně vzdal Turkům, věda dobře, že jest to nemožné dlouho ji brániti, protože postrádá všeho potřebného, aby mohla vydržeti obležení.“ [14]) Mámeť tudíž obraz odporu před sebou, s jakým hrabě Kaplíř v úlohu od císaře mu svěřenou se uvázal. On to byl též, jenž bázlivé zprávy o nedostatečné posádce a nedostatečných zásobách

---

[12]) Patrně tu míněn markrabě Heřman Badenský.
[13]) Strengberg blíž Dunaje.
[14]) La Nouvelle revue 1883 p. 747. Překlad ten pořídil jsem sám podle francouzského originalu, protože mu Newald dobře nerozuměl chybně jej překládaje.

střeliva a potravy podával, čímž arci toho docílil, že od rozhodující kruhů osvobození města s největší činností chystáno bylo. Že se ostat později do toho, co se nedalo odvrátiti, vpravil a svým povinnost co nejpečlivěji zadost činil, o tom nemůže se pochybovati.[15]) K to musíme především podotknouti s Happelem, že Kaplíř služebníku ono ministra dobře neporozuměl, že tudíž nemaje žádného rozkazu od císa ač právě z tajné rady přišel, oprávněn, ba povinnován byl, s dvorem jeti. To uznává též císař v listě svém ze dne 9. července. Prose o prostém odmítnutí nemůže býti ani řeči — o bližší vysvětlení a o nechání u dvora aneb u vojska v poli činí to Kaplíř důvody, kt u každého živé účastenství a obdiv vzbuzují, jenž šediny starcovy vážnosti má, neb čest vojenskou, již vzdáním města nedostatečně opat ného lehce mohl ztratiti, zná oceniti. Ostatně nepřál si Kaplíř pokli nýbrž chtěl kdekoli v poli neb u dvora potřebován býti. Co se pak t „bázlivých“ zpráv Kaplířových dotýče, o tom nemůže býti pochyby. skutečně posádka nebyla dosti četná, majíc pouze 10.000 mužů, m 14.000, jak stálo na papíře, kteří do konce obležení scvrkli se na 4 mužů, a že střeliva nebylo s dostatek, dokazuje se tím, že musily v městě založiti prachárny a že dělali granáty sádrové. Stav města tudíž bez odporu, jak Kaplíř psal, velice povážlivý. Že pak Kaplíř s tečně dne 9. a ne 10. do Vídně přibyl, o tom provedeme důkaz níž

„Otázka, brojí Newald proti Kaplířovi dále, kdo roku 1683 ve Ví nejvyšším velitelem byl, kdo obranu řídil a komu za obranu mě v první řadě mělo se děkovati, tyto otázky byly již před dvěma sty l pro vždy rozřešeny. V té míře, jak se obležení protahuje, ustupuje Ka víc a více do pozadí; jeho jméno uvádí se jenom zřídka, kdežto v S rhembergovi celá obranná činnost jako v zápalném zrcadle se soustřeďuj Zprvu položené otázky byly prý již před dvěma sty lety rozřešeny; wald myslí proto, že Starhemberg dostal větší dary než Kaplíř a d byl povýšen. Kdyby úsudek ten Newaldův byl pravý, pak by vév Lotrinský, bez odporu nejzasloužilejší osobnost celé vojny, byl bý slaboch největší; neb, jak král Jan Sobieski o němž píše, ten chud nemá ani kořisti od nepřítele ani daru od císaře. Z toho již zřej že praemissa Newaldova nemůže míti místa; nýbrž zásluhy té kt osoby posuzovati třeba dle jejich činů, dle současných svědectví a výroku lidí, kteří schopnosti a vhodné jich užívání spravedlivě posou mohli. A co shledáváme u Kaplíře? Císař sám dává mu svědect í skvělé, jak si jen mysliti možná; současný spisovatel života císaře L polda I. Rink při líčení vlastností Kaplíře a Starhemberga staví on vysoko nad tohoto; totéž činí benáčtí vyslanci, ukazujíce na nezasl žené odstrkování Kaplíře. V nejnovější době přibylo k tomu svědec jak by se za to mělo, velice pádné, ježto však Newald, užívaje po pramenů tendencí svou se mu zamlouvajících, mlčením pominouti rá Míním výrok francouzského vyslance Sèbevilla, který králi svému ps „Přidávám, že nejen kníže Sasko-Lauenburský a general Caprara žeh na povýšení hraběte Starhemberga (za polního maršálka), nýbrž i hr

[15]) Newald Beiträge II., pag. 25.—27. Jakou němčinou Newald vládne, o stůjtež zde jen tyto příklady: Die Eingabe des Grafen Caplirs, womit (!!) etc. war es auch, der die ängstlichen Berichte erstattete, wodurch (!!) etc.

Kaplíř a Lesley, kteřížto mají více příčin než ti dva, jsouce nejstaršími generaly císařskými a, co ještě více platí, že Kaplíř, hodiv se do města, zde platné služby konal po čas obležení." Povýšení to a ty dary měly by ještě nějaké váhy, kdyby je byl udělil mocnář samostatný, který měl příležitost dle vlastního pozorování ty které zásluhy posouditi; toho však u císaře Leopolda I. nebylo. Též se nesmí zapomenouti, že markrabě Heřman Badenský byl osobním nepřítelem Kaplíře a že on dle všeho jest tím závistníkem, o němž císař ve svém listu ze dne 9. července mluví. Nespokojenost s tímto neuznáním zásluh Kaplířových byla tak všeobecná, že císař hned brzy na to jej též povýšil. O nějakém ustupování Kaplíře do pozadí v průběhu obležení nemůže ani býti řeči: Newald sám četné příklady jeho činnosti uvádí, korrespondence jeho s vévodou Lotrinským jde až od 1. a 5. září a v městě žijící zpravodaj, městský písař Hocke, jmenuje ve své kronice Kaplíře nejen na každé stránce několikráte, nýbrž uvádí sbor tajných deputovaných rad — tedy i Kaplíře — nejméně desetkrát na každé straně. Nevypadá-li tudíž dějepisectví páně Newaldovo jako zlomyslnost a utrhačství, o tom nechť laskavý čtenář sám rozhodne.[16])

Že Kaplíř ještě dne 9. července do Vídně zavítal, to vypravuje nejen hodnověrný Hocke, nýbrž o tom máme i důkaz jiný. Známoť, že kníže Ferdinand Schwarzenberg na cestě ze Štýrska do Čech dne 9. července 1683 ve Vídni se zastavil a zde 50.000 zl. Koloničovi na obranu města zapůjčil; taktéž povědomo, že Kaplíř odeslav svou paní se zavazadly pryč a vrátiv se do města, neměl kde zůstávati. I nabídl mu jmenovaný kníže, trvaje ještě od otce svého s Kaplířem v dobrém přátelství, v jeho tísni neobydlený svůj byt. Ježto o tomto přenechání žádný list před rukama není, jisto, že se ta úmluva dála ústně; ale i neméně jisto, že se to stalo již dne 9. července, protože kníže ještě týž den odjel. Ostatně tomu neodporuje ani list Wagenheimův ode dne 11. července 1683 (z Křemže předsedovi dvorní komory hraběti Orsini-Rosenbergovi zaslaný), na němž Newald své opačné mínění zakládá, rozumí-li se mu jen dobře. Der Haass ist gester komben, mit dessen Schiffen der General Caplirs wider in Wien zuruckh gangen. Haass, s jehož loděmi Kaplíř opět do Vídně se vrátil, přišel včera. Newald však se nezdráhal, citát ten falšovati, předělav jej takto: Hrabě Kaplíř odebral se „včera“ t. j. dne 10. července zpět do Vídně.[17])

A kde zůstával Kaplíř roku 1683 a kde navštívil jej král Jan III. Sobieski? Otázka ta souvisí úzce s dějinami Schwarzenberského majetku ve Vídni. Rodina ta, tehdá ještě hraběcí, neměla do XVII. století žádného statku ve Vídni, a když Jan Adolf s arciknížetem Leopoldem Vilémem z Nizozemska do Vídně se přestěhoval, zůstával v nájmu v tehdejším Trautsonově domě hned vedle domu stavovského (nynější místodržitelství v Panské ulici). Teprva roku 1669 koupil jmenovaný hrabě od Kateřiny Freislebenové dva domy ležící ve Wiltpergské (Wipplinské) a Schulterově ulici (díl někdejší dvorní české kanceláře, nyní ministerstvo

---

[16]) Newald, Beiträge II., 27.; Nouvelle revue p. 773.

[17]) Newald, Beiträge II., 26. Newald nedovedl ani, neznaje zkratek, list tento správně přečísti, dada jej vytisknouti takto: Der Haass ist gester komben, mit dessen schiffend (!!) der General Caplirs wid (!!) in Wien zuruckgangen.

vnitra) za 12.500 zl. Když potom syn jeho Ferdinand dorostl a zvláš domácnost potřeboval, najal mu otec r. 1675 pádem někdejšího minis knížete Václava Eusebia Lobkovice oprázdněný Werdenberský dům Novém trhu (nyní Schwarzenberský palác). Když tu hrabě Kaplíř, přil dne 9. července do Vídně, po vhodném bytu se ohlížel, poskytl mu kn Ferdinand dům svůj úmrtím otcovým opuštěný ve Wipplinské třídě.

Kníže Ferdinand odebral se ještě dne 9. července na své pans Třeboňské v Čechách, zapůjčiv kromě uvedených 50.000 zl. 1000 vě vína pro posádku Vídeňskou. Biskup Kolonič, převzav tyto peníze i víno, podržel zlatý kalich a diamantový kříž ze zabaveného pokladu a biskupa Ostřihomského Szelepcsényiho v zástavě ku pojištění Schwarz berských požadavků; víno odhadnuto na 3000 zl. Z této summy p nechal kníže 500 zl. biskupu Koloničovi na vykoupení křesťanských d z tureckého zajetí; těch užil potom Kolonič k zachránění a vychov dětí křesťanských, které — nejlepší to kořisť — po turecké porážce v žení tureckém sebral. Maje tyto zásluhy Schwarzenbergovy na očích, m mu Kolonič bez ublížení pravdy dne 28. ledna 1684 z Nového města psá I doufám, že V. knížecí Milost čísti ráčila v latinském popsání obleže které císařský historik a general auditor (Vaelkeren) sepsal a vydal, slavně a pochvalně pro to víno a ty peníze o Vaší knížecí Milosti p Nepochybuji, že bylo též více než 1000 věder vína po obležení na zdr Vaší knížecí Milosti vypito; neb on připisuje všech 3000 věder, kt jsem já dal, dobročinnosti Vaší knížecí Milosti. Nečtli-li Jste to, ho vždy ještě čísti a vřaditi do knihovny.[18])

V Schwarzenberském domě zůstával Kaplíř s knížecím dovole i po obležení a téměř celý rok 1684, protože kníže jako i dvůr císařs obávajíce se nového nájezdu tureckého, do Vídně nešli. Kaplíř stoupil zase své služby u vojenské dvorní komory a císařskou resol ode dne 29. září 1683 povolán místodržitel Konrád Baltazar ze Starhe berga na jeho místo; za Arnošta Rudolfa Starhemberga povolán kirchen a za Belchampa Aichpüchl do sboru tajných deputovaných rad

Dům ten nebyl patrně v dobrém stavu a proto sháněl kn Schwarzenberg v listopadu 1863 na panství Šremském a Ličovsk kdež v tamních krásných lesích mnoho tisíc šindelů na prodej bylo, 100.000 šindelů, aby aspoň střechy jimi mohl dáti pokryti. Ale Šrem hejtman odpověděl, že jsou tam sice nějaké zásoby šindelů, že však sami k opravě téže vrchnosti patřícího městyse Fišamentu a mlý které v této vojně spáleny a v popel obráceny byly, potřebují.[20]) K též z Ličova záporná odpověď došla, nezbývalo, než vše ponechati starém.

Když stav domu během roku 1684 se ještě zhoršiv zdraví Ka řovu počal škoditi, musil tento bytu toho v srpnu se zříci a se stěhovati. Za tou příčinou psal Schwarzenberkovi dne 20. srpna 1 z Vídně tento list:

---

[18]) Schwarzenberg Koloničovi 1684 20. ledna (Třeboň); Kolonič Schwar bergovi 1684 28. ledna.
[19]) Newald, Beiträge I., 236.
[20]) Akta od 7., 8. a 22. listopadu 1684.

Osvícený, vysoceurozený kníže!
Milostivý pane!

Jakž Vaší knížecí Milosti nekonečně zavázán jsem, že Jste mi laskavě Svůj zdejší dům přenechali, tak zase jsem nešťasten a želím nutnosti, která mne nevyhnutelně této milosti zbavuje. Jestiť jedním dílem všechna příležitost toho domu ne méně pohodlná než dostatečná a jak slušně uznati třeba zbytečná, že mi to připadá za těžké, jej opustiti; ale následkem tuze dlouho opominutého krytí střechy vnikla, jak soudím, vlhkost od deště a sněhu do zdí světnic, zvláště hořejších a klenutých, tak že všichni lidé zvláště lékaři jednohlasně mně radí a mne pobízejí, abych, jsa beztoho nejtěžším katarrhům velice podrobený a nechci-li se do očividného nebezpečí nešťastného pádu (bůh jej odvrať) vydati, bez meškání obývání těchto světnic se zřekl a je opustil. Bylotʼ mi se tudíž s největším smutkem k tomu odbodlati i přicházím to Vaší knížecí Milosti poslušně oznámit, za milost přenecháním toho domu mně projevenou nejvyšších díků vzdát a laskavosti Vaší tím mi obmýšlené pro jiné případy si reservovat. Poroučeje se ostatně stálé vysoké náklonnosti Vaší knížecí Milosti, zůstávám Vaší knížecí Milosti

poddaně poslušný sluha
K. Z. Kaplíř m/p.

Schvaluje návrhy lékařův a přeje mu zároveň z upřímného srdce dlouhého a stálého zdraví, odpověděl Schwarzenberg dne 26. srpna 1684, že by mu bylo velice líto, kdyby špatný stav těch světnic Kaplířovu pohodlí byl překážel, neb dokonce jeho vysoce váženému zdraví v nejmenším byl ublížil.

Zde v tom^to Schwarzenberském domě řídil tudíž Kaplíř obranu a správu města Vídně po čas obležení, zde navštívil jej král Jan III. Sobieski dne 13. září 1683 a zde by se mohla památní deskou historická ta událost zvěčniti. To by šlo nyní tím spíše, že domy ty, byvše roku 1697 Františkovi Oldřichovi hraběti Kinskému jako nejvyššímu kancléři království Českého prodány, nyní státu přináležejí. Schwarzenbergové koupili potom roku 1688 najatý dům Werdenberský za 60.000 zl. — Kam v srpnu 1684 Kaplíř se přestěhoval, není známo.



Konfiskací v městě Písku za válek husitských.

Sdělil prof. *Jan Matzner*.

Když po smrti krále Václava IV. (1419) obořili se Pražští Husité útokem na kláštery a kostely, bylo město Písek prvním z měst českých, které následovalo příkladu Pražanů.

Když se roznesla zpráva, že král umřel, ztekli Písečtí dne 20. srpna roku 1419 klášter Dominikanský, žádajíce mnichův, aby jim podávali pod obojí, čehož když učiniti nechtěli, jsou zjímáni a mimo převora, který dlel náhodou v Budějovicích, všichni povražděni, klášter zapálen a zbořen.

Čtyřicet měšťanů katolických prý, jak uvádí Balbín ve svých Miscell. lib. IV. pag. 121., z města vypuzeno, poněvadž jim nechtěli v tom napomáhati.

Nebyli však dlouho ve vyhnanství. Nebo když Žižka opustiv Plzeň, aby se odebral do nového svého sídla Tábora, táhl zdejší krajinou, neznámo určitě jak se to stalo, možná že zradou některých ještě katolicky smýšlejících měšťanů, zmocnilo se královské vojsko vedené p. Mikšem Divůčkem, mincmistrem nově zřízeným na Horách Kutnách, p. Petrem Konopišťským ze Šternberka a p. Janem Městeckým z Opočna města Písku.

Žižka zvěděv na cestě, že město spřátelené jest v moci královských, ustoupil dále na jih a svedl pak v blízkém okolí našeho města památnou bitvu vítěznou u vesnice Sudoměře (25. března 1420).

Když pak si na Táboře zřídil řádnou brannou moc, jíž by se mohl v otevřeném poli měřiti s nepřítelem, obrátil se od Tábora k Písku, chtěje toto město vybaviti z moci královských. Opanoval toto město, nepraví se jakým způsobem. Posádka královská, vložená tam prve panem Mikulášem Divůčkem, snad opustila město bez boje a s ním odešli i měšťané vyznání katolického, což se stalo nejspíše dne 24. dubna 1420. (Jan Žižka od W. W. Tomka str. 36.)

Když po vypuzení strany královské a měšťanů katolických zřízena řádná správa, zabrala obec veškeré zboží a statky „odběžené“ udávajíc příčinu toho tu, že někdy měšťan „nehodný muž proti své vlastní přísaze, jížto se obci svobodně a dobrovolně zavázal, aby věren byl a zlé i dobré s obcí snášel, utekl od města, od domu vlastního v jich nejpilnější potřebě a nouzi a byl proti městu radou, mocí i statkem od obce uteklým s jich nepřátely úhlavními, pro kteréžto příčiny dům jeho odběžený spadl jest na obec spravedlivě a on sám cti, víry i hrdla vedle práva města Písku jest odsouzen“.

Konfiskované toto zboží obec Písecká buď prodávala neb je dávala věrným přívržencům nové víry za škody ve válce utrpené.

V nejstarší knihu z dob husitských zapisovali Píseční na věčnou paměť domy a zboží veškeré těch, kteří utekli k úhlavním jejich nepřátelům, neméně též i veškeré zápisy týkající se prodeje neb darování konfiskovaného zboží. Jediný toliko zápis zapsán jazykem českým, ostatní všechny jazykem latinským. Uveden zde zápis český do slova a též dva latinské, ostatní jsou uvedeny jen u krátkém výtahu.

Na fol. IV. nejstarší zápisné knihy zapsán jazykem českým list, jímž dům k nepřátelům uteklého spoluměšťana Mik. Čápa na obec spadlý prodává se manželům Mikuláši a Anně Vyběráčkovým za 19 kop gr. č.

Anno Domini millesimo (IIII⁰) Quadringentessimo vicessimo primo.

My Purgmistr Rychtarz a Spoluprzisezny Conssiele Tiemto Zapissem wyznawame, ze spatrziwssie a skutecznie shledawssie, kterak nehodny muz gmenem Mikulass Czap nyekdy Spolumiesstienin nass proti sswe wlastnie przisaze, gyzto sie nam byl a Obczy nassy swobodnie a dobrowolnie wedle ginych Susedow nassich zawazal, aby wieren byl a zlee y dobree s nami trpiel, i vtekl gest od nas a z miessta nassieho od domu sweho wlastnyho w nassy naipilnieissy potrziebu a nuzi a byl proti nam a miesstu nassiemu raddú moczí y sstatkem od nas vteklym s nassimi neprzately vhlawnymy, pro kterehozto prziczíny duom geho odbiezieny, genz lezi mezi domy Janem Rakusskym s gedne a nyekdy knieze Rziehorzovym sstrany druhe spadl gest na nas a na obecz nassy sprawedliwie. A sam czti, wiery y hrdla wedle prawa nassieho miesstkeho gest odsuzen. Kteryzto duom swrchupsany na obecz nassi sprawedliwie przipadeny kupily su od nass Opatrny Mikulass rzieczieny Wybieraczka a pany Anna manzelka geho bez gedne za dwadczieti kop grossuow dobrych strziebrnych razu prazsskeho nam vplnie a docziela zaplaczienych sobie sswim buduczim a diediczem tak aby gey mohly y s miestisstiem geho prodati, nagiiti, zastawiti, smienyti aneb s nim vcziniti jakožto sswym wlastnim a diediczkym sbozim bez otpory a prziekazky wssielikterake.

Na fol. V. vepsán zápis na dům Jana řečeného Kubátko odběžený a na obec připadlý, který prodán Sigmundovi Vodňanskému za 30 kop gr. českých roku 1422.

Anno ab incarnatione Domini milessimo CCCC⁰ vicessimo secundo Jurati et Consules infrascripti fuerunt constituti:

Wencesslaus dictus Strzielecz, magister civium, Nicolaus Judex, Fenczlinus carpentarius, Wencesslaus Husska, Wen. Czielman, Johan Hladicz, Johannes Cossa, Bartossius carnifex, Johannes Widuna, Sigismundus pannifex etc. Nos Magister Civium et Judex et Jurati Consules notum facimus, praesentes et sane considerantes, qualiter domus Johannis Cubatkonis olim Concivis nostri sita inter domos Conradi una et Petri dicti Krawadlo parte altera post fugam et recessum ejusdem Cubatkonis ad nos' et ad communitatem nostram est juridice devoluta, qui nullo inpedimento necessatus nec per quem piam compulsus sed clam et furtine immemor honoris proprii et juramenti nobis et communitati nostrae deducendo commodo et profectu augendo ejusdem civitatis nostrae solempniter praestiti, incontemptus (?) leges Dei et leges regni nostri Boemie sinistre et devie infamati ad potissimos inimicos et vastatores nostros auffugiendo recessit, jam dictam domum sic ut praefertur ad nos de-

volutam provido Sigismundo Wodnan, heredibus et successoribus suis pro triginta sexagenis grossorum bonorum argent. monete pragen. justo titulo vendicionis vendidimus ad habendum, tenendum, comutandum, aliendum, vendendum et cum praefato agendum et faciendum tamquam cum proprio etc. etc. cum omni jure, sicut praefatus Johannes Cubatko solus habuit, tenuit et possedit, promittentes emptori praefatam domum disbrigare secundum jus civitatis. Et publicata judicio primo, secundo, tertio et quarto. Acta sunt haec anno ut cupra.

Na listu VI. zaznamenán zápis na odběžený dům někdy spoluměšténína Matiáše Mladšího, postřihovače, který obec prodala Martinu Šilhovi za 21 kop gr. č. r. 1423.

Anno Domini millesimo quadringentesimo vicessimo tertio jurati et consules infrascripti fuerunt et praesiderunt: Martinus dictus Silha, magister civium, Nicolaus Malcziczky, Nicolaus Cziegler, Sigmundus pannifex, Wenceslaus Odolaka, Michael carnifex, Mathias Prczlinus, Hasten, Mathias sartor, Nicolaus Wodnan, Johannes Hawlikonis etc. Nos Magister Civium, Judex et Jurati Consules tenore praesentium recognoscimus, qualiter domus Mathie Junioris pannitonsoris olim Concivis nostri sita inter domos Jakobi olim scriptoris silvarum una et Mathie dicti Chrustko parte ab altera post fugam et recessum ejusdem Mathie ad nos et nostram communitatem est juridice devoluta, qui nullo impedimento necessitatis nec per quem piam compulsus, sed clam et furtine contra juramentum suum nobis et communitati nostre solempniter praestitum, ad potissimos inimicos et vastatores nostros auffugiendo recessit, jam dictam domum sicut praefertur ad nos et communitatem nostram devolutam provido Martino Silhe praetacto sibi, uxori sue legitime et pueris suis legitimis pro viginti una sexagena grossorum monete pragen. justo titulo vendicionis vendidimus ad habendum, tenendum etc. etc.

Roku 1424 za úřadu Vlaska, soukenníka, t. č. purkmistra, Váeslava Houšky, Sigmunda soukenníka, Jana Hladiče, Bohuše sladovníka (braxator), Ondřeje soukenníka, Jana Havlíkova, Štěpána Kostince, Jana Viduny, Mikoláše Vodňanského zapsány zápisy na zboží skonfiskované, které buď darováno neb prodáno jednotlivým spoluměšťanům.

a) Dům Konrada bývalého spoluměšténína, který též utekl k úhlavním nepřátelům proti přísaze obci slavně složené od svého domu, čímž dům jeho připadl na obec, prodán Matiáši Prclínovi z Vodňan za 30 kop gr. č.

b) Pole Žebráckého bývalého spoluměšténína, který též „immemor honoris sui a nobis et civitate nostra ad potissimos inimicos nostros auffugit", kteréžto pole ležící mezi poli Bechynského v Semnicích právem připadlo na obec, prodáno Ondřeji soukenníkovi a jeho manželce Anně za 18 kop gr. Pražských.

c) Dům odběžený Oldřicha řečeného Sad, kterýž „post fugam et recessum ejusdem Udalrici, qui contra suum juramentum nobis solempniter praestitum a praedicta domo et communitate ad potissimos et capitales inimicos nostros auffugit et recessit", dle práva obci připadl, darovala tato Bohuši sladovníkovi a jeho manželce i jeho dědicům za škody, které utrpěl na svém zboží za hradbami městskými od nepřátel.

d) Dům Vavřince řečeného Krašlík vedle kláštera, který též uprchl k úhlavním nepřátelům, darovala obec náhradou za škody utrpené nepřítelem Maršanovi ze Klub, manželce a jeho dědicům.

e) Odběžený dům Hlaváčka dříve spoluměštěnína darovala obec v náhradu za škody Mik. Teseříkovi, jeho ženě a dědicům.

f) Konfiskací stihla i židy, kteří jak se zdá byli při straně královské a z města pak vypuzeni byli.

Obec dům, ve kterém bydleli židé (in quo Judei habitabant), darovala Peškovi předměstskému (suburbano) v náhradu za škody, které na svém zboží mimo hradby města třikráte od nepřátel utrpěl.

g). Ela manželka někdy rychtáře městského Matného utekla se svým synem Matouškem od domu svého a města k úhlavním jeho nepřátelům, nedbajíc slibu a přísahy obci města Písku dané; pročež jejich dům, dvůr s pozemky a veškeré zboží (domus et allodialcuria cum agris ac alia bona mobilia et immobilia) od obce skonfiskováno.

Purkmistr, rychtář a konšelé, majíce zření k službám věrným, které Mikuláš syn Matného obci v době hájení města vykonal a v budoucnosti vykonati by mohl, dům uvedený, který položen na rohu k masným krámům (in acie erga macella), darovali svrchu jmenovanému k dědičnému držení se vším právem, jak ho měli svrchupsaní uprchlíci (fugitivi), bez překážky kteréhokoliv.

h) Jakub řečený Sedlák (olim concivis, nunc vir infamis) uprchl též (ad capitales et potissimos vastatores et inimicos); pročež veškeré jeho zboží (omnia bona) připadlo na obec (sunt devoluta et confiscata). Dům pak jeho darovala obec Václavu z Radošovic a jeho manželce Svatě i jeho dědicům zároveň se všemi pozemky, které Jakub měl, k dědičnému držení a užívání.

ch) Dům uprchlého kožišníka Kuncla dán v náhradu za škody mimo hradby městské utrpěné Mikuláši Ratajíkovi.

i) Dům Haška kožišníka, který uprchl k nepřátelům města a jim své služby nabídl, dán za jistou summu (pro certa summa) k dědičnému držení Koníčkovi.

k) Dům Jana Ráže dříve spoluměštěnína, který nedbaje své cti a přísahy dané obci k nepřátelům města uprchl a s nimi mnohdykráte proti obci bojoval, darován jest od obce Václavu Cielmannovi a jeho manželce náhradou za škody, které na svém domě při hájení města utrpěl, k dědičnému držení se všemi právy, jak jich svrchu psaný Jan Ráž užíval.

l) Odběžený dům Mikuláše ševce, který od toho domu uprchl, darovala obec Kubovi koláři (carpentarius) za mnohé práce obci vykonané a za škody při hájení města mimo hradby utrpěné.

m) Dům odběžený „ot Role“ řečený, dán obcí Idumeu Joktrovi a jeho manželce k dědičnému držení.

Na listu 12. zapsán poslední zápis z roku 1425 na dům odběžený bývalého spoluměštěnína Corlina. Obec dům tento dala v náhradu za škody Janu sladovníkovi a jeho manželce k dědičnému držení.

Před zápisem nadepsáno jest, že se to stalo: Anno Domini Millessimo quadringentessimo vicessimo quinto, protunc Consules praesiderunt infrascripti:

Johannes Had, Wenceslaus gener Sedlakonis, Hana Wolmut pannifex, Andreas Kawka, Wenceslaus miles, Fenczlinus carpentarius, Johannes Suchomelle, Wenceslaus Pragensis, Mathias de Netolicz, Andreas artifex, Mathias sutor, Wenceslaus sutor de Netolicz.



Počátkové semináře arcibiskupského v Praze.

Příspěvek ke sporu kardinala Harracha s jesuity a ku dějinám vys. škol Pražských.

Napsal *Ferdinand Tadra.*

(Pokračování.)

Kapitola I.

Kde se vypravuje o založení semináře arcibiskupského.

Na nejzazším konci Starého města Pražského blíže příkopu jest staré stavení, kteréž někdy, jak pověst praví, obýváno bylo od králův českých, odkudž až posud ještě „Dvůr králův“ neb „Aula regia“ se nazývá, jež ale během času majetkem soukromým se stalo. Stavení toto zakoupil před devíti lety kardinal od kněžny z Lobkovic, a sice se vším příslušenstvím, se všemi právy a výsadami jeho, za cenu hotově vyplacenou 18.000 zl. rýnských trhem veřejným, ve dsky zemské zapsaným. Stalo se tak ve srozumění s císařem tehdy slavné paměti Ferdinandem II., kterýž v příčině tohoto trhu jménem arcibiskupovým často byl tázán (jakž mužové věrohodní dosvědčiti mohou) a to sice za tím účelem, aby dle zavření koncilia Tridentského i synody Pražské seminář pro kleriky arcibiskupské zřízen a v stavení tom umístěn byl. K tomuto cíli bylo stavení to upraveno a mimo jiné i mnoho svršků a potřeb druhu rozličného za mnoho tisíc zlatých koupeno. Sotva se tak stalo, vtrhlo mimo vše nadání náhle vojsko saské do Čech a zmocnivši se také Prahy sebralo a zničilo veškeré zařízení semináře, tak že jen pouhé stavení zbylo.
V následujících třech letech, kdy brzy nepřítel, brzy císařští vítězili a zem v stálém nebezpečí byla, nebylo lze arcibiskupu seminář opět obnoviti. Teprve roku 1635 opatové řádů benediktinského, praemonstratského a cistercienského a jiní majíce zármutek z pohromy, která stihla seminář, darovali a postoupili k obnovení jeho část peněz, kteráž jim za ten rok z kasy solní [14]) náležela, tak že brzy opět potřeby nutné do stavení zakoupeny a klerikové tam uvedeni býti mohli. Počato pak jest v přednáškách filosofických a theologických a získáni k tomu otcové sv. Františka řádu hybernského, poněvadž jednak dům svůj blíže semináře mají, jednak již dříve přednášky dotyčné pro kleriky své v klášteře odbývali. Brzy na to poslali též opatové řádů praemonstratského a cistercienského z rozličných svých klášterů několik mladších řeholníků

[14]) O významu kasy solní viz článek A. Gindelyho: O vzniku tak zvané „Cassa Salis“ ve výroční zprávě učené Společnosti za rok 1883.

a kleriků, smluvivše se s kardinalem o roční náhradu, do semináře arcibiskupského, aby zde studovali, neb doufali, že způsobem tímto řádu svému velice prospějí. Zároveň vyložili kardinalovi ústně i písemně smutný stav klášterů jejich a snahu svou, aby je opět k rozkvětu přivedli; největší závadou toho jest okolnost ta, že nedostává se jim způsobilého dorostu, leč často jen vývrhele mládeže;[15]) kdyby však kardinal v semináři svém zařídil i přednášky grammatické a ostatních svobodných umění, bez nichž se nemůže postoupiti k oněm již zařízeným vyšším studiím, že by i pro ně způsobil lepší a jistější výběr aspoň z těch mladíků, kteréž by potom na náklad svůj do semináře toho k vychování dáti mohli. Kardinal, který již dříve podobný úmysl měl, byl tomuto přání nakloněn a ujistil napřed o tom opata Strahovského. Šlo nyní však o prostředky ku zaplacení professorů. Tu nabídnul se opat Strahovský, a sice hned některý měsíc po započetí přednášek filosofických a theologických, že členové řádu praemonstratského beze vší náhrady, pouze za stravu v semináři jim poskytovanou, úřad professorský zastávati chtějí. Podobně přislíbil i opat cisterciensky. Kardinal přijal nabídnutí toto, a to tím spíše, jelikož metropolitní kostel Pražský neměl mezi svými kněžími osob takových. kteří by buď úřadem svým povinni byli aneb jinak mohli úřad učitelský zastávati. Takto tedy zřízeny byly v semináři arcibiskupském přednášky grammatické a ostatních svobodných umění a jest tomu tedy již skoro šest roků, co vedle přednášek z logiky, fysiky a theologie z nařízení arcibiskupského i zmíněné školy nižší v semináři skutečně se nalézají. Školy tyto nebyly snad potají zřízeny, aniž bylo snad bráněno někomu, kdo dobrovolně chtěl tam vstoupiti; navštěvovali je také mimo bohoslovce arcibiskupské a domácí chovance hlavně dítky chudších sousedů na blízku semináře, na vyšší učení však mimo zmíněné seminaristy a mladší františkánské novice, kteří své professory sem následovali, sotva asi dva neb tři mimořádní cizí posluchači za ten celý čas vstoupili. Takto kvetly dotčené školy arcibiskupské — jak již praveno — po více let veřejně za spokojenosti obyvatelstva Pražského, neb nikdo proti nim ničeho nenamítal, naopak jak šlechta tak měšťané a osoby všech řádů církevních, ani jesuity nevyjímaje, scházívali se v počtu velikém při veřejných disputacích filosofických a theologických, i při divadelních představeních v semináři konaných. Stalo a dělo se to s vědomím císaře a za přítomnosti jeho v Praze, tak že na př. když byl jednou císař od rektora k takové slavnosti do semináře pozván, ráčil sám gratulovati a milostivě se omluviti, že by velice rád školy arcibiskupské navštívil, kdyby nebyl tak příliš důležitými věcmi zaměstnán.

Takový tedy byl a jest počátek a vzrůst semináře arcibiskupského, během kolika roků v pokoji trvajícího, až došlo potvrzení jeho bullou papežskou, o níž však později. Nyní budiž zde krátce uvedena historie druhého semináře, totiž Strahovského, jinak semináře sv. Norberta zvaného.

R. P. Casparus a Questenberg, opat kláštera Strahovského, generalní visitator řádu praemonstratského, muž nehynoucí paměti, pohnut příkladem kardinalovým a veden touhou po opětném zvelebení řádu svého a prospěchu království Českého, počal roku 1637 s vědomím cí-

---

[15]) Poněvadž — jak na jiném místě praví — jesuité všecky lepší a nadanější žáky, vychované ve školách jejich, do svého řádu dostávají.

saře Ferdinanda III., tenkráte ještě krále, a povzbuzen od kardinala, ano od samého papeže, stavěti blíže semináře arcibiskupského krásný dům pro seminář svůj, kteroužto stavbu během dvou let skoro dokončil. Tomuto spisu přiložen jest authentický přepis bully či potvrzení papežského z roku 1639, z něhož jasně a určitě viděti jest, za jakým účelem, v kterém místě, jakými prostředky, nadáními, výminkami a za jakých vzájemných poměrů k semináři arcibiskupskému slavný onen praelat seminář svůj založil.[16] Místo totiž, které v nejbližším sousedství ba skoro bezprostředně při semináři arcibiskupském k tomu určeno, nebylo snad od zakladatele samého hledáno, nýbrž řízením božím od samého císaře k tomu poskytnuto. Když totiž J. M. císařská si předsevzala, benediktiny španělské z Montserratu v Praze usaditi a k tomu cíli prostřednictvím kardinala žádáno bylo, aby kostel a klášter Slovanský, vůbec v Emausích zvaný, jim postoupen byl, jednalo se o to, aby opatovi a mnichům kláštera Slovanského mimo náhradu peněžitou za to některý jiný kostel dán byl. I došlo vyjednáváním konečně k tomu (jak viděti lze z listu císařského daného v Heilbronně dne 21. července 1635), aby dotčený opat Strahovský kostel farní ode dávna s klášterem Strahovským spojený, totiž sv. Mikuláše blíže rynku Starého města Pražského, postoupil starým oněm mnichům benediktinským kláštera Slovanského a za to aby jemu dán byl kostelík sv. Benedikta, tenkráte filialní fary Týnské, ku kterémuž mimo hřbitov a zdi okolní skorem ničeho ani na svršcích ani na důchodech neslušelo a kterýž jinak úplně by byl bez ceny, kdyby nebyl býval tak příhodný pro stavení určené ke zřízení semináře a škol Strahovských, jelikož pouze cestou od semináře acibiskupského oddělen jest. Poněvadž pak psaním císařovým, kardinalovi v příčině škol arcibiskupských učiněným, také nynější opat Strahovský a jeho konventualové nemálo dotknuti a zarmouceni jsouce usilovně za to žádají, aby celé jednání v příčině dotčené výměny kostelů zde vyloženo bylo, jelikož nemálo k vysvětlení přítomné rozepře posloužiti může, nemohl jim kardinal toho odepříti a klade je tuto.

Nyní následuje doslovný výtah z knih kláštera Strahovského,[17] kde se vypisuje počátek a průběh vyjednávání, které z nařízení císařova kardinal Harrach s opatem Strahovským vedl za příčinou odstoupení kostela sv. Mikuláše na Starém městě Pražském a vyměnění za kostel sv. Benedikta. Jménem císařovým slíbena opatu Strahovskému peněžitá podpora ke stavbě semináře u kostela tohoto. Když pak v nepřítomnosti

[16]) Důležité zprávy o založení semináře sv. Norberta nalézáme ve spise r. 1638 v Praze tištěném: „Ex annotationibus abbatis Strahoviensis post initium ad annum 1637.“ (C. kr. univ. knihovna v Praze 49. C. 81. č. 25.) Určeny jsou k tomu následující summy peněz: 36.000 tol. půjčených knížeti z Lobkovic, 6000 půjčených Kinskému a 5000 půjčených Slavatovi, veskrz ve dskách zemských zapsaných, konečně 3000 tol. od rady Staroměstské povinných, celkem tedy 50.000 tol., ročně 3000 tol. na úrocích vynášejících. K témuž účelu určeno dále 2000 tol., kterých se řádu praemonstratského z kasy solní ročně dostávalo.

[17]) Sequitur extractum de verbo ad verbum ex „Libris monasterii Strahoviensis authenticis scriptis et ad rei perpetuam memoriam ab Rev. eiusdem abbate Casparo a Questenberg piae memoriae in archivo loci relictis“. Výtah počíná rokem 1628, kde se praví: „Anno 1628 jus patronatus in ecclesiam s. Nicolai civitatis Pragensis vi privilegiorum et bullarum a pontificibus et regibus concessorum difficili actione recuperavi.“

opata Questenberka, kterýž k volbě nového opata do Hradiště na Moravě se odebral, císař do Prahy přijel, uzavřena s přivolením kapitoly kláštera Strahovského smlouva o výměně té. Opat Questenberg chtěl po návratu svém proti smlouvě této protestovati, jelikož se stala v jeho nepřítomnosti a bez jeho plnomocenství, z rozličných příčin však neučinil. tak a brzy na to počal na místě nově získaném dům pro seminář Strahovský stavěti.

Brzy na to taktéž opat kláštera Zbraslavského, generalní visitator řádu cistercienského, stejnou snahou veden, s druhé strany semináře arcibiskupského dům jen několik kroků od něho vzdálený zakoupil a v něm s přivolením papeže a představených řádu svého seminář zvaný sv. Bernarda k vychovávání asi 20 neb více alumnů zařídil; k vydržování jeho ustanovil roční summu 2000 č. tolarů, které řádu cisterciensskému každoročně ze solní kasy se vyplácejí. Semináři tomuto, kterýž ještě úplně v život nevešel, nebylo posud potvrzení papežské vydáno.

Nastal rok 1639, kdy Švédové nový vpád nepřátelský do Čech učinili. Četné vojsko císařské v Praze shromážděné trpělo velice nemocemi a jinými útrapami všeho druhu, tak že v měsíci listopadu mimo jiná stavení i všecky semináře opuštěny a v nemocnice vojenské proměněny býti musily. Více než 80 nemocných bylo v semináři Strahovském, více než 300 v arcibiskupském, menší počet ovšem v semináři sv. Bernarda, a to muži, ženy a jiná chasa vojenská, tak jak vojenští kommissaři ustanovili, kteří se ani kardinala ani opatův o svolení neptali. Více než sedm měsíců trval stav tento, až konečně císař a bratr jeho Leopold k naléhavým prosbám zakladatelův oněch seminářů k vyklizení jich svolili, tak že když mrtvoly — počítalo se jich prý v čase tom celkem přes 500 — vyneseny a nečistota a zápach odstraněny byly, semináře ty opět znova povstaly. Nehodu tuto nelze ovšem přičítati císaři ani bratru jeho, kteří při známé zbožnosti své zajisté jen zármutek z toho měli a škody takto vzešlé nahraditi slibovali, nýbrž nátlaku oněch lidí, kteří by raději byli viděli úplnou zkázu seminářů těch než jejich zvelebení.

V roce následujícím, přítomném totiž 1640, vrátili se tedy alumnové a řeholníci do semináře arcibiskupského; seminář Strahovský nehodil se ještě za příčinou nové stavby a pro nezdravost z nevysušeného vápna k obývání, jakož se ukázalo v čase právě minulém, an mnoho vojínů zde ležících následkem toho zemřelo. V semináři arcibiskupském zahájeny z rozkazu kardinalova opět přednášky od professorů řeholních, ač mnozí okolní měšťané nechtěli dítky své tam posýlati, neboť bylo místo to považováno posud za nakažené. Poněvadž stavení toto mimo to pro všecky školy bylo nedostatečné, ustanoveno, aby nižší školy seminářské do stavení Strahovského, kteréž mezi tím vysušeno a připraveno bylo, přeneseny byly; sem měli též učitelové řádu praemonstratského, kteří již od počátku škol těch úřad ten zastávali, z domu arcibiskupského k lepšímu pohodlí svému přesídliti, školy však samy měly i nadále zůstati arcibiskupskými, jako by nebyly přeneseny bývaly. Stalo se tak dotčeného roku 1640 dne 24. měsíce září nedávno minulého. Poněvadž pak jest přenesení toto, o němž — jak se zdá — křivé zprávy císaři podány byly, důležité pro přítomnou rozepři, potřebí jest též, aby o něm císaři důkladná a pravdivá zpráva podána byla od osoby, která

tomu přítomna byla, tak aby ničeho neshcházelo k spravedlivému posouzení celé záležitosti sporné.

Dotčeného dne 24. září ráno v hodinu ustanovenou vyšli žáci nižších škol arcibiskupských, jako obyčejně v neděli a ve svátek činívali, vedeni svými učiteli z řádu praemonstratského do kostela sv. Benedikta Přítomen byl nynější opat kláštera Strahovského s mnohými konventualy svými, taktéž opat kláštera Plasského řádu cisterciensského a veliké množství lidí. Brzy na to přišel kardinal a přijat byv dle obyčeje odebral se středem žactva a přítomného lidu k oltáři a sloužil mši svatou k Duchu svatému, při čemž zpěváci s povýšeného místa nábožné písně pěli. Přítomen byl také kníže z Lobkovic. Když pak mše skončena byla, odebral se kardinal na stranu oltáře, kdež se na sedadle pro něho připraveném posadil a latinským jazykem řeč hlavně řeholníkům Strahovským svědčící promluvil. Dotýkala se řeč ta zařízení těchto seminářů: kterak dřívější opat Strahovský, chtěje zabezpečiti pro budoucnost, aby klerikové Strahovští a jiní žáci semináře sv. Norberta přednášky ve školách arcibiskupských navštěvovati povinni byli, za jistými výminkami s kardinalem smluvenými ustanovení v tom smyslu učinil. Nyní pak, když Strahovští mají přebývati v novém vlastním svém stavení, že přeneseny jsou k nim i nižší školy arcibiskupské, na nichž oni i na dále mládež vyučovati a k dobrému vésti mají, školy však že i budoucně arcibiskupskými zůstati mají. Takto že zní i potvrzovací bulla papežská, z níž dal kardinal dotyčný odstavec veřejně přečísti. Na to tázal se opata Strahovského, chce-li k tomu jménem svým i svých nástupců přivoliti. Tento odpověděl, že přijímá ve stavení své školy tyto arcibiskupské, že takovými zůstati mají a že se vynasnaží jak on tak řeholníci jeho, aby se očekávání kardinalovo splnilo. Na to měl řeč latinskou professor rhetoriky, v níž vše dobré přál kardinalovi i seminářům, a když přezpíváno slavné „Te Deum laudamus", odebral se kardinal se žáky, učiteli, praelaty a ostatním lidem do semináře sv. Norberta a k lázním pro žáky určeným, jen několik kroků od kostela vzdáleným a požádán byv požehnal nová stavení ta. Potom byla připravena snídaně, při kteréž mimo kardinala a mnohé církevní hodnostáře přítomen byl též Rudolf hrabě Kolloredo a Vratislav, hejtman Starého města Pražského, též některé osoby z rady Staroměstské. Kardinal potom vrátil se do svého domu, nemaje jakož i všichni ostatní přítomní ani toho nejmenšího zdání, že by se byl něčeho dopustil, co by jemu ve zlé vykládáno býti mohlo. Přeje-li sobě císař, aby jemu vše slovo od slova, co kardinal, opat i professor přitom mluvili, oznámeno bylo, má se tak státi. Co se pak týče udělování hodností akademických, tu až do dnešního dne nebylo ani v semináři arcibiskupském ani v Strahovském ani jediné promoce, leda že žáci dle prospěchů svých od první třídy až do rhetoriky z jedné třídy do druhé postupovali.

Takto vylíčeno jest dle pravdy vše, jak se se zřízením semináře mělo — vyjímaje zatím bullu papežskou — a nemůže býti v tom shledáno zajisté ničeho, co by překračovalo pravomocnost jednoho každého biskupa v diecesi jeho mu příslušející, jak zajisté všichni biskupové křesťanští dosvědčiti mohou.

Kapitola II.

Kde se jedná o bulle papežské.[18])

Tato sestává ze tří částí. V první vypravuje, schvaluje a potvrzuje papež úmysl kardinalův i jeho provedení, totiž: zřízení semináře a jeho nadání, zařízení přednášek čili škol, jakož i ustanovení, že professory mají býti pouze členové starých od více než 200 let stávajících řádů, jinak jen způsobilí kněží světští. Pozdější bulla týkající se semináře Strahovského zmírnila ustanovení toto v ten smysl, aby kardinal mohl jmenovatii jiné osoby za professory, s přivolením však praelatů přitom súčastněných. Správa semináře svěřuje se bullou úplně arcibiskupu Pražskému.

V druhé části povoluje papež semináři vše to a nic jiného, než co stolice apoštolská seminářům vůbec vždy povoluje, totiž aby v něm alumnové mohli dosáhnouti svatých svěcení a by takovíto vysvěcenci měli ve své vlasti ke všem beneficiím před ostatními, caeteris paribus, přednost. Taktéž uděluje bulla papežská semináři arcibiskupskému všecka práva generalního učení Římského, avšak opět jen pokud se týče alumnů, tak aby v něm k doktoratu theologie promováni býti mohli „servatis servandis".

V třetí části dává papež kardinalovi právo, aby směl uvésti seminář v užívání výsad bullou jemu poskytnutých a by odpůrce tresty duchovními stíhati směl. Konečně poddává seminář arcibiskupský — jako mnohé jiné — v ochranu kongregace de propaganda fide, kteréž se vyhrazuje právo jmenovati několik alumnů Čechů, aby přijati byli do semináře (jakž dříve dotčeno), kterážto však práva tohoto nevykonává.

Nyní následují odpovědi k jednotlivým článkům listu císařského.

Kapitola III.

Odpověď k článku I., kterým se praví, že seminář arcibiskupský učiněn jest školou veřejnou a povýšen na stupeň akademie.

Tu především popírá kardinal, že by byl v některém ohledu stav semináře svého změnil, neb něco nového v něm zavedl, leč tvrdí, že tak jak zřízen a jak po šest roků v pokoji trval, tak až do dnešního dne — vyjímaje přesídlení v nové stavení — trvá, což celá Praha dosvědčiti může. Cizí žáci nebyli k návštěvě škol seminářských vyzváni, kdo však z vlastní vůle se přihlásil, nemohl ovšem slušným způsobem odmítnut býti. Co se týče otázky právní při tomto článku, tu tvrdí kardinal, že má jako každý jiný biskup ve své dioecesi právo, ano povinnost, kde toho potřebí, hlavně pak v sídelním městě svém, zřizovati školy nižší a ustanovovati učitele a mistry, kteří by mládež ve všem, co k spasitedlnému životu potřebí, vyučovali a vedli. Tak se za to v celé církvi vždy mělo a posud má; rozhodovati pak, zdali a kdy toho potřebí jest, to příslušelo a přísluší jedině biskupům a papeži a nikdy nebylo proti tomu ničeho namítáno. Školy takové zřizovány v každé dioecesi při farách jak v městech tak vesnicích, učitelové ustanovováni a odvoláváni, jak toho potřeba žádala. Ale nejen biskup, než každý farář může, má-li k tomu dostatečných prostředků, při své faře školu

[18]) Bulla papeže Urbana VIII. daná v Římě dne 22. prosince 1638.

*

takovou zříditi (jakož se nedávno v Bilíně a v Lípě stalo, onde až k rhetorice, tuto ještě výše) a v ní buď sám neb skrze způsobilé osoby vyučovati a sice nejen grammatice a svobodným uměním, leč i logice, fysice a theologii.

Kardinalovi nezáleží na tom, aby studia v jeho semináři vykonaná uznávána byla za platná k dosažení hodností akademických na universitě Pražské, tolik však žádati může, aby platila aspoň tolik jako studia konaná ve školách venkovských, klášterních, městských a jiných. Co pak se týče nižších škol až k rhetorice, tu ovšem mohou studia zde konaná pro žáky míti platnost takovou, aby dle pořádku vstoupiti mohli na universitu Pražskou i každou jinou, tak jako mají platnost studia konaná v kterémkoli koutě světa, ve vsi, v městečku, ano i v privatním domě vedením domácího učitele. Neb kdož by mohl vůbec žádati, aby ten, kdo vzdělán byl na školách arcibiskupských, nebyl připuštěn k dalším studiím na universitě, kdežto jiný přicházející na př. ze Znojma nebo z Jihlavy, odněkud z kláštera neb odjinud přijat býti měl, ovšem je-li dostatečně připraven.

K tomu přistupuje ještě usnesení koncilia Tridentského (sezení 23. kap. 18. De reformatione), jímž nejen se radí, než přímo nařizuje biskupům zřizování seminářů a škol takových, jakožto veledůležitého prostředku k zachování a šíření pravé víry křesťanské. Že by snad nařízení toto nevztahovalo se k místům a městům, kde již otcové řádu Ježíšova své školy mají, to přec nikdo tvrditi nebude.

I při poslední synodě Pražské za císaře Rudolfa II. slavné paměti jednalo se o záležitosti té a tehdejší arcibiskup Zbyněk Berka nejenom uznával potřebu semináře arcibiskupského, leč vyjednával s papežem strany zřízení zvláštního semináře k vychovávání mladých šlechticů, jakož viděti jest ze zápisů toho času, v archivu arcibiskupském chovaných.[19]) A přece i tenkráte již stávala universita i kollegium otců řádu Ježíšova v Praze. Když pak nedávno asi před desíti lety, kdy jednalo se o náhradu, která by poskytnuta býti měla duchovenstvu českému za statky jemu v dřívějších dobách pobrané, i otcové řádu Ježíšova a mezi nimi hlavně Lamormain tázáni byli za radu u věci té, vyslovili se tito ve smysl ten, že by pro království České nebylo nic tak užitečného, jako kdyby z peněz k tomu účelu určených zřízen byl seminář, z něhož by vycházeli dobří pomocníci při reformaci církve katolické. Nejsou tudíž ani nyní semináře v Praze zbytečny. Poněvadž však dotčený arcibiskup Berka a synoda Pražská neměli po ruce dosti prostředků k dílu tak nákladnému, vznesli žádost za podporu k opatům klášterův a k šlechtě české. Nynější pak arcibiskup chtěje pokračovati v šlepějích předchůdce svého, nemaje však naděje, že by za stávajících poměrů šlechtu českou k vydatné pomoci u věci té pohnul, obrátil se tam, kde výsledek nějaký kynul, totiž k opatům předních klášterů, kteří majíce na mysli povznešení a obnovu řádů svých a příkladem kardinalovým vedeni zřízení se-

[19]) Myšlénku tuto nacházíme uvedenu i ve spise: „Discursus de recta juventutis institutione; Pragae 1635", ve článku XXI. (de publica nobilitatis institutione et academia instituenda, de mediis ad fundandum, de fructibus, qui patriae inde oriri possunt). Spisovatel praví, že v Čechách snadno by se myšlénka ta dala provésti, kdyby císař věnoval k tomu účelu jen jeden z těch statků, jimiž až příliš štědře mnohé jednotlivce obohacuje.

mináře nejen všemožně podporovali, leč i vlastní své semináře zřídili, tak že na místě jednoho tři, vlastně tři spojené v jeden povstaly, ve kteréž velikou naději pro budoucnost skládají. Tak se také stalo, že kardinal, když opatové své konventualy za učitele a professory na nově zřízených školách jemu podávali, nabídnutí toto přijal. Kdyby jesuité, kteří jsou nepříznivi tomuto zajisté bohumilému snažení, stejně jako sebe posuzovali tyto řeholníky, kteří před nimi sami všecku práci na vinici Páně vykonávali, zajisté že by všeho brojení proti školám arcibiskupským i proti professorům jich oněmělo. Není také pochyby, kdyby jesuité správu škol těch měli, že by ničeho nebylo proti nim namítáno, kdyby i nával cizích žáků sebe větší byl, kdyby sebe více výsad od papeže bylo jim uděleno. Nyní však jaké nepřekonatelné překážky a nesnáze! Nemají-li jesuité, jakož sami tvrdí, při vyučování mládeže na zřeteli ani svou vlastní slávu ani prospěch časný, a zbývá-li jim vedle škol arcibiskupských ještě tolik práce, že se nemohou o jednotlivce starati, proč tak proti školám těm se staví? Kdož jiný v celé Praze mohl by býti jimi obtížen? Ani trivialní učitelové světští si proto nestěžují, ani professorové právnické a medicinské fakulty ničeho nenamítají, že by snad jim na posluchačích nějaká ujma se děla; měšťané pak Pražští zajisté jen prospěch z nich mají. Mimo to jsou veškery semináře daleko od škol jesuitských vzdáleny, učitelové pak řeholní, kteří až posud na nich vyučují, jsou i životem svým nábožným i jinak úplně k úřadu tomu způsobilí, mnozí z nich i jinde hlavně v zemích rakouských úřad ten již dříve zastávali. Jest tedy s podivením, že školy ty císaři tak jsou odporny, že by navzdor velikým výlohám na ně již učiněným a ač již po kolik let v pokoji trvaly, měly býti zrušeny, jako by snad v politickém ohledu království Českému a králi byly velice nebezpečny.

Někdo by však mohl namítati: Dobře, nechť si zřídí arcibiskup školy své dle nařízení koncilia Tridentského, však nechť je v mezích tímto nařízením stanovených ponechá, ať vychovává tam a vydržuje žáky své z prostředků svých, ať jim dá učitele, byť to i nebyli jesuité, však ať nepřipouští jiných cizích žáků, neb tím právě mizí rozdíl mezi školami universitními a školami arcibiskupskými. K tomu odpovídá kardinal velmi obšírně a dokazuje, že dle znění koncilia biskup oprávněn jest školy takové i jiným žákům zejména chudým dioecese své přístupnými učiniti, hlavně již proto, že všichni farářové mají k vydržování škol těch pomocí svou přispívati a že k vyučování na školách těch povoláni jsou v první řadě kanovníci a takoví praebendati, jichž beneficium k tomu určeno jest.[20]) Co se pak týče rozdílu mezi universitou a školou arcibiskupskou, pozůstává ten v tom: 1. že účel škol akademických jest obecný, nesoucí se k dobru jak veřejnému či politickému tak duchovnímu, školy seminářské však mají na zřeteli dobro církevní; 2. že ná-

[20]) Dotyčný článek koncilia zní: „Deinde ut cum minori impensa huiusmodi scholis instituendis provideatur, statuit s. synodus, ut episcopi, archiepiscopi, primates et alii locorum ordinarii scholastrias obtinentes et alios, quibus est lectionis vel doctrinae munus annexum, ad docendos in ipsis scholis instituendos per se ipsos si idonei fuerint, alioquin per idoneos substitutos ab eisdem scholasticis eligendos et ab ordinario approbandos etiam per subtractionem fructuum cogant et compellant, quod si judicio episcopi digni non fuerint, alium qui dignus sit nominent omni remota appellatione."

sledkem toho obor vyučování na universitě jest mnohem širší, obsahující též právnictví a medicinu; 3. že universita připouští do škol svých každého, kdo si toho přeje, bez ohledu na účel, který přitom má, seminář však určen jest hlavně pro ty, kteří mají nadání a vůli, státi se služebníky církve. Proto není také nikdy počet cizích žáků, kteří za jiným účelem na školách těch studují, takový, aby hlavní účel semináře v pochybnosti býti mohl; 4. že hodnosti akademické uděluje universita všem, kdož k tomu jsou způsobilí, seminář však pouze alumnům; konečně 5. že universita, jak již jméno samo naznačuje, řídí se jakožto obec politická, mající své představené a poddané, svá práva, své úředníky, své odznaky a své slavnosti, kdežto u semináře toho není.

K námitkám, že seminář arcibiskupský není zřízen — jak synoda žádá — z výnosu beneficií církevních, že není spravován od kardinala a dvou kanovníků, též dvou zástupců duchovenstva městského, a že nezastávají v něm úřad učitelský kanovníci a praebendati k tomu ustanovení, odpovídá kardinal: 1. že nemohl zříditi seminář z výnosu beneficií církevních, poněvadž beneficia ta sotva stačí k výživě duchovních samotných; proto však přece jest seminář založen ve smyslu ustanovení koncilia, poněvadž k tomu užito částečně zbožných nadání, částečně příspěvku z kasy solní, kteráž má původ svůj ve statcích duchovenstva českého tomuto během času odcizených, dále z důchodův arcibiskupa a konečně z příspěvků farářů. Kdyby příspěvky tyto byly větší, bylo by zajisté kardinalovi velmi milé, k tomu by však bylo potřebí, aby napřed příjmy farářů rozmnoženy byly. Seminář založen jest tudíž tak, jak za stávajících poměrů vůbec možno bylo, a to žádá koncilium. 2. Co se týče správy, nemá kapitola metropolitní v Praze pro chudobu svou ani tolik osob, aby všecky obřady a povinné služby Boží důstojně vykonávány býti mohly, tím méně tedy aby i správu semináře tak vzdáleného vésti mohla; přece však kardinal vždy radou kapitoly u věci té se spravoval a i budoucně tak činiti chce, ač by k tomu vázán nebyl, jelikož ani kapitola ani duchovenstvo Pražské žádného příspěvku na zřízení semináře nedalo. 3. Co se týče učitelů, tu taktéž nemá kapitola Pražská tolik osob, kteří by úřad ten buď sami zastávati, neb své zástupce z vlastních důchodů platiti mohli a proto bylo povinností kardinalovou, postarati se jiným vůbec možným způsobem o učitele.

K tomu ke všemu konečně přistupuje bulla papežská, která veškerá zařízení kardinalova potvrzuje a schvaluje. Kdyby někdo chtěl tvrditi, že právě bullou tou seminář povyšuje se na roveň akademiím, tu odpovídá kardinal, že bulla má pouze dvě místa, z kterých by poněkud tak souditi se dalo a sice, že dovoluje: 1. aby i cizí školy ty navštěvovati směli, a 2. aby alumnům, však jen těmto, hodnost doktorská udělena býti mohla. K oběma článkům těmto dána částečně již odpověď a bude ještě o tom mluveno.

Kapitola IV.

Odpověď k článku II. císařského psaní, kde se praví, že kardinal bullu papežskou vyloudil.

Tomuto odporuje kardinal co nejrozhodněji a lituje, že císař takto byl zpraven. Jakáž by byla potřeba toho? Není-liž obyčejem, že papežové

sami od sebe vydávají potvrzení seminářům dle nařízení koncilia založeným? Zdaž se již podobně nestalo ve Vídni, v Hradci (Štýrském), ve Fuldě, v Milaně, v Perugii, v Římě i jinde? Zdaž papež sám nevyvrací s dostatek tuto výčitku, an bullou svou nejen zřízení semináře v Praze potvrzuje, leč zároveň i mnohá privilegia z vlastní vůle jemu uděluje? Jeť dále zvykem a nedá se mysliti, že by to císaři nebylo známo, pro každé větší a důležitější nadání a zřízení na př. špitálu, bratrstva a p. žádati za potvrzení papežské. Proč má to být jen v tomto případě proviněním? Není toho žádná jiná příčina než ta, že jakož před třemi lety protivníci semináře namlouvali, aby jeho zřízení zamezil, tak i nyní činiti nepřestávají. Když totiž roku 1637 kardinal za pobytí svého v Římě papeže za potvrzení semináře žádal, nemaje ani zdání, že by tím něco proti mysli císaře činil, přemluvili někteří protivníci kardinalovi císaře předstírajíce, že kardinal něco neobyčejného se svým seminářem zamýšlí, že zástupci svému v Římě, knížeti z Bozzulo, psaní (4. září 1637) učinil a nařídil, aby na počínání kardinalovo pozor dal a pakli by ve věcech semináře svého něco zamýšlel, co by bylo proti vůli a pravomocnosti císařské, aby to zamezil.[21]) Kardinal dozvěděv se o tom psal císaři a vylíčil věc, jak se vskutku má, zároveň psal též hraběti z Trautmannsdorfu a stěžoval si, že císař dříve nežádal od kardinala vysvětlení a že úplnou víru přikládá jesuitům, kteří — jak známo — již po více let veškerá jednání jeho ve zlé vykládají a při dvoře císařském jej v podezření uvésti se snaží.

Takto se stalo, že bulla papežská, ač již dříve napsána, nebyla vydána; podobně i bulla týkající se semináře sv. Norberta. Když pak kardinal na počátku roku 1638, neukončiv ani záležitosti své v Římě, zpět se vrátil, vyložil ústně císaři celou záležitost a sice napřed dne 4. února v Prešpurku, kdež císař sněmu uherskému byl přítomen, později dne 9. srpna v Praze, kteroužto zprávu císař blahosklonně vyslechl a odvětil, že jedině z té příčiny dotčené psaní svému vyslanci do Říma poslal, poněvadž jemu bylo oznámeno, že kardinal bez vědomí císaře novou universitu v Praze zříditi zamýšlí; jelikož tomu však tak není, že nemá příčiny, zřízení semináře a školám arcibiskupským překážeti a připojil výslovně, že může kardinal za publikování bully papežské žádati, že císař nijak nepřekáží, aby vydána byla. Na to teprve byla bulla vydána, aniž by byl vyslanec císařský v Římě více proti tomu čeho namítal. Kdeže je tu jenom známka nějakého vylouzení?

(Dokončení.)

---

[21]) V psaní svém císař praví: „Perlatum est ad nos, quemadmodum R. d. cardinalis ab Harrach ɔc. apud se statuisset, in Reg. nostra civitate Pragensi generale studium cum facultate promovendi ad gradus erigere ac desuper pontificiam expetere approbationem. Cui rei licet adhuc nullam fidem tribuamus nec nobis persuadere possimus, quod vel praefatus cardinalis ab Harrach tantum ausurus sit, vel Sua Sanctitas tali rei, quam merito noster praecedere debet consensus, deferre suaque authoritate jus nostrum regium et territoriale praevenire voluerit, nihilominus etc. . . .“

Příspěvky k dějinám církevním v Čechách.

Podává *František Dvorský*.

III. [1])

Jaký byl číselný poměr katolíků vůči straně pod obojí l. 1609.

Statistika byla dosavade jako pastorkem při badání, spisování naší české historie. A přece spolehlivá čísla jsou také měřitkem, zrcadlem společného života národního, politických, náboženských bojů, válečných zápasů každého národa. Statistika jako číselný svědek jest pro badání historické každého národa věcí důležitou, pro historii však našeho číselně nevelikého, v bojích s mnohem četnějšími nepřátely přes tisíc let utkaného národa má statistika trojnásobnou důležitost, poněvadž spolehlivými, nevšak ledabylými čísly ethika kulturní historie vynikne a sláva i tragika našich politických a náboženských dějin se povznese.

S největším dosud úspěchem užil statistiky historiograf měst Pražských V. Tomek, jenž ze zříceného staletého rumu a popele vykopal starou Prahu (Základy starého místopisu Pražského) a v dějinách Prahy pomocí statistiky odkryl důmyslně příčiny rozdílných zjevů společenského, národního živobytí i politických zápasů. — Data statistická pro starou dobu historie české jsou dosti sporá, hojnější teprv v XVI. a XVII. století, z kterýchž dob podávají nemálo bohatý material pro badání historické.

Dr. Gindely praví v knize „Geschichte der Ertheilung des böhmischen Majestätsbriefes von 1609“ pag. 16: „Die Zahl der Katholiken war wohl beträchtlich und belief sich im XVI. Jahrhunderte auf ein Drittheil der Landesbewohner, aber sie waren in rapidem Abnehmen begriffen und ihr Verhältniss gestaltete sich immer ungünstiger“; a v „Dějinách českého povstání léta 1618“ I. pag. 124. čteme: „Nepochybné jest, že katolíci vůči protestantům v rozhodné menšině se nalézali, činíce sotva pátý, nebo snad i desátý, ano i patnáctý díl všeho obyvatelstva. Má-li poměr tentó bezpečně se vyjasniti, třeba ještě nových pramenův se dohledati.“

My takový číselný poměr katolíků vůči obyvatelstvu strany pod obojí v království Českém na základě věrohodných pramenů na jisto určíme, abychom viděli, jaká ohromná to byla většina nekatolíků, kteráž

[1]) Viz „Sborník historický“ 1884 str. 23.

musila na sněmu r. 1609 nesnadný podniknouti zápas za kus své svobody náboženské, abychme poznali, jak úžasně veliký to byl počet obyvatelstva království Českého, jenž po bitvě Bělohorské měl býti a byl obracován na víru katolickou, kteráž s malým počtem svých vyznavačů byla jedině trpěnou a stala se panující v České zemi.

V archivu c. kr. místodržitelství českého nalézá se pod signaturou K. 1. český seznam osob stavu rytířského a panského v království Českém, kteréž byly víry katolické. Seznam takový bez udání letopočtu shotoven byl někdy po r. 1602, jakož z mnohých indicií jest patrno. Koncept, nevíme kým (Slavatou, Martinicem?), sepsaný jako vzácný pramen uveřejňujeme za tou příčinou, poněvadž poznáváme nejen jména šlechty mužského pohlaví, kteráž byla plnoletá, dorostlá stavu panského a rytířského a k víře katolické se přiznávala, ale i jednotlivých osob stáří.

„O těchto osobách stavu rytířského níženepsaných, že jsou zde v království Českém víry katolické římské, v jistotě vím, lečby některý z nich nedávného času od též víry katolické odstoupil; mimo J. M. C. rady, kteříž v soudích zemských a komorních sedají, jsou tito:

Při dskách zemských: pan Zachariáš Kába z Rybňan, místosudí.

Pan Jindřich Chanovský Dlouhoveský z Dlouhé vsi.

Při úřadu nejvyššího purkrabství Pražského: pan Jan Jiří Pětipeský z Chyš a z Egrberka.

Zde v Praze: pan Adam Kořenský z Terešova.

Pan Vilém z Vřesovic.

Pan N. Beřkovský a pan Hertvík Vratislav z Mitrovic. Tito tři jsou při dvoře J. M. C.

Pan Šebestian Lažanský z Bukové a na Březku.

Pan Jan Blizivský z Bliziva.

V kraji Prachenském: pan Častolar Dlouhoveský z Dlouhé vsi a na Chlumu, v letech okolo šedesáti.

Pan Oldřich Častolar Dlouhoveský z Dlouhé vsi a na Chloumku, stáří okolo 50 let.

Pan Jindřich Častolar Dlouhoveský z Dlouhé vsi a na Vysokém, stáří okolo 45 let.

Pan Krištof Častolar Dlouhoveský z Dlouhé vsi a na Vescích, stáří okolo 35 let.

Pan Jaroslav Častolar Dlouhoveský z Dlouhé vsi, stáří okolo 30 let.

Pan Častolar Dlouhoveský z Dlouhé vsi a na Roudném, stáří okolo 35 let.

Pan Jindřich Častolar Dlouhoveský z Dlouhé vsi a na Vračovicích, okolo 40 let.

Pan Přibík Dlouhoveský z Dlouhé vsi a v Blatné, stáří okolo 50 let.

Pan Jan Chanovský Dlouhoveský z Dlouhé vsi a na Dožicích a Hradišti, stáří okolo 55 lét, ten má čtyry syny dorostlé.

Pan Krištof Chanovský Dlouhoveský z Dlouhé vsi a na Sviradicích, stáří okolo 46 let.

Pan Mauric Chanovský Dlouhoveský z Dlouhé vsi a na Rabí, stáří okolo 33 let.

Pan Vilém Chanovský Dlouhoveský z Dlouhé vsi, tolikéž na Rabí, stáří okolo 30 let.

Pan Bohuslav Kunáš z Machovic a na Holkově, stáří okolo 57 let.
Pan Vyšata Kunáš z Machovic, na Dvořišti, okolo 30 let.
Pan Jindřich Kunáš z Machovic a v Dasném, stáří okolo 28 let.
Pan Joachym Kunáš z Machovic, stáří okolo 24 let.
Pan Přibík Čakovec a na Čakově, stáří okolo 26 let.
Pan Petr Čakovec z N. okolo 22 let stáří.
Pan Jiřík Bejšovec z Bejšova, stáří okolo 30 let.
Pan Šebestian Bejšovec z Bejšova, stáří přes 30 let.
Pan Jindřich Hysrle z Chodův a na Zálezlích, stáří okolo 30 let.
Pan Jan Vintíř z Vlčkovic a v Kolínci, stáří okolo 60 let.
Pan Adam Pernklo z Šenrejtu a na Pačejově, stáří okolo 48 let.
Pan Oldřich Strojetický z Strojetic a v Nové vsi, stáří okolo 60 let, ten má dva syny dorostlé.
Pan Jan Strojetický z Strojetic a na Polance, stáří okolo 55 let.
Pan Jindřich Strojetický z Strojetic a na Řesanicích, stáří okolo 40 let.
Pan Smil Muchek z Bukové a na Mejtnici, stáří okolo 48 let.
Pan Hendrych Cíl z Svojšovic a na Podmoklích, stáří okolo 35 let.
Pan Ondřej Řesanský z Kádova a na Starém Smolivci, stáří okolo 60 let.
Pan Smil Běšín z Běšin a na Bělčicích, stáří okolo 40 let.
Pan Jan a Ladislav bratří Běšínové z Běšin, každému z nich některé a 20 let.
Pan Oldřich Purkštorf z Purkštorfu a na Kladrubcích, stáří okolo 40 let.
V kraji Plzeňském: na Dlouhé vsi jsou dva páni Čejkové, jména jejich nepamatuji.
Pan Jan Čejka z Olbramovic a na Němčicích, stáří okolo 60 let.
Pan Bohuslav Obitecký z Obitec a na Kydlinech, stáří okolo 50 let, ten má dva syny dorostlé.
Pan Sezima Sedlecký z Oujezda, stáří okolo 40 let.
Pan Volf bratr jeho na Měcholupech, stáří okolo 38 let.
Pan Vilím bratr též jejich a v Makově, stáří okolo 30 let.
Pan Petr, Friedrich, Hynek, Jiřík bratří Sedlečtí na Mostině, lidé prostředního věku.
Pan Sezima Štěňovský z Kádova, stáří okolo 45 let.
Pan Smil Nebilovský z Drahobuzi na Políně a Ježovech, stáří okolo 40 let.
Pan Adam strejc jeho a na Příchovicích, stáří přes 20 let.
Pan Jindřich Černín a Adam bratr jeho na Chuděnicích a Ouňovicích, stáří oba mezi 20 a 30 lety.
Pan Sezima Fremut z Tropčic a v Borovech, stáří okolo 25 let.
Pan Jan Vřesovec z Vřesovic, stáří okolo 30 let.
Pan Smil Vřesovec z Vřesovic, stáří okolo 20 let.
Pan Jindřich Fremut z Tropčic a na Veselí, stáří okolo 20 let.
Pan Lvík Příchovský z Příchovic a v Benešovicích, stáří okolo 50 let.
Pan Markvart Příchovský z Příchovic, stáří okolo 40 let.
Pan Jiřík Příchovský z Příchovic a v Habarticích, stáří okolo 33 let.
Pan Jan Vidršpergar z Vidršpergu a na Lomci, stáří okolo 40 let, ten má tři bratry dorostlé Jindřicha, Jiříka a Kunše, jináč se neví, než že katoličtí zůstávají.
Pan Jan Vidršpergar z Vidršpergu a na Mutěníně, stáří okolo 30 let.

Pan Šebestián Černín z Chuděnic a na Tasňovicích, stáří okolo 20 let.
Pan Jindřich Žákavec z Žákavy, okolo 45 let stáří.
Pan Vilím, Karel, Dobeš a Jan bratří Šlovičtí na Kamenici a Bukové, stáří mezi 20 a 30 lety.
Pan Jan Chlumčanský z Chlumčan a Přestavlk, stáří okolo 45 let.
Pan Purkhart Merklínský z Merklína a na Bernarticích, stáří okolo 45 let.
Pan Adam Merklínský z Merklína a na Račovech, stáří okolo 35 let.
Pan Václav Koc z Dobrše a na Volši, stáří okolo 40 let.
Pan Jiří Kocovský z Kocova a na Vostračíně, stáří okolo 40 let.
Páni Měsíčkové jsou 4 bratří.
Pan Petr a Jan Běšínové z Běšin.
Pan Přibik z Klenového a z Janovic na Klenovém, stáří okolo 50 let.
Pan Adam Henykar z Egrberka a na Stěnovicích, stáří okolo 35 let.
Pan Karel Malesický z Malesic, s bratrem svým.
Páni Aulických a na Aulicích okolo šesti.
Pan Vilím Jeníšek z Újezda a na Svrčovsi, stáří okolo 23 let.
Pan Dobeš Humprecht Vlček z Přečiny.
Pan Jindřich Sobětický z Sobětic a v městě Dobřanech, ten má syny 2 dorostlé.

V jiných krajích a více nevím toliko: pana Petra Libenthala z Libenthalu.
Pana Jiříka Bryknara z Brukštejna.
Pana Václava Herakliusa z Blíziva, hejtmana panství Starohradského.
Item, více v kraji Čáslavském a Chrudímském sou dva bratří Hornatečtí a jeden Václav Popel, též jeden Jindřich Materna.

A tak jest jich, které sem nyní na spěch spamatovati mohl, přes sto osob dorostlých.

Z stavu panského:
Pan Oldřich z Říčan.
Pan hrabě z Serynu.
Pan Lacek z Šternberku.
Pan N. z Valdštejna, syn nebožtíka pana Vilíma. [2])
Pan hrabě z Pomsdorfu.
Pan Friedrich z Obrštorfu.
Pan Albrecht Šlejnic.
Pan Hynek Berka.
Pan Jaroslav z Kolovrat.
Pan Jan z Kolovrat.
Pan Heralt z Kolovrat.
Pan Adam Gal z Lobkovic.
Pan Jan z Kolovrat na Košátkách.
Pan Zdeněk z Kolovrat.
Pan Jan nejstarší z Valdštejna.
Pan Jan z Tejřova.
Páni z Donína bratří.
Pan Friedrich z Donína.

---

[2]) Sepisovatel seznamu neznal křestního jména tehdy ještě neznámého Albrechta z Valdštejna; věděl jen tolik, že byl na víru katolickou obrácen.

Páni Pruskovští.
Pan Lacek z Štermberka, křižovník.
Pan Děpolt z Lobkovic, převor nejvyšší.
Pan Harant.

Jiný německý seznam katolikých osob mužských také dorostlých ze stavu panského i rytířského uschován jest ve státním archivu ve Vídni sub „Bohemica fasc. III.“ Srovnáme-li oba seznamy, shledáme, že tento druhý seznam lišící se od prvního zdělán jest později nežli první, totiž r. 1609, když stavové pod obojí vymáhali si majestat královský na svobodu náboženskou. I druhý seznam uveřejňujeme z týchže příčin, kteréž jsme byli při prvním uvedli.

Seznam osob stavu panského v království Českém víry katolické:

Adam z Sternberka, nejvyšší purkrabí.
Vojtěch z Lobkovic, nejvyšší kancléř.
Adam z Valdštejna, nejvyšší sudí.
Vilím Slavata, purkrabí karlštejnský.
Ferdinand purkrabí z Donína.
Jaroslav Bořita z Martinic.
Děpolt z Lobkovic, převor nejvyšší v království Českém.
Ladislav Berka.
Vilím z Landštejna.
Jan Novohradský z Kolovrat.
Friedrich Švihovský.
Jan Zbyněk Zajíc z Hazmburku.
Burian Berka.
Jaroslav starší Libštejnský z Kolovrat.
Jan Libštejnský z Kolovrat.
Václav hrabě z Rozdražova na Pomsdorfě.
Fridrich purkrabí z Donína.
Adolf z Altheinu.
Jan hrabě z Serynu.
Hendrych Libštejnský z Kolovrat.
Krištof hrabě z Fürstenbergu.
Heralt Libštejnský z Kolovrat.
Václav z Sternberga, rytíř.
Jan z Sternberga.
Jaroslav z Donína.
Oldřich Desiderius Pruskovský.
Vilím z Říčan na Merklíně.
Krištof z Roupova.
Albrecht z Valdštejna.
Pán z Žerotína.
Hynek Berka.
Zdeněk z Sternberga.
Jáchym Novohradský z Kolovrat.
Albrecht Libštejnský z Kolovrat.
Jáchym Slavata.
Jan z Donína.
Jan Zdeněk Kavka na Štěkni.
Zdeněk Libštejnský z Kolovrat.
Albrecht z Valdštejna.[3])
Dva pánové z Talmberka.
Zdeněk Novohradský z Kolovrat.
Albrecht z Šlejnic.
Václav z Lobkovic, Jana Václava syn.
Vilím z Lobkovic na Bílině.
Albrecht Leskovec a jeho bratr na Cerekvici.
Fridrich z Rupřštorfu a jeho bratr.
Karel z Říčan.
Pavel z Říčan.
Krištof Harant.
Pan Černín.
Vilím Vratislav z Mitrovic.
Hertvík Vratislav z Mitrovic.
Volf z Vřesovic.
Vilím z Vřesovic.
Jan Metych.
Hendrych Log.
Petr z Libenthalu.
Jan Krištof z Lobkovic.

Ze stavu rytířského:

Jan z Klenového, nejvyšší písař z.
Purkhart Točník, podkomoří.
Tiburcí Žďárský.
Jan Lukavský.

[3]) Známého Albrechta z Valdštejna jmenovec, jenž tehdy již ve vysokém stáří se nacházel.

Oldřich Častolar Dlouhoveský na Chlumu.
Jindřicha Častolara pět synů: Felix, Hendrych, Krištof, Jan, Felix.
Jaroslav Častolar.
Jan starší Chanovský na Dožicích se svými syny.
Krištof Chanovský na Rabí.
Hendrych Chanovský na Rabí.
Jan mladší Chanovský.
Karel Chanovský.
Aleš Chanovský.
Bohuslav Chanovský.
Jan Přibík Chanovský na Rabí.
Přibík Chanovský.
Ondřej Řesanský.
Adam Pernklo.
Hendrych Cíl.
Jiří a Ctibor Kořenský.
Višata Kunáš z Machovic.
Bohuslav Kunáš.
Chval Kunáš.
Jan Ježovský.
Ctibor Vojíř.
Adam Kunáš.
Přibík Čákovec.
Jan, Lukeš, Humprecht, bratří Kořenští.
Smil Běšín na Bělčicích.
Jan a Jindřich Běšínové.
Vladislav Běšín.
V. Milota Běšín.
Ladislav Byšický.
Jan starší Strojetický.
Hendrych Strojetický.
Bořivoj a Jiří Strojetičtí.
Smil Muchek z Bukové.
Adam Muchek.
Petr a Václav Čejka z Olbramovic.
Václav a Krištof Vamberští, bratří.
Jan mladší Strojetický.
Karel Hysrle z Chodův na Zálezlích.
Jindřich Hysrle.
Krištof, Jan, Ladislav, Adam Vratislavové, bratří.
Petr Kába z Rybňan.
Fabián Šebestián Sekerka.
Václav a Jiří bratří z Blíziva.
Zdeněk Čejka z Olbramovic na Oseku.
Přibík z Klenového a Janovic se svými syny.
Smil Nebylovský z Drahobuzi se svými syny.
Purkhart Merklinský.
Sezima Štěpanovský.
Jiří Janovský z Janovic.
Jan Jeníšek z Oujezda.
Burian Jeníšek.
Přibík Jeníšek.
Jindřich Jeníšek.
Absolon, Jakub a Krištof Auličkové z Plesnic.
Jan Aulický z Kozolup.
Jindřich Aulický.
Lv. Příchovský z Příchovic.
Markvart Příchovský na Svojšíně.
Jana Příchovského dva synové: Karel Příchovský, Zdebor Příchovský.
Adam Henykar.
Adam Jan Čejka z Olbramovic na Němčicích.
Jiří Čejka z Olbramovic.
Volf Vlasatý z Domoslav.
Burian Vlasatý.
Jáchym Vlasatý.
Jindřich Černín z Chuděnic.
Vilím Černín z Chudenic.
Jan Černín.
Vilím Černín.
Jan Černín na Tasnovicích.
Jiří Příchovský.
Jan z Vřesovic.
Dobeš, Karel, Vilím Šlovští z Šlovic.
Michal Strojetický na Řepanech.
Jindřich Sádlo z Vražného.
Jan a Viduna bratří Obitečtí.
Bořek Měsíček.
Ctibor Řepický.
Sezima Sedlecký z Oujezdce na Pertolticích.
Volf Sedlecký z Makova.
Vilím Sedlecký.
Jan Viderspergar.
Hendrych a Jiří Viderspergar.
Jan Viderspergar na Mutěníně.
Čast. Viderspergar.
Diviš a Jindřich Kocové na Bystřici.
Jan Běšín.
Přibislav a Václav z Klenového.
Aleš Sobětický z Sobětic.
Hynek Vlček.

Aleš Vlček.
Sezima Fremut z Tropčic.
Jáchym a Brikcí Fremutové.
Jindřich Fremut.
Krištof Sedlecký.
Jiří Sedlecký.
Fridrich Sedlecký.
Hynek Sedlecký.
Petr Sedlecký.
Karel Sedlecký.
Bernard Příchovský z Příchovic.
Adam a Jan Příchovský.
Oldřich Bechyně z Lažan.
Jan Běšínský se svými syny.
Jetřich Běšínský.
Markvart Příchovský a jeho dva bratří.
Jindřich Sobětický.
Mik. a Krištof Sobětičtí.
Oldřich Sobětický.

Oba tyto seznamy z r. 1602 a 1609 udávající počet katolických mužských osob dorostlých ze stavu panského a rytířského v Čechách nabudou však teprv pravé důležitosti tím, srovnáme-li je se vším počtem dorostlých osob panstva i rytířstva českého. Pro tu dobu (1602 a 1609) nemáme však žádného podobného sečtení šlechty, užiti musíme tudíž o několik let staršího, totiž z 1589, kteréž nalézá se v tituláři z téhož roku. Není to krok pochybený, že takového srovnání chceme užiti: připomínáme jen, že od r. 1589 do r. 1602 a 1609 nebylo nějaké větší katastrofy válečné ani velikého moru, kterýž by byl zhubil značnější část obyvatelstva a tudíž i přirozeně také šlechty, že počet osob šlechtických (jako od r. 1572 do r. 1589 značně se nezměnil,[4]) od léta 1589 do r. 1602 a 1609 zajisté se neumenšil, ale spíše něco málo zrostl anebo zůstal aspoň v poměrně stejném počtu, neboť co přirozeným vymíráním některých rodů na počtu osob za dobu tu bylo nebylo, zajisté hojnější měrou nahrazeno bylo novou šlechtou do království Českého na sněmích přijatou.[5])

Léta 1589 udává se počet dorostlých osob mužských z stavu panského v Čechách na 232 a seznam z r. 1609 napočetl pánů k víře katolické se přiznávajících 61 (seznam z r. 1602 neudává osoby v úřadech královských tehdy zůstávající, tudíž nemůže býti srovnán): byl by tedy čtvrtý díl a některá osoba z pánů přiznával se k víře katolické. Značný takový počet katolíků mezi panstvem vysvětluje se tím, že stav panský vždycky jakožto nejkonservativnější přidržoval se poměrně více staré ustálené víry římské katolické nežli stav rytířský a lid obecný.

Jinak vypadá již srovnání počtu osob z stavu rytířského. Seznam z r. 1609 (při r. 1602 nejsou vypočteny osoby v úřadech královských,

---

[4]) V tituláři z roku 1572 zaznamenáno jest dorostlých osob mužských z stavu panského 212 a v tituláři z roku 1589 osob 232; stavu rytířského léta 1572 osob 2041 a roku 1589 osob 2086.

[5]) Vedle reversů, kteréž každý šlechtic za krajana do země české na sněmu přijatý podepsati musil, že vedle zřízení zemského a práv království českého jako obyvatel země ve všem vždy chovati se bude, přibylo od roku 1589 počínaje do konce léta 1602 nové šlechty 81 osob, od roku pak 1602 do konce 1609 osob 37, tudíž dohromady za ten čas 118 osob. — Jako v seznamech z roku 1602 a 1609 jeden nebo druhý člen svéprávný mužského pohlaví mohl býti opominut, takž také i v titulářích vynechán bývá někdy ten který šlechtic (v tituláři z roku 1572 opominuta jsou jména: Adam Sobek z Kornic, Diviš Zikmund z Hradešína, Jindřich Vojíř jinak Saska z Vacovic, Gothard Florian Žďárský ze Žďáru, Jan Bezdědický z Bezdědic, Jan Šotnovský z Závořic, Samuel Nejepinský, Prokop Vojíř z Vacovic, Václav Vojíř z Vacovic a jiní) a i inkolatní reversy opominuli někteří pro všeliké nahodilé překážky podepsati. Srovnáním však všeho toho zůstává věc při své míře.

tudíž opět srovnávati jej nebudeme) napočetl 141 osob a několik ještě synů k víře katolické se přiznávajících a r. 1589 bylo všech osob dorostlých stavu rytířského 2086: tudíž by čtrnáctý díl rytířstva českého býval víry katolické.

Však oba tyto seznamy (1602 a 1609) při vší své důležitosti neukázaly by nám číselný poměr katolíků vůči obyvatelstvu strany pod obojí království Českého, kdybychom neměli jiné věrohodné svědectví z r. 1609. Na velikém sněmu l. 1609 dne 17. září projednáván artikul, aby žádný bez práva souzen nebyl, což sobě všickni oblíbili. Než potom strana pod jednou skrze nejvyššího purkrabího toho žádala, aby do sněmu také doloženo bylo, aby žádný na sněmu souzen nebyl, než každý na tom právě, ku kterémuž náleží. Proti tomu stavové pod obojí skrze Václava Budovce dali odpověď: že jest veliký rozdíl, když osoba osobu viní, to ne na sněm než k soudu přináleží, ale když stavové společně na sněmu obecném podstatnými důvody nehodnost některé osoby poráží a za to krále poníženě žádají, aby král pro své a království i všech obyvatelův dobré se s nimi snesl a proměnu v té které osobě neb osobách učinil, toho že slušně užiti mají. (Jednalo se tehdy o sesazení nejvyššího kancléře Zdeňka z Lobkovic.) Budovec uváděl pro své tvrzení příklad, kterak i papežové na sněmu v Kostnici tři byli složeni a dále dovozoval, že sněm krále volí a ne soud a tak že jest větší sněm než soud, a to proto, že sněm soudem vládne a ne soud sněmem, nýbrž z sněmu, jakožto z nějaké studnice práva i soudové pocházejí. A protož že se to doložiti nemůže, aby žádný na sněmě souzen nebyl, nebo že by to bylo proti svobodám sněmovním a kdež se brzkého a k obecnému dobrému vztahujícího dobrého dotýče, tu že také brzké opatření, nečekajíc na soud, slušně se státi má; k tomu ještě doložil: „když všecka obec žaluje, kdo by ji soudil? zdaliž strana pod jednou? to že býti nemůže; pakli cizozemci? že by proti právům a svobodám bylo". Na to od strany pod jednou skrze nejvyššího purkrabího Adama z Šternberka odpověď dána, že na jednu osobu pod jednou dobře se nachází třidcet osob pod obojí, a tak kdyby se mělo jaké snešení o někom pod jednou vynésti, že by strana pod obojí stranu pod jednou hlasy převýšila, k čemuž že císař nepřistoupí a strana pod jednou k tomu nesvolí. Taková výpověď (kterouž jsme s předchozím jednáním z rukopisu musea českého „Akta t. j. poznamenání těch věcí, kteréž se l. 1609 dály" byli vypsali, abychom věděli, při jaké příležitosti projevena byla[6]) od horlivého katolíka na sněmu učiněná, jest zajisté věrohodným svědectvím číselného poměru katolíků vůči straně pod obojí, neboť kdyby slova Adama z Šternberka nebyla srovnávala se s pravdou, dojista že by byl neváhal řečník strany pod obojí Václav Budovec řeč takovou na pravou míru přivésti.[7])

[6]) MS. v Strahovské knihovně „Lomický, varia historica" při vypsání sněmu roku 1609 také výrok Adama ze Šternberka doslovně cituje.

[7]) Vůči číselnému poměru katolíků k pod obojím zajímavý jest počet kostelů katolických a nekatolických v městech Pražských z r. 1619, kterýž nalézá se v státním archivu Drážďanském. Vyjmenujeme je. *Katolické.* Na Hradčanech: sv. Víta, sv. Jiří, kaple sv. Vojtěcha, Všech svatých, sv. Benedikta, kaple sv. Bartoloměje na hřbitově sv. Benedikta, klášter Strahovský, sv. Rocha, klášterní u kapucínů, sv. Kříže, arcibiskupská kaple sv. Jana Křtitele a kaple, do kteréž císař Rudolf na mši sv. chodíval.

Na Malé straně: sv. Tomáše (Augustiani), Matky boží u Maltezů, sv. Prokopa, sv. Maří Magdaleny klášter Dominikanský, sv. Karla Boromejského (špitál vlašský), sv. Vavřince na Petříně, sv. Michala (v zahradě jesuitů), sv. Václava. Na Starém městě: sv. Františka (Křižovníků), sv. Salvatora, sv. Klementa, sv. Eligia, vlašská kaple u Klementina, sv. Vavřince i sv. Anny (klášter Dominikánek), sv. Jakuba (klášter Minoritů), sv. Ducha, klášter sv. Anežky, kaple sv. Rajmunda. Na Novém městě: Matky boží sněžné (klášter Františkánů), Slovanský klášter (opět katolický od roku 1592), sv. Kosmy a Damiána na Slovanech, Karlovský kostel klášterní, Zderazský klášterní, sv. Kateřiny (klášter Augustianů), sv. Mikuláše v Podskalí. Na Vyšehradě: sv. Petra a Pavla, kaple sv. Martina, sv. Jana stětí. Tudíž dohromady 40 kostelů a kaplí katolických. Veliký takový počet kostelův a kaplí katolických vůči nečetným katolíkům v městech Pražských vysvětluje se značným počtem kostelů klášterních a tím, že mnohých farních filialní kostely zůstaly i přes bouře husitské třebas v zpustlém stavu katolickými. *Nekatolické kostely.* Na Hradčanech: žádný. Na Malé straně: sv. Mikuláše, sv. Vavřince v Nebovidech, sv. Jana Křtitele na Újezdě, svatých Jana Husi a Jeronyma pod Petřínem, sv. Trojice (německých Lutheránů od r. 1613), sv. Petra a Pavla v Rybářích, sv. Jana a sv. Matěje v Oboře. Na Starém městě: Týnský kostel, sv. Jiljí, sv. Jana evangelisty na Zábradlí, sv. Štěpána Menšího, sv. Ondřeje v Betl. ulici, sv. Kříže Menšího (tehdy zpustlý), sv. Havla, sv. Haštala, sv. Kříže Většího, Matky boží na Louži, sv. Valentina, sv. Linharta, sv. Michala, sv. Mikuláše, sv. Martina ve zdi, sv. Benedikta, Betlém (od roku 1609 českých Bratří), sv. Šimona a Judy, sv. Salvatora (německých Lutheránů). Na Novém městě: sv. Jindřicha, sv. Petra, sv. Klementa na tůních, sv. Vojtěcha Většího, sv. Michala v Opatovicích, sv. Štěpána, kaple božího Těla (od roku 1612 německých Kalvínů), sv. Apolináře, sv. Václava na Zderaze, sv. Bartoloměje v Podskalí (špitál), sv. Vojtěcha Menšího, sv. Trojice v Podskalí, sv. Lazara, sv. Marie panny ve Slupi, starý zpustlý kostel na Bojišti. Mimo to: kaple sv. Longina, kaple Všech svatých, kaple Jerusalemská, kaple v Staroměstské radnici, kaple v kolleji Karlově a kostel sv. Jakuba na Smíchově, sv. Pavla na Špitálsku a sv. Alžběty v podhradí na Vyšehradě. Dohromady 51 nekatolických. — Sluší podotknouti, že chybně psaný seznam z archivu Drážďanského rektifikovali jsme a vedle měst srovnali podle obšírného spisu „Posvátná místa v Praze“ od P. Ekerta.



Jana Františka Beckovského Poselkyně starých příběhův českých díl I. (r. 1700).

Napsal prof. *Antonín Truhlář*.

(Dokončení.)

3. Prameny a pomůcky.

a) Kronika Hájkova.

Vzorem a hlavním pramenem Poselkyně i v obsahu i způsobu byla, jak dotčeno, kronika Hájkova; tuto Beckovský téměř celou ve svém díle opáčil, ale tak, že vypravování jednak rozhojnil, jednak dle vlastního soudu upravil a zaměnil. Sám o tom několikrát podává zprávu, na př. v Předmluvě str. 3.: „(Z kroniky Hájkovy) nejhlavnější věci vytáhl jsem a do této přítomné knihy s přidáním mnohých jiných pamětí vzácných vložil, o kterých ani Václav Hájek žádnou zmínku nečiní, aniž kdy v jazyku našem na světlo vyšly.“ [18]) Dle toho pozorujeme vespolnou shodu brzo více, brzo méně, a to buď podle zásoby nového materialu příhodného, nebo též dle toho, jak ráz vypravování Hájkova účelům Beckovského vyhovoval. Dostatečně o tom se přesvědčíme jednotlivé části zevrubněji ohledávajíce.

V kapitole první jest úchylka dosti značna; mámeť tu z Hájka toliko zprávu o Hermundurech (str. 7.), o válce Arminia s Marobudem (str. 9.) a poslední dva odstavce o prvních obyvatelích země české (str. 11.), což činí celkem asi čtvrtinu textu; vše ostatní jest odjinud vzato.

V kapitole druhé, o příchodu Čecha a Lecha, jiż obsah těsněji druží se k Hájkovi, zejména všude tam, kde pořádek letopisný se vyskytne; přece však i tu doplňky větší díl textu zabírají.

V kapitole třetí líčí se doba Kroka I. po většině slovy Hájkovými, jednou (na str. 20., pohřeb knížat českých) asi z desíti míst k sobě seřaděnými; avšak i tu jsou čtyři delší dodatky o původu Kroka (str. 17.), o válkách jeho (ibid.), o odchodu do Polska (str. 19.) a o pohřebišti knížat českých (str. 20.).

V kapitole čtvrté uvádí se panovník Hájkovi neznámý, totiž Krok II., jinak Mladší, jenž po odchodu otce svého do Polska zemi českou prý řídil. Tomuto připisuje se vše, co Hájek od r. 676—709 o Krokovi starším vypravuje, slovy skoro nezměněnými, toliko v po-

[18]) Podobně na str. 14. a 1019.

řádku poněkud odchylném. Ku konci přičiněny jsou zprávy o dcerách Krokových, rovněž dle Hájka. Dodatků v této kapitole jest velmi málo, pouze počátek (str. 21.), o školách Budči (str. 23.) a soud Veleslavínův o Krokovi (str. 24.).

V kapitole páté, o Libuši, jest shoda úplná až na poslední stranu (33.), kdež připojeny jsou nové zprávy o památkách vztahujících se ku Přemyslovi a k Stadicům.

V kapitole šesté, o Přemyslu, jest vypravování rozhojněno obšírným výkladem o Horách Kutnách a jinými přídavky, takže odchylka jeví se znamenitá.

V kapitole sedmé, o dívčí válce, jest zase shoda úplná, poslední toliko stránku vyjímaje; totéž možno říci o kapitole osmé (Nezamysl), kdež máme poněkud větší dodatky jen o Litoměřicích (str. 67.) o Hradcích v Čechách (str. 71. sl.), pak drobnosti o Leštně a Ústí Sezimově (str. 68.), o Táboru a Plzni (str. 69.) a výpisek z Veleslavíny (str. 72.), a též tak o deváté (Mnáta) a desáté (Vojen), kdež jen o rodu Vršovců (str. 75.) a o městech Pražských (str. 78.), pak o Lichnici (str. 83.) a Smíchově (str. 85.) maličkosti přidány.

V kapitole jedenácté, o Vnislavovi, není za to ani slova s Hájkem společného; položeny jsou tu předem kratičké zprávy kronikářů, že Vnislav byl skutečně knížetem českým a potom rozsáhlý výňatek, tu i tam ve slovech proměněný, z Veleslavínovy předmluvy ku kronice Aen. Sylvia (str. 92.—97.).

V kapitole dvanácté (o Křezomyslovi), třinácté (o Neklanovi) a čtrnácté (o Hostivítovi) přiléhá vypravování zas téměř úplně k textu Hájkovu; delší dodatky jsou jen o Zlíchovu (str. 102.) [19]) a čtrnácti lešich křesťanských (str. 121.). Týž poměr zůstává celkem i v následujících kapitolách, patnácté (o Bořivoji), šestnácté (o Spytihněvovi) a sedmnácté (o Vratislavovi), zároveň však naskytují se tu i dodatky obšírnější, zejména o sv. Cyrillu a Methoději (str. 130.—132.), o prvních kostelích v Čechách (str. 125.), o Budči (str. 133.—134.), o českém hospitale v Římě (str. 134.), o sv. Ivanu (str. 137. sl.) atd.

V kapitole osmnácté a devatenácté (o sv. Václavu) jest naproti tomu velmi mnoho změn; tak mimo menší dodatky líčí se odchylně řádění Drahomířino (str. 143.—145.), jednání s císařem Jindřichem a vpády maďarské (str. 151.—153.), založení chrámu svatovítského (str. 154.—155.), erby země České (str. 156.), úklady sv. Václavu (str. 157.), smrť jeho a Podivenova (str. 160.—161.), kostely, kaple a svaté činy Václavovy (str. 163.—165.). I v letopočtech tu ponejprv ukazuje se neshoda, brzo větší, brzo nepatrnější; nejznačnější jest při r. 937, kdež uvádí se rázná odpověď Boleslava I., že nechce býti parobem Němcův, což Hájek teprve r. 963 vypravuje. V pozdějších oddílech úchylky letočetné nejsou nijakou zvláštností.

V kapitole dvacáté, o Boleslavu I., jest rovněž mnoho nového a mimo to i pořádek událostí velice proměněn, takže každé chvíle listy převraceti musíme po shodě pátrajíce; připomenouti možno tu na př. počátek (str. 184.), nebo přenesení sv. Václava (str. 185., u Hájka

---

[19]) Zajímavou tuto zprávu Beckovský opravuje a značně rozšiřuje v dodatcích na str. 1046.

r. 932.), smrť Drahomířinu (str. 175., u Hájka r. 924.) a mn. j. Z dodatků zasluhují povšimnutí válka proti císaři Otě I. (str. 169.—170., 173.—174.), zpráva o sv. Přibyslavě (str. 172.), spor o kotel na erbu Bolesl. (str. 180.—181.), křesťanství v Polsku (str. 182. sl.) atd.

V kapitole dvacáté první a druhé, o Boleslavovi II., naskytuje se nejvíce novot a neshod ve zprávách o životě a působení sv. Vojtěcha, na př. str. 187., 191., 194., 196.—197., 198.—199., 203.—206.; pak jsou dva delší dodatky, o Mladě (str. 184.—185.) a Bratřimilovi z Hrušova (str. 190.), což celkem činí dobrou třetinu textu celého.

V kapitole dvacáté třetí až do třicáté páté (Boleslav III.—Soběslav II.), převládají rozhodně zprávy Hájkovy, jsouce nezřídka podávány ve způsobě zkráceném; z připojených doplňků povšimnutí zasluhují základní listina koll. chrámu v St. Boleslavi, uveřejněná v překladě českém a výkladem opatřená (str. 236.—239.) a pak i některé kusy drobnější, na př. o vyhnání Polanů z Prahy (str. 214.), o koledě (str. 271.), o duchovních bratřích sv. Vojtěcha (str. 215.), o zbožnosti biskupa Jaromíra (str. 260.), o chrámu sv. Apollináře (str. 290.) a j. v.

V kapitole třicáté šesté a sedmé, o Vladislavu II., jsou sice odchylky značnější, zvláště ve způsobu vypravování, ale ráz přece zůstává Hájkovský; dodatků drobnějších je dosti hojně, obšírnější však toliko dva, jeden o zázračném obraze ve St. Boleslavi (str. 315.—316.) a druhý pro kritické názory Beckovského zvláště důležitý, o jmenování Vladislava II. králem českým (str. 310.—311.).

V kapitolách následujících, třicáté osmé až čtyřicáté (Fridrich—Vladislav III.), jsou rozdíly nepatrné. Teprve v kapitole čtyřicáté prvé (Přemysl Otakar I.) počíná vybočování ze směru Hájkova, jevíc se větším dílem u zájmů církevních, nezřídka však i při světských; tak na str. 343. (jméno Otakar), 344. (královna Adléta), 345. (Anna Přemyslovna), 346.—351. (Anežka Přemyslovna), 356. (Přemysl ve klatbě), 357. (křižovnický řád), 359. (biskup Ondřej), 360.—361. (blahoslavený Česlav a Maria v Celji), 362. (náhrobek Přemyslův) atd. Nové zprávy tvoří tu dobrou polovinu veškerého textu.

V obou kapitolách dalších, čtyřicáté druhé a třetí (o Václavu I.), naskytují se změny daleko rozsáhlejší; textu Hájkova zajisté není více, nežli dva listy, kdežto vypravování celkové plných 49 stran obnáší; z těch připadá 21 na život sv. Anežky, 10 na výsady řádu křižovnického, 9 na vpády tatarské a zbytek na zprávy drobnější.

V kapitole čtyřicáté čtvrté a páté, za Přemysla Otakara II., mají obapolné zprávy zase rovnováhu (ze 40 stran 26 neshodných), a týž poměr udržuje se pak celkem až do kapitoly padesáté čtvrté.[20]) Odtud však počínaje mizí ráz Hájkovský vždy víc a více, až konečně skoro ni stopy po sobě nezanechává; tak na př. v kapitole šedesáté a šedesáté prvé, za Jiřího z Poděbrad, z 83 stran toliko tři jsou vyplněny textem Hájkovým, a podobně v kapitole poslední, šedesáté třetí, jen částečka zcela nepatrná.

Z uvedeného přehledu není tušim nesnadno pojem si učiniti o poměru Poselkyně ku kronice Hájkově; vidímeť, že v prvé třetině (str. 6.—341.) jest Hájek v podstatě opáčen, ve druhé (str. 342.—

[20]) Za Václava IV. (v kap. 52. a 53.) ze 48 stran jsou 23 neshodné.

671.) bedlivě prokládán a ve třetí (str. 672.—1019.) jen mimochodem upotřeben.

V oddíle topograficko-statistickém, jenž tvoří závěrek díla (strana 1020—1040., po případě 1052), také jen formu s Hájkem společnou vytknouti možno; obsah je zcela rozdílný, vyjímaje toliko seznam kostelův a klášterův, jenž ve vydání prvotním s Hájkem se shoduje, ale v doplňcích pozdějších úplně jest přepracován.

Co se týče vypravovacího způsobu, shledáváme při částech shodných slova Hájkova z pravidla pozměněna, někdy více, někdy méně, jak totiž i době i vlastnímu vkusu nebo též účelu zdálo se býti příhodno. Obyčejně se volí forma stručnější, zejména při líčení a řečech,[21]) málo kdy zevrubnější, leč by prameny nové k tomu nabádaly.[22]) Zprávy týkající se ciziny a s událostmi domácími nesdružené všude se opomíjejí; rovněž vypouštějí se všeliké příběhy, kteréž by v příčině mravní nebo náboženské pohoršení byly mohly vzbuzovati. Tu jest Beckovský až příliš úzkostliv a ostýchav, kdežto Hájek, dle příkladu Kosmova, ve věcech takových pražádných nečiní okolků.[23]) Zvláště při zájmech církevních rozdílné ty směry často se ukazují; Beckovský zajisté byl by si pokládal za hřích bráti v kroniku svou takové zprávy a výroky, jaké má Hájek na př. o Husovi („tu oni auditorové causarum vyslyševše jej, též svědky — byli-li sú pak to svědkové praví neb nepraví, to sám Pán Buoh zná — odsoudili jej za kacíře“, list 371, B), o kaplanu Lancovi (130 A), o papeži Silvestrovi (98 A), o sv. Guntýři (120 A), o kanovnících Pražských (130 B), o biskupu Menhardtovi (166 B) atd.

Jiný rozdíl, nepříznivou Čechům dobou zaviněný, pozorujeme velmi zhusta ve způsobu, jakým oba spisovatelé cit národní na jevo dávají. U Hájka v té příčině stopujeme všude ráznost a hrdost nebojácnou, u Beckovského však při očividném jinak vlastenectví jest mluva již mnohem opatrnější a nepoměrně krotší. Slov takových, jaká čteme u Hájka na př. v řečech Břetislava I. (112 B; 117 A; 118 B), nebo Kojaty Všeborovic (130 A), nebo zas o německých biskupech Expoltovi (198 A), Fridrichovi (198.—199.) a Němcích vůbec (285 B; a 297 A a přečasto jinde) marně bychom hledali v Poselkyni; za doby Beckovského nebyla věru již možna.

b) Jiné prameny a pomůcky.

Kromě Hájkovy kroniky připomíná Beckovský v Předmluvě (str. 4.) ještě čtyřicet devět jiných spisovatelů, jichžto prací, většinou tiště-

---

[21]) Dokladů všude jest hojnost; na př. Strachkvasova smrť (str. 200., Hájek l. 92. B), zajetí Boleslava Ryšavého (str. 210., H. 99. A), Božena (str. 217., H. 103. A), císař Jindřich I. na Přimdě (str. 219., H. 104. A. B), únos Jitky Břetislavem (str. 223., H. 108., B), biskupové Jaromír a Jan Olomoucký (str. 253., H. 131., 132.); z řečí: Boleslavova (str. 208., H. 96., B), Jitčina (str. 226., H. 110., B), Břetislavova v Chrudimi (str. 241., H. 123., B). I zcela vypuštěny bývají řeči, jako na př. císaře Jindřicha před bitvou u Domažlic (str. 234., H. 117., B), Leopolda rakouského (str. 259., H. 137., B) atd.

[22]) Na př. v životě sv. Václava (kap. 18., 19.), o Duchovních bratřích sv. Vojtěcha (str. 215., H. 102., A) a j.

[23]) Připomínáme tu na př. výklady o Mathildě Toskanské (133 A) neb o manželce císaře Otty III. (97. A).

ných, při svém díle byl použil; ovšem prý to není úplný počet, nýbrž toliko částka, jako za příklad uvedena. Kdybychom tedy chtěli seznam onen doplniti, byli bychom nuceni ohlížeti se po případných dokladech i v textu i v marginaliích, a tu by se najisto aspoň padesáte jmen dalších mohlo vyhledati. Ale práce ta byla by naprosto zbytečna, ježto Beckovský převážné většiny pramenův oněch upotřebil jen prostřednictvím spisovatelů jiných, a to hlavně dvou, *Bohuslava Balbina* a *Tomáše Pešiny z Čechorodu*; z těchto vybral nejméně *dvě třetiny* svých doplňkův a vůbec částí od Hájka se odchylujících.

Z Balbina byly mu v té příčině zřídlem nejbohatším a nejrozhodnějším „*Epitome historica rerum Bohemicarum*" (1677) a „*Miscellanea historica regni Bohemiae*" (1679—1688, 10 vol.), z Pešiny pak hlavně „*Mars Moravicus*" (1677), zejména při částech pozdějších. Spisův těchto používá Beckovský za každé příležitosti, takže obyčejně, kdykoliv úchylka od způsobu Hájkova je značnější, s jistotou skoro neklamnou původu možno se dovtípiti; citaty postranními nesmíme se při tom nikterak másti, bývajíť pravidelně i se zprávou příslušnou z děl uvedených vyňaty.[94])

Stanoviti do podrobna, odkud jednotlivé částky pocházejí, způsobuje obtíž velmi značnou, povážíme-li, že Beckovský, ačkoli zprávy své i s doklady odjinud přijímá, přece vlastního pramene skoro nikdy neudá. Nicméně rozbor takový jest nezbytný, má-li se uznati, že oprávněn jest výrok nahoře učiněný; na několika oddílech pokusíme se věc vyšetřiti.

Na str. 6.: o Sigovesovi a Bellovesovi čteme u Balb. Epit p. 72.
„ „ 7.: o řeči Bojův, o franckých Řecích a bojích s „Cimbury" = Miscel. II. 1., A; II., 2., B; III. 21., §. 1.
„ „ 8.: o krutosti Hermundurův, o porážce Bojův, o Bavořích a Norimberku, o Caesarovi a rodu bourbonském, o Kazínu = Misc. III., 242., A; II., 5., A; II., 3., A; II., 20., B; Epit. 207.
„ „ 9.: o městech bojských, o smrti Arminia, o Katvaldovi = Epit. 194.; Misc. II., 7., A; III., 242., B; Mars Mor. p. 7. a 9.
„ „ 10.: o Maximiniovi etc., o Sarmatech, o Attilovi a Benátkách, o smrti Attilově = Misc. III., 243., B; II., 17., A; Epit. 73.; Mars Mor. p. 11.
„ „ 12.: neshodné údaje kronikářů o příchodu Čecha = Misc. II., 24., A—B; VII., 2.; VII., 36.; Epit. 68.
„ „ 13.—14.: příčina příchodu = Misc. II., 21., 22.; VII., 5.; Epit. 70., 71.
„ „ 15.: nejstarší rodové čeští = Misc. VII., 2. a 5.

---

[94]) Sr. na př. citaty na str. 158. a Balb. Epit. 91. a 93.; str. 260. a Epit. 207; str. 310., 311. a Epit. 235., 236.; str. 512. a Epit. 338.; str. 392. a Mars Mor. 341. atd. Sem spadají také skoro všechny údaje rukopisné, jako na př. Ms. Cont. Jaroslai, Ms. Nicolai Artemisii, Ms. Anon. Iglaviens., Ms. Trebicense (str. 400.) = Mars Mor. pag. 349., 350.; Ms. Bartošek (412., 721.) = Epit. 271., 464.; Ms. Histor. Rosensis (412.) = Epit. 271.; Ms. Budwicense (421.) = Epit. 276.; Ms. Codex Kuttenberg. (517.) = Epit. 342.; Ms. Nicolai de Prachňan (614.) = Epit. 397.; Ms. Curiae Chomotoviensis (615.) = Epit. 399.; Chron. Francisci Ms. (91., 411., 414., 421., 468., 471., 521. etc.) = Epit. 270., 273., 276., 279., 302., 304., 346.; Ms. Jaroslai (309., 356., 438. etc.) = Epit. 230., 254, 289.; Pulkava (124., 158., 223., 304., 305. etc.) = Epit. 5., 91., 160., 226., 227. etc. etc.

Na str. 16.: náhrobek Čechův = Misc. I. 24., A; VII., 5.
„ „ 17.: o původu Kroka z Římských Gracchů = Misc. VII., 7.; z dek. II., sv. I., p. 7.
„ „ 18.: o válkách Krokových = Misc. VII., 7., 9., 10.
„ „ 19.: Krokův odchod do Polska = Misc. VII., 7.; Epit. 83.
„ „ 21.: počátek kapitoly dle Misc. VII., 8.
„ „ 23.: školy v Budči = Misc. III., 199.
„ „ 33.: oreší Přemyslovo = Epit. 79.; Misc. III., 202., B; VII., 17.
„ „ 46.: kouzelnictví Libušino = Misc. VII., 14.
„ „ 56.: Přemysl nebyl rolník = Epit. 31., 79.
„ „ 180.: kotel Boleslavův = Epit. 107.
„ „ 214.: vyhnání Polanů z Prahy, dle Adelbolda = Epit. 154.
„ „ 236.: nadační listina kostela v St. Boleslavi = Epit. 190.
„ „ 315. sq.: zázračný obraz Boleslavský = Epit. 237. sq.
„ „ 459. sq.: biskup Tobiáš = Misc. VI., 2., str. 49.; Epit. 291.
„ „ 602.: zlé činy Václava IV. = Epit. 460.
„ „ 603.: sněm dominikánův, Jan Očko kardinalem, smrť jeho a mor v Praze = Epit. 391., 392.; Misc. VI., 2., str. 55.
„ „ 604.: spor s kanovníky ve Vratislavi = Epit. 392.
„ „ 605.—608.: život sv. Jana Nep. = Misc. IV., 1., str. 99. sl.
„ „ 610.: památka Petra III., biskupa Olomouckého = Epit. 404.
„ „ 611.: postup desátků papežských = Epit. 396.
„ „ 612.: základy k druhé části chrámu svatovítského = Epit. 397.
„ „ 613.: Vltava opadla = Epit. 398.
„ „ 614.: Chomutovské panství zastaveno = Epit. 398.
„ „ 618.: odstup Jana z Jenšteina = Epit. 400.; Misc. IV., 2., str. 84. a VI., 2., str. 57.
„ „ 619.: kolej královny Hedviky = Epit. 426.
„ „ 620.: zvonění proti Turkům = Epit. 402.; smrť královny Žofie ibid.
„ „ 621.: Hus na universitě = Epit. 403.
„ „ 622.: Praha obležena = Epit. 410.
„ „ 623.: arcib. Volfrám a Puchník = Misc. VI., 2., str. 58.
„ „ 624.: arcib. Zbyněk = Epit. 412.; Misc. VI., 2., str. 59.
„ „ 624.: Zikmundova ukrutnost v Čechách = Epit. 412.
„ „ 626.: kaple betlemská = Epit. 412., 414., 426.
„ „ 645.: vystoupení Žižkovo = Epit. 424., 430.
„ „ 678.: Žižka u Rábí = Misc. III., 94., A, B.
„ „ 717.—720.: o stavu, hrobu etc. Žižkově = Epit. 455., 456., 464., 465.
„ „ 747.: námluvy prešpurské = Epit. 480.
„ „ 748.: Čechové do Basileje voláni = Mars Mor. p. 571., 572.
„ „ 749.: jednání v Basileji = Epit. 481., 487.; Mars Mor. 577.
„ „ 750.: poslové Basilejští v Praze = M. M. 578; Epit. 487.
„ „ 751. sq.: obležení Plzně = M. M. 581. sq.
„ „ 756.: tabule v kostele Plzeňském = Epit. 488.
„ „ 782.: Albrecht v Čechách volen = M. M. p. 612.
„ „ 783.: Albrechtova jízda do Čech = M. M. p. 613.
„ „ 785.: Polané ve Slezsku = M. M. p. 613., 614.
„ „ 786.: přípravy proti Turkům = M. M. p. 614., 615.
„ „ 786.: proroctví Křišťana z Prachatic = M. M. 616., 617.; Epit. 500.
„ „ 787.: smrť Albrechtova = M. M. 616.

Takovýmto způsobem si vedouce shledali bychom, že v prvé třetině knihy jest Balbin skoro výhradním pramenem doplňkův a celkem ještě i ve druhé; zde však již počíná střídati se s Pešinou vždy víc a více, až konečně v poslední části téměř na dobro mu ustupuje. Vezměme si na př. první léta vlády Poděbradovy:

Na str. 853.: rod Jiřího z Poděbrad = Epit. 500.
„ „ 853.: propuštění Matiáše = M. M. 687., 688.
„ „ 854.: vítání Matiáše v Uhrách = M. M. 688., 689.
„ „ 855.: smlouva s Jiřím = M. M. 689., 690.; Epit. 513.
„ „ 856.: volba Jiřího za krále = M. M. 685. sq.; Epit. 514.
„ „ 858.: žádost biskupů za průvod = M. M. 687.
„ „ 859.: výprava na Moravu = M. M. 693. sq.; G Královéhradeckých = Epit. 517.
„ „ 860.: smýšlení Slezanů = M. M. 697 sq.
„ „ 864.: list Pia II. Jiřímu = M. M. 699.
„ „ 865.: úmluvy další = M. M. 700.; Epit. 518.
„ „ 866.: odpor Vratislavských = M. M. 701. sq.
„ „ 867.—870.: vyjednávání s legaty papežskými = M. M. 705.—709.
„ „ 870.: list císaře Karla IV. (vložka) = Epit. 521.; černé peníze = Epit. 519.
„ „ 871.: jednání s Rakušany a Uhry = M. M. 718., 719.; Epit. 520.
„ „ 872.: list Matiášův zásnubní = M. M. 719., 720.
„ „ 873.: sněm v Chebu = M. M. 721.
„ „ 874.: vypovědění Pikhartů; svatba Matiášova = M. M. 722. sq.
„ „ 875.: poselství k papeži = M. M. 725.; Epit. 525.
„ „ 876.: Fantinus v Praze = M. M. 726. sq.; Epit. 526.
„ „ 878. sl.: pomoc cís. Fridrichovi = M. M. 729. sl.; Epit. 527.
„ „ 879. sl.: listy cís. Fridricha Jiřímu = Epit. 528., 529.; Misc. VIII., 90.
„ „ 881. sl.: bulla Piova z r. 1464 = M. M. 734.—736. atd. atd.

Závěrek Poselkyně čili oddíl topograficko-statistický opírá se větším dílem zas o Balbina, zejména všude tam, kdež o městech, městečkách a hradech se mluví; již povrchní pohled ve třetí knihu Miscellaneí (str. 72.—112.) očividně to dokazuje.

Z přehledu tohoto, jejž bylo by lze do nekonečna rozšířiti, dostatečně na jevo jde, jakou měrou Beckovský čerpal ze hlavních děl obou předních historiků tehdejších. Avšak též ostatních spisů jejich bedlivě si všímal; tak zejména mu dobré služby konaly z prací Balbinových „Vita venerabilis Arnesti“ (1664), jak patrno z obšírných výňatků v kap. 49. a 51., rovněž „Diva Montis Sancti“ (1665) a z Pešinových nejvíce „Phosphorus septicornis“ (1673), ve věcech církevních rozsáhle použitý, někdy též „Prodromus Moravographiae“ (1663).[25]) Při tom počínal si všude jako u Hájka; buďto věrně překládal a vypi-

[25]) Sr. na př. zprávy o životě sv. Vácslava na str. 143., 144., 145., 147., 151., 152., 154., 157., 158., 161. s příslušným textem ve Phosphoru na str. 130., 131., 132.—133., 133.—136., 137., 6., 7., 8.—10., 10.—13., 139., 144., 154.; neb o 14 lešich křesťanských str. 121. = Ph. 117. sl.; o prvních kostelích v Čechách str. 125. = Ph. 119., 120.; o Dobromíru luckém str. 166. = Ph. 157. sl.; o pokání Boleslava I. str. 180. = Ph. 164. sl.; o kanovnících u sv. Apollináře str. 566. = Ph. 28. sl.; o náhrobku Očka z Vlašimě str. 603. = Ph. 545.; o arcibiskupu Zbyňkovi str. 632., 633. = Ph. 549.; o templářích str. 480. (z Moravopisu).

soval, nebo ve formě stručnější jen jako jádro podával, což bylo nezbytno zvláště při obšírných zprávách Pešinových. Ostatně jsou mu i v částech, kde Hájka se drží, Balbin a Pešina takořka vrchní instancí;[26]) v oddílech pozdějších, kdež Hájek přestává býti hlavním pramenem, rozumí se to samo sebou.

Za těchto poměrů význam jiných spisovatelů v Poselkyni použitých ovšem valně se ztrácí a tolikéž počet jich, zdánlivě nad obyčej velký, k nepoznání se tenčí. Zbývajíť z původní dlouhé řady jen tito, kteréž s úplnou jistotou možno jmenovati:

1. Daniel Adam z Veleslavína, Beckovskému zvláště milý a v textu nejednou pochválený;[27]) ze spisů jeho všímáno si nejčastěji „Kalendáře historického“ (2. vyd. 1590), jak patrno z četných výňatků, za Přemyslovců pravidelně na konci kapitol ve způsobě krátkého souhrnu podávaných.[28]) Z ostatních prací původních použito ještě jen „Předmluvy ku kronice Aen. Sylvia, a to ku dvěma obsáhlým výpisům na str. 92.—97. (obrana dějin a mravů českých) a 648.—650. (proč němečtí kronikáři hyzdí Václava IV.); z dodatků při téže kronice vyňat jest životopis Aen. Sylvia na str. 861.—864.

2. Aeneas Sylvius Piccolomini, z překladu Veleslavínova (1585) Beckovskému známý, poskytl celou řadu vítaných příspěvků, zejména při líčení posledních dob Zikmundových a let následujících až do zvolení Jiřího z Poděbrad za krále. Kdekoli delší kusy v Poselkyni pojaty jsou, dle půvabného slohu dosti dobře se poznávají; tak na př. str. 817. sl. (příjezd Sylvia do Čech a řeč na sněmě Benešovském), str. 779. sl. (dobývání Roháče na Sioně), str. 775. sl. (příchod Zikmunda do Prahy) a j. Nejrozsáhleji užito jest kroniky Sylviovy od str. 823.—848., kdež líčí se děje od roku 1451—1457; kapitoly 60—69 (díla Sylviova) jsou tu z valné části doslovně otištěny, při čemž byly vodítkem a pojidlem příslušné oddíly spisů Balbinových a Pešinových. Listů Sylviových, tu i tam připomínaných, upotřebeno jest jen prostřednictvím Pešinovým.

3. Martin Kuthen ze Šprimsberka († 1564), „měštěnín a písař radní Starého města Pražského“ (str. 92.), došel v Poselkyni povšimnutí jen tím, že suchopárná kronika jeho připojena byla k Veleslavínovu překladu Aen. Sylvia. Toliko na jednom místě jest učiněn z něho výňatek obšírnější (o Jindřichu Korutanském, str. 486.); všude jinde pouze mimochodem se připomíná (ku př. str. 566., 647. a j.).

4. Pavel Stránský (1583—1657), známý exulant a dějepisec český, bývá uváděn obyčejně na konci kapitol zároveň s Adamem z Veleslavína krátkými výňatky ze svého díla „Respublica Bojema“.[29])

---

[26]) Hned z prvních kapitol dostatečně to zjevno; sr. na př. zprávy o prvotních obyvatelích země České, o Čechu a Lechu, o Krocích, o Vnislavu, z pozdějších o Václavu a Boleslavu (kap. 18.—20.) etc. Úchylek naproti tomu nepozorujeme nižádných, vyjímaje chronologii za doby pohanské a některé malichernosti, jako na př. počet Přemyslův nebo Václavův.

[27]) Na př. str. 293.: „Pro rozmnožení jazyka českého a pro zvelebení své milé vlasti muž jistě pracovitý“; podobně na str. 341.

[28]) Sr. str. 17., 24., 57. 67., 71., 72., 81., 114., 121., 134, 139., 165., 183., 211., 283., 293., 624., 980. atd.

[29]) Na př. str. 72., 81., 114., 121., 183. a j.; poněkud delší kusy čteme na str. 67. (o Litoměřicích), 71. (o Hradci nad Labem) a 216. (o knížeti Jaromírovi). — Život a působení Stránského vylíčeno jest obšírněji ve Světozoru r. 1868 č. 43. sl.

5. Matěj Benedikt Bolelucký, farář u sv. Vojtěcha v Praze, pilný sběratel památek historických, byl svým dílem „Rosa bohemica" (1668) Beckovskému hlavním pramenem v životě sv. Vojtěcha, zejména od str. 187.—206. Původní vypravování tu jest větším dílem skráceno, ale jinak jen nepatrně proměňováno.[30])

6. Bartoloměj Paprocký z Hlohol (1540—1614)) poskytl mnoho příhodné látky z Diadochu (1602), zejména při dokladech rodopisných a listinných: sem náležejí na př. privilegia Bechyňská (str. 958 = Diad. ve Stavě panském str. 190.), smlouva arcib. Kunrada se Smiřickým (str. 744 = Diad. ibid. str. 313.), hornické výsady Šternberků (str. 995 = Diad. ibid. str. 190.), ustanovení Lad. ze Šternberka za kancléře v Čechách (str. 997. sl. = Diad. ibid. str. 191.—193.), proroctví Libušino dle Křivojena Budka (str. 38. = Diad. O stavu městském str. 254.), o školách v Budči (str. 23. = Diad. ibid. str. 250.), a mnohé jiné podrobnosti kratší i delší.[31])

7. Jan Tanner (1623—1694), rodem Plzeňan, člen řádu jesuitského, znamenitou měrou Beckovskému prospěl rukopisnými pracemi o rodu pánů ze Šternberka a dějinami Plzně.[32]) Dokladův a podrobností pojato jest odtud v Poselkyni velmi mnoho; sem patří na př. z věcí Plzeňských pověst o Radouši (str. 69.) počátek Plzně (str. 496.), bulla papeže Martina V. (str. 731.), valná část listin vztahujících se k bitvě u Lipan (str. 758.—766.), některá privilegia Vladislavská (strana 975. sl.) atd. Z pamětí o Šternbercích jsou nejširší zprávy o Jaroslavu, vítězi nad Tatary (strana 397.—399.), o hrdinství Petra z Rožmberka (str. 492.), o založení kláštera augustinského ve Šternberce (str. 583.) a pak mnohé listiny za Jiřího a Vladislava.[33])

8. Jan Kořínek (1626—1680), Čáslavan, také člen tovaryšstva Ježíšova, byl Beckovskému nejvydatnějším pramenem všelikých příběhů týkajících se Hor Kuten. Z jeho „Starých pamětí Kutnohorských" (1675) celé stati nalézáme v Poselkyni pojaté, ba nezřídka do slova otištěné někdy také přídavky z Balbina rozhojněné. Takového způsobu jsou výklady Libušina proroctví (str. 38.—45.), zprávy o vzniku, povaze a lidnatosti města (str. 428.—430.), o chrámě svaté Barbory

[30]) Sr. na př. zprávy o posedlých a málomocných (187.) = Bolel. 125.; zjevení se Krista, odchod do Říma a vstup do kláštera (191.) = Bolel. 190. sl.; 214. sl.; 221. sl.; památné kameny (194.) = Bol. 259. sl.; 263. sl.; rukavička sv. Vojtěcha a dar cís. Theofanie (196.) = Bol. 314. sl.; 325. sl.; o Libici, poselství z Čech, odchod do Chorvat (197.) = Bol. 305., 330. sl.; 339. sl.; dodatek o studnici milavečské (199.) = Bol. 243. sl.; dodatky o Břevnově (203.) = Bol. 380. sl.; zázraky v Polště (204.) = Bol. 396. sl.; sv. Vojtěch mezi Prušany (204.—206.) = Bol. 409.—432.; duchovní bratří sv. Vojtěcha (215.) = Bol. 388. atd.

[31]) Podobně z Paprockého pocházejí zprávy o hlavě sv. Vojtěcha (str. 205.), o znaku Berkovském (str. 509.), nápis v kostele sv. Kosmy a Damiana blíž Emaus (str. 151.) atd.

[32]) Tiskem vyšla historie rodu Sternberského (psaná v Olomouci roku 1674) v Praze roku 1732 majíc titul „Geschichte derer (sic) Helden von Sternen", str. 433. a XVIII., fol. — Latinský výtah „Vestigia virtutis et nobilitatis Sternbergicae" vydán v Praze roku 1661, fol.

[33]) V tištěném díle německém uvedené zprávy najdeš na str. 116.—124., 136., 149.; listiny a privilegia pocházejí částečně z Diadochu Paprockého.

(str. 464.—468.), o Gutenbergovi, rodáku prý Kutnohorském (str. 864.—865.) a mn. j.[34])

9. Šimon Eustachius Kapihorský, člen řádu cisterckého, skladatel „Historie kláštera Sedleckého" (1630), byl Beckovskému při památkách Sedleckých pramenem neméně vydatným, nežli Kořínek při Kutnohorských. Z díla jeho položen v Poselkyni obšírný výpis str. 683.—699), týkající se různých událostí vnějších i vnitřních, kromě toho pak i menší zprávy sem tam vyskytují se.

10. Jan Krištof Vyzenmann, skladatel německé kroniky Trutnovské, rovněž valnou částí svého sepsání v Poselkyni jest obsažen, a sice na plných třinácti stranách (788.—800.), hlavně prý z té příčiny, „abychom aspoň jednoho v Čechách města nějakou zprávu měli, kterak ono se stavěti začalo" (str. 800.).

11. Krištof Harant z Polžic (1564—1621) toliko jednou poskytl příležitost k delšímu výňatku, na str. 550.—552., kdež popisuje se hrob a klášter sv. Kateřiny pod horou Sinaiem.[35])

12. Jiří Ferus (1589—1659), známý horlitel jesuitský, náleží mezi prameny Beckovského zvláště důležité, ne sice tak vlastními spisy, ač i těchto nejednou bylo užito, jako spíše staročeským životopisem blahoslavené Anežky Přemyslovny, kterýž dle mínění běžného rukou jeho byv upraven r. 1666 na světlo vyšel.[36]) Ze spisku toho Beckovský všechnu látku vybral, novými zprávami rozhojnil a potom, jak již bylo dotčeno, nejprve v Poselkyni, později o sobě zvláště uveřejnil.

Kromě těchto dvanácti spisovatelů pomocných jest ještě několik jiných, při nichžto v pochybách zůstáváme, zdaž bylo jich užito přímo nebo nepřímo. Sem náležejí:

1. Zachariáš Theobald (1584—1627), známý dějepisec válek husitských, bývá tu i tam citován, ale pravidelně jen dle údajů Balbinových;[37]) však na str. 719.—720., kdež podávají se zprávy o hrobu Žižkově, zdá se, že Beckovský přímo čerpal z latinského překladu (1621) díla Theobaldova. Nasvědčují tomu zmínky o kameni visícím blíž oltáře Čáslavského, pak o vzetí palcátu vojínem Trčkovým a latinské verše, jež

[34]) Také tři rytiny vzaty jsou z díla Kořínkova, totiž plán dolů (str. 44.), chrám sv. Barbory (str. 465) a půdorys jeho (str. 466.). Původem Gutenbergovým obšírně zabýval se Vrťátko ve Vlastimilu 1840, I., sv. 2., str. 182.—200.

[35]) Sr. Harantovo Putování díl II., kap. 11.—12.; pořádek si Beckovský dle vlastní potřeby upravil.

[36]) Nápis: „Život blahoslavené Anyžky Panny, řádu svaté Kláry, dcery krále Přemysla Ottakara, sestry Vácslava, též krále českého. Od starožitného spisovatele česky sepsaný a nyní v témž starodávním českém jazyku pro větší a jistější víru vydaný. Vytištěný v Praze, u Urbana Goliáše léta páně 1666." — Strany 52 (neznačené), malý 4°.

[37]) Na př. str. 62. ve zprávě o Bělé jest celé místo z Balb. Misc. III., 108., A; na str. 83. při zmínce o hradu Ostromeči = Misc. III., 110., B; podobně na str. 717. (dole) slova: „ale Theobald, spisovatel ohavných skutků Žižkových, který také obličej jeho na mědi vyryti a na papíru tlačiti dal, dokládá, že jest to pouhá báseň" = Epit. p. 455.: „mandatum fabulosum putat esse Theobaldus", a několik řádkův doleji: „effigiem Zisscae et vultum Martialem ad vivum descripsit et aeri incidi curavit Theobaldus" (překladem slova „descripsit ad vivum" se arci Beck. omýlil); na str. 742.: „(v bitvě u Domažlic) dle svědectví Theobaldova... 130.000 lidu bylo" = Epit. 476.: „centum triginta armatorum millia fuisse Theobaldus affirmat"; na str. 678. o léčení oka Žižkova v Praze = Misc. III., 94., A atd.

prý na zdech se čítaly, což se srovnává celkem s popisem Theobaldovým na str. 116.

2. Prokop Lupáč z Hlavačova († 1587) bývá někdy uváděn výňatky z Kalendáře historického (Ephemeris rerum bohemicarum), ale pravidelně na základě cizím; tak na př. místo na str. 624. (o zavržení artikulů Wiklifových) pochází z Kalendáře Veleslavínova (str. 268.) a podobně na str. 984. (o požáru v Plzni) z téhož pramene (str. 296.); zpráva o počtu německých studentů z Prahy vyšlých (str. 630.) jest zase z Balb. Epit. 418., a rovněž zmínka o rodišti arcibiskupa Arnošta (str. 524.); letopočet na str. 206. pochází z Boleluckého str. 425. Jinak pochybovati nelze, že spisy Lupáčovy Beckovskému dobře byly známy.

3. Havel Žalanský (1567—1621), oslavovatel mistra Jana z Husince, připomíná se několikráte, ale zřejmě dle udání Balbinova; tak na př. na str. 626. zpráva o Husově snu čte se i s dokladem v Epit. p. 412., a podobně o Žižkovi na str. 645. = Epit. 424.; za to však citat písně o Zbyňkovi arcibiskupu (str. 633.) a některé podrobnosti při líčení sněmu Kostnického (str. 639.) pocházejí, jak se zdá, přímo ze spisů Žalanského.

4. Jiří Kruger (1608—1671) nebývá sice nikdy citován, ale některé kusy v Poselkyni podobají se zprávám, jež mají Krugerovy Sacri pulveres; někdy se věc vysvětluje tím, že na obou stranách byl pramenem Hájek, jindy zase jiná památka, jako na př. život sv. Anežky. Něco určitého však nemožno tvrditi, leda tolik, že sloh Krugerův Beckovského spíše asi odstrašoval, nežli ke studiu vábil.

5. Jan Bolland (1596—1665), známý pořadatel velikolepé sbírky legendové (Acta sanctorum), musí též uváděn býti mezi prameny nejistými, neboť kusy, které jsou v Poselkyni podobné, mohly vždy čerpány býti z míst jiných, zejména z rozličných postill a drobných spisků, kterých Beckovskému jistě nescházelo. Za příklad uvádíme život sv. Anežky (dne 6. března), jenž byl Krugerem přeložen z českého textu, anebo zprávy o sv. Cyrillu a Methoději (dne 9. března).

To bylo by asi vše, co s jistotou dosti bezpečnou tvrditi možno; jinde skoro všude jest až příliš patrno, že doklady v textu pocházejí ze druhé nebo ze třetí ruky, uváděny jsouce snad jen proto, by se ukázalo, že nahlédáním v ten neb onen pramen pravdivost příslušné zprávy se zjistila. Takové jsou na př. citaty z Dubravia (Jan Skála z Doubravky), biskupa Olomouckého,[38]) Bartholda z Praitenberka, jinak Pontana, Bartoška z Drahonic, Bílejovského a jiných, o Goldastovi Kromerovi a celé řadě jiných ani nemluvě.[39]) Že by valné aspoň části uváděných spisů Beckovský v rukou byl neměl, tvrditi nelze; jeť o nejednom i vzácném prameni s dostatek zjištěno, že byl majetkem jeho, jako na př. rukopis Pulkavy a jedna část Starých letopisů českých;[40])

---

[38]) Sr. na př. str. 155., 158., 333. a Epit. 28., 93., 243.; str. 204., 215. a Boleluckého 410., 395.; str. 820., 989. a Mars Mor. 657., 927.

[39]) Sr. na př. citaty z Bartholdova spisu Bohemia pia na str. 155., 158., 521. a Balb. Epit. 28., 96., 347.; z Bartoška, výslovně v textu jmenovaného, na str. 622., 742., 750. a Epit. 410., 476.; Mars Mor. 578.; z Bílejovského na str. 718., 719. a Epit. 456.; z Goldasta na str. 180., 260., 311. a Epit. 107., 207., 236. atd.

[40]) Viz Palackého Staré letopisy české str. IX., X.

jestliže jich samostatně nepoužil, stalo se nepochybně proto, že badání vlastní nepoměrně bylo by jej zdrželo a přece výsledků znamenitějších neposkytlo.

Zřídlem méně vydatným byly Beckovskému starší památky rukopisné, od jiných ještě nepoužité. Zde byla mu velkou závadou nezběhlost ve čtení starého písma, jak se k tomu v Přípise na str. XIII. nepřímo sice, ale přece dosti patrně zná,[41]) a pak při tehdejším způsobu dějezpytném vůbec i nedostatek takových pramenů, kterých byli by dříve již neznali jiní. Výzkumy Beckovského v této příčině vztahují se hlavně k řádu křižovnickému, o němž příslušné zprávy čerpal z archivu klášterního a tím nejednu podrobnost a listinu zajímavou v Poselkyni zachoval,[42]) pak vůbec k věcem a zájmům církevním, při čemž mu tu i tam duchovenstvo bylo pomocno,[43]) a konečně též k rodišti spisovatelovu, Německému Brodu, odkudž mu byly podávány zprávy Václavem Frant. Fukem, písařem radním.[44])

Množství zajímavých poznámek a podrobností v Poselkyni vzniklo také na základě vlastní a bezprostřední zkušenosti spisovatelovy. Takového rázu jsou na př. dodatky o studánce Čechově (str. 16.), o Smíchově (85.), o Zlíchově (102., 1046.), o zbytcích Budče (133.), o klášteře sv. Anny (149.), památka po Drahomíře (175.), o reliquiích sv. Eligia v Praze (596.), o domě Briamondově na St. městě (727.), o českých písních (566.) atd. Leč i tu jest větším dílem třeba opatrnosti, aby se něco nevydávalo klamně za původní zprávu Beckovského; tak na př. dodatky o Stadicích (str. 33.) jsou z Balb. Epit. 79; pergamenová slibní formule sv. Vojtěcha v Břevnově (str. 203.) z Boleluckého str. 380; o soše sv. Jiří na hradě Pražském (str. 587.) opět z Balb. Epit. 379; listina Sedlecká (691.) z Kapihorského; náhrobek arcibiskupa Albika (634.), psaní Čeňka z Vartenberka v Jičíně (754.), pamětní deska na choru sv. Bartoloměje v Plzni (756.) zase z Balb. Misc. VI., 1, str. 61.; Epit. 483 a 488 atd.

Na některých konečně místech jest holou téměř nemožností vyzpytovati pramen Beckovského aneb si vysvětliti, jakým způsobem se mu do rukou dostal. V prvé příčině mohou býti jmenovány různé podrobnosti ze života svatých a světic, vybrané, jak se zdá, z postill a drobných brožur, pak též některé poznámky historické, tu i tam roztroušené,

[41]) „Při kronikářích mnozí také i tuto dokonalost vyhledávají, jako by oni rozličné spisy před mnohými sty lety psané, jak jenom se na ně podívají, měli uměti čísti, a protož když se jim takové spisy nenadále k čtení předložejí, jestli je ihned bez všeho zahykání tak jako jiný v nově a čistě psané spisy čísti nemohou, za velký nedostatek nerozvážlivě jim vševědové přičítati se osmělují atd.“ — Patrně ho tím někdo pokoušel.

[42]) Sr. na př. str. 385.—390, 403., 405., 406.—410., 425., 499., 542., 544., 545. atd. Hammerschmidt ve svém Prodromu gloriae Pragenae (1723) Beckovského výzkumů již hojně použil.

[43]) Sem náležejí hlavně zprávy v pozdějších exemplářích Poselkyně na str. 1036.—1052.; z přispivatelů jmenují se výslovně Angelus Dice, kvardian u sv. Jakuba, a Bonaventura Vakano u p. Marie Sněžné (str. 1043. a 1044.).

[44]) Viz Rezek Poselkyně II., 3., str. XII.; z listin sem hledících připomínáme stará práva Německobrodská (str. 508.—510.), privileje od Karla IV. (585. sl.), Václava IV. (609 sl.), potvrzení svobod roku 1442 a 1481 (str. 808. a 955.) atd.

jako na př. zpráva o Žižkovi na str. 719.,[45]) ve druhé zvláště slezská legenda o sv. Hedvice (z r. 1504), kteréž ani předchůdci, ani současníci neznali.

Způsob, jakým si vedl Beckovský Poselkyni skládaje, nemožno nikterak nazvati kritickým; po nějakém tříbení pramenů není stopy, dobré po Hájkovsku se míchá s nedobrým, zvláště když jednostranné stanovisko náboženské nedopouští pohlížeti na děj okem střízlivým. Při údajích neshodných rozhodují větším dílem Balbin a Pešina, jinde ponechává se „dobromyslnému čtenáři“ na vůli, by se té neb oné zprávy přidržel.[46]) Někdy táž událost vypravuje se na dvou místech, jako na př. o knězi Řepanském na str. 639. a 738., nebo vpád a porážka Němců r. 1466 na str. 892. a 916., jindy zase věci nemálo důležité mlčením se pomíjejí. Děje se to však rozhodně jen z nedopatření a ze známé tehdejší naivnosti kronikářské, nikoli snad z nějakého úmyslu nepoctivého; toho byl Beckovský dojista prázden a vůbec dalek všeliké snahy, aby jiného v ě d o m ě k omylům sváděl. Cožkoli napsal, o tom se své strany byl také přesvědčen pevně, že na pravdě se zakládá.

Má-li se konečně na základě učiněného rozboru pronésti celkový soud o díle Beckovského, musí se to státi nejen s přesného stanoviska historického, nýbrž i s hlediště literarního a časového. V prvé příčině nevyniká Poselkyně ovšem cenou velikou, ježto z největší části jest pouhou snůškou podrobných výzkumů cizích; avšak na druhé straně dlužno jí přiznati důležitost velepodstatnou, ježto za dob nejžalostnějšího úpadku našeho vložena byla do rukou lidu hmotně i duševně zmalátnělého. V tehdejší poušti literarní je kniha ta pravou takořka oasou a vůbec pokusem paměti hodným; k čemu ni Pešina, ni Balbin, ač oba vynikali vlastenectvím věru nevšedním, neměli odvahy, by totiž jazykem českým větší dílo složili, k tomu odhodlal se Beckovský a v čase nejtrudnějším vydal knihu tak rozsáhlou, jaké jen za dob největšího rozkvětu v písemnictví českém se objevovaly. Kamkoli kniha ta vnikla, tam jistě ukazovaly se v brzku zdárné účinky; chuť ke čtení se probouzela, cit národní se rozmáhal a poníženost otrocká se ztrácela. V té příčině zasluhuje Beckovský nejen vděčné vzpomínky, nýbrž i skutečné úcty mezi potomstvem.

Pro úplnost i slohu Poselkyně budiž několik slov pověděno. Ve věci té zcela případně podotkl Jungmann (v Hist. liter. str. 273.), že „čeština Beckovského má sice stopy věku svého, avšak dosti příjemně se čítá“; k tomu dodati třeba, že čeština tato je značně nestejna, ježto

[45]) „Když pak vítězství na Bílé Hoře císař Ferdinand II. nad svými zpronevěřilými šťastně obdržel a celé království české i všechny své země k víře katolické přivésti se snažil, tělo téhož žháře Žižky z hrobu vzaté, k šibenici vezené a tam pohřbené bylo.“ Sr. Tomek Žižka str. 218.

[46]) Viz na př. str. 14.: „Ačkoliv ve všech příbězích dávních, kterak oni se dáli, věc jest nemožná pravdy se domakati pro příčiny již dotknuté, nicméně toho se držeti musíme, co staří nám ve svých letopisech zanechali a čemu my věřiti i nevěřiti můžeme, poněvadž takové příběhy nám k věření nejsou zanecháni, ani od církve, katolické, ani od boha za článek víry ustanoveni;“ na str. 57. (o letopočtech): „Dobromyslný pak čtenář může se dle vůle své přidržeti, kteréhokoliv chce;“ str. 311.: „Já pak pozoruje obojí důvod dobromyslnému čtenáři na vůli zanechávám, aby se držel, kterékoliv chce strany, poněvadž obtížná, ano i nemožná věc jest mnohdykráte něco jistého mluviti neb psáti o té věci, v které sobě kronikáři na odpor píší.“

se řídí podle pramenů, kteréž právě po ruce byly. Nejlahodnější jsou části, kdež bylo čerpáno z Veleslavíny a Hájka, méně dokonalé zejména tam, kde spisovatel své vlastní myšlénky pronáší; tu vedle poklesků tvaroslovných a skladebních také mnoho neladných anakoluthů se vyskytuje. V časování se chybuje dosti zhusta, na př. prosejí (157.), předložejí (Přípis XIII.), držeje stranu (493.), mysleje (568.); ve sklonění: papežmi a kardynálmi (568.), tábořmi (724.), třích předků (623.); ve skladbě vůbec: jiný spisy (Přípis XIII.), celý knihy (Příp. XVI.), pouhý Čechy, svý vlastence (Předmluva str. 4.), mnohé města dobyl (10.), země oné opanované byli (11.), mimo s gen. atd. atd.



Paměti Jiřího Vácslava Paroubka, někdy vikáře a faráře v Líbeznicích (1740 — 1774).

Vydal *Václav Beneš Třebízský.*

(Pokračování.)

14ho opět skrze Líbeznice těch 500 husarů k Ládví táhlo, a ti sobě komando na Mělníce udělali.

18. husarů 25 táhlo na recognici k Ládví.

19. husarů táhlo 25 na recognici k Ládví a ti k faře přirazili, chleba a pivo žádali. Páni officíři kafe neb vína.

21. Francouzů 7000 bylo na furáži, kteří dosahovali nahoře k Březnovsi a tu dole k Bořanovicům, až k mezím pakoměřickým, na které jsem se s okna díval. Bože, chraň takových více vidění, kdež všechno šmahem sekali.

25ho přišlo komando husarů k faře mé královských a tu jeden cornet, jménem Radič jednooký, chtěl mermo vyzpytovati, zdaž jsou tu byli Francouzové, a když mu lidé povídali, že ne, přijel k faře a ptal se mne s p. paterem Maximem ord. s. Augustini, který u mne zůstával, zdaž my o tom také nevíme. My jsme povídali, že ne. Odpovídal, že tu žádný poctivý není, ani že žádného svědomí nemáme a že budem těžce odpovídat před Pánem Bohem, ale my jsme mu pravili, aby on jen měl takové svědomí, že lehce projde, kdež jsme skutečně nic o Francouzích nevěděli.

26. na den sv. Anny husarové chytili ovcí panských na 100 a mně také jednu vzali na pastvě. Stále ty dni husarové projížděli.

29. v neděli vyšlo na 7000 Francouzů na furaži přes most u Troje a táhli právě k nám na naše pole. Ráno právě cornet Radič královský husar přijel ke mně se 12 muži a ptal se na Francouze, v tom kouknu s hůry s okna na Ládví a vidím veliké vojsko skrze perspectiv a mají bílé, červené a modré pláště a povídám tomu cornetovi, že jsou tam vojáci. On tam jede, a když se zpátky navracoval, oznamoval, že jsou to insurgenti uherští a že se mu stal casus. Když se k nim blížil, ti z Ládví poslali proti němu komando se 20 muži na recognici, a když se blížili k sobě neznajíce sebe, jeden jeho voják že natáhl zbraň, ta ale že mu selhala, v tom že uhersky křičeli druzí na to z Ládví komando, kdo jsou oni? a odpověděli, že jsou královští. Tu byla teprve radost. To ale znamenati sluší: uherští husarové nazývali francouzské husary kuruce, a francouzští husarové nazývali zas uherské labance.

Na to když ti Francouzové na nás šli na furaže, potkali se tu v Ládví s těmi Uhry, tu se do sebe dali. Já měl jsem ranní mši sv., kdežto po ní jsem vedl processí k sv. Anně do Břežan. Tu jsme slyšeli ran nesčíslných, však nevědouce, co je to.

Nějaký Bilany a Cyraky, obrstové uherští, zůstali na place, a mnoho Uhrů, též i s druhé strany Francouzů nepovědomý počet. Dlouho to trvalo, až naše rejtharstvo královské k pomoci táhlo. To shlednouce Francouzové prchli, utíkali, s mostu jeden druhého do vody u Troje házeli a strkali s během náhlým. Husaři až nad ně na kopce u Troje doráželi a trubami victoria vytrubovali.

Potom uherští husaři se rozjížděli, lidi obírali, rabovali. P. faráři bohnickému, p. Janovi Frišovi, zasloužilému skrze 7 let missionáři, skoro všechna mobilia pobrali. Ovec na sta jim nestačilo, truhly, šaty, lidi svlékali. Já nemaje stání v Břežanech po kázání jsem se domů odebral, aneb ať řeknu, po zpívané mši sv., kterou jsem měl. U večer s p. Pavlem Tymou, sedlářem líbeznickým, šli jsme na pole k obilí se podívat. Když se navracujem od Měšic ze Slatin, právě u louky Kasalického skrz oves jede husar král. proti nám, za ním jiní 4. Ten vytaženou pistolí míří na mne křiče: „Gib her 10 Dukaten, gib her 10 Dukaten!“ „Warum?“ řekl jsem já: „ich habe keine Dukaten, was soll dieses bedeuten mit der Pistole, ich bin kein Francouz, ich bin ein plebanus von diesem Dorf, wo ihr her kommet. Scis ne latine?“ „Scio.“ — „Quare petis a me pecuniam, ego exivi ad agros meos, pecuniam non habeo, eatis mecum domum, dabo vobis edere et bibere.“ „Nos nolumus bibere sed pecuniam, des nobis 8 aureos, 6 aureos, 4or, duos, ergo 2 fl.“ Dixi: „non habeo; sed 1 fl. dabo vobis, veniatis mecum domum.“ „Nos non ibimus retro sed cras veniemus.“ Tu na p. Pavla doráželi, aby on dal. Já ho vymlouval, že je chudý řemeslník, že byl voják, že nic nemá. Když byl vojákem, řekl on, tedy peníze má, dostal paity. A když se sjeli uhersky k sobě mluvíce, teda ten žádal furiant, abych mu dal nějaké svátosti neb reliquie, aby byl fest neb zmrzlý, aby se ho kulka nechybila. Já mu slíbil, aby ráno přišel. Tedy nás pustili a ptali se, kde tu nějaký žid zůstává. Já odpověděl, že byl ve Zloníně, ale že je pryč, neb on se do Brandýsa odstěhoval dávno, nebo všude židy po království rabovali. A tomu Zlonínskému jsem mluvil před 14 dny jdoucímu okolo fary, aby se měl na pozoru, že bude vyrabovaný. On smíchem mi odpověděl aj! ajej! já budu vyrabovaný od husarů, nebojím se nic. Dictum factum. Za tři dni na něj přijeli, pobrali co měl, svázali ho, tak že sedláci 20 zl. mu půjčit musili, aby puštěn byl.

30. Ráno přijelo těch 5 husarů na mne k faře, já jich ale do fary nepustil, ale s okna latinské kázání jsem jim dělal, co se to opovážili mne na cestě attrepirovat, že k tomu nejsou posláni, aby přátele a domácí soužili, a kdybych na ně šel do tábora žalovat, tak mně ležení jmenovali, že by právo vojanské nad nimi držáno bylo. V tom jeden za druhým se tratil, a pravili, že jsou byli opilí. Ten přece sám poslední furiant zůstal a prosil, abych mu to odpustil, že se mu to jak živ nestalo, že do své smrti nechce to víc učinit, jen abych mu dal svátosti neb reliquie a na kořalku. Teda dal jsem mu reliquie a asi 33 kr. v papírku landminců.

Téhož dne p. baron Ryvej laitnant byl u mne u jídla husar. Ty následovní dny ustavičně husarové projížděli a ovce brali.

Augustus. Ten měsíc oblehla naše královská armada celou Prahu, jichžto se počítalo 62.000. Na Bílé Hoře hlavní ležení, v Podole Uhři a Charvati; ve Hvězdě děla polní a pixmistrové, táhlo se vojsko až k Zbraslavi.

Na druhé straně Uhři, i některé česky regementy. Corpo reservo Excell. p. hrabě Badiany v Kundraticích. Tudy až k Prosyku Uhři, banduři v Libni.

Tu přišla Praha k zavření, vycházelo množství lidu z Prahy, ale bez passu žádnej; naše mil. vrchnost Jeho Excell. pan hrabě František Václav s Excell. paní hraběnkou Kateřinou, rozenou Schönbornovou, dva mladí páni Franc Antonín a Fridrich, též Excell. p. panímáma p. hraběte Alžběta rozena Kinde a sloužící ven přijeli, a to s velikou těžkostí.

Jejich Excell. p. p. hrabě Karel Kolovrat, apellač. president přijel do Líbeznic s svou paní, a to s velikym strachem, nemaje nic na hospodě k dostání, poslal sem mu pečenou kejtu telecí, velikej vděk sem mu učinil, také byl můj někdy patron v jisté akcí.

Začali naši z děl střílet do Prahy, před tím ale stále šarvátky byly okolo Prahy, kdež naši z vinic Francouze do Prahy sháněli. Též i z Libně banduři a z hamru Francouze vypudili a hamernu zapálili.

Udělali si též Charvati s Wurmbrandským regimentem baterii na Žižkově, druhá byla na Velehorské vinici, třetí nad Závěrkou atd. atd.

Téhož dne jel jsem do ležení hlavního na Bílou Horu s p. P. Schmidem na ten čas poručeným administratorem Ďáblickým. Nebo se stalo, že Vel. p. Jan Střecka, administrator Ďáblický, jedouc s svým správcem z Hloupětína na cestě byl vzat od Francouzských husarů a vezen do invalidhausu, tam byl asi tři dni. Potom na Hradčana do Prahy na rathaus a tam byl u vězení asi 14 dní z příčiny té, jakoby královské vojsko v Hloupětíně přechovával, však zas byl puštěn, ale v špitále ten čas zůstati musel. Byli jsme v tom lagru puštěni do Hvězdy, kdež 50 děl polních polovičních cartonnů pospolu stálo, ještě právě asi 2 spravovali, co jim při výpadu Francouzové zatloukli. A tu povídali, že je večer do hlavní baterie povezou, a ta byla pod Závěrkou proti Strahovské bráně. Bylo tam ještě na 70 a více děl jiných, saských, pruských jim pobraných Pum, moždýřů, granátů nepřemoženě, ale toho nepotřebovali, též i na řetězích kule. A tak, když jsme to viděli a vína sklenici 1 žejdl. za 17 kr. vypili, které hrubě kalé nebylo, ale Jirkovské pivo šmakovalo, zas ten den jsme se domů navrátili. Bylo tam ovšem ten šik a ležení vojensky pěkně v pořádku viděti. Ty dni ustavičně bombardirovali a Francouze do Prahy sháněli.

11. In vigilia Assumpt. šel jsem do ležení uherského. Přijda na Prosik, tam první šik stál uherský, potom pod Vysočany druhý a tak vždy dál a dál; Francouzské ležení bylo na ostrově velkém, malém etc. okolo Holešovic, v císařském mlýně ve Voboře etc. Když jsem se domů navracoval k večeru, naše královské vojsko táhlo 5 kusů po 8 po 6 koních k té hrušce nad Ďáblice od Letňan a zůstali tu stát u Ládví až do noci, sice byli by je Francouzové shlídli. V noci pak je vtáhli až do toho hájku nad Trojou.

15. Ráno na Nebevzetí Panny Marie v 5 hodin začali do Francouzů z 5 baterií z děl bouchat, a těch ale neviděli v tom hájku, a ta byla nejbližší nad Francouzi, jen přes vodu blízko Bohnic je to. První rána vyšla od Závěrky, druhá z vinice Šelhornovy, třetí ze Žižkova, čtvrtá z Libně a pátá z toho hájku. Tu potom víc a více z toho hájku Francouzové jak syslové z celtů a stanů vykukovali a úprkem do Prahy se hrnuli, kdež na druhé ráno ani jednoho víc venku nezůstalo. V tu noc pěkné stavení Čer-

niské vinice jménem Belveder, v němž komandant Broglio Francouz bydlel, do povětří Francouzové vyhodili.

Tu teprvé začaly pumy a kule do Prahy lítati, až se okna celý den na faře třásla, a to trvalo dnem i nocí až do 10. Septembris.

Praha taky tak dlouho byla zavřena, kdež veliký hlad byl, tak že 7500 koní a několik víc zabiti a sníst musili jak Francouzové tak i Pražané.

25. učinili Francouzové veliký výpad z Prahy na královské, však nešťastně. Zůstalo jich na 3000 jak zabitých tak raněných a zajatých, a to bylo po čtvrté hodině po polednách. Kolik ran z kusů dali, a kolik královští pum za ten čas do Prahy hodili, všecko v tisku vyšlo.

V Praze strych mouky pšen. toho času se platil za 20 zl.; strych mouky žitné 10 zl.; strych hrachu 22 zl. 24 kr.; žejdlík krup 8 kr.; strych čočky 22 zl. 24 kr.; strych ovsa 6 zl. 15 kr.; libra másla 1 zl. 15 kr.; žejdlík soli 17 kr.; libra másla neb přepouštěného 2 zl. 30 kr.; libra českého sýra 1 zl. 12 kr.; indian 15 zl.; kráva 300 zl.; tele 90 zl.; libra hovězího masa 1 zl. 15 kr.; libra skopového 51 kr.; libra vepřového 54 kr.; jehně 10 zl.; libra telecího 1 zl. 6 kr.; husa 5 zl. 15 kr.; kachna 3 zl. 36 kr.; slepice 8 zl. 30 kr.; kuře 1 zl. 15 kr.; pár holoubat 1 zl. 15. kr., libra uzeného masa 1 zl. 30 kr.; zajíc 1 zl. 30 kr.; citron 29 kr.; hlávka salátu 4 kr.; cibule 3 kr.; hlávka česneku 3 kr.; kelrub 6 kr.; centnýř sena 5 zl. 45 kr.; strych řezanky 36 kr.; libra oleje 30 kr.; vejce 16 kr.; žejdlík mléka 9 kr.; žejdlík smetany 16 kr.; koště 9 kr.; kůň francouzský 1 zl. 3 kr. Však naposledy velmi drahé byly, kdež jednu libru koňského masa dávali za 15 kr.

26. Augusti zapověděno v Praze zvonění a hodiny nebily.

September. 1ho zapověděna v Praze kázání.

10ho odtrhla naše královská armada od Prahy proti sucursu francouzskému k Plzni a k Teplé.

13. přestala střelba.

14. začaly bít hodiny a zvonění.

16. začala zase kázání.

18. přišel decret král., aby lidé okolo Prahy na míli pryč se stěhovali, což se stalo skrze exekuci a z Bohnic velebný pán farář Joanes Otto Friš ke mně se přistěhoval.

21. v noci šlo 600 Francouzů okolo Měšic k Mělníku.

26. po půlnoci okolo $^{1}/_{2}$ 2. táhlo 1500 Francouzů s kusy a vozy okolo mé fary k Mělníku v té největší tichosti a v hospodě dolejší jsme měli ještě husara salva quardu a všude po vesnicích salva quardy naše ještě byly, ale nic jim neudělali. Náš husar s hůry na ně koukal.

27. zase táhli Francouzové v noci s vozy k Mělníku.

29. táhli zpátky, hnali s sebou mnoho dobytka hovězího a skopového též . . . vezli, a ti je až nad Ďáblice doprovodili a přišli zpátky do Libeznic k obědu. Pěchota campírovala na lukách, rejthaři ve vsi brali lidem ze stodoly oves. U mne bylo 5 oficírů, dal jsem jim vejce, nebo byla sobota, což oni sobě velice libovali, a měli jakési prase celé pečené s chlupy a pravili „bon viant“.

30. Francouzové furažírovali v Klecanech ze stodol. Vzali správce s sebou též i pana faráře Fridricha Jinošku a všechno jeho jmění i dobytek kromě co v pokoji měl svým, toho se netkli. Seděl asi 21 den v Praze, že prý se modlil za královnu a že zdržoval husary královské. Lidu pak šlo do Prahy skrz Libeznice, že jsem jak živ neviděl jich tak mnoho na tisíce

sem a tam dnem nocí, nebo velmi všechno v Praze platilo. Rychtář z Mírovic jakýsi Novák dal pšenici strych za 9 zl. a měl jí fůru velikou. Můj chlapec tam nesl máslo na dar, v Libni mu libru mocně vytrhli a strčili mu za ni 34 kr. Ten rok okolo Prahy sedláci, kterým obilí nepobrali, mohli si jak náleží pomoci, kteří byli dobří hospodáři, neb čeládce samými dukáty platili.

October. Dne 2. právě v pondělí povstala hlůza selská do zbraně z ponuknutí pana Karla Davida, kterýž byl krajským francouzským a ložíroval v Brandýse. Ti byli sedláci, chalupníci, pacholci z Popovic, z Polehrad, z Brázdima, ze Sluh, z Mratína a ti brali lidem zbraň, pistole, flinty, podávky, rožny, vidlice, klacky a přišli na Excellenc pana hraběte Frant. Václava z Nostic do Měšic, jenž ještě spal, a chtěli na něm zbraň, on jim dal dva dukáty, 1 sud piva a jednu krávu, aby je odbyl, oni táhli s bubnem k Líbeznicům, právě když jsem šel z kostela po mši sv. Těch jsem se lekl víc než vojska nepřátelského, ale sv. Martinu hned jsem sebe i své ovčičky poroučel.

Ti přišli do vsi i na faru po třikráte dveřmi z průjezdu lezli, dal jsem jim chléb, pivo a sýr a chtěli na mně zbraň, já ale neměl jsem nic. Líbezničtí ale sousedé nechtěl žádný s nimi, že až přijde další poručení, a tak dál již nešli, neb se jim to u nás hned zkartilo. Táhli tudy Francouzové, ti se jim smáli.

Šli také do Pakoměřic i do Břežňovsi, napadli purkrabího a obročního libeňského na cestě, ty vzali do presonu a vedli je k nám do Libeznic, že tu mají generala. Když přišli k faře, oni na mě volali, když právě jsem dva Francouze vyprovázel, a tak jim z rukou vyšli a u mne přes noc zůstali, a sedláci k večeru domů se odebrali a tak konec vojně jejich bylo. Ale potom, když kníže Lobkovic do Brandýsa přitáhl, přišli a sepjatýma rukama kleče odprošovali.

11. Landmiliz neb české domácí vojsko s myslivci přitrhlo do Nymburka.

Přijel od husarů general Beresseny k faře mé s 300 vojska francouzského pěchoty i jezdců. Tu jsem tenkrát myslel, že budou furažírovat, dal si mě dolů zavolati a tázal se, umím-li německy, česky, a když jsem odpověděl, že ano, ptali se mne, daleko-li do Biškovic, do Brodu, do Černého Kostelce, a když jsem mu pověděl, tázal se, zdaž jsou tam královští husaři, a že obklíčili jejich 100 granatýrů, a ti granatýři utekli do panského dvora a všady si děr nadělali skrz zeď, a on řekl, že je má hledat, však kdo ví, kde již ti lidé jsou. Já obětovav mu, co v domě mám, on poděkovav sedl na koně a pravil francouzsky b o n v i l a g e t. j. dobrá ves. Tu bylo malé srdce ve mně, mysle, že bude rabuňk. Ale oni jedouce skrz ves k Biškovicům, zůstali pod skalkou stát a ohlídnouc se k Měšicům viděli stodoly, jeli tam a furažírovali panské obilí. Excel. p. hrabě právě ten den odejel v pět hodin ráno do ležení. Excel. p. p. hraběnka s mladýma pány tu zůstala, a kdyby ona tam nebyla a vlídná se jim neukázala, byli by snad všechno pobrali, ale přece něco nechali.

12. bylo 110 Francouzů v Měšicích přes noc v zámku.

21. Generalní furaž v Mratíně a ve Sluhách všechno pobrali obilí i seno i slámu. Přišli také do Měšic a do Hovoršovic, ale Salva quardia je zahnala.

14. Generalní furaž francouzská v Ďáblicích a v Břežnovsi.

*

24. Ukazovali se zas husaři okolo Prahy, Bílé Hory a Smíchova, stříleli po nich z kusů. Poštu chtěli míti u nás Francouzové, ale obrátili ji na Vinoř a Brandejs.

November. Naši královští zahnali sucurs francouzský z Čech. Lobkovic blížil se ku Praze. Francouzové rozloženi byli u Ausiku, v Litoměřicích, v Mělníku, v Kostelci Labském, v Brandýse, chtěli také do Mladé Boleslavi a do Nymburka jíti, tam ale byli myslivci, též v Českém Brodě atd.; všude furažírovali obilí a seno.

6ho Lobkovic, otec vlasti a chranitel lidu českého, přitáhl pod Říp s 25.000 okolo druhé hodiny s poledne. A Francouzové na druhé straně v 6 hodin večír zvěděli skrze špiony, hned utíkali ze všech míst a stran do Prahy.

Ti co šli od Mělníka Francouzové brali, nač přišli: dobytky, krávy, voly, svině, ovce, šaty, nábytek lidem. Skrze Líbeznice právě okolo 3 hodin s poledne táhli v hrozném blátě, to byl poloviční soudní den od řvaní, bečení, pláče a naříkání. V naší vsi vzali koní 3, krav 15, sviň 25, nábytky, peřin, šatů, mouky, vaření etc. etc., panských krav 8, ostatní vyplatili, ovcí 800. Já jsem byl na malé nitce, pořád přes zdi skákali, do chlévů se dobývali, po střechách po holubech stříleli, prosil jsem jak jsem uměl francouzsky: pardon, musje, pardon. Stálo mě to 3 zl. a 1 vědro piva, co jsem jim dal a chléb jsem právě neměl, a to trvalo až do rána, že jsme ani nespali, nebo celou noc tloukli a bouřili a lidem, co měli, brali. Vedlejší soused Šťaska přiběhl o půl noci na faru, abych mu půjčil dva zlaté, že mu Francouzové poslední kobylu s hříbětem chtějí vzíti, šel tam s ním p. pater Maximus ord. s. August. a vyplatil ji za 1 zl. 30 kr. To jsou byly komedie nevídané. Bože, chraň všechny naše potomky od takových hostí!

Na to přitrhl Lobkovic ku Praze a položil se napřed na Zbraslavi, tam odtud táhl k Brandýsu a položil se v Starý Boleslavi. Když tam přijel, upřímo šel do chrámu Božího Rodičky Boží a tam se pomodliv teprvé vešel do svého kvartýru, který měl na děkanství. Zatím pikety všude stály královské okolo Čakovic a Vinoře, a francouzští husaři v Libni a ve Vysočanech. Zápověď byla, aby se nyní nic do Prahy nedováželo.

17. Jelo koliksi sedláků od vody s obilím a moukou do Prahy, a když za Ďáblice vyjeli, šel jeden sedlák do Libně k Francouzům, aby jim sucurs dali proti královským husarům, že jim vezou obilí. Oni jim poslali 30 mužů pěchoty a jednoho lajtnanta proti těm vozům. Zatím komando rejtharské král. z nenadání k tomu přišlo, tu bylo šarmiclování, až je i rejthaři kyrysaři obklíčili, jednoho sedláka prostřelili, druhé ranili, posekali, poněvadž proti rejtharům stříleli a s Francouzi drželi, jeden neb dva vozy na místě spálili, koně pobrali, ostatní sedláky i s Francouzi do Staré Boleslavi zajaté vezli a vedli. Jeden korporal od královských na místě zůstal.

25. Královští dostali Litoměřice a zajali tam 936 Francouzů, oficírů 76 a vedli je do Uher. Ostatní dni nic tak slýcháno nebylo, než o samém rabování husarů a myslivců. Kde koho dostali zvlášť okolo Prahy, všechno mu pobrali.

Ten měsíc také Velen, Mirovice a špejchar hovoršovský vyfuražírovali Francouzové.

December. Nostri erant dislocati in quartiris hiemalibus. Auvé! zas strach nový.

2. Po půlnoci na neděli Francouzové v Ďáblicích a v Březňovsi až k Roztokám po všech vesnicích a dvořích pobrali všechen dobytek.

3. Ostatní dobytek pobrali v Ďáblicích.

4. Jeho Mil. pan hrabě Leopold Kynský jel s husary a myslivci skrz Libeznici. Téhož dne z Prosiku, z Libně etc. stáhli se Francouzové do Prahy a zavřeli Prahu.

6. 60 myslivců táhlo skrz Libeznice ku Praze. Následovní dni vždy myslivci se projížděli.

16. Po půlnoci na neděli Francouzové vytáhli z Prahy a na útěk se dali, vzali pak za rukojmě s sebou ze čtvrtého stavu pány až do Egru. Mnoho Francouzů na cestě pomrzlo, nebo ty dni velmi tuhá zima padla, mnoho jich zajali, mnoho uteklo, málo jich odešlo, garnizona toliko francouzská v Praze zůstala.

18. 800 ještě z Prahy Francouzů táhlo.

28. Právě na Mlaďátka vešli s akordem naši do Prahy na Vyšehrad. Komandant Schever francouzský vydal knížeti Piccolominimu klíče z poručení knížete Lobkovice, nebo on akord učinil.

Ty vánoční svátky leželi u nás v kvartýru rejthaři od Carafa regimentu 1. compagnie, u mne rytmajstr dole v pokoji. Již bylo potěšení k jedenkráte z bázně vysvobození. Naši královští když v Boleslavi leželi, často slámu a seno furažírovali, k nám přijížděli, ale jiného nic.

To byl rok podivný. Dejž Bože, abyste ho žádný Čech upřímný nikdy neměl.

Léta Páně **1743**. Dejž Bože, ať je šťastný! 2. Januarii vytáhli Francouzové z Prahy s bubny a praporci tak ale, že varta král. z jedné i z druhé řadou státi musela, kdežto od lidu velice byli pronásledováni, toliko uličkou po jednom táhnouti museli. Egr však přese všechno zůstal Francouzi opanován. Ten rok ukrutné větry byly, že mi okenice se třepily a lámaly.

9. April hrozný vítr byl a mnoho škod učinil. Toho roku Bavory celé královna Maria Teresia dostala.

29. dubna královna Maria Teresia do Prahy přijela, a téhož měsíce 9ho ukrutný vítr byl od půlnoci až do 4 hodin s poledne.

Máje 12. v neděli čtvrtou po velikonoci na přenesení sv. Norberta byla Maria Teresia král. korunou českou na hradě Pražském korunována.

Junii 16. druhou neděli po sv. Duše odjela nejmilostivější královna z Prahy do Lince po polednách ve 3 hodiny, dříve ale byla v chrámě sv. Víta a tam se modlila se svým vojvodou Lotringem u hrobu sv. Jana Nep. a sv. Václava, odtud šla upřímo do vozu okolo kaple sv. Vojtěcha; byl jsem při tom. J. Mil. páni kanovníci šli infulati až ke dveřům před sv. Václavem, když ji vyprovázeli.

October 15ho večer se blýskalo a hřmělo.

16ho ráno okolo páté hodiny se obloha otevřela, nebes světlo bylo, že peníz rozeznat mohl, a v tom se ukázalo nejinak než jako šipka letící, jako když je bouřka, a takové šipky jako had se v povětří kroutí. Bylo to k Slezsku hořejšímu k Rajchumberku, asi 2 Otčenáše to trvalo, množství lidu to vidělo. Bože, dejž k dobrému, nebo Prušák je ve Slezsku pánem.

December 24. Na štědrý den ráno po páté hodině procitl jsem a seznal jsem světlo v pokoji nahoře jako od měsíce. Když měsíc na první čtvrti teprvé byl. Vstal jsem a viděl jsem obzvláštní hvězdu, od níž ta jasnost

vycházela, zbudil jsem vel. pána patera Matěje, pomocníka na svátky, i podivil se tomu a že jakživ takové hvězdy neviděl, pravil, nejinak než jak od měsíce světlost šla do pokoje a na zdi. Druhý den jsme již nic neviděli; když jsme šli na úsvitě do Pakoměřic na Boží Hod, měli jsme penitentů 490.

Léta Páně 1744. Januari 7ho v stav sv. manželstva potvrzeni byli v Rakousích v městě Vídni vojvoda (tit.) Karel z Lotrinku s Annou Marií arcikněžnou z domu rakouského, sestrou královny uherské a české Marie Teresie, ona učiněna řiditelkyní Španěl a Nidrlandu. Dej jim Pán Bůh všemohoucí štěstí a dlouhé dobré panování. Na to jeli skrze Prahu spolu 27. Februarii, zůstali tam tři dni, v neděli po poledni odjeli k Drážďanům. Téhož roku, a jak slyšet bylo, že již předešlého roku 14. Decembri vidána byla kometa v jiných zemích. Zde ale v Čechách někteří ji viděli o vánočních svátcích, ale k veřejnému vzezření přišla měsíce Februarii. To jsem já viděl, když u večer jasno bylo každý den, když jsem ven vyšel z fary tři kroky ze dveří ku kostelu, spatřil jsem ji, totiž hvězdu ocasatou, byly okolo hvězdičky. Ta vycházela soumrakem a trvala až do 9 hodin. Potom zašla za vrch. Ukazovala se až do postu na večír 19. Februarii. Potom rychlostí svou předběhla slunce a vycházela s dennicí několik dní, v poledne se ztratila; neviděli jsme nic než toliko po půl noci sloupy od východu hledíc od Líbeznic podle kostela, zrovna vystupovaly rozličné barvy, na konec červeny a krvavy. Dej P. Bůh na všechno dobrý. Toho roku panovala planeta Mars, smrtonoš, od polou roku spolu Venuše.

Téhož roku 21., 22. a 23. Februari v Tulonu na moři Francouzové se Španěly proti Lobkovici knížeti posýlali 30.000 pomoci do Vlach. Angličané s král. spojeni čekali na ně na moři, a když vytrhli, takový boj byl, že lidé na ně hledíc a ten zvuk a oheň vidíc, nejináče než propast pekelnou sobě býti mysleli. Angličané měli 2080 kusů na 80 šífech. Co neměli také Francouzové a Španělové! Nyní sobě pomyslit, co to za břekot a oheň nemusel býti. Tulon byl míli země vzdálen od té bitvy, a toho zdi i domy se třásly tak, jakoby někdo na hrušce hrušky třásl. Francouzové tu jsou potlučeni se Špaňhely, i šífy spáleny, dva se potopily, 8 zajatých; co za škodu při tom — to si můž pomyslit. Ty dny v Čechách takové byly větry, že jsem celou jednu noc nahoře v pokoji spáti nemohl, vždy jsem myslel, že něco se zboří a rozpadne, a hned jsem pověděl, že jsou boje a bitvy někde na světě k západní straně.

Téhož roku 1. Aprilis ve středu před zeleným čtvrtkem byla jasnost na obloze nebeské na půlnoci okolo 9. a 10. hodiny v noci od Žitavy až za Drážďany, jakoby slunce zacházelo neb měsíc svítil. Šla od toho jasnost po zemi, a tratilo se to k západu slunce.

3. Aprilis se na Velký pátek blýskalo, a potom druhý týhoden hřmělo. Byly teplé svátky. Toho roku v zimě zahnal Lobkovic kníže Jiří Kristian Špaňhely ze Vlach až do Neapoli.

Měsíce července princ Karel z Lotarinku přešel s 60.000 našeho lidu řeku Rejn, ztratil 18 mužů, 17 se jich utopilo a jeden toliko zastřelen byl, a zahnal Francouze až k Štrasburku, pak kusy a všechno ležení opanoval.

7. dne Juni v neděli v noci na pondělí usnul v Pánu v Praze v děkanské residenci na zámku vysoce důstojný a vysoce učený pan Jan Václav Mauricius Martini, děkan kapitolní, géneralní vikář, doctor písma sv., svatý a učený pán, horlitel v rozmnožení církve Boží přes 10 let, arcibiskupství pražské každoročně po dílích visitoval, náboženství sv. křesťanské štípil, na

katechismus bedlivě a starostlivě nalehoval. Pod ním se začali církevní misionariusové, z nichž já nehodný taky jsem byl v počtu třetí. Tři léta jsem v tom pracoval, potom mě ten dobrý a spravedlivý pán sem na tuto faru libeznickou recomendiroval.

Mnoho on vystál protivenství na tom světě, jak on mně, když jsem s ním po visitacích jezdíval, oznamoval. Semper in violento (sic) fui et sum, říkával, o němž by mnoho psáti a povídati se muselo, toliko to oznámím. Když jest roku 1740—1742 etc. ta hrozná vojna o českou zem byla, a Albrecht kurfiršt bavorský v Praze byl, teda z poručení p. p. arcibiskupa pražského Jana Mauricia Gustava, nechtěje dopustiti světských rukou, sám otevřel truhlu sv. Jana Nepomuckého a z páteře nějaký kousek reliquie na coul králi prohlášenému Albrechtovi vyňal; třikrát ke mně vzkázal p. arcibiskup, řek on mi, než jsem to udělal. Na to když nejmilostivější královna dědičná zas Prahu a zem obdržela a korunována v Praze byla, žádán (snad: žalován) byl, že by celé rameno byl vzal a Bavorovi dal; královna dala sv. ostatky otevříti k uctění. Očitě viděla, že by ta věc tak nebyla. V tom, že tu lidská nenávist potlačena byla přednešen (obviněn) zas v tom, že když Bavor sněm v Praze držel, že on jakožto prelát řekl... duchovenstvu v příčině daní: nos juravimus corde et ore, z kterýchžto příčin on ad exilium ven z Prahy vypověděn, též i p. p. arcibiskup, pan probošt Jiří Zdenko z Modliškovic. A to před příjezdem královny Marie Teresie. Když ale při komisi, jež v Praze držána byla, jeho věc předsevzata byla, soukopové přísahat na to své udání měli, od přísahy odstoupili, a tak on za nevinného uznán byl. V tom ale ještě jako absolutorium, že ještě od královny odepsáno nebylo, před sv. Janem Nepomuckým u vigilii strojíc se on ze svého dvorce Kovár do Staré Boleslavi na pouť jeti, alteraci zimničnou dostal, která se smrtelně rozjitřila. On žádajíc komisi, aby u své residenci pořádnost učiniti mohl, do Prahy puštěn a přinesen po učiněnym kšaftu pobožně v Pánu usnul, jehož jsem i k hrobu z povinnosti mé doprovázel, jehož dobří velice želeli a chudí otce svého oplakávali.

Toho roku měsíce června k vyzdvižení přišlo zemský vojsko neb landmilic v českym království v Moravě a v Rakousích, ze 4 usedlých musel se 1 chlap dát. Tak na zdejší panství přišlo $7^1/_2$ chlapa. Měli lemovaný klobouky bílými kalonky, drylichovy kabáty, červený vyložení. Sešlo se jich do Prahy přes 11 tisíc. Ostatní do Egru neb Chebu a jinam. Kaprálové měli celý soukený šaty.

Toho roku často slyšet bylo o Brandeburku, že by chtěl do Čech padnouti, pročež královna Maria Teresia, aby ty řeči zamezila, vyslala legáta k němu a na jeho mínění se dotazovat dala. On podruhé ji pokojem ubezpečil, a mír, za kterej Angličané a Holandři královně ručili, svatosvatě s ní potvrdil, a to s tím vzkázáním, aby se nic o něm nedomnívala, ale bezpečně aby ten lid, ktery v Čechách na slezských hranicích stojí, k své potřebě jinam obrátila. Bylo pak tam lidu 3000 regulirovaných Varasdynů. Načež když královna s tím lidem tam odsud hnula, který jsem já skrz Prahu měsíce máje maršírovat spatřil:

6. Augusti srazil pruský král Fridrich 80.000 lidu a s jednou kolonou k Slezsku, s druhou od Žitavy, s třetí od Litoměřic, 25. téhož do Čech vrazil, maje s sebou kusů neb děl polních i velkých 300, vozů 4000. K Brandejsu přitáhl 30. s jednou kolonou 31. ku Praze.

29. v sobotu téhož měsíce spatřen byl večer jako mrsknutý prut od Slezska na obloze. Nebe se rozmrštilo a na konci ten prut krvavý se zdál býti.

Když Prus do Čech táhnouti začal, naše landmilic vtrhla do Prahy, kdež s regulírovaným lidem na 16.000 v Praze se nacházelo. Comendant byl v Praze nějaký Harš, pravili, že je kalvin. S ním byl starý Ogylvi pražské garnisony comendant. Jejich Excel. pan hrabě Galš a pan hrabě Kinský vzali korunu a jiné klenoty a odjeli s nimi do Vídně. Naši husaři brali skopový a hovězí dobytek z Brandejskejch vesnic i jinde a honili jej do Prahy, zde ale jsme jich neviděli.

September. 2. téhož udělal pruskej král v Libni most k Holešovicům ze svých lodí, které s sebou přivezl mědí okované. Ty dni oblehl Prus svým vojskem celou Prahu, kdež časté šarmicle bývaly, nejvíc pak u Berouna se zaneprazdňoval, neb tam královští naši pasy drželi a znamenitý magacin měli, ale velkou ztrátu tam trpěl a nic nedokázal.

5ho v sobotu okolo půl noci chtěl šturmem u Nové brány na Prahu udeřit, ale byl odehnán. Ráno lidu pruského jako modrého sukna okolo šanců leželo.

General maršal pruský byl Exc. Schwerin, ten ležel v Libni a jeho plnomocník byl žid Levín, tomu naše panství magacin skládalo a na přijití generalovo adjutantovi 60 dukátů dáti muselo.

Král sám měl svůj stan v císařské voboře, v ty dni když svým bratrem, jiní praví bratrancem, Vilímem podle té vobory se procházel, piksmistr z Prahy k němu dělo namířil, v tom ten Vilím ustoupiv, na místo, kde král stál, totiž z pravé strany na levou, kule přišla a na místo krále Vilíma trefila, též za ním paže jeho a rajtknechta jedním rázem přerazila. Ten Vilím byl potom do Berlína vezen; z čehož se král velice zarmoutil a na Prahu velice rozlítil.

9. Hned baterie dělal jak proti Žižkovu, tak proti šanci Belvederu a v tu noc toho šance se zmocnil, však ne bez ztráty velké.

10. Maje šanc nad Prahou, tam svá veliká děla zakopal a z nich na Žižkov k Poříčské a Nové bráně bez oddechu pálil a tu noc také šturmem Žižkov dobyl, s něhož naši, jichž tu něco málo bylo, pryč do města utekli.

11. Na Žižkov založil si kotle a moždýře pro pumy, též i na okolních vinicích, a tu s nimi do Prahy házel a domy bořil a pálil, kdež i Helmovy mlýny spálil. Celé dni a noci nebylo než samý hřmot od kusů a pum slyšeti, až se okna ve faře třásla.

12. Celý den střelba, u večír pak od pum jeden oheň, který jsem s postele viděl a hrůzou jsem usnouti nemohl, neb kde zapálila puma, tam on zas z děl střílel, aby brániti nemohli. V 9 hodin v noci běžel k šturmu, ale ze šanců z malé zbraně mu odporovali, až sem to slyšet bylo, a ráno přes 2000 jich okolo šanců leželo; to se pořád i v neděli konalo.

14. Umenšilo se bouření. Pravili, že se jedná o vydání města, poněvač našim žádná pomoc nešla. Excell. general Bathyany stál okolo Berouna a Zbraslavi s 18.000, ale s těmi musel pasy hájit, nemohl se proti takovému množství hnout. Princ Karel za Rejnem se 70.000 právě na druhý den chtěl bitvu védsti s Francouzem blíž Štrasburku. V tom přijel kurýr, aby do Čech k nevěrným hostům se obrátil, což když ihned učinil, však pro vzdálenost na cestě se prodloužil, Prus nemile v Čechách hospodařil, veliké magaciny vybíral.

Co se ale lidu jeho dotýče, dospělý a pěkný byl, však ale že skoro všechen mocně braný byl, srdce k bojování neměl, pročež když sem mašíroval, do stodol a do stavení je zamykat rozkázal.

16. Praha z příměří vydána byla. To příměří bylo velmi směšné, nejináč než sobě Prušáci jej postavili, všechno vojsko zajaté vzali a židi, . . . aby chráněni byli výslovně postavili.

18. Udělali sobě Prušáci proti Nové bráně u samých šanců baterii a tam z děl velikých . . . v šancích sobě dělali a do nich stříleli. Našich komendant již několik dní děla ze šanců dal svézt, aby prý je neroztloukli nepřátelé a vojsku zapověděl ránu dát, ani jim nedopustil, aby mohli ven vypadnout neb pryč skrz nepřítele se prosekat, z čehož rozličná domnění prošly, poněvadž takové divné věci se dály a tolik tisíců lidí zajato bylo.

Téhož dne vojsko nepřátelské do Prahy vrazilo. Naše vojsko, které větším dílem na Malou stranu se salvirovalo, s tím pojištěním, že Malou stranu hájit budou. Před sv. Janem most byl překopaný a zapalisatirovaný, všechno do zajetí (sic) vzalo. Náš lid zbraň skládal, ručnice o zem tloukl a v nic obracel.

20. Landmilic a některé Uhry vyvedli ven na Špitalsko, a tu ti, kteří byli okolo Prahy známí, nesouce jim jiné kabáty, domů se dostali. Z našeho panství 7 se navrátilo. Tu jich mnoho set na ten spůsob prošlo. Na druhý den vedli je do Brandýsa, tu opět mnoho set tak k vysvobození přišlo. Některé i za ženy strojili a tak vycházeli. Když je vedli za Vinoří okolo rybníka, mnozí do něho skákali, po nich husaři pruští ohně dávali a jednoho neb dva na místě tam nechali, až od zajatých oficírů okřikováni byli, že nejsou žádní psi, že se jim to také může státi, co oni činí. Tam odsud je vedli ku Kolínu a dál k Jaroměři a k Slezsku a tu mnoho tisíc se jich ustranilo, tak že ledva 4—5 tisíc jsou posledně na místo dovedli.

18. Prus po přijaté Praze hnul se ráno s celou armádou a táhl k Bílé Hoře a k Berounu na to v sobotu.

19. Nevím, co mu do uší přišlo, obrátil celou zas armádu a táhl skrze Prahu Bruskou branou a Žitnou ven ke Kundraticům a tam ležení rozbil. Do toho ležení naše panství muselo pod vojáky 4 koně dát, které jim platil 1 kus à 45 zl. Tam odsud následující dni pořád k Benešovu se ubírali.

22. V tom marši na přední vojsko naši husaři a rejthaři mezi Pyšely v lese udeřili, dva celé regimenty Prušáků porazili, zajali a různo rozehnali. Naši pak pořád u Zbraslavi a Berouna pasy obsazené drželi.

24. Opět 800 naši u Benešova porubali. Ty následující dni stále Prušáci dál k Táboru, k Vltavo-Týnu, k Českým Budějovicům a až za ně s celou armádou táhli. Ty dni ještě pořád vojsko pruské s kusy velikými skrz Brandejs do Prahy táhlo. Však v Praze velmi lacino bylo. Pšenice 1 strych 2 zl. 18 kr., žita 1 zl. 45 kr., ječmen 1 zl. 24 kr., oves 54 kr. Též i masa dosti bylo. Po otevření Prahy ovce za 7 kr., kráva tam byla za 1 zl. z těch zavřených a vymořených. Furáže v hojnosti i ovoce, kdež toho roku bylo Boží požehnání na všem i na vinicích. Prušáci měli u Prahy přísnou zápověď, aby ovoce nejedli, neb množství ouplavici dostalo. Kořalka napřed v jejich ležení platila, 1 žejd. 12 kr., potom 7 kr. (Pokračování.)

Drobnosti historické.

XVII. Příspěvek ku válečným přípravám roku 1490.

Sdělil *Karel Köpl.*

Roku 1490 v polovici měsíce června chystal se král Vladislav táhnouti na pomezí bavorské pro zamezení výtržností, které se zde dály od některých Bavorů. Z tažení toho zdá se však, že potom sešlo (Palacký V. 1. 305.) pro jízdu do Uher; nicméně v archivu Budějovickém zachovaly se dva listy, jež ukazují, že se pilně k němu strojilo. Listy tyto zní následovně:

1. Mudrým a opatrným purgmistru a konšelóm města Budějovic Českých. — Službu ꝺc. Král J. Mť, pán muoj milostivý, ráčil mi jest Vám poručiti psáti, jakož Vám již vědomo jest o hotovosti vojenské, kteráž z rozkázanie J. K. Mti po vší zemi předsevzata jest, J. K. Mť ještě mi Vám poručiti jest ráčil o též psáti, abyšte tu hotovost tak před sebú měli. A jestli že by pak takovým zpuosobem taženie nebylo (sic), ale abyšte také k tomu i s jiezdnými hotovost měli a podle J. Mti jezdecky abyšte vypravili pro J. K. Mti dobré a užitečné i této vší koruny a také sobě ke cti. A berně od Vás aby byla bez meškánie J. Mti poslána, to s pilností opatřte beze všech odtahuov. Datum Pragae feria IIII. in vigilia Ascensionis domini (19. května) anno ꝺc. XC (1490).

Albrecht z Leskovce
podkomořie královstvie Českého.

2. Adressa jako nahoře. — Službu ꝺc. Král J. Mť, pán muoj milostivý ráčil mi jest Vám rozkázati psáti, což se té pomoci dotýče, kterúž jste J. Mti podle svolenie vší země poslati měli, že J. Mť s pilností jest přikázati ráčil, abyšte konečně to s sebú vzeli, když vojensky k J. Mti přijedete k Ústí, jinak toho nikoli nečiníce; a zvláště znajíce již takovú J. Mti přieliš pilnú potřebu toho býti, abyšte toho pro nižádnú věc neobmeškávali. Datum Pragae fer. VI. post Viti (18. června) anno ꝺc. XC (1490).

Albrecht z Leskovce
podkomořie královstvie Českého.

XVIII. Snešení všech měst království Českého v Praze roku 1516.

Sdělil *Karel Köpl.*

Zápis ne nedůležitý tuto ponejprve vytištěný, nachází se v Budějovickém archivu městském nedatovaný. Vepsán jest na prvém listě knihy: liber contractuum et transactionum civilium, založené v březnu roku 1517.

Kontrakt, který hned po zápisu tomto v knize se náchazí, má datum 26. března 1517. To by vedlo ku domněnce, že „Snešení všech měst“ také do r. 1517 přísluší. Nám však zdá se, že spíše mysliti sluší na rok 1516. Neboť dle Palackého (V. 2. str. 316.) „po sjezdu Benešovském měla také města porady v Praze tři dni trvající, ohledem na rokování se stavy panským a rytířským, kteréž mělo se dáti dne 11. srpna. O průběhu a výsledcích tohoto není nám nic vědomo; známeť jen uzavření, kteréž dáno bylo jednatelům městským za instrukcí.“ Palacký instrukcí tuto otiskl dle cedule pocházející z archivu Budějovického. — I nestojí nic v cestě domněnce, že „Snešení všech měst“ stalo se následkem oněch svrchu zmíněných třídenních porad v Praze. Ovšem, není také vyloučena možnost, že „Snešení“ stalo se teprv v listopadu nebo v prosinci 1516, kdy na dvoře královském stal se obrat v neprospěch měst a Rendl propuštěn z podkomořství.[1])

Dokonalejší určení času jiným a bližšímu vyšetření pozůstavujíce, nemůžeme nepodotknouti, že „Snešení“ obě záslužné práce J. Čelakovského („Úřad podkomořský v Čechách“ i „Obnovování rad v královských městech v Čechách“) platně doplňuje a jest zajímavým příspěvkem ku dějinám městského stavu vůbec.

Zníť pak doslovně takto:

Zuostánie všech měst královstvie Českého v Praze.

Item, co se rady sazenie dotýče, buď tento pán podkomořie a nebo ktožkolivěk jiný přijeda chtěl by radu saditi, tehdy oznámiti jemu starodávní naši zvláštnost a obyčej, že jsme nikdy člověčenstvie dědičného neslibovali než přísahu obyčejnú jsme činili k konšelstvie a to ještě (giesstie) neodpierame, neb jest to na nás za nedávných časuov znova vymyšleno, čehož jsú předkové naši nečinili i žádati toho, abychom přitom zachováni byli. Nechtěl-li by pan podkomořie nynější a nebo ktožkolivěk jiný nás přitom zuostaviti, pověděti Jeho Milosti, poněvadž to jináč býti nemuož', že my toho dopustiti se nemieníme a v tom státi déle nemuožem, a za to prosíme, že přitom zuostaviti nás ráčíte. A pakli by vždy nechtěl nás přitom zuostaviti, tehdy odpověd učiniti, že my se v jiné nemieníme dáti.

Item, což se příjezdu páně podkomořího dotýče o rady sázenie s jeho čeledí jej chovati vedle možnosti tak, jakž na úřad jeho přileží, stravú obyčejnú opatřiti; než což se jiných lidí, kterejž by s sebú přivedl aneb k sobě zval, dotýče, za to žádati, aby nás jimi neobtěžoval, nebo toho povinni činiti nejsme, abychme je na svuoj náklad chovali.

Item, což se dotýče oprav zbrojí, sedl, úzd, kovánie koní oc všech jiných věcí, aby toho žádné město nečinilo pro žádnou přiezeň ani přátelstvo, ani (snad: aby) se i na jiná města neuvodily k budúcie k škodě tudy i jinudy, abychom se uvarovali zbytečných škod, kterémiž nás obtěžovali mimo naši všicku povinnost.

Item, což se osob na úřad rady volení dotýče, žádati vedle starodávní zvyklosti, abychom byli zachováni tak, kohož rada stará dá naznamenané a napsané, aby z těch rada sazena byla, kto se koli jemu zdá z těch napsaných a jináč nic; neb osoby táž rada zná, kteříž jsú hodni k tomu úřadu, lépe než ktož jiný.

[1]) Příspěvky k dějinám českým za Vladislava a Ludvíka v Č. Č. M. 1882 str. 217. a násl.

Item, jakož sobě za obyčej vzel pan podkomořie Jeho Milost, kohožkolivěk sobě povolá za volence vedle obyčeje dvú osob, ty aby k němu šly, aby radu vybraly: viece se toho nedopouštěti, než kohož by jemu stará rada dvě osoby jmenovala s staršími spolu, ty panu podkomořímu buďte za radu.

Item, pan podkomořie anebo ktožkolivěk jiný přijel by rady saditi, aby ji bez prodlévání saditi, za to žádali [2]) podle svrchupsaných artikuluov; jiných pří cizích nebo domácích mimo tuto potřebu aby neráčil vtrušovati; než když radu osadí, že jeho déle povinni chovati nejsme. Pakli by ktožkolivěk potřeboval úřadu jeho přitom příjezdu, opatř jej na svuoj groš a náklad; a my na každú osobu právo pustíme, aby práva byla podle obdarovánie a svobod našich a jináč žádná osoba mimo své právo sazena (snad: souzena) ani kam jinam potahována aby nebyla.

Item, toto všecko mezi námi městy všemi aby bylo zachováno, žádný aby toho nepřestúpil pro své i všech měst nynější i budúcí dobré, pod pokutú, tak jakž jsme se o práva zasadili; neb aby každý věděl, že jsú již sobě vzali za obyčej, že přijedúc k nám do měst vejprosy na statky pro lecjakús věc (sic)... [3]) i chtie nás súditi podle svého zdánie mimo práva naše.

XIX. Erbové řemeslníkův Pražských. [1])

Sdělil *Karel Köpl.*

Kdyby nový král do Prahy jel, tehdy každý řemeslo jmá svuo korúhev jmíti pod svým erbem a znamením a vyjíti proti tomu králi novému.

Item, *řezníci* jmají napřed jíti a na své korúhvi červený jmají míti lev bez koruny o jednuom ocasu a na druhé straně té korúhve jmá býti namalovaná mříže, jenž nad bránou visí (wiessij) a s obú stranú oděnec, an je seká sekyrou. A ten erb jmají od krále Jana Slepého. Nebo když jest před městem stál, tehdy jsú řezníci bránu sekyrami vyrubali, aby jeho pustili do města.

Počítají se pořadem řemeslníci:

Zlatníci jmají míti korúhev modrou a v ní kalich zlatý, a k tomu na druhé straně štít bílý v něm tři štítové červení. A pod korúhví jmají jíti maléři a štítaři.

Platnéři jmají míti korúhev zelenú a na nie oděnec v ostrouchách mečem i ve všem odění zavřeném. Také pod tu korúhev zelenú slušejí brnieři, jehláři, kováři, uzdaři, rimaři, pasíři, měšečníci, tobolečníci, mečieři, truláři, zámečníci.

Kožišníci mají jmíti korúhev červenou a přes ni štrich běliznový. A s nimi jmají jíti: jircháři, rukávníci i také všickni, kdož kuože barví.

Krajčí mají míti korúhev modrú a na ní jmají býti kraičierské nuože. A (s nimi mají jíti): postřihači a valhéři.

Nožieři jmají míti korúhev červenú s noži. A pod tu sluší: čepelníci, nožíkáři a šlajféři.

---

[2]) Správněji snad: sadil, za to žádati.

[3]) Neukončená věta; mohlo by se doplniti: činí.

[1]) Zápisek asi tak z konce první polovice XVI. století, z pamětní knihy Budějovické. — Cf. článek Rybičkův „Znaky a pečeti cechovní“ v Památkách XI., 453. a násl.

Ševci mají míti korúhev červenú s noži ꝯc.

Sladovníci jmají míti korúhev blankytnú bílú a na ní svatý Václav. Tak pod ní mají jíti: pivováři a vozataji.

Pekaři mají míti korúhev červenú a na ní calta bílá a preclíci. Pod ni sluší mlynáři.

Bečváři jmají míti korúhev bílú a na ní má býti palice pobíjecí a na druhé straně jmá býti kružidlo.

Lázebníci jmají míti korúhev bílú a na ní zelený vínek.

Súkeníci jmají míti korúhev bílú a na ní jmají krample a štětky jmíti.

Kramáři jmají míti korúhev zelenú a na ní jmají býti váhy červené.

XX. Smlouva o zhotovení věžních hodin v Kasejovicích z roku 1581.

Sdělil *Karel Köpl.*

Vejpis cedule řezaný s Michalem hodinářem, sousedem v městě Českých Budějovicích.

Já Michal hodinář, měštěnín v městě Českých Budějovicích, vyznávám těmito cedulemi řezanými obecně . . . že jsem smlouvu a projednání učinil s opatrnými panem purgmistrem a konšely na místě jich z prostředku vyslanými Janem Vrabcem, Jiříkem Zemánkem, Janem Kninským písařem jich z měst. Kasehovic. To takové projednání mé, že já dotčený Michal hodinář smluvil jsem s nimi k té obci Kasehovské hodiny na celý orloj udělati, hospodářsky spůsobiti, aby se klikou natahovaly i s provazy po skřipcích aby šly, též zvonec aby se před hodinami bicími zvoněním ohlašoval. Zvoncem se sami obec opatřiti mají. To dílo mám vykonati a udělati na schválení dobrých lidí a to do sv. Havla příštího léta tohoto (16. října 1581) níž poznamenaného, i tím způsobem do hranice velké kola skládati, jakž míra z kol velkých ode mne Michala hodináře vydána jest. Za kteréž hodiny ouřad i vobec Kasehovská má mně hodinářovi dáti 60 kop míš. a hned při smlouvě zavdáno mi hodinářovi 15 kop. — Ostatní suma pak má se mi doplacovat na terminy rozdílné; když se hodiny postaví na místo a dobře půjdou, tu se mně Michalovi hodináři dáti má 20 kop a potom od sv. Havla až do roka, když se bude psáti l. P. 82 ostatní summa má se mi hodinářovi dodati a doplatiti při témž dni a času sv. Havla 25 kop. K té summě nadepsané přidány sou Michalovi hodinářovi staré hodiny Kasehovské. Což já Michal hodinář připovídám i statkem svým to dokonati. Pro smrtedlnost a pro lepší toho jistotu a důvěření já nadepsaný Michal hodinář svůj vlastní cekryt, kteréhož k své vlastní potřebě užívám, k těmto cedulím řezaným mým jistým vědomím a svou dobrou volí jsem přitiskl. Jenž jsou mezi námi cedule řezaný zdělány i stranám rozdány v přítomnosti osob Řehoře Vrbčanského měštěnína z města Příbramě hor stříbrných a Adama Vojtíška z města Blatné, kteréž jsou psány v měst. Kasehovicích v outerý po památce Rozeslání apoštolův Páně (18. července) léta LXXXI. (1581).

Purgmistr a konšelé měst. Kasehovic mají jednu a já Michal hodinář druhou ceduli řezanou.[1])

[1]) Dle současného přepisu v archivu Budějovickém.

Nejnovější literatura historická se zvláštním zřetelem ku dějinám českým.*)

Tomkova dějepisu města Prahy vyjdou v nejbližší příští době dva svazky po sobě. Hotovo jest dílo do roku 1478, poněvadž však bylo by obsáhlo svazek příliš objemný, rozděleno ve dva, z nichž první (v pořadí šestý) půjde do roku 1461 a jest již dotištěn, druhý (v pořadí sedmý) pak do roku 1478.

Oba svazky zavírati budou v sobě historii politickou; v osmém svazku teprv dojde zase na dějiny vnitřní a část místopisnou, tentokráte obsáhlou pro veliké změny, jež staly se válkami husitskými ve všech řádech městských. — Jest naděje, že i tento osmý svazek v době poměrně krátké bude moci vydán býti, ježto nejenom všechen material jest pohromadě, ale i některé částky hotovy a vypracovány současně s dějinami politickými.

Časopis Musea království Českého 1884. Redaktor Josef Emler. Ročník LVIII. Svazek II.:

J. Goll, Jednota bratrská v XV. století (Z jakých živlů vznikla jednota. — Společenské řády její. — Doklady a dodatky); J. Jireček, Bohuslav Hodějovský z Hodějova; F. Menčík, Matouš Kollin z Chotěřiny; S. Winter, Rakovník století šestnáctého; V. V. Zelený, Tomáš Pešina z Čechorodu; Listy Jos. Jungmanna k Ant. Markovi č. 202—216 z let 1838, 16. února — 1839, 26. prosince; F. Dvorský, Dodatky a opravy k biografiím starších českých spisovatelů a k starší české bibliografii (Cember Jiří, Hájek z Libočan Václav, Chotek z Chočkova Zikmund, Kampanus Jan, Klaudyán Mikuláš, Petřík Jan, z Puchova Zikmund a Jan, Straněnský Jan, Štefan Václav).

Hinkmar Erzbischof von Reims. Sein Leben und seine Schriften. Von Dr. Heinrich Schrörs. Freiburg in B. 1884. 8°.

Vedle císaře Karla Velikého a papeže Mikuláše I. klade spisovatel za nejznamenitějšího muže IX. století křesťanského jmenovaného arcibiskupa Remešského, kterýž i jako státník, i jako správce dioecese a konečně i jako učenec a spisovatel jména sobě získal. Spisovatel jedná na základě veškerých přístupných pramenův o muži tom ve všech oborech jeho činnosti, nejobšírněji o činnosti spisovatelské na základě spisů jeho.

---

*) Sestavili: Ferdinand Tadra a Antonín Rezek.

Der Schwäbisch-Rheinische Städtebund im J. 1384 bis zum Abschluss der Heidelberger Stallung. Von L. Quidde. Stuttgart, Cotta, 1884.

Velký spolek měst porýnských a spolek panský, jakož i hrozivé poměry a konečně válka mezi nimi tvoří důležitou část dějin panování krále Václava. V knize právě jmenované vypsáno jest jednání roku 1384, kteréž přičiněním krále Václava skončilo uzavřením míru zemského dne 26. července roku 1384 v Heidelberku.

Publicationen aus den Preussischen Staatsarchiven. Leipzig, Hirzel, 1884.

Důležité této sbírky vyšel právě díl dvacátý: „Geschichte von Hannover und Braunschweig 1648—1714“, von Ad. Köcher, a sice svazek první obsahující léta 1648—1668. — Rychlé vydávání publikací těchto archivních uvádí nám stále na mysl, jak pomalu my pokulháváme v ohledu tom za ostatními zeměmi evropskými. Nutnost nového zařízení a upravení archivů státních jest již dávno u nás sice uznána, návrhy dotyčné byly sice již dávno učiněny, avšak — posud se ničeho nestalo; slibuje se nám nová kommisse v záležitosti té, nuž — přejeme si, aby brzy v život vešla a aby její práce lepší osud měla, než všecky dřívější!

Geschichte Oesterreichs und Ungarns im ersten Jahrzehnt des XIX. Jahrhunderts. Nach ungedruckten Quellen von Eduard Wertheimer. Leipzig. 1884. 8°.

První svazek díla tohoto, který právě vyšel, obsahuje mimo obšírný úvod vypsání událostí válečných i vnitřního stavu říše Rakouské až do míru v Břetislavi dne 27. prosice 1805. Spisovatel použil neznámých dosud pramenů uložených v archivech arcivévody Karla, knížete Metternicha, hraběte Stadiona, archivech státních ve Vídni, Pešti, Paříži a jinde.

Der neue Plutarch. Biographien hervorragender Charaktere der Geschichte, Literatur und Kunst. Herausg. von Rudolf von Gottschall. Leipzig 1882—1884. Svazek 9. obsahuje následující životopisy: Moritz von Sachsen. Von H. Prutz; Joseph II. von Ad. Beer; Benjamin D'Israeli, Lord Beaconsfield, von Fried. Althaus, Svazek 10.: Wallenstein. Von Bernh. Kugler; Torquato Tasso, von Otto Speyer; Napoleon III., von Rud. v. Gottschall.

Historisches Jahrbuch (der Görres-Gesellschaft). Red. Dr. Victor von Gramich. München 1884. Bd. V. Sešit 1. má následující větší články: Gramich, L. v. Ranke's Weltgeschichte; Schmid, Zur Geschichte der Gregorianischen Kalenderreform (III. Nachträge); Esser, Geschichte des englischen Grusses; Grauert, Zur Konstantinischen Schenkung. Sešit 2.: Rattinger, Dietrich's von Niem Schreiben De bono Romani pontificis regimine; Maresch, Das Jahr 1683; Hirn, Ein verschollener Convertit des XVI. Jahrhunderts. Mimo to literarní zprávy a kritiky.

Mittheilungen des Instituts für österr. Geschichtsforschung. Redigirt von E. Mühlbacher. Innsbruck. I. Ergänzungsband. Seš. 1. (1883): W. Sickel, Zur germanischen Verfassungsgeschichte; Ad. Fanta, Die Verträge der Kaiser mit Venedig bis zum J. 983; Excurse zu Ottonischen Diplomen von Th. Sickel, E. v. Ottenthal und A. Fanta; Dobenecker, die Schlacht bei Mühldorf und über das Fragment einer österreichischen Chronik. — V. Bd. (1884). Sešit 1.: Redlich, Über bairische Traditionsbücher und

Traditionen; Kapherr, Bernardus Marango; Lindner, Die goldene Bulle und ihre Originalausfertigungen. — Sešit 2.: Scheffer-Boichorst, Pipins und Karls d. Gr. Schenkungsversprechen; Kaltenbrunner, Römische Studien. I. Die päpstlichen Register des XIII. Jahrhunderts; Venturi, Eine unbekannte Marmorgruppe von Cristoforo Solari. Mimo to menší zprávy a literarní kritika.

Zeitschrift für Geschichte und Landeskunde der Provinz Posen. Herausg. von Christ. Meyer. Posen 1882. 8°. Sv. I. (1882) obsahuje tyto větší článk y: Nachricht von der Stadt Meseritz, v. Zachert; Geschichte der lutherischen Gemeinde der Stadt Posen, v. M. Bär; Johannes a Lasco, ein Reformator Polens od téhož; Bericht eines Augenzeugen über die Schlacht bei Pitschen od téhož; Die Bamberger bei Posen od téhož; Die deutsche Bevölkerung der Provinz Posen gegenüber dem polnischen Aufstand im J. 1848, v. Ch. Meyer; Friedrich d. G. und der Netzedistrikt od téhož; Beiträge zur Verfassungs- u. Culturgeschichte der Stadt Posen, v. A. Warschauer. Sv. II. (1883) Pokračování některých článků roč. I., mimo to: „Aus den Memoiren des General von Brand; Posener Gedenkblätter aus dem vorigen Jahrhundert; Die katholische Kirche in der Provinz Posen seit deren Anfall an Preussen" vesměs od vydavatele. (Cf. Sborník Hist. 1884, str. 128.)

Westdeutsche Zeitschrift für Geschichte und Kunst. Herausgegeben von Dr. F. Hettner und Dr. K. Lamprecht. Trier, 1884. Ročník III. Sešit 1.: Asbach, Die Kaiser Domitian und Traian am Rhein; Hettner, Juppiter mit dem Rad; Die Funde im Grabe des heiligen Paulinus in Trier; Wyss, Zur Geschichte der Stadt Mainz im Mittelalter. — Sešit 2.: Boos, Die politische Lage der Stadt Worms am Ende des XV. Jahrhunderts; Hübner, Altgermanisches aus England; Möller, Zu dem Denarfund von Metz; Hammeran, Zur Zeitbestimmung der Mainzer Römerbrücke. Dále literarní zprávy a kritiky.

Mittheilungen des k. k. Kriegsarchivs. Wien. Jahrgang 1884. Sešit 1.: Angeli, 1812. Die Theilnahme des k. k. österr. Auxiliar-Corps unter Commando des Fürsten Karl zu Schwarzenberg im Feldzuge Napoleons I. gegen Russland; Wiener, Das Corps des FML. Friedrich von Hotze im Feldzuge 1799; Gömöry von Gömör, Eine Herausforderung des Gr. Nicolaus Zrinyi durch Machmet Pascha von Bosnien 1554. — Sešit 2.: Jihn, Der Feldzug 1761 in Schlesien und Sachsen; Wetzer, Waldstein und die Pilsener Reverse 1634; mimo to jiné menší zprávy.

Historische Zeitschrift. Herausgegeben von Heinrich Sybel. Band 52. Sešit 1. obsahuje následující články: Crétineau-Joly, von Aug. Druffel; Ein angeblicher Brief des Freiherrn vom Stein, von Max Lehmann; Die Hausverfassung der Hohenzollern, von E. Berner; mimo to mnohé literarní zprávy a kritiky.*)

*) Ostatek literarního přehledu pro nedostatek místa odložen do svazku příštího.



Tiskem a nákladem J. Otty v Praze.

Redakci „Historického Sborníku“ zaslané spisy:

Řeči dra. Fr. L. Riegra a jeho jednání v zákonodárných sborech. Seš. VIII. a IX. (Polit. bibl. české č. V.) Nakladatel J. Otto. V Praze 1884.

Dějiny středověké. Sepsal prof. Fr. Šembera. V Praze 1884. Nakladatel J. Otto. Sešit 17.

Slovanský Sborník statí z oboru národopisu, kulturní historie a dějin literarního i společenského života. Ročník III. Red. Edv. Jelínek. Číslo 9. a 10. 1884. Nakladatel J. Otto.

Osvěta, listy pro rozhled v umění, vědě a politice. Redaktor a vydavatel V. Vlček. Ročník XIV. Číslo 8., 9. a 10.

Statistická knížka král. hlavního města Prahy atd. za r. 1882. Vydává statistická kommisse král. hlavn. města Prahy a spojených obcí a rediguje ředitel městské statistické kanceláře Jos. Erben. V Praze 1884.

Dašice a přifařené obce. Sepsal P. Josef Nechvíle. Pardubice. Nakladatel F. a V. Hoblík. 1882.

Sezemice, Dříteč, Kunětice a Hora Kunětická. Sepsal P. Josef Nechvíle. Tamtéž. Nakladatel týž. 1883.

Holice a přifařené osady. Sepsal P. Josef Nechvíle. Tamtéž. Nakl. týž. 1883.

Město Přelouč. Sepsal P. Josef Nechvíle. Tamtéž. Nakladatel týž. 1884.

Paměti obce Nedvězí v okresu Říčanském. Napsali Edvard a Václav Hübnerové. Nákladem vlastním. 1884.

Výroční zpráva c. k. gymnasia v Jindř. Hradci, matičního gymnasia v Opavě, realných škol a realného gymnasia v Kutné Hoře, střední školy v Kolíně, prvního realného a vyššího gymnasia v Praze, střední školy v Litomyšli. (Ocenění všech historických článků programových přineseme příště.)

Programm der k. k. Staats-Realschule in Budweis. 1884.

Przegląd powszechny. Tom III. Nro. 8., 9. a 10. Redaktor: T. J. X. M. Morawski. V Krakově 1884.

Vesna s přílohou: *Literární listy.* Red. Fr. Dlouhý. Čísla 13.—15.

Časopis muzejního spolku Olomúckého. Red. J. Havelka. Číslo 3. Vydáno v červenci 1884.

Arpád a Uhorsko. Pojednáva: Fr. V. Sasinek. Turč. Sv. Martin. 1885.

Slovenské Pohľady. Red. Svetozar Hurban (Vajanský). Ročník IV. Sošit 4. V Turč. Sv. Martině. 1884.

ROČNÍK II. SVAZEK 6.

SBORNÍK HISTORICKÝ.

Vydává a rediguje

Dr. Antonín Rezek,
c. k. universitní professor v Praze.

1884.

„Sborníku historického“ vychází 6 svazků za rok a předplácí se na celý rok zl. 3·60, poštou zl. 4·—, na půl roku zl. 1·80, poštou zl. 2·—.



V PRAZE.
Tiskem a nákladem J. Otty, na Karlově náměstí č. 34.
1884.

OBSAH:

Stránka

Historické zprávy o kartografii české. Sdělil Fr. Dvorský 321
Kdy byl založen Slaný? Sepsal prof. Josef Lacina 332
Počátkové semináře arcibiskupského v Praze. Příspěvek ku dějinám universitním. Sepsal Ferd. Tadra. (Dokončení) 339
Některé příspěvky ku záští Heřmana a Oldřicha z Janovic s králi Vladislavem II. i Ludvíkem a zemí českou. Podává dr. J. V. Prášek 349
Druhá výprava křižáků německých do Čech (1421). Sepsal Rudolf Dvořák 360
Paměti Jiřího Václava Paroubka, někdy vikáře a faráře v Líbeznicích. Sdělil Václav Beneš-Třebízský. (Pokračování) 367
Drobnosti historické: Naučení Jakuba Fikara z Vratu, dané Budějovickým léta 1541 o vedení věcí městských. Sdělil Karel Köpl; Zpráva o udělení mitry knížeti Spytihněvovi II. Sdělil Jos. Jireček; Zaniklá ves Žichovice. Sdělil Viktor Veselý 373
Nejnovější literatura historická se zvláštním zřetelem ku dějinám českým. Sestavil Ant. Rezek 378

Všechny dopisy, rukopisy a knihy pro „Sborník historický“ buďtež laskavě zasílány buď do knihtiskárny páně **Ottovy (Karlovo náměstí č. 34.)** aneb drn. **Ant. Rezkovi** do **Salmovy ulice čís. 9.** — Rukopisy neupotřebené se vracejí.

O ceně »Sborníku« vydal loňského roku výbor »Historického Spolku« toto svědectví:

Příznivcům dějepisectví českého!

Utěšený rozvoj, jenž se v české literatuře dějepisné za našich dob jeví, dal podnět k tomu, že se v kruzích pracovníků na této roli vědecké od více let pomýšlelo na založení zvláštního časopisu pro pěstování dějepravy.

Časopis takový měl býti jednak středištěm prací dějepisců našich již osvědčených, jednak kolbištěm a cvičištěm dorostu nového; v něm mělo se na potřeby dějepisectví našeho upozorňovati, o nich tu pojednávati, k nutnějším pracem vybízeti a přátele dějepisectví vůbec s nejnovějšími plody literatury historické, jak domácí tak i cizí, seznamovati.

K radosti a potěšení všech příznivců dějepisectví českého odhodlal se před rokem **prof. Dr. Ant. Rezek** k vydávání časopisu se směrem výše vytknutým a nazval jej »**Sborník historický**«.

Nyní leží před námi ukončen první ročník tohoto chvalného podniku a **vyznamenává se již v počátcích svých vzácnou bohatostí a rozmanitostí obsahu**; všecky práce **tu umístěné zakládají se na studiu pramenů původních, na mnoze dosud neuveřejněných, tak že** nemožno jim **skutečnou a stálou cenu upříti.**

Pro **důkladný obsah a jiné výborné stránky** »Sborníku historického« mohlo se očekávati, že najde nejen v odborných kruzích, nýbrž i mezi vzdělanci našimi, dějepisného čtení ode dávna nejvíce milovnými, rozšíření co nejhojnějšího. Ale v tom se **ani nejskrovnější naděje nevyplnily,** i jest nebezpečí, že podnik tak **užitečný** a našemu dějepisectví **mnohoslibný** přes všecky své všeho uznání hodné začátky z **nedostatku účastenství** se strany obecenstva zastaviti se musí.

I dovoluje si proto podepsaný výbor Spolku Historického **v Praze, jenž na ten čas především jest povolán**

starati se o rozkvět historiografie a jenž o užitečnosti a potřebě zvláštního organu pro ni jest přesvědčen, obrátiti pozornost jak odborníků tak i všech jiných vzdělanců a příznivců literatury dějepravné ke »Sborníku historickému« a **žádati je snažně za podporování ho měrou co nejhojnější,** aby tak vydávání jeho i na dále stalo se možným.

Z výboru „Spolku Historického" v Praze,
dne 20. prosince 1883.

Prof. **W. W. Tomek,**
starosta.

K. Tieftrunk,
ředitel gymnasia,
náměstek starostův.

Členové výboru: Ant. **Baum,** architekt. Th. Dr. Kl. **Borový,** kanovník kapitoly sv.-Vítské. JUDr. Jaromír **Čelakovský,** universitní docent a adjunkt městského archivu. Dr. Vilém **Gabler,** ředitel vyšší dívčí školy. Dr. Jaroslav **Goll,** universitní professor. Josef **Jireček,** ministr m. sl. Dr. Josef **Kalousek,** universitní professor. Ant. J. **Vrťátko,** bibliotekář Musea král. Českého. Dr. Josef **Emler,** archivář města Prahy, jednatel.

SBORNÍK HISTORICKÝ.

Vydává a rediguje

Dr. **Antonín Rezek,**
c. kr. universitní professor v Praze.

Ročník II. 1884.



V PRAZE.
Tiskem a nákladem J. Otty.
1884.

SBORNÍK HISTORICKÝ.

Ročník II. — 1884 — Svazek VI.

Historické zprávy o kartografii české.

Sděluje *František Dvorský.*

I.

O kartografii české, mapování, vyměřování topografickém máme z XVI. i XVII. století jen skrovné zprávy. Až dosavade známe z XVI. a XVII. věku jen tři vydané mapy království Českého. První mapu vydal znamenitý lékař, učenec, knihtiskař český Mikuláš Klaudián roku 1518 v Norimberce, kdež l. 1517 v dřevě vyryti ji dal, vydána byla potom ještě čtyřikráte 1545, 1550, 1556 a 1816; druhou s německým zpotvořeným textem českých jmen máme z r. 1568 od Jana Krügingera, kteráž ač nesprávnější nežli Klaudiánova, patištěna byla v Německu asi desetkráte, a třetí mapu země České, přehlednější, úplnější nežli obě předešlé s pěknou úpravou a správné českou vydal l. 1619 český zeměměřič Pavel Aretin z Ehrenfeldu. Tato místními jmény bohatá mapa na 12 krajů rozděleného království Českého byla po celých sto let jako vzorem všech map země České, kteréž v rozličných „opravených, rozmnožených" vydáních podle Aretinovy mapy množstvíkráte v Němcích, Francii i jinde vydávány byly. [1]) Mimo to víme, že znamenitý učenec, lékař, astronom Tadyáš Hájek z Hájku okolo r. 1563 vyměřovati počal okolí Prahy a že i celé království České přesně mapovati chtěl; však veliké takové dílo, kteréž (tou dobou neslýchané) by bylo jméno jeho i chvalnou pověst vlasti naší nad jiné povzneslo, pro nedostatek podpory provésti nemohl. Na tolik jest dosavade známých zpráv o české kartografii z XVI. a XVII. věku.

Doplníme chudou v tom oboru literaturu naši některými historickými daty, abychom ukázali, že ani v kartografii nezůstávali jsme za jinými.

Po Klaudiánovi hodlal Mistr Jan Zahrádka, mathematik a astronom (od r. 1545—1550 a 1553—1557 rektor universí Pražské) shotoviti a vydati mapu království Českého a zemí k němu připojených, o čemž dovídáme se z listu fedrovního králem Ferdinandem I. l. 1545, 22. února Mistru Zahrádkovi daného, jejž plným zněním uveřejňujeme:

[1]) Obšírnější zprávu o tom všem viz v „Památkách archaeologických a místopisných" IV. 136.

Ferdinand oc. Urozeným, statečným, slovutným oc pánům, rytířům, vladykám, městům i jiným všem obyvatelům a poddaným našim ze všech stavuov království Českého, markrabství Moravského, knížetství Slezského a obojího markrabství Lužického, věrným milým, milost naši královskou a všecko dobré vzkazujem. Věrní milí! Věděti Vám dáváme, že poctivý Jan Zahrádka, Mistr učení pražského, věrný náš milý, toho úmyslu jest nynějšího času a léta tohoto království naše České projeti a položení krajů, měst, městeček, zámkuov, hor i potokuov spatřiti a po spatření to na tabuli neb mapu tisknúti vuobec dáti, nás dotčený Mistr Zahrádka v tom za milostivé povolení se vší ponížeností a pokorú prosíce: i znajíce slušnú prosbu jeho býti a že taková jeho práce, v kterúž se s nemalým nákladem svým dáti chce, pro poctivost království Českého se děje, milostivě jsme jemu povolili. Protož Vám všem vuobec i jednomu každému zvlášť poroučíme, milostivě žádajíc, kdežby se koliv mezi Vás týž Mistr Jan Zahrádka zahodil a přitrefil a Vás v čem potřeboval, abyste jemu v tom (všelijakou přívětivostí k němu nachýleni jsouce) radni a pomocni byli a jeho na cestách a silnicích, zboží a gruntech Vašich i v městech našich královských průvodci i jinak, když by toho požádal, za slušné peníze fedrovali, žádných jemu překážek ani hyndruňkuov v jeho předsevzatém oumyslu a práci nečiníce ani komu jinému činiti dopouštějíce, vědouce, že nám zvláštní libost okážete, kterúž Vám milostivě vzpomínati ráčíme oc.[2])

Vedle takového fedrovního listu vyžádal si Zahrádka také přímluvný list královský k Mistrům a kollegiatům universí Pražské, aby mu v jeho předsevzetí překážek nečinili. Však o výsledcích jeho badání nenalezli jsme žádných zpráv, nevíme, jaké příčiny mu byly v předsevzatém díle překážkou. Zahrádka práci svou, vydání mapy zemí koruny České, neprovedl. Několik let po jeho smrti († 1557, 2. dubna) připravil k tisku mapu knížetství Slezského a obojího markrabství Lužického i s přiléžícími hranicemi Martin Helvig, správce školní u sv. Marie Magd. ve Vratislavi, jenž vyprosil si na králi Ferdinandovi majestat ze dne 24. listopadu 1561, aby mapu jeho s nemalou prací, nákladem na oslavu knížetství Slezského vykonanou, žádný jiný po 10 let tisknouti, prodávati, roznášeti nemohl pod pokutou 10 hřiven zlata.[3])

Kartografem dosud neznámým byl Matouš Ornys, jenž uměním malířským dvoru královskému, šlechtě malováním podobizen a i jiných obrazů posluhoval, městům kancionaly velice krásně illustroval a za takové umělecké služby r. 1562 erbem šlechtickým a predikatem „z Lindperku“ odměněn byl. Ornys znal se také znamenitě v mathematice a zeměměřictví, za kterouž příčinou jmenován zemským měřičem v království Českém. V takové povinnosti měřil z nařízení císařského l. 1591 panství královská Pardubice, Chlumec, Poděbrady, Kolín, Lysou, Přerov. Brandýs nad Labem a r. 1596 panství Benátské. Vyměření jmenovaných panství uvedl Ornys v mapy a barvami malované císaři prostřednictvím komory české odvedl. Za kterouž nemalou práci vyplatila mu komora do r. 1597 (tedy za dobu šesti let) pouze 150 kop grošů. Poněvadž však taková suma byla přespříliš malou odměnou za namáhání a protrávený drahný čas, a Ornys za potraviny maso, pivo, chléb (při vyměřování strávené) nemalou částku peněz lidem dlužen zůstával: uchýlil

[2]) Z archivu c. kr. českého místodržitelství.
[3]) MS. tamže.

se s prosebnou žádostí k císaři ze dne 3. března 1597, aby mu za takovou práci, za kterouž dobře 500 kop si zasloužil a v stáří svém jako chudobný muž ničeho nemá, čím by se živiti mohl, spravedlivá záplata vykázána byla. Císař poukázal Ornysovi k vyplacení tisíc kop, kteréž komora česká vypláceti nařídila hejtmanům panství Poděbradského, Pardubského, Chlumeckého a Přerovského.[4])

Ornys z Lindperku vycvičil v umění zeměměřickém mezi jinými zvláště malíře Šimona Podolského z Podolí (od l. 1575), jenž Mistru svému v jeho stáří ve vyměřování horlivým býval pomocníkem a na pomoc svého vyživení orloj „rathouzský" v Starém městě Pražském sobě svěřený a poručený měl.[5]) Ornys z Lindperku zemřel u vysokém stáří nejspíše r. 1599, poněvadž na konci t. r. Šimon Podolský jmenován na místě jeho zeměměřičem a geometrem, jakž o tom poučuje nás nařízení císaře Rudolfa ze dne 16. prosince 1599 rentmistru dané, aby Podolskému 100 tolarů služby ročně a kdyžby ve službách císařských kdekoliv při zdělávání map prodléval, denně jeden rýnský zlatý vydáván byl.

Léta 1599 nařízeno bylo nově zvolenému měřiči zemskému císařem Rudolfem II., aby panství Křivoklátské, Zbirovské, Královédvorské a Točnické s mezemi a cizopanskými grunty, v kterých místech se s grunty a forštem císařským stýkají a s nimi mezují, v „obrys a mapu uvedl". K vyřízení toho všeho dán byl Podolskému dne 21. listopadu 1599 patent otevřený, aby jak od hejtmanův panství, purkrabího, písařův a jiných lidí, jimž jaká správa buď v lesích neb jinak svěřena byla, se služebníkem a lidmi k vyměřování toho potřebnými stravou i koňmi, obrokem, též potřeboval-li by jakých peněz: tehdy všemi věcmi aby fedrován a opatřen byl, tak aby v ničemž tom, což by mu v měření ku překážce býti mohlo, žádného nedostatku neměl.[6]) Takové mapy císař-

---

[4]) Podobnou nesnáz o zaplacení měl také roku 1596, jakž vidíme z prosebné jeho žádosti komoře české dne 6. srpna zaslané, kdež píše: „Tak jakož jsem z poručení V. M. při sjíždění a taxírování statku Novo-Libeňského skrze pana hejtmana Křivoklátského a pana puchhaltera českého všecky lesy na témž statku vyspělé a nevyspělé i mejta sám druhý s pomocníkem svým přes 10.000 provazcův změřil a v tom měření několik dní stráviti i jiná nepohodlí sněhu, zimy též nepřístupnost míst pocítiti musil, začež jsem ještě až posavad žádné záplaty nedosáhl; neb když jsem se tehdáž o tu záplatu pánův komisařův dotazoval, od nich mně za odpověď dáno, že při prodaji téhož statku mně mimo jiné záplata ihned se stane, a abych jen malé strpení měl: i poněvadž takový statek od J. M. C. panu Štěpánovi Jiřímu z Šternberka již prodán také i postoupen jest, V. M. jakožto potřebný a již sešlý člověk služebně prosím, že mně za dotčenou práci mou, v čemž jsem dosti pracně, jsouce sám druhý, strávivše v tom několik dní, nejméně 30 kop gr. č. zasloužil, náležitou záplatu nařídíti ráčíte." (Z archivu českého místodržitelství.)

[5]) Léta 1597 psala komora česká purkmistru a radě Starého města Pražského: „Věděti Vám dáváme, že J. M. C. vedle pana Mikuláše Černohorského z Hořiměřic, komisaře cel pomezních v království Českém, také Simeona Podolského z Podolí, spolusouseda Vašeho, v jisté příčině, kde se jak J. M. C. tak i zemské věci dotýče, preč vyslati poručiti ráčil: i poněvadž týž Simeon Podolský orloj Váš rathouský sobě svěřený a poručený má, protož jménem a na místě J. M. C. Vám poroučíme, abyste ho do tří neděl odpustili a orloj zatím jinému až do jeho příjezdu k spravování poručili." (Z archivu českého místodržitelství.)

[6]) Však purkrabí panství Zbirožského Šebestián Rejšvický, poněvadž mu jen o Podolském a jednom pomocníku jeho oznámeno bylo, aby je stravou náležitou opatroval a kdežby potřebí bylo, je dovézti dal, nad tím se zastavoval, že k vyměřování a zdělání mapy nemálo osob s ním na Zbiroh přijelo, i nechtěl je všechny

*

ských panství Podolským „na čisto“ rýsované, illuminované, na plátně natažené přes šest loket dlouhé a dva lokte široké dodány byly císaři skrze císařského hejtmana panství Mikuláše Gerstorfa z Gerstorfu.

L. 1608 nařídil Rudolf II. opět Š. Podolskému, aby do Plzně se vypravil a „to město se všemi příležitostmi do gruntu uvedl a vyrejsoval“, tak aby císař toho všeho položení způsob s dostatkem spatřiti mohl. K omalování „vyrejsované“ mapy jmenovaného města zjednal si Podolský v Plzni malíře, jenž 12 kop za práci požádal, ale na 9 kopách přestal. Však k přemalování mapy na čisto, kteráž císaři měla býti podána, nezdál se Podolskému malíř plzeňský dosti umělým, protož požádal komoru českou, aby k předělání, omalování mapy na čisto pořádek umění malířského v Praze (jakož již poručení se stalo, však posavad nic toho od nich vyřízeno nebylo) tovaryše vybral, kterýž by takovou věc uměl a do Plzně jej odeslal, „sic jinak taková mapa k svému brzkému vyřízení nebude moci přivedena býti“. V komoře připsali in rubro takové žádosti: „Fiat. Přísně poručiti malířům, proč předešlé poručení císařské tak málo ušetřují.“ [7])

Dříve ještě nežli Podolskému nařízeno bylo Plzeň vyrejsovati, měl také udělati mapu města Prahy. Byl v začátcích práce, když do Plzně se odebrati musil, později pak bouřlivé události politické (vpád Passovských) dokonání takového díla nedovolovaly; až teprv r. 1611, 26. listopadu bylo mu listem královským poručeno, aby města Pražská „do gruntu uvozoval a na čisto vyrýsovati dal“. I zjednal si k tomu „rejsara“ a s ním po ulicích chodě a domy rejsuje velikou práci za mnoho nedělí měl a potom doma všecko znovu na čisto rýsovati musil. Však takové vzácné, nad jiné důležité dílo opět nebylo úplně provedeno, poněvadž Š. Podolskému nebylo vedle smlouvy placeno a když o peníze se hlásil, vždycky mu tím odkládáno bylo, že žádných peněz v renthauze není. Podolský chtěl-li, aby práce jeho pokračovala, musil sám ze svých peněz rejsara a jiné lidi k tomu potřebné zakládati; když však neměl co více dávati, podal supplikací komoře české, aby mu zatím 80 kop m. poukázáno bylo, z kterýchž při dokonání práce účet náležitý že učiní. I bylo dáno z komory poručení rentmistru, aby mu 40 kop m. vyplatil; však Podolský žádných peněz nedostal, nebo „rentmistr“ nechtěl bez poručení císařského nic vydati; a když se o to i ke dvoru psalo, dána odpověď, že „císař v tom pamatovati se neráčí, aby takovou věc byl poručil dáti dělati, a takž Podolský, ač na takové vyřízení zprávu svou podal o učiněném jemu rozkazu císařském z r. 1611, přece ničehož ani své na to vydané peníze (40 kop) neobdržel. Práce tedy pro nedostatek peněz musila býti zastavena. Léta 1613 bylo však z komory české Podolskému psaní učiněno, aby „mapu nebo vyrejsování Prahy“, kteréž se od něho stalo, císaři odeslal, že mu těch jeho 40 kop za to vydáno bude. Načež odpověděl Šimon Podolský listem ze dne 16. června 1614: že „v té věci nějaký omyl býti musí a nedobrá zpráva J. M. C. učiněna, neboť jenom Staré

stravovati: komora česká musila mu znova nařiditi, aby všem těm osobám, „kteréž Šimon Podolský, J. M. C služebník v umění geometrickém a měřič zemský v království Českém, s sebou přivezl, náležitou stravu dával“. (Z archivu českého místodržitelství.)

[7]) Tamtéž.

a Nové město jest vyrejsováno, ostatku, nemaje čím sebe ani rejsara zakládati, tak nechati sem musil, což posavad nezhotovené zůstává; z téhož pak psaní rozumím, že J. M. páni rady komory dvorské se domnívati ráčí, žeby do gruntu uvedení a vyrejsování měst Pražských, též spravení té mapy na plátně již toliko 40 kop m. státi mělo a jednom těch 40 kop m. že bych žádal, v čemž Jich M. na omylu býti ráčí, nebo kdyby Praha k dodělání svému přijíti měla, ještě mnoho nákladu býti by musilo. Ta věc velikou práci vezme a mnoho času potřebuje, nebo jakž prvé veliká práce byla, když všecky ulice v Starém a Novém městě Pražském, jak která dlouhá a široká jest, instrumentem geometrickým měřeny byly, k čemuž několik osob potřebováno býti musilo, tak i ještě, poněvadž Malá Strana docela ani hrad Pražský do gruntu uveden není, býti musí a nevím, nebude-li menší pokřik od lidu obecného nežli prvé, při čemž i nebezpečenství mé bylo. A pakli budou Jich M. chtíti to tak nedodělané J. M. C. přednésti, rád to od sebe odvedu, toliko V. M. za to služebně žádám, že ráčíte o tom nařízení učiniti, aby mně, co jsem tak rejsarovi svých peněz vydal, též co za mou práci přijde, zaplaceno bylo 2c." [8]) Zprávy nemáme žádné, že by Podolský v díle svém byl pokračoval. Kde asi takový vzácný kus české práce, mapa měst Pražských, odpočívá? je-li dosud i s mapami někdy královských nahoře jmenovaných panství zachována?

Vedle těchto nemálo zajímavých zpráv o mapách města Prahy, Plzně i císařských panství dovídáme se také, že proslulý paedagog učenec Mistr Martin Bacháček nakreslil mapu země Uherské a markrabství Moravského a daroval ji arcibiskupu Pražskému Zbyňku Berkovi z Dubé, jakož o tom Bacháček 1595, 14. března arcibiskupu píše:

„Některého času s panem bratrem V. Kn. M. u pána místokancléře království Českého v rozmluvení jsem byl a doslýchal, že laskavi býti i také toho nemálo míti ráčíte rozličných map; pokudžby tato země Uherské a markrabství Moravského mezi nimi nebyla, V. Kn. M. jednu i druhou daruji. V mapě markrabství Moravského spatřovati ráčíte, kde pan bratr V. Kn. M. své statky míti ráčí, pan biskup olomoucký a jiní V. Kn. M. páni přátelé; služebně žádaje, že je přijíti a mne sobě poručeného míti ráčíte. Mapa markrabství Moravského měla též iluminována býti, ale že to tak nemohlo jíti, neiluminovanou odvozuji; pokud v tom vůle V. Kn. M. má se to všecko vykonati. *P. S.* Pokudž by V. Kn. M. tomu chtíti ráčila, aby raději fundatio et origo marchionatus Moraviae do těch prázdných tabulí vepsána byla, malou prací na ten titul jiný papír prázdný může se přilepiti." [9])

Mapa taková tiskem vydána nebyla, jakož při všech písemních prácech Bacháček sobě velice skromně počínal (ač by nemalého jména větší literarní činností zajisté sobě byl zjednal), jakož vidíme z některých jeho tiskem vydaných intimací, pranostik, v nichž mnoho dobrého obsaženo, že je „za málo podstatné" přátelům, známým svým odporučoval. Mimo mapu zeměpisnou shotovil si také jako znamenitý znalec mathematiky a astronomie s nemalým nákladem a pílí globus, kterýž když byl v peněžitých nesnázích, nabízel universitě Pražské ke koupi. Zpráva

---

[8]) Z archivu českého místodržitelství.

[9]) V archivu arcibiskupství Pražského.

o tom napsána v zápiskách universí Pražské ze dne 10. května 1606: „Pan rector universitatis M. Martin Bacháček Nauměřický z Nauměřic psaní učinil ku pánům Mistrům profesorům učení pražského, aby od něho globum terrestrem ad universitatem koupili, poněvadž ho jesuitae koupiti od něho chtějí a on jej prodati musí: i svoleno jednomyslně k tomu ode všech pánův Mistrů, aby raději takový globus u nás zůstával a s panem rektorem o něj přátelsky se smluvili.“ [10]) Však páni Mistři a kollegiati snad opominuli o cenu zeměkoule přátelsky se smluviti, neboť l. 1608 6. února zapsáno jest v manualu kolleje Karlovy opětně: „Přednášel jsem ohlášení pana rektora universitatis M. Bacháčka, že má kupec na globum terrestrem, kterému by ho nerad dopřál, jako tomu, který jest adversae partis, než pokud by se pánům Mistrům vidělo a líbilo, aby jej raději sami do bibliotéky obecní ujali a koupili: conclusum, aby universitas to učinila.“ [11])

Po době Bělohorské po celé století nemáme žádné nové zprávy o kartografii české, jedině že r. 1662 dne 10. června horlivý vlastenec a historiograf Tomáš Pešina z Čechorodu zaslal jako děkan Litomyšlský kancléři arcibiskupskému vlastní rukou zdělanou mapu panství Lanšperského s vyjmenováním českých, německých i smíšených osad za tou příčinou, aby v českých obcích česky a v smíšených osadách střídavě jednou českým, podruhé německým kázáno bylo jazykem. Jestiť to, na kolik víme, první pokus ethnografické mapy české. [12])

II.

Léta 1722 vydána byla od Jana Krištofa Müllera nákladem stavů českých v kartografii české epochalní mapa království Českého, kteráž svého času byla největší mapou v celé Evropě. Něco málo jenom zpráv dosud jest uveřejněno o této až dosavad monumentalní práci [13]) a poněvadž i ta data při vší skrovnosti naskrze jsou chybná, pojednáme na základě původních listin [14]) o největší až dosud mapě království Českého trochu obšírněji.

L. 1708 dne 9. července zaslán byl z kanceláře císařské ve Vídni místodržícím českým reskript císaře Josefa I., kterýmž nařízeno, aby na některé starší mapě české naznačena byla barvou všechna místa v království Českém, kdež pohraničné císařské mýto se vybírá, jinou pak barvou aby označena byla místa, v kterýchž drží mýta osoby soukromé „de jure“ nebo „de facto“ a konečně opět jinou barvou aby na-

---

[10]) MS. v českém archivu zemském.

[11]) Léta 1610 dne 6. února oznamuje Zikmund Kokštel Maleninský z Malenina Matouši Děpoltovi z Lobkovic a na Strakonicích, nejvyššímu Mistru převorství království Českého, „že ve čtvrtek 26. Decembris pominulého 1609 okolo čtvrté hodiny na celém orloji v noci hvězda jasná se dvěma ocasy jedním na poledne a druhým na půlnoc se vztahujícím na obloze nebeské jest spatřína, obzvláštně pak Martin malíř jest na ni hleděl a podle spatření ji také vymaloval; kteréžto vymalování panu Vilému Baubinskému a odtud panu Petrovi Pešíkovi do rukou se dostalo, nicméně pro dokonalejší známost a vyrozumění způsobu té hvězdy jiné vymalování dotčený malíř jest udělal, kteréž V. M. odsílám“. (Z archivu českého místodržitelství.)

[12]) Viz o tom naši zprávu v „Časopisu českého musea“ r. 1878.

[13]) Pam. IV. 137.

[14]) Z archivů českého místodržitelství v Praze a ministerstva vnitra ve Vídni.

malovány byly hlavní silnice, jež skrze království České do jiných zemí běží. Rozkaz takový vydán byl za tou příčinou, aby komora císařská měla známost o tom, mnoholi mýt privatních i císařských se nachází, a kterými silnicemi by nejsnázeji v případě války vojsko skrze království České do jiných zemí vypraveno býti mohlo. Druhé nařízení v reskriptu obsažené znělo: poněvadž císař království České znova na mapu uvésti dáti chce, aby potřebný na to náklad 2500 zl. k zaplacení mezi soukromé držitele mýt vedle jich důchodů rozvrhli a zprávu o tom v brzké době do Vídně zaslali. První rozkaz byl vykonán, však na druhý v příčině rozdělení nákladu na shotovení nové mapy české páni místodržící zapomněli, až teprv na přísné opětné připomenutí císařské po roce (1709 27. července) učiněné, aby do 14 dnů podána byla o tom zpráva: odpověděli (nevíme kdy), že vedle nařízení se zachovají. A rozkaz císařský přes všechno to přece nebyl vykonán. Místodržící čeští, nevíme pro jakou nepochopitelnou příčinu, chovali se vůči takovému důležitému podniku velmi liknavě. Skoro tři léta neškrtlo se v příčině té v kancelářích českých místodržících ani pérem. Rozkaz císařský byl jako zapomenut. Teprv za následníka Josefa I. císaře Karla VI. zaslán z dvorní kanceláře české (1712 dne 2. května) místodržícím českým list, aby vedle nařízení jim před drahným časem (1708 a 1709) daného podali zprávu, zdali již všechny peníze anebo mnoholi na shotovení nové mapy království Českého se sešlo; peníze aby dvorní kanceláři české zaslány byly, neboť císařský inženýr, hejtman Jan Krištof Müller (Norimberčan), již do Čech se strojí, aby kraje království Českého jeden po druhém vyměřovati počal a na mapu uvedl. Místodržící čeští ještě ani na odpověď se nepřipravili, když zaslán jim byl opět nový reskript královský (ze dne 4. května 1712) s oznámením, že inženýr Müller s otevřeným listem do Čech se již vypravuje, protož aby po království Českém rozhlásiti dali mandat císařký, kterýmž nařizuje se hejtmanům krajským, všem vrchnostem světským i duchovním, jich úředníkům, městům královským: poněvadž města, pevnosti, hrady, zámky, městyse, kláštery, vesnice a jiná všechna místa úplně a spolehlivě na mapu uvedena býti mají, aby za tou příčinou do království Českého vyslaný inženýr Müller v takové práci všemožně podporován, jemu specifikací všech i nejmenších míst s českým i německým pojmenováním podána, prohlednutí, okreslení hrazených měst, valů dovoleno a takoví průvodčí mu dáni byli, kteří by jej všude voditi a všechno, čeho by žádal, okázati mohli.

Müller počal v měsíci květnu 1712 vyměřování království Českého se vší horlivostí a ukončil do podzimku l. 1713 mapování krajův Bechyňského, Plzeňského a Prachenského. Chtěl téhož ještě roku 1713 vyměřiti území Chebské, však purkmistr a rada města Chebu nechtěli tomu svoliti, poněvadž jim nebylo nic z kanceláře císařské nařízeno. Müller obrátil se v příčině té prosebně k císaři, kterýž léta 1713 dne 9. listopadu nařídil místodržícím českým, aby hejtmané krajští Loketského kraje poručili Chebským inženýra Müllera v pracích jeho (kteréž příštího jara 1714 započne) všemožně podporovati. Když příhodná doba jarní nastala, ohlásil se designovaný kartograf (spoléhaje na nařízení císařské) s prosebnou žádostí 1714, dne 30. dubna při purkmistru a radě města Chebu, poněvadž v několika dnech mapování území Chebského chce počíti, aby mu (jako jinde v Čechách) světlý prostranný pokoj za

obydlí a otevřený poštovní vůz na cestování připravili. Ale Chebští, ač již přes půl léta bylo minulo, kdy císař místodržícím českým (1713 9. listop.) v příčině té nařízení byl učinil, ještě neměli žádné instrukce. Na jich dotaz: co by měli činiti? zaslán místodržícím českým z dvorní kanceláře rozkaz, aby neprodleně podali zprávu, zdali, kdy nařízení císařské Chebským bylo oznámeno a aby bylo opětováno. A nejen Chebští, ale i krajský hejtman v Jičíně (když Müller po ukončení prací v Chebsku a Loketsku do krajiny té k vyměřování se odebral) nevěděl nic o nařízení císařském i nechtěl mu vydati a nevydal potřebný průvodní list do kraje, bez kteréhož nemohl nic podniknouti. Ve vyměřování musilo se na čas přestati, až teprv na žádost Müllerovu [15]) liknaví místodržící vydali nařízení témuž hejtmanu krajskému, aby jmenovanému inženýru v práci na rozkaz císařský podniknuté překáženo nebylo. A jako místodržící váhavi byli ve vyřizování císařských rozkazů v příčině mapování království Českého, takž zase hospodářští úřadové panských statků, kteříž měli krajským hejtmanům zasýlati pojmenování českých, německých a smíšených míst a podrobné všech popsání, velice nedůvěřivě se chovali vůči takovému nařízení. Báli se nové mapy. Někdy několikerých rozkazů až vyhrožování pokutou bylo zapotřebí, aby úřadní pojmenování míst hejtmanům krajským bylo zasláno. [16]) A když po několikaleté práci a zápasu s úřady, nepohodou času, deštěm, větry, zimou horlivý kartograf Müller kraje království Českého se vším na papír uvedl a místodržícím odvedl, zaslány byly krajským hejtmanům jednotlivých krajů k revisi, kteříž, aby vyhověli úřední povinnosti, rozličné činili námítky a některé přičiňovali přídavky. Proti mnohým opravám bránil se Müller z důvodných příčin, tak na příklad, že vzdálenost, situace míst jednoho od druhého nesmí se počítati, měřiti vedle výpovědí sedláků nebo hospodářských úředníků, nýbrž podle skutečného geometrického vyměření atd. [17]) Některé výkresy krajů musily s chybnými opravami a

---

[15]) Dne 2. října 1714 píše Müller místodržícím českým: „Ich hätte es nicht für nöthig erachtet schon wieder sobald von dem Succes meiner Arbeit gehorsamiste Nachricht zu erstatten, wann ich nicht bei meiner Ankunft allhier von dem hiesigen Herrn Kreishauptmann auf meine vorgestern an ihn gethane Ersuchung um das gewöhnliche und benöthigte Kreispatent hiebei geschlossene Antwort erhalten hätte, aus welcher, dass er dermalige meine Ausmessungsaffairen als ganz unbekannt ansichet und die Extradirung des Kreispatents bedenklich macht.“

[16]) Takž oznamují hejtmané kraje Kouřimského místodržícím českým listem ze dne 15. prosince 1713: Wir haben auf Euer Excellenz und Gnaden de dato königl. Prager Schloss den 9 und praes: den 19 längst verstrichenen Monatstag Octobris an uns gnädig ergangenen Verordnung aller in uns der Zeit allergnädigst anvertrauten Kreise situirten Städten, Herrschaften, Guetter und hierzue gewidmeten Märckten undt Dorffschaften laut jemahlen beigeschikten Formularis eine verlässliche Specification von denen sammentlichen Herrn Kreisesinwohnern oder derer Würthschafts beamten von Amtswegen per Patentes immediate scharf abgefordert, wie nicht minder bei merkender Saumbseligkeit bereits öftersmahlen sothane Verordnung wiederholet und nun auch jüngsthin bei Straf 20 Rth: solch abgeforderten Specificationes ohne geringsten Zeitverlust zuerlegen iterato anbefohlen: weillen aber auf so viel erlassene ernstliche Erinnerungen theils Herrschaften und Gueter ihre Consignationes nicht eingereichet, wir aber in Ermanglung deren eine völlige des ganzen Kreises Hauptconsignation bis dato nicht verfertigen können, als haben Ewer Excellenz und Gnaden uns sothane in purer Saumbseligkeit derer Beamten fundirte Prolongirung in keine Ungnad aufzunehmen.“

[17]) Jan Müller psal o tom l. 1714 nejmenovanému členu stavovského výboru: „Es ist auch in dem Punct der richtigen Distanz aller Örter unter einander wohl zu

přídavky, poněvadž je Müller za správné uznati nechtěl, k opětné revisi hejtmanům krajským zaslány býti, až konečně na začátku roku 1720, když všechno opraveno a doplněno bylo, odvedl hejtman Müller všech 12 krajů[18]) království Českého na mapu uvedených a dokonale „adjustirovaných" na 25 velikých listech i s malou mapkou celého království na jednom listu výboru stavovskému, aby k vytisknutí dány byly.

Stavovský výbor uznav dokonalost osmileté pilné práce, usnesl se na tom, aby takové dílo také důkladně, čistě a se vší akuratesou bylo publikováno. Rádi by byli vyrytí mapy odevzdali některému domácímu rytci, ale nebylo žádného, na něhož by bylo možno se spolehnouti, poněvadž ani jediný z domácích podobnou věc byl neprovedl,[19]) obrátili se tudíž do Augšpurku k Michalu Kaufferovi, jenž znám byl daleko široko jako znamenitý rytec map.

Michal Kauffer přijel za příčinou tou zvláště do Prahy, s nímž učinil výbor stavovský dne 5. dubna 1720 o vyrytí mapy Müllerovy smlouvu v tomto znění: 1. že M. Kauffer mapu velikou na 25 listech i malou na jednom listu pilně, čistě, ozdobně, se vší akuratesou na měděné plotny vyryje, tak aby stavové čeští nad tím zalíbení, radost a potěšení míti mohli; 2. že malou mapu o jednom listu v šesti nedělích, velikou pak nejdéle ve třech letech zhotoví; 3. plotny měděné že sám si zjedná a nakreslené okrasy do čtyř rohů velké mapy, kteréž mu z Prahy zaslány budou, že také (poněvadž sám v takové práci zběhlý není) na svůj náklad umělecky vyryti dá; 4. ctí svou a vírou že se zavazuje, že žádná plotna do cizích rukou se nedostane, aby snad ji

merken, dass die Herrn Revisores, wann sie etwas corrigiren oder ausstellen wollen, wohl behutsamb darinnen zu verfahren belieben möchten, damit man nicht, indem man etwas verbessern will, eben erst dadurch einen grossen Fehler macht, (wie mir solches bei Rewidirung meiner mährischen Landtkarten geschehen), dann gleich wie ich diese Distanz und Situation aller Örter unter einander nicht etwa nach der blossen Relation der Bauern oder der Wirthschaftsbeamten (als woraus schlechte Mappen entspringen), sondern wie ich es nach eingenommenen persönlichen Augenschein und Perlustrirung des Landes durch grundmässige geometrische Ausmessung befunden, angesehet; also protestire ich wider eine solche Correctur, die nicht eben dergleichen Ausmessung sondern etwan nur eine blosse Meinung zum Grund hat, zumahlen es mit den Meilenmaass, wann man sie nicht an ein richtiges geometrisches Maass von Klaftern, Ellen und Schuhen bindet, eine ganz unrichtige und betrügliche Sach ist."

[18]) Léta 1714 bylo království České na místě starých 15 krajů vnově rozděleno na dvanácte krajův mimo města Pražská, a sice Králohradecký, Boleslavský, Plzenský, Prachenský, Bechynský, Čáslavský, Chrudimský, Litoměřický, kteříž při starém způsobu zůstali, Loketský kraj s Chebskem a s panstvím Falknovem pojat byl do kraje Žateckého, Slanský do kraje Rakovnického, Vltavský s Podbrdským v jeden kraj sjednocen, z kraje Kouřimského některé vesnice do kraje Boleslavského vymezeny byly, podobně panství a město Mělník jako i Šopka z Litoměřicka do Boleslavska přeloženy.

[19]) L. 1720 dne 11. dubna oznamuje stavovský výbor stavům království Českého, že v příčině vyrytí mapy Müllerovy smlouvu učinil s Michalem Kaufferem a že dříve „man sich sondersambstens hierlandtes umb einen absonderlichen in Landtcarthen wohlgeübten und erfahrenen Kupferstecher umbgesehen und beworben hat, gestalten aber keiner allhier sich gefunden, welcher derlei Arbeiten hiebevor in Handten gehabt und dergestalten darinnen wersiret gewesen wäre, dass man sich auf ihme zu verlassen gehabt hätte, als ist man bemüssiget worden einem in Augspurg possessionirten und berühmten Mann anhero zu verschreiben . . ." Podotýkáme ještě, že rytcové domácí žádali za vyrytí jmenované mapy nejen stejnou sumu jako M. Kauffer, ale také ještě zaopatření měděných ploten.

někdo jiný (nebo on sám) vytisknouti nebo jakýmkoli způsobem reprodukovati nemohl; 5. výbor stavovský že zase Kaufferovi za každý list, jakmile jej odvede, 100 zl. zaplatí.

Po učiněné smlouvě oznámil stavovský výbor místodržícím a stavům českým, že mapa inženýrem Müllerem již ukončena a s jmenovaným Augšpurským rytcem kontrakt uzavřen, a poněvadž i císaře Karla VI. nové uvedení na mapu království Českého nemálo zajímalo (a v příčině té roku 1720 dne 7. června z císařské kanceláře k místodržícím dotaz zaslán byl, jak daleko již shotovení mapy pokročilo): zůstávalo jedině již na tom, aby elaborat nové mapy císaři k schválení byl předložen. Autor její Jan Krištof Müller sám do Vídně se chtěl s prací svou vypraviti, za kterouž příčinou uchýlil se s prosebnou žádostí k výboru stavovskému, aby mu žebřinový vůz se 3 koňmi k odvezení mapy (poněvadž by pro její velikost jinak do Vídně odvezena býti nemohla[20]) dán byl a mimo to aby mu ještě nějaký „recompens“ (jakéhož se mu také před tím na Moravě po shotovení mapy markrabství Moravského částkou 1000 tolarů dostalo) za ukončené kartografické dílo a náhrada 90 zl. za ubytování udělena byla. Výbor stavovský k takové žádosti usnesl se na tom (přihlížeje k důkladné práci s nemalou horlivostí vykonané), aby Müllerovi po vyplacených již 3240 zl.[21]) ještě dáno bylo 1000 zl. odbytného s tou však podmínkou, když korrekturu a veškerá „emendanda“ po zaslání otisků na zkoušku obstará, jakož i místní jména knížetství Slezského, na kolik s královstvím Českým hraničí, na mapě doplní, k sestavení všech 25 listů do Prahy přijede a makulaturu „sub fide honestatis“ místodržícím českým odevzdá, a to všechno bez jakékoli náhrady, mimo to aby mu na místě žebřinového vozu se 3 koňmi do Vídně 40 zl. a za výlohy na ubytování 90 zl. poukázáno bylo. Po oznámení a projednání takového usnesení s místodržícími českými i schválení kontraktu s Augšpurským rytcem Kaufferem vypravil se Müller se svou mapou na žebřinovém voze do Vídně.

Elaborat nové mapy království Českého přijat byl v dvorské kanceláři české i od samého císaře s nemalým interessem a pochvalou, proslulý rytec Kauffer pracoval velmi pilně, aby dříve ještě nežli smlouvou bylo určeno, s dílem byl hotov, autor mapy očekával dychtivě její ukončení — ale nedočkal se. Dne 12. července 1721 přivezla pošta s jinými

---

[20]) Léta 1720 15. července oznamuje výbor stavovský místodržícím, že Müller žádá ještě za remuneraci a „anbei auch umb einen mit 3 Pferden bespannten Leutterwagen, worauf er die für Ihro kais: und königl: Mt: bestimmte Mappam, welche ihrer Grösse halber durch andere Gelegenheit nicht fortzubringnn wäre, nacher Wien führen lassen könnte, gebeten“.

[21]) Podotkli jsme, že hned léta 1708, 9. července v císařském listu k místodržícím v příčině nové mapy království Českého vypočten byl náklad na 2500 zl., kterýž měl býti uhrazen od držitelů mýt. Poněvadž ale místodržící čeští teprv roku 1712 dne 8. listopadu po několikerém připomenutí z císařské kanceláře nařídili hejtmanům krajským, aby sestavili specifikaci všech mýt, a inženýr Müller (kterýž již od května r. 1712 kraje české vyměřoval) peněz potřeboval, musil výbor stavovský (jenž hospodářství zemské spravoval) k nařízení císařskému již roku 1712 v prosinci z jiných zatím fondů vypláceti Müllerovi zálohy po 500 zl. Zdělání nové mapy české trvalo déle nežli bylo projektováno, poněvadž hejtman Müller musil také vyměřovati a na zvláštní mapu uváděti silnice a cesty, kudy by vojsko jízdné i pěší v případu války skrze království České nejsnázeji bráti se mohlo. Vypočtený náklad 2500 zl. vzrostl tudíž na 3240 zl.

novinami do Prahy krátkou zprávu, že inženýr, hejtman Müller, jenž mapu království Českého shotovil, ve Vídni zemřel. Místodržící čeští k žádosti výboru stavovského zaslali dne 15. července 1721 císaři Karlu VI. prosebný list, aby dvorská kancelář česká z pozůstalosti Jana Müllera vyhledati dala originaly i koncepty mapy české, poněvadž by k ztracení přijíti a na jiné jméno publikovány býti mohly a aby korrektura nevyrytých ještě částí při otiscích provedena býti mohla vedle původních elaboratů. K prosbě takové odpověděno z kanceláře císařské dne 25. července t. r. místodržícím, že hned za nemoci inženýra Müllera dvorská kancelář česká originaly i koncepty mapy české v obydlí jeho vyhledala a do archivu kanceláře své uložila.

Mapa byla vyryta, vytištěna l. 1722 a vydána v 25 listech s titulem v tato slova: „Mappa geographica regni Bohemiae in duodecim circulos divisae cum comitatu Glacensi et districtu Egerano, adjunctis circumjacentium regionum partibus conterminis ex accurata totius regni perlustratione et geometrica dimensione omnibus, ut par est, numeris absoluta et ad usum commodum nec non omnia et singula distinctius cognoscenda XXV sectionibus exhibita a Joh: Christoph: Müller, S. C. M. capitan: et ingen: A. C. MDCCXX.“[22])

[22]) Na mapě Jana Kr. Müllera ve čtyřech rozích krásnými výkresy od Václava Reinera ozdobené vyznačeny jsou řeky, rybníky, vrchy, hory, lesy, zemské silnice, města královská, města hrazená, města beze zdí městských, městyse, zámky panské, tvrze rytířské, městyse, v nichž zámek se nachází, vesnice s kostely, vesnice bez kostelů, vesnice, v kterýchž zámek se nachází, vesnice s kostelem i zámkem, dlouhé vesnice s roztroušenými staveními, dvory o samotě, roztroušené selské statky, biskupství, kláštery, místa, v kterýchž divotvorné obrazy a sochy svatých, kostely o samotě, poustevny, staré zpustlé zámky, místa, kde někdy vesnice bývaly, štace poštovní, hospody o samotě, teplé lázně, zřídla mineralních vod, sklárny, hory, doly zlaté, stříbrné, cínové, měděné, železné, olověné, vitriolové, rumělkové, kamencové a sírné, hutě na mosaz, hutě železné, měděné, mlýny na dráty, sanyterny, obyčejné mlýny, myslivny, vinice, veliká stromořadí, přívozy. Konečně ještě podotýkáme, že veliká mapa Müllerova vyšla skoro současně ve zmenšeném formátě o 25 listech, kterouž nakreslil inženýr lejtnant Jan V. Wieland, jenž také z rozkazu císařského l. 1722 vyměřoval a na mapu uvésti měl knížetství Slezské.



Kdy byl založen Slaný?

Napsal prof. *Josef Lacina.*

Skrovňoučký jest počet osad českých, o kterých bychom s bezpečnou určitostí říci mohli, kdy a od koho založeny byly. Daleko největší část jich původem svým sáhá v temno dávnověkosti, jinde v bezednou propast zapomenutí zapadla zpráva o zakladateli a jinde zase nepřízeň časů zničila památky, které by nám o počátcích těch kterých osad bezpečnou zvěst dáti mohly. Při mnohých zmocnila se báje otázky po založení jejich a ta vede nás mnohdy až do temných bludišť slovanské mythologie,[1]) jinde křesťanství pomohlo legendou neb zázrakem, ba tu a tam celá pověst povstala pouhým více méně poetickým vysvětlením jména té které osady. Nejchatrnější odpovědí na otázku po zakladateli jest ovšem ta, kterou bychom dostali na základě zpráv čerpaných z kroniky Hájkovy a jeho nášlapníkův, ač tím nemíním, že by vše, co Hájek v oboru tom podává, naprosto již a předem zavrhnouti se mělo.

Co Slaného se týče v ohledu vzpomenutém, nejsme ovšem na holičkách, nebo víme, že léta 750 „jeden z služebníkův Nezamysla knížete, jménem Holot po lesích a po horách procházeje se na jeden veliký vrch přišel a když všel podeň, nalezl pramen vody slané, okusiv ji, což oznámil Nezamyslovi, když se na Vyšehrad navrátil a on nemeškaje, poslal s ním jiné dva muže, aby vodu onu zkusili a ssebou ji přinesli, kteráž když přinešena byla a od knížete zkušena, nalezeno jest, že by mohla z ní sůl vařena býti. Vypravil tehdy Nezamysl dělníky a Holota s nimi, aby tu sůl dělali. Po malém čase velmi se ti solnaři neb solivařové rozmnožili, tak že pro jejich množství rozkázal kníže tu na jednom přívrší město založiti, kterémuž dáno jméno od toho vrchu Slanej Vrch."

Bylo by tedy o Slaný postaráno, kdyby zpráva tato nebyla prací Hájkovou, a sice prací toho nejhrubšího kalibru, a proto musíme ji, přes to že Paprocký a mnozí jiní ji za bernou minci vzali a přes to že Slanský humanista Magister Petr Capo Netovicenus roku 1608 ji elegickým veršem v básni rozvedl,[2]) naprosto jako neužitečné haraburdí zamítnouti.

Zamítnutím zprávy Hájkovy nejsme však zproštěni odpovědi na otázku v čelo stati této postavenou a jest nám pátrati dále na základech pevnějších.

---

[1]) K. J. Erben: O dvojici a trojici v bájesloví slovanském. Č. Č. M. 1857 str. 276. o Sitivratu, 282. o Krtu, 393. o Krakovi a 400. o Trutovi.

[2]) M. P. Capo Netovicenus: *Περιγραφία* ut antiquitatis ita rerum gestarum fama celeberrimae urbis Slanensis. Miscelaneum poetic. patri. Pragae. Typis Schumanianis. 1608.

Nejstarší sídlo člověka v okršku města Slaného sluší hledati na Slanské hoře. Trvám, že již prvý člověk, který na potulkách svých zastavil se na úpatí Slanské hory, musil oblíbiti si krajinu tu. Tak jako obr v bájném spánku pne se tu do výše ten černý velikán, s jehož plochého temene rozkošná otvírá se vyhlídka v zlaté ty kraje okolní. Jak jmenoval se prvý ten smrtelník, jenž s čedičového toho pomníku bujné síly zemské se rozhlížel, k jakému národu patřil, darmo ptáme se němé minulosti; tolik však možno říci, že již ten prvý usadil se na této přirozené baště, aby odtud ovládal líbezný ten úval okolní, jímž tenkráte zajisté šuměl ještě prales, jehož hustým loubím prodíraly se bystřiny přes omšené balvany svalené s příkrých strání.

V temné té době, každému historickému badání vzdorující, postavena pevná, kamenná ohrada na temeni hory, kteréžto stavby slabounké stopy posud spatřiti možno. Měla podobu ellipsy o stopadesáti krocích délky a něco méně šířky. Na místě, kde hora mírným svahem s úpatím splývá, obtáčel ji v oblouku val a k tomu přilehal o něco níže nasypaný val druhý, tak že konce obou byly spojeny, zavírajíce tak plochu podoby půlměsíce. Oba náspy končily nad srázem naprosto nedostupným, jenž také val na straně té úplně nahrazoval. Náspy postaveny byly z drobného kamení prstí spojeného; pro nepatrnost zbytků těžko pak jest, učiniti si pojem o jejich někdejší mohutnosti. O účelu staveb podobných praví Vocel: „Přirozená, těžce přístupná poloha a způsob zdělání ohrad těchto svědčí patrně, že to byly pevnosti národa, jenž měl nepřátelské sousedy anebo od výbojných kmenů byl soužen. Protož nalézáme, kterak temena vrchů ohrazena jsou silnými a důmyslně složenými valy, kterýchžto poloha a stavba na účel válečný zjevně ukazují. Vypínají se obyčejně na nejvyšším, nad okolní krajinou panujícím vrchu a jsouce z větší části skalami a příkrými srázy obehnány, vynikají zvláště na té straně, kde volnější přístup k nim se otevírá, tak důmyslným složením, že se obratnosti a důvtipu stavitelů jich obdivovati musíme.“ [3]) Máme tu tedy v ohradě na Slanské hoře před sebou pravěkou pevnost, buď sídlo násilníka, neb útočiště potlačovaných; nebo že by tu celé hrazené město se stálým obyvatelstvem bylo bývalo, proti tomu mluví skrovná rozsáhlost hradeb těch.

Abychom určili aspoň přibližně stáří zbytků těchto, třeba nám obrátiti se ku svědkům němým sice, ale neklamným, totiž ku památkám činnosti lidské, ukrytým dříve v lůně země, odkud je buď náhoda neb úmyslné vyhledávání na světlo vynesly. Památek podobných nalezeno na prostoře vzpomenuté ohrady za dob našich hojnost. Jsou to pilka a hroty z pazourku, kladiva a sekery z hadce a buližníku velikosti velmi rozličné, ode drobounké snad za hračku sloužívší sekerky ploch netknutých po pádné kladivo, jehož otlučené plochy svědčí, že hojně užito jeho buď k práci neb v boji. Dále dláta a jehly z kostí, lopata z lopatky zvířecí urobená, provrtané zuby šelem, snad okrasa smělého lovce, hrot z parohu, lžíce a nádobky z hlíny tuhou do černa zbarvené. Veškeré tyto památky nalezeny v silné vrstvě popele pod slabou vrstvou novější prsti po celém temeni hory se rozkládající. Konečně poukazujeme na památku, která doposud na svém místě se nalézá. Nad nejpříkřejším svahem přímo proti městu stojí balvan z tak zvaného Žehrovského pískovce. Jest $1\frac{1}{2}$ metru dlouhý a přes půl metru široký, v prostřed na způsob mísy vyhloubený, stopy ohně dají se posud jasně na něm pozorovati. Slyšel jsem kámen ten jmenovati Čertovým sedlem a bylo mi nápadným, že

[3]) Vocel: Pravěk země České str. 118.

nějaký krok od kamene toho nalézá se nyní zasypaný otvor do vnitř hory, který okolní lid za sopouch sopky považuje a staří tvrdí, že občas z otvoru toho kouř vycházel. Nesdílím mínění toho, věda, že páry z rozpuklin čedičových vrchů vycházející velmi často za kouř považovány byly; ale že vzpomenutý Žehrovák sem náhodou na strmý sráz se nedostal a že v něm dávnověký oltář viděti musíme, jest zřejmo a jsem toho mínění, že vykonávány tu obřady bytostem podzemským a že vrch Slanský vedle účelu svrchu vytčeného byl také společným božištěm a žárovištěm okolních osad, po kterých zbyly stopy v rozsáhlém pohřebišti na úpatí vrchu se nalézajícím.

Mlýnské kameny a drtidla na obilí dokazují, že nebyl to národ potulný, nýbrž usedlý, rolnictvím se zabývající, vedle čehož ovšem i lovu v hustých pralesích a četných vodách pilně se oddával. Snad po věky živořil tu národ ten ve své chudobě a prostotě proti cizincům chráněn jsa valem hor a hradbou pralesů, proti domácímu pak nepříteli ukrývaje skrovný majetek za vysoký val na těžko dostupném útesu skalním. Jakmile však národ strojem kovovým již opatřený a ve valných zástupech do země se tisknoucí až sem se prodral, snadno přemohl řídké tlupy chatrně ozbrojených domorodců, val stečen a dřevěné stavby za hradbou proměněny v popeliště. Val zpustl, ale ani dobyvatelé neusadili se zajisté daleko, nebo poloha místa byla velice výhodná. Není pochyby, že již za dávných dob bylo obchodní spojení mezi mořem Jaderským a Baltickým živé a že jedna z hlavních drah obchodních vedla stezkou později zvanou Prachatickou zemí Českou a dále na sever průlomem později Chlumeckým zvaným. Spojíme-li oba ty průchody hor přímou čarou, leží na čáře té nynější Slaný a myslím, že s dobrou rozvahou Friedr. Kruse do krajiny té položil město Phurgisatis, které Ptolomaeus klade na 36° délky a 48° šířky.[4])

Co až potud řečeno, týká se města Slaného jen nepřímo, nebo založení jeho s ohradou na Slanské hoře spojeno nebylo a povstalo za poměrův úplně změněných.

Když předkové naši po odchodu Bojův a Markomanů ve vlasti České se usadili, oživl také brzo úval pod vzpomenutou horou. Kolem táhlého ostrohu od hory Červeným potokem odděleného, již v nejstarších dobách slovanského se usazování v Čechách povstaly vesnice, a sice na straně jihovýchodní Všehlušice, na severozápadní Dražkovice a na severní straně Nosatice. Tvar jména vesnic těch potvrzuje nemálo stáří jejich.

Přes vzpomenuté návrší, na kterém nyní město Slaný stojí, šla ode dávna důležitá cesta od Prahy ku průsmyku Chlumskému, a tu právě odbočovala od ní jiná neméně důležitá cesta vedoucí k Chebu. Cesty ty stýkaly se tu tak, že v každém úhlu jimi utvořeném ležela jedna ze vzpomenutých vesnic, že by však uprostřed nich na rozcestí onom osada Slaný ležela, tvrditi nemožno. Tvar jména „Slaný“ poukazuje k substantivu hrad a tvar ten v době starší jediné jest v užívání.[5]) A nyní uvažujme, zdali jest možno, aby ve starých památkách až po XIII. století nikde ani slovem nečinila se zmínka o hradu

[4]) Pravěk: str. 123. Dle strany 122. dlužno délku o 4° redukovati, šířku pak dle polohy Innstadtu proti Passovu o 2° zvýšiti, tak že by Phurgisatis leželo asi na 32° délky a 50° šířky, Slaný pak leží na 31° 45' a 50° 14' šířky. Kruse klade město to tam, kde nyní Křivoklát leží, snad pro podobnost jmen Phurgisatis a Bürglitz, ač podobnost nápadnější panuje mezi jménem Phurgisatis v prvé jeho části s jménem Prahy (u Ibrahima ben Jakuba „Fraga“), která skoro právě na 32° d. a 50° š. leží.

[5]) Viz Emler: Regesta pag. 881. a 883.

na strategicky důležitém místě ležícím, přes které nejedno válečné tažení se dálo, jako na př. roku 935, kdy Boleslav I. tudy proti Sasíkům a Durynkům táhl, roku 1004, kdy císař Jindřich II. k Praze od Žatce táhna, Oldřicha knížete napřed poslal a tento na hradě Dřevíči se usadiv, odtud zvědy vysýlal, roku 1040 a 1041, kdy ve válkách s Jindřichem III. nejednou oddíly vojska krajem tím se hrnuly, roku 1075 kdy Jindřich IV. sám v kraji tom sbíral sobě pomocná vojska a konečně roku 1126, kdy cestou vzpomenutou Soběslav I. vedl valné své houfy proti císaři Lotarovi a přece ani v jediném tom případu o Slaném zmínka se nečiní; což tedy přirozenějšího, než za to míti, že hradu toho nebylo. A dále. Slaný byl později župním hradem soujmenné župy, jejíž území „mělo na východní hranici proti Řipsku za pomezní osady farní Budyni, Ředhošť, Zlonice, Dolín, Zvolenoves, Želenice, Kralovice, Vrapice, Buštěves a Lidice. Na půlnoci sáhalo až k Ohři, osadou Počedělici proti Radonicům a Slavětínu až přes ni. Hranici západní stanovil potok vpadající do Ohře u Orasic pod Vršovici až k ousti jiného potoka do něho nad Brlohem u Smolnického mlýna; potom táhla se meze po rozhraní dvou těchto potoků až k temenu lesa Čbánského, kdež začátek béře potok Loděnice. Na jižní straně dělilo župu Dřevíčskou (jakž dříve slula) od Rokytenska rozhraní mezi Loděnicí s menšími přítoky jejími a přítoky Mže, tak že Trstice, Strašecí, Stochov a Družce byly pokrajními osadami.

Mezi Družcem a Žilinou dotýkala se hranice potoka Loděnického, odtud pak dále hraničilo Dřevíčsko se župou Pražskou až mezi Lidici a Středokluky.“ [6]) Střed krajiny této padá do okolí Třebíze a přece župním hradem byl v dobách starších snad Libušín silně u jižní hranice odlehlý a v dobách historických pak Dřevíč na samé západní hranici župy ležící, kteréžto místo i nyní ještě rozsáhlými lesy od krajiny Slanské odděleno jest, jakž tady asi bylo před sedmi sty lety. Obyvatelstvu župy nemohlo býti lhostejno, kde leží střed její, nebo bylo mu často docházeti k župním shromážděním a soudům, a ptáme se nyní, proč tedy úřadové župní nebyli již v starší době přeloženi na Slaný málem ve středu župy ležící, a odpověď na to jedině obstojná: Protože Slaného v době té ještě nebylo. Konečně sluší připomenouti, že na každém župním hradě nutným byl chrám, či vlastně hradský kněz a jeho kaplan, což ovšem chrám předpokládá, nebo že by kněžstvo tu bez chrámu bylo, mysliti se nedá. Kněží těch třeba bylo při ordaliích čili soudech Božích. V právích Kunradových §. 8. se praví, že žádný toho, kdo má podniknouti zkoušku vodní, nemá propouštěti do vody leč kněz hradský a kaplan jeho, kdo by pak svleknuv se zkoušku podstoupiti nechtěl, měl kněži zaplatiti sedm denárů.[7]) Že by kněz ten snad z okolí povolán býti mohl k obřadu tomu, pro známou rigorositu starých soudních obřadů tvrditi nemožno.

Tak na Libušíně stojí posud osamělý prastarý kostelík svatého Jiří, který přečkal všechny pohromy, které časem hrad stihly a posud po tisíci snad letech slouží blízké osadě Libošínu za náboženské střediště; když pak neznámo pro jakou příčinu župní úřadové přeloženi na Dřevíč, postaven tu ihned kostelík svatého Václava, který posud na pustém hradišti se zachoval.[8])

[6]) Tomek: O starém rozdělení Čech na župy a pozdějším na kraje. Č. Č. M. 1858 str. 245. a 246.

[7]) Hermenegild Jireček: O soudech župních. Č. Č. M. 1856 IV. 103. Erben: Regesta, pag. 349.

[8]) Vocel: Pravěk str. 403. a 429.

Ono přenesení nemohlo se státi tedy před rokem 935, před rokem to úmrtí svatého Václava.

Ve Slaném byl chrám sv. Gotthardа. Svatý Gotthard od roku 1023—38 biskup Hildesheimský, byl roku 1131 od papeže Innocentia II. za svatého prohlášen, tím tedy rokem také určena nejvyšší lhůta, po kterou bychom stáří hradu Slaného pošinouti mohli, nebo že by za starších časů ve Slaném jiný ještě chrám býti mohl, to při známé pietě předků ku stavbám posvátným musíme rovněž odmítnouti a po druhém nějakém chrámu v pamětech Slaného ani té nejmenší stopy jsem nenalezl. Jak v letošním „Sborníku historickém" jsem ukázal, postaven byl chrám sv. Gotthardа vlastně ve Všehlušich čili Všehlušicích, což by se asi nestalo, kdyby v nejbližším sousedství byl již stál hrad Slaný, a proto postavení jeho dlužno zase o něco do doby novější pošinouti. Pozorujeme-li však místo, kde hrad Slaný stál, totiž velkou část nynějšího náměstí, městiště hostince „u Pošty" a koleje Piaristů, shledáme, že postaven byl na nevysokém ostrohu nad úvalem potoka Červeného, že tedy polohou svou jest hradem staroslovanským, kterýžto způsob XII. stoletím z užívání vyšel. Uvážíme-li pak, že po roce 1173 pro domácí různice a sváry nebyla doba příhodná, mysliti na větší stavby, zůstává nám doba od roku asi 1135 až do roku 1173, do které založení hradu Slaného položiti bychom mohli. Kníže a potomní král Vladislav II. byl velikými válečnými výpravami do zemí i dalekých skoro po celé své panování hojně zaměstnán a tak zbývá nám kníže Soběslav I. (1125—1140), ten neunavný zakladatel, opravovatel a opevňovatel hradů, jenž Zhořelec, Tachov, Přimdu, Kladsko, Hostinné a zajisté ještě jiné hrady za vlády své buď založil buď zvelebil.[9]) Jak blízko tu myšlénka, že kníže ten roku 1126 proti císaři Lotharovi k Chlumci táhna, všiml si důležité polohy na rozcestí hlavních dvou cest do severních a středních Němec vedoucích, a když jako vítěz se vrátil, neopominul strategický důležitý ten bod náležitě opatřiti a založil hrad Slaný, nazvaný tak dle památného pramene na úpatí Slanské hory se prýštícího. Stavba protáhla se zajisté po několik roků a když mezitím ve Všehlušich postaven chrám sv. Gotthardа, potažen byl v ohradu hradní bez ohledu na to, že přístavkem tím hrad až pod ostroh se protáhl a tak mnohem přístupnějším se stal. Možno že právě k ochraně této slabé části hradu vykopán tenkrát rybníček, který posud v bezprostředním sousedství chrámu se nalézá.

Slaný po některou dobu zůstal hrádkem, nebo župní úřadové zůstávali ještě na Dřevíči. Tak roku 1135 připomíná se Dřevíčská župa a ještě po čtyřicíti letech Dřevíčský župan.[10]) Snad teprve za velikých změn a obratů za Přemysla I. a Václava I. stalo se přenesení úřadů do výhodně položeného hradu Slaného, nebo tu teprv asi k roku 1239 setkáváme se s prvou nevzratnou zmínkou o Slaném, a to ihned jakožto hradě župním.[11]) Papež, totiž Řehoř IX., potvrzuje klášteru Kladrubskému v župě Slanské desátky na vesnicích Uhercích, Týnci (Panenském) a Lubošíně. Hrad Slaný výslovně

---

[9]) Scriptores rerum bohemicarum tom. I. pag. 287. a Fr. Zoubka: O zakládání měst v Čechách str. 9.

[10]) Erben: Regesta pag. 99. Od Soběslava I darováno kapitule Vyšehradské „de venditione provinciae Dreuic decimus denarius, decimus bos, decimus manipulus." Tamtéž pag. 155. připomíná se mezi svědky: Petr praefectus de Dreuuic cum fratribus suis Milgost et Agna.

[11]) Tamtéž pag. 455. Slaný vzpomíná se sice v listině z roku 993. (Erben: Regesta pag. 34.) listina ta však podvržena a teprv ve století XIII. napsána.

připomíná se nejprv roku 1262, kde dne 30. ledna Přemysl Otakar II. potvrzuje privilegia kláštera Svatojirského v Praze, mezi jiným i devátý trh ve Slaném, což po devíti letech (1271 dne 16. října) se opakuje.[12])

To je vše, co možno říci o Slaném až do konce století XIII. Zatím nadešla doba hromadného zakládání měst v Čechách, a tu i Slaný proměněn v městskou samosprávnou obec. Kdo a kdy tak učinil, také není naprosto bez pochybnosti, aspoň přímé odpovědi na otázky ty nikde nenalezneme, nebo základní listina města toho přišla v bouřích město stihnuvších na zmar, ostatní pak majestaty dal si roku 1638 vydati hrabě Jaroslav Bořita z Martinic a ty více se nevrátily; avšak předposlední císařský rychtář ve Slaném Mistr Jiřík Properator Žďárský způsobil svého času přepis majestatů těch a z toho opsáno jich roku 1654 deset kusů do knihy pamětností č. II.[13]) Tu na místě prvém nalézá se majestat krále Jana, daný městu v den sv. Prišky, panny (18. ledna) roku 1336, kterým potvrzuje městu Slanému veškerá práva a svobody, které jemu král Václav II. udělil, vysadiv město právem Magdeburským.[14]) Právem tím řídilo se město až do krvavého sněmu, od dob císaře Karla IV. berouc poučení a připouštějíc odvolání do města Litoměřic.[15]) Takto dopídili jsme se jména zakladatele městské obce Slanské; že pak založení to roku 1305 se stalo, můžeme tvrditi na základě dvou listin Slaného se týkajících.

Prvá z nich dána 8. června 1305 a tou král Václav II. za vesnici Želenice a část Knovíze, které klášteru svatého Jiří na hradě Pražském odňal a Slanému daroval, jinde témuž klášteru náhradu činí.[16]) V listině druhé o deset dní později vydané, činí týž král podobnou náhradu Janu Velišovu, kanovníku Pražskému a oltáři panny Marie v kostele Pražském za ves Dražkovice, kterou byl také Slanému daroval.[17]) V obou listinách jmenuje král město Slaný „civitas nostra“, což také na Vácslava II. jakožto zakladatele městské obce Slanské ukazuje.

Byl-li Slaný osazen osadníky německými, říci nemůžeme, ovšem, porovnávajíce věc tu s městy jinými, spíše bychom přisvědčili, nežli odpírali,

---

[12]) Emler: Regesta pag. 132. a 306.

[13]) Osvěta: 1883, XII. Kdo zaplatil Bílou Horu nejdráž.

[14]) „Nos Johanes Dei gratia Bohemiae rex ac Lucemburgensis comes ad universorum tam praesentium (quam) futurorum notitiam volumus pervenire, quod volentes dilectis nobis civibus civitatis nostrae Slany specialis nostri favoris et benevolentiae gratiam impartiri; civibus ipsis omnia jura, gratias et libertates, quae et quas felicis memoriae illustrissimus dominus Venceslaus senior, quondam Boemiae et Poloniae rex, socer et praedecessor noster carissimus, dum ipsam civitatem jure Magdeburgensi locaret, concessit, eisdem etiam concessimus, gratiose promittentes cives ipsos in eisdem juribus, gratiis et libertatibus, sub quibus civitas ipsa per praedictum socerum nostrum praedicto jure Magdeburgensi locata est, quibusque iidem cives usque ad haec tempora libere usi sunt, de innata nostra clementia benigniter ut antea perpetuis temporibus conservare.“ Memorabilienbuch Nro. 2.

[15]) Že i po jmenovaném sněmu a po zřízení komory appellační tu a tam ještě v Litoměřicích rady vyhledáváno, vidíme z případu v roce 1597, kde dne 18. června v radě „čteno svědomí pánův kmetův města Litoměřic ve při Anny Popelovy, manželky kněze Fabricia proti Danielovi Filipu a Matiáši Bílkovi pro zabití syna“. Acta curiae LIV.

[16]) Emler: Regesta pag. 881. Nos Venceslaus Bohemiae et Poloniae rex . . . quod monasterio . . S. Georgii in castro nostro Pragensi villam Zelunicie et partem villae in Knoviz . . quas civitati nostrae Slany applicavimus, abstulimus . . .

[17]) Tamtéž p. 883. . . . quam abstulimus et civitati nostrae Slany applicavimus.

ale živel německý asi dlouho se tu neudržel, jak uzavíráme ze jmen konšelů Jindřich Kašica, Jindřich Klika, Jakoubek, Přech Ursus, Franěk Vích, Brada, Ješátko, Vaněk Hothmar, Sušec a Míchal, kteří roku 1390 ve Slaném v radě zasedali.[18]) Osadníky přivedl snad předek onoho Humperta, který za krále Václava IV. roku 1396 prodal s povolením téhož krále rychtu Jakubovi z Brázdimi.[19])

Radnici daroval městu roku 1378 císař Karel IV. věnovav k tomu cíli dům, který na něho právem odúmrtním po měšťanu Lukášovi spadl, jak svědčí majestat vydaný na obdarování to vzpomenutého roku na den sv. Jana Křtitele (24. června).[20]) Hradby městské byly asi hned po vysazení města vystavěny, musily však býti asi dosti chatrné, že po stu letech bylo třeba i s branami je znova postaviti. Tenkráte také asi naprosto vymizela památka někdejšího hradu, nebo ještě roku 1465 nazývá se Pražská brána „hradskou", což po vystavění velikolepé brány za krále Jiřího (1471) přestalo.[21])

Podací kostelní nevykonával král, nýbrž opat a konvent kláštera svatého Jana na Ostrově, což asi hned z dob založení chrámu sv. Gottharda se datuje, nebo klášter ten byl velikým ctitelem jmenovaného světce.[22]) V listině dané 13. prosince 1310 v Avignonu papežem Klementem V., kterou některé svobody jmenovanému klášteru se potvrzují, Slaný výslovně se připomíná.[23]) Roku pak 1357 dne 31. března opat Bohuslav a konvent kláštera Ostrovského potvrzuje do Slaného za faráře bratra Theodorika po smrti faráře Dominika, byl pak zároveň proboštem při chrámu tom, nebo ještě v XVI. století nazývají se pozemky, které kdysi k faře patřily „proboštskými".[24])

Erb městu Slanému udělil král Jan, nebo tvar jeho ukazuje na dobu Lucemburskou a zvláštností svou dle slov nejlepšího znalce starých znaků českých prof. Mart. Koláře pozornost znalce na sebe poutá. Popis jeho podávám tuto ve verších složených Slanským rektorem a později císařským rychtářem Mistrem Jiříkem Properatorem Žďárským a roku 1607 spolu s minucí purkmistru a panům věnovaných:

In arma et insignia civitatis nostrae:
Ala meat bicolor volucres erecta sub auras,
et juvenis galeam pandit amicus ope.
At leo, Czechiadum decus immortale, bicaudis
eminet in plano promptus ad arma clathris.
Slana hoc regali coronata est stemmate, regi
et regno ut quam sis fida, favensque probes.[25])

[18]) Libri erectionum: tom. III. pag. 320.
[19]) Tomek: Dějepis města Prahy II., str. 458. Archiv český. Rychta stávala v nynější zahradě při kolleji Piaristské.
[20]) Memorabilienbuch Nro. 2.
[21]) R. 1465 dne 18. října „Valentin švec koupil chalupu Jana Palečka v předměstí před ‚hradskú branú' za 6 kop. Arch. Slan. Antiquissimus liber.
[22]) Scriptores rerum Bohemicarum I. 322.
[23]) Emler: Regesta, pag. 971.
[24]) Libri confirmationum I. 17. a V. 258. — Antiq. liber: 1503 dne 13. ledna: Tobiáš Horolojsta koupil čtvrt dědiny proboštské v Lužích u Mik. Úvalského za 35 kop.
[25]) Acta curiae LV.

Počátkové semináře arcibiskupského v Praze.

Příspěvek ke sporu kardinala Harracha s jesuity a ku dějinám vys. škol Pražských.

Napsal *Ferdinand Tadra.*

(Dokončení.)

Kapitola V.

Odpověď k výtce (čl. III.), že kardinal seminář svůj poddal v ochranu korporace cizí, totiž kongregace de propaganda fide.

Toť prý jest věc neslýchaná, bez příkladu a proto nesnesitelná, od některých lidí vylíčena co crimen laesae Majestatis. Kéž by byli dotyční právníci raději péro své a práci svou věci spravedlivější, ku př. ochraně vdov a sirotků, věnovali! Byla-li by věc tato tak závadná, tu chce kardinal ihned ochrany té se zříci. Avšak tomu není tak. Tím že poručen jest ochraně kongregace de propaganda fide, není seminář nikterak zbaven jurisdikce biskupské, aniž jsou alumnové podřízeni jiné moci politické nežli ostatní občané; ochrana tato jest pouze duchovní a jedině k tomu cíli, aby nadání a založení účelu svému zachována byla. Že tomu nejinak, dokázáno léta minulého, kdy semináře vojsku za nemocnice vydány býti musily, aniž by sebe menší odpor od kongregace činěn byl. Což pak není ode dávna veliký počet klášterů v Čechách poručen ochraně buď kardinalů neb jiných osob duchovních cizích, hlavně v Římě? Nemají-li mnozí klášterové právo, voliti sobě v rozepřích své rozsudí, tak zvané konservatory? Podobně v Římě jest mnoho kostelů, klášterů, kollejí a jiných stavení, které poddány jsou ochraně buď císaře neb krále španělského, francouzského i jiných knížat cizích, aniž by v tom nějaká závada spatřována byla. Proč by to mělo bráněno býti papeži a kongregaci de propaganda fide? Ústav tento jest nový, založen od papeže Řehoře XV. roku 1621. Od doby té pouze sedm seminářů nově založeno, a sice: 1. Kollej sv. Bonaventury řádu sv. Františka v Praze při klášteře sv. Jakuba, kterouž zřídil týž papež dne 5. dubna 1622 k žádosti a nákladem císaře Ferdinanda II. Kollej tato jest řeholní a má za protektora téhož kardinala, který jest protektorem celého řádu, a proto nebylo příčiny, aby kollej ta dána byla v ochranu sv. kongregace; viceprotektorem na místě císaře co zakladatele jest arcibiskup Pražský, který i členy kolleje této na doktorství povyšuje. 2. Kollej illirská v městě Loretu od papeže Urbana VIII. dne 1. června 1627 založená, kteráž má za protektora onoho kardinala, který jest protektorem domu Loretanského. 3. Kollej papežská v Praze od téhož papeže Urbana VIII. dne

*

1. června 1627 zřízená nákladem komory papežské, poručena ochraně sv. kongregace, a sice týmiže slovy jako seminář arcibiskupský; viceprotektorem jest arcibiskup Pražský. 4. Kollej papežská ve Vídni, téhož dne a roku od papeže založená, svěřena ochraně sv. kongregace a biskupa Vídeňského. 5. Kollej papežská ve Fuldě r. 1628 založená, svěřena ochraně sv. kongregace a opata Fuldenského. 6. Seminář kardinala Harracha v Praze, o kterýž se jedná, od papeže ochraně sv. kongregace proto svěřený, že nejprve 18.000 zl. k zakoupení domu, potom ještě nových 20.000 zl. k vydržování jeho z kasy solní povolila. 7. Seminář Strahovský s arcibiskupským spojený, taktéž v ochraně papeže a sv. kongregace stojící. (Seminář cistercienský, ač již skutečně zřízen, nemá posud bully stvrzovací.) Ochrana sv. kongregace není tudíž věc neslýchaná. Mimo to nemůže sv. kongregace nikterak považována býti za korporaci cizopanskou, poněvadž ač v Římě zřízena sestává z kardinalů všech národů a účelem jejím jest šíření víry katolické ve všech zemích. Konečně potřebí jest dodati, že dříve než kongregace tato povstala, bývalo obyčejem, že ústavy podobné braly si za protektora vždy některého z kardinalů římských, tak že není snad kardinala, který by takového úřadu nezastával.

Kapitola VI.

Odpověď k článku IV. a V., kde se praví, že ze skutku kardinalova hrozí nebezpečí, pohoršení a jiné škody králi i stavům českým.

Tomu taktéž kardinal rozhodně odpírá a praví mezi jiným, že zřízením semináře ani žádného zákona neb ustanovení v království Českém neporušil. Vadí snad zákonům stavení semináře či osoby v něm žijící a učící? Či přísné zachovávání pravidel pro seminář vydaných a život zbožný v něm? Aneb hrozí snad nebezpečí, aby žákovstvo a učitelstvo řádu praemonstratského, cisterciensk ého a františkánského neb alumni arcibiskupští neprotivili se víře a králi svému, jako se to kdysi na universitě Karolinské stalo? Praví se, že stavové čeští si stěžují, jakoby ustanovením bully, aby kněží ze semináře vycházející měli přednost před ostatními, svobodné právo na obsazování uprázdněných míst patronatních jim bylo zkracováno. Toho vinen špatný výklad slov papežových patrně z toho úmyslu učiněný, aby kollatorové far proti kardinalovi popuzeni byli. Slova bully nevztahují se totiž na patrony světské, leč jen na biskupy a kapitoly, svobodná volba a vůle patronů světských nemá tím býti nikterak dotknuta. Podobné privilegium uděleno dříve též semináři papežskému v Praze i ve Vídni, aniž by bylo komu připadlo proti tomu brojiti a aniž by někdo mohl uvésti příklady, že by následkem toho spravedlnost při obsazování lepších míst byla porušena.

Co se týče námitek university stran udělování hodností akademických v semináři, tu již dříve dotčeno, že právo to vztahuje se pouze na alumny a že v ohledu tom srovnává se ustanovení to s právem jiných seminářů, ku př. semináře papežského v Praze, ve Vídni, Fuldě, Loretu, u sv. Jakuba v Praze a jinde, též seminářů klášterních. Kdo studovati chce filosofii a theologii k vůli dosažení hodností akademických, ten zajisté odebéře se na universitu; mohlo by se to ovšem změniti, kdyby — jak kardinalovo přání jest — školy arcibiskupského semináře

spojeny byly se sjednocenou universitou, a není pochybnosti, že by to i universitě bylo ku prospěchu.

Praví se také, že by studenti university Pražské tak lehce toho nesnesli, že by nepokoje z toho vzniknouti mohly, kterýmž by se tak lehce nedalo zabrániti, jelikož studenti beztoho proti kardinalovi a jeho úředníkům jsou nakvašeni, a proto lépe prý příčinu dříve odstraniti. K tomu odpovídá kardinal, že to jsou jen strašáky, nehodné otců tovařišstva Ježíšova. Což mají tak malou moc na své žáky, či jest kázeň škol jejich tak špatna? Tři jsou třídy žáků, co se týká jich stavu. Jsouť oni 1. synové pánů a šlechticů, kteří zajisté nejsou tak nenapravitelní; 2. synové měšťanů, kteří nejsou v poměrech tak skvělých, aby se nedali držeti na uzdě; a 3. žáci chudí, kteří jen cizí pomocí, vyučováním neb žebrotou se živí a ti zajisté každého pokynutí otců jesuitů jsou poslušni. Zajisté by tedy strachu onoho nebylo, kdyby jen otcové chtěli; kardinal ovšem žáky své v dobré kázni udržeti dovede.

Někdo prý také tvrdí, že příčinou nespokojenosti jest přílišné množení škol nepotřebných, ty že spíše na závadu než k užitku jsou, hlavně tam, kde se nalézá universita. Takto mluviti mohou ovšem jen lidé nezkušení. Důkazem proti tomu jsou města, kde se nalézají nejslavnější university a kde vedle universit a s nimi spojeny jsou četné kolleje, mající své vlastní žáky a tvořící přece jeden celek v pokoji a stálém rozkvětu pozůstávající. A v Praze, sídle královském a arcibiskupském, větším než kterékoli z měst těchto, mělo by rozmnožení kollejí a škol býti ke škodě a ke zkáze? Vždyť i v jiných městech, ku př. v Jihlavi a Znojmě, vedle škol jesuitských jsou školy, v nichž vyučují kněží řádů jiných, a arcibiskup Pražský by neměl míti toho práva, které má v městech těchto farář?

Strany stížností kněží světských i řeholních odpovídá kardinal: Co se světských kněží týče, nebylo posud ni jediné stížnosti v té příčině podáno, naopak uznává se všeobecně prospěch semináře. Kněží řeholní, hlavně z řádů starších, učí na školách arcibiskupských a pomáhali vydatně k jich zřízení. Zbývají jedině otcové řádu Ježíšova. Ti hlavně ve dvou věcích si stěžují, 1. že kardinal v Praze nové školy založil, jakoby troje školy jesuitské nepostačovaly, a 2. že bullou papežskou se stanoví, aby za učitele na školy arcibiskupské jen kněží z řádů starých od více než 200 let v církvi trvajících bráni byli, tím že oni úplně jsou vyloučeni a že tím trpí velice vážnost jich řádu. K tomu odpovídá kardinal: Stížnost tato pochází opět jen z křivého vysvětlení slov bully papežské; kdyby vložili do slov těch smysl dobrý, stížnost sama by odpadla. Kdyby odložili jen poněkud ctižádost svou, nemohli by jinak než těšiti se, že arcibiskup z moci své a práva svého chce poskytnouti oněm řádům starým, namnoze hynoucím, příležitost k novému zvelebení. Řád jesuitů má veliký počet dobrodinců svých a proto nemá záviděti oněm řádům, když jako po žni klásky, po vinobraní jednotlivé hrozníčky sbírají. Kardinal svěřil jim svou viničku a doufá časem v užitek z ní. Jest pak skutečně potřebí, aby měl kardinal v sídelním městě svém, tak velikém, své vlastní školy, které by jedině a přímo jemu náležely, jichžto žactvo a učitelstvo by nesbíhalo se v zbraň, aby arcibiskupovi a vyslanci papežskému i právu církevnímu násilím hrozilo, jakož se nedávno se schválením otců jesuitů stalo. Dále tvrdí kardinal a odvolává se při tom na

souhlas stolice papežské, že není dobře, aby v některé zemi veškeré učitelství svěřeno bylo pouze jedinému řádu, byť byl sebe učenější a slavnější, jako jest řád jesuitů, kterýž ovšem u věci této nemá býti jiného mínění, leč má se podrobiti náhledu církve svaté, jak na dobré syny náleží. Kdyby tak jesuité byli vždy činili, zajisté by byli císaře mnohých nepříjemností v příčině university Pražské zbavili. Že pak v bulle papežské ono ustanovení postaveno, toho příčina hlavní jest ta, že se obávali opatové oněch řádů starých, kteří na zřízení škol a seminářů tolik věnovali, aby školy ty nepřišly opět v moc řádů jiných a tak výlohy jejich marně učiněny nebyly. Jaké bezpráví děje se tím jesuitům, kteří mají tolik škol ve správě své? Snad že také oni, když někdo školu jim založí aneb bohatý odkaz učiní, s jinými o to se rozdělí? Či může snad, když oni tak neučiní, některý ze starých velice zasloužilých řádů stížnost sobě vésti?

Řádově staří sami odpovídají k stížnosti jesuitů následovně: Otcové řádu Ježíšova často ústně i písemné nám vytýkají, že jsme ospalí, nečinní lidé v církvi boží, kdežto všecka práce a tíha jen na nich spočívá. A hle, my se probouzíme a snažíme se pracovati a vyučovati, a oni, místo aby nás za to chválili, hledí nám práci samu překaziti a nás opět v nečinnost, kterou dříve nám vytýkali, uvésti. A chudým otcům Hybernským, ubohým vyhnancům z vlasti, kteří z přednášek v semináři arcibiskupském žádného zisku nemají, hrozí nevolí císařovou a slibují naopak všemožnou přízeň a podporu dvora i šlechty, pakliže jen pomoci své odeprou kardinalovi a tím školy jeho k pádu přivedou. Ó té lásky!

Kapitola VII.

Odpověď k čl. VI. psaní císařova, kde se praví, že kardinal bullu papežskou bez vědomí císařova vyloudil.

Tomu odpírá kardinal co nejrozhodněji, ano považuje výtku tu za tak urážlivou, že přímo žádá císaře, aby odvolána byla co podvržená a aby dotyčný odstavec psaní císařova z register a zápisův kanceláře dvorské i Pražské vymazán a aby vydán byl v příčině té nejvyššímu purkrabí Pražskému dekret císařský, kterýž by byl ve sněmu veřejně prohlášen a též kardinalovi dodán. Žádost takováto prý není nic nového; staloť se i nedávno, když za příčinou sporu vzniklého mezi dřívějším opatem Strahovským a nynějším nejvyšším purkrabím Pražským mnoho příkrých listů z obou stran psáno bylo, že císař nařídil, aby celá rozepře potlačena a veškeré spisy zničeny byly.[22]) K žalobě samé pak odpovídá

[22]) Narážka tato vztahuje se patrně k následující události. R. 1635 jmenován byl syn Jaroslava Bořity z Martinic (od roku 1638 nejv. purkr. Pražský), mladý Ferdinand Leopold Benno z Martinic, nemaje let předepsaných, z milosti císařské proboštem kapitoly Vyšehradské. Ačkoli neměl ani svěcení kněžského jmenován byl brzy na to i kanovníkem Passovským, Řezenským, Brněnským, Pražským, Olomuckým a Solnohradským. I stalo se při sněmu roku 1638, když stav duchovní při sněmu shromážděný do světnice své k poradě vstoupil, že opat Strahovský přistoupiv k mladému proboštovi jemu nový abecedář s obrázky, právě tiskem vydaný, podal. Mladý probošt považoval to ovšem za urážku osoby své i císaře samého, který jej proboštem učinil a pomocí otce svého dolehal na potrestání opata Strahovského. Tento však a kardinal Harrach líčili věc jinak, jmenovitě kardinal dosvědčoval, že opat i jemu knihu tu novou ukazoval a darovati chtěl. V rozepři z toho vzniklé žádal

kardinal: 1. že úmyslu svého císaři nikdy netajil; 2. že od počátku nejednou leč často a důvěrně celou věc jak císaři Ferdinandovi II. tak nyní panujícímu císaři objasnil a od nich ničeho jiného neslyšel, než co jej v úmyslu jeho potvrzovalo; 3. že bullu papežskou nevyloudil tajně, že ji obdržel veřejně s vůlí císaře (via ut dicitur regia); 4. že bulla pap. teprve po přivolení císaře publikována byla (jakž v kap. IV. šíře uvedeno), v kteréžto věci kardinal Francisco Barberino svědectví vydati může; 5. co se týče promocí alumnů arcibiskupských, že kardinal z Říma císaři o tom psal, že s ním později dvakráte ústně jednal; mimo to jednali o tom s císařem též generalní kommissař řádu hybernského, Hugo de Burgo, a konečně i kněz řádu kapucinského Valerianus Magni.

Že kardinal bullu papežskou ihned císaři nezaslal, toho byla hlavně ta příčina, že nepřítel do země vtrhl a semináře vojsku císařskému vydány býti musily, že tedy ustanovení bully beztoho provedena býti nemohla.

Ku konci praví se: Kdyby pak se i stalo, že by císař veden radou nepřátel kardinalových školy jeho mocně poručil zavříti, staniž se vůle Boží, jisto jest však, že se tak nestane z práva, že církev toho nemůže schváliti a že to způsobí veřejné pohoršení. Zdali však potom budou v Praze moci trvati školy jesuitské, které mají býti ku podpoře správy církevní a ne na překážku, čas ukáže a rozhodne o tom papež sám, takto v posměch uvedený, k jehožto soudu kardinal se odvolává. [Poslední tato věta byla kardinalem škrtnuta a na místě toho připsáno: Však ani školám jesuitským to neprospěje; kardinal pak poroučí celou záležitost tomu, komu náleží.]

Kapitola VIII.

Odpověď k čl. VII. psaní císařova, kde se nařizuje, aby kardinal smysl slov bully papežské vyložil a authentický exemplář její i listin, na které se vztahuje, ke dvoru zaslal.

K tomu odpovídá kardinal: 1. že bulla nemá žádného tajného smyslu, jelikož se zcela podobá jiným podobným bullám; 2. že zasýlá opětně vidimovanou kopii bully té ke dvoru. Jiných spisů k ní patřících nezná, jedině domácí pravidla semináře, o nichž se v bulle zmínka činí; ta však vztahují se pouze k životu, kázni a správě hospodářské v semináři a nejsou posud tištěna, poněvadž teprve zkušeností se chce kardinal přesvědčiti, má-li být něco z nich vypuštěno neb do nich přidáno. V nich se také stanoví, že nemá být nikdo do alumnatu přijat, kdo by nebyl způsobilý

Martinic, aby opat Strahovský za trest na několik roků buď ze sněmu úplně vyloučen byl aneb aby místo jemu příslušející za poslední v řadě stavu duchovenského zaměniti povinen byl. Tomu odporoval opat a psal mezi jiným: „Im Fall dem also, wie fürgeben wird, würde ich zur Fabel im ganzen Königreich sein. Ich glaube diese Straf sei aus der Jesuiten-Schul entlehnet, denn alda setzet man die unfleissigen oder die etwas verwirkt in einen Winkel nach allen anderen Studenten.“ A císaři psal: „. . . solchen Verleumdern und boshaften Relatoribus nicht zu glauben. Es sei eine Sünd, die umb Rache in den Himmel schreit, lobwürdige Actiones aus lauter Bosheit zur Schmach dessen, der sie animo recto et fide inculpata verrichtet, zu interpretiren und anzugeben.“ Přičiněním hraběte Trautmannsdorfa a Slika, též biskupa Vídeňského byla rozepře tato potlačena a veškeré spisy zničeny. Přepisy některé nalezl jsem v archivu hraběte Harracha v Mostě n. L.

k církevní službě v království Českém a kdo by tento úmysl neměl. 3. Bulla má dále ten účel, aby seminář arcibiskupský na způsob kollejí a podobných ústavů mohl přijímati odkazy a aby arcibiskupové Pražští nadání jeho k jiným účelům obrátiti nesměli. (Ostatní ustanovení bully obsahuje kap. II. spisu tohoto.)

Kapitola IX.

Odpověď k výtce, že kardinal u věci tak důležité, která by císaře s papežem rozdvojiti mohla, zcela pominul císaře, největšího dobrodince svého i církve.

Kardinal myslí, že i výtka tato bez vůle a vědomí císaře v list jeho byla pojata, neb není možno, aby o kardinalovi takové mínění míti mohl. Proto prosí, aby i odstavec tento (jako čl. V.) byl potlačen Kardinal uznává dobrodiní císařem církvi a jemu prokazovaná, praví že hotov jest za něho vše obětovati, neb nebyl nikdy nevděčným k císaři, ano často snášel jemu k vůli i bezpráví činěné mu od osob, požívajících přízně císařovy, což by příklady dokázati mohl.

Kapitola X.

Odpověď k žádosti, aby se kardinal zřekl bully papežské.

Kardinal doufá, že císař po uvážení spisu tohoto nebude trvati na žádosti své. Neb jakákoli by odpověď kardinalova byla, neměla by žádného výsledku. Kdyby řekl „ano“, tedy by se postavil přímo proti stolici papežské, císař pak také, poněvadž kardinala k tomu donutil. Řekne-li však „ne“, tu ještě větší zlo z toho může pojíti, snad nová pohroma pro stolec arcibiskupský, neb kardinal jest hotov, raději místo své opustiti, než aby s císařem, pánem svým, v neshodě trval. Bulla papežská není vydána v osobní prospěch arcibiskupa, leč ve prospěch církve a jiných a proto nesmí se jí kardinal sám nikterak zříci. A což kdyby pak papež odvolal také všecka privilegia a všecky bully udělené ve prospěch řádu a škol jesuitův? Ku konci delší své odpovědi prosí kardinal císaře, aby jej k tomu nenutil, ale v té věci raději s papežem jednal, kterýž sám pouze své slovo odvolati může.

Kapitola XI.

Odpověď k nařízení císařskému, aby mezitím, než konečné rozhodnutí se stane, v semináři žádné promoce před se brány a výhod bullou poskytovaných užíváno nebylo, a pakli by se někdo o to pokoušel, aby to zamezeno bylo.

Kardinal slibuje, že se tomuto nařízení podrobí a zříká se na ten čas ustanovení bully papežské 1. co se týče promocí, 2. co se týče přednosti alumnů arcibiskupských před jinými a 3. utíkání se v ochranu kongregace de propaganda fide. Ostatní zařízení byla již před vydáním bully v platnosti a nelze je tudíž zastaviti.

Ku konci spisu svého věnuje kardinal ještě jednu kapitolu jesuitům a jich nedůslednosti v záležitosti této. Praví mezi jiným: K nejznamenitějším členům řádu jesuitského v Německu patří zajisté P. Adam Tanner

a P. Jakub Gretzer, oba doktoři učení Ingolstadského, kteří r. 1607 za příčinou interdiktu proti Benátčanům papežem Pavlem V. vysloveného napsali spisy důkladné, jimiž jednání papežovo odůvodňovali. Oba vycházeli ze stanoviska toho, jež všemožně hájili a jež od veškerého řádu jesuitského uznáváno bylo: že jest moc církevní větší než světská, že tato povinna jest uznati a schváliti ony prostředky, které moc církevní za spasitelné a církvi prospěšné uzná. Jak rozdílně chovají se jesuité nyní k arcibiskupovi Pražskému, který s povolením papeže a sv. kongregace školy ve prospěch církve zřídil, tak že neostýchají se císaře, který by z vlastní vůle zajisté nijakých překážek nečinil, proti kardinalovi a prospěchům církve popouzeti. Napomíná tedy jesuity otcovsky, aby ustáli konečně a mají-li nějakou stížnost proti němu, aby ji veřejně ohlásili, že chce ji buď vyvrátiti neb dle uznání stolice papežské jim zadost učiniti. Neustanou-li však, pak ať se nediví, když kardinal jak u císaře tak u papeže spravedlivou žalobu na ně vznese. Ku konci opakuje kardinal ještě jednou svou žádost, aby císař jemu některá poněkud snad příkrá místa spisu tohoto ve zlé neobracel, ale vše v milosti přijal.

Dáno dne 27. listopadu 1640.

* * *

Teprve po uplynutí skoro celého roku dostalo se kardinalovi odpovědi ke spisu tomuto a sice listem císařským daným ve Vídni dne 8. listopadu 1641.

Císař v něm tvrdí, že věc, o níž se jedná, týká se veřejných zájmův státních a že nemůže býti pochyby o tom, patří-li rozhodnutí císaři čili jinam. Důvody kardinalovy nejsou takové, aby byly císaře o jiném přesvědčily, trvá tedy na dřívějším rozkazu daném v listě svém dne 4. října 1640. Praví-li kardinal, že císaři o úmyslu svém zprávu dal, tož stalo se tak jen mimochodem a nikoliv slušnou žádostí, jak toho úcta k císaři a důležitost věci samé vyžadovala. O školy jest císařem v Praze dosti postaráno, a není potřebí nových zřizovati, obzvláště z prostředků k jinému účelu určených. Císaře docházejí stále stížnosti od duchovenstva a žádosti v příčině podpor z kasy solní, do které za čas trvání jejího již více než 200.000 zl. zaplaceno jest. Chce-li kardinal mimo oba semináře v Praze již stávající ještě třetí, totiž svůj si zříditi, ať podá formalní žádost se všemi nutnými přílohami k císaři, dostane se mu zajisté spravedlivého vyřízení, ovšem s výminkou, aby ústav ten byl skutečně v mezích semináře zřízen a vydržován. Císař nemile nese příkré vystoupení kardinalovo proti rádcům císařským a proti jesuitům, kteří v té věci nikerak nejsou súčastněni, a nechce trpěti, aby v rádcích císařských urážena byla majestatnost císařova; prozatím toho chce pominouti, pro budoucnost však to přísně zapovídá. Konečně nařizuje, aby kardinal budoucně císaři nepsal latinsky, leč buď česky neb německy, jak zřízení království Českého ustanovuje.[23])

[23]) Císař praví v listě svém: „Mit der fernern angehefften Auflag, dass wann bei Uns D. Ld. in einem und dem andern etwas hinfüro fürzubringen haben, Sie solches in Böhmisch- oder Teutschen Sprach, als warauf die Verfassung Unsers Königreichs gewiesen, gebüerlich anbringen wollen." (Orig. arch. v Mostě n. L. fasc. 3. folio 341.)

Kardinal odebral se v tomto čase do Vídně, nevíme, zdali následkem listu tohoto, čili snad již dříve. Zde sepsal v řeči německé odpověď k tomuto listu císařskému (danou dne 27. listopadu 1641), v níž se dovolává svého dobrého úmyslu při zřízení semináře a prosí císaře, obmeškal-li formalní cestou dříve za svolení císařovo žádati, aby jemu to prominuto a povolení to nyní uděleno bylo, tak aby ústav jeho nikoli tedy dle práva, ale z milosti císařské potvrzen a ve svém stavu ponechán byl. Dále uvádí kardinal některé z důvodů ve spise jeho dřívějším obšírně provedených a praví pak: Co se týče povolení peněz z kasy solní, stalo se tak od kongregace de propaganda fide s vědomím papeže, jimž od císaře správa kasy té svěřena, kteří zajisté uvážili, že zřízení semináře arcibiskupského jest pro rozšíření víry katolické a pro rozkvět duchovenstva českého velice prospěšné. Že posud některé korporace duchovní žádné podpory z kasy solní neobdržely, toho vinu nenese kardinal; nejméně však může si stěžovati kapitola metropolitní, která již 25.000 zl. z kasy solní obdržela. Zbývající nyní peníze rád by kardinal zachoval, aby z nich dle přání císařem již vícekráte pronešeného nové biskupství v Čechách zřízeno býti mohlo. Z peněz kasy solní, které se posud sešly a summu 200.000 převyšují, neužil kardinal ani krejcaru ve prospěch svůj vlastní, jakž se císař z účtů ročních, které kardinal do Říma zasýlá, přesvědčiti může. Rádcové císařští nemohou si stěžovati, jelikož ve spise svém nikoho nejmenuje mimo koncipistu, který list císařský psal, a že byl sloh tohoto psaní příkrý, to uznali i někteří biskupové a jiné vysoce postavené osoby, kteří s podivením se kardinala ptali, je-li to pravda, že tak nemilostivé psaní od císaře obdržel. Že se dotýkal i jesuitů ve spise svém, toho měl dobré důvody, neb není zřízení semináře nikomu proti mysli jen jim a oni sami zřejmě k mnohým osobám se vyslovili, že nikdy nepřipustí, aby seminář arcibiskupský trvati měl. Konečně slibuje kardinal, že chce budoucně všecky listy buď v jazyku českém neb německém psáti, ač posud česká dvorská kancelář vždy latinské spisy přijímala a zřízení zemské tomu neodporuje. [24])

Mezitím dospěly věci v Praze ještě k horšímu konci. Poněvadž na školách arcibiskupských i nadále vyučováno bylo a návštěva škol těch strany cizích žáků čím dále tím větší byla, nařízeno, aby rozkaz císařský mocí proveden byl. Dne 25. listopadu 1641 časně z rána přitáhla silná vojenská stráž k semináři, obsadila všecky východy, zatknula 6 studujících, kteří ze semináře vyjíti chtěli, mezi nimi jednoho klerika, a odvedla je do městské věznice na Staroměstské radnici. Až do 30. listopadu zůstala stráž vojenská před seminářem, přednášky ve školách byly zastaveny, rektorovi pak rozkázáno, aby seznam svých žáků místodržitelům předložil. Přípisem daným dne 20. prosince 1641 nařídil císař místodržícím, aby veřejnými patenty v městech Pražských i po vší zemi vyhlásiti dali, že navštěvování škol arcibiskupských pod přísným trestem zakázáno jest. Skutečně již dne 8. ledna 1642 vydán patent takový a veřejně ohlášeno: „Jakož jest se J. Cís. a Kr. M. král a pán náš všech nejmilostivější z mnohých podstatných příčin milostivě resolvirovati a nám o tom poručiti ráčil, abychom všem obyvatelům a poddaným J.

[24]) Koncept kardinalův dd. 27. Novembr. 1641. Archiv v Mostě n. L. fasc. 3. folio 236.

Mti ano i přespolním v tomto království se zdržujícím chození do těch škol, kteréž sobě Jeho Eminencí p. kardinal z Harrachu ɔc. s opatem kláštera Strahovského v Královském Starém Městě Pražském zarazil, na konec zastavili a zapověděli a takovou zápověď skrze odevřené patenty pro vědomost jednoho každého publicirovati a vyhlásiti dali; i poněvadž takovému J. M. Cís. milostivému poručení poslušně zadosti učiniti nám ovšem náleží, z té příčiny ... mocí tohoto patentu všechněm obyvatelům a poddaným jako i přespolním, kteří se na ten čas v tomto království zdržují, anebo sem za příčinou literního učení by ještě přišli, to v známost uvozujíce jim společně neb rozdílně přísně zapovídáme, aby oni do týchž škol jak dítek svých, sirotkův, přátel, preceptorův, služebníkův, aneb poddaných, neodevzdávali, nýbrž pokudž jeden neb druhý své dítky ɔc. ... zde v městech Pražských v literním umění cvičiti chtíti dáti bude, ty a takové toliko do škol a akademií jménem J. M. C. vysazených aby odsýlali a tam je svobodnému liternímu umění cvičiti dali. A to vše pod uvarováním J. C. Mti nemilosti a neprominutelného trestání. Čímž se jeden každý spraviti a před škodou jak vystříhati věděti bude ɔc."

Spor mezi kardinalem a císařem takto do krajností vedený způsobil veliké pohnutí nejen v Čechách, ale i v cizině, jak na straně světské tak duchovní a nemohl míti následků příznivých. To nahledl brzy císař sám. Osobním působením při dvoře císařském, hlavně pak pomocí hraběte Trautmannsdorfa dosáhl toho konečně kardinal, že císař nastoupil na cesty mírnější, aby shoda docílena byla. Uzavřeno, aby zřízena byla kommisse, kteráž by se raditi měla o způsobu, jakým by obě university Pražské, Karolinská a Klementinská, sjednoceny, a jak by seminář arcibiskupský a poměr jeho k universitě upraven býti měl. Již dne 15. dubna 1642 sdělil to hrabě Trautmannsdorf kardinalu Harrachovi oznamuje, že císař ze své strany co členy kommisse té jmenovati chce nejvyššího hofmistra svob. pána z Talmberka, hraběte Bernarda z Martinic a dva appellační rady; mimo to mají jmenovati své zástupce kardinal, jesuité a universita Karolinská. Kardinal jmenoval svými zástupci opata Strahovského a známého důvěrníka svého, mnicha řádu kapucinského, P. Basilia. Není úlohou těchto řádků, další jednání kommisse této vyličovati, podotýkáme pouze, že teprve roku 1654 skončeno a nový řád spojené university Karlo-Ferdinandovy zaveden jest.

Zbývá nám ještě ku konci zmíniti se krátkými slovy o vnitřním zařízení a správě semináře arcibiskupského. Představeným jeho či správcem byl „rektor“ od arcibiskupa jmenovaný, kterýž vedl veškerou správu dle instrukce jemu od kardinala udělené. Jemu k ruce hlavně ve správě hospodářské byl přidělen „oeconomus či provisor“. Oba bydleli v semináři a měli tu celé opatření, rektor bral mimo to 300 zl. ročního platu. K obsluze ustanoveni byli: kuchař a kuchtík, sklepník, sluha rektorův a dva jiní sluhové, 4 služky a pradleny, pekař a vrátný, mimo to lékař k ošetřování nemocných. Prvním rektorem byl doktor theologie Jiří Peischel, prvním provisorem Jan Meuskönig, praemonstrat z kláštera Teplského. Prvními professory, a sice z řádu hybernského jmenují se: P. Malachias Fallonus, zakladatel kolleje sv. Ambrože v Praze, dříve professor theologie ve Francii a Nizozemsku, P. Eduard Tyrellus, kvardian kláštera v Praze, P. Franc. Ferallus, provinciál řádu hybernského,

P. Patricius Wardaeus, P. Franc. Fleming, P. Jakub Geraldinus;[25]) dále z řádu praemonstratského P. Alexius Perelcius, professor morálky, Hugo Teiser, professor rhetoriky, Pavel Scrabo, professor poesie, Vít Rösler, professor filosofie a později opat kl. Želivského, Zikmund Dřímal, professor filosofie a j. Roku 1636 čítalo se v semináři: alumnů arcibiskupských 14, kleriků Strahovských 12, Teplských 7, cistercienských (ze Zbraslavi a Oseku) 14. Alumnové arcibiskupští vydržováni zadarmo, za ostatní platili opatové po 93 zl. 20 kr. (za mladší jen 60 zl.) za jednoho ročně.

Z instrukce kardinalovy pro seminář vydané obsahující 23 článků, vyjímáme následující ustanovení: Především má každý, kdo do semináře přijat bude, míti stále na zřeteli účel jeho, totiž prospěch církve katolické a dle toho se říditi. Rektor jakožto zástupce kardinalův má býti vzorem všem ostatním a vede vrchní správu; v důležitějších záležitostech má ovšem radu bráti s arcibiskupem, v ostatním má buď sám neb společně s provisorem vše nařizovati; má dohlížeti na studující, aby vše řádně vykonávali, kdo by buď z nedbalosti neb neschopnosti nedával nijaké naděje v dobrý prospěch, toho má v čas kardinalovi jmenovati; v určování svobodných dní v týdnu i prázdnin má býti velice opatrný a bráti vždy ohled na professory a povinnosti jich v řádu; prázdniny vůbec ani v parných dnech nemají déle než 15—21 dní trvati; na zachovávání domácího pořádku (rozdělení hodin k učení a bohoslužbám a j.) má přísně dbáti a společné vycházky v čas ranní neb odpolední ustanovovati; má ke všemu dohlížeti a věděti, kdo do semináře vchází a z něho vychází a za tím účelem má sobě byt, kterýž by se mu k tomu nejlépe hodil, vybrati. Kdo do semináře přijat býti chce, má se vykázati: že z rodičů počestných náboženství katolického pochází, kde žil a kde studoval; kdo byl přijat, má zatím asi 6 neděl jaksi na zkoušku v semináři býti a teprve, osvědčí-li se, oblečen a zapsán býti; po půl létě má v ruce rektora slib složiti, že chce v stav duchovní (světského kněžstva) vstoupiti a nařízením kardinalovým ve všem se podrobiti. Kdo po vysvěcení ustanoven bude někam za správce duchovního, má slušný šat, breviář a výlohy na primici dostati. Klerikům mají se z instrukce články na ně se vztahující aspoň měsíčně jednou předčítati. Rektor má se každého týhodne s provisorem raditi strany zaopatření domácích potřeb a potravy; peníze pro seminář určené chová u sebe rektor a vydává co potřebí provisorovi, kterýž týhodně účty skládá, jež rektor podepsati a kardinalovi odvésti má. Oba mají se časně postarati, aby větší potřeby pro celý rok, na př. obilí, víno, dříví, olej a j. v čas zakoupeny byly. Oba mají o to dbáti, aby příjmy semináře, jeho práva a výsady zachovány a obhájeny byly; rektor pak má buď kardinalovi zvlášť aneb při dohlídce, kteráž bud od kardinala aneb skrze nařízené k tomu osoby ročně vždy několikráte předsevzata bude, o všem zprávu učiniti a návrhy své neb stížnosti přednésti. Po odstoupení prvního rektora, který se stal officialem arcibiskupským, jmenován roku 1640 rektorem semináře arcibiskupského dřívější chovanec jeho Jindřich Meckenburger, rodem Němec, však znalý jazyka českého, kterýž úřad ten po 20 roků zastával.

---

[25]) Tito dostávali ročního platu 240 zl. a nebydleli v semináři, než v klášteře svém, nynější celnici v Hybernské ulici.

Některé příspěvky ku záští Heřmana a Oldřicha z Janovic s králi Vladislavem II. i Ludvíkem a zemí českou.

Podává dr. *J. V. Prášek.*

Na jihovýchodní straně král. města Klatov, v poloze i dalšímu okolí města vévodící, zdvihá se mohutná budova jednopatrová, proti západu vysokým štítem zdobená; dlouhá řada oken na západním a severním průčelí, na jihu zbytky balkónu do rozsáhlého sadu obráceného, vysoký kryt vlaský, okna důkladně zamřežovaná, portál s těžkými a dobře okutými vraty — to vše ihned prozrazuje, že nebyl původcem domu prostý měšťan, pokojný soused. A vstoupíme-li do prostorného a dobře sklenutého průjezdu, z něhož široké a pohodlné schody vedou do prvého patra, shledneme-li pak vysoké a světlé komnaty, ozdobené nábytkem dle vkusu XVII. století: tuť ihned nabýváme přesvědčení, že jest nám zříti v památném domě a jeho příslušenství zbytek české minulosti. Lid nazývá dům ten „chalupou otínskou“, a to odtud, ježto spolu s Otínem a Předslaví byl posledním, dlouholetým statkem rodu v dějinách českých zvučně proslaveného, vladykův a rytířů, později pánů Janovských z Janovic, jichž poslední člen po přeslici byla bába nynějšího majitele, pana Františka Huebra.

Před dvěma roky událo se mi, že jsem spolu s prof. Martinem Kolářem navštívil dům ten ve mnohém ohledu památný, a tu přívětivý majitel ukázal nám historické památky ne nevzácné, které ostříhá jako dědictví milé po předcích svých. V komnatách prvého patra bylo nám popatřiti na četné podobizny členů rodu Janovského, v bývalé kapli shledli jsme hojné památky zbrojířské a ozdobnické, tak zejména meč, na němž vyryto ozdobnými minuskulemi „Smil z Janovic l. P. 1414“, a posléze uzřeli jsme četné zbytky diplomatické, jako listiny hojné a obzvláště dvě rozsáhlé desky rodopisné, na plátně dovedně pořízené, na nichž proveden jest hojný vývod rodu Janovských.

Maje chvíli příhodnou, zabýval jsem se zbytky listinnými. Již dříve byl jsem upozorněn pamětmi zemřelého hraběte A. L. Krakovského z Kolovrat na obsah listin Janovských. Zmíněný vlastenecký šlechtic tráviv po dlouhá léta život svůj ve Klatovích, bedlivě sbíral historické zvěsti a památky města i okolí a vše, čeho mohl dopíditi se, pilně do sbírek svých přepisoval. Tak přepsal do rozsáhlého foliantu, jehož dostalo se mně přátelskou ochotou urozeného pana Jana Rudolfa hraběte Meraviglie 16 listin, týkajících se rodu pánů Janovských z Janovic. Čtyři z oněch listin, jakož

níže poznamenáno, uloženy jsou ve přepisu souhrnném, dle písma s počátku stol. XVII. zdělaném, ve městském musei Klatovském, originaly pak, ovšem zvetšelé a nehrubě čitelné, chová posud pan Hueber, i byly mně jím laskavě k nahlednutí propůjčeny. Uvažuje velikou cenu listin těch pro historii českou století XV. a XVI., dotázal jsem se redakce těchto listův, a když uveřejnění jejich přislíbeno, neváhám podati opisy jejich veřejnosti české. Podotýkám k tomu, že jsem již listin těch s části užil, vypravuje ve svém spise „Politický okres klatovský“ II. o dějinách města Klatov a okolí jeho. Bohužel nejsou všecky listiny prvopisy; některé nejsou zachovány zúplna, některé jsou pouhými koncepty, začasté nedatovanými, některé pocházejí z rodinného diplomatáře, kamž pro památný svůj obsah byly později přepsány — vlastnosti to, jichž soudný čtenář ihned postřehne.

Konečně shledal jsem důležitou listinu, hlučného někdy záští pánů Janovských s králem a zemí se dotýkající, ve starých smluvných knihách král. města Klatov, i neopomíjím jí k této sbírce přidati.

(*L. J.* = listárna Janovských, uchovaná u p. Fr. Huebra ve Klatovích, *M. K.* = úhrnný souvěký téměř přepis musea Klatovského, *O. K.* = opis listin Huebrovských, pořízený s počátku nynějšího století hrabětem A. L. Krakovským z Kolovrat, jenž při velikém porušení originalů jest velice důležit.)

I. 1356, 30. září: Racek z Janovic s tvrzí a městečkem Janovici oddává se v manství králi a koruně české. (L. J., O. K.)

Ego Raczko de Janouicz. Notum facio tenore praesentium universis. Quod cum castrum meum Janovvicz cum oppido meo ibidem ac omnibus ipsorum pertinentiis a serenissimo ac inuictissimo principe et domino domino Carolo Romanor: Imper: semper Augusto et Boemiae Rege Domino meo gratioso tanquam a Rege Boemiae et Corona Regni ejusdem pro me et haeredibus meis in feudum receperim, et homagium, obedientiam et fidelitatem fecerim, promitto pro me, et eisdem haeredibus, quod nos tanquam veri feudales et vasalli justo feudi titulo sicut vasalli jure vel approbata consuetudine obligari noscuntur, dicto Domino nostro tanquam Boemiae Regi haeredibus et successoribus suis, et Coronae Regni praedicti tanquam veris et naturalibus dominis nostris fideles, subjecti et obedientes erimus, damna ipsorum avertemus et profectus et commoda ipsorum procurabimus in perpetuum absque omni dolo prout de hoc pro me et dictis meis haeredibus corporale ad Sancta Dei praestiti juramentum. In cuius rei testimonium sigillum duxi praesentibus appendendum. Datum Sultzbach Anno 1356 Feria IV. proxima post festum S. Michaelis Archangeli.

II. Odpovědný list Heřmana z Janovic Albrechtovi, knížeti bavorskému v Mnichově. (Bez data, L. J., O. K.)

Nejjasnějšímu knížeti pánu a pánu knězi Albrechtovi Mnichovskému v hořejších a dolejších Bavořích.

Ode mne Heřmana z Janovic, že k Vám svou čest vohražuji tímto listem a Vaším nepřítelem chci býti, i Vašich všech poddaných, i s svými se všemi služebníky a poddanými, i se všemi svými pomocníky. A to bráti, jímati, šacovati, i všelikterak jako nad nepřítelem svým mstíti, a že Vám

již svou ctí nechci povinovat v ničem býti, se všemi svými služebníky, pomocníky a poddanými, tak dlouho, dokudž mi za mou spravedlnost dosti neučiníte.

III. Současný — z r. 1501 — překlad zprávy bavorských jednatelův o smlouvání mezi knížetem Albrechtem Mnichovským a Heřmanem z Janovic. (L. J., O. K.)

Sem znamenáno. V té při a různici mezi naším milostivým pánem, knížetem Albrechtem v Němcích, s jedné a Heřmanem z Janovic s druhé strany, jsou urození páni, pán z Šelemberka, český kancléř, a pán z Kolovrat, krále Jeho Mti hofmistr, v neděli po sv. Michalu k nám přišli, a od krále Jeho Msti s námi smluvili tuto dole psanou námluvu:

Aby náš milostivý pán a kníže, nyní na den Svatého Mikuláše nejprv příštího, do Plzně poslal, k tomu dva, a má též z Janovic také dva poslati, a ti čtyři mají ještě stran posazeni býti, a k těm čtyrem mají ještě čtyři, jménem ten z Švihova, pan Krištof z Gutštejna, ten z Klenového a Kamejcký, také posazeni bejti, těch osum tu při slyšeti a po vyslyšení pilnost míti, tu různici s obojí stranou vědomím a volí dobrotivě smluviti. Nenajdou-li oni pak vůle, tehdy mají ti čtyři svrchu jmenovaní, Švihovský, Guttštayn, Klenovský a Kamejcký, se srovnati v jeden hlas a za jednoho člověka býti a pokusiti se, tu věc dobrotivě s volí a vědomím stran srovnati a smluviti. Nemohli by té vůle od stran míti, tehdy mají tu věc tajně a všecko jednání, kterak jsou slyšeli a před ně přišlo a přineseno jest, písmem to králi Jeho Msti Uherskému a Českému poslati, a jestliže Jeho Mst to jednání v písmě přijme, tehdy má Jeho Mst mocně moc míti, v nejbližších třech měsících potom přišlých konečně bez dalších odtahův vypověděti a což Jeho Mst mezi stranami vypoví, při tom má konečně zůstati. A jestliže by ti čtyři páni, Švihovský, Guttštayn, Klenovský a Kamejcký, pro nějakou hodnou moc a nebo sic pro znamenitou překážku nemohli v hromadu přijíti, a že by jeden z nich vně ostal a nepřijel, nicméně mají jiní tři jednati, kterak to svrchu ukazuje, a má náš milostivý pán, také i Janovský, v tom čase těch svrchu jmenovaných čtyř pánův psaním následovati a prositi jich o svrchupsané jednání, aby se uvázali a na se vzali. A mají také všickni ti, jestliže náš milostivý pán k takovému roku do Plzně pošle, dostatečně glejtem bezpečně opatřeni býti; o takový glejt má v prostředním času od pána z Šelmberka Českého kancléře žádáno a následováno býti.

IV. Vladislav II. Heřmanu z Janovic. Datum 1502, feria II. die sancti Victorini Martyris. (L. J., O. K.)

(Psaní o témž slovutnému Heřmanu z Janovic, věrnému našemu milému.)

Vladislav z boží milosti Uherský, Český král a markrabě Moravský. Slovutný věrný náš milý! Jakož nám píšeš oznamuje, kterak jsi ty k roku námi v Plzni položenému na den Svatého Jakuba, s přátely a s spravedlností svou před těmi pány, kteréž jsme k tomu jmenovali, stál, chtě po nich všecko přijíti, pokudž by i spravedlivě nalezeno bylo: ale kněz Albrecht že jest s žádnou mocí rad svých tam neposlal, tak že jsou prostě k ničemuž přistoupiti nechtěli, toho při tom dotýkaje, že jest v těch věcech tebou a tvou příčinou nic nescházelo. I nepochybujeme my, žeť v paměti jest psaní naše, kteréžť jsme před těmito nedávno minulými dny o téhož kněze Alb-

rechta učinili, a při tom i přípis psaní a listu jeho, kteréž jest nám byl o té věci učinil, poslali tak, aby zprávě a podávání jeho vyrozuměti mohl. Pak nyní aby věděl, že jsouce u nás raddy jeho, také jsou s námi o těch věcech jeho slovem mluvili, tak pravíce, že ty raddy, kteréž jest byl kněz Albrecht pán jejich do Plzně k roku jmenovanému poslal, proti tomu jsou že byli, aby na těch čtyrech ubrmanech, totižto pánu Švihovskému, pánu Kryštofovi Guttenštaynovi, na Klenovském a na Kamejckém, tak aby na to nákladův dalších nečinil. Datum Bude ff. ij. die Sancti Victorini Martiris, Anno Domini Millesimo Quincentesimo secundo, regnorum nostrorum Ungariae Tredecimo, Boemiae vero Tricesimo Secundo.

V. Páni ze soudu zemského Heřmanu Janovskému. 1508 feria II. post Stephani pape. (L. J., M. K., O. K.)

Urozenému vladyce panu Heřmanovi z Janovic, příteli našemu jmilému! Urozený příteli náš milý! Vznešeno jest na nás od pána z Degmburgku, kterakby ty jemu poddaného jeho jal, kdež pán z Degmburgku s tebou činiti moc nemá, a také ten falckrabí Jeho Msti, s kterým činiti máš, poddaný nejní, ale poddaným jest knížete Viléma Jeho Msti. Protož to věda, věříme tobě, že ty toho člověka, kteréhož jsi jal, propustíš a dále držeti nebudeš, aby skrz to nějaká větší nesnáz o to nepovstala. Datum Pragae ff. ij post Stephani Pape Anno Domini 1508.

Páni rytířstvo, kteří v soudu zemském sedají, správce král. Čes.

VI. Vladislav II. Zdeňkovi Lvovi z Rožmitála. 1510, dominica secunda Trinitatis. (L. J., M. K., O. K.)

Urozenému Zdeňkovi Lvovi z Rožmitála a z Blatný, nejvyššímu purgkrabí pražskému atd. Vladislav král ɔc. Urozený věrný náš milý! Jakož tebe tajno nejní, že statečný Matyáš Libák z Radovesic na Smrkovicích, procurator náš věrný milý, když jest v potřebách našich jezdil a pracoval, od slovutného Heřmana Janovského z Janovic jat jest. I poněvadž s ním Janovským jest smlouva učiněna a my jemu čtyry tisíce kop grošův českých rozdílně dáti a spraviti máme, jakož jsme jemu pak list na sebe uděliti ráčili: i žádáme toho na tobě, aby ty podle Nás, vedlé jiných rukojmí k tomu listu, také pečeť svou přidal a rukojmě za Nás byl, kdež pak skrze to pro Nás žádné škody nésti nemáš. I věda v tom vůli a potřebu Naši, nepochybujeme o tobě, že se tak zachováš, jakožť píšem. Datum Bude Dominica Secunda Trinitatis Anno Domini (1510), regnorum nostrorum Hungariae XXI, Boemiae vero XXXX.

L. S. Ex commissione Regiae Majestatis.

VII. Heřman Janovský pánům na sněmě shromážděným. Bez data (před r. 1515. L. J., M. K., O. K.).

Urozeným pánům pánům a pánům rytířstvu nyní na sněmu shromážděným na Hradě Pražském. Pánům a přátelům jmilým. Službu svou vzkazuji Vašim Mstem. Jakož jsem Vašim Mstem psal i ještě též V. Msti prosím pokorně nejdéle pro pána boha, že račte V. Msti ty listy správně na hlas kázati čísti přede vším sněmem; tohoť V. Mstem zouplna věřím, že to račte Vaše Msti pro pána boha i pro spravedlnosť učiniti. Datum a Janowicz ff. ij post Festum Sti Jacobi Apostoli. Anno (vacat)

Heřman z Janovic.

VIII. Matyáš Libák z Radovesic paní Janovské. R. 1515, vročení schází. (L. J., M. K., O. K.)

Urozená paní Janovská. Za to mám, že Vás tajno nejní, kterak pan Heřman manžel Váš na mě, potom se mnou smlouvu učinil, abych jemu některé věci od krále Jeho Msti zjednal. I věděti Vám dávám, že jsem to všeckno ač s velikou prací, což jsem se zavázal zjednati, zjednal, a ježto pohotově mám, a poněvadž jemu glejtt krále Jeho Msti ukazuje na Hrad Pražský, to Vy jemu, není-li jeho doma, oznamte, ať přijede na Hrad Pražský v tu sobotu po sv. Janu Křtiteli Božím, a tu já jemu chci tomu všemu dosti učiniti potud, pokudž smlouva, kterou se mnou dobrovolně učinil, ukazuje, a proto Vám o to píši, poněvadž Vy v tom statku a na Janovicích vždy předce bydlíte, a on dosti často a nyní po té smlouvě téměř vždycky tu jest, a dobře činí. Protož za to mám, že Vy jej víte, kde najíti, budete-li chtíti. Přitom vězte, že já se té smlouvy držeti míním a budu, kterou jest se mnou učinil. Anno 1515 (den a měsíc schází).

Matyáš Libák z Radovesic.

IX. Koncept bez data (z let 1519—1521. L. J., O. K.).

Ode mne Heřmana z Janovic tobě pane Hašku Zvířetický na Smidařích, a tobě pane Krupař. Item jakož jste mi slíbili za pana Mateáše Libáka za sedum set kop grošův českých, kdež jsem vás napomínal nejednou, ale několikrát, a že jste mi tomu nechtěli dosti učiniti, i protož vás teď ješte napomínám, abyšte slibu svému dosti učinili, a do středopostí abyšte mi je na Popumhauz položili, a jestliže toho neučiníte, že o vás chci rozpisovati a mluviti, jako o nešlechetných jiných lhářích, a vám aby žádný jiný nevěřil, a s vámi aby ani jedli, ani pili, ani obcovali, a když mi je položíte, tehda vás chci rukou dání propustiti a vás za dobré lidi míti, jako jiní dobří lidé mají. Pakli neučiníte, tehda za takové, jakž svrchu psáno stojí, a mnohem více o vás psáti a mluviti (budu). Dán a psán na Popumhauze atd.

X. Koncept bez data (z l. 1519—1521. L. J., O. K.).

Ode mne Heřmana z Janovic. Vám všem pánům i rytířstvu i městům, Vám oznamuji, kterak mi se stalo od pánův Českých a zejména od pana Lva, nejvyššího purkrabího Hradu Pražského, kdež jest král Jeho Milosť slavné paměti, když jest Jeho Milosť přítomností svou zde v tomto království ráčil býti, tu se ráčil rozkázati panu Lvovi na Jeho Milosti Královské místě se mnou smluviti, kdež jest při tom byl také pan Albrecht Štemberk při té smlouvě. Item tuto smlouvu jsou se mnou učinili na krále Jeho Msti místě, že nejprve Janovice z manství Jeho Milosť propustil, kdež jest byl pán z Pernštejna relatorem ke dskám, kdež jest mu to král Jeho Milosť slavné paměti ráčil poručiti a také v té smlouvě Jeho Milosť ráčil mi clo v Janovicích a trhy i jarmarky a na Království lesy svobodu k své potřebě sekati i zvěř honiti jako na svém vlastním a pět tisíc Jeho Milosť ráčil mi k tomu rozkázati dáti. Item té smlouvě mi jest dosti se nestalo. Potom Jeho Milosť Královská ráčil se mnou rozkázati opět smlouvu učiniti skrze Libáka, tu jest se mnou učinil na osm tisíc a list dostatečný na těch osm tisíc ráčil Jeho Milosť rozkázati udělati a při tom rukojmí pána z Perštejna a pana Lva, nejvyššího purgkrabího Hradu Pražského, i jiné pány. Item, a kdež jim

Jeho Milost rozkázal pečeti k tomu listu přiložiti, kdež jest pán z Perštejna ráčil se zachovati vedlé krále Jeho Milosti rozkázání a pečeť svou ráčil rozkázati k tomu listu přitisknouti, ale pan Lev toho nikoli učiniti nechtěl, s jinými pány aby pečeti své k tomu listu přiložili, a tudy já nedávám žádnému viny, že mi se ta smlouva i první i tato druhá nezrušila než panem Lvem a jinými pány. Item, a když jest král Jeho Milosť slavné paměti, kdež jest ráčil býti král (ve) Vídni při císaři Jeho Milosti též slavné paměti, tu je mi Jeho Milosť král ráčil rozkázati glejtt dáti a osvícenému knížeti Karlovi item ráčil Jeho Milosť poručiti na Jeho Milosti Královské místě smlouvu se mnou učiniti, tu je mi kníže Jeho Milosť ráčil odložiti do království Českého, kdež jsem já na ten čas z rozkázání krále Jeho Milosti i knížete Jeho Milosti přijel do království Českého, naděje se, že smlouvu míti budu vedlé krále Jeho Milosti rozkázání, ale však abyšte ráčili věděti, že toto mé poddání jest bylo, aby mi napřed Janovice navráceny byly, i se vším, co mi vzato jest a co se škod dotýče. Že jsem chtěl přestati na dvou z pánů, a na čtyrech z rytířstva, a na vosmi z měst mocně toho přestati o ty škody, co by ty osoby vyřkly, kdež jest to knížeti Karlovi Jeho Milosti dobře vědomo, kdež jest to oznamoval všem pánům z rytířstva i pánům městům. Item protož Vaše milosť byšte ráčili znáti, že jsou toho ode mně mého rovného poddání přijíti nechtěli ani krále Jeho Milosti slavné paměti rozkázání nechtěli učiniti, poněvadž jsou krále Jeho Milosti slavné paměti neuposlechli. Item ale i král Ludvík Jeho Milosť ráčil poručiti některým pánům a z rytířstva, aby se mnou smlouvu učinili, ale však přes rozkázání krále Jeho Milosti toho jsou učinili, že jsou svolení učinili, aby žádný nepravil, abych jakou spravedlnosť měl, a k tomu aby žádný mi o glejtt nemluvil; ani kdo aby mne jmenoval pánem Janovským; a při tom uložili pokuty tvrdé, aby, kdož by kolivěk jmenoval, že bych spravedlnosť měl, a nebo o glejtt mi mluvil, aby u věži seděl; a ještě neměvše na tom dosti, nějakou summu, kdož by mne jal, aneb o hrdlo připravil, kteráž jest dskami zapsána, jsou učinili, neb jsou prvé vždycky pravili, že spravedlnosť mám, a již nyní, jakž jsou tento nález na mne našli nespravedlivý a nepravý, připravivše mne neprávě o statek můj, i taky by mne o hrdlo připravili, ale doufám pánu Bohu, že mne pán Bůh bohdá toho ostříci ráči pro mou velikou spravedlnosť, kterouž mám před pánem Bohem a před lidmi také. Item, toto vám ještě více oznamuji, kterak jsou mi dali glejtt teď nyní rok jminulý před Vánoci a dostatečný, kdež jsou mi toho glejttu nezdrželi a v tom glejttu jsou mi zjímali pana Herštajnského a pana Hendrycha Kostomlatského, a kdež jsem pak já na ten glejtt do Prahy přijel, a pánům jsem psal i pánům rytířstvu jim oznamuje, aby mně pustili vězně, a jestliže by co jednati chtěli se mnou, že jsem já hotov, a to jsem jim třikrát psal, a při tom každém psaní žádal jsem vždycky od ních odpověď, aby mi oznámili, co jest oumyslu jich, a toho jsem od nich nemohl dosáhnouti, než s mejmi svou vůli měli až dosavad, a to z té příčiny chtíc mne od mé spravedlnosti odtisknouti, jakž by koli mohli. I protož já pravím, že jsem proti glejttu nic neučinil, ani s svejmi služebníky, a kdož by to koli pravil, že by mi na tom křivdu činil, a ještě bych rád věděl, abyšte se ohlásili, kteří jste, abych věděl o vás, kterak mluviti a rozpisovati, i protož oznamte se, kteříž jste, abych věděl, kterak se k vám zachovati, aby dobří zlých neužili. A protož by bylo mnohem více potřebí psáti, ale pro ukrácení zanechám na tento čas. Item, ale však ještě toto, jako mne

pokládají za zhoubce zemského, že což činím, že činiti musím pro spravedlnosť svou, kteráž vám všem vědoma, a kteréž jsou se škody staly anebo ještě stanou, že z toho nemáte žádného viniti, než pana Lva s jeho pomocníky. Item, protož milí páni, rytířstvo i města, mněť se nyní děje a potom vám některým díti se bude. Dán a psán na Popumhauze, a jakož mne mají za zhoubce zemského, já jsem svou čest ohradil a někdo více země zahubil a své cti neohradil.

A také co se dotýče toho Nikodema zrádci a Petra Packovic, též obou zrádcí nešlechetných i s jich pomocníky, že vás za to velmi prosím, abyšte s nimi ani jedli ani pili, ani obcovali, s nešlechetnými zrádci a prazrádci, neb jsou mi učinili, jako Jidáš Pánu Kristu, a protož jsou hodni té odplaty, aby s Jidášem v pekle místo měli, jako na zrádci záleží; a kdož by ten list strhl, aby s nimi v pekle byl, a na žádného vy zrádci a prazrádci abyšte domnění neměli, byť mi kdo pomohl, než sám milý Bůh pro spravedlnosť mou, kterouž mám.

XI. Koncept bez data, z let 1519—1521. (L. J., O. K.)

Ode mne Heřmana z Janovic a vod' Jošta Klaubnara, a vod Jana Čecha z Velislavic, vám vězňům znáti dáváme a vás tímto listem obsýláme, jmenovitě pana Alše z Sobětic, pana Jeptiškova syna na Bělčicích, a pana Boříkovského syna, a pana Vilímkovo syna z Buzic, a pana Alše Karlíka, a pana Markvarta Soběhrdského, a Kozelku z Hamru, a pana Laytoltovo syna, a jiné všecky naše vězně, kteří jsou koli slibem nám zavázáni, z té příčiny, kde ste prvé někteří se pokrejvali před listem obselacím, protož abyšte se postavili na Popumhauz, jmenovitě o středopostí, a odtud abyšte nevyjížděli, ani vychodili žádným živým obyčejem, leč bych já vás z oust v uši vaše propustil, a nic abyšte sobě ku pomoci nebrali, ani světským ani duchovním právem, a na svou česť a na svou dobrou pověsť abyšte pomněli, jako na dobré sluší, neb o vás jinak nepochybujem, než že tomu dosti učiníte svému slibu a závazku, a také, jakž stojí v cedulech, abyšte žádnému o závazku svém nepravili, i též my vám odpouštíme, že můžete pověděti, poněvadž vás teď zjevně obsýláme, a to z té příčiny, že to musíme učiniti, že jsou skrze to pana Jana Ousilovského vo hrdlo připravili nepravě, nešlechetně, neměvše k němu žádné příčiny. A vy jich otcové, a nebo přátelé, abyšte je k tomu měli, aby se z toho svoditi nedali, než po své dobré pověsti aby stáli a stavěli, jako na dobré sluší. Pakliby se nestavěli, abyšte s nimi ani jedli, ani pili, ani obcovali, jako na takové sluší. Dán a psán na Popumhauze, a to pro lepší jistotu pečeť svou jsem přitiskl.

XII. Bez data, avšak z kontextu lze vyšetřiti, že psán jest r. 1522. (L. J., O. K.)

Urozenému vladyce Heřmanovi Janovskému z Janovic, nám zvláště milému. Karel z Boží Milosti kníže Minsterberské, v Slezí Olešnické a hrabě Gladské. Pozdravení naše napřed vzkazujem. Urozený vladyko, Nám zvláště milý. Dnes jedouc na Hrad Pražský, na mostě potkali jsme se s panem Janem Zibřidem, i ptali jsme se jeho, ještěli ste zde, kdež nám pověděl, že jste již vodjeli, i tu jsem s ním mluvil o věci vaše, na čem jsou postaveny, tak-li, jak zprávu máme, čili jináče, kdež jenom pan Zibřid pravil, že je jináč, i byli jsme té naděje, nežli byšte odjeli, že byšte se prvé byli

*

u nás stavili. Kudy že to přišlo, že jste k nám nepřišli, nevíme, neb bychme jistě tu věc byli k tomu konci přivedli, poněvadž počátek toho mezi králem Jeho Mstí, zemí i Vámi učinili jsme, aby taky dobrý konec vzíti mohlo, pak abyšte věděli, porozumějíc na panu Zibřidovi, že bez konce jste tak odjeli, a ta odpověď, která Vám dána, že se Vám nelíbila, proto my Vás žádáme, že to příměří, kteréhož páni a všecka země po Vás žádají, (rušiti) nebudete, a to z té příčiny; neb víme jistě, že jest poručeno některým znamenitým pánům a těm, kteří Sudovi příjemni jsou, že s ním hned bez odtahův jednati budou o Janovice a na čem postaví, to nám hned do Budína věděti dáte, kdež jsme při tom byli, že jim poručeno s dostatkem jednati, i nepochybujem a za to máme, že s ním sjednáno bude. Protož Vás prosíme i radíme, abyšte již tak učinili a to strpení měli, do toho času nám se jistě zdá, že smlouvu a konec míti budete, neb známe, po všech stavích že jsou k tomu náchylni, aby s Vámi konec a místo učinili, i také jsme tomu porozuměli, ač by Suda z toho se velmi vytahoval, že jej všickni tři stavové usvědčiti mohou, že jest se v to poddal před panem Klenovským a před jinými dobrými lidmi, že ten statek pustiti chce, když mu peníze jeho vráceny budou, také vo jiné věci s Vámi slušně podlé cedule, kterouž jste vydali, jednati budu. Protož Vás prosíme, že znajíce takovou věc, že se v tom přehnouti dáte, ohlédnouc se sami na se a na své dítky, kterýchž Vám pán Bůh popřál, i také na nás, poněvadž jsme se v to dali a mezi vámi jednali, i víte dobře, seč my se dáme, že toho nerádi rozpustíme, než vždy to k konci, jakž můžem, uvedem; i též o tomto nepochybujem, a jakž nám jedno od pánů do Budína poselství přijde o Janovicích, hned Vám nemeškajíc to oznámiti chcem; jestliže by úmysl Váš v tom byl, dejte panu Zibřidovi znáti, již on glejth Vám pošle, aneb k sobě přijme, jakž rozkážete, a my také již v tom meškati nebudem, než co nejdříve moci budem, k tomu se uprázdniti chcem, aby to mohlo na konci a na místě postaveno býti.

Což se pak Jiříka dotýče, jakž jsme tu věc mezi Vámi zdvihli, prosíme, když do Budína přijdem, že posla na nás odvážíte, po kterémž my Vám oznámiti chcem, na který čas tu věc mezi vámi k konci a k srovnání vésti chcem.

Dán v Praze v středu po Svatém Havlu. L. S.

XIII. Pražané Heřmanovi z Janovic (bez data; s počátku r. 1523. L. J., O. K.).

Urozenému vladyce panu Heřmanovi Janovskému z Janovic, příteli našemu milému.

Službu svou vzkazujem, urozený pane, příteli náš milý. Psaní Vaše, kteréž jste nám z příčiny Vaší a syna Vašeho učinili, jako bychom my s stavy panským a rytířským království Českého o některé artikule se smluvivše, o Vás a synu Vašem některou věc zavřeli, my tomu všemu vyrozumějše a poddání Vašemu slušnému i spravedlivému, toto oznamujem Vám: Že ačkolivěk s panským a rytířským stavy království tohoto smlouvu celou a stvrzenou o jistých artikulích máme, však proto v tom my neznáme, aby jaká v těch artikulích zmínka obzvláštní zejména o Vás a synu Vašem byla, neb netoliko nyní, ale prvé o Vaší při jsme slýchali a poněkud jí vyrozuměli. A z té příčiny chtíc Vám přátelskou libosť jakž prvé tak i nyní ukázati, s nejvyšším panem purkrabím pražským Jeho Mstí jsme o to, čeho skrze nás míti žádáte, rozmluvili i s pilností jednali, aby takový obyčejný glejtt,

jakýž jste prvé od krále Vládislava slavné paměti mívali, Vám dán nyní býti mohl. Pak na naši řeč pan purgkrabě Pražský ráčil jest nám tu dáti odpověď, že jest Vám glejtt vedlé zřízení zemského, poručení pánův a rytířstva na sněmu minulém poslal, ač nezná, přijmeteli jej neb nepřijmete, v tom jak toto by se nám vidělo za slušný prostředek, aby vždy uznáno bylo, že my každé spravedlnosti, kteroužbychom seznali, chceme vzhůru pomoci, abyšte Vy aneb psaním svým nám neb komužby se vidělo oznámili, že na ten glejtt se Vám jeti nevidí, aneb do města našeho, aneb kdeby se Vám vidělo, přijedouce v počtu, jakž jste oznámili, k sněmu příštímu, též předložili, že jiného ještě glejthu potřebujete, a my poněvadž — — —

XIV. Glejt Karla knížete z Minstrberka Heřmanovi z Janovic. 1523 ve středu po sv. Petru a Pavlu. (L. J., O. K.)

Glejtt.

My Karel z Boží Milosti kníže Minstrberské, v Slezí Olešnické a hrabě Gladské, nejvyšší hejtman krále Jeho Msti království Českého, a margkrabství Horní Lužice Landffoth a knížectví Velikého Hlohova hejttman. Oznamujem tímto listem všem, že jsme dali a mocí listu tohoto dáváme glejth a bezpečenství naše mocí z úřadu našeho urozeným Heřmanovi a Voldřichovi Janovským z Janovic, ode čtyř až do čtyrmecítma osob a tolikéž koní a to od dattum listu tohoto počítajíce až do Sv. Vavřince nejprv příštího, tak aby oni nadepsaní Heřman a Voldřich Janovští bezpečně na Hrad Pražský přijeti mohli a své věci pokojně jednati, i také zase odjeti, to mezi tím časem a do tohoto času jmenovaného v tom počtu osob a koní svobodně a bezpečně v tomto království Českém aby býti mohli, přikazujíce všem obyvatelům království Českého z úřadu našeho i jiným všem poddaným Jeho Královské Milosti kteréhožkoli stavu, buď duchovního anebo světského řádu, i jiným všem lidem, abyšte již jmenované Heřmana a Voldřicha, tak jak se svrchu píše, při takovém glejttu a bezpečenství našem jměli a drželi, neporušitedlně zachovali, pod uvarováním pokuty jeho Královské Milosti hněvu a nemilostivosti Jeho Královské Msti. A on Heřman a Voldřich Janovští v tom času i se všemi služebníky a pomocníky jich mají se k obyvatelům Království Českého i ke všem poddaným krále Jeho Mti pokojně všelijak zachovati beze všeho přerušení. Jestližeby pak kdo z služebníkův neb pomocníkův jich co proti glejthu danému svrchu psaným Janovským ke škodě a také v tento glejth náš nemají žádného nepřítele a zhoubce zemského Království Českého zjevně ohlášeného pojímati. Tomu na svědomí pečeť naši knížetskou, kteréž obecně užíváme, rozkázali jsme přitisknouti k tomuto listu. Dán na Kolíně v středu po Svatým Petru a Pavlu, létha MDXXiij.

XV. Karel kníže z Minstrberka Oldřichu z Janovic svěřuje správu Janovic. 1523 ve čtvrtek před sv. Bartolomějem. (L. J., O. K.)

My Karel z Boží Milosti kníže Minstrberské, v Slezí Olešnické a hrabě Gladské, nejvyšší hejtman krále Jeho Milosti království Českého, margkrabství Horní Lužice Landffogth a hejtman knížetství Velikého Hlohova.

Oznamujem tímto listem obecně přede všemi, kdež čten nebo čtoucí slyšán bude, že jsme poručili a mocí úřadu našeho rozkázali urozenému vladyce Voldřichovi Janovskému z Janovic, aby k Janovicím i všemu tomu panství příslušejícímu přihlédal a opatroval, až do našeho dalšího rozkázání

a poručení. Protož všem obyvatelům království Českého, duchovním i světským osobám, na vědomí dávajíc žádáme, z úřadu našeho poroučíme, abyšte téhož Voldřicha Janovského tak při té správě, jakž se nahoře píše, měli, zdrželi a neporušitedlně zachovali. Tomu na svědomí sekreth náš knížetský rozkázali jsme přitisknouti k tomu listu. Dán na Hradě Pražském ve čtvrtek před Svatým Bartolomějem Apoštolem Božím. Anno MDXXiij.

XVI. Král Ludvík odpouští zvůli Heřmanu a Oldřichovi z Janovic. (Z průběhu r. 1523. L. J., O. K.)

My Ludvík z Boží Milosti Uherský, Český, Dalmatský, Charvátský král, margkrabě Moravský, Lucemburské a Slezské kníže, a Lužický margkrabě. Oznamujem tímto listem všem vůbec. Jakož jest v časích předešlých za slavné paměti krále Vladislava, otce našeho nejmilejšího, různice a nesnáz vznikla, tak že jest slovutný Heřman Janovský z Janovic Jeho Msti Královské slavné paměti i všem Jeho Msti poddaným byl odpovědným nepřítelem za dlouhá létha. I poněvadž týž Heřman Janovský k nám jakožto ku pánu svému dědičnému o tu svou válku poddaně a důvěrně se jest připustil, nám raději sloužiti a se zachovati, nežli co protimyslného před se bráti chtějíc. I protož my s rozvážením a s dobrým rozmyslem a raddou věrných našich milých, mocí naší královskou, tu válku a ty všecky odpovědi zdvihli jsme, a tímto listem zdviháme, mořime a v nic obracujem, tak což se jest koli v té válce, buď mordem, pálením, braním, šacunkem i čímžkoli jiným, a komužkoli i poddaných našich od téhož Heřmana Janovského, a syna jeho Voldřicha, i všech jejich služebníkův stalo, to jim všecko odpouštíme, a promíjíme, tak že jim to nyní i časy budoucí ničímž zlým zpomínáno býti nemá, a jemu Janovskému i jeho pomocníkům a služebníkům to k žádné škodě jich cti a pověsti, ani k ujmě není, a býti nemá nyní, a na časy budoucí, a také jim to od nás i ode všech našich poddaných ničímž zlým zpomínáno nyní ani na potomní časy býti nemá. A on Heřman Janovský i s Voldřichem synem svým a se všemi služebníky a pomocníky svými, kteréžkoli naše poddané u vězení aneb v závazcích ještě mají a drží, jakožto Racka Cukra z Tamfeldu, i jiné, kteréž by koli měli, ty všecky beze všech šacunkův a obtížností propustiti, prázdné učiniti mají a povinni jsou, a to bez prodlévání. Item (— — — necelý original).

XVII. Liber transactionum I. civitatis regiae Clatoviensis ab anno 1515. Fol. 62.

Páně Janovského smlúva pro paměť tuto zapsaná. Léta Páně M°V°XXiij° ve čtvrtek po S. Vavřinci stala se jest smlúva celá a dokonalá na místě nejjasnějšího knížete a pána pana Ludvíka, Uherského, Českého atd. krále a markrabě Moravského J. Msti s jedné, skrze osvícené kníže a pána pana Karla z boží Msti kníže Minsterberské, v Slezí Olešnické a hrabě Kladské etc., nejvyššího hajtmana krále J. Msti království Českého a markrabství Horní Lužice lantffojta a knížectví Velikého Hlohova hajtmana, a urozeným vladykou Heřmanem Janovským z Janovic s strany druhé. Jakož jest byl z některých příčin on Janovský nepřítelem a odpovědníkem se králi J. Msti a království Českému učinil a s obú stran během válečným sebe sú hleděli i poddaných J. KMsti a za mnohá léta v zemi České skrze tu Janovského odpověď od něho a pomocníkův jeho znamenité škody a veliké sú se dály.

Tu my nahořepsané kníže na místě J. KMsti pána našeho milostivého takovú odpověď a válku předkem zdviháme a zdvihli jsme a tímto listem smluvním v nic obracujem na časy budúcí, tak že jemu Janovskému, synu jeho Voldřichovi i jejich pomocníkům a fedrovníkům jakýmž koli, zjevným neb tajným, taková věc ničímž zlým nemá zpomínána býti na věčné časy. Item k tomu J. KMst má jemu Janovskému postúpiti zase Janovic, tak v té celosti i s tím vším, jakž nynícko jsú, a k tomu i všecko, což jest Petr Suda jsa Janovic v držení k nim přikoupil, a ve dsky vlože v držení uvésti. A ty svobody, kteréž jest on Janovský na Janovice J. KMsti žádal, má J. MKá jemu Janovskému pustiti a to Janovskému majestátem osvoboditi a z manství propustiti, a na Království lesy sekati, co by potřeba kázala, i loviti, také jarmark, trhy a majto v městečku vysaditi Item také k nahořepsaným Janovicům a k panství příslušejícímu J. KMst jemu Janovskému přídati má iij tisíce kop č. Item jestliže by kdy co na ně v zemi České připadlo, v té válce jsúce toho sobě k místu nemohli přivésti, všeliká spravedlnosť má jim puštěna býti na takový nápad, jako by nikdá v odpovědi nebyli. Item od pana falckrabě J. Msti a paní Wayspergarové, aby své spravedlnosti mohli dobývati. Item kteříž sú koli od téhož Janovského odstúpili nepříslušně, ti aby jeho z toho žádnú měrú viniti moci neměli a nemají. Item tato smlúva učiněná má J. KMsti oznámena býti a jestli J. KMst ráčí ji přijíti, tehdy má jemu Janovskému mezi tímto časem a Sv. Václavem oznámiti. A on Janovský též, ač by chtěl ji přijíti, toho vůli má míti mezi tím časem Sv. Václava k oznámení. A kdyby s obojí strany k tomu přistúpili, tehdy král J. Mst má tuto smlúvu pod majestátem jemu Janovskému vydati a utvrditi.



Druhá výprava křižáků německých do Čech (1421).*)

Sepsal *Rudolf Dvořák.*

Druhé a co do počtu vojska největší tažení Němců proti Husitům, skončivší se zmateným ústupem od Žatce, ač spadá do doby, která od našich i cizích dějezpytců co nepodrobněji jest prozkoumána, nicméně v leckteré příčině zůstává nevysvětleno. Namítá se nám tu množství otázek, které dotud nejsou jasně zodpovídány: kteří byli všichni účastníci výpravy? jakým způsobem stalo se známé rozdělení křižáckého vojska v Chebě? o jednom z těchto oddílů, který táhl přes Loket, nevíme dokonce ničeho, až teprv u hradu Mašťova zase s ním se setkáme; konečně jaké byly příčiny úplného nezdaru, s kterým se výprava na konec potkala? Záhady pak rostou a množí se dílem i tím, že již u současníkův událostí těchto vznikaly o nich zprávy jednostranné, které nejen mnoho zamlčovaly, ale i důležité věci překrucovaly a ve zmatek uváděly.[1]) Domácí zprávy naše jsou tak chudy, že z nich o výpravě Žatecké velmi málo vyběřeme. Staré letopisy zaznamenávají spolu s několika jinými kronikami pouhé faktum, že křižáci od Žatce na zprávu o blížení se vojska českého v kvapném a zmateném ústupu přes hranice ucouvli. Jediný Vavřinec z Březové podává zprávu poněkud obšírnější, ač i zde pověrečné pověsti tu i tam jasnou pravdu nám zahalují. Mnohem více dá se vybrati ze zpráv cizích, nejvíce německých. Bohatý material podávají nám kroniky a listiny měst říšských, která se výpravy účastnila,[2]) a nejnověji vydané dva dopisy samých účastníků výpravy, totiž žoldnéřů Curyšských a městské radě Curyšské a nejdůležitější ze všech jakéhosi pána bavorského z tábora před Žatcem k bratru do Bavor, odkudž na-

---

*) Práce ta pochází z historického semináře c. kr. české fakulty filosofické. Pisatel její zvláště děkuje za ochotnou radu a pomoc p. prof. dru. J. Gollovi.

[1]) Tak píše Hans von Sattelbogen, poddaný markrabí brandenburského, v listu k biskupovi Řezenskému (15. června 1427, Palacký, Urkundl. Beiträge zur Gesch. des Husitenthums I., 523.), že se této výpravy účastnilo 15.000 Němců z Pruska, že téhož času vpadlo do Čech vojsko vévody rakouského, že město Žlutice a město (sic) Mašťov dobyty byly od markrabí brandenburského (který výpravy ani se neúčastnil, viz dole) atd. Ještě větší zmatek jeví kronika Kolinská (Kölner Jahrbücher, z konce XV. století, Städtechroniken XIII., 197.), dle níž „quia rex Bohemiae favebat Husitis, cum imperatore Romanorum electores . . . reversi sunt ad propria . . . parva cum utilitate . . .“

[2]) Chroniken der deutschen Städte, hl. I.—VIII.

býváme vzácných zpráv zvláště o výpravě onoho oddílu, jemuž velel falckrabí Ludvík a který táhl přes Kynžvart.[3])

* * *

Ve spojení s papežem domáhal se král Sigmund o vydatnou pomoc proti Čechům u stavů říše Německé. Rozhodné porážky, kterých zakusil on i knížata němečtí během roku 1420, neodstrašily ho od dalších pokusův o úplné pokoření kacířů českých. Knížata němečtí a zvláště kurfirstové Rýnští projevili mu v tom ochotu a, když (ku konci roku 1420) vypsal sněm do Normberka na den 13. dubna 1421, nejen že slíbili k němu se dostaviti, ale i na města některá (Strassburk, Nördlinky, Hagenau, Kolmar, Schlettstadt, Erfurt a j.) se obrátili, žádajíce od nich povolení pomocí vojenských a vypravení poslů ke sněmu Normberskému.[4]) Ačkoli pak král Sigmund osobně sněmu se nesúčastnil, přece účastenství stavů německých bylo velmi četné a také města, blízká i vzdálená, poslala do Normberka své zástupce a již dne 17. dubna přišlo k uzavření spolku Rýnských kurfirstů namířeného hlavně k vyhubení kacířstva v Čechách, ku kterému pak většina knížat německých, městských i duchovních, i také některá města říšská přistoupila [5]) Celkem však města počínala si mnohem rozvážlivěji nežli ostatní stavové říšští, netušíce si ze zamýšlené výpravy žádného prospěchu. Když jim kurfirstové Rýnští vypsali sjezd společný ve Weselu, aby tam umluvili se s nimi o konečné připojení se ku křížové výpravě, drželi zástupci měst dříve ještě poradni schůzi v Mohuči a tam sjednotili se na odpovědi, kterou by dali kurfirstům na jejich vybídnutí; ta pak zněla dosti neurčitě a vyhýbavě, místy i odmítavě.[6]) Teprve na samém sjezdě Weselském (30. května), když předně kurfirstové na každého plnomocníka městského zvlášť uhodili s otázkou, mnoholi dotyčné město hodlá poskytnouti oděnců, zbraní a střeliva, udavše jim určitou lhůtu do 23. srpna a místo k shromáždění do Chebu, a když také legat papežský přičinil se horlivým kázáním o roznícení myslí proti Čechům: města přislíbila účastniti se podle možnosti zamýšlené výpravy a vypraviti určitý počet ozbrojeného lidu v ustanovený den do Chebu. Král Sigmund pro rozličné příčiny nemoha do Němec se odebrati, vypravil ku sněmu Weselskému a později k Mohučskému (v červnu a červenci) svého kancléře Jiřího, biskupa Passovského, který měl omluviti jeho nepřítomnost a vyjádřiti souhlas jeho s usneseními stavů v Normberce i ve Weselu.[7]) Že shromáždil se v Chebě tak valný počet lidu vojenského, stalo se hlavě přičiněním legata papežského, kardinala Brandy. Účastenství bylo i z měst velmi četné. Z Magdeburka samého vypraveno bylo 250 zbrojenců, z Curicha 90, z Augšpurka 50 jízdných, z Halle 30 jízdných, kteří vyžadovali na 8 neděl 5000 zlatých nákladu; Normberk vypravil 115 jízdných a zavázal se rovněž ode dne

---

[3]) Deutsche Reichstagsakten VIII., 97.—102.
[4]) R. A. VIII., č. 8., str. 13.—14.
[5]) R. A. VIII., č. 28.—33., str. 28.—37.
[6]) R. A. VIII., č. 46., str. 59.
[7]) R. A. VIII., č. 48.—78., str. 60.—80. a č. 81., str. 90. — Andreae Ratisbon. Chronicon de exped. in Boëmiam (u Höflera, II., 409.). — Magdeburger Schöppenchronik (Städtechroniken, VII., 357.).

22. srpna vydržovati je všemi potřebami na 8 neděl.[8]) Z vynikajících knížat říšských dostavili se osobně: kurfirstové Ludvík, falckrabí Rýnský, Dětřich II., arcibiskup Kolinský, a Oto, arcibiskup Trevirský; Mohučský poslal plnomocné své rady i s vojskem; dále Ludvík, lantkrabí hesský, Fridrich, lantkrabí durynský, Vilém mladší, hrabě z Ravensberku,[9]) biskupové Lutišský, Magdeburský, Bamberský, Wircpurský, Špýrský a jiní. Výpravy účastnil se též kardinal Branda jakožto legat papežský.

Málo dní po uplynutí lhůty určené ku konečnému shromáždění se všeho vojska vytrhli křižáci (28. srpna) v počtu asi 150.000 mužů z Cheba do pole, ale „poněvadž prý lidu bylo příliš mnoho, než aby byl mohl společně přes les táhnouti“,[10]) možno také však proto, že nebylo sjednocenosti mezi vůdci, usnesli se tito rozděliti se na dva oddíly a táhnouti dvojím směrem: jeden v levo přes Loket, druhý v pravo na Kinžvart, a spojiti se dne 31. srpna opět na půdě České k společným činům v poli.[11]) O osudech levého křídla, které táhlo přes Loket, dovídáme se jen nahodile, že hned po překočení lesa kurfirstům vzdalo se jakési město, jménem i položením neznámé. Hledíme-li k tomu, že kurfirstové (kromě falckrabí Ludvíka) táhli z Chebu na Loket, dá se na této čáře nejspíše souditi na město Kinšperk, ležící při samých hranicích po pravém břehu řeky Ohře, jihozápadně od Falknova.[12]) Ostatně o tomto oddílu křižáků nevíme ničeho, až do spojení jeho s křídlem pravým před hradem Mašťovem. O tomto máme více zpráv.[13]) Zde byl vrchním velitelem, jak se zdá, falckrabí Ludvík a pod jeho vedením dobylo několika pohraničných zámkův a mezi jinými i města Žlutic

---

8) R. A. VIII., č. 93., str. 98. — Städtechroniken II, 34.; V., 91.; VII., 360., n. 1.

9) Jest to bratr vévody Bergského a ne tedy Adolf, vévoda Bergsko-Jülišský sám, jak udáno jest ve Städtechron. II., 35. Cf. R. A. VIII., č. 94., str. 102. Co se týče Albrechta III., vévody saského, jeho osobní účastenství na křížové výpravě roku 1421 jest sice dovozeno (R. A. VIII., č. 93., str. 98. — v listu Curyšských zbrojencův od Žatce k městské radě Curyšské) slovy: „sond ouch wissen, daz sid unserm schriben ouch in daz veld für die statt ist kommen herzog Albrecht von Sachsen . . .“ a tudy chybné je tvrzení vydavatele kroniky Normberské (Städtechron. II., 35., n. 3.), které přijal i Palacký (Děj. nár. česk. III., 2., 109.), že to byl Erich, vévoda sasko-lauenburský. Jedná se však o to, vytáhnul-li vévoda saský hned s ostatními křižáky z Cheba čili nic, a tu dá se dovoditi, že Albrecht III. teprve v Čechách ku křižákům přirazil, a sice ke Kadani, jak dole (n. 23.) dokážeme. Vysvítá to ze slov v dopise Curyšských nahoře uvedeném: „daz sid unserm schreiben ist komen herzog Albrecht . . .“ S ním pak (uvádí se v témž dopise) přišli též markr. brandenburský syn (Jan ml.) a oba vévodové míšenští (Vilém a Fridrich). Výklad celé věci pravdě nejpodobnější jest asi ten, že všichni tito čtyři knížata byli náčelníky vojska míšenského, které skoro zároveň s křižáky, ale od severu, vpadlo do Čech a oblehlo Bilinu, ale na zprávu o blížení se Pražanův upustili od obležení (13. září) a připojil se k velkému vojsku křižáckému (Tomek, Děj. Prahy IV. 203.—4.). Zpráva Curyšských o příchodu řečených čtyř knížat datována jest dne 18. září, takže i chronologicky naše udání úplně se shodují. — Palacký (Děj. č. III., 2., 109.) má zprávu, že i Günther, arcibiskup Mohučský, osobně výpravy se účastnil. To na novo vyvrací se v R. A. VIII., č. 94., str. 99., kde se jmenuje: bischof von Trier, . . . von Köln . . . und des bischofs rate und volke von Mentz.

10) R. A. VIII., č. 94., str. 99.

11) Skutečně však docíleno spojení teprve 3. září, jak dole ukážeme (n. 19.).

12) R. A. VIII., č. 94. str. 99. Viz Kalouskovu Historickou mapu Čech.

13) Především zmíněné dva dopisy Curyšských (R. A. VIII., č. 93.) a nejmenovaného pána bavorského (Rapoltsteina?) k bratru svému ze dne 20. září (tamtéž číslo 94.).

(1. září), které se vzdaly do jeho rukou bez odporu.[14]) Na to přitáhli k jakémusi zámku „na kopci" (birgslosz), jehož velitel pro zachránění své svobody celou ostatní posádku vévodě Ludvíkovi vydal, aby s ní, zvláště s kacíři, naložil podle své vůle. Vévoda Ludvík hrad obsadil a vydaný jemu lid jal; když pak pokoušeli se o útěk, byli někteří pobodáni, ostatní utekli se do blízkého domu a tam postavili se k obraně. Vévoda dal dům zapáliti a co neshořelo, pobito všechno vyjma ženy a děti, které propuštěny. Zabitých počítalo se ke stu (2. září).[15]) Hned na druhý den (3. září) přitáhl tento pravý oddíl pod vévodou Ludvíkem k zámku Mašťovu, před kterým druhé levé křídlo, vedené ostatními kurfirsty již leželo. Oboje vojska spojila se opět v jedno k společnému obléhání řečeného zámku. Ještě téhož dne vypravil odtud falckrabí Ludvík bavorské pány Rapoltšteina (?) rytíře a Gilbrechta s jich družinou a přidav jim ještě 500 jezdců, vybraných z Elsasanův a z pomocí městských, před zámek jména neznámého,[16]) ležící nedaleko Mašťova, který na základě úmluv mírných vzdal do rukou falckrabího a ostatních kurfirstův.

Spojené vojsko křižácké zůstalo před Mašťovem ještě celé čtyři dny a útoky na hrad podniknuté zaplatilo mnoho obléhajících životem neb těžkými ranami.[17]) Konečně dali se vůdcové křižáků sami[18]) u vyjednávání s hejtmanem zámku, který pod výminkou, že sám desátý při životě bude zachován, ostatní všechno mužstvo křižákům vydal. Ti všichni počtem 86 byli od nich do naha vysvlečeni, na kusy rozsekáni a pak spáleni. Po obsazení Mašťova a po úradě kurfirstů, proti kterému městu

---

[14]) List anon. bavorského (R. A. VIII., 99.). Tím dotvrzuje se pravost domněnky, vyslovené od V. V. Tomka (Dějepis města Prahy, IV., 202.), že Žlutice přepadeny byly oddílem vojska táhnoucího v pravo. Ostatní zámky a města pisatel listu, ač účastnil se jich dobývání, dle jména a polohy nezná, takže nesnadno jest je blíže určiti. O dobytí Žlutic krom této zprávy jest jen neurčitá zmínka v Städtechron. II., 39. — O pravosti data viz dole (n. 19).

[15]) Anon. bav. l. c. O tomto zámku lze s pravděpodobností jen to říci, že nalézal se někde mezi Žluticemi a Mašťovem.

[16]) Patrným omylem D. Kerler, vydavatel R. A. (VIII., 99., n. 6.) stotožňuje tento zámek s Mašťovem, kdežto udání toto sluší jinam. Místo ono zní: „... zugend wir (vojsko bavorské) zu den andern fursten, legend ouch vor einer burg. und min herre ... sante mich ... für ein slosz, als er mir von den Eylsaszer und den stetten obe den 500 phaerden zugeben hat etc." Srovnáme-li další vypravování anonyma bavorského s textem ve Städtechroniken II., 38., shledáme, že to, co anonymus vypravuje o dobytí hradu naznačeného slovem „burg", shoduje se ve všech podrobnostech s tím, co ve Städtechron. se sděluje o Mašťovn, takže není pochybnosti, že jméno toto k onomu „burg" sluší a nikoli k následujícími „slosz", jak Kerler se domnívá. Jméno i polohu tohoto nelze na základě dosavadních zpráv určiti, tolik je jisto, že nebyl velmi vzdálen od Mašťova, ježto oddíl vojska pod Rapoltsteinem k dobytí jeho vypravený ještě téhož dne do ležení před Mašťovem se navrátil.

[17]) Tu nalézáme zřejmý nesouhlas se zprávou ve Städtechron. II., 38. (srovn. Tomek, Děj. Prahy, IV., 203.), že totiž obležení hned 4. září (tedy o tři dny dříve, než Anon. bav. l. c. 100. udává), se vzdali ze strachu prý, beze všech ztrát se strany obléhajících. Zde sluší dáti přednost svědku očitému, který sám na všem béře podíl a zprávu o tom dává svému bratru, tedy jistě pravdivou. Ostatně shoduje se Anon. úplně se zprávou ve Städtechron., kde jen nepatrná úchylka v počtu osvobozených (9 místo 10) a pobitých (84 m. 86) se naskytá. Ač tedy v dopise Anon. jméno hradu se neuvádí, nicméně nemůže býti pochybnosti, že to byl Mašťov.

[18]) A nikoli hejtman Mašťovský, jak nám udává zpráva ve Städtechron. Viz notu předešlou.

by nyní se měli obrátiti,[19]) vojsko ubíralo se směrem severním a již na druhý den (8. září) přirazilo před Kadaň. Tam bylo obyvatelstvo rozděleno na dvě sobě protivné strany, katolickou a pod obojí; tato přepadla své protivníky, při čemž čtvrtina města lehla popelem, a přinutila je k opuštění Kadaně. Ale strana pod jednou vymstila se Husitům tím, že kurfirstům zradou vydala město. I zde spáchány byly rozličné ukrutnosti. Mezi jinými jakýsi Ojíř upálen byl spolu s věží, ve které statečně se hájil.[20]) Deset dní pak vytrvalo vojsko německé poblíž Kadaně čekajíc na vojsko z Míšně i odjinud sebrané vedení obou markrabí míšenských Viléma a Fridricha, pak Albrechta III., vévody saského, a Jana mladšího, markrabí brandenburského.[21]) Ti po marném obležení Bíliny přibyli konečně dne 18. září ke Kadani[22]) a s nimi společně uraděno, aby se zaměřili na město Žatec. Mnozí vzpírali se tomu poukazujíce na to, že velké množství — na 20.000 lidu, jak se v táboře německém říkalo — chovají v sobě městské hradby Žatecké, kromě toho nesčetnou zásobu pušek, jiné zbroje a střeliva, a že velmi dobře jsou opevněny.[23]) Nesvornost vůdcův objevila se zde opět ve zjevné roztržce, tak že velmi nesnadno bylo docíliti konečné jednoty. Na konec „jeden druhému k vůli nebo k žalu“ sjednotili se a táhli před Žatec. Město obleženo a hned na druhý den (19. září) podniknut proti němu prudký útok, který šestkrát opakován, ale vždy s velikými ztrátami Němcův odražen.[24]) Nemohouce proti městu samému ničeho svésti, křižáci vrhli se na jeho okolí, dobývali a pálili menší města a tvrze, krajinu vůkol zhoubně poplenili a obyvatelstvo nejhoršími ukrutenstvími se světa sprovozovali. Toto nenalézajíc nikde ochrany, utíkalo se i nyní ještě do Žatce, kde bylo od měšťanův i od posádky přijímáno a odkud se četnými

---

[19]) Úrada tato dála se dne 7. září (Palacký Urkundenbeitr. I., 145., cf. Tomek, Dějepis Prahy 203., n. 34.) a srovnáme-li nyní toto datum a jiné dne 2. září, kdy obležen byl od kurfirstů (dotud s bavorským vojskem nespojených) hrad Mašťov (Palacký, ibidem), s vypravováním Anonyma bavorského, přijdeme k následujícím výsledkům: u Mašťova leželo vojsko po spojení obou oddílů čtyři dny, spojení samo stalo se tedy dne 3. září (čtyři dny před vzdáním Mašťova, které se stalo 7. září). Dobytí Žlutic dle toho vykonáno dne 1. září. Na základě tohoto srovnání určujeme ostatní data.

[20]) O tom zmiňuje se Chron. Veteri Coll. Prag. (u Höflera, I., 83.). Ostatně vypravování o dobytí Kadaně čerpáno jest výhradně z dopisu Anon. bav. l. c. str. 100. Malá zmínka ve Städtechr. II., 39.

[21]) Srovnej nahoře notu 9.

[22]) List Anon. bav. (R. A. VIII., 100.): „... und also blibent wir in dem velde — (scil. před Kadaní) — ligen, unz an den zehenden tag und wartetent der andern fursten von Missen und von andern enden. Und also die zu uns gestiessent, wurdent sie zue raote für Socz zue ziehende.“ V ten smysl dlužno opraviti dotyčné místo u Palackého III., 2., 111. a v Tomkově Dějepisu m. Prahy (IV., 204.), kde se praví, že Míšenští spojili se s ostatním vojskem německým u Žatce.

[23]) Anonym. bavor. (l. c. str. 100.): „danne mit under zwenzigtusent allerleige moenschen in der stad sin sol als man seit und von buchsen, und gezuge und geschucze ane zal“ — Vavřinec z Březové (u Höflera, I., 495.) udává počet lidu v Žatci na 6000 a míní tím bezpochyby počet lidu branného. — O množství lidu v Žatci mluví též Chron. Joan. Andr. Ratisbon (Höfler, II., 409.): „civitatem Sazensem ... haereticis refertam ... obsident.“ — Rovněž mluví se o velkém množství a o dobrém opevnění Žatce v kronice Normberské (Städtechron. II., 39.): „... man meynt, daz der Hussen vil zu Satz und diese stat etwas vest sey.“ Cf. Tomek Dějepis města Prahy l. c.

[24]) Vavřinec z Březové (Höfler, I., 495.).

výpady mstili obléhajícím za spáchaná bezpráví. Tím způsobem vznikaly den co den tuhé boje a šarvátky mezi oběma stranama, ve kterých Němci denně 100—150 mužů ztráceli. Předměstí Žatecká byla vesměs dobře opevněna a tak prý „ve dne v noci poškozovali a skličovali obležení vojsko naše, ježto také zbraně jejich byly výborny“;[25]) střeliva měli s dostatek, tak že mohli denně 6—800 ran z pušek na křižáky vypalovati, což mělo nevyhnutelně zhoubné účinky, ježto obojí vojska oddělena byla od sebe toliko příkopem, takže bylo možno slyšeti člověka na druhé straně mluvícího. Kromě toho hned od počátku strádalo vojsko obléhající nedostatkem všech potřeb a zvláště potravin, který den ode dne rostl; bylit křižáci, kamkoli přitáhli, sami všude ve vesnicích ničili a pálili zásoby špíže a obilí, jednak ze svévole, jednak proto, „že neradi v zemi jsou a raději doma by byli a neradi zde přes zimu vyčkali“. Bída rozmohla se tak, že mnozí hladem a nemocmi mřeli; také koně pocházeli, ježto z nedostatku jiného musili býti krmeni žitem a ječmenem.[26]) — Vůdcové rozmrzelí dosavadním nezdarem a tísněni uvedenými okolnostmi počali vyjednávati s velitelem a hejtmanem města. Vyjednávání nevedlo však k cíli a když kurfirsti zavrhli nabídnutí obležených, aby navzájem zajatí nebyli upalováni, jak dosud od křižáků se dělo: Husité stejné stejným splácejíce jali se křižáky také ohněm a jinými mukami hubiti. Tyto škody a svízele naplňovaly nespokojeností nejen vojsko, ale i většinu vůdcův: doposud čekali, ale marně, na krále Sigmunda, že přitáhne z Uher s vydatnou pomocí, a když se ho nedočkali, vypravili prý[27]) poselstvo k němu, aby spěchal s vojskem jim přispět ku pomoci, jinak že se přičiní o zvolení jiného krále. Jedni vzdali se dokonce už vší naděje na dobytí Žatce a radili, aby vojsko od města odtrhlo, zemi Českou ještě co možná zpustošilo a domů se navrátilo, ježto prý město, hledíc k jeho opevnění a zvláště k výborné zbroji a statnému mužstvu jest nedobytno; nanejvýš aby stal se pokus ještě zaměřiti ku Praze a vésti s Pražany bitvu, bude-li k tomu příležitost; mezi těmi, kdo takovou radu dávali, byli hlavně přítomní zde kurfirstové Kolinský a Trevírský, plnomocníci Mohučského, oba vévodové míšenští a ti, kteří s nimi přišli, totiž Albrecht III., vévoda saský, a Jan ml. brandenburský Menší část byla pro setrvání při obležení města, mezi nimi hlavně falckrabí Ludvík. Ten však s málo přívrženci nedovedl zabrániti, k čemu obecně rozmrzelé smýšlení již dávno se připravovalo: již deset dní před konečným hromadným ústupem celého vojska jednotlivé oddíly jeho až i po desíti tisících se odtrhovaly a do domova svého se ubíraly. Když pak zatím vojsko Pražské přitáhlo ke Slanému a mezi křižáky dostala se mylná zpráva o jejich tažení k Žatci, všeobecný strach a neznámým způsobem vzniklý požár v ležení Němců způsobil zmatený útěk jejich od Žatce. A jako na výpravě do Čech, tak také na zpátečním tažení, jenže tentokráte asi bez úmluvy, rozdělily se houfy na dva veliké proudy: jeden s duchovními kurfirsty přes Slavkov a Rodisfort na Cheb, druhý pod falckrabím Ludvíkem přes Tachov.

* * *

[25]) Anon. bav. l. c. str. 101.
[26]) R. A. VIII., 100.—101. — Städtechron. II., 36.—39. — V. z Břez. l. c. 496.
[27]) Vavřinec z Březové l. c. 496.

Až dotud nejasné příčiny kvapného a zmateného ústupu zástupů křižáckých od Žatce objasňují se nám skoro úplně z toho, co zde vylíčeno: na prvním místě byla to ovšem statečnost obyvatelstva pod obojí v Žatci obleženého a veliké množství jich, které usnadňovalo obranu proti útokům Němcův a tytýž i výpady z města do jich ležení; k tomu družila se rozmrzelost nad dlouhým meškáním krále Sigmunda, který snad, kdyby byl mohl přitáhnouti a nejvyšší velení nad spojenými vojsky převzíti, byl by konečného dobytí Žatce přece spíše dosáhl; hlavní však příčina nezdaru, kterou rovněž v dopise pána bavorského se dovídáme, jest ta, že Němci zůstavše u velikém množství na jednom místě v krátkém čase celou krajinu zbavili všelikých zásob potravních, ukrutnostmi na obyvatelstvu páchanými celou krajinu kolem sebe zpustošili a vylidnili, takže další pobyt jejich před Žatcem stal se nemožným a při uvolněné kázni vojínové sami proti vůli vůdců houfně do domova svého se ubírali.



Paměti Jiřiho Vácslava Paroubka, někdy vikáře a faráře v Líbeznicích (1740 — 1774).

Vydal *Vácslav Beneš Třebízský.*

(Pokračování.)

October. Ty dni nebylo slyšet, než že pořád Brandeburk dále k Linci táhne, a naši husaři že jak před ním, tak pozadu jej štípají.

3. Hrozný a strašlivý vítr od východu se strhl ráno v 7 hodin a po polednách vál mezi východem a polednem až do večera.

4. Opět ukrutný vítr se strhl v 7 hodin ráno a trval až do 4 hodin. Byla neděle 19. po sv. Duchu.

10. 150 husarů v 7 hodin ráno jelo Boleslavkou od Roztok do Brandejsa na židy. Byla sobota šábes a tam je vydrancovali, a měli popsané židovské špehýře. Zboží po vesnicích lacino prodávali.

11. Prušáci z Prahy přijeli do Brandejsa a tam přísnou inquisici strany těch husarů drželi. Brandejs hrozné soužení v maršich vystál; tam měli hlavní pece na place v zámku, a magacin se tam svážel.

14. Za Oujezdskou branou 700 Prušáků paty Praze ukázalo a k bandurům na Zbraslavi se přivtělili. Nebyla jedna noc, aby vždy 15, 20, 30, 50 jich z vart neuteklo, a obrátivše zbraň, zpátky na jiné své spuntovníky oheň na šance dávali, tak že posledně general . . . ., kteří comendanti v Praze byli, dva, tři i 4 pohromadě muže na vartu postavili.

V ty časy v Praze panské domy se plundrovaly, a drahé věci do Berlína se posýlaly, jakož i našemu p. hraběti Excel. Vácslavovi Nosticovi pěkné věci vyrabovali a 60 věder vína rejnského vytočili a mezi sebou rozdali a vyžrali. Čehož všeho židé nevěrní původcové byli. Ano ti nešlechetní židé mezi jinými posměchy nám křesťanům a nejmil. královně činěnými se zbraní na koních jezdili a proti našim husarům vyjížděli s Prušáky. Nám říkali, vy jste maličtí, my jsme velicí, co vám vaši svatí spomáhají etc. Jiných neuctivých řečí nedá mi péro postaviti, nebo křesťané velice ne tak od Prušáků jako od židů potupeni a sníženi byli.

Na mostě statua sv. Jana Nepomuckého, když obležena byla Praha, od Starého města jako k Malé straně tváří se obrátila, kdež potom viděti bylo, že Malá strana neporušena zůstala, a cesta tam Prušákům tudy k outěku ukázána byla.

15. Jmenovitě na den sv. p. Teresie ve čtvrtek okolo 4. hodiny od Dunaje vítr hrozný se strhl. Tu bylo právě půl času moci Brandeburské vedle

čtení a zjevení sv. Jana v kap. 9., kdež toliko měl moc sužovati 5 měsíců, a tu náš princ Karel se proti němu postavil za Budějovici a jeho zpátky hnal, tak že až k Vltavotýnu se odstěhoval.

V Českých Budějovicích pruský král zanechal 14 kompanií svých; našim bandurům a husarům to zanecháno bylo. Ti když jsou dvakrát k šturmu běželi, mocnou rukou město jsou dobyli a Prušáky zajali. V Praze ty časy kusy a moždýře Prušáci své v pořádku na Koňském trhu postavili a hrubě na ně nepozorovali, na nichž vyryto potom spatřili toto: Terezko moje, kusy jsou tvoje. Německy: Teres'l mein, die Stuck sein dein. Item jeden Prušák, když utekl z varty, na své patrontašce napsal: Heil. Johannes, stehe vor mich Wacht, ich werde schauen, was die Teresie macht.

17. Opět ukrutný vítr se strh ráno v 7 hodin a trval až do půlnoci. Zatím Brandeburci nebo Prušáci pořád zpátky couvali tudy tam, tudy sem, v Táboře 6 kompanií nechali a ti k zajatí od našich přišli, u Vltavotýna pece železné pozbyli, což jim náramný nedostatek v chlebě učinilo, tak že po 11 dní i více chleba neměli. Žejdlík kořalky za 30 kr., ano 36 kr. v ležení jejich platil, libra masa za 1 zl. Naproti u naší armady všeho důstatek. Libra masa za 4 kr., žejdl. páleného za 5 kr., pinta piva za 4 kr. byla placena. Prušáci zpátky když šli, ach! Bože, polituj, veliké záhuby činili, všechno brali, stavení bořili pro nedostatek dříví, tak že po mnohé vesnici jen místo zůstalo. Přišli až zas ke Kundraticům, a tu bylo odběhlců nesčíslná suma.

25. V noci přivezli Prušáků na 70 vozích raněných a nemocných.

27. Na sv. Šimona, Judy u vigilii v outerý u večer okolo 4 hodin zapálili husaři na Šopce maštale neopatrností. Viděl jsem veliký oheň z fary.

28. Tu noc do Prahy od půl noci vezli raněné a nemocné až do poledne.

30. Z Tačínu (sic) a Litoměřic 500 vozů magacínu vezli Prušáci.

31. Přišlo poručení z jednoho usedlého dát 18 zl. Prušákům, které ale nesložili.

November. 1. Pruského vojska táhlo několik tisíc k Zbraslavi na pandury, ale zpátkem ztrátou odejíti musili. V ten den opět večír od hodiny 9. až do 3. po půlnoci do Prahy ranění a nemocní vezeni byli, z nichž mnozí pomřeli.

3. V Libeznicích měli mouku složenou sousedi pro magacín, někdo je prozradil, musili ihned 30 centnýřů do Brandejsa složit, též něco ovsa i cihly již podruhé z cihelny 12.000 vozit, totiž na pece.

4. Prušáci pořád z Prahy ven Novou branou maršírovali. V ten den u večer přišel ke mně deserter pruský, chtěl ode mne přichránění, jemuž jsem odepřel, neb se stalo v Benátkách, že farář to učinil, a na návod byl; musil složit 500 zl.

Armada táhla k Černému Kostelcí, k Brodu Českému, a tam nemajíce chleba vysévali si šrot a kaši si vařili, byl tam přítomen sám král. Přitáhli až k Kolínu a k Novým Dvorům. Tam v Žehušicích vařili si žito a jej jedli, tu jich hned na 3000 prchlo.

5., 6., 7. Tam stáli a v Kolíně most si opanovali. Naše armada okolo Kutné Hory po vrchách. Když se k nim blížila, nohy na ramena vzali a přes most v Kolíně utíkali.

13. U Labské Tejnice Saksové naší armádě připojení za Labem na lukách dobrý pardus jim dali. Též i hlavní magacín v Pardubicích opanovali.

19. Dostali naši Kolín.

20. Dostali Nymburk.

21. Odešli z Mělníka též i z Litoměřic Prušáci. Téhož dne zavřeli Prahu Prušáci, jichž 8000 bylo.

22., 23., 24. Brali v Libni, ve Kbele okolo Prahy koně. Lid tam pouštěli, ale ven ani křícka.

21. V sobotu na neděli zlodějové dobyli se kamny do Měšického zámku a tam firhanky od hraběnčiny postele damaškové odřezali; též sukno holandské z piliaru nového, též i firhanky bílé od oken panských přeřezali. Nezvědělo se nic o nich.

23. Zavřena ještě Praha. V noci na outerek hrozný hřmot se stal v Praze. Prach v nějaké studni byl zapálen a tam byl vyhozen a jeden Prušák s ním.

25. Na sv. Kateřinu ve středu již se kšírovali pryč Prušáci z Prahy. A ráno ve čtvrtek ve 3 hodiny z brány maršírovali; však z nich na 500 se v Praze ukrylo. Když k polednímu přicházelo, pandurů asi 20 dostalo se Žitnou branou do Prahy, kterou řezníci Novoměstští rozsekali a tam tady je pustili, ti s chasou za nimi k mostu běželi a v Jezovitské ulici u černé hvězdy již ohně do nich dávali. Na mostě jich asi 8 zabili. Pacholata Staroměstská na bubny u mostu tloukla a bílé prostěradlo místo praporců na hůl dala, při tom hulákala, nejináč než jakoby veliká summa vojska neb bandurů tu byla. Samiʼ Prušáci deserteři povídali, že když k statui sv. Jana přišli, že je veliká hrůza obklíčila, že jsouc poděšeni, omámeni nevěděli, co činí neb činiti mají. Táhli pak přes Malou Stranu, Novou cestou a Prašným mostem Bruskou branou ven. V zámku stálo 40 vozů s vojskem, a tu chtěli sv. Jana tělo i s poklady nakládati a k tomu cíli a konci, poněvadž množství hlavních děl, mezi nimi bylo 7 kurfiřštů tak nazvaných, a moždířů v Praze nechat přinuceni byli, aby jim ty kusy Čechové sami do Berlína přivezli a poklad sobě vyzdvihli; měl při něm jet J. Mil. Antonín Vokoun, na ten čas generalní vikář a již seděl ve voze, pan radní starší staroměstský Vejvoda a jeden pan pater Soc. Jesu. Již byli za branou vyvezeni, v tom jeden husar královský jede od Strahovské brány, kdež řeznice Strahovská zámek brány sekerou srazila a dva husary tu do města pustila. Ten husar přijel k vozu p. general. vikáře, Prušáky zahnal a kočár zpátky obrátil. Na to vjel na plac do zámku, tam oheň dal a jednoho Prušáka zabil. To vidouce jiní, kteří poklady z chrámu Božího nakládati měli, všichni po Prašném mostě utíkali a vozy zanechali.

Když pak z mostu na Malou stranu táhli, ze Zbraslavi po vodě asi 100 a dvacet bandurů se na Malou stranu dostalo, a tu u Matky Boží pod řetězem u zlatého jednorožce na Prušáky vystoupíce ohně dávali. Prušáci obrátili kartáče do té ulice jejich hospodáře, totiž komendanta, sedícího prostřelili a několik ranili. Ten pak hospodář po 2 hodinách vyzpovídajíce se umřel a na Zbraslavi pohřben jest, jak žádal. Po Malé straně pacholata kamením je vyprovázela, děvčata a ženy kamení v klínech jim nosily, a oni z praku za nimi házeli. Načež po vymašírování bránu za nimi zavřeli a z děl, které sice prv zatlučeny byly, vydobytých až k Podbabě je vyprovázeli. Kdyby Prušáci byli kusy na šancích letních byli nezatloukli, byli by jistě Malou stranu byli zohavili, neb se v tom křiku a tumultu větším dílem tak schránili; ale nemohli k tomu dospíšit. Novinu první z Prahy o vyjití Prušáků přines Jan Smolík, skoták Pakoměřický, ten tam vozil máslo šafářce a přišel

tam k zavřetí. Ráno pak se dvěma sedláky skrze vodu u Helmových mlýnů pod ramena vyšel a povídal radostné noviny.

Dále pak, kudy šli, všecko lidem brali, k Velvarům táhli, k Litoměřicům, k Fridlandu, za nimi stále husaři a banduři víc a více maršírovali, 26 šífů jim vzali, vozů množství, lid se jim rozbíhal, tak že posledně z 8000 jen 2000 přes hranice převedli a teprv před samými vánocemi z Čech vyšli.

Chtěl dělat pokoj Prus, ale královna nesvolila, jakož také pro alirované nemohla.

Naše armada, když jej až do Slezska v Kladsku doprovodila, 20.000 před svátky zpátky do Falcu skrze Čechy táhla, u nás ve vsi 2 kompanie jezdců kyrýsarů noclehovalo, jež velmi pokojné byly. Mil. královna velice potěšena byla, že Praha se vyprázdnila. První kuryr 400 dukátů dostal a milost přislíbenou.

Buď jméno Páně na věky pochváleno, že my zde skrz orodování sv. našeho patrona Martina, jsouce blízko od ležení, byli jsme od nepřátel ochráněni. Já jsem neviděl Prušáků jen 26., a to náhodou, když jsem se breviář v pokoji nahoře modlil, vezli je na voze na komendu do Mělníka, a potom asi dvakrát několik husarů, však nic nerobili. Ochraň nás na delší čas, Bože, a rač mír a pokoj všem dáti a v pokoji sv. bydleti. Od začátku vojen vždy na každý den měli jsme, čtouce litanie jeden den o jménu nejsv. Pána Ježíše, druhý den o panně Marii, třetí o Všech Svatých a tak pořád, na to vždy požehnání s ciborium, v neděli a svátek s monstrancí. A zkusili jsme moc a pomoc Boží.

December. Toho měsíce umřela řiditelkyně ve španhelském Nidrlandu Maria Anna, sestra naší královny a manželka prince Karla. Jeden rok spolu bez jednoho měsíce byli. Při porodu měla mrtvý plod a nemohla porodit. Tři incisi jí učinili, načež s tím světem se rozloučila. Byl zármutek velký u dvora. Toho měsíce umřela paní máteř našich Loteringů, druhá žalosť. Dejž Bože v následujícím roce za to všem potěšení a radosť.

Léta Páně **1745**. Januarius. Toho měsíce vycházela hvězda u večír, totiž zvířecí, však o mnoho větší a jasnější, než obyčej má. Někteří povídali, že i časem jako malý vocásek při ní spatřili.

Ten měsíc byla prudká zima a začala osmý den po Novém roce a trvala až do posledního téhož, tak že v mnohých světnicích mrzlo. Však řeka ani Labe cele nechytilo, poněvadž velká voda byla, jen po krajích, však ledu dostatek bylo.

Toho měsíce umřel císař Karel VII., kurfiršt bavorský v Minichu, který jen pět dní stonal, jsouce všemi potřebnými velebnými svátostmi zaopatřen, své válečné císařství ve 3 letech dokonal, svému synu na 5 měsíců právních let podepsal a všem dítkám otcovské požehnání dal.

Na to syn dědic dal se ihned po smrti v Minichu za kurfiršta a pána z děl vystřílet a prohlásit, zvolil sobě čtyry pány za tajné rady, kteří měli dobré německé srdce, ti mu radili, aby ihned svého vojska 4 regimenty do Minichu povolal. Zatím Francouzové tam blízko ležící je předešli a svým vojskem tam vtrhli. Při tom vyhlášení sobě zapověděl, aby mu nedávali žádný titul, totiž královská vyvýšenosť, z příčiny pretensí na Čechy a k královně naší kuryra poslal s tím vzkázáním, že on ode vší království Českého pretensi opouští.

V tom vida ten mladý pán, že Francouzové k němu do Minichu vtrhli a jeho vojsko předešli, že by to pro něj dobře nebylo z příčiny velkého

dluhu od pana otce Frangreichu pozůstalého, pročež ihned incognito do Salcburku odjel, kdež naše královské vojsko leželo, a tu se pod ochranu královny utekl.

Februarius. V tom měsíci mladý Bavor jel do Augšburku, a začalo se jednat o pokoj s domem Rakouským. Toho největší prostředník byl kníže Fürstenberg, pán na Červené Doubravici, který potom také šťastně následoval.

Toho měsíce vycházely i jiné tři hvězdičky, a ty byly jako krvavé. Jedna jako za věží sv. Martina, druhá jako nade dvorem mým a třetí jako nad Maksovou novou chalupou, a ty za dlouhý čas trvaly až po velikonoc, jakož i ta zvířecí hvězda. Měsíce března, dubna, jakož i máje vojsko z Bavor, z Falcu a od Plzně pořád táhlo proti Braudeburkovi k Slezsku též i 17.000 Saksů. Komendant a vůdce našeho lidu byl princ Karel Lotring, Saksů princ Weisenfels. Tu nebylo slyšet než samé šarmicle okolo Slezska. Též v říši ležel Francouz, tam od celé říše kontribuce a provianty vybíral.

Junius. Dne 4. téhož jakož několik dní před tím couvl Prušák do Slezska k Svídnici, tak na ten den (kdežto naši Saksami přitrhli až k Střele a spoléhajíce se na velkou sílu svou, mluvíce všelijak, jakož také, že jej klobouky utlučou, neobsadíce vrchy dva nedbanlivostí svou) ve tři hodiny učinil Prušák zpátky dva marše za noc, vrchy ty opanoval, kusy pod celty skryl a tam odtud s celou silou na Sasy dorážeti počal. Ti ovšem silně se mu bránili, nedostávajíce žádného succursu couvli, a to s velkou ztrátou svou. Také i naše dva neb tři regimenty bez několika osob všechny na place zůstaly, mnoho oficírů, jakož i několik 5 generálů na place zůstalo; naši páni hráli celou noc v karty radostí požívajíce, moc Boží seznali, jakož i pokutu, vedle mnohých svědků, že mezi sebou kratochvilných osob ženských přechovávali.

Na to když zpátky bez pořádku utíkali, na 3000 klobouků potratili. Co zbraně a jiných věcí, i mnoho žen a dětí k zamordování přišlo, poněvadž mimo nadání přepadeni byli. Couffi pak zpátky naši a položili se až před Pardubice k Spálené Lhotě, Prušák až do Smiřic. Tu povolán byl z Vlach od armády, kdež ji dvě léta comendiroval, kníže Jiří Kristian Lobkovic a kníže Stremberg ku pomoci princi Karlovi, neb on jsa mladý nemaje (sic) zkušenosti rozličnosti vojny. V ten čas doplňovaly se regimenty naše, zkažené a ztracené zbraně a kusy se vozily nové, nebo jich přes 60 tam ztratili. Tu nebylo slyšet než o samém šarmiclu a přehánění.

Nějaký Pruský partajník Šic, Čech rozený, vyjížděl do měst a peníze vybíral jako v Jičíně, v Bydžově a Rajchenberku 8000 zl. vybral. Ale když dva Náchodské oficíry, forstmistra a důchodního v hromadu svázané na jednoho koně posadil a s sebou je s husary svými odvážel, vyrazili tu královští husaři na ně a 89 jich tu zabili, a když ten Šic jíti se nedal, od jednoho sprostého husara kulku dostal, a tak ti ubozí sproštěni byli. Král toho Šice již zahrabaného sobě vyžádal, vykopal a do svých zemí k pohřbu odvézti dal.

Juli. Stály pořád tak armády, s tím ale rozdílem, naši majíce potravy, Prušák pak nedostatek. Jeden bochníček komisního chleba u něho za 24 kr., pro hlad koní padlo mu na 16 tisíc.

Augustus. 1. téhož v neděli Páně na pondělí okolo 1 hodiny s půlnoci ukázala se kule ohnivá na obloze nebeské jako za Brandejsem a schylovala se pořád k Slízsku.

9. a 10. v den sv. Vavřince táhli motýli jako od Ouholic tudy skrz Libeznice k Vinoři na mnoho milionů, měli konečky křídel černé, též na každém křídle dvě černá očka, to skrze ty cely dva dni, na vodě jich bylo jakoby bylo bílé sukno prostřeno. Třetí den nic nebylo již vidět. Potom předce někteří se ukázali, však všichni v tu stranu také táhli. V tom měsíci Francouzové skoro celý špaňhelský Nidrland mimo několik měst vybojovali.

Ten měsíc naši v Říši Francouze přes Rejn zahnali a ve Frankfurtu neb Řezně začalo se 25. Veni S. Spiritus císaře volení.

V ten měsíc Sasové odtrhli od naší armády z Čech šli kolonou první uláni a dragoni potom 7000 jiných. Ti měli stany u Svémyslic potom u Velké vsi. Všeho jim dosti navezli. Po nich šlo ještě 9000, a ti táhli k Magdeburku. U naší armády, která stála u Hradce Králové, zůstalo Sasů 600.

September. Pořád veliké magaciny vozili k Hradci za armadou potom okolo půl měsíce začali magaciny skládat v Mladé Boleslavi a v Českém Dubu.

October. Volen byl za krále Římského jakož i císaře František, velký vůdce z Lotharingu a král Jerusalemský, pan manžel naší nejmilostivější královny Marie Theresie, a ten měsíc odjel zas šťastně svou paní do Vídně.

1. téhož stala se bitva za Trutnovem blíž Králového Dvora. Naši měli štěstí v rukou. Prus ležel v dolíku mezi kopcemi. Naši mimo nadání jej obtáhli po vrchách kusy naň zasadili a 8000 mrtvých porazili. Prušák nevěda o tom, však svou čerstvostí v $^1/_2$ hodině v šiku vojanském se přece postavil a maje jeden průchod svobodný na levé křídlo dorazil, oni nemajíce již munice kusy opustili a jemu plac nechali. Byli vinni, jak se povídalo, rejthaři. U té mezery stály 3 regimenty, a když na ně volali, aby pálili, pravili, že nemají poručení. Našich zůstalo i se Sasem 2700 mrtvých pozadu. Nadasdi general s husary pad do ležení, celou kasu a kancelář mu vzal a ležení zapálil, a co tam bylo, všechno pobral a zajal. Dva pány, ty nejtajnější rady, s sebou také do zajetí vzal, pro které i tajnou truhličku s psaními velice král si naříkal. Však zpátky toho nedostal, toliko 24 centnýře stříbra, které pro svůj stůl užíval.

November. Toho měsíce táhla armáda od 26.000 k Fridlandu, ostatní u Jaroměře zůstala. Tam odsud táhli k Žitavě až po Kerlice v Lužici, nevím s jakou nepovědomostí znenadání pad na ně Prušák, povídali, že za noc a den 15 mil mašíroval, a tu něco Sasů v nějaké vesnici porazil a zajal, jak řečeno bylo 2 neb 3 bataliony a naše armáda zpátky do Čech couvla. On vzav magacíny v Lužici táhl k Drážďanům a k Lipsku. Naše armada po horách k Litoměřicům a nápodobně k Drážďanům, aby se se Sasy spojili.

December. 4ho téhož král polský jakožto kurfiršt saský s svou paní a knížaty přijel z Drážďan do Prahy a tam u sv. patronů pobožnosť svou vykonal. Bylo to v sobotu na den sv. panny Barbory.

5. a 6. Maršírovalo vojsko zemské z Prahy za armádou; měsíce Octobris šlo 2000 zemského vojska do Vídně na službu královně, neb regulirované vytáhlo do pole k armadě.

Toho měsíce všechno bylo pohromadě vojsko blíž Drážďan. Král polský s královnou svou veliké pobožnosti v pražských kostelích konali. Ve 3 kostelích u sv. Jindřicha, v Tejně a na zámku stále veleb. svátosť byla vystavěna a lidu množství se scházelo.

Drobnosti historické.

XXI. Naučení Jakuba Fikara z Vratu dané Budějovickým l. 1541 o vedení věcí městských.

Sdělil *Karel Köpl.*

V Budějovickém archivu městském zachovala se zajímavá naučení o vedení záležitostí městských; provenience jich naznačena jest ku konci těmito slovy: Tato zpráva tak sepsaná od urozeného pana Jakuba Fikara z Vratu, hofrychtéře královstvie Českého, mně Johannesovi Petříkovi z Benešova, toho času radnímu písaři města Budějovic Českých, pro obecní dobré poslána z Prahy a mně dodána feria III. post Dorotheae virginis anno 1541.

Prvně pokládá se naučení, jak přijímati sluší někoho za měšťana ve městě královském a příklad toho (jakož i následujících kusů) vzat jest z Králové Hradce v tato slova:

Kdož chce měštěnínem města Hradce nad Labem býti a nebo obyvatelem, aby jemu živnost propuštěna mohla býti, má sobě právo městské zjednati a 34 groše české purgmistru a konšeluom dáti. A k tomu městskému právu takto se má zříditi: Má míti list zachování rodičuov svých i svého a zjednaje sobě vstoupení do rady má žádati pana purgmistra a pánuov, aby jemu živnosti a městského práva přáli a má míti podle sebe pro rukojemství dva sousedy buďto z města nebo z předměstí. — Tehdá purgmistr, anebo kerému konšelu poručí, má k tomu promluviti: (Jene), jakož si předstúpil před pana purgmistra a pány a žádáš v městě tomto živnosti a tobě aby městské právo dáno bylo o to prosíš; máš-li list zachování rodičóv svých a svého, ten aby prokázal a jej položil. Tehdá ten list když položí, a neměl-li by listu a lidi by hodnověrné vystavil a ti by o zachování rodičóv i jeho vysvědčení učinili mají přijati býti, a když by list měl, nebo svědkové slyšeni byli, tomu s přátely, kdež sobě vstoupení zjednal, mají ven z rady rozkázati vystúpiti. A když by uvážen byl list zachovací nebo svědomí, má purgmistr, nebo kerému konšelu káže, k tomu jistému, ktož za právo městské žádá, toto promluviti: Jene! Jakož si s přátely předstúpil před pana purgmistra a pány a žádáš v tomto městě živnosti a městského práva, poněvadž si pokázal zachování rodičuov svých a své, pan purgmistr a páni nejsú tomu odporni, aby městského práva dáti neměli a v tomto městě živnosti příti; právo městské prve polož.

Tu on má položiti 34 groše české; a dále v těchto slovích právo městské má se takto konati: Jene! Co k městskému právu přísluší, toto

máš věděti, že sám máš ctně a chvalitebně živ býti, máš-li manželku nebo budeš-li míti, buď dítky nebo jinou čeládku, k témuž máš vésti. Což by znal zlého proti pánu bohu, proti panu purgmistru a pánóm i obci škodného, zlé máš tupiti a dobré velebiti a toho, což škodného, nemáš tajiti; s touto obcí ve všech řádích světských i duchovních máš se srovnati; v duchovním řádu máš se srovnati, přijímaje tělo boží a krev boží pod obojím zpuosobem z víry.[1]) Tak-li se zachováš? Má odpověď dáti: Tak. Má konšel toho potvrditi: Buď buoh pochválen.

Králi J. Mti neb králové J. Mti máš slíbiti věrnosti a poddanosti, panu purgmistru a pánuom poslušenství. S touto obcí máš zlé i dobré trpěti za tři léta pořád zběhlá a potom cožkoli dá pán buoh déle. R o t a s e k t p i k h a r t s k ý c h m á š s e v a r o v a t i. A za to za všecko máš slíbiti a podle tebe jiná dva pod městským právem.

A on má jíti ku panu purgmistru v radě a má jemu ruky podati a rukojmí také. A purgmistr má se ho ptáti i rukojmí: Slibujete-li? Mají pověděti že slibují. — Má jim rozkázati k písaři jíti a to právo městské poznamenati, a od toho groš český písaři dáti.

Písař má městské právo takto zapsati: Janovi z Velvar dáno jest městské právo a za něho sou rukojmě Petr Vražda a Jan Slivenský pod městským právem. Stalo se léta 1530 v sobotu před svatým Matúšem za purgmistrství Jana Beránka.

Má míti písař zvláštní knihy nebo registra k takovým zápisóm.

* * *

Za druhé, pokládá se naučení o trzích s doklady, jakýchž v téže a podobné formě hojnosť nachází se ve gruntovních knihách Pražských, třeba že co do věci v Praze, zejména in puncto rukojemství, zachovávalo se jiné pravidlo. Jakub Fikar vykládá celou proceduru následovně:

Domoví trhové takto se mají v knihy klásti a pořad tento má se v tom zachovati: kdož od koho duom koupí v městě Hradci a nebo na předměstí a cožkoli, což se v knihy městské zapisuje, to má se pořádně takto držeti a řiediti. Kterýžkoli den stane se mezi osobami trh o duom nebo očkoli jiného, což v knihy vchází a zapisuje se, takový trh má do třetího dne oznámen od těch osob býti, mezi kterými osobami trh se jest skonal. By pak jedna strana oznámila, má se to státi před purgmistrem a purgmistr má míti r e g i s t r a a do těch registr ten trh má zapsati služebník jeho. A má mu groš od toho dán býti; a má se takto psáti:

Jaroš Letal s Ambrožem ševcem oznámili před panem purgmistrem, toho času Jiřikem Beránkem, že jest jemu prodal duom svuoj za 100 kop míšeňských tak jakž sú se smluvili. Stalo se léta 1530 v pátek po Narození Panny Marie.

Takové znamenání proto se děje, chtěl-li by trh zvrci, že již nemůže, než musí jej držeti. Pakliby nechtěl ten držeti, kdož jest koupil, dada závdavek tepruov toho prázden bude. A jestli že jest duom na závdavek koupen má v poznamenání položeno býti, že za 100 kop na roky a má jemu zavdati při sv. Havle 10 kop, neb jakž rokové se smluví.

Když se to všecko tím pořadem vykoná, jakž jest již předloženo, potom strany mají sobě vstoupení zjednati do rady a mají žádati, aby jim

[1]) Mezi řádky přičiněna tu poznámka: „t u v i z, p o l o ž t o, j a k o b y č e j m á t e."

trh ten, kterýž učinili, v knihy vložen byl a zápis aby se stal. Tu mají oznámiti, zač jest koupen, co závdavku a na jaké roky. I takto písař má zápis udělati a do manualu vepsati a potom v knihy vložiti jakýžkoli gruntovní trh v tuto formu:

Jan Zařícký koupil sobě, Dorotě manželce své, dědicóm a budúcím svým, duom, ležící mezi Petrem Babu a Chvalovým domy obojstraně, od Jiříka Krčmy za 100 kop grošů českých ke jmění, držení, i dědičnému vládnutí v tom ve všem právě, jakož jest jej sám držel a jím vládl. Jemužto zavdati má na sv. Jiří najprve příštího 20 kop grošů českých a od toho svatého Jiří v plném roce zběhlém má jemu 10 kop grošů českých dáti a tak na každého sv. Jiří budúcího po 10 kopách gr. č. plátce býti má až do vyplnění summy nahořepsané. A peníze zaplacené jsú rukojmě penězóm nezaplaceným. A to jemu. zpravuje podle práva do dne do roka. Stalo se v radě léta 1530 v sobotu a. Benedicti, za purgmistrství pana Vácslava havéře.

Pakli také který závdavek má při zápisu položen býti, kdež se položilo, že zavdati má, tu položiti, že zavdal. A tak zápis vložený v knihy má míti pod sebú spacium pro kvitancí. A pod tím zápisem mají se klásti a vpisovati těmito slovy:

Jiřík Krčma, stoje osobně v radě, seznal se, že jest přijal podle zápisu vrchního od Jana Zařického 20 kop gr. č. závdavních a z těch ho quittuje, prázna a svobodna činí, tak že on ani kdo jmenem jeho nemá se na něho navracovati ani jeho víc z těch 20 kop gr. č. upomínati pro věčné a budúcí časy. Actum in consilio anno 1530 feria III post Georgii za purgmistrství mistra Mathúše.

Pakli zápis jest za hotové peníze, tehdá všecka forma vrchní se zachovati má jako nahoře stojí, jediné rokuov neklásti a rukojemství peněz, než tak položiti, že jest koupil za 100 kop gr. č. docela a do úplna zaplacených ke jmění a držení etc. ut supra.

Co den a rok drží? Item, za právo se den a rok počítá: plný rok a VI neděle (sic). Jestli že kdo má v tom jaký cíl a výminku své věci vyvaditi a dá projíti času tomu, potom ztratí právo své.

* * *

Za třetí, mělo položeno býti naučení o volbách konšelských, ale jest zde toliko titul: Toto jest z statut potřebí věděti, když by konšelé se měli voliti, přetržený křížem a hned potom položeno jest naučení: kdyby manželé statek sobě chtěli vzdávati, forma zápisu obecní tato:

Jiřík Pravec, stoje osobně v radě, vzdal jest a mocí zápisu tohoto vzdává z své dobré vůle, nejsa přinucen, Kateřině manželce své řádné a dětem svým, kteréž s ní splodil anebo ještě splodí časem svým, na rovný mezi ně podíl duom svůj ležící na rohu podle domu Markultů z Strudonic, i jiný veškeren statek svuoj mohovitý i nemohovitý, na svrchcích, penězích, klenotech a na čemžkoli záleží a nebo mohl by shledán býti a kterým jménem mohl by jmenován býti, sobě tu nic nepozůstavuje, než na ně právo své všecko přenáší k jmění, držení i k dědičnému vládnutí, tak aby ten statek obapolně vzdaný na živého zůstalého připadl plným právem i na děti jich bez překážky a odporu každého člověka k tomu právo míti chtějícího. Táž Kateřina zase ten tajž duom i všechen statek svuoj mohovitý i nemohovitý

vzdala i mocí zápisu tohoto vzdává, kterýž má nebo míti bude, témuž Jiříkovi Pravcovi, manželu svému milému, ke jmění, držení, k dědičnému vládnutí tím vším zpuosobem, jakž se svrchu píše. Actum in consilio 1540 feria II a. Concept. Mariae, za purgmistrství pana Arnošta.

Dále obsaženy jsou v naučení Fikarově ještě dvě formule: a) obligační, b) svatební. Obligační takto zní:

Pavel z Zvěřince, krajčí nebo švec ꝛc. stoje osobně v radě, seznal se dlužen býti dluhu pravého a spravedlivého 100 kop gr. č. Janovi Nepilému, manželce i dědicóm jeho, a ty jim ujišťuje a zapisuje tímto zápisem na domu svém ležícím na rynku podle domu Pavla Šerhakle s jedné a Jiříkem ꝛc. s strany druhé na ten zpuosob, že takový peníze jemu nebo manželce jeho dáti a zaplatiti má konečně na sv. Jiří najprve od datum zápisu tohoto příštího. Pakliby nedal a konečně nezaplatil, bude se v ten jeho duom moci právem uvázati, jej držeti, prodati, zastaviti, směniti a to do dosazení své summy přede všemi jinými věřiteli (bez) odporu a překážky.

Item, kdyby při konci položeno bylo v tom zápisu, že s ním může učiniti jako s svým vlastním dědičným, již ten, kdož obligaci činí, nebude ho moci vyplatiti, než přijde voň. Item, chce-li aby manželce nestálo, to nic, ten dobře učiniti, kdo peněz puojčuje.[2])

Smlouva svatební zní:

Concordiae nupciales, jak se smluví exordium? — Staly se smlúvy přátelské k svatému manželství mezi Janem Zeybrt na místě panny Kateřiny s jedné a Wolfem kupršmidem strany druhé, tak že on Zeybrt po panně jménem věna menoval a dáti má 100 kop gr. č. a výpravu poctivú podle možnosti a do dne do roka. A on kupršmid zase proti tomu, též do dne a do roka obvěnil třetinou vajš, to jest 125 (sic) kop gr.

Po dni pak a po roce ꝛc. tu psáti, jak smluví, dá-li jim Pán buoh dítky, jak ty opatřeny býti mají. Neb ty smlouvy mohou se státi, že jim netřeba potom kšaftu dělati. Pakli sobě kerá strana co statku vymíní, aby ten dáti neb odkázati chtěla, nebo manžel při manželce, nebo manželka při manželu nechati ꝛc., jakž potřeba ukazuje a jak se zřídí, to se má pořádně tak psáti i také smlouvci poznamenati zejména, a kterého léta a času se to děje, to má rozumný písař zpraviti; však nemá nic měniti, co v těch smlouvách jest, než všecko věrně položiti.

XXII. Zpráva o udělení mitry knížeti Spytihněvovi II.

Sdělil *Josef Jireček.*

Pan senator Romuald Hube, proslulý pěstovatel dějin práva polského, píše mi: „W wydanej w roce 1869 w Wenecyi Collectio canonum, zporządzonéj w wieku XI przez kardynała Deusdedit znalazłem w liczbie nadań zrobionych św. Piotrowi następujące: Item in alio thomulo Lateranensi inter cetera: Speciocneus dux Boemie accepit licentiam a papa Nicolao sibi portandi mitram et promisit se

[2]) Nejasnému poněkud místu tomuto rozumíme tak, že se radí a odporučuje, aby ten, kdo peníze půjčuje, přijal obligaci na dlužníka i manželku jeho znějící, neboť to jistějším jest. „Chce-li, aby manželce nestálo, to nic“: — to jest, to doporučiti nelze.

daturum omni anno C libras argenti de terra sua nomine census (pag. 333)."

Jest to vzácný doklad o pravosti zprávy, Palackým v Dějinách dílu I. částce 1. na str. 320. podané. Pohříchu, že není doloženo určité datum, ale není pochyby, že se udělení mitry stalo mezi rokem 1059 a 1061, jelikož papež Mikuláš II. vládl od 24. ledna 1059 do 27. července 1061, Spytihněv II. pak knížecí stolec český držel od roku 1055 do 21. ledna roku 1061.

XXIII. Zaniklá ves Žichovice.

Sdělil *Viktor Veselý.*

Tato osada k statku Čestín-Kostel dříve náležitá (ještě roku 1602 prodaná Adamem Slavatou z Chlumu Karlu Mazancovi z Frimburka, a od téhož Mazance roku 1616 Ladislavu Hrobčickému z Hrobčic) zanikla počátkem třicetileté války. Teprve kolem roku 1683 poblíže této zpustlé osady toho času držitelka Čestín-Kostela Marie Rozalie z Vernieru vystavěla dvůr poplužní, a dáno jemu jméno Žichovický, a tak jméno osady zaniklé v jménu dvora sousedícího dosud žije.

O poloze zaniklé vesnice té víme, že jdouce od Čestína k dvoru Žichovickému sejdeme s příkrého návrší a tu kol cesty pode jmenovaným dvorem vysázeny jsou lípy, v pravo nad těmi lipami leží údolí, nyní luka, dříve pastviště. Ještě před šedesáti lety na pastvišti tom blíže cesty nacházela se stará dřevem roubená studně, a pastvišti tomu vůbec na „návsi" se říkalo.

Za dvorem Žichovickým, podle cesty ku Kácovu vedoucí, ještě za Františka Hanibala z Brunieru r. 1693 stála hospoda u „Škulinky" neb „Škudlinky" jmenovaná, a sice na rozcestí mezi poli Kasanickými a polem panským, podnes u Škulinky jmenovaným, po jehož pravé straně směrem k Čestín-Kostelu cesta se táhne, v levo pak cesta ku Kasanicům se uhýbá. Buď v hospodě této, neb nějakém zvláštním bytu sousedícím, sídlo své měl r. 1680 Jan Divoký (roku 1686 Jan Wildt) purkrabí Čestinský.

Dle pověsti byla hospoda ta v letech 1720 tehdejším držitelem Čestín-Kostela Karlem Jáchymem hrabětem Bredou z Erbsasu zrušena.

Za téhož držitele v roce 1720 vystavená a k Čestín-Kostelu přifařena v půvabném údolí pode Kněží huť skelná Marienthal; skelmistrem byl Jan Absolon Gottermaier, r. 1732 Fridrich Adler; huť sama ale r. 1746 zrušena.



Nejnovější literatura historická se zvláštním zřetelem ku dějinám českým.*)

Regesta diplomatica nec non epistoloria Bohemiae et Moraviae Pars III. Annorum 1311—1333. Opera Josephi Emler Vol. 2. Sumtibus regiae scientiarum Societatis Boh. Pragae 1884.

Druhý svazek třetího dílu zavírá v sobě regesta od čísla 399.—795. z let 1317, 27. Okt.—1322, 26. Aug. Veliký počet podán zde listin nových anebo nově kollacionovaných, tisk jest vesměs správný a dle rychlosti, s jakou po prvním svazku letos vydaném vydán byl také ještě druhý (dohromady 40 tiskových archů), lze se nadíti, že celý třetí díl brzo badatelům dostane se do rukou.

Sněmy české od léta 1526 až po naši dobu. Vydává královský český archiv zemský III. 1558—1573. V Praze 1884. Nákladem výboru zemského. Tiskem Dra. Edv. Grégra. 4⁰ stran IV a 800.

Přítomný třetí svazek „Sněmů českých“ tím prospěšně se liší od obou předcházejících, že užito hojných zkušeností i poslechnuto přátelských rad i pokynů: takže ve všem viděti pořádek a pečlivou redakci. Hlavně nesnázím a nedostatkům chronologickým vyvarováno se tentokráte úplně. Material poskytnut zde, jakož i ve svazcích předešlých, neobyčejně hojný, že ne všude a ve všem úplný, z toho nikdo rozumný a obtíží znalý nemůže dělati redakci výčitku. Bylo by však po skromném zdání našem dobře dodatky, které se vyskytnou, shromažďovati a po ukončení celé serie (na př. 1620) vydati pak nějaký supplement. — Že soustavný přehled a ocenění dosavadního materialu, což ve II. svazku slíbeno, podáno býti nemohlo, toho velice sluší litovati; rozdíl v rázu a povaze vladaření Maximiliana II. byl by tím neobyčejně vynikl, když by resultaty plynoucí z akt sněmovních o vladaření Ferdinanda I. byly se způsobem náležitým snesly a sestavily. Ovšem má to své potíže, které nejenom v tom spočívají, „že by zpráva taková v každém ohledu prací kusou zůstávala“, nýbrž i v té okolnosti, že akta sněmovní, třeba sebe více látky v nich bylo obsaženo, jsou sama v sobě kusým materialem, a že tudy spisovateli přehledu a věcného ocenění bylo by nutno, ještě mnoho materialu nesněmovního probadati, aby všem zprávám „o následnictví

*) Sestavila Redakce. — Pro větší počet děl z domácí literatury, o nichž promluviti bylo potřebno, musila poodložiti se literatura jinonárodní a pak práce programové pro příště, což nám laskavě prominuto budiž.

trůnu, o dědičném právu dynastie, o sporech náboženských, finančních, obraně země, minci atd.“, které o těchto věcech ve Sněmích obsaženy jsou, náležitě mohlo býti porozuměno. A to jest potom ovšem prací velikou, ku které více let jest potřebí, než uplynulo od vydání druhého svazku „Sněmů českých“. — Než každý badatel v historii české vděčným musí býti za to, co podává se, a uznati plnou měrou zásluhy výboru zemského i redakce tohoto velkého a záslužného podniku. Do jednotlivostí a podrobností nemožno nám pro nedostatek místa se pouštěti, toliko o jedné maličkosti budiž zmínka dovolena. Do redakce „Sněmů českých“ při třetím svazku vstoupil také pan Julius Pažout, adjunkt archivu zemského; než z kterých členů vůbec skládá se redakce? — Tak zajisté ptá a ptáti se bude mnohý badatel doma i za hranicemi. Nám ovšem povědomo jest, že vrchní vedení a redakci textů německých a latinských má na starosti prof. Gindely, redakci textů českých adjunkt Frant. Dvorský; ale to každý neví. Proto zdá se nám, že by při každém svazku ne-li na obálce tedy aspoň v předmluvě mělo býti podotčeno, kdo a v jaké míře při redakci toho kterého svazku byl spoluúčastněn. — Celkem III. dílem „Sněmů českých“ badání historické pošine se o veliký kus ku předu, a tudíž publikaci tuto lze všem a všude vřele doporučiti.

Paměti o školách českých. Listář školství českého v Čechách a na Moravě od l. 1598 do 1616. S doklady starší i pozdější doby. Vydal František Dvorský. Nakladatel Fr. A. Urbánek. Sešit 6. a 7. Str. 321.—416.

Šestý a sedmý sešit této důležité sbírky obsahuje dopisy a listiny většinou Bacháčkovy z léta 1606 (27. prosince) až 1608 (8. května), a jdou od čísla 426. až do 578. Jako v sešitech předešlých tak i zde přičiněno hojně poznámek, vysvětlivek a dokladů vydavatelových, čímž cena knihy se velmi zvyšuje.

Politická bibliotéka č. V.: Řeči dra. Fr. L. Riegra a jeho jednání v zákonodárných sborech. V Praze u J. Otty. Sešit 8. a 9. str. 97.—204.

Těmito sešity ukončen druhý svazek řečí Riegrových; v nich podává se dokončení řeči o zrušení svazků manských, pak řeči: o významu koruny české, o adresse v záležitosti uherské, o vyšší obci, o složení vyšší obce, proti jednání o rozpočtu, o porotě v processích tiskových a některé interpellace. V řeči o rozpočtu, mluvené 18. prosince 1861, zajímavé jest toto místo (str. 179.): „Směrem k Levantě jest nám souzeno, abychom se stali dědici staré Venecie, a směrem k jihu stane se nám asi nutností, abychom k obrubě Dalmatska získali také kabát Bosny a Hercegoviny.“ — Překlady řečí zpořízeny jsou v tomto svazku od professorů gymnasia Kolinského Josefa Čížka a dra Fr. Krska, pak od paní Marie Červinkové. Výklad věcný, poznámky a vysvětlivky zpořizoval s dobrou věcí znalostí a střízlivostí prof. Kalousek. — Vedle toho, že řeči Riegrovy jsou materialem pro historii českou nového věku, lze je také s prospěchem čísti a tudíž odporučiti všem, kdož zajímají se o vedení našich veřejných záležitostí.

Politická bibliotéka česká sv. IX.: Naše znovuzrození atd. Sestavil Jakub Malý. Část šestá: *Od zavedení dualismu až do nastoupení ministerstva Taaffeova.* V Praze 1884. Nakladatel J. Otto 8⁰ str. 250.

Poslední tato část „Našeho znovuzrození“, jež nám všem jest ještě v živé paměti, mohla podána býti jenom v přehledu co možná opatrně voleném, sic jinak byla by přes náležitou míru vzrostla. — Pan Malý také

všecko pojal sem, co za dobré se mu býti zdálo; jeho vlastních vzpomínek a fakt jen jemu povědomých zde ovšem hledati sluší nejméně. Ale přece některé jsou zajímavy, jako na př. na str. 114., kdež vypravuje se, že policejní rada Weber (pozdější místodržitel moravský, pak český a nyní hornorakouský) „byl ustanoven za špehouna nad policejním ředitelem Sacher-Masochem“. Malý dokládá se k tomu svědectví samého Sacher-Másocha. — Jinak čte se spis pana Malého plynně a lehce. Poněvadž touto šestou částí celé dílo končí, přidán také k němu obšírný rejstřík, jímž hledání ve knize velmi se usnadní.

Dějepis města Prahy. Sepsal Wácslaw Wladiwoj Tomek. Díl VI. Nákladem Matice české. V kommissí u Fr. Řivnáče. V Praze 1884. Str. 358.

Když prof. Tomek roku 1855 vydávati počal Dějepis města Prahy, rozdělil si celou látku historickou na šest knih. Tři z těchto knih jsou hotovy a obsaženy v prvních pěti dílech Pražského dějepisu. V dílu VI. právě vydaném počíná se kniha čtvrtá, kteráž má jíti od přijetí císaře Sigmunda na království (1436) až do povstání roku 1547. Kolika dílů bude potřebí, aby čtvrtou knihu mohly pojmouti, jest těžko napřed stanoviti; zajisté bude jich několik, jakož již z toho jest vidno, že díl VI., zavírá v sobě dějinné vypravování z let 1436—1460. Díl pak VII., který nejdéle v měsíci lednu 1885 začne se tisknouti, půjde od roku 1460 dále toliko až k roku 1478! Tudy oba díly dohromady tvořiti budou jeden oddíl: Od přijetí Sigmunda za krále do zavření míru Olomouckého s Matiášem Korvinem (1436—1478).

Díl VI. má tento obsah: 1. Císař Sigmund v Praze (1436—1437); 2. Konec života Sigmundova. Kralování Albrechta rakouského (1431—39); 3. Praha pod mocí pana Menharda z Hradce: a) do smrti p. Hynce Ptačka 1444, b) až do dobytí Prahy Jiřím z Poděbrad 1448; 4. Praha pod správou Jiřího Poděbradského: a) až do smlouvy Wildšteinské 1450, b) do korunování krále Ladislava 1453; 5. Král Ladislav (1453—1457); 6. Povýšení Jiřího Poděbradského za krále. První léta jeho panování až do poddání se Vratislavských (1457—1460). — Přivedeno tedy vypravování až ke kulminačnímu bodu Jiříkovy moci: když i největší protivníci měšťané Vratislavští poddali se vládě jeho.

V methodě i formě dějepisného zkoumání nová doba honosí se všelijakými zjevy novými. Dnes nejeden autor dějepisného díla vlastně ani nepovídá v knize své, co se stalo, nýbrž co on sám si o tom myslí, a jaké z toho jsou možny dedukce a všeobecné zákony. Každá věc dobrá jest, když z míry nevypadne; ale že ve způsobu historického vypravování, při němž osobnost autorova a *jeho* reflexe na předním místě vynikají, zašlo se příliš daleko, to mezi historiky obecně se cítí; nad tím jsou nářky všeobecné, že nyní historik toliko s největším napjetím sil jest s to pročísti nově vyšlé spisy jeho oboru se týkající, a že často po přečtení tlustých knih má sic hlavu plnou reflexí a dedukcí, positivních však resultatův a platného rozmnožení vědomostí historických buď naprosto ne nebo v míře tak malé, že místo tlusté knihy bylo by stačilo napsati nevelké pojednání.

Těchto všech věcí a směrů Tomek zůstal prost. Jemu za hlavní zásadu platí, že autor má ve spise svém zůstati co možná pozadu, a jen z vypravování fakt samých má prozírati jeho stanovisko, a sice tak, aby nepřekáželo čtenáři i jiný úsudek si na základě týchž fakt utvořiti. Co do věci pak Tomek

věren zůstal zásadě, že povoláním historikovým jest na základě kritického zkoumání a badání prostě vypravovati co se stalo a ponechati budoucnosti, aby až to vše co se stalo bude najisto postaveno, utvořily se z toho buď snad pravidla nebo zákony všeobecné, neb cokoli jiného. — A známo jest, že Tomek zůstav věren směru svému přivedl to v něm k dokonalosti obdivuhodné, a zejména co do historické kritiky zrovna klassické. To platí všeobecně a tudy také o nově vydaném VI. dílu Dějepisu města Prahy. Vydání jakéhokoliv nového díla Tomkova jest velkou literarní událostí, a tím více sluší se říci to o díle tak monumentalním jako jest Dějepis města Prahy. Těchto několik připomenutí dostačí zajisté čtenářstvu našemu; ostatkem nelze říci nic jiného než: jdi a čti.

Dějiny středověké. Sepsal prof. Fr. Šembera. Nakladatel J. Otto.

Sešity 17. a 18. obsahují: Prvotiny dějin srbských, chorvatských a ruských; dějiny říše německé od Otty II. až do Jindřicha III. (973—1056); dějiny české od nastolení Boleslava II. Pobožného až do smrti knížete Břetislava (967—1055). — Kniha Šemberova jest prací solidní, na obšírnějších literarních studiích založená; jest si přáti poněkud rychlejšího vydávání a velkého počtu čtenářstva.

Dějiny devatenáctého století. Oddíl prvý: Boj monarchické Evropy s revolucí francouzskou až do vypuzení císaře Napoleona I. na ostrov sv. Heleny. Sepsal prof. dr. Jan M. Kryštůfek. V Praze 1884. Nákladem A. Lauermanna.

Část čtvrtá (str. 271.—318.) zavírá v sobě dokončení historie o palácové revoluci v Petrohradě (usmrcení cáře Pavla) a pak líčí se postup prvního konsula na poli diplomatickém i válečném ve prospěch rozmnožení moci i slávy vlastní i národa francouzského. Vykládajíť se záměry jeho stran Italie, aliance se Španělskem, současné dokonání Německa sekularisováním a dělením panství církevních a měst říšských, boj o ostrov Domingo, zápletky s Anglií, obsazení Hannoverska, jednání o konkordat a konečně i o attentatu na Napoleona pekelným strojem. — Vypravování jest plynné, založené ovšem ne na badání vlastním, než na volném užití většího počtu známých hlavně starších děl o době této.

Zevrubné dějiny českého písemnictví doby nové. Napsal Fr. Bačkovský. Díl I. Období předbřeznové. V Praze 1884. Nákladem Frant. Borového. Sešit 1.—3. 8⁰ str. 144.

Na kolik s programem časopisu našeho se snáší, upozorňujeme na dílo p. Bačkovského proto, že co v něm vypravuje se o dějinách národnosti a řeči české, celkem jest správné, a pak že spisovatel všecky údaje životopisné a bibliografické stopuje až ku pramenům, čímž mnohé zastaralé nepravdy, jež z knihy do knihy přecházely, odstraňuje. — V úsudcích bylo by si ovšem přáti více samostatnosti. — Ostatkem přejeme si, aby dílo toto nedostatkem snad přízně nezaniklo; konečný úsudek podati pak bude možno, až aspoň celý díl prvý bude vydán.

Děje království českého. Složil W. W. Tomek. Páté, poopravené a třemi mapami rozmnožené vydání. V Praze 1885. Nákladem Fr. Řivnáče.

Tomkovy Děje království českého jsou uznaným vzorem dobré příruční knihy, nebo ve krátké, úsečné formě zavírají v sobě jasný a dokonalý

přehled politických událostí, změn ústavních i společenských od nejstarších dob až na naše časy. Od doby čtvrtého vydání uplynulo osm let a co za ten čas podstatně nového objeveno, toho ve přítomném vydání užito svědomité. Aby i méně zámožnější mohli opatřiti si tuto výbornou knihu, nakladatel vydává ji v pátém vydání po čtyrarchových sešitech, jichž bude celkem šest, a přidá na konci tři historické mapy provedené prof. drem. J. Kalouskem a učitelem J. Brožem. — Úprava zevní jest velmi slušná, tisk mohl býti méně těsný. — Nepochybujeme, že vydání páté není a nebude posledním.

Hrady a zámky české. Popisuje prof. Aug. Sedláček, illustrují Karel a Adolf Liebschrové. Nákladem Františka Šimáčka v Praze.

Dílu IV. sešity 6.—10. (běžné číslo 55.—59.) obsahují: popis a dějiny Choustníka (dokončení), pak tvrzí okolních: Tučap, Višňové, Budislavi, Záluží, Branlína, Dvořce a Kvasejovic. Potom jdou popis a dějiny Landštejna, Žirovnice, Štítného, Vlčetína, Krupčin, Hradiště hory Tábor, Kozího Hrádku, Sedlce, Klokot, Radimovic, Dražic, Měšic, Nové Bystřice a Kamenice. Vedle vyobrazení přímo textu se týkajících podány zase znaky a pečeti rodin, o nichž řeč jest v těchto sešitech, a pak podpisy mužů v dějinách Čech vynikajících z XV.—XVII. století. Tyto ovšem jen částečně ku vypravování náležejí. — Vše vyvedeno korrektně a správně.

Panství Táborské a bývalé poměry jeho poddaných. Sepsal prof. Fr. Aug. Slavík. V Táboře 1884. Nákladem Karla Janského. 8° str. VIII, 146 a rejstřík.

V přítomném díle vypisuje se vznik města Tábora a vykládá, z jakých prvků složeno bylo původní jeho obyvatelstvo. Táboři nadšeni byvše ideami nového učení a výtečně organisováni proslulým vojevůdcem Janem Žižkou, stali se středem odporu proti katolictví domácímu a proti křižákům německým. Z té doby datuje se světodějinný jich význam. Obec Táborská záhy buď dobyla neb různými smlouvami, koupěmi a dědictvím nabyla hojných statků, jichž počet až do první polovice XVI. století stále rozmnožován, a také Táboři majestáty královskými od Sigmunda počínaje byli v držení tom utvrzeni, stavše se roku 1437 městem královským. Zkrátka: demokratičtí Táboři stali se velkostatkáři a stavem zemským, patřilo jim skoro devět čtverečních mil, 130 poddaných míst a přes 1000 poddaných rodin. A vedle tohoto obecného majetku ještě nejeden soused Táborský byl vlastníkem velkých usedlostí deskových. Důležitá jest otázka, jakými Táboři, hledě k jich vlastnímu původu, byli pány nad poddanými svými? A v této příčině podává prof. Slavík odpověď velmi uspokojivou.

Táborští poddaní žili v poměrech na tehdejší časy nevídaně a neslýchaně svobodných. A to doloženo jest doklady velmi četnými hledíc ke všem směrům poddanských poměrů, při čemž vykládá se vždy, jak to bylo jinde a obecně a jak na Táborsku. — Nejzajímavějším toho druhu dokladem jest urbář panství Táborského od konce století XV., kterýž otištěn jest v tomto díle celý. — Odbojem stavů proti Ferdinandovi I. roku 1547 také Táborští ztratili veškeren nemovitý majetek, jako jiná města královská, čímž třetí stav upadl do poměrů smutných finančně i politicky, z nichž si již nepomohl k lepším po celý čas, co stavovská ústava byla v platnosti, do r. 1848.

Ovšem něco z konfiskac bylo zase vráceno, Táborští šestinu majetku svého dostali zpět, po čase zase ledacos přikoupili, ale než se úplně vzpamatovati mohli, přišla pohroma horší, konfiskace pobělohorská a útrapy války třicetileté. — I v těchto smutných dobách stopuje Slavík majetkové poměry obce i sousedů Táborských s přesností a určitostí úplnou, a přivádí nás konečně až ku převratům roku 1848, a tu vyloženo, jaké trosky z bývalých devíti čtverečních mil zbyly Táboru. Dle nynějších poměrů finančních stojí tyto trosky přece ještě za víc než jeden million zlatých! — Považme jen, kde by byla města naše, kdyby nebylo konfiskac roku 1547 a po roce 1620!

Kniha páně Slavíkova jest v každém ohledu výbornou prací, jako jeho „Panství Kutnohorské“ a „Dějiny Domašína“. Velmi pěkná mapka zvyšuje cenu knihy. — Také panu K. Janskému přísluší všechna čest, že dílo toto odborné v náklad přejal a tak slušně vypravil. Nebude Slavíkův důkladný spis zárodkem pro příští úplnou monografii Tábora?

Zemské stezky, strážnice a brány v Čechách. Napsal J. K. Hraše. II. vydání. V Novém Městě nad Metují 1885. Nákladem vlastním. 8⁰ str. 183.

„Obchodním pojidlem mezi jednotlivými národy a jich zeměmi byly ode dávna stezky soumarské a vody“. I vykládá spisovatel, jak stezky takové ve starých dobách byly zřízeny, a pak přechází ku podrobnému líčení, kolik stezek dá se v Čechách dokázati ve starých dobách; ty pak popisují se a vykládají také nálezy, jež při nich nebo blíže nich se staly. I bylo stezek takových z různých končin do Čech a skrze zemi vedených 21 a vedle nich vodní dráha po Vltavě a Labi. K popisu slovnému velmi dobře hodí se grafické znázornění na zvláštní mapě stezek zemských.

Po výkladu o stezkách přechází se k výkladu o branách a strážnicích zemských, jichž účel dvojí byl; jednak totiž chrániti kupce po stezkách zemských jezdící, jednak sloužiti k obraně země proti zahraničnému nepříteli. S jak genialním důvtipem branky, brány a strážnice od starých Čechů byly vyhledávány a ku hájení země osazovány, o tom spisovatel, žijící po léta ve krajině Náchodské, podává hojně dokladů, poukazem k tomu, jak bývalé branky a strážnice roku 1866 považovány za nejdůležitější strategické body a také jich od Prusů v tom smyslu využito. Mapa druhá znázorňuje, kde brány zemské a kde stráže a strážnice se nacházely, a sice nejen ty, o nichž lze to dokázati listinně nebo podle zachovaných jmen, než i ty, kde pravděpodobně se za to má, že tam byly. Tu ovšem nelze s každou hypothesou souhlasiti. Ve příčině okolí Jindřichohradeckého póukazujeme k obšírné recensi (od koho?) v Ohl. od Nežárky č. 43.—45.

Paměti obce Nedvězí v okresu Říčanském. Napsali Edvard Hübner, učitel v Praze, a Václav Hübner, rolník v Nedvězí. Nákladem vlastním. Ve Slaném 1884. 8⁰ str. 144.

O nevelké obci nemožno mnoho psáti, ale přece zase není obce v Čechách, jež by neměla svých pamětí, jichž snesení jak pro povzbuzení sourodáků tak pro místní dějepis nebývá bez ceny. Edvard a Václav Hübnerové paměti o osudech svého rodiště Nedvězí od doby, kdy stalo se majetkem proboštství Vyšehradského, až na naše časy, snesli způsobem docela slušným. Všechny změny v držení, poměry poddanské, zrušení vrchnostenských úřadův a zřízení nynější vypisují se věrně a podrobně, bez zbytečných frasí a mělkého přepínání.

Paměti královského města Velvar. Sestavil a vysvětluje František Vacek. V Praze 1884. Nákladem vlastním. Sešit IV. Str. 193.—256.

V sešitě tomto zdařile vykládá se o vzdělání a průmyslu sousedů Velvarských; pak o osudech města za panování císaře Josefa I., Karla VI. a Marie Terezie, zvláště v těžkých dobách válečných, konečně o duchovní správě v letech 1719—1790. — Pramenův archivních užíváno svědomitě, vypravování jest pěkné.

Město Přelouč. Sepsal P. Josef Nechvíle, farář v Dašicích. Pardubice 1884. Nákladem firmy F. & V. Hoblík.

Od P. Josefa Nechvíle vyšlo již u téže firmy několik monografií. Připomínáme jen Dašice a přifařené obce (1882); Holice a přifařené osady (1883); Sezemice, Dříteč, Kunětice a Hora Kunětická (1883) a nyní Přelouč. Nehodou při nich všech jest, že vycházely původně v novinách po částech (ve „Stráži na Východě“ a v „Perštýnu“), čímž nejednomu badateli naprosto ušly. Mimo to v novinách musí se přes míru při takovýchto věcech hleděti krátkosti, nemožno podati úplné opisy jednotlivých privilegií, a nemálo zaviňuje také korrektura knihtiskařská, která u novin mnohem méně může býti a také bývá dbalou. — Těmito vadami trpí také všecky monografie P. J. Nechvíle; ale nám zdá se, že přece nutno na ně upozorniti pro mnohou dobrou věc v nich uloženou, ježto spisovatel od delšího času ve krajině své jest horlivým sběratelem historických pamětí. Jen měl by napříště vydávati práce své, ne jako separatní otisky článků novinářských, než jako spisy samostatné.

Památky archaeologické a místopisné. Redaktor Josef Smolík. V Praze 1884. Nákl. archaeolog. Sboru Musea král. Českého. Dílu XII. sešit 9. a 10.

Články historické: Em. Leminger, O českém mincovnictví za krále Vladislava II.; K. Chytil, O mistru Vilémovi, staviteli z Avignonu; E. Leminger, O mincování v Kutné Hoře za krále Ludvíka; A. Rybička, Pomůcky k domácí heraldice a sfragistice; J. Teige, Příspěvky genealogické; F. Tadra, Postonice (Postojnice) zaniklá osada; V. Vaněk, Nápisy na zvonech v Mečeříži; týž, Kolonie Němců na Strašnově.

Osvěta, listy pro rozhled ve vědě, umění a politice. Redaktor a vydavatel V. Vlček. 1884. Ročník XIV. Sešit 7.—11.

Sava Chilandarec, ze svaté hory Athonské (dokončení); Z. Winter, Do zeleného pokoje. Historické obrázky; J. Arbes, Ludvík Košut; K. Adámek, Vít Stwosz; J. Kalousek, O počátcích Pražské společnosti nauk; J. J. Toužimský, Rozhledy v dějinách současných.

Slovanský Sborník. Redaktor E. Jelínek. Nakladatel J. Otto. Ročník III. 1884. Číslo 8.—11.

Jos. Perwolf, Staroslovanské řády a obyčeje; H. Klima, Matice srbská, kapitola z dějin kulturního života Srbů uherských; Dopisy Pavla Josefa Šafaříka (1836—1853); F. Menčík, Vzájemné styky rodu Habsburského s Polskem a Ruskem do r. 1519 (dokončení); H. a L. Škorpil, Pohraniční val v jižním Bulharsku; H. Vinařovský, Spolek šubravců. Črta z kulturní historie polské; Kl. Čermák, Měšec sv. Štěpána se slovanským nápisem; A. L. Hardy, Angličtí spisovatelé o slovanských otázkách, list III.; J. S., Ruské artěle; B. V. Spiess, Selská bouře v Chrvatsku léta 1573;

Dr. F. Sláma, Z času české správy v Těšíně (městská kniha Těšinská z let 1631—1668); A. H. Kirkor, Archaeologický sjezd v Oděsse; vedle toho velký počet článků čistě literarních, ukázek nejnovější belletrie a poesie slovanské a hojné rozhledy v literatuře.

Časopis musejního spolku Olomouckého. Redaktor J. Havelka. V Olomouci 1884. Číslo 3. vydané v červenci.

J. Wankel, První stopy lidské na Moravě; V. Havelková, Zbytky národní ornamentiky moravské; H. Krch, O stavitelském umění našich předků; hojné dopisy, drobné zprávy, literatura.

Przegląd powszechny. Rok pierwszy. Zeszyt 8.—10. Kraków, 1884. Redaktor X. M. Morawski T. J.

Články historické: Klemens książe Metternich 1773—1859 pr. H. Lisickiego; Neuenburg v Kurlandiji pr. G. Manteuffla; obšírný a důkladný přehled literatury polské i jinojazyčné.

Slovenské Pohľady. Redaktor Sv. Hurban. V Turč. sv. Martine 1884. Ročník IV. Sošit 3.—5.

A. Lombardini, Bytča, v trenčianskej stolici; týž, Lietava v trenčianskej stolici.

*Obecný rejstřík ke spisům král. české společnosti nauk 1784—1884.**) Sestavil Jiří Wegner. Nákladem společnosti. V Praze 1884. 8⁰ str. XVI a 159.

Dne 4. prosince 1884 bude tomu sto let, co soukromá učená jednota Pražská (r. 1769 založená) stala se Společností veřejnou, královskou. Den tento bude přiměřeně oslaven. Dějiny učené Společnosti a ocenění spisů vydaných v oddělení historicko-filologickém sepsal k tomu účelu prof. Kalousek, ocenění spisů vydaných v oddělení přírodovědeckém a mathematickém sepsal prof. Studnička. Vedle toho nynější správce knihovny v učené Společnosti pan Jiří Wegner vydal obecný rejstřík všech spisů, pojednání a přednášek odbývaných nebo vytištěných v publikacích této Společnosti. Rejstřík ten zavírá v sobě předem všeobecné zprávy bibliografické a všeobecný díl abecední, pak díl odborný. Vše sestaveno jest velmi prakticky a bezvadně. Poněvadž zvláště v oboru historickém v učené Společnosti po čas trvání její vydáno velmi mnoho prací, stane se rejstřík páně Wegnerův pro každého historika nezbytnou knihou příruční.

Mittheilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen XXIII. Jahrgang. Nebst der literarichen Beilage. Red. von Dr. L. Schlesinger. Prag 1884. Selbstverlag d. Vereines.

Číslo I. a II.: Loserth, Beiträge zur älteren Geschichte Böhmens; J. Wilfried, Der Amtsbezirk Kaaden; X., Zur Geschichte der Rekatholisirung Egers; B. Scheinpflug, Das Cistercienstift Osseg zur Zeit Kaiser Joseph II.; M. Urban, Der Bergbau zu und um Michaelsberg; Schmidt-Reder, Das böhmische Benedicterkloster Porta apostolorum; J. M. Klimesch, Die Herren von Michelsberg als Besitzer von Weleschin; M. Urban, Die Truppenbewegung durch die Stadt Plan und Umgegend in den Jahren 1741 und 1743. (Zajímavo srovnati s Pamětmi Paroubkovými, vydanými od Be-

*) Německý titul zní: Generalregister zu den Schriften der königl. böhm. Gesellschaft der Wissenschaften 1784—1884.

nečse Třebízského ve „Sborníku Historickém".) — Mimo to rozsáhlá rubrika literarní a v čísle II. zvláště druhý dodatek Schmidtovy: Wallenstein-Literatur.

Zeitschrift des Vereines für Geschichte und Alterthum Schlesiens. Herausgegeben von Dr. Colmar Grünhagen. XVIII. Band. Breslau 1884.

E. Reimann, Über den Ursprung der schlesichen Landschaft; Colmar Grünhagen, Schlesien am Ausgange des Mittelalters; v. Prittwitz und Gaffron, Die Versuche zur Einführung der Jesuiten in Schlesien vor dem 30jähr. Kriege; Schimmelpfennig, Herzog Karl I. v. Münsterberg-Oels und seine Schwester Margarethe von Anhalt. Nach ungedruckten Briefen aus den J. 1503—1530; H. Markgraf, Die öffentlichen Verkaufstätten Breslaus; W. Milkowitsch, Heinrichs IV. Aufenthalt bei König Ottokar von Böhmen in der Zeit nach 1266; Pfotenhauer, Die Ritterschaft von Teschen im XVI. Jahrh.; A. Rezek, Eine Unterredung der böhm. Brüder mit Dr. Joh. Hess im Jahre 1540; J. Loserth, Zwei Briefe aus der Hussitenzeit, das Kloster Rauden betreffend; V. Loss, Silesiaca aus den böhmischen Landtagsbeschlüssen von 1526—1557.



Opravy.

Na str.	40.	řádek	12.	shora	místo	12 čísti sluší *10.*
„ „	42.	„	7.	„	„	13 „ „ *11.*
„ „	106.	„	25.	„	„	Pavel Kaplíř anebo Jan Litvín čísti sluší *Pavel anebo Jan Litvín.*
„ „	111.	„	21.	„	„	Mnele čísti sluší *Unele*
„ „	254.	„	11.	„	„	číslo 54 a 55 čísti sluší *53* a *54.*

Tiskem a nákladem J. Otty v Praze.

OBSAH.

Beneš Třebízský Václav, kaplan ve Klecanech († 20. června 1884):
Paměti Jiřího Václava Paroubka, někdy vikáře a faráře v Líbeznicích. Str. 240—246, 303-313, 367-372.
Bernau Bedřich, účetní cukrovaru ve Plaňanech:
Některá hradiště v severních Čechách 18-22.
Dvořák Rudolf, kandidat professury v Praze:
Církevní politika kr. Václava v prvních letech vlády jeho v Němcích (1378—81) 65—72, 129—136.
Druhá výprava křižáků německých do Čech (1421) 360—366.
Dvorský František, adjunkt při zemském archivu v Praze:
Příspěvky k dějinám církevním v Čechách II.: Nařízení Albrechta Václava Smiřického ze Smiřic, jak by se kněží, správcové školní při službách církevních na panstvích jeho chovati měli. Léta 1613 23—31.
III. Jaký byl číselný poměr katolíků vůči straně podobojí l. 1609 280—288.
Historické zprávy o kartografii české 321—331.
Hrbáček František, praefekt arcibiskupského semináře ve Kroměříži:
Smrt papeže Jana VIII. 163—168.
Jireček Josef, c. kr. ministr vyučování m. sl. v Praze:
Výprava šlechtická k uvítání voleného krále Maximiliana II. do Janova léta 1551 147—152
Zpráva o udělení mitry knížeti Spytihněvovi II. 376—377.
Köpl Karel, c. kr. archivář místodržitelský v Praze:
Současná zpráva o stavovském sjezdu v Plzni r. 1505 57.
Zpráva o sněmu Svatováclavském roku 1487 247.
O soudu mezním 248.
Příspěvek ku válečným přípravám roku 1490 314.
Snešení všech měst království Českého v Praze r. 1516 314-316.
Erbové řemeslníkův Pražských 316—317.
Smlouva o zhotovení věžních hodin v Kasejovicích z r. 1581 317.
Naučení Jakuba Fikara z Vratu dané Budějovickým l. 1541 o vedení věcí městských 373-376.
Lacina Josef, professor ve Slaném:
O Danieli Vepřkovi, kronikáři Slanském a jeho rodině 50—55.
O zaniklých osadách v okolí Slanském 73—80.
Kdy byl založen Slaný? 332—338.
Mareš František, adjunkt ústředního archivu knížete ze Schwarzenberku ve Vídni:
Kašpar Zdeněk Kaplíř. Dodatky k jeho životopisu 257—265.
Matzner Jan, professor na realce v Písku:
Konfiskace v městě Písku za válek husitských 266—269.
Melichar František, učitel při měšťanské škole v Unhošti:
Osudy Unhoště ve třicetileté válce 202—210.
Merz Antonín, účetní spořitelny v Lounech:
Pamětní spis podkomořího Krištofa Vratislava z Mitrovic knížeti Karlovi z Lichtenštejna roku 1623 podaný 248—252.
Nedoma Jan, c. kr. professor při realce v Karlíně:
Pražské Špitálsko 86—91, 169—174.

Orth Jan, ředitel měšťanské školy v Jindř. Hradci:
Sbor Jednoty bratrské a tvrz v Německé Olešné 55—56.
Vypovídal-li Vilém Slavata bohaté kupce z Jindř. Hradce? 106.
Prášek Justin, PhDr., c. kr. professor při střední škole v Kolíně:
Některé příspěvky ku zášti Heřmana a Oldřicha z Janovic s králi Vladislavem i Ludvíkem a zemí českou 349—359.
Rezek Antonín, PhDr., c. kr. universitní professor v Praze:
Příspěvky ku jednání o kompaktata roku 1525 1—8.
Dodatek ku jednání Čechů s králem polským Kazimírem l. 1471 184—186.
Rybička Antonín, c. kr. vrchní rada u nejv. soudního dvora ve Vídni:
Dva příspěvky k dějinám Stradů z Rosbergu 48—50.
O bratrstvu bývalého „umění zahradnického" v Čechách 81—85.
Strnad Josef, c. kr. professor na realném gymnasii v Plzni:
Regesta listin šlechtických na Plzeňsku ze XIV.—XVI. století chovaných v mu[seu] Plzeňském 9—17.
Zprávy o vojenství Stříbrských z XV. a XVI. století 110—112.
Usnešení sjezdu kraje Plzeňského z roku 1506 186—187.
Svátek Josef, redaktor úředních Novin v Praze:
Jeronym Makovský z Makové, nejvyšší komorník Rudolfa II. 231—239.
Šimek Josef, c. kr. professor v Kutné Hoře:
Zprávy o selském povstání léta 1680 na panství Litomyšlském 108—110.
Tadra Ferdinand, skriptor c. kr. universitní knihovny v Praze:
K životopisu kardinala Harracha 45—48.
Počátkové semináře arcibiskupského v Praze 193—201, 270—279, 339—348.
Teige Josef, právník v Praze:
Kdo z pánů českých provázeli roku 1355 Karla IV. na jeho prvé jízdě do Ří[ma] 105—106.
Tenora Jan, theologie kandidat v Brně:
Linie Kunštatsko-Lysická. Příspěvek k rodopisu českomoravskému 153—1[..] 220—230.
Tischer František, archivář hrabat Černínů v Jindř. Hradci:
Dopisy Viléma hraběte Slavaty Jaroslavu Bořitovi hraběti z Martinic z léta 16[..] 32—37, 92—98.
Truhlář Antonín, c. kr. professor akademického gymnasia v Praze:
Jana Františka Beckovského Poselkyně starých příběhův českých díl I. (r. 1700) 211—219, 289—302.
Vacek František, kaplan na Smíchově:
Nábin a Bratkovice 112—120, 175—184.
Vávra Josef, c. kr. professor při české realce v Praze:
O populaci v Kolíně po roce 1648 106—108.
Konárovice, statek zemský 137—146.
Veselý Viktor, statkář v Čertousích:
Zaniklá ves Žichovice 377.
Zoubek Fr. J., ředitel škol na Smíchově:
O správě panství Poděbradského v XVI. a XVII. století 38—44, 99—104.
Zub Felix Em., adjunkt při archivu knížete ze Schwarzenberku ve Třeboni:
Dva příspěvky k dějinám Stradů z Rosbergu 48—50.
Nejnovější literatura historická se zvláštním zřetelem ku zemím českým. Sestavi[li] JUDr. Frant. Storch, c. kr. universitní professor, Ferdinand Tadra a Josef Truhl[ář], skriptoři při c. kr. universitní knihovně v Praze, a Redakce 58—64, 121—1[..], 188—192, 253—256, 318—320, 378—386.

Redakci „Historického Sborníku" zaslané spisy:

Naše znovuzrození. Přehled národního života českého za posledního půlstoletí. Sestavil Jakub Malý. Část šestá. V Praze. Nakladatel J. Otto.

Dějiny středověké od konce století V. až do konce století XV. V Praze 1884. Sešit 18. Nakladatel J. Otto.

Slovanský Sborník. Redaktor Edv. Jelínek. Ročníku III. číslo 11. 1884. Nakladatel J. Otto.

Panství Táborské a bývalé poměry jeho poddaných. Sepsal professor Fr. Aug. Slavík. V Táboře. Nákladem Karla Janského 1884.

Paměti o školách českých. Listář školství českého v Čechách a na Moravě od l. 1598 do 1616 s doklady starší i pozdější doby. Vydal Frant. Dvorský. V Praze 1885. Nakladatel Fr. A. Urbánek. Sešit 6. a 7.

Zemské stezky, strážnice a brány v Čechách. Napsal J. K. Hrašc. II. vydání. Nákladem spisovatelovým. V Novém Městě n. M. 1885.

Zevrubné dějiny českého písemnictví doby nové. Napsal Frant. Bačkovský. Díl I. Období předbřeznové. V Praze 1884. Nákladem Františka Borového. Sešit 1.—3.

Osvěta, listy pro rozhled v umění, vědě a politice. Redaktor a vydavatel V. Vlček. Ročníku XIV. č. 11.

Slovenské Pohľady. Red. Svetozar Hurban (Vajanský). Ročníku IV. sešit 5. V Turč. Sv. Martině 1884.

Mittheilungen des Vereines für Geschichte der Deutschen in Böhmen XXIII. Jahrgang Nro. II. Nebst der literarischen Beilage. Redigirt von Dr. Ludwig Schlesinger. Prag 1884. Selbstverlag

Die Rund- und Wetzmarken an alten Kirchen, insbesondere die der Mauritzkirche zu Olmütz und der alten Georgskirche zu Littau. Von Dr. H. Wankel. Olmütz 1884.

Sbírka přednášek a rozprav.

Pořádají Jarosl. Goll a Ot. Hostinský.

Serie I.

Č. 1. **Tóma ze Štítného**, praotec filosofie české. Od dra. *J. Durdíka*. (Prosloveno dne 15. března roku 1876 v cyklu přednášek v technice uspořádaných na podporu chudých studujících.) Cena 25 kr.
Č. 2. **Vznik anglického parlamentu.** Sepsal J. Goll. Cena 25 kr.
Č. 3. **Jan Dominik Larrey.** Sepsal dr. E. Albert, professor chirurgie na universitě Vídeňské. Cena 25 kr.
Č. 4. **Nálezy Schliemannovy v Tirynthě a Mykenách.** Od Jos. Krále. (Se 4 vyobraz.) Cena 40 kr.
Č. 5. **Pevnina africká ve světle nejnovějších výzkumů.** (Afrika severní a jižní.) Sepsal dr. Jarosl. Vlach. (S mapkou.) Cena 30 kr.
Č. 6. **Pompeje a Pompejané.** Ze vlastní zkušenosti a dle nejlepších spisů líčí Josef Wünsch, prof. c. k. paedagogia v Jičíně. Cena 40 kr.
Č. 7. **Giacomo Leopardi.** Napsal Jaroslav Vrchlický. Cena 30 kr.
Č. 8. **Pevnina africká ve světle nejnovějších výzkumů.** Afrika střední. Sepsal dr. Jaroslav Vlach. (S mapkou.) Cena 40 kr.
Č. 9. **O hypnotismu (magnetismu zvířecím).** Rozprava psychologická. Napsal dr. T. G. Masaryk, docent filosofie na universitě Vídeňské. (Předneseno dne 26. dubna 1880 ve Slovanské besedě Vídeňské ku prospěchu Akadem. spolku.) Cena 40 kr.
Č. 10. **Hâfiz.** Jeho život a jeho básně. Z pozůstalosti dra. Jar. Košuta, soukr. docenta vých. jazyků na universitě Pražské. Cena 40 kr.

Serie I., zahrnující v sobě všech 10 čísel, stojí 3 zl. 40 kr.

Serie II.

Č. 1. **O slohu gotickém.** Podmínky historické. Myšlénky konstruktivní. Rozbor esthetický. Napsal dr. Mir. Tyrš. Cena 36 kr.
Č. 2. **Rozhledy v oboru mechanických věd.** Od dra. Augusta Seydlera. Cena 50 kr.
Č. 3. **O chlorofyllu.** Úryvek z fysiologie rostlin. Sepsal dr. Lad. Čelakovský. Cena 50 kr.
Č. 4. **O Kantově Kritice čistého rozumu.** Od dra. J. Durdíka. Cena 25 kr.
Č. 5. **Archaeologické nálezy na ostrově Kypru.** Napsal Jos. Král. Cena 45 kr.
Č. 6. **Stručný přehled dějin chemie.** Úvodné čtení professora V. Šafaříka při početi českých přednášek chemických na univ. Pražské. Cena 20 kr.
Č. 7. **O bakteriích.** Rozprava F. Vejdovského. S dvěma obrázky. Cena 40 kr.
Č. 8. **Blaise Pascal,** jeho život a filosofie. Napsal dr. Tomáš G. Masaryk, při vysokém učení Pražském filosofie professor. Cena 40 kr.
Č. 9. **O modní filosofii naší doby.** V cyklu přednášek pořádaných Spolkem ku podpoře chudých stud. filosofie proslovil dr. J. Durdík. Cena 30 kr.
Č. 10. **Almužna a mzda.** Napsal dr. Albín Bráf, professor na c. k. české universitě Karlo-Ferdinandské v Praze. Cena 30 kr.

Serie II., zahrnující v sobě všech 10 čísel, stojí 3 zl. 70 kr.

Serie III.

Č. 1. **Theorie dějin** dle zásad T. H. Bucklea. Napsal prof. T. G. Masaryk. Cena 50 kr.
Č. 2. **O tanci antickém.** Napsal Josef Král. Cena 36 kr.
Č. 3. **O pokroku mravnosti.** Od dra. J. Durdíka. Cena 40 kr.

Objednávky na „**Sbírku přednášek a rozprav**“ přijímá každé řádné knihkupectví, zejména nakladatel **J. Otto v Praze,** na Karlově nám. č. 34.

